

Управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації
Луцький педагогічний коледж
Рада молодих науковців Луцького педагогічного коледжу

МАТЕРІАЛИ

IV Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції з міжнародною участю
**«Національна освіта в стратегіях
соціокультурного вибору:
теорія, методологія, практика»**

20 травня 2020 року

Луцьк, 2020

УДК 37.091.12:005.745

Н 35

Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 20 травня 2020 року. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2020. 346 с.

У збірнику матеріалів конференції узагальнено результати теоретико-практичних розвідок науковців, педагогів-практиків, молодих учених, здобувачів вищої освіти. Наукові роботи авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: суспільствознавчій освіті, мовній та іношомовній освіті, дитинознавству та школознавству, мистецтвознавчій освіті, сучасним оздоровчо-рекреаційним технологіям, професійній освіті.

Видання орієнтоване на фахівців у галузі педагогіки, психології, професійної освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

Друкується за рішенням Вченої ради Луцького педагогічного коледжу (протокол № 9 від 25.05.2020)

Рецензенти:

доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних наук Херсонської державної морської академії **Альона Леценко**;

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» **Надія Кравець**

Редакційна колегія

Петро Бойчук, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, директор Луцького педагогічного коледжу;

Наталія Іванова, доктор філософських наук, доцент, декан факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва Луцького педагогічного коледжу;

Ірина Ковальчук, кандидат філософських наук, доцент, завідувач навчально-методичного кабінету Луцького педагогічного коледжу;

Сергій Марчук, кандидат педагогічних наук, старший викладач, завідувач кафедри педагогіки, психології та окремих методик Луцького педагогічного коледжу;

Алла Бубін, кандидат педагогічних наук, старший викладач, завідувач кафедри дошкільної освіти Луцького педагогічного коледжу;

Аліна Циплюк, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти, голова Ради молодих науковців Луцького педагогічного коледжу.

©Луцький педагогічний коледж, 2020

ЗМІСТ

Britchenko Igor	EFFECTIVE TEACHING METHODS FOR THE CLASSROOM	12
Husak Liudmyla, Panchenko Victoria	INCREASING SOCIALIZATION OF LEARNERS WITH SPECIAL NEEDS VIA PROMOTING INCLUSION IN EDUCATION	14
Knight Nadiia, Knight Michael	THE SOUTH AFRICAN NATIONAL HEALTH INSURANCE	16
Krupa Kazimierz	PROFESSIONAL COMPETENCE OF MODERN TEACHING: THEORETICAL ASPECT	18
Kuzminska Yuliia	MOTIVATION IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING	20
Lis Stanislaw	“METHOD OF PROJECT IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES”	21
Nikolaieva Iryna	THE ROLE OF MOTIVATION IN LANGUAGE LEARNING	23
Piątek Monika	SUGGESTOPEDIA AS A METHOD FOR TEACHING SPEAKING FOR YOUNG LEARNERS IN A SECOND LANGUAGE CLASSROOM	25
Smalko Liudmyla, Vorobiova Tetiana	E-LEARNING: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF ITS ADOPTION IN HIGHER EDUCATION	27
Woronicz Anna	PROJECT METHOD IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	29
Solukcu Aykut, Ковальчук Ірина	ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «РЕЛІГІЄЗНАВСТВО»	31
Аханова Алла	ПРОБЛЕМА СТРУКТУРИ ТА ФУНКЦІЙ ОБРАЗУ «Я»	33
Бахомент Світлана, Троцюк Ольга	ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПО ФОРУВАННЮ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ	35
Берестюк Людмила	АНГЛІЦИЗМИ В МОЛОДІЖНОМУ СЛЕНЗІ УКРАЇНЦІВ <i>Науковий керівник – Мартинюк Алла</i>	37
Бляшевська Алла, Пилюк Ольга	ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	39
Бойчук Валентина	ПРОЕКТНА РОБОТА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ КОЛАБОРАТИВНОГО ПИСЬМА	40
Бойчук Петро	ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО БАТЬКІВСЬКУ ВЛАДУ	42
Борбич Наталія, Мартинюк Віктор, Мартинюк Людмила	НАУКОВИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «РОДИННЕ ВИХОВАННЯ» ТА «СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ»	45
Боремчук Лілія, Царик Тетяна	ХОРЕОГРАФІЧНІ ЗАНЯТТЯ В СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	47
Борин Галина	СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	49
Бортнюк Тетяна, Фаловська Ірина	СВІТОВА КРИЗА – 2020: ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	51
Боярчук Світлана	КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ STREAM-ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	53

Бубін Алла	ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИХОВАННЯ ОСНОВ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	55
Бундак Олена	ЗАЛУЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВОЇ РОБОТИ	57
Вашистюк Ангеліна	ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ (ОЧИМА МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ) <i>Науковий керівник – Марчук Сергій</i>	59
Вишневська Ольга	«ХИБНІ ДРУЗИ ПЕРЕКЛАДАЧА» ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ <i>Науковий керівник – Троцюк Марія</i>	60
Вінтоняк Ігор	З ПРАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНО-ФОЛЬКЛОРНОГО СВЯТА «КОЗАЦЬКІ ЗАБАВИ»	62
Вовк Дарія	ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ НА УРОЦІ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ <i>Науковий керівник – Хомюк Наталія</i>	65
Вовк Дарія	ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧА РОБОТА У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	67
Гелета Олена, Гнатюк Володимир	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	68
Герасимик-Чернова Тетяна, Пилипчик Раїса Гергель Наталія	ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ – ВИМОГА СУЧАСНОСТІ	71
Головчун Олександра Горбач Віта	АНАТОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗОРОВОГО СПРИЙНЯТТЯ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА <i>Науковий керівник – Хомюк Наталія</i>	73
Головчун Олександра Горбач Віта	ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ПРОГРАМУВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ <i>Науковий керівник – Клехо Олена</i>	75
Гордійчук Людмила, Кругляченко Анжела	ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ЗМІСТУ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	77
Гордійчук Людмила, Кругляченко Анжела	РОЗВИТОК НАВИЧОК ЧИТАННЯ З АРКУША МАЙБУТНЬОГО ПІАНІСТА-КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА В ПРОЦЕСІ АНСАМБЛЕВОГО ВИКОНАВСТВА	79
Гудзенко Олена	ЛОГІКА ТА ФІЛОСОФІЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК НЕВІД'ЄМНІ ЕЛЕМЕНТИ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА СВІТОГЛЯДНИЙ АСПЕКТИ	81
Гумінська Оксана, Помін Марина	МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ МИСТЕЦЬКОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	83
Гусак Людмила, Лук'янчук Мар'яна	ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	85
Данильчук Наталія	ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ <i>Науковий керівник – Мартинюк Алла</i>	87
Данильчук Наталія	РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА <i>Науковий керівник – Ричко Вікторія</i>	89
Денис Надія	ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ	91

Денисова Світлана, Кузьмич Оксана	КОМІКСИ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	93
Єрко Галина, Казмірчук Олег	ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ МОВОЮ ПЛАКАТУ	95
Жорняк Богдана, Ткачук Світлана	СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	98
Жук Катерина	ВРАХУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВИХОВАННІ В ДІТЕЙ ШАНОБЛИВОСТІ <i>Науковий керівник – Бартків Оксана</i>	100
Замелюк Марія	НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	102
Замелюк Марія, Денис Надія	РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ПСИХОГІМНАСТИКИ ТА МУЗИКОТЕРАПІЇ	104
Зарицька Анна, Мрочко Віктор	ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	106
Захожа Галина	ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАВИЧОК ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ <i>Науковий керівник – Бартків Оксана</i>	107
Іванов Олексій, Іванова Наталія	ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНИХ СЕНСІВ ЯК ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ЦІННІСНИХ ВІЗІЙ СВІТУ «ПОСТ- ПРАВДИ»	110
Іванова Катерина	ПРОФІЛАКТИКА ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ <i>Науковий керівник – Андрійчук Юліана</i>	112
Ігнатова Лариса, Савчик Юрій	УКРАЇНСЬКЕ БАРОКО: ПАРТЕСНИЙ СПІВ	113
Кавара Вікторія	ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ТУРИЗМ	115
Карабан Яна	ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ <i>Науковий керівник – Стасюк Дар'я</i>	117
Кардашук Наталія, Давидюк Галина	КАРТИ ЗНАНЬ ТА ШЛЯХИ ЇХНЬОГО ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	119
Карпинка Соломія	РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ <i>Науковий керівник – Шевчук Ольга</i>	121
Кирста Наталія	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧИХ ЦЕНТРІВ РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	123
Киць Анна	ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРНИХ ТВОРІВ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ <i>Науковий керівник – Стасюк Дар'я</i>	125
Клехо Олена	САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ІНШІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	127
Кобак Олена	РИТОРИКА В ДИТСАДКУ	128

Кобук Оксана, Панченко Валентина Ковальчук Іванна	РОЛЬ ДИТЯЧОГО ХОРОВОГО СПІВУ У МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ	130
	РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА <i>Науковий керівник – Ричко Вікторія</i>	132
Ковальчук Катерина	ГРАМАТИКА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ З ВИКОРИСТАННЯМ СПЕЦІАЛЬНО ПІДБРАНИХ ВПРАВ <i>Науковий керівник – Бляшевська Алла</i>	134
Ковальчук Марія	РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ПУАНТИЛІЗМУ ЯК НЕТРАДИЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ <i>Науковий керівник – Стасюк Дар'я</i>	136
Ковальчук Оксана	ОБҐРУНТУВАННЯ І ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ПОКРАЩЕННЯ ШВИДКІСНО-СИЛОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ РІЗНОГО ВІКУ <i>Науковий керівник – Андрійчук Юліана</i>	138
Ковальчук Оксана, Семенюк Ярослава	ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ MICROSOFT TEAMS І MOODLE ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	140
Кондратюк Уляни	ОЗНАЙОМЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ПРИРОДОЮ <i>Науковий керівник – Хомюк Наталія</i>	141
Корчук Борис, Гладковський Ярек	КРИТИЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ СЕЛА І СІЛЬСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ В НОВЕЛІ ГЕНРІКА СЕНКЕВИЧА «ЕСКІЗИ ВУГЛЕМ»	143
Кот Наталія	СУЧАСНА НАУКА ПРО ПРОЄКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	146
Кравець Надія, Ділай Ольга, Тануляк Вікторія Кравчук Марія	ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	148
	ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ <i>Науковий керівник – Руденко Володимир</i>	150
Крижановська Тетяна, Савчук Ірина	МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА РІВНЕНЩИНИ	152
Крижановська Тетяна, Степчук Інна	ДО РОЗГЛЯДУ ХУДОЖНЬОЇ ОБІЗНАНОСТІ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ	155
Крижановська Тетяна, Оніщук Інна	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	157
Куденчук Леся	МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ З ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	158
Кузенко Олександра	РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЗПР	160
Кузенко Петро	ВИКОРИСТАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧИХ ХУДОЖНІХ СТУДІЙ	162

Кузьміна Ірина	ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	163
Кухарик Ганна	МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ВОЛИНИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ	166
Кучабська Тетяна	РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК ТА МАТЕРІАЛІВ	168
Лавринюк Ілона	ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕНІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СЕРЕДНІЙ І ВИЩІЙ ШКОЛІ	169
Лаш Лілія	ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ <i>Науковий керівник – Федорець Майя</i>	171
Лащівська Дарина	РОЛЬ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ В РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ <i>Науковий керівник – Сулімова Лілія</i>	173
Лащівська Яна	СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	175
Левицька Валентина, Ричко Вікторія	ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ТА ДИЗАЙНУ	177
Левицький Олександр Лещенко Альона	ПРОБЛЕМИ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ ХІМІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВЧОМУ КОНТЕКСТІ	179 181
Ліннік Юрій	ФІЛОСОФІЯ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	183
Літвінчук Наталія	УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ <i>Науковий керівник – Левицька Валентина</i>	185
Лобанова Світлана	ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ	187
Лук'янчук Ангеліна	ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ <i>Науковий керівник – Мартинюк Алла</i>	189
Ляшук Іванна	ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ <i>Науковий керівник – Федорець Майя</i>	191
Ляшук Тетяна	АНГЛІЦИЗМИ У ПОЛІТИЦІ <i>Науковий керівник – Мартинюк Алла</i>	193
Мартишук Анна	ВПЛИВ ПІСЕНЬ НА ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ <i>Науковий керівник – Мартинюк Алла</i>	194
Марчук Сергій Мацук Людмила	М. МОНТЕССОРІ ПРО ХАРЧУВАННЯ ДІТЕЙ ОРГАНІЗАЦІЯ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	196 198

Мельничук Оксана	В СУЧАСНИХ ЗДО МІСЦЕ ІНКЛЮЗІЇ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СОЦІУМ	200
Михальчук Катерина	ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ	202
Міліщук Світлана	ІНТЕГРУВАННЯ ІДЕЙ Ф. ФРЕБЕЛЯ ЩОДО КОНСТРУЮВАННЯ З БУДІВЕЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	204
Мочкін Сергій	ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВАННІ УЧНІВ НА НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЯХ	206
Мурашевич Оксана	КОМПЕТЕНТНІСТЬ І КРЕАТИВНІСТЬ ФАХІВЦЯ В СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ	208
Накрийко Мар'яна	САМООСВІТА ЯК БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОЦЕС САМОРОЗВИТКУ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ <i>Науковий керівник – Бортнюк Тетяна</i>	211
Нарихнюк Наталія	ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО З МАТЕМАТИКИ	212
Нездюр Тетяна	ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОСТІ У ВЗАЄМИНАХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ <i>Науковий керівник – Шевчук Ольга</i>	215
Орлова Ольга	STEM-ТЕХНОЛОГІЯSTEM-STEAM-STREAM-ОСВІТА ЯК СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН <i>Науковий керівник – Гнепа Ольга</i>	217
Осип Марія	ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ	218
Палюх Михайло	ВИКОРИСТАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	220
Пархоменко Олександр, Семелюк Ярослава Петровська Надія	ТЕСТУВАННЯ, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	223
Плісак Влада	ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ПРИ ПЕРЕВІРЦІ ЗНАНЬ СИНОНІМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ <i>Науковий керівник – Троцюк Марія</i>	225 226
Потапчук Тетяна, Данилів Ольга, Янкович Наталія	ВІКОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНИХ ФОРМ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	228
Потапчук Тетяна, Гудима Вікторія, Вишиванюк Надія	ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗДО	230
Потапчук Тетяна, Митрюк Наталя, Тимчук Марія	СТРУКТУРА ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ	233
Потапчук Тетяна, Політовська Уляна, Базна Ірина	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НАРОДОЗНАВЧОГО	236

	СПРЯМУВАННЯ	
Потапчук Тетяна, Прокоп Ілона, Мрічко Наталя Потапюк Лілія	РОЛЬ ХУДОЖНІХ І КОНСТРУКТИВНИХ УМІНЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ РІЗНИХ ПОКИДЬКОВИХ МАТЕРІАЛІВ	238
	ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ЯК СПОСІБ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	240
Прокопович Тетяна, Чалик Інна Пундик Ірина	ДО РОЗГЛЯДУ ПОНЯТТЯ «ХУДОЖНІЙ СМАК»	242
	ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІН «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА»	244
Пуш Олена	ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ РОБОТИ У ЛУЦЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ	246
Пушкар Надія, Козігора Марія	ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ПЕРШОКЛАСНИКАМИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИМОГ	247
Г'явка Катерина, Г'явка Ігор	ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ У СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	249
Раковець Оксана	ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕМЕНТІВ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ	251
Ребрина Ольга	ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ МАС (МЕТОД АСОЦІАТИВНИХ СИМВОЛІВ) У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	253
	<i>Науковий керівник – Федорець Майя</i>	
Родін Євген	ДО ПИТАНЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МУЗИКИ Й.С. БАХА НА ЗАНЯТТЯХ ОСНОВНОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ	255
Романчук Галина	СУЧАСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	257
Руденко Наталія	ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ДИЗАРТРИЄЮ	259
Рудь Ірина	МОЗКОВА АТАКА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	261
	<i>Науковий керівник – Федорець Майя</i>	
Савчук Світлана, Антонюк Надія	ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	263
Сапожник Марія	ТИПИ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	265
	<i>Науковий керівник – Мартинюк Алла</i>	
Стасюк Дар'я	ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСУ «PREZI» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ	267
Степанюк Ігор	РОЛЬ НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ У ЗБЕРЕЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	269
Стрельбіцька Олена	ОСОБЛИВОСТІ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА	271

	УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Сулімова Вікторія	ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ОСВІТИ Науковий керівник – Сулімова Лілія	273
Сус Емма	РОЛЬ ГРИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ <i>Науковий керівник – Мартинюк Алла</i>	275
Тарасюк Ірина	ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПІДЛІТКІВ 12-14 РОКІВ УМОВАХ ДІТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРІВ <i>Науковий керівник – Андрійчук Юліана</i>	276
Ткаченко Галина	ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПАТРІОТИЗМ ЯК ОЗНАКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ	278
Токало Катерина	МЕТОДИКА АКАПЕЛЬНОГО ХОРОВОГО СПІВУ ЯК ОСНОВА ХОРМЕЙСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	281
Трач Олена, Хомюк Наталія	ДОСЛІДНИЦЬКІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	282
Трефяк Наталія	ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	284
Триндюк Валентина, Федорець Майя	МЕТОД ПРОЕКТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПИСЕМНІЙ ІНШОМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ	287
Фарина Альона	КРИСТАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ У РОБОТІ КАФЕДРИ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЛУЦЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ	289
Федорець Володимир	МЕТОД ПРОЕКТІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ <i>Науковий керівник – Мартинюк Алла</i>	291
Філімонова Олександра	ОЗНАЙОМЛЕННЯ ТРЕТЬОКЛАСНИКІВ З ПРИРОДОЮ <i>Науковий керівник – Хомюк Наталія</i>	294
Філіппова Інесса, Іскра Рафал, Назаренко Людмила	ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІДЕЙ Ф.ФРЕБЕЛЯ: РОЗВИТОК МУЗИЧНО-РУХОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ	295
Хаймик Галина	ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ <i>Науковий керівник – Марчук Сергій</i>	298
Хіміч Марія	НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ <i>Науковий керівник – Руденко Володимир</i>	300
Ходак Михайло	МІСІЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ЗА СПАДЩИНОЮ МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА І В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НУШ	301
Хомич Анастасія, Замелюк Марія	ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ В РІЗНОВІКОВІЙ ГРУПИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	305
Хомярчук Алла, Бугайчук Вікторія	ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ І РЕМЕСЕЛ	307

Царик Тетяна	РОЛЬ ТВОРЧОСТІ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ДИТЯЧОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ	308
Циплюк Аліна	МОТИВАЦІЯ ЯК СТИМУЛ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	310
Цюрик Марія	ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОЦІ ПРИРОДОЗНАВСТВА <i>Науковий керівник – Хомюк Наталія</i>	312
Цюрик Марія	РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ <i>Науковий керівник – Мартинюк Алла</i>	314
Чайка Вікторія	ЗНАЧЕННЯ ВОКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ НА ЗАНЯТТЯХ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	316
Чемерис Ірина	ГУМАНІЗМ ШАЛВИ АМОНАШВІЛІ	318
Чемерис Олеся	НАРОДНА КАЗКА В ЖИТТІ ДИТИНИ	320
Чемерис Олеся	НАРОДНИЙ ПРОГНОСТИК НІКОЛИ НЕ ПОМИЛЯЄТЬСЯ (НА ВІДМІНУ ВІД ІНТЕРНЕТУ): МУДРІ ПЕРЕРЕДБАЧЕННЯ ПОГОДИ УКРАЇНЦІВ	322
Черніка Михайло	ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	324
Чернюк Юлія	ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ З ПРИРОДОЗНАВСТВА ЧАСТИНА ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ ТРЕТЬОКЛАСНИКІВ <i>Науковий керівник – Хомюк Наталія</i>	326
Чміль Андрій	ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ, ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ <i>Науковий керівник – Хомюк Наталія</i>	328
Чміль Андрій	ЛУЦЬКА БРАТСЬКА ШКОЛА (ДО НАШИХ ДУХОВНИХ ДЖЕРЕЛ) <i>Науковий керівник – Марчук Сергій</i>	330
Чубай Ольга	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ <i>Науковий керівник – Хомюк Наталія</i>	331
Шевчук Ольга	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ЕКСПЕКТАЦІЙ»	333
Юхимюк Тетяна	МНЕМОТЕХНІКА (СЕКРЕТИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ)	335
Ющук Іванна	МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НА ОСНОВІ ТВОРІВ ВАСИЛЯ СУХОМЛІНСЬКОГО <i>Науковий керівник – Левицька Валентина</i>	338
Якимчук Наталія	АНТОНІМІЧНИЙ РЯД ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ FRIEDEN	340
Якимюк Ольга	ВИКОРИСТАННЯ КОРЕКТУРНИХ ТАБЛИЦЬ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ДОШКІЛЛЯ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	342
Ярошук Наталія	ПРОЕКТИВНІ МАЛЮНКОВІ МЕТОДИ У ПСИХОДІАГНОСТИЦІ	344

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Prof. ucz. dr hab. Igor Britchenko

Państwowa Uczelnia Zawodowa

im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu

EFFECTIVE TEACHING METHODS FOR THE CLASSROOM

No two teachers are alike, and any teacher with classroom teaching experience will agree that their style of teaching is uniquely their own. An effective teaching style engages students in the learning process and helps them develop critical thinking skills. Traditional teaching styles have evolved with the advent of differentiated instruction, prompting teachers to adjust their styles toward students' learning needs.

How have teaching styles evolved? This is a question teachers are asked, and frequently ask themselves, as they embark on their careers, and occasionally pause along the way to reflect on job performance. To understand the differences in teaching styles, it's helpful to know where the modern concept of classifying teaching methods originated.

The late Anthony F. Grasha, a noted professor of psychology at the University of Cincinnati, is credited with developing the classic five teaching styles. A follower of psychiatrist Carl Jung, Grasha began studying the dynamics of the relationship between teachers and learning in college classrooms. His groundbreaking book, «Teaching with Style,» was written both as a guide for teachers and as a tool to help colleagues, administrators and students systematically evaluate an instructor's effectiveness in the classroom.

Grasha understood that schools must use a consistent, formal approach in evaluating a teacher's classroom performance. He recognized that any system designed to help teachers improve their instructional skills requires a simple classification system. He developed a teaching style inventory that has since been adopted and modified by followers.

Carol Ann Tomlinson, a professor at the University of Virginia, is an early advocate of differentiated instruction and a pioneer in the development of learning-based teaching styles. If Grasha laid the groundwork for 20th-century teachers to adopt styles tailored to match their personalities and strengths, Tomlinson has advanced this theme into the 21st century by focusing on differentiated instruction.

In the simplest terms, differentiated instruction means keeping all students in mind when developing lesson plans and workbook exercises, lectures and interactive learning. These student-focused differences necessitate instructional styles that embrace diverse classrooms for students at all learning levels and from various backgrounds without compromising the teacher's strengths.

Whether you're a first-year teacher eager to put into practice all of the pedagogical techniques you learned in college, or a classroom veteran examining differentiated instruction and new learning methodologies, consider that not all students respond well to one particular style. Although teaching styles have been categorized into five groups, today's ideal teaching style is not an either/or proposition but more of a hybrid approach that blends the best of everything a teacher has to offer.

The traditional advice that teachers not overreach with a cluster of all-encompassing teaching styles might seem to conflict with today's emphasis on student-centered classrooms. Theoretically, the more teachers emphasize student-centric learning the harder it is to develop a

well-focused style based on their personal attributes, strengths and goals.

In short, modern methods of teaching require different types of teachers – from the analyst/organizer to the negotiator/consultant.

Contemporary teaching styles tend to be group focused and inquiry driven. Constructivist teaching methods embrace subsets of alternative teaching styles, including modeling, coaching, and test preparation through rubrics scaffolding. All of these are designed to promote student participation and necessitate a hybrid approach to teaching. One criticism of the constructivist approach is it caters to extroverted, group-oriented students, who tend to dominate and benefit from these teaching methods more than introverts; however, this assumes introverts aren't learning by observing.

Student-centric learning does not have to come at the expense of an instructor's preferred teaching method. However, differentiated instruction demands that teachers finesse their style to accommodate the diverse needs of 21st-century classrooms.

The traditional authoritative/expert, or «sage on the stage» lecture style, has come under attack by some parents – and contemporary educational leaders – who emphasize that a more diverse approach to teaching is necessary to engage students. This is compounded by the rise of «tiger moms,» a term made popular by parents devoted to improving the quality of education with laser-precision focus on A-list schools and a highly competitive job market.

Regardless of what style a teacher adopts, it's important for teachers to develop positive attitudes, set goals and establish high expectations for students.

It is abundantly clear that today's teachers are responsible for students with a diverse range of learning abilities. The 21st-century teacher does not have the luxury of «picking the low-hanging fruit» and then leaving the rest of the tree for experts who specialize in children with behavioral issues or learning disorders.

Today's teachers must develop instructional styles that work well in diverse classrooms. Effective teaching methods engage gifted students, as well as slow-learning children and those with attention deficit tendencies. This is where differentiated instruction and a balanced mix of teaching styles can help reach all students in a given classroom – not just the few who respond well to one particular style of teaching.

The wonderment of teaching, what author/educator Dr. Harry Wong refers to as «that ah-ha moment» when a child «gets it,» is one of the most rewarding and seemingly elusive benefits of becoming a teacher. This transference of knowledge from expert to student is an art form and a skill. Fortunately, both can be learned and perfected.

Knowing how to engage students begins with selecting the teaching style that's right for you. And remember, even though you may prefer one teaching style over another, you must find the style that works best for your students! Try different styles to meet different objectives, and always challenge yourself to find ways to reach each student.

Although it is not the teacher's job to entertain students, it is vital to engage them in the learning process. Selecting a style that addresses the needs of diverse students at different learning levels begins with a personal inventory – a self-evaluation – of the teacher's strengths and weaknesses. As they develop their teaching styles and integrate them with effective classroom management skills, teachers will learn what works best for their personalities and curriculum.

Our guide encapsulates today's different teaching styles and helps teachers identify the style that's right for them and their students. Browse through the article or use these links to jump to your desired destination.

REFERENCES:

1. Ramsden, P. *Learning to Teach in Higher Education*. New York : Routledge. 2012.
2. Excerpted from *Effective Teaching : Six Keys to Success*, The Teaching Professor, March 2006.

Liudmyla Husak, *Doctor in Pedagogy,
Professor of Foreign languages for Humanities
department, Lesya Ukrainka Eastern European
National University*

Victoria Panchenko, *Senior lecturer of
Foreign Languages for Sciences department Lesya
Ukrainka Eastern European National University*

INCREASING SOCIALIZATION OF LEARNERS WITH SPECIAL NEEDS VIA PROMOTING INCLUSION IN EDUCATION

A wide-range reform of education in Ukraine after the adoption of the Law of Ukraine *On Education* and amendments to it aims at integration into European learning space. It determines the goal of education as holistically developing a personality and society's ultimate values focusing on competencies required for successful self-realization of every person.

Teaching inclusively is one of the major concerns of this reform. It enables all students to enjoy the fullest possible learning experience, whatever the circumstances. Inclusive education is a novelty in Ukraine where the overall inclusion rate is just 7%. However, in view of the existing until recently stereotypes namely segregation and neglect for people with disabilities, the country has made immense steps towards an inclusive society. The number is growing year by year since the legislative framework for inclusion was adopted in 2017. It was largely thanks to the former First Lady Maryna Poroshenko that Ukraine got onto the path towards an inclusive society. Having no law-making powers, she started to advocate for inclusive education in 2017 and initiated changes in legislation. For the first time in Ukrainian history, the Law «On Education» was amended to protect children with special educational needs. Full social integration of people with disabilities is impossible without improving the quality of their lives, providing them with access to knowledge, education, and cultural values, which form the personality and his/her ideas about the world, full participation in social and cultural life.

The concept of inclusive education is based on human rights protection and the principles of equality. All children are equally valuable for society, and it is any state's main preoccupation to provide a flexible individualized system of education for all children within mainstream secondary school. It benefits all students because it values their individual strengths and contributions and makes the learning experience richer and more diverse for everyone. Having a wider range of views and experiences in the classroom can lead to developing a critical understanding of a subject. Inclusive learning environments induce teachers to rethink what and how to teach, and diversify the materials they are teaching to their students. The concept of inclusive education includes diverse content, materials, and ideas.

In recent years researchers have become increasingly interested in inclusive learning environments. Most authors of these writings focus predominantly on the link between inclusion and access to educational institutions. In this paper, we suggest that inclusive learning environments need to be re-conceptualized with a tendency to contexts, within which a «democratization of knowledge» occurs.

In terms of this approach, opening of inclusive classes in regular schools is inevitable. It is important to identify new content of all components of the inclusive educational environment, contributing to the socialization of the children with disabilities. The educationalists and psychologists argue that the best way to socialize a child with disabilities is involving him in various forms of joint activities. Obviously, it induces educators to make changes to the content and context of the syllabus and learning process, in general. Contexts involve kinds of learning activities and provide a selection of carefully vetted exercises that will assist teachers and students in

developing group cohesion, thoughtful engagement, and reflective responses to challenging material.

The analysis of the theoretical assumptions and teaching practices gives grounds to emphasize the following issues as fundamental for inclusive learning.

Firstly, a teacher must show respect for all questions and comments of his pupils in the classroom, using both verbal and non-verbal cues to encourage students' participation and to challenge them to think deeply and critically. The motto «there are no wrong answers there are incorrectly asked questions» ought to be in the teacher's mind every moment of his teaching process. Teachers should strive to create that kind of environment in the classroom in which it is okay to make mistakes. If a student provides an answer that is incorrect, ask questions to help him identify how he arrived at that answer and, thus, we can help the entire class to understand and derive the correct answer. Sometimes what seems to be an incorrect answer initially may lead to shared understanding of an alternative way to answer the question.

Secondly, teachers ought to communicate high learning standards for all their students and demonstrate confidence that every student can achieve these standards. It is advisable to include structured support within the course, which is designed to help students, especially those with special needs, achieve those standards. For example, connecting students to course-specific resources such as supplemental help sessions, peer mentors, study guides, etc. When preparing lectures, questions for discussions, scenarios, case studies, assignments, and exam issues, a teacher can include examples, socio-cultural contexts, and images that reflect human diversity and select topics and materials that reflect contributions and perspectives from people with special needs who have achieved high-rank positions in the society due to their decisiveness, hard work, devotion and belief.

Thirdly, philosophy of inclusion assumes that the focus of the teacher's attention is a class as a heterogeneous group of students, which requires a differentiated approach to training. The organization and methodology of differentiated teaching allows teachers to meet individual needs, develop the strengths of children and their interests during the lesson. Accordingly, they need to apply curricula and teaching techniques that allow them to work effectively with children with a wide range of learning differences [4].

The methods based on a principle of the differentiated tasks must be in the focus at every lesson. For example, while teaching English, differentiation of a task involves either oral or written (visual) way of its presentation, or both of them in combination, implementing additional visual (textual or illustrative) helpers, paralingual communication means (facial expressions, gestures, etc.), and oral additional explanation, suggesting the task performance algorithm, etc.). In some cases, pausing for a short time to ask students to discuss in small groups or to reflect individually in writing can allow them to discover what they might learn from the interaction. In other cases, conversations with individual students after class are rather beneficial. Differentiation of the way a student completes the task is due to varying the complexity of the task, for example, some students write an essay about their family, others are given a plan of a story, others answer questions about their family in writing or fill in gaps in the text with information about family or fill out a questionnaire, some others draw their family tree, or draw portraits of family members, giving brief information about them.

And finally, a teacher's professional training and background provide clues to the solution of all the abovementioned requirements. Being knowledgeable in the inclusive education area may facilitate shaping the selection of content and materials in the inclusion context. UNICEF and the Government are modeling the 'Safe School Concept' in 14 educational facilities to increase child safety, and applying new, student-centered teaching methodologies. UNICEF and the Ministry on Education and Science have deployed on-line teacher training for 21,000 teachers nationwide, and supported creation of 500 Inclusive Resource Centers for in-service teachers to equip them with necessary competencies in inclusive education.

The key findings of this study argue that the socialization of a child with disabilities in an inclusive educational environment needs a significant and long-term organizational and pedagogical

work to establish positive interpersonal relationships in inclusive education classrooms.

REFERENCES:

1. Закон України «Про освіту» No 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України від 05.09.2017.*
2. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Рівне, 2016. 141 с. Друге видання.
3. Постанова КМУ Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України No 588) від 09.08.2017 р.
4. Ткачова Н.Г., Булаш І.В., Турчина І.С. Інноваційні техніки роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. *«Молодий вчений»* No 11 (63), 2018.
5. Zvoyleko E.V. Psycho-pedagogical assessment of an inclusive educational environment. ChitaZabGU, 2015.

Nadiia Knight,

*Postgraduate Student of Lesya Ukrainka
Eastern European National University,
Teacher of Lutsk Pedagogical College*

Michael Knight,

*Postgraduate Student of
University of Pretoria (South Africa)*

THE SOUTH AFRICAN NATIONAL HEALTH INSURANCE

South Africa has embarked on a bold and new direction with its National Health System following the publication of its green paper on the Policy on National Health Insurance (NHI) on the 11 August 2011.¹ The NHI intends to ensure that everyone has access to appropriate, efficient and quality health services. This occasional piece is a summary of the policy proposal that is currently in green paper form which was out for comment until the end of last year (i.e. 2011). Quoting the paper it proposes four key interventions: 'i) a complete transformation of the health-care service provision and delivery; ii) the total overhaul of the health-care system; iii) the radical change of administration and management; iv) the provision of a comprehensive package of care underpinned by a reengineered Primary Health Care' (ibid). This is a momentous step forward for South Africa and is reminiscent of the 1948 proposals on a National Health Care system in the UK post World War II.

The National Policy document describes the history of the South African Health Care system as one that was fragmented racially biased which largely benefitted the white minority population. Following democratic elections in 1994 the process of creating a single, non-discriminatory health-care system was thwarted somewhat by the development of a two-tiered system of health care, public and private, and largely based on social class determinants which perpetuated health inequalities.

Currently, the expenditures in both private and public sectors are roughly the same (about R100 billion each) and together makes up about 8.5% of GDP but the inequity is in the coverage. The private sector serves 16% of the population whilst the public sector serves the rest (84%) of the population who are largely poor and black. The NHI policy green paper contends that the two-tiered system is unsustainable, destructive, very costly and highly curative or hospi-centric [2].

Furthermore, South Africa also faces a huge burden of disease aptly called the quadruple burden of disease made up of HIV/AIDS and TB, maternal and childhood diseases, non-communicable diseases and violence and injuries. This is further compounded by the problem of a shortage of key human resources in the health sector and in particular the public sector.

To address these challenges the NHI Policy is guided by the following social justice principles: a) the right to access, which is also a constitutional right of every South African guaranteed by its Bill of Rights as enshrined in its constitution;² b) social solidarity which refers to

financial risk protection for the entire population; c) effectiveness through the adoption of evidence-based interventions; iii) appropriateness which refers to the adoption of new and innovative health service delivery models; e) equity that ensures universal coverage with care according to need; f) affordability that means that services will be procured at reasonable costs but that recognizes that health is a public good and not a tradable commodity and g) efficiency that will be ensured by creating new administrative structures that avoid duplication across national, provincial and district spheres of governance.

In essence the objective of the NHI is to provide improved access to quality health services for all South Africans. It bases its approach on the Brazilian experience largely and focuses on a 'Re-engineered Primary Health Care System' that will focus mainly on community outreach services using a defined comprehensive primary care package of services. The primary health care (PHC) services will be delivered through three streams according to the NHI policy document as follows: There is also provision on the policy for the delivery of PHC through private providers that are accredited and contracted within districts. Hospital-based benefits are also described according to the designation of the hospital which range from district, to regional, to tertiary as well as central hospitals and specialized hospitals[4].

District-based clinical specialist support teams. This to support the delivery of priority health-care programmes at a district level and in particular to address the high maternal and child health mortality and to improve general health outcomes at a district level. This team will be made up of clinical specialist that includes a principal obstetrician and gynaecologist; a principal paediatrician; a principal family physician; a principal anaesthetist; a principal midwife and a principal primary health-care professional nurse as a start. The principal designation refers to very senior appointments.

School health services to be delivered by a team that is headed by a professional nurse and will provide health promotion, prevention and curative services that address the health needs of school-going children.

Municipal ward-based PHC agents which intend to have a team of PHC agents deployed in each ward (a ward is municipal-based demarcation) with a health professional heading each team and each member of the team will be allocated a certain number of families (much like the health activists in India). The main focus of these teams is to facilitate health promotion activities through community involvement [1].

An Office of Health Standards and Compliance (OHSC) will be established to inspect and accredit facilities and services, set norms and standards for these facilities and services and offer an independent office for ombudsman services. The NHI policy document also covers the principles of payment of providers and pushes a risk-adjusted capitation system as its favoured method of payment. It also does preliminary costing estimates up until 2025 indicating that this proposal is indeed affordable for South Africa.

The plan for the NHI is to phase it in over a 14 year period with the initial phase being the piloting of the re-engineered PHC system in 10 districts (of a total of just over 50 in the country), the establishment of the OHSC and the investment in infrastructure which includes the building of a new medical school (the capital expenditure of these capital projects is estimated to exceed the costs of all the stadia built for the 2010 Soccer World Cup). The NHI is intended to bring about reform that will improve service provision. The national health system has a number of challenges that need to overcome for the NHI to succeed and these, as mentioned before, include the worsening quadruple burden of disease, a shortage of key human resources and the present underperformance of public institutions. The phased implementation over the 14 years is intended to deal with these challenges in a systematic and pragmatic way and allows for the piloting of the NHI and concomitant strengthening of the health-care system. The first 5 years of phasing in implementation of the NHI with key outcomes within specified time frames is clearly spelt out in the policy proposal [3].

These are indeed ambitious proposals, and the real challenge will be in its implementation. In the meantime, we can only but compliment the Minister and the National Department of Health

for this revolutionary policy that places a renewed emphasis on equity and social justice in health care in South Africa!

REFERENCES:

1. South Africa National Health Act. Policy on National Health Insurance. Pretoria Government Printers Government Notice No, 2011. P. 657
2. South Africa The Constitution of the Republic of South Africa. Pretoria Government Printers, 1996. P. 324.
3. Pretorius R. & Klopper H.C. Positive practice environments in critical care units in South Africa. *International Nursing Review* 59, 2012, p. 66–72. URL : 10.1111/j.1466-7657.2011.00923.x
4. Regchand S. The Pietermaritzburg High Court had ordered the Escourt Hospital to hand over medical records to attorney. *The Mercury*, South Africa, 2015. p. 26–33.

Prof. ucz. dr hab. Kazimierz Krupa,
Państwowa Uczelnia Zawodowa
im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu

PROFESSIONAL COMPETENCE OF MODERN TEACHING: THEORETICAL ASPECT

An important condition of successful entry of Poland into the world educational space, the development of socio-legal, economic and political objectives is the dominance of such traits as competence, creativity, professionalism and humanity in the actions of social subjects of all spheres of life of our country. An important role in this process belongs to higher educational establishments whose task is to prepare highly qualified professionals ready to work in the conditions of globalization, standardization of European education based on the principles of the Bologna Agreement, information growth, competition.

A continuous process of evolutionary change in the educational environment, update the content, techniques, forms, and functions of the teacher brings to him a number of requirements: educating, creativity, sociability, aspiring sustainable replenishment and deepening of knowledge, that is to increase the level of professional competence.

It has been devoted quite a lot of research to this specified issue. The content of the concept of «professional competence of the teacher» has become the subject of analysis V. Bondar, O. Bulavenko, I. Gushlevska, O. Kozyreva, T. Omelchenko etc. The description of the process of formation of professional competence is made in the writings of S. Aliyeva, N. Boltenkova, T. Kolupaeva, A. Zaslavska. In the works of J. Bagan, K. Starchenko, O. Kozakov, A. Rosenberg the diagnostic approaches to determine the level of competence of the teacher are analyzed. Professional formation, the development and self-improvement of personality as a subject of professional activity are studied by V. Bodrov, A. Derkach, E. Klimov, A. Petrovskaya, V. Shadrïkov.

So, some aspects of this problem were reflected in research products and publications, that is why we need the analysis of the model of the teacher professional competence.

The term «competence» (*from LAT. «the competentes, competents is suitable, capable»*) refers to the combination of knowledge, which are necessary for efficient professional activity and also provides student skills, experience in a certain field. Definition of the basic categories of the theory in training educational specialists represents the different aspects of concepts «competence» and «competence». Competence is a range of issues, problems in dealing with that person has certain powers, knowledge, experience [4]. «Competence» is a wider concept than «competence» and provides the formation of competences in the context of the implementation of the separate functional tasks provided by job duties.

Thus, you can select different kinds of communicative competence: teacher, multicultural, psycho-pedagogical, socio-economic, regulatory, information, professional etc.

Communicative competence implies the formation of the interpersonal interaction skills,

mastery of the mother tongue and foreign languages, computer literacy and modern means of communication.

Multicultural competency is a knowledge of world and national culture, valuable attitudes to the achievements of the culture of Ukrainians and the representatives of different ethnic groups.

Awareness of the teacher in the areas of psychological and pedagogical sciences, ability to organize the educational process in accordance with modern scientific achievements, apply a creative approach in solving pedagogical tasks determine the presence of psychological and pedagogical competence.

Socio-economic competence involves the consideration of the influence of social factors on the development and shaping of the personality, the understanding of the content of the activity of various social institutions, awareness of the laws of functioning of a modern market economy.

A clear understanding of the legal principles of the activities of educational institutions, organization of educational process in higher education, the accepted norms and standards on the design of appropriate documentation, implementation of scientific, practical and other activities characterize its regulatory competence.

Information competence refers to us as a system of knowledge, abilities and skills of the teacher associated with collecting, converting, uploading, use and distribution of information. Professional competence of the teacher is based on a special scientific, practical and psycho-pedagogic preparation and presupposes the existence of personal and job characteristics, opportunities and humane attitude that allow them to organize and carry out pedagogical process effectively. For this high school teacher must possess the knowledge of pedagogical theory and be able to apply it in practice. In this case, you can assume that the professional competence of the teacher is the conglomerate of its theoretical and practical training.

But is it sufficient for the realization of the humanistic education paradigm, which involves the emphasis of teaching process, not on the academic discipline, and the student's personality, his professional development and personal growth? To this aim, every modern teacher needs to be a high level of self-confident, have personal, civil and professional maturity, the desire for a permanent increase in the level of their competence. Based on the analysis of scientific works and guided by their own experience, we try to prove the model of the professional competence, the contents of which we give the description of the characteristics, which contains the requirements for the personality of the higher education institution teacher, the knowledge, skills, structure and performance.

The **socio-psychological requirements** include *social qualities*: a civic activity and stability of beliefs, patriotism, tolerance, social activity, interest in the success of students, attraction (social, which provides for the respect of every individual), altruism, empathy, reflection (the ability to self esteem), extrovercy, emotional poise, ability to perform the communicative interaction in the different areas, information and pedagogical culture; *moral qualities*: honesty, responsibility, integrity, scientific worldview, high general culture and erudition, will power, valeological culture, sense of humor, honesty, neatness, discipline, demanding, creativity.

Taking into account the designed model of professional competence: instructional (N. Kuzmin, A. Markova), personal (L. Mîțina), situational (J. Raven), the basis of our research we put the militant aspect in which the structure of the **professional requirements** to the modern high school teacher should submit three components: functional, technological, motivational and stimulating reflexive-reproductive.

Essential conditions of the effectiveness of the proposed model of the modern teacher professional competence is the following: construction of subject-subject interaction between the teacher and the student (students) based on instructive approach, principles of humanism, democracy, collaboration, co-creation; the attitude to the student as an individual, partner, taking into account its interests, capabilities, and needs; high school teacher activity as to increase the level of their professional and other types of competence, finding new ways of intensification and optimization of teaching process in higher educational institutions.

This study does not claim to be a detailed analysis of all the aspects of the problem. We now

believe that the scientific intelligence in the context of formation of professional competence of teachers of different areas and specializations is up-to-date and must be studied in perspective.

REFERENCES:

1. Teacher competence in higher education. The chapter from book. Retrieved in February 2012 from URL: <http://www.egyankosh.ac.in/bitstream>
2. Competence (human resources). Wikipedia. The Free Encyclopedia website. Retrieved in February 2012 from URL: <http://en.wikipedia.org>
3. Diagram of teaching. Macmillan publisher website. Retrieved in January 2012 from URL: <http://www.mindseries.net/upload/assets/4/assets/>
4. Conceptual Framework: Preparing the Future-Ready Educator. Official website of Department of Education at Davidson College. Retrieved in February 2012 from URL: <http://www.davidson.edu/academic/framework.html>.

Yuliia Kuzminska, *EFL Teacher*,
Lutsk Pedagogical College

MOTIVATION IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

In the global world we live in, the English language is present in almost every domain of human life and knowledge of English has become a necessity. As a consequence, learning English as a foreign language has become an important part of general and professional education. These trends affect EFL learners' motivation, push them and make them interested in language learning.

Motivation might be one of the most important factors influencing foreign language learning and is one of the key issues in the field of education.

Johnstone, considers motivation as a stimulant for achieving a specific target similarly, according to Ryan & Deci [2], to be motivated means to progress or to be in motion to do something. Crump believes that excitement, interest, keenness, and enthusiasm towards learning are the main constituents of motivation. The levels and kinds of motivation in any individual are different from others. In other words, not only levels and amounts of motivation in individuals are different, their kinds of motivation can be also different.

The two main types of motivation are intrinsic and extrinsic. According to Deci, intrinsically motivated behaviours trigger «internally rewarding consequences» such as the «feeling of competence and self-determination» [2, p. 23]. On the other hand, extrinsically motivated activities lead to certain rewards such as diplomas, prizes and good marks. Brown points out that even punishment can be an element, for it creates the motivation to avoid it. Brown claims that extrinsic motivation is usually weaker than intrinsic due to its addictiveness and dependency: depriving students of rewards could lead to demotivation. However, Brown also argues that some rewards (extrinsic motivation) such as positive feedback from the instructor could increase the level of self-determination (intrinsic motivation) [1]. Accordingly, as Wu states, language learners need both extrinsic motivation, which teachers have the possibility to initiate, as well as intrinsic motivation [1].

Two other important motivation types in language learning are integrative and instrumental [3]. Integrative motivation refers to students who wish to integrate into the target culture. If a student is instrumentally motivated, his/her goals are to achieve a certain reward such as promotion or good grades. Gardner and MacIntyre subsequently refer to these types of motivation as orientation, for orientation is not always related to one's motivation [4]. For instance, one can have high integrative orientation with little wish to learn the target language. Integrative and instrumental orientation don't have to be thought of as mutually exclusive as a student can have the urge to obtain good grades and at the same time want to integrate into the target society.

Thus, knowing about these types of motivation/orientation will be useful for language teachers, as the level of intrinsic/extrinsic motivation differs depending on the student.

Motivation is a very important and effective factor in the field of learning language. Thus,

the language teachers and lecturers should discover, realize, and pay attention to the personality of their students. Moreover, they should be aware of motivation, its high importance, and its types. They should also realize and get familiar with the character as well as the personality of each student. Afterwards, according to that specific personality type, they should identify and recognize the form of motivation relating to that and perform it in their teaching process. In this case, they can have practical, useful, and effective language classroom in addition to a positive outcome in their teaching context.

REFERENCES:

1. Brown, H. D. (2000). Principles of language learning and teaching. New York, NY : Longman.
2. Deci, E. L. (1975). Intrinsic motivation. New York, NY: Plenum Press.
3. Gardner, R. C., & Lambert, W. E. (1972). Attitudes and motivation in second language learning. Rowley, MA : Newbury House.
4. Gardner, R. C., & MacIntyre, P. D. (1991). An instrumental motivation in language study : Who says it isn't effective? *Studies in Second Language Acquisition*, 13, 57-72.
5. Wu, L. (2008). On cultivation of learner autonomy in EFL classroom. *US-China Foreign Language*, 6(3), 43-46.

Dr Stanisław Lis

*Prorektor ds. Rozwoju i Badań Naukowych:
Państwowa Uczelnia Zawodowa
im. prof. Stanisława Tarnowskiego w
Tarnobrzegu*

«METHOD OF PROJECT IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES»

In recent years, the issue of the application of modern technologies in high school is becoming increasingly important. It is not only new hardware, but new forms and methods of teaching, new approaches to teaching foreign languages. The main goal is to show how technology can be used effectively in order to improve the quality of teaching foreign language, the formation and development of students' communicative culture, training practical mastery of a foreign language.

The teacher's tasks are to create the conditions for practical language learning for each student, to choose such methods of teaching that would enable every student to show their activity, their creativity, to increase students' cognitive activity in learning foreign languages. The use of modern tools such as computer programs, Internet-based technologies, as well as cooperative learning and project technology can solve these problems.

Project method is one of the most pressing contemporary technologies in teaching foreign languages. It combines the elements of problem-based learning and collaborative learning that allows achieving the highest level of mastery of any subject, and foreign language in particular. Project method forms students' communication skills, culture, communication, the ability concisely and audibly formulate thoughts, be tolerant to the opinion of partners in communication and develops the ability to extract information from a variety of sources, to process it with the help of modern technologies. [1, 5] All these factors create language environment that – results in the appearance of the natural need to interact in a foreign language.

Project-based learning does not contradict the traditional ways of learning. It helps to activate students since most of them have an interest for new knowledge. Such kind of motivation – the desire to successfully develop theme of the project – is often stronger than the demands of parents and teachers to study hard in order to get excellent and good marks.

The main purpose of the use of this innovative approach is the ability to effectively master students' foreign communicative competence. It includes the following concepts:

- verbal competence is creating an opportunity of manifestation of communicative skills in all forms: listening, speaking, writing, reading, translation within a specific topic;
- socio-cultural competence is the formation of ideas about the social and cultural specificity of the target language;
- linguistic competence is students' acquisition of lexical units relating to the topic as a necessary basis for registration of speaking abilities;
- educational and cognitive competence is the improvement of educational activity on mastering of foreign languages;
- compensatory competence is formation of skills of overcoming difficult situations in a shortage of linguistic resources [6].

Also, this approach forms informational competence which manifests the ability to work independently with reference books, find necessary information in various sources, and see links with other branches of knowledge. Moreover, project-based learning contributes to enhancing students' personal confidence, developing a «team spirit» and communication skills; providing a mechanism for critical thinking, the ability to find ways to solve problems and developing students' research skills.

Due to the growth of person's potential, skills and innovations we can apply project technology from the second grade. In my experience, there are many brilliant students, who want to know much more information; and while little children are interested in learning foreign languages we must use all these approaches in order to raise the quality of teaching. In my work I mostly use projects, role-plays and communicate approaches. When we speak about young children the projects can be like «My Family», the creation of a family tree, the story about a weekend day. It should be noted that parents are often involved in creating projects, because collaboration on a joint project results in convergence and communication. Amidst a wide variety of topics for research, my students are working on the following topics: «My Toy» (the second grade); «Seasons», «Food and drinks», «Dress your doll» (the third grade); «My Motherland», «The place we live in» (the fourth grade); «British and Kazakh traditions», «Great Britain», «How to save our planet», «The British way of life» (the sixth grade) and «Visiting Great Britain», tourist booklet «Astana» (the seventh grade).

The forms of project can change and become more complex depending on students' age. For instance, in the 6th grade students create a guide to Great Britain. Each of them creates a single page, and then the pages are connected together. The cover of this brochure is trusted to students who can draw well. The teacher explains the purpose of the task to students. They have the right to propose their own project, if none of the suggested ones does not arouse their interest.

The work on the project can be carried out either individually or in groups. Working in groups, the participants of the joint project should distribute the roles and realize that success depends on the contribution of each participant. Project work begins in the classroom as a teacher-supervised activity. Projects may be short-term or long-term. Depending on the type, they can be presented at the next lesson, or at the final lesson. It is important to organize the work using project, creating the most favorable conditions for the disclosure and manifestation of the creative potential of the participants. In my experience, I organize post-project exhibition of the works, so that other students, parents and teachers should be able to see and appreciate the importance of this work.

Using project method in my work, I came to the conclusion that this method is very effective at generalization, consolidation and revision of educational material, especially in the organization of its practical application. For me there is a particularly appealing fact that project-based learning actively influences the motivation of student. [2] The work with the project – presentation encourages students to use computer technology. It should be noted that many students get their first experience in Power Point preparing for such kind of projects.

Project technology allowed students to integrate a variety of activities, making learning enthralling, more interesting and therefore, efficient. Students with different abilities became successful and felt they were needed in the project activities. Educational, social and communication skills were developed during the implementation of projects. [5] At the preparatory

stage, students learned how to work with dictionaries, reference books for posts, thought through the way of presentation, and of course learnt to sort out their work. Project-based learning has changed students' attitude to the computer: computer has been transformed into a source of information and one of the ways of presentation the material.

Summing up, I would like to say that in contrast with traditional ways, the usage of innovative forms of learning devotes a major role to a student towards gaining knowledge. Furthermore, the teacher should not solve only educational tasks, but also he or she must create the conditions for students' independent research, encouraging them to develop orientation skills and independent decision-making. The implementation of innovative methods in teaching is an essential prerequisite in solving educational problems. Constantly evolving system of information management in combination with technical support provides the highest quality of educational process.

REFERENCES:

1. Grubb, W. Norton. Education through Occupations in American High Schools, Vol. 1: Approaches to Integrating Academic and Vocational Education. New York : Teachers College Press. 1995.
2. Helm, Judy H., and Katz, Lilian G. Young Investigators: The Project Approach in the Early Years. New York : Teachers College Press. 2001.
3. Katz, Lilian G., and Chard, Sylvia C. Engaging Children's Minds : The Project Approach. Norwood, NJ: Ablex Publishing. 1989.
4. Knoll, Michael. The Project Method: Its Origin and International Influence. In Progressive Education across the Continents. A Handbook, ed. Volker Lenhart and Hermann Röhrs. New York: Lang. 1995.

Iryna Nikolaieva, *the teacher of English of a higher category, Lutsk Pedagogical College*

THE ROLE OF MOTIVATION IN LANGUAGE LEARNING

Students' learning behaviors were rated by teachers and language assistants subjectively, thus their ratings were not always the same. However, it was interesting and useful to hear how the teachers felt about the students' participation in English lessons and individual meetings since their evaluations were generally not used for grading purposes. Motivation is regarded as an influential element in the success of any activity. It plays a crucial role in achieving the desired goals. The results of the correlational analyses indicated that students who had positive motivation and attitudes toward language study tended to do well on the module tests and to participate actively in learning English as the second language. A statistically significant correlation was not found between students' motivation and attitudes and other achievement measures such as final exam scores and final grades, the lack of correlation may have been due to students having acquired «test-taking skills» by the time of the final exam. Other external factors may have been involved in determining students' final learning outcomes, as Gardner [3] anticipated. One thing that students, teachers, material developers, and researchers all agree upon is that motivation is an essential part of mastering a second or foreign language. The concept of motivation seems complex since it takes a respectable number of disciplines to arrive at a reasonable understanding of its facets.

Dornyei [2] believes that the complexity of the concept of motivation resides in its endeavors to explain individual's actions on behavior which can not be accounted for by one panacea approach. The problem as Dornyei [2] asserts is not the lack of theories to explain motivation but rather the abundance of theories and models. Luckily, there is now a very substantial research literature available on the role of motivation in language learning. This article will overview as much of this research as possible, focusing on the most recent studies, and will highlight different facets of motivation.

Gardner [3] defined motivation as «the combination of effort plus desire to achieve the goal of learning the language plus favorable attitudes toward learning the language». He believes that

motivation is concerned with the question «Why does an organism behave as it does?». According to Yeok-Hwa [5] motivation determines the extent of the learner's active involvement and attitude toward learning. According to Dornyei [2] motivation consists of three stages: pre-actional stage, in which motivation needs to be generated, actional stage, in which motivation needs to be maintained and protected, and post-actional, in which students evaluate the activity to which they are motivated. Williams and Burden [6] also claim that motivation results from a combination of different influences, some are internal and some are external. As it seems motivation does not have a particular definition. Different people define motivation from different views and it may be due to the existence of different contexts of language learning, but the most important thing is that motivation is a key to learning a language.

There are two types of motivation that should be considered when referring to second or foreign language learning. They are language learning motivation and classroom learning motivation. Language learning motivation refers to the motivation to learn or acquire a second language. According to Gardner [3], it is considered in the socio-educational model of second language acquisition. Based on Clement [1], it is considered in the social context model. And based on Clement and Noels [4], it is considered in the self-determination model. It is a general form of motivation relevant in any second language learning context. It is a general characteristic of the individual that applies to any opportunity to learn the language. It is relatively stable, but it is amenable to change under certain conditions. Classroom learning motivation is what Gardner [3] represents in socio-educational model of second language acquisition, and it is also considered as an integral part of motivation in general. It refers to the motivation in the classroom situation, or any specific situation. It will be influenced by a host of factors associated with language class. So, the teacher, the content of the course, materials and facilities will influence the individual learning motivation. Gardner [3] believes that both educational context and cultural context play an important role in the formation of motivation.

In order to make the language learning process a motivating experience, teachers need to put a great deal of thought into learning programs which sustain and boost students' interest and help them to achieve their term goal. Instructors need to plan and create interesting lesson in which students, become fully attentive. The use of interesting text along with activities can help to increase the motivation level of students. It is suggested that teachers should acquire strategies that help students to learn English to benefit them in their future career. At university level this may include, any number of foreign exchange programs with other universities may help to motivate students to improve their target language proficiency. At the secondary school level, and especially in the senior years, this task may prove more difficult. For the foreign language teacher this may result in a certain level of frustration due to the general lack of interest and commitment by some students. Teachers need to create interesting lessons in which the students' attention is gained. This can sometimes be accomplished by the use of teaching strategies which are not often called upon by other teachers in mainstream subject areas.

Encouraging students to become more active participants in a lesson can sometimes assist them to see a purpose for improving their communication skills in the target language. Successful communication using the target language should result in students feeling some sense of accomplishment. The use of an interesting text can also help to increase the motivation level of students in the classroom. Many texts often contain material which fails to capture the interest of students due to the heavy emphasis on vocabulary and grammar. Many foreign texts, however, which have been designed for EFL often contain topics which can create a great deal of classroom interaction and help to motivate students to develop their language skills. It is important for the instructor to take advantage of such discussion topics and help students to realize that, even though they may see no need to become proficient in a second language, the study of another language and culture can only enhance their perception and understanding of other cultures. Probably the most important way to improve motivation is to use English. Using English is fun. It is simply very enjoyable to use English to read a good book, understand a song, watch an interesting movie, get an answer to a computer problem, exchange e-mails with a native speaker, etc. The more someone uses

English, the more he will want to use it. This is great, because using English is learning English.

REFERENCES:

1. Clement R. Ethnicity, Contact, and Communicative Competence in a Second Language. In Giles, H., Robinson, W.P. and Smith, P. M. (EDs.), *Language : Social-Psychological Perspectives*. Oxford : Pergamon Press, 2003.
2. Dornyei Z. *Teaching and Researching Motivation*. Harlow. England : Longman, 2001.
3. Gardner RC. *Social Psychology and Second Language Learning : The role of Attitudes and Motivation*. London: Edward Arnold, 2005.
4. Noels KA, Clement R. *Communication Across Cultures : Social Determinants and Acculturative Consequences*. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 28, 2006.
5. Yeok-Hwa Ngeow K. *Motivation and Transfer in Language Learning*. ERIC Digest, 2004.
6. Williams M, Burden R. *Psychology for Language Teachers : A Social Constructivist Approach*. Cambridge University Press, 2000.

Dr Monika Piątek, *Prorektor ds. Kształcenia:
Państwowa Uczelnia Zawodowa im. prof.
Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu*

SUGGESTOPEDIA AS A METHOD FOR TEACHING SPEAKING FOR YOUNG LEARNERS IN A SECOND LANGUAGE CLASSROOM

Suggestopedia is a teaching method, which focuses on how to deal with the relationship between mental potential and learning efficacy and it is very appropriate to use in teaching speaking for young language learners (Xue, 2005). This method was introduced by a Bulgarian psychologist and educator, George Lazanov in 1975. Maleki (2005) believed that we are capable of learning much more than we think, provided we use our brain power and inner capacities. In addition, DePorter (2008) assumed that human brain could process great quantities of material if given the right condition for learning in a state of relaxation and claimed that most students use only 5 to 10 percent of their mental capacity. Lazanov created suggestopedia for learning that capitalized on relaxed states of mind for maximum retention material. By using this kind of method, YLLs can get the memorization 25 times faster rather than conventional methods.

Suggestopedia is an effective comprehensible input based method with a combination of desuggestion and suggestion to achieve superlearning. The most important objective of Suggestopedia is to motivate more of students' mental potential to learn and which obtained by suggestion. Desuggestion means unloading the memory banks, or reserves, of unwanted or blocking memories. Suggestion then means loading the memory banks with desired and facilitating memories.

Lazanov (1978) cited in Lica (2008) argued that learners have difficulties in acquiring English as the second language because of the fear of the students to make mistakes. When the learners are in this condition, their heart and blood pressure raise. He believes that there is a mental block in the learners' brain (affective filter). This filter blocks the input, so the learners have difficulties to acquire language caused by their fear. The combination of desuggestion and suggestion is to lower the affective filter and motivate students' mental potential to learn, aiming to accelerate the process by which they learn to understand and use the target language for communication to achieve superlearning. It is the final goal of suggestopedia

Richard and Rogers (1998) stated that there were some theoretical components through which desuggestion and suggestion operate:

- (1) Authority: students remember best and are influenced when information comes from an authority or teachers
- (2) Infantilisation: learners may regain self-confidence in a relation of teacher-student like that of parent to child

(3) Double-Planedness: learning does not only come from direct instruction but also comes from the environment in which instruction takes places

(4) Intonation, rhythm, and concert pseudo-passiveness: varying tone and rhythm of presentation frees the instruction from boredom, and presenting linguistic material with music gets the benefit of the effect produced on body.

As a particular method, suggestopedia offers some benefit for its use in the second language classroom for YLLs. There are some benefits in utilizing suggestopedia:

By using this teaching method, YLLs can lower their affective filter. Suggestopedia classes, in addition, are held in ordinary rooms with comfortable chairs, a practice that may also help them relaxed. Teacher can do numerous other things to lower the affective filter. According to Kharsen (1989) cited in Xue (2005) activities that allow students to get better acquainted with each other may help lower anxieties and make students to adopt new names for the duration of the language course may have a similar effect.

Students remember best and are most influenced by information coming from an authoritative source, teachers.

It refers to the learning from two aspects. They are the conscious aspect and the subconscious one. YLLs can acquire the aim of teaching instruction from both direct instruction and environment in which the teaching takes place.

Suggestopedia encourages the students to apply language more independently, take more personal responsibility for their own learning and get more confidence. Peripheral information can also help encourage students to be more experimental, and look to sources other than the teacher for language input. For example, the students can make some sentences using the grammatical structure placed on the classroom's wall, describe a particular place in an English speaking country by looking at the poster on the wall, etc. When the students are successful in doing such self-activities, they will be more confident.

It is not fair to analyze only from the benefit aspects. Suggestopedia also has limitation since there is no single teaching method that is categorized as the best based on some consideration such as: the curriculum, students motivation, financial limitation, number of students, etc.

The main disadvantages of suggestopedia are as follow:

Environment limitation

Most schools have large classes. Each class consists of 30 students. One of the problems faced in utilizing this method is the number of students in the class. There should be 12 students in the class (Adamson, 1997).

The use of hypnosis

Some people say that suggestopedia uses a hypnosis, so it has bad deep effects for human beings. Lazanov strongly denied about it.

Infantilization learning

Suggestopedia class is conditioned be child-like situation. There are some students who do not like to be treated like this as they think that they are mature.

Teaching speaking for young language learners (YLLs) using suggestopedia is not easy especially in the countries in which the level of education is still low. It needs a professional and experienced teacher. Very few working teachers are in a position where they can use this *system* (Adamson, 1997). The teachers should take more training in order to utilize suggestopedia in the classroom. Richards and Rogers (1998) cited in Xue (2005) stated that in conducting Suggestopedia for YLLs, there are some suggestions:

(1) Teachers show absolute confidence in the method.

(2) Teachers display fastidious conduct in manners and dress.

(3) Teachers organize properly and strictly observe the initial stages of the teaching process. This includes choice and play of music, as well as punctuality.

(4) Teachers maintain a solemn attitude toward the session.

(5) Teachers give tests and respond tactfully to poor papers (if any).

(6) Stress global rather than analytical attitudes towards material.

(7) Teachers maintain a modest enthusiasm

The language teaching method known as Suggestopedia provides some valuable insights into the power of cognition and creates techniques that make students feel comfortable, relaxed and suggestible to the material being learned.

Teaching speaking for young learners using suggestopedia is very interesting but challenging to do. It can be seen from some considerations. In one side it has some benefits, but on the other side it also has some weaknesses. In addition, the key factors of effective teaching are not the approaches and methods in language teaching themselves but the teacher's deliberate selection of different approaches and methods and the devoted practice of putting theories into real teaching activities in a corresponding social-cultural context. It is a fact that no approach or method is perfect. However, there is no end for us to seek the perfection of the approaches and methods in language teaching. The language teaching method known as Suggestopedia provides some valuable insights into the power of cognition and creates techniques that make students feel comfortable, relaxed and suggestible to the material being learned.

REFERENCES:

1. Adamson, Charles. 1997. *Suggestopedia as NLP*. Assian EFL Journal : English Language Teaching and Research Article. 27 Jan.2009. URL: <http://www.jalt-publications.org/tlt/files/97/feb/suggest.html>.
2. Bowen, Tim. 2009. *Teaching Approaches: What is Suggestopedia?*. Assian EFL Journal: English Language Teaching and Research Article. 27 Jan.2009. URL: <http://www.jalt-publications.org/tlt/files/97/feb/suggest.html>.
3. Hasselgreen, Angela. 2005. *Assessing the Language of Young Learners*. The University of Bergen. 27 Jan.2009. URL: <http://www.eslkidstuff.com/Articles.htm>
4. Harmer, Jeremy. 1998. *How to Teach English*. Malaysia : Longman.
5. Lica, Gabriela Mihaila. 2008. *Suggestopedia: A Wonder Approach to Learning Foreign Languages*. Assian EFL Journal : English Language Teaching and Research Article. 27 Jan.2009.

Liudmyla Smalko, *PhD in Pedagogy, Associate Professor of Foreign Languages for Humanities department, Lesya Ukrainka Eastern European National University*

Tetiana Vorobiova, *PhD in Pedagogy, Associate Professor of Foreign languages for Humanities department, Lesya Ukrainka Eastern European National University*

E-LEARNING: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF ITS ADOPTION IN HIGHER EDUCATION

Never before has distance learning affected so many people as in the pandemic quarantine today, having involved in the e-learning process not only teachers and students but also parents. Paradoxically, but this integral part of education turned out to be the least prepared for quarantine stress. The greatest challenge is the absence of a unified online educational platform for the entire education system, which should include distance learning courses for students and teachers, educational programs and standards, school records, e-journals, and more. The national e-Education platform was planned as a part of the NUSH reform and could become a success story. But the platform does not work. While the learning was going its usual way, it was not very noticeable, but when the quarantine began, everyone immediately realized how much we lack this platform.

Many recent studies focus on positive information about online education. The advantages are numerous, from lower costs and accessibility to flexibility. However, the real world clearly demonstrates that most students are still choosing traditional classes. The development of multimedia and information technologies, as well as the use internet as a new technique of teaching, has made radical changes even in the traditional process of teaching at all levels. The adoption of e-

learning in education, especially for higher educational institutions is considered among the best methods of education. Many recent studies and authors argue the benefits and advantages derived from the adoption of e-learning technologies in educational space.

This study is an attempt to shed light on the issues which educators and learners often argue about: Is e-learning just on-line coursework for students at a distance? Does it mean using a virtual learning environment to support the provision of university classroom-based education? Does it refer to an on-line tool to enrich, extend, facilitate, and intensify collaboration? Is it a totally on-line learning or a part of the mixed-type learning? What are the correlation indicators between the advantages and disadvantages of this approach?

We support the definition of the concept as the use of information and communication technologies in diverse processes of education to support and enhance learning in institutions of higher education, and which includes the usage of information and communication technology as a complement to traditional classrooms, online learning or mixing the two modes. In any case, it is a revolutionary approach to enable students with the knowledge and skills needed to turn this change into benefit.

The computer-based learning comprises the use of a full range of hardware and software generally that are available for the use in Information and Communication Technology, each component of which can be used in either of two ways: computer-managed instruction and computer-assisted learning. In other words, computers are used instead of the traditional methods by providing interactive software as a support tool within the class or as a tool for self-learning outside the class. In the computer-managed-instruction, however, computers are employed for the purpose of storing and retrieving information to aid in the management of education. The e-learning procedure implies a choice of the learning strategy and pace and a focus on solving educational tasks, maximum involvement of the participants in collective learning and sharing experiences, encouraging creativity and critical thinking. Monitoring the effectiveness and efficiency of the educational process is one of the tutor's functional responsibilities (in this context, tutor is a teacher who creates virtual learning environment and manages it to provide effective learning process). [3]

The goal of the thesis is to provide convincing arguments regarding e-learning advantages and disadvantages based on reliable sources and data. Summarizing the research materials, we have identified a significant prevalency in the *advantages* of e-learning adoption in education (the information is obtained from the review of literature and interviews with teachers and learners). The leading among them, e.i supported by the majority of scholars and practitioners, are:

1) It is flexible when issues of time and place are taken into consideration. Every student has the luxury of choosing the place and time that suits him/her. According to Smedley, the adoption of e-learning provides the institutions and their students with much flexibility of time and place of delivery or receipt of learning information. [4]

2) The e-learning methods provide opportunities for learners' cooperation in teamwork via discussion forums and help them eliminate barriers of hindering participation, including the fear of talking to other learners in the classroom environment. E-learning motivates students to interact with others, as well as exchange and respect different points of view. E-learning eases communication and also improves the relationships that sustain learning.

3) E-learning is cost effective in the sense that there is no need for the students or learners to travel and offers opportunities for learning for a maximum number of learners with no need for many classrooms.

4) It permits each student to study at his or her own pace and speed, whether slow or quick. It therefore increases satisfaction and decreases stress.

Some of the above-mentioned advantages of e-learning were summed up by Holmes and Gardner with an emphasis on the capability of e-learning to assess the students' learning achievements and enhance their educational experiences interactivity through collaborative learning. [2]

The disadvantages of e-learning listed in various studies and via personal interviews include:

1) As a method of education, e-learning makes the learners undergo sidelong scrutinies and remoteness, and, therefore, it requires strong motivation and time management skills to reduce such effects.

2) No face-to-face contact with fellow students or teacher staff. The e-learning method may be less effective than traditional methods of learning in view of clarifications, explanations, and interpretations. The learning process is much easier with instructors' or teachers' support, as humans are social creatures and generally love live communication.

3) Since tests and assessments in e-learning are frequently supervised by proxy, it may be difficult, if not impossible, to control or regulate «activities» such as cheating.

4) Not all disciplines can be taught effectively using e-learning. The fields that require hands-on practical experiences may face significant difficulties, as there is the need to develop practical skills. This technology is more appropriate for humanities. When it comes to teaching and learning foreign languages, we cannot but mention challenges of developing oral speech skills and other important issues of mastering foreign language.

5) E-learning, by its nature, requires a greater amount of reading and more assignments than traditional classes. It means that students will have to perform more tasks and tests to prove that they have mastered the material.

The key findings of the research argue that e-learning is a beneficial educational strategy and can be recommended for implementation in higher education on a regular basis, despite some disadvantages. Weeks of distance learning in quarantine realities have revealed its advantages. One of the major benefits is the skill-acquisition of new experience by both teachers and students.

REFERENCES:

1. Bates T. National strategies for e-learning in post-secondary education and training. UNESCO, 2001. 132 p.
2. Holmes B. & Gardner J. E-Learning: Concepts and Practice. London : SAGE Publications, 2006.
3. Katernyak I, Ekman S., Ekman A., Sheremet M. & Loboda V. *eLearning : from social presence to co-creation in virtual education community*. Journal Interactive Technology and Smart Education. Volume 6, Issue 4, 2009. pp. 215-222.
4. Smedley, J.K. Modelling the impact of knowledge management using technology or Insight, 23, 2010. pp. 233–250.

Anna Woronicz, *Pracuje w niepublicznym
żłobku Miś Uszatek na stanowisku
Studiowała na uczelni Szkoła Wyższa
Psychologii Społecznej kierunek:
Socjologia, specjalizacja : Zarządzanie
Zasobami Ludzkimi obroniła stopień Magistra,
Dyrektorka*

PROJECT METHOD IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Multilingualism is the normal practice in Europe which has certainly provided an incentive to move along this direction for the Republic of Poland. In this regard nowadays the government has created nationwide all conditions for mastering Polish and a foreign language, particularly English. For instance, in many Polish universities polylingual groups have been established where lectures are delivered in three languages.

Modern time and new conditions require an immediate and radical review of both general methodology and specific methods and techniques in teaching foreign languages. The «discovery» of Poland, its rapid entry into the world community, breakthroughs in politics, economy, culture, ideology, altering relations between Polandis and foreigners and completely new communication goals – all of these have raised issues in foreign languages teaching theory and practice.

The unprecedented requirement has demanded an unprecedented solution to the problem. Unexpectedly, foreign language lecturers have become the focus of public attention, i.e. professionals from different fields of science, culture, business, technology etc. demand a foreign language to become an instrument of production. They are not interested in the theory or history of language. Foreign languages are required to fulfill a functional role to be used in different areas of life as a real means of communication with those who speak another language. Therefore, grounds for language learning have completely changed (the language has appeared in a different light, it is not as an end in itself) in connection with which it has caused radical restructuring teaching methods.

At present time the main objective of language teaching in Poland is far from straightforward. Thus, language fulfills exclusively one function which is delivering a message or informative function, and those being in a very constricted form because out of the four language skills only one is developed. It is a passive recognition-oriented reading skill. Language teaching based only on written texts reduces the communicative potential of language. Students merely percept texts generated by another passively. They do not learn to create and produce speech underlying real communication. Command of the language as a medium of communication goes beyond reading profession-oriented written texts. Maximum development of communication skills is the main and long-range, though challenging task for foreign language lecturers. To solve the problem it is necessary to master new teaching methods aimed at developing all the four language skills (reading, writing, speaking, listening) and completely new learning materials as well which can be used to teach learners communicate effectively. In order to develop the afore-mentioned skills and abilities methodologists have developed lately a new method known as project method which has been actively used in recent years. This teaching technique shifts emphasis on independence, taking initiative, active participation in academic activities and creativity of students.

Project method enables students to exercise their linguistic abilities in accordance with real-life situation, to deepen their knowledge in foreign language culture, develop and plan projects independently, apply linguistic competence in practice, promote team building and make joint decisions. It is assumed that when being involved in the project both weak and strong students start collaborating when solving certain tasks. The role of the lecturer also changes. It differs accordingly at various stages of project. The instructor's task is to facilitate, provide guidance and professional assistance to students. He or she integrates the project in class and links it with basics of grammar and lexical material thus acting as a consultant, assistant, observer and a coordinator. Success of the project depends largely on the ability of lecturer to create conditions that will promote and develop students' creative, cognitive, communicative, managerial skills.

Project includes the following milestones: presenting a situation that identifies one or more problems on topics being discussed and creating a problematic situation. This stage involves dividing students into small groups. In the second stage students put forward their ideas for problem solution, discuss and justify their final decisions. This stage starts by preteaching vocabulary on a given topic. Further in the course of studying sources of information students build up the necessary vocabulary to discuss the problem themselves. In the third stage, learners discuss and verify adopted solutions in small groups and make use of obtained information as well. Students verify the sources of information and determine the way to present the project results. At the final stage they deal with the project presentation. Essential part of this tree-level activity is collaboration, i.e. favorable psychological atmosphere where students are not afraid to make mistakes and encouraged to speak. Students combine independent work with team work and create a real-life situation. The lecturer provides an incentive to tackle independent search and exercise creative thinking.

While teaching at Polish University we have made an attempt to combine both traditional and modern methods. Multi-level approach underlying the teaching process encourages personality development, affects students' worldview, system of values, self-identity and ability to think. In other words, learner-centred approach is of paramount importance which emphasizes developing students' socio-cultural communicative competence.

This type of approach has identified foreign languages teaching content. The main focus should be practical application of language competence, i.e. manipulating the language, taking into account students' majors and future professions. Teaching materials are multifarious and the levels differ in complexity. Student-centered approach implies problematic character of materials presented by a lecturer to encourage students to search information, arrive at conclusions and make generalizations independently. We have integrated the project activity in the class by setting a task to publish Corporate Magazine.

Student-centered approach takes account of ability, aptitude, skills and abilities of students to maximize achievement by means of a foreign language. Thus, this approach to education helps to create comfortable conditions for student's self-expression to acquire the necessary skills and knowledge for development of speech initiative, which is one of the key factors of successful verbal communication.

Project method is universal, i.e. you can use any topic you like, i.e. it can go with any textbook (tutorials), it can be incorporated into various forms of a common system of speech practice and can be used as a kind of work to support the achieved level, to improve and deepen the training of students.

In addition, project trains students to focus not only on the study of foreign language but to develop skills and abilities in other academic subjects during the entire period of study at the university.

The use of projects in the classroom contributes to emotional and personal development of students. They get an opportunity to do their work personally and individually, they are not forced into any strict framework, their work expresses their tastes, interests, feelings and opinions.

REFERENCES:

1. Fried-Booth, D.L. Project work. Oxford : Oxford University Press. 2002.
2. Aigul Eskermesovna Sadenova, Farida Orazakynkyzy, Saule Anuar, Raushan Makanovna Yesbulatova. Using innovative technologies in project method of teaching foreign language : Espacios . Vol. 38 (N° 25) Year 2017. Page. 1.

Aykut Solukcu, *вчитель математики,
приватний коледж «Mavi Atlas», м. Бурса
(Туреччина)*

Ірина Ковальчук, *канд. філос. наук, доцент,
завідувач навчально-методичного кабінету,
Луцький педагогічний коледж*

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «РЕЛІГІЄЗНАВСТВО»

В умовах сучасної світової глобалізації набувають особливої актуальності питання забезпечення мирного співіснування товариств, соціальних груп, націй, держав, які відрізняються один від одного за своїми культурними, етичними, релігійними поглядами, переконаннями та цінностями.

У зв'язку з цим виникає проблема виховання толерантного ставлення до представників іншої культури, релігійної конфесії, національності. В іншому випадку цілком реальним є виникнення загроз нових національних, релігійних, політичних та інших конфліктів. Відповідно, належну увагу необхідно приділяти дослідженню феномена толерантності та роз'ясненню його змісту та значення у здобувачів освіти під час викладання навчальних дисциплін. Розв'язання цієї задачі певною мірою здійснюється під час вивчення курсу «Релігієзнавство».

Одне із завдань зазначеної навчальної дисципліни полягає у виявленні сутності

поняття етико-релігійної толерантності та релігійного феномену; сприянні світоглядному визначенню здобувачів освіти, формуванню їх особистої позиції щодо релігійного феномену; вивченні основ віровчення, культу та організації сучасних релігій; вихованні толерантного відношення до носіїв інших релігійних поглядів та виконання ними відповідних культових дій.

Потужні можливості реалізації цих завдань проявляються під час вивчення духовної спадщини людства, моральних цінностей, зосереджених у вченнях етнонаціональних та світових релігій. Розглянемо це на прикладі теми «Світові релігії. Іслам».

Іслам – це і світова релігія, і соціокультурне явище, що репрезентує для мусульманської спільноти відповідний спосіб життя, стиль мислення і до певної міри постає ідеологічною конструкцією в суспільствах мусульманського Сходу другої половини XX – початку XXI ст. [1].

При вивченні теми важливо зробити акцент на розгляд питань, через призму яких розкривається етико-релігійні аспекти толерантності як в історичному аспекті, так і в сьогоденні. Зокрема, для отримання в рамках теми найбільш повного уявлення про іслам необхідно ознайомити здобувачів освіти з історичними умовами виникнення ісламу на Аравійському півострові; розкрити основні віхи життя засновника однієї із світових релігій – Мухаммеда; окреслити сутність віровчення мусульманства, особливості культової практики; висвітлити зміст вчень сунітів, шіїтів, суфітів; обговорити етико-моральний базис ісламу; проаналізувати сучасне становище ісламської соціально-політичної доктрини.

В розрізі означеної проблеми важливо наголосити на значенні терміну «іслам». Іслам – слово, що походить від спільнокореневих слів «сілм» і «салама». Воно означає покірність, шлях до миру, згоду, злагоду й довіру [3]. Підкреслити, що іслам вибудовував свою теорію толерантності на твердій основі справедливості до всіх, без виключень. Підтвердити цитатами із Корану: «Воістину, Аллах велить чинити справедливість, добрі дії і обдаровувати родичів. Він забороняє непристойні і осудливі дії та беззаконня. Він наставляє вас...» (Коран, 16:90). Наголосити, що іслам спонукає до більш високого рівня міжлюдських відносин, до яких повинен прагнути кожен мусульманин. Так, у Корані сказано: «... хто стримує гнів, пробачає людям. Воістину, Аллах любить тих, хто чинить добро!» (Коран, 3:134). Це релігія всепрощення й толерантності, як її натхненно описували мислителі – Румі, Юнус Емре, Ахмед Яссеві та багато інших. Життя їхнє пройшло у проповідуванні терпіння й терпимості до ближніх, і кожний став легендою свого часу, як втілення любові й толерантності [3].

При обговоренні ряду питань, для прикладу: Назвати основні положення вчення Мухаммеда; Яке місце займає жінка в ісламській культурі?; Дайте порівняльну характеристику етичного вчення християн і мусульман; Якими є «стовпи» ісламської віри?; Якими є основні морально-етичні принципи ісламу?; У чому специфіка ісламського вчення про джихад? та інших варто звертати увагу на розуміння та коментування студентами означених проблем, зауважуючи на можливе неприйняття того чи іншого факту через відмінності культурних та релігійних поглядів.

Зокрема, зі студентами варто більш детально зупинитися на понятті джихад. Адже в масовій свідомості цей термін найчастіше асоціюється лише зі збройною боротьбою проти невірних. Водночас, в релігійних джерелах чітко розтлумачена концепція джихаду в ісламській традиції.

Молодим людям необхідно пояснити, звідки і чому виникло грізне поняття «священна війна» (джихад)? Коли, ще до хіджри (622 р.), Мухаммад узяв з ансарів «клятву мужів» – зобов'язання захищати його зброєю, ідея священної війни була вже, вочевидь, прийнята ним. У пізніх сурах Корану, даних у Медині, ця ідея стверджується більш наполегливо: «Бийтеся з ворогами вашими у війні за віру, але не нападайте першими. Бог ненавидить нападаючих... Бийтеся з ворогами, доки не утвердиться іслам» (Сура 11: 186-190) [4, с. 53].

Джихад (від араб. зусилля) – поняття в ісламі, що означає усердя на шляху Аллаха. Зазвичай джихад асоціюється зі збройною боротьбою мусульман проти невірних, але

поняття джихаду значно ширше. Деякі ісламські богослови розділяють джихад на великий (духовна боротьба з власними недоліками) та малий (газават – силова боротьба з кафірами). Джихад ведеться, виходячи з можливостей: життям, майном, словом. Джихад є вершиною стовпів релігії ісламу, і триватиме, згідно ісламу, до кінця днів. Учасник джихаду називається муджахідом (моджахедом). Моджахед – це не тільки воїн, але і вчитель, і мулла, і мати, яка виховує свою дитину. Загиблий моджахед вважається шахідом, таким, що смертю засвідчив свою віру перед Аллахом [4, с. 53].

Джихад дозволяє війну там, де вона необхідна для захисту таких основних прав людини, як право на життя й свободу віросповідання. Джихад не має винятково військового значення. Фетгуллах Гюлен згадує, як один знайомий якимось йому сказав: «Ви зустрічаєтеся з усіма без винятку, незалежно від віросповідання, і це послаблює у нас почуття «спротиву злу заради імені Бога». На думку дослідника, священний принцип ісламу, що закликає «протистояти злу, ганебному імені Всевишнього», неправильно тлумачать, тому й виникають такі непорозуміння. В ісламі основним є «любити все, що створене заради Господа». Принцип «спротиву злу заради імені Бога» направлений лише проти негативних якостей, думок, почуттів, тобто відчуття ворожості має бути направлене проти ганебних якостей, думок, а не людини (яка є досконалим творінням Господа). Тому людина повинна протистояти ідеям аморальності, зневіри [3].

Схильність ототожнювати іслам з тероризмом породжена впливом інформації про збройні конфлікти та терористичні акти, які здійснюються радикальними ісламістами. Однак, неправомірно звужувати іслам лише до його радикальних течій, які нерідко постають не як релігійний, а як політичний рух, що прагне захопити владу будь-яким доступним способом, у тому числі і шляхом насильницького усунення законної влади. Ісламський радикалізм своїми витокami сягає в середньовіччя і тісно пов'язаний з тероризмом. Щоразу теза про радикалізм ісламу повинна бути уточнена посиланням, про які саме течії в ісламі йдеться, а також доповнена вказівкою на властиві цій релігії помірність, терпимість, здатність до позитивної взаємодії з іншими культурами [4, с.75].

В цілому, маємо підстави для твердження: іслам, як традиційна релігія, проповідує гуманізм, покору, ставить на перше місце загальнолюдські цінності, закликає до благочестя і праведного способу життя, дотримання морально-етичних імперативів, що дозволяє означити іслам як релігію толерантності. Разом з тим, він суперечливий, неоднорідний, що стає підґрунтям для розвитку сучасного ісламського фундаменталізму і фанатизму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Еремеев Д. Е. Ислам: образ жизни и стиль мышления. М.: Политиздат, 1990. 228 с.
2. Коран. Переклад смислів українською мовою / Переклад з арабської Михайла Якубовича. Київ : ДУМУ «УММА», 2017. 608 с.
3. Фетгуллах Гюлен. Ислам – релігія толерантності. *Толерантність і діалог*. 14.01.2013. URL: <https://fgulen.com/ua/fethullah-gulen-life-ua/dialogue-and-tolerance/33973-islam-a-religion-of-tolerance>
4. Ямпольська Л. М. Ислам і сучасний світ: навч.-метод. посіб. для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 190 с.

Алла Аханова, викладач психології,
Луцький педагогічний коледж

ПРОБЛЕМА СТРУКТУРИ ТА ФУНКЦІЙ ОБРАЗУ «Я»

Проблема структури образу «Я» вирішується в психології неоднозначно. На думку багатьох авторів, вона залишається малорозробленою через багатогранність змісту поняття образу «Я». Це питання конкретизується перш за все як пошук видів та класифікацій образу «Я» або ж як пошук параметрів змісту цього образу. На думку В. М. Козієва, образ «Я» можна розглядати як структуру знань, почуттів і оцінок самого себе [3]. М. І. Лісіна та

А. І. Сільвестру дотримуються тієї точки зору, що «образ самого себе» відображає переважно когнітивний момент, при цьому в структурі образу «Я» розрізняється «периферія» та центрально-ядерне поняття про самого себе [4, с.13].

Більшість дослідників розглядає структурні компоненти не в образі «Я», а в структурі самосвідомості. Багато авторів пропонує, власні моделі самосвідомості з різною кількістю компонентів, вкладаючи в них різноманітний психологічний зміст. А. Г. Спіркін, наприклад, вважає, що самосвідомість – це не лише пізнання себе, а й ставлення до себе, самооцінка. В самосвідомості слід диференціювати процесуальні (пов'язані з процесом самосвідомості) і структурні (результат цього процесу – образ «Я») характеристики. У самосвідомості слід розрізняти, з одного боку, систему психологічних процесів, пов'язаних із самопізнанням, переживанням ставлення до себе та регуляцією своєї поведінки, з іншого боку – систему відносно статичних утворень особистості, що виникають як продукти цих процесів і закріплюються у відносно стійкій самооцінці.

А. Р. Петруліте виділяє два компоненти структурної організації самосвідомості – когнітивний і емоційний, кожний з яких має процесуальну та результативну сторони. Когнітивний компонент поділяється на процес самопізнання (когнітивно-процесуальне «Я») та результат самопізнання (результативне «Я») і розглядається автором як система знань особистості про себе – поняття «Я». Емоційний компонент поділяється на переживання «Я» і ставлення до «Я». Загальним результатом перетину цих компонентів виступає узагальнений образ «Я». Такий поділ вважається доцільним з погляду можливості відображення поступовості розвитку самосвідомості [7, с. 68].

І. С. Кон пропонує розрізняти таку будову образу «Я»: нижній рівень образу «Я» складають неусвідомлені, представлені лише в переживаннях установки, що традиційно асоціюються в психології з самопочуттям і емоційним ставленням до себе; вищий рівень утворюють усвідомлені і самооцінка окремих властивостей і якостей; потім ці парціальні самооцінки складаються у відносно цілісний образ, і, нарешті, цей образ «Я» вписується в загальну систему ціннісних орієнтацій особистості, пов'язаних із усвідомленням нею цілей своєї життєдіяльності і засобів, необхідних для досягнення цих цілей [3].

М. Й. Боришевський розглядає образ «Я» як систему, елементами якої виступають самооцінка, рівень домагань та соціально-психологічні очікування, а також система оцінних ставлень до оточуючих, або, так званих, фундаментальних життєвих ставлень індивіда як особистості [2, с. 34].

Побудова образу «Я» означає самовизначення, перебудову всієї системи ціннісних орієнтацій особистості. Образ «іншого» входить до образу «Я» через його оцінку, набуваючи певного ступеня особистісної значущості. Тому образ «Я» перебуває в постійному процесі становлення – діалозі з іншими «Я». Він завжди незавершений, відкритий і спрямований у потенційне майбутнє. Особистість дивиться на світ, у тому числі і на соціальний, крізь призму своїх ціннісних уявлень, вироблених значень, смислових структур, стереотипів. Таким чином, ми можемо припустити, що ціннісні утворення в структурі особистості визначають напрями соціальної активності суб'єкта [33].

Аналіз підходів до структуризації образу «Я» дозволяє зробити висновок про те, що різні автори структурують образ «Я» залежно від їхнього розуміння та інтерпретації тих процесів самосвідомості, результатом яких виступає ця структура. У свою чергу, процеси самосвідомості включені в більш об'ємні процеси: діяльність суб'єкта, взаємодію його з іншими людьми. Від того, як інтерпретуються ці процеси, залежить уявлення про суб'єкта та його образ «Я».

Образ «Я» може виконувати мотивуючу функцію, тобто образ «Я» може спонукати до певної діяльності або забороняти ті чи інші дії, вчинки чи, навпаки, бездіяльність. Мотивуючі функції образу «Я» можуть мати різне походження. Вони можуть корінитися в уявленнях про «ідеальне Я» і бути пов'язаними з моральними категоріями совісті, обов'язку, відповідальності. Ці функції можуть бути відображенням дисонансу «теперішнього Я» і «майбутнього Я». Мотивуючий ефект має і самоповага, що вимагає своєї підтримки на

певному рівні за допомогою тієї чи іншої реальної діяльності.

Слід сказати, що багато авторів виділяє самоповагу як одну з головних інтегральних характеристик особистості, яка впливає практично на всі аспекти її поведінки та діяльності [1, с.28].

Образ «Я» – необхідна умова кожного акту цілепокладання. Уявлення про цілі та шляхи їх досягнення – це одночасно й уявлення про своє майбутнє, про свої здібності тощо, що будуть сформовані в процесі реалізації даних цілей. Образу «Я» належить головна роль у цілепокладанні, оскільки для дитини важливим, суб'єктивно значущим виступає не сам по собі майбутній результат, а сама вона – дитина як суб'єкт, як автор, творець цього результату (у тому числі результату, що полягає в самовдосконаленні).

В. В. Столін виділяє функцію соціально-рольової ідентифікації-диференціації, стверджуючи що образ «Я» може бути основою приєднання суб'єкта до інших людей, та функцію самоконтролю, у тому числі самоконтролю в найрізноманітніших формах інтерсуб'єктної взаємодії індивіда [7].

Говорячи про образ «Я» як узагальнений, глобальний механізм саморегуляції поведінки на особистісному рівні, ми повинні перш за все розглянути його роль у забезпеченні почуття ідентичності, самототожності людини. Саме почуття ідентичності уявлень про себе протягом більш або менш тривалих життєвих періодів дозволяє людині усвідомити необхідні рамки між «Я» і «не-Я», що є важливим моментом, з яким пов'язані такі детермінанти саморегуляції поведінки, як особиста відповідальність, обов'язок, почуття соціальної причетності, зіставлення власних бажань з інтересами оточуючих [1, с. 123].

Основна дія образу «Я» полягає в тому, щоб не просто дати вірогідні відомості про себе, а допомогти виробити життєві орієнтації, у тому числі й орієнтації в соціальному середовищі. Усі вище згадані функції виступають важливим фактором детермінації процесу самовизначення особистості в просторі її міжособистісних стосунків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боришевський М.І. Саморегуляція поведінки школярів. *Педагогіка*. 2003. № 3. С. 63-67.
2. Боришевський М.І. Взаємини в учнівському колективі і формування особистості. Київ. Т-во «Знання». 2001. 47с.
3. Кон І.С. В пошуках себе : Особистість і її самопізнання. Москва, 1984. 335 с.
4. Лісіна М.І., Сільвестру А.І. Психологія самосвідомості дошкільнят. Кишинев-Жтница, 2011. С.34-111.
5. Столін В.В. Самосвідомість особистості. Москва. Ви-во МГУ, 2013. 284с.
6. Петруліте А.Р. Когнітивний та емоційний компонент в структурі образу «Я» у студентів : Автореф. дисс. канд. психол. наук. Л., 1984. 16 с.

Світлана Бахомент, викладач-методист,
Луцький педагогічний коледж

Ольга Троцюк,
вчитель англійської мови, Луцька
загальноосвітня школа I-III ступеня № 1

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПО ФОРМУВАННЮ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Пізнавальна діяльність є невід'ємною частиною виховної роботи у закладі освіти і є такою ж пріоритетною, як і навчальна. Саме участь у позанавчальній виховній роботі є домінуючим фактором у розвитку творчої особистості школяра.

Сьогодні ми виходимо на новий рубіж у пошуках ефективних технологій виховання. Актуальною проблемою сучасної педагогіки є розумове виховання дітей, що передбачає формування пізнавальних інтересів у школярів. Когорта видатних педагогів минулого і

сучасності інтелектуальне виховання вважають пріоритетним напрямом формування всебічно розвиненої і гармонійної особистості.

Цікавими виявилися погляди українських педагогів на проблему інтелектуального виховання дітей: Г. Сковороди, О. Духновича, В. Сухомлинського та ін. Проблемою розумового виховання дітей займалися Л. Виготський, С. Рубінштейн, Л. Занков, Т. Ільїна, А. Смірнов та ін.

Формування творчої активності та ініціативи підростаючого покоління відбувається впродовж життя спочатку в закладі дошкільної освіти, закладі загальної середньої освіти, а потім – у закладі вищої освіти. Нові вимоги, прописані в Законі України «Про загальну середню освіту», накладають на вчителя обов'язок формувати у школярів такі якості як цілеспрямованість, уміння працювати активно, проявляти вольові зусилля, відповідно ставитись до своїх обов'язків. Центральною фігурою у формуванні у школярів пізнавальної активності є класний керівник.

Саме розвитку розумової активності та пізнавальної самостійності школярів мають бути підпорядковані різні форми масової, групової та індивідуальної виховної роботи, що проводиться класним керівником, педагогом-організатором.

Всю різноманітність організаційно-педагогічних форм можна умовно поділити на 3 групи.

По-перше, форми роботи спрямовані на виховання свідомого ставлення школярів до навчання, раціональну організацію їх навчальної праці, озброєння навичками самостійного одержання знань (виховні години, збори колективу, бесіди, виставки творчих робіт та інші види пропаганди знань).

По-друге, форми колективної пізнавальної діяльності (огляди знань, зустрічі, диспути, предметні тижні, олімпіади, конкурси).

По-третє, форми навчально-освітньої діяльності, спрямовані на розвиток творчих здібностей, пізнавальної активності школярів на основі їх залучення до роботи в гуртках, наукових товариствах, факультативах і т. д.

Ефективність використання кожної з названих форм залежить від активності дітей, а класний керівник виконує роль організатора, посередника у взаємодії школярів і вчителів-предметників.

Нова українська школа має справу з індивідуальністю, самобутністю особистості, оскільки індивідуальність виступає керівним методологічним положенням у вихованні і навчанні.

Якнайактивніше сприяють цьому інноваційні, а саме, інтерактивні методи й технології навчання і виховання, що активно розробляються останнім часом. Суть інтерактивних технологій в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це така організація спілкування, де вчитель і учень являються рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Найпоширенішими інтерактивними методами, які можна застосовувати в освітньому процесі школи, є такі:

- метод конкретної ситуації;
- метод мозкової атаки;
- метод проектів;
- метод інциденту;
- метод тренування чуйності;
- метод синектики;
- метод інверсії;
- метод «Прес».

Надзвичайно актуальною й ефективною формою виховання в системі поза навчальної діяльності є гра як інтерактивна форма виховання та розвитку особистості школяра.

Ділова гра – це форма відтворення предметного та соціального змісту життєдіяльності школяра. У діловій грі відтворюється лише найтипівіші, узагальнені ситуації впродовж

невеликого проміжку часу.

Ділові ігри поділяються на:

- пізнавальні ділові ігри;
- симулятивні ігри;
- ситуативні ігри.

Тренінг як нова педагогічна технологія охоплює різноманітні методи та прийоми. Слово «тренінг» походить від англійського «to train», що означає «навчати, тренувати, дресирувати». Тренінг – це одночасно:

- процес пізнання себе та інших, який необхідно зробити цікавим і неповторним;
- неформальне, невимушене, конструктивне спілкування;
- ефективна форма опанування знаннями;
- інструмент для формування умінь і навичок;
- форма розширення власного набутого досвіду;
- керівництво власними бажаннями та діями.

Застосування сучасних інформаційних технологій – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу.

Використання інформаційних технологій в поза навчальній виховній роботі дозволяє:

- зробити проведення виховних годин більш доступним і цікавим;
- підвищити інформативність, змістовність виховних годин;
- стимулювати прагнення учнів до пошукової діяльності, розвитку творчого мислення;
- виробити навички самопрезентації, аргументації, прийняття рішень, організації суспільно і особистісно значимих справ.

Отже, можна стверджувати, що організаційно-педагогічними формами, спрямованими на вдосконалення розумового виховання учнів є форми роботи, що виховують свідоме ставлення учнів до учіння, озброєння їх навичками самостійного набуття знань та розвиток творчих здібностей. Мета поза навчальної діяльності по формуванню пізнавальної активності школярів – формування творчої, мислячої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід. Харків :Скорпіон, 2000. С. 68-69.
2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». *Орієнтир*. 2003. №8. С.1-4.
3. Кремень В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2006. №6. С. 5-9.
4. Кудикіна Н. Педагогічне керівництво інтелектуальними іграми у позаурочному навчально-виховному процесі. *Початкова школа*. 2011. №4. С. 10-13
5. Освітні технології : навч.метод.посібник / за заг.ред.О.М. Пехоти. Київ, 2002.

Людмила Берестюк, студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник – Алла Мартинюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Луцький педагогічний коледж

АНГЛІЦИЗМИ В МОЛОДІЖНОМУ СЛЕНЗІ УКРАЇНЦІВ

В українській мові є багато запозичень, деякі із них є в українському словнику. Проте найбільше запозичень, напевно, можна почути в молодіжному слензі.

Й. В. Гете писав: «Хто не володіє жодною іноземною мовою, той не розуміє нічого в рідній мові».

Тоді, коли ми розмовляємо іноземною мовою, починаємо повніше та яскравіше, відчувати рідну мову.

Молодь – це нове покоління, яке має свої погляди на життя.

Молодіжний сленг дещо відрізняється від сленгу старших людей. Часто в мовленні молоді можна почути англіцизми.

Англійська мова є дуже популярною в сучасному світі, її використовують у всіх країнах.

Молодіжний сленг – соціолект людей у віці 12 - 22 років, що виник із протиставлення себе не стільки старшому поколінню, скільки офіційній системі [1].

Англіцизми – слова або звороти, запозичені з англійської мови.

Молодь використовує англіцизми у різних сферах: емоціях, техніці, предметах повсякденного вжитку, культурній сфері, спортивній, тренінгах, методиках.

В сучасному світі дуже популярні комп'ютери та інтернет. У молодіжному середовищі визначили моду на комп'ютерний сленг серед користувачів всесвітньої мережі. Знання молодіжного сленгу в електронних комунікаціях допоможуть уникнути деяких непорозумінь.

В комп'ютерній технології молодь використовує такі слова: ноут, браузер, погуглити, чатитись, веб-кем, фейсбук, скап, онлайн, форум, біт, постити, інстаграм, гугл [2].

В житті молоді дуже важливу роль відіграє спорт. У їхньому слензі часто зустрічаються такі слова з цієї сфери: фітнес-клуб, футбол, волейбол, гандбол, хокей, бокс, теніс, матч, спринт, старт, фініш, хокей, форвард, гол, рекорд, тренер [3].

З культурної сфери використовуються такі слова: попса, батл, диско, стійл, паті, м'юзик холл, муві, селабрітіс, фейк, рімейк, супер стар, корпоротив, фаср-шоу, шоу-біз.

В побуті молодь використовує такі англіцизми: комфорт, піджак, джемпер, піжама, плед, френч, смокінг, кекс, пудинг, сендвіч, торт [3].

Для вираження емоцій, привітання, вибачення, подяки, вираження згоди, відмови, ступеня задоволення користуються такими англійськими словами: хай, хеллоу, бай, хеппі бьоздей, сюрпрайз, окей, ок, ноу проблемз, ноу, сорі, супер, файн, зе бест, кул, б'ютіфул, крейзі, найс. Часто цими словами користуються, переписуючись в чатах.

Молодь вживає сленг у певному середовищі. Найбільше сленгових виразів можна почути під час спілкування людини у колі друзів, одногрупників, оскільки ці фрази емоційно зближують їх та в доступній і стислій формі допомагають висловити ставлення до обговорюваних подій чи явищ.

Отже, англіцизми дуже популярні в молодіжному слензі і вони займають важливе місце в їхньому мовленні. Та слід пам'ятати, що надмірне вживання іноземних слів веде до збідніння і занепаду рідної мови, адже англіцизм можна замінити українським словом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Молодіжний сленг. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Р.П. Зорівчак «Іноземна мова як засіб глибшого пізнання рідної мови. URL: <http://kulturamovu.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine7-8.pdf>
3. Юшук І. П. «Українська мова» : Київ : ЛИБІДЬ, 2006. С. 209.

*Алла Бляшевська, канд. пед. наук,
доцент, завідувач кафедри іноземних мов,
Луцький педагогічний коледж*
*Ольга Пилюк, студентка 4-А курсу
спеціальності 013 Початкова освіта,
Луцький педагогічний коледж*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У 2016 році в Україні відбулась реформа початкової школи. Для здобувачів освіти створили комфортні умови, де кожен отримує нові знання через гру. Пілотні школи показали позитивний результат. Учні з радістю ходили до школи, їм подобались заняття, а найбільше ігри та використання різних цікавих завдань з інтернет-джерел. Зараз у початкових класах навчаються діти покоління А. Їх ще також називають Google babies. Для них смартфони, планшети та інша техніка є звичними речами. Здобувачі освіти сприймають однаково і цифрову інформацію, і розповіді в реальному житті. Ці діти більш прив'язані до людей, тому вчитель має створити сприятливу атмосферу для навчання. Кожен учень має відчутти себе важливим суб'єктом в шкільному житті.

Перед вчителями постає складне завдання. Їм потрібно організувати так навчальну програму для дітей, щоб вони не втрачали пізнавальної діяльності. Важливо не тільки вивчити з дітьми нову інформацію, а й залучити до активного пізнання в позашкільний час.

У зв'язку з цим варто удосконалити звичайний урок та використовувати різні інтерактивні сервіси та залучати дітей. Використання технологій може руйнувати деякі моменти в стандартній освіті, проте заохочує учнів до самоосвіти.

Вивчення іноземної мови у початковій школі стає справжнім викликом не тільки для дітей, але й для вчителя. Саме в цей період здобувачі освіти мають засвоїти основи та збагачувати власний словниковий запас кожного уроку. Тому вчитель має продумувати різноманітні дидактичні ігри з використанням інтерактивних технологій та види діяльності, які чергуватимуться протягом уроку та зберігатимуть активність учнів.

Під час проходження практики в Луцькому педагогічному коледжі я проводила уроки іноземної мови в 2, 3 та 4 класах. Здобувачі освіти навчалися по підручниках «Fly High» та «Family and Friends». Кожного заняття діти знайомились із п'ятьма новими словами та повторювали або вивчали певну граматичну структуру. Крім того, на уроках учні робили вправи із аудіюванням та читали невеликий за обсягом текст. Мені потрібно було лише визначити, які я використовуватиму дидактичні ігри. Оскільки теми у підручниках були загальними («Weather», «Clothes» та інші), то я легко знаходила сайти із флеш-картками до уроку та різними інтерактивними вправами.

Переважно я користувалась англomовними сайтами, де розміщено багато цікавих завдань для дітей різних вікових категорій. Перший сайт – це British Council LearnEnglish Kids. На цьому електронному ресурсі розміщено такі типи завдань: «Listen and watch», «Read and write», «Speak and spell», «Grammar and vocabulary», «Fun and games», «Print and make» [3]. Світові фахівці працювали над створенням ігор та завдань. На цьому сайті можна знайти багато безкоштовних онлайн-ігор, пісень, історій. Цей сайт має красиве оформлення. Крім того, є цікаві лінгвістичні головоломки.

Cambridge Assessment English – сайт, який постійно розробляє та впроваджує нові методики для вивчення іноземної мови. Там ви можете знайти ігри онлайн для всієї сім'ї. Розроблені Кембриджем навчальні ігри сприяють розвитку мовленнєвих навичок у дітей. На цьому сайті ви зможете знайти завдання для всіх рівнів від Elementary до Advanced [1].

Pbskids – цей сайт я використовувала безпосередньо на уроках. Разом із учнями ми на

уроках вибирали одну гру та проговорювали. У 4 класі ми намагались повністю пояснювати все англійською. Якщо виникали труднощі, то проговорювали рідною мовою, а потім перекладали на англійську. Цей електронний ресурс має величезну перевагу у своєму інтерфейсі. Діти чекають із нетерпінням моменту, коли настане частина уроку, де вже вони безпосередньо зможуть виконувати інтерактивні вправи.

Останній сайт, на якому я шукала необхідні для матеріали – це [Duolingo.com](https://www.duolingo.com). Чудовий сервіс для тих, хто починає вивчати англійську з нуля. Навчання складається з цікавих інтерактивних вправ з елементами гри. Розробники не відстають і тому додаток Duolingo є дуже популярним серед початківців [2].

Для Warm-Up Activities ми разом з учнями вибирали англійські пісні відповідно до теми та вивчали їх протягом кількох уроків. Крім того, діти також слухали пісні з YouTube-каналів на перервах у вільний час. Для вивчення іноземної мови можна використовувати пісні з «Pinkfong», «The Singing Walrus», «Super Simple Song», «Turtlediary», «English Singsing». Тут є цікаві, ритмічні пісеньки із субтитрами. Також є YouTube-канал, де показано різні рухливі ігри, які можна проводити разом із учнями. Наприклад, WATTS ENGLISH.

Отже, вчитель іноземної мови може залучити дітей до активного вивчення іноземної мови не тільки на уроках, а й за межами школи. Щоб заохотити дітей до пізнавальної діяльності, педагог може використовувати інтернет-ресурси з інтерактивними технологіями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «8 онлайн-ресурсів для вивчення англійської з дитиною». URL: <https://greencountry.com.ua/journal/read/top-10-sajtiv-dlya-vivchennya-anglijskoi-z-ditinoju>
2. «Англійська мова для дітей – топ 10 ресурсів для вивчення і покращення мови». URL: <https://ditvora.com.ua/angliyska-mova-dlya-ditey-top-10-resursiv-dlya-vyvchennya-i-pokrashchennya-movy>
3. British Council LearnEnglish Kids. URL: <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/ru>

Валентина Бойчук, канд. філол. наук,
старший викладач, Луцький педагогічний
коледж

ПРОЕКТНА РОБОТА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ КОЛАБОРАТИВНОГО ПИСЬМА

Сучасна педагогіка пропонує безліч форм та методів навчання колаборативного письма (далі КП). Вони спрямовані на розвиток в учнів навичок письма, міжособистісного спілкування, творчого мислення, самоосвіти та самореалізації.

Одним із таких методів є метод проектів. Він виник у 20-х роках 20 ст. у США та ефективно впроваджувався у різних сферах діяльності людини. За Є. С. Полат, метод проектів передбачає сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів [3, с. 7]. На думку О. Рибіної, метод проектів – це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових [4, с. 46].

Ефективність застосування проектною роботи (далі ПР) залежить від рівня підготовки суб'єкта навчання [5, с. 43]. Тобто, учень повинен вміти працювати з інформацією та різними джерелами, критично мислити, аналізувати, систематизувати, узагальнювати, висувати ідеї, знаходити шляхи вирішення проблем, робити висновки, прогнозувати результати. Хоча, з іншого боку, мета використання ПР якраз і полягає у розвитку таких вмінь та навичок. Робота над проектами стимулює та посилює позитивну мотивацію учнів до навчання, активізує пізнавальну діяльність, розвиває інтерес учнів до іноземної мови, дозволяє вчитися на власному досвіді та на досвіді інших учнів [2, с. 142].

Пр можна організувати по-різному, однак існує оптимальна послідовність дій:

1) вибір теми – учні можуть обирати самостійно те, що вони б хотіли дослідити, або ж теми Пр можуть бути запропоновані учителем. Як тільки тема обрана, настає час для обговорення учителем та учнями цілей Пр, можливих ресурсів для пошуку інформації, термінів роботи, етапів та очікуваних результатів;

2) генерування ідей – обравши тему проекту, учні роздумують над тим, що вони будуть робити, що їм потрібно з'ясувати, які лексичні одиниці будуть корисні для їхньої теми;

3) підбір інформації – учні шукають інформацію, використовуючи різноманітні ресурси: підручники, енциклопедії, інтернет сайти, газети, журнали, рекламні оголошення, радіо, телепрограми, фільми. Вони можуть підготувати опитування та анкетування своїх однокласників чи інших респондентів;

4) планування – учні випрацьовують план, за яким буде організована їхня Пр;

5) коригування та доповнення – як правило, кожне завдання, а особливо групове, часто коригується та допрацьовується. Попередній перегляд Пр може здійснюватися як учнями, так і учителем;

6) фінальна версія – виконана та оформлена Пр подається для загального ознайомлення. Захист Пр можна провести у формі конференції, об'єднавши декілька класів, скажімо, у шкільній бібліотеці чи актовому залі. Для учнів тут головним є визнання та винагорода за виконану роботу;

7) консультації – попри те, що Пр – це самостійна діяльність учнів, роль вчителя як консультанта, та інколи редактора, не втрачає своєї актуальності. Адже нерідко учні можуть підібрати надто багато або мало інформації. У такому випадку, учитель може надати поради щодо логічного викладу матеріалу [1, с. 106–107].

Проектна робота як засіб навчання КП є надзвичайно корисною, оскільки вирішує цілий ряд питань, а саме: учні отримують можливість здійснювати творчу роботу в межах однієї теми, здобуваючи інформацію не лише з підручника, але й з інших джерел; учні розкривають свій творчий потенціал у повній мірі; роль учителя є суто консультативною; учні застосовують свої знання на практиці; учні навчаються самоосвіті; підвищується індивідуальна та колективна відповідальність; розвиваються чотири види мовленнєвої діяльності.

До проектної роботи у процесі навчання КП існує низка вимог:

1) наявність проблемного питання, над яким працюватимуть учні;

2) практична значущість передбачених результатів (створення шкільної листівки, моделі, презентації, постеру);

3) групова діяльність учнів на уроці та в позаурочний час;

4) поетапність організації Пр;

5) використання різних методів навчання, зокрема «мозкового штурму», «круглого столу», творчих звітів, захисту проектів.

Відповідно, у підготовці проекту в процесі навчання КП виокремлюємо такі етапи:

I етап (підготовчий). Учні розподіляються на групи. Кожна група обирає тему Пр. На цьому етапі відбувається обговорення процесу роботи та її очікуваних результатів.

II етап (виконання Пр). Члени групи обмінюються ідеями, шукають інформацію, використовуючи різноманітні джерела та ресурси, працюють над написанням творчої роботи. На цьому етапі відбуваються консультації з учителем, під час яких робляться останні поправки та доповнення.

III етап (завершальний). Групи представляють свої проекти однокласникам. Захист проектів можна провести у формі відкритого уроку та запросити декілька гостей. Захист завершує колективне обговорення, оцінювання, оголошення результатів і формування висновків.

Пр є не лише цінним засобом навчання КП, а й інструментом всебічного розвитку учнів. По-перше, учні співпрацюють у групах протягом тривалого часу у класі та поза його

межами, здійснюють спільну пошукову та творчу роботу, що сприяє міжособистісному спілкуванню. По-друге, учні практично застосовують свої вміння та навички, бачать результати своєї роботи. По-третє, учні навчаються самоосвіті, покращують власні знання, у них зростає інтерес до пошуку нової інформації.

Отже, навчання колаборативного письма із застосуванням проектної роботи значно підвищить результативність та зробить процес навчання цікавішим для учнів та учителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дубко І. В. Метод проектів у навчанні учнів основної школи письма німецькою мовою після англійської : дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.02 / Київський нац. лінгв. ун-т. Київ, 2012. 284 с.
2. Левитес Д. Г. Практика обучения : современные образовательные технологии. Москва : Высшая школа, 1998. 288 с.
3. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 2. С. 3 – 10.
4. Рыбина О. Проектная деятельность. *Лучшие страницы педагогической прессы*. 2004. № 1. С. 46 – 49.
5. Hinkel E. Teaching Academic ESL Writing : Practical Techniques in Vocabulary and Grammar. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates. 2004. 125 p.

Петро Бойчук, директор, доцент
кандидат педагогічних наук,
Луцький педагогічний коледж

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО БАТЬКІВСЬКУ ВЛАДУ

Питання родинного виховання Василя Сухомлинського знайшли своє відображення у праці «Батьківська педагогіка», яка далеко виходить за рамки педагогічних рекомендацій і порад. Василь Олександрович з позицій найпередовіших гуманних ідей і поглядів зумів у доступній і популярній формі донести до батьків основні завдання, принципи положення актуальних проблем сімейного виховання. У інших працях педагога також актуалізується означена проблема [3; 4; 5; 6].

Розпочнемо словами Антона Макаренка, викладеними в останньому абзаці «Книги для батьків»: «Я буду дуже вдячний тим батькам, які напишуть мені про свої думки, труднощі, винаходи» [1, с. 337]. Саме використовуючи метод листування з батьками, Василь Сухомлинський (зважаючи на звернення А. Макаренка), окреслив найважливіші проблеми сімейного виховання у праці «Батьківська педагогіка». Детальний аналіз вивчення цієї праці дає змогу стверджувати, що В. Сухомлинський розвиває багато ідей А. Макаренка, зокрема про батьківський авторитет. Власне цій проблемі В. Сухомлинський присвятив статті «Батьківська любов і воля» та «Важливий бік батьківського авторитету».

Василь Сухомлинський назвав альфою і омегою «таке вічне питання» сімейного виховання: як поєднувати вимогливість і доброту, суворість і ласку, слухняність і свободу у вихованні дітей. Мудрість батьківської любові на думку, В. Сухомлинського виявляється у:

- вмілому розкритті перед дітьми справжніх джерел радощів життя;
- переконливості в тому, що мати і батько існують для того, щоб приносити дитині радість.

В. Сухомлинський торкнувся проблеми видів авторитету батьків. До основних різновидів безглуздої любові (там, де немає мудрості батьківського виховання) він відносив:

- 1) любов замилювання;
- 2) любов деспотичну;
- 3) любов відкupu [2, с. 139].

Так, любов замилювання, за Сухомлинським, – «це найсумніше, що можна собі уявити в стосунках батьків і дітей. Це інстинктивна, нерозумна, іноді напрошується сказати – куряча любов. Мати і батько радіють кожному крокові дитини, не замислюючись над тим, який це

крок і до чого він може привести».

Ось деякі з характеристик любові замилювання: діти «сідають на шию батьків, перетворюються в маленьких тиранів; відбувається розбещення дитини, вона не знає впину своїм бажанням; принципом життя стає девіз: все, що я бажаю, мені дозволяється, ні до чого мені діла немає, головне моє бажання; дитина не розмежовує понять «можна», «не можна», «треба»; дитина виростає капризною, не знає свого обов'язку перед батьками.

Наступний вид нерозумної батьківської любові В. Сухомлинський називає деспотичною. Для батьківського авторитету в цьому стилі властиве:

- постійні докори дитині створюють обстановку справжнього пекла;
- батьки б'ють, виставляють на посміх перед сусідами;
- батьки не вміють користуватися владою.

Любов відкупу, як різновид нерозумної батьківської любові, В. Сухомлинський характеризує так:

- батьки переконані, що забезпечуючи всі матеріальні потреби, вони виконують свій батьківський обов'язок;
- дітей оточує атмосфера духовної порожнечі, убогості;
- знеособлено емоційно-моральний світ людини;
- дитина відчуває себе в сім'ї непотрібною.

«Якою ж повинна бути батьківська любов», – ставить наріжне питання В. Сухомлинський і далі наводить такі твердження:

- учити дитину бачити і відчувати людей;
- пробуджувати в дітей почуття серця до навколишнього світу;
- виховувати людське благородство у дитячому серці, максимально олюднити ставлення до людей.

Під поняттям «батьківська влада» В. Сухомлинський розуміє «право і можливість батька і матері своєї волі дітей, право встановлювати свої зумовлені життям конкретної сім'ї вимоги» [2, с. 151]. Суть механізму покори передають такі слова В. Сухомлинського: «Помиляються ті батьки, які вважають, що спочатку діти повинні зрозуміти необхідність покори, а потім уже вони самі будуть коритися. Насправді буває якраз навпаки: звичка до покори, слухняності, вироблена з раннього дитинства, пізніше знаходить своє відбиття у свідомості, і в розумінні необхідності коритися» [2, с. 151].

Умови успішного здійснення батьківської влади можна викласти узагальнивши думки В. Сухомлинського у вигляді таких порад батькам:

- 1) вимоги батька і матері повинні бути розумними;
- 2) вимога батьків повинна бути одностаійною (мати й батько вимагають одне й те саме);
- 3) вимоги батьків повинні виражатися не тільки в заборонах, а у спонуканні дитини до певних позитивних дій;
- 4) вміти глибоко проникати в думки і почуття дітей, в їхні бажання. Іноді можна дозволити те, що й не зовсім бажано. Корисно, щоб дитина на особистому досвіді зрозуміла помилковість свого бажання;
- 5) треба бути уважним і чуйним до внутрішнього світу дитини. Треба знати і відчувати, де закінчується межа прямої батьківської влади і починається інтимний світ дітей;
- 6) особливо неприпустиме пряме і грубе втручання батьків у питання товаришування і дружби дітей, тактовно допомогти побудувати її.

Але однією з важливих умов є правильне і вміле використання батьківської влади (бо вона – «це не тільки право, а й мистецтво»).

В. Сухомлинський у Павлівській школі особливого значення надав, як директор, роботі з колективом батьків. Відсутність батьківського колективу за його твердим переконанням призводить до відсутності єдиної громадської думки батьків при здійсненні єдиних вимог школи і сім'ї у вихованні дітей. Вагомий вплив на взаємозв'язок школи і сім'ї відіграють такі форми спільної роботи як: батьківська конференція; «День батьків»;

відвідування педагогами учнів вдома [5].

Низка статей В. Сухомлинського «Виховання майбутніх матерів і батьків», «Батько – двічі громадянин», «Я –твій батько», «Ми продовжуємо себе в наших дітях» та ін., спонукали нас виділити такі важливі положення виховання в дітей любові і поваги до своїх батьків. Василь Сухомлинський радить дітям:

- поважати працю батьків;
- бути чесним, працьовитим («найбільше щастя для матері й батька – твоє чесне життя»);
- приносити у дім щастя, оберігати щастя сім'ї;
- дорожити чесно сім'ї; з усіма людьми треба бути правдивими («для матері і батька найменша краплина неправди – велике нещастя»);
- бути слухняними дітьми;
- пам'ятати, що в світі завжди будуть люди старіші від тебе – «не тільки за віком, а й за досвідом, правом на повагу»;
- по-синовньому ставитися до людей, які є твоїми батьками й матерями;
- вміти відчувати найтонші душевні рухи матері й батька, їхні невдачі та неприємності;
- бути добрим у думках і почуттях;
- берегти здоров'я батьків («найбільше вражає серце батька й матері синовня невдячність, байдужість сина, дочки до того, як відбиваються на здоров'ї батьків їхня праця, поведінка»).

Василь Сухомлинський важливу роль у вихованні дітей надавав батькові.

- батько – найрідніший, найдорожчий для тебе чоловік, в образі якого виражається людська відповідальність за твій прихід на світ;
- батька треба поважати за те, що він відповідальний і зобов'язаний, мірою відповідальності й зобов'язаності батька визначається міра твого синівського підкорення;
- батько – громадянин, трудівник, найближчий і найдорожчий друг твоєї матері;
- умій бути спадкоємцем твого батька;
- бути гідним свого батька – твоя особиста честь.

«Чим більше ми дбаємо про те, щоб у школі панував культ матері, – зазначає В. Сухомлинський, – тим сильніша потреба в батькові.» Василь Сухомлинський культури матері і батька вважає святими, незмінними моральними орієнтирами, а педагогів умілими людьми, які допоможуть зрозуміти це дітям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Макаренко А. С Книга для батьків. Київ : Рад. шк., 1949. 340 с. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Київ : Рад. шк., 1978. 264 с.
2. Сухомлинський В. О. Листи до сина. *Вибрані твори в 5-ти томах*. Т. 3. Київ : Рад. шк., 1977. С. 583 – 657.
3. Сухомлинський В.О. Лист дочці. *Вибрані твори в 5-ти томах*. Т. 3. Київ : Рад. шк., 1977. С. 371 – 378.
4. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи. *Вибрані твори в 5-ти томах*. Т. 4. Київ : Рад. шк., 1977. С. 393 – 628.
5. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Вибрані твори в 5-ти томах*. Т. 2. Київ : Рад. шк., 1976. С. 140 – 418.

Наталія Борбич,

*кандидат педагогічних наук,
Луцький педагогічний коледж*

Віктор Мартинюк, *директор Комунального закладу «Луцька загальноосвітня школа I-III ступенів №23 Луцької міської ради»*

Людмила Мартинюк, *вчитель початкових класів Луцької гімназії №21 імені Михайла Кравчука*

НАУКОВИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «РОДИННЕ ВИХОВАННЯ» ТА «СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ»

Наукові підходи до стану сімейно-родинного виховання розроблені в дослідженнях С. Генік [2], С. Корнієнко [4], О. Кравець [5], О. Савченко [6], М. Стельмаховича [7], П. Щербаня [8].

Аналіз психолого-педагогічних джерел із зазначеної проблеми дає підстави для такого висновку:

- ученими досить ґрунтовно висвітлено соціально-психологічні особливості функціонування сімей;
- в останні роки зросла кількість досліджень, присвячених соціально-культурній адаптації сімей та окремих груп населення;
- розкрито народно-педагогічний потенціал дозвілля для духовного розвитку людини.

Родинне виховання – це одна з споконвічних форм соціалізації і виховання дітей, яка органічно об'єднує об'єктивний вплив культури, традицій, звичаїв, поглядів народу, сімейно-побутових умов і взаємодію батьків з дітьми, у процесі якої відбувається повноцінний розвиток і становлення їхньої особистості.

Сімейне виховання є складовою національної системи освіти і виховання. Тут починається процес соціалізації особистості, здійснюється передача дітям накопиченого людством, родоводом і батьками досвіду, закладаються основи громадянських, трудових і моральних принципів і норм поведінки, здійснюється підготовка дітей до самостійного сімейного життя.

Сімейне виховання (у широкому змісті слова) – це одна з найбільш споконвічних форм соціалізації і виховання дітей, яка органічно об'єднує об'єктивний вплив культури, традицій, звичаїв, поглядів народу, сімейно-побутових умов і взаємодію батьків з дітьми, у процесі якої відбувається повноцінний розвиток і становлення їхньої особистості.

Під сімейним вихованням у вузькому змісті слова (виховною діяльністю батьків) розуміється взаємодія батьків з дітьми, яка ґрунтується на родинній інтимно-емоційній близькості, любові, турботі, повазі і захищеності дитини і сприяє створенню сприятливих умов для задоволення потреб у повноцінному розвитку і саморозвитку особистості дитини.

Сімейне виховання – своєрідний і специфічний процес. Його специфіка полягає в наступних основних характеристиках:

- сприяння здійсненню нерозривного зв'язку поколінь, їхнього минулого, сучасного і майбутнього, морально-духовній єдності членів сім'ї як близьких людей і як представників суспільства;
- здатність сімейного виховання на відміну від суспільного непомітно (мимоволі), але дуже дієво за допомогою унікального механізму функціонування сімейних зв'язків і інстинкту формувати в дітей людські почуття до своїх батьків, дідуся, бабусі, членів сім'ї і через них до всіх інших людей, свого народу, усього людства;
- наявність природної теплоти любові і сердечності в сімейному спілкуванні і

відносинах, що служить могутнім фундаментом для морально-емоційного виховання дітей;

- неперевершеність сімейного виховання за своїм емоційним характером;
- безперервність, тривалість і різноманіття виховного впливу на дітей людей різної статі і віку, професійних інтересів, життєвого досвіду і людських цінностей;
- виконання ролі споконвічної (вихідної) ланки в процесі виховання;
- можливість глибокого і систематичного практичного вивчення й врахування індивідуальності дитини;
- відкритість виховного процесу в сім'ї на відміну від подібного процесу в навчальних закладах;
- неформальність процесу виховання в сім'ї, заснованого на позитивних традиціях родоvodu, сімейних традиціях, звичаях, звичках, вдачах, укладі життя;
- можливість сприятливої сім'ї як виховного колективу виконувати роль організуючого «центра», що направляє на дітей усі виховні впливи, засоби і сили;
- наявність визначеної стихійності і суб'єктивності батьків і інших членів сім'ї стосовно дітей;
- можливість зменшення негативного впливу несприятливого середовища для виховання дитини, його повноцінного розвитку і виховання [1].

У табл. 1. подано різні тлумачення терміну «сімейне виховання» в психолого-педагогічній науці.

Таблиця 1

Конвент-аналіз поняття «сімейне виховання»

Джерело	Визначення
Чечет В. В. Педагогіка сімейного виховання. Минск, 1998	Сімейне виховання (у широкому змісті слова) – це одна з найбільш древніх споконвічних форм соціалізації і виховання дітей
Алексеев Т. Педагогічні проблеми молоді сім'ї: навч. посібник. Київ: ІЗМН, 1997	Сімейне <u>виховання</u> – це система <u>виховання і навчання</u> , що складається в умовах конкретної сім'ї силами батьків і родичів
Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с	Сімейне виховання – це одна з форм виховання дітей, що поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків з повсякденним впливом сімейного побуту
Фіцула М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 560 с	Сімейне виховання – це педагогіка буднів, педагогіка кожного дня, яка в повсякденному житті здійснює велике таїнство – формування особистості людини
Артемова Л. В. Історія педагогіки Україна: підручник. Київ: Либідь, 2006. 419 с	Сімейне виховання – найважливіша складова становлення людини в народній традиції

Основними пріоритетами сімейного виховання на сучасному етапі розвитку України як суверенної держави є виховання в дітей гуманності (поваги до людей, співчуття і чуйності, доброзичливого відношення до них, турботи про їхнє благополуччя) і духовності (прагнення до освоєння багатств вітчизняної і світової культури, до формування загальнолюдських ідеалів добра, справедливості, чуйності, чесності і порядності, до свого способу життя на основі волі, моральності, культури, краси); виховання дитини свідомим громадянином-патріотом своєї Батьківщини, чесним трудівником, гарним сім'янином.

Для їхнього рішення використовуються різноманітні шляхи, засоби і форми виховання, спрямовані на освоєння дітьми визначених знань і оволодіння практичними вміннями і навичками; методи виховання як сукупність способів виховних взаємодій батьків з дітьми, що допомагають останнім розвивати свою свідомість, почуття і волю, активно стимулюють (заохочують) формування досвіду поведінки, організацію самостійної життєдіяльності, повноцінний психофізичний, моральний і духовний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ: Академвидав, 2005. 576 с.
2. Генік С. М. Усе починається з родини. Івано-Франківськ, 1998. 725 с.

3. Концепція національного виховання: схвалена Всеукраїнською педагогічною радою працівників освіти 30 червня 1994 р. *Початкова школа*. 1995. №2. С. 48–52.
4. Корнієнко С. М. Родинне виховання учнів початкових класів : Навчально-методичний посібник. Тернопіль : Богдан, 2000. 160 с.
5. Кравець О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу. Історико-етнографічний нарис. Київ : Наук. думка, 1966. 198 с.
6. Савченко О. Я. Сімейне виховання молодших школярів. Київ : Рад. школа, 1979. 141 с.
7. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Рад. школа, 1985. 312 с.
8. Щербань П. Національне виховання в сім'ї. Київ : Либідь, 2000. 254 с.

Лілія Боремчук, *методист,
викладач педагогіки дошкільної,
Луцький педагогічний коледж*

Тетяна Царик, *викладач
хореографічних дисциплін вищої категорії,
Луцький педагогічний коледж*

ХОРЕОГРАФІЧНІ ЗАНЯТТЯ В СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Протягом століть одним з універсальних засобів виховання було і залишається мистецтво, яке представляє цілісну картину світу в єдності думки і почуття, в системі емоційних образів. У процесі історичного розвитку мистецтво виступає і як зберігач морального досвіду людства.

Дошкільний навчальний заклад має створити такі умови навчання і виховання кожного індивіда, при яких зникла б сама можливість диспропорції між інтелектуально-теоретичним, художньо-естетичним, моральним, фізичним і емоційним розвитком особистості [1, с.16]. А також створити усі необхідні умови для всебічно гармонійного розвитку особистості дошкільника.

Дошкільний вік – це період закладання фундаменту, на якому буде засноване все подальше життя людини. Моральне, художньо-естетичне виховання є важливою складовою того «цементу», на якому буде будуватися життєва платформа людини. Одним із засобів, який допомагає втілювати в життя даний напрямок є хореографія.

Хореографія – засіб плекання в маленької людини духовних і фізичних потенціалів для успішного майбутнього. Багатство внутрішнього світу, розвинена фантазія, уява будуть надійним супутником успішної людини [4, с. 5].

Теоретики хореографічної педагогіки Л. Богаткова, А. Шевчук вважають, що залучення дитини до танцювального мистецтва важливе для її духовного розвитку, формування необхідних моральних якостей та розкриття творчого потенціалу. Танцювальна діяльність сприяє й покращенню фізичного розвитку, формуванню інтересу до рухової діяльності (А. Коротков, А. Тараканова та ін.) [3].

Для становлення сфери рухів, моторики дуже важливим вважається саме вік дошкільняти і молодшого школяра. У цей час відбувається становлення дитячого організму, іде інтенсивний розвиток органів руху; прості і складні рухи визначаються невимушеністю. Пізніше моторні уміння розвиваються з утрудненням, потребують від індивіда більше вольових зусиль, напруження для удосконалення. Саме за допомогою відповідних рухів, міміки, жестів, поз та музики дитина здатна передати свій настрій, почуття, переживання, влучно розкрити цілісний музично-руховий образ. Усе це допомагає розвивати танцювальну творчість, під якою розуміють здібність дитини до створення нових рухів, варіантів комбінування та ускладнення знайомих елементів, а також вміння самостійно імпровізувати в процесі музично-рухової діяльності, відповідно до особливостей музичного твору на основі

доступних танцювальних та образних рухів [2]. Танцювальна діяльність також сприяє психічному розвитку дитини: розширенню кругозору, активізації пізнавальних процесів, розвитку довільної уваги, пам'яті (зорової, слухової, м'язової), творчої уяви.

Хореографічні заняття в умовах дошкільного закладу проводяться два-три рази на тиждень у другій половині дня. Їхня тривалість не повинна перевищувати 45-60 хвилин, інакше це призведе до фізичної та психічної перевтоми дітей. Так, з молодшими дошкільниками заняття може тривати 15-30 хвилин, зі старшими – 30-60. Тривалість педагог визначає самостійно, в залежності від мети заняття та орієнтуючись на підготовку дітей.

Основою змісту хореографічного заняття є програма, яка передбачає систематичне і послідовне навчання. Структура заняття – це сукупність його елементів та частин, пов'язаних між собою і забезпечуючи цілісність заняття. Вона залежить від поставленої мети, завдань і добору хореографічного матеріалу.

Структура танцювального заняття включає в себе три частини: вступну, основну та заключну, кожна з яких вирішує специфічні навчально-виховні завдання.

Деякі автори (П. Коваль, А. Шевчук) пропонують використовувати в роботі з дітьми структуру занять, яка будується за законами драматургії і має п'ять частин: експозицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію, розв'язку. Така структура, на думку авторів, має зрозумілу дітям логіку, мотивацію, динаміку розвитку, точку найвищого самовираження дітей і обумовлене завершення [4, с. 17].

Під час організації та проведення хореографічних занять з дітьми дошкільного віку доцільно використовувати танцювальні вправи різної спрямованості: пантомімічні (виразні рухи, пози, жести, міміка); танцювальні (рухи народно-сценічного, класичного, сучасного та елементарного бального танців); колективно-порядкові (фігурні та композиційні перешикуння); корекційні (партерні та коригуючі рухи); музично-ритмічні (завдання на емоційне сприймання музики, музично-рухову координацію рухів та розвиток уваги, передачу ритмічного малюнка); творчі (імітаційні рухи, творчі ігри та завдання) [4, с. 48].

Доступний танцювальний та музичний репертуар у системі дошкільної освіти можна застосовувати не лише у хореографічній роботі, але й успішно інтегрувати в інші види дитячої діяльності (музичну, ігрову, театралізовану).

Змістовне наповнення занять з ознайомлення дошкільнят із навколишнім світом та природою, фізичного виховання, формування елементарних математичних уявлень сприятиме підвищенню пізнавального інтересу дітей, закріпленню знань у нетрадиційних формах, збільшенню обсягу рухової активності. Поряд із навчальними завданнями на заняттях з хореографії доцільно вирішувати виховні. Виконання рухів дає змогу впливати на формування вольових якостей (наполегливості, організованості, дисциплінованості, витримки), а взаємодія хлопчиків та дівчат під час танцю сприяє засвоєнню навичок культури поведінки та спілкування (вміння запросити на танок та подякувати партнеру після його закінчення).

Танцювальні заняття з дошкільниками розрізняють за організацією і складом дітей (колективні, групові, з підгрупою і індивідуальні) та за цільовою спрямованістю (тренінгові, корекційно-профілактичні, музично-ритмічні, творчі, комбіновані). Кожен з видів має свою мету і завдання. Так, тренінгові заняття спрямовані на засвоєння й удосконалення техніки виконання танцювальних рухів. Корекційно-профілактичні вирішують завдання розвитку сили та еластичності окремих груп м'язів, профілактики й корекції незначних анатомо-фізіологічних недоліків. Музично-ритмічні заняття сприяють розвитку почуття ритму, музично-рухової координації, музичної пам'яті, уваги та уяви. Творчі – допомагають активізувати діяльність дітей, розкрити їх творчий потенціал, формують вміння знаходити нові виразні рухи й використовувати знайомі в новій інтерпретації. Більш змістовним і ефективним є комбіноване заняття, що поєднує в собі завдання вищезазначених типів занять та забезпечує різнобічний педагогічний вплив на дітей дошкільного віку [4, 34].

Хореографія таїть у собі величезне багатство для успішного художнього і морального виховання. Вона поєднує в собі не тільки емоційну сторону мистецтва, приносить радість як

виконавцю так і глядачеві – хореографія розкриває і ростить духовні сили, виховує художній смак і любов до прекрасного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильєва О. Розвиток творчої особистості дитини в хореографічній діяльності. Мистецтво та освіта, 2002. № 2. С. 15–21.
2. Опришко М. В. Особливості навчання дітей дошкільного віку мистецтву хореографії. URL: festival.1september.ru/articles/604309/
3. Родіонова О. Всебічний розвиток дошкільнят за допомогою хореографії. URL: <http://www.maam.ru/detskijasad/vsestorone-razvitie-lichnosti-doshkolnikov-posredstvom-horeografi.html>
4. Шевчук А. Дитяча хореографія: програма та навчально-методичне забезпечення хореографічної діяльності дітей від 3 до 7 років : навчально-методичний посібник. – К.: Шкільний світ, 2008. 128с.

Галина Борин, канд. пед. наук, доц. кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти, ДНВЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Соціокультурна реальність для дитини молодшого шкільного віку є перманентним поетапним її включенням до засвоєння соціокультурного досвіду суспільства. На сучасному етапі Україна трансформується у соціокультурне суспільство, в якому культура є узагальненою формою відображення соціального життя і безпосередньо впливає на становлення світогляду учня початкової школи та на формування його як особистості.

Розуміння проблеми формування особистості молодшого школяра передбачає урахування соціокультурного та етнопсихологічного контекстів, оскільки вагомим фактором єдиності особистості та соціуму є приналежність дитини до конкретного соціокультурного середовища. Саме в ньому учень розвивається, формує свою індивідуальність. Перебуваючи у певній етнокультурній реальності учень вступає у непросту двосторонню взаємодію майбутньої особистості та соціального життя. Такий складний процес взаємовпливу покладено в основу розвитку та формування майбутнього громадянина держави.

Проблемам соціокультурного виховання молодшого школяра присвячено праці О. Будник, І. Зязюна, М. Матішак, П. Сорокіна, І. Липського, В. Сухомлинського С. Гончаренка, А. Козак, Н. Крилова, І. Процюк, О. Рудницької тощо.

Людина як особистість формується лише в конкретному соціокультурному середовищі унаслідок власної активної навчально-виховної та трудової діяльності. та на певному етапі розвитку суспільства. Упродовж свого розвитку людина проходить крізь активне пізнання соціокультурних особливостей середовища, у якому опановує норми і цінностей суспільства. Відтак майбутній фахівець дошкільної освіти відіграє неабияку роль у соціокультурному становленні майбутньої особистості, оскільки безпосередньо вводить дитину дошкільного віку в соціум [1]. Формування та розвиток особистості молодшого школяра в соціокультурному середовищі є процесом освоєння етнокультурних знань та умов життя, опануванням соціальним статусом. Соціокультурний контексту розвитку майбутньої особистості виражаються у конкретній суспільній позиції дитини, засвоєнні норм, традицій оточуючого середовища, які формують її світогляд, ціннісні орієнтації, схильності, принципи взаємодії у соціумі.

Освітній простір початкової школи містить цілісний соціально педагогічний комплекс у якому інтегруються компоненти соціокультурного виховання. Серед них: соціально педагогічна взаємодія, засоби педагогічної комунікації, зміст виховання, методи управління, освоєння учнем соціального середовища тощо. Тому підсистема соціально-культурного

середовища початкової школи це – своєрідна соціально-педагогічна діяльність дитини у загальноосвітній початковій школі. Вона містить умови задля соціалізації учня, в яких він опановує соціокультурний досвід, особистісно значущі цінності.

Загальновідомо, що соціокультурне виховання здійснюється у процесі діяльності особистості через безпосередні людські відносини, та суспільні інституції. Воно визначає становлення необхідних якостей особистості: громадянськість, відповідальність, патріотизм, соціальна активність та інші. Вони спрямовані на засвоєння дітьми загальнолюдських і спеціальних знань, відповідного соціального досвіду з метою формування в нього соціально культурної компетентності.

Управління соціокультурним вихованням учнів початкової школи вивчаємо на засадах установлені послідовності відповідних дій з огляду на розуміння середовища початкової школи як важливої, динамічної соціально-педагогічної системи. Тому фактори соціокультурного формування особистості зарубіжні науковці вказують на те, що значення поняття «культура» є суто соціальним феномену і становить комплекс матеріальних та духовних цінностей, які вироблені людством впродовж історії і становлять надбану сукупність правил у соціумі задля його збереження та гармонізації. Означене поняття охоплює систему освіти, виховання, духовного розвитку, рівні освіченості та вихованості особистості.

Дефініція «соціокультура» визначає взаємодію певних соціальних факторів. До них відносять: демографічний склад суспільства, його економічний розвиток, суспільно-політичну структуру, національний склад, сформовані стосунки між членами сім'ї, психологічний чинник, відношення до релігії й церкви тощо. Соціокультура молодшого школяра містить важливий культурний компонент. Він відображає духовний стан суспільства у якому формується гармонійна, всебічно розвинена особистість. Учень залучається до всіх досягнень людської культури та діє в контексті загальнолюдської культури. Засвоєння та оволодіння ним моральних цінностей відбувається в контексті тієї культури яка оточувала дитину з моменту народження». Тому у тлумаченні змісту соціокультурного виховання слід звертати увагу на мету соціального виховання та культурні надбання певного народу. Відповідно процес і результати соціокультурного виховання обумовлюється можливостями існуючого соціального середовища початкової школи та деякою мірою залежить від умінь відчувати, бачити й осмислювати у змісті освітнього процесу.

Інтегрування в освітнє середовище початкової школи відповідних соціально-культурних надбань суспільства здійснюється шляхом осягнення соціальної дійсності, засвоєння нормативної поведінки навчального середовища, репродукування духовних та матеріальних цінностей, готовність учня до виконання певних соціальних ролей.

Завдання вчителя початкової школи полягають в тому, щоб знання, якими оволодівають учні початкової школи сприяли їхньому громадському зростанню, трансформувалися у відповідні загальноприйняті суспільні переконання у процесі активної освітньої діяльності.

Відтак особистість є не лише наслідком, але і своєрідним чинником соціально етичних дій у конкретному соціальному середовищі, оскільки особистість інтегрує соціальні відносини оточуючого середовища та формує своєрідне ставлення до навколишнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борин Г. В. Соціокультурна компетентність майбутніх фахівців дошкільної освіти: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми виховання, розвитку та навчання дітей передшкільного віку крізь призму освіти для сталого розвитку* : матеріали Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції (Хмельницький, 24-25 вересня 2019 року) / за заг. редакцією Л.В. Зданевич, Н.М. Миськової, Л.С. Пісоцької, О.Д. Рейпольської. Хмельницький : ХГПА, 2019. С. 11-15.
2. Кузьменко В. В. Формування полікультурної компетентності вчителів : навчальний посібник [загальноосвітньої школи : Л. А. Гончаренко. Херсон : РПО, 2006. – 92 с.
3. Матішак М.В. Соціальна компетентність молодших школярів : теоретичні аспекти. *Освітній простір України*. Випуск 3. 2014. С. 159 – 164.

Тетяна Бортнюк, канд. екон. наук, викладач
кафедри суспільних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

Ірина Фаловська, канд. екон. наук, доцент,
викладач кафедри суспільних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

СВІТОВА КРИЗА – 2020: ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сучасне суспільство прагне до постійного поліпшення рівня та умов життя, які може забезпечити тільки стійкий соціально-економічний ріст. Однак довгостроковий економічний ріст не є рівномірним, а постійно переривається періодами економічної нестабільності. Так, кризи супроводжують історію людства протягом усього горизонту можливого спостереження. Протягом століть кризи стали набирати силу, міць і різноманітність своїх проявів: політичні, економічні, фінансові, екологічні, соціальні. Все це актуалізує дослідження кризових явищ, їх причин та шляхів подолання.

Криза, що розпочинається у певній країні, дезорганізовує систему відносин насамперед у цьому суспільстві. Але значно більшою загрозою стають світові кризи, які паралізують цілі континенти. Якщо за локальних криз є якась надія на допомогу, підтримку близьких і дальніх сусідів, то у разі глобальної кризи ситуація стає дуже небезпечною. В чому особливості нинішньої кризи в Україні?

Специфічною рисою прояву світової соціально-економічної кризи в Україні є те, що вона наклалася на затяжну системну кризу українського суспільства. Тривала внутрішня криза на різних етапах виражалася в різних формах – то як енергетична, то як бензинова, то як газова, то як цукрова і т.п. Але ці кризи постійно супроводжувала політична і моральна криза суспільства. Поєднання внутрішніх криз з глобальною створило таку загрозливу ситуацію, коли під питанням постає суверенітет держави [5, с. 5].

Варто зазначити, що ще до оголошення пандемії коронавірусу економісти не виключали початку світової економічної кризи, до якої Україна мала б підготуватися заздалегідь. Несподівані корективи вніс COVID-19, адже через запровадження карантину в Україні призупинилась економічна активність, особливо середнього бізнесу, на фоні зростання соціальних виплат.

Сучасна економічна криза настає у всьому світі через загострення воєнних конфліктів, загрозу нової хвилі біженців в Європу та епідемію коронавірусу. Наголосимо, експерти давно говорять про наближення економічної кризи, але зараз цей процес прискорився.

Так, епідемія коронавірусу в Китаї сповільнила економіку країни, що позначилося на ситуації у світі. Першими постраждали фондові біржі та сировинні ринки. На даному етапі центральний банк КНР пом'якшує наслідки зупинки промислового виробництва безпрецедентною емісією юаня. Там підтримують економіку за допомогою друкарського верстата. Можливі негативні наслідки від такої крайності важко спрогнозувати для світової економіки [2].

Кристаліна Георгієва, голова МВФ, виступаючи на прес-конференції, організованій Всесвітньою організацією охорони здоров'я, назвала пандемію COVID-19 безпрецедентною кризою та зазначила, що «подібно до того, як смертельна хвороба вражає ослаблених людей, так економічна криза вражає і ослаблені економіки» [4].

Грунтом для додаткової паніки та страху перед прийдешнім потрясінням служить те, що у «мозкового центру» нинішньої глобальної фінансово-економічної моделі немає стратегії, як боротися з новою кризою.

Уповільнення економіки Китаю та проблеми в ЄС, які є вкрай важливими торговельними партнерами України, можуть обернутися грандіозним провалом експортних

поставок. А експорт формує майже половину всіх доходів України.

Аналізуючи ситуацію, що склалась, свій прогноз кризи-2020 та її наслідки для України презентував Анатолій Амелін – співзасновник і директор економічних програм Ukrainian Institute for the Future [1]:

- за 2 роки експорт знизиться на \$10 млрд (а значить і валютні надходження і ситуація на валютному ринку);
- дефіцит торгового балансу зросте до \$13 млрд;
- вартість зовнішніх запозичень зросте до 5%-8%, рефінансувати борги буде складніше;
- доларовий ВВП знизиться на \$20-\$30 млрд;
- середня заробітна плата знизиться на 20%;
- роботу втратять до 500 тис. осіб;
- не менше 300-500 тис. трудових мігрантів повернуться в Україну; відповідно, знизяться перекази від них мінімум на 30% (з \$12 млрд до \$8 млрд);
- офіційний курс може знизитися до 30-35 грн/дол.

Варто зазначити, що багато країн уже створили антикризові штаби і вживають антикризових заходів:

1. У зв'язку з коронавірусом Д. Трамп запропонував зменшити до 0% їх payroll tax (типу внесків на соцстрахування та медицину, по 6,2% +1,45% з працівників і стільки ж з роботодавців, загалом 15,3%).
2. У Данії дадуть відстрочку платникам по сплаті ПДВ через коронавірус, щоб пом'якшити удар.
3. Австралія збирається прийняти пакет заходів, спрямований на порятунок бізнесу від наслідків коронавірусу, у вигляді податкових пільг для інвестицій, підтримки малого і середнього бізнесу та пільг для пенсіонерів.
4. Китай вводить податкові пільги для захисту економіки від коронавірусу.
5. Велика Британія планує податкові пільги для чутливих верств населення і дешеві кредити для малого бізнесу, і навіть розглядає можливість зниження ПДВ як відповідь коронавірусу.
6. Італія запровадить податкові пільги для бізнесу, щоб допомогти подолати наслідки епідемії.

Як бачимо, всі країни рятують локальну економіку і підтримують збереження робочих місць, оскільки наявність робочих місць, відповідно, забезпечує споживання; створення продукту для економіки; відсутність соціального навантаження по безробіттю.

З метою розробки рішень щодо реагування на надзвичайні економічні проблеми Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль у кінці березня 2020 року оголосив про створення платформи, яка буде «мозковим центром». Зазначається, що до нього вже долучились Інститут економіки і прогнозування НАН України, Нова Країна, Разумков Центр, Ukrainian Institute for the Future, Укрпромзовнішекспертиза [3].

Вважаємо, що головне завдання такого штабу – координація дій зі зниження ризиків кризи для української економіки, збереження робочих місць, підтримка критичних секторів економіки на час кризи, стимулювання внутрішніх інвестицій і споживання. Окрім того, українська економіка може пройти світову кризу з мінімальними наслідками за умови збереження підтримки міжнародних донорів, передусім – Міжнародного валютного фонду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амелін А. Економічна криза – 2020 : Які наслідки для України та як з цим впоратись. URL: https://zik.ua/blogs/ekonomichna_kryza_2020_yaki_naslidky_dlia_ukrainy_ta_iak_z_tsym_vporatys_962014 (дата звернення: 04.04.2020).
2. Весь світ зануриться в моторошну економічну кризу: експерти забили тривогу. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/stylar/mir-pogruzitsya-zhutkiy-ekonomicheskij-krizis-1583057349.html> (дата звернення: 03.04.2020).
3. В Україні створили «мозковий центр» для реагування на економічні виклики. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/25/658490/> (дата звернення: 29.03.2020).

4. Глава МВФ Георгиева : «Этот кризис не имеет аналогов. Мы в рецессии». URL: <https://www.svoboda.org/a/30529195.html> (дата звернення: 04.04.2020).
5. Криза в Україні: зони ураження. Погляд соціологів. Київ : ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2010. 104 с.

Світлана Боярчук, викладач кафедри
дошкільної освіти, Луцький педагогічний
коледж

КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ STREAM-ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Світова освітня практика демонструє ефективність, дієвість і практичну придатність STEM-підходу у формуванні компетентностей особистості. Через STEM-підхід до навчання здійснюється інтеграція змісту природничих наук, технологій, інженерії та математики. Інтеграція – провідний принцип STEM-освіти. Сучасні діти в майбутньому оволодіватимуть професіями, яких на сьогодні не існує. Відтак, спеціалістам будуть потрібні знання, навички з різних галузей наук.

Актуальність STREAM-освіти полягає у стрімкості розвитку технології, що призводить до засвоєння складних понять та явищ вже у дошкільному віці. Саме STREAM-технології допоможуть педагогам сучасних закладів дошкільної освіти виховати покоління нової формації. STREAM-освіта (Science, Technology, Reading + WRiting, Engineering, Arts and Mathematics акронім слів – природничі науки, технологія, читання + письмо, інжиніринг, мистецтво, математика) – інтегрований підхід до освіти, який передбачає формування уявлень та вмінь дітей у галузях природничих наук, технологій, читання та письма (опрацювання змісту тексту, його розуміння, підготовка руки до письма), інженерії, мистецтва, математики; акцентує увагу на вивченні точних наук, виховує культуру інженерного мислення. [1, с. 7].

В умовах закладу дошкільної освіти STREAM-освіту можна зреалізувати через організацію конструктивної діяльності, під час якої діти дошкільного віку ознайомляться з принципами інженерії. Конструктивна діяльність як складова STREAM-освіти – це інструмент, що допомагає дітям зробити перший крок на шляху розуміння комплексності світу.

Модель інженерної діяльності відтворюється на заняттях з конструювання, на яких діти створюють конструкції, встановлюють їх функціональне призначення, на основі аналізу знаходять окремі конструктивні рішення, виокремлюють залежність конструкції від її практичного призначення, планують процес створення конструкцій та здійснюють його. На думку К. Крутій, дослідницька активність дітей спрямована саме на пошук інформації про об'єкт та способи використання цього об'єкта в діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми організації конструктивної діяльності дає змогу зазначити, що Л. Парамонова, С. Рубінштейн, Г. Сухорукова підкреслювали її виняткову важливість у розвитку особистості. Конструктивна діяльність – це продуктивна діяльність дітей дошкільного віку, що передбачає побудову предмета; її успішність залежить від рівня розвитку сприйняття, мислення, уяви, оскільки діяльність дитини спрямована на отримання визначеного, наперед задуманого реального продукту, відповідно до його функціонального призначення.

.В наукових дослідженнях (З. Ліштван, Л. Парамонова та ін.) дитяче конструювання визначено як продуктивну діяльність, спрямовану на створення конструкцій, споруд, об'єктів з різноманітних деталей, елементів з використанням різних способів їх з'єднання і взаємного розташування частин. Як стверджує Г. Сухорукова, дитяче конструювання – процес створення різних конструкцій, моделей, в яких передбачено взаєморозміщення

частин та елементів, способи їх з'єднання [4, с.305].

Варто зазначити, що в контексті педагогічних методів, які мають відношення до розвитку творчого проектного мислення та створюють методологічну основу для інтеграції технологій слід виокремити ідеї німецького педагога Ф. Фребеля. Педагогічний пошук шляхів розкриття універсальних закономірностей буття для дітей привів Ф. Фребеля до ігрової розвивальної методології, що ґрунтується на використанні спеціальних інструментів, – конструкторів. Конструктор Ф. Фребеля синтезує творчу ігрову діяльність з керованим розвитком мислення дитини.

Поширеними в педагогічній практиці є різні види конструювання, зумовлені способами створення конструкцій: конструювання за зразком, за умовами, за власним задумом. Для роботи з будівельним матеріалом застосовується конструювання за моделлю, за найпростішими кресленнями та наочними схемами.

Особливе місце в дитячому конструюванні посідає діяльність, у процесі якої діти відображають реальний предмет чи його зображення. Це – конструювання за зразком, яке було розроблено і запроваджено в практику роботи з дітьми Ф. Фребелем. Педагогічна система Ф. Фребеля передбачає організацію конструктивної діяльності з використанням дидактичного матеріалу («дарів») задля повноцінного розвитку дитини та успішно інтегрується в сучасний простір дошкільної освіти. Унікальність практичних розробок вченого співзвучно сучасним педагогічним ідеям і у силу своєї універсальності можуть слугувати основою для пропедевтики STREAM-освіти.

Характерною особливістю конструювання за умовами, розробленого М. Поддьяковим, є те, що дітям не пропонують зразків об'єкта та способів його створення, визначають лише умови, яким повинна відповідати будова і підкреслюють її практичне призначення. Завдання конструювання виражені через умови і мають проблемний характер, оскільки способів створення об'єкта не пропонують. Конструювання за умовами сприяє розвитку продуктивного мислення, формуванню творчих і технічних здібностей дітей дошкільного віку [4, с. 315].

На думку Л. Венгера, конструктивна діяльність має моделюючий характер, в процесі якої діти активно долучаються до самостійної побудови моделей предметного довкілля. Конструювання за найпростішими кресленнями і наочними схемами, під час якого створюються можливості для розвитку форм наочного моделювання, розроблено В. Холмовською. Спочатку дітей навчають побудові найпростіших схем-креслень, що відображають зразки споруди, а потім, практичного створення конструкцій за простими кресленнями-схемами.

Одним з дієвих засобів, що забезпечує реалізацію завдань STREAM-освіти є LEGO-конструювання. Різноманітні конструктори (LEGO DACTA, LEGO DUPLO, LEGO-SYSTEM) допоможуть педагогам розвивати у дітей креативність, просторове мислення. LEGO є практичним інструментом, відкритою системою, що дає дитині змогу робити перші відкриття, досліджувати, експериментувати [2, с. 7].

Отже, використання конструктивної діяльності як базової складової STREAM-освіти сприяє формуванню культури інженерного мислення, розвитку критичного мислення, уміння знаходити конструктивні рішення, забезпечує інтегроване формування наукових і практичних знань шляхом здобуття автентичного практичного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Крутій К., Грицишина Т. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. №1. С. 3 – 7.
2. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO» / О. Ю. Рома, В. Ю. Близнюк., О. П. Борок О.П. the LEGO Foundation, 2016. С.7.
3. Сухар В. Л. Конструювання в ДНЗ. Старший вік. Харків : Ранок, 2016. 176 с.
4. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур; за заг. ред. Г. В. Сухорукової. Київ : Видавничий Дім Слово, 2014. 376 с.
5. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дошкільників. Автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ЛІПС, 2018. 146 с. 220.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИХОВАННЯ ОСНОВ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В умовах формування в Україні громадянського суспільства, особливо гостро постає потреба в становленні громадянина як культурно-освіченої, творчої, високодуховної, всебічно розвиненої особистості із сформованим світоглядом, почуттям патріотизму. Одним з пріоритетних напрямів сучасної освіти є виховання особистості на засадах загальнолюдських, національних і патріотичних цінностей. Це зумовило актуальність підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до патріотичного виховання дітей, формування їх професійно-педагогічної майстерності, набуття якої сприятиме успішній реалізації освітніх завдань та задовольнятиме потреби суспільства у вихованні патріота-громадянина своєї держави.

Важливим напрямом Стратегії національно-патріотичного виховання визначено «забезпечення належної організації науково-дослідної та методичної роботи у сфері національно-патріотичного виховання, розроблення та впровадження сучасних виховних систем, технологій і методик, узагальнення та поширення кращого досвіду» [2, с.4].

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді зазначено, що складовою національного виховання є патріотичне виховання. Головна мета якого полягає в становленні самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин [1, с.4].

Проблему патріотичного виховання вивчали мислителі різних епох: від стародавньої Греції до сучасності. Філософське осмислення проблеми патріотизму обґрунтовано у праці Сократа, Конфуція, Платона, Аристотеля, Цицерона. Особливий акцент на громадянську вихованість і активність уперше зробив Сократ. Видатний педагог Я.-А. Коменський наголошував, що одним з головних напрямів виховання має бути виховання у дитини, майбутнього громадянина, прагнення приносити користь своїми діями можливо більшому числу людей. К. Ушинський вважав, що справжня любов до Батьківщини повинна поєднуватися із знанням мови, мистецтва, кращих традицій і звичаїв народу. На думку В. Сухомлинського, сила й ефективність патріотичного виховання визначається тим, наскільки глибоко ідея Батьківщини оволодіває особистістю, наскільки яскраво бачить людина світ і саму себе очима патріота.

Сучасні вчені постійно уточнюють поняття «патріотичне виховання». Так, Н. Гавриш, К. Крутій твизначають, що патріотизм – одне з найглибших почуттів, гордість за матеріальні й духовні досягнення свого народу, своєї Батьківщини, бажання зберігати її характерні особливості, культурні надбання [4, с.182].

У Стандарті вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 012 Дошкільна освіта визначено такі фахові компетентності патріотичного спрямування: здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України); здатність до виховання у дітей інтересу і поваги до національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів.

Відповідно до нормативних документів викладачі кафедри дошкільної освіти Луцького педагогічного коледжу формують у студентської молоді високу патріотичну свідомість, працелюбність, чесність, гуманістичну моральність як базову основу громадянського суспільства. Патріотичне виховання майбутніх вихователів здійснюється під

час проведення навчальних занять, проходження педагогічної практики, через систему виховних заходів, написання науково-дослідницьких робіт.

Зокрема, під час вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка дошкільна» заплановано вивчення теми «Гра дітей дошкільного віку», де акцентується увага студентів на порівняльній характеристиці сучасних і народних іграшок, на визнанні важливої ролі народної іграшки у розвитку дитини. Опрацьовуючи тему «Сюжетно-рольові ігри дітей дошкільного віку», студенти розробляють та моделюють ігри, спрямовані на закріплення знань про патріотичну символіку, предмети побуту, характерні для українського народу (державні символи, українські національні страви, посуд, одяг, оздоблення оселі та ін.). Вивчення тема «Патріотичне виховання дітей дошкільного віку» передбачає підбір методичної літератури даної тематики, художніх творів, складання конспектів занять, розробку віртуальних подорожей, сценаріїв українських народних свят, обігрування педагогічних ситуацій, вирішення проблемних питань, проведення інтерактивних вправ, планування проектної діяльності патріотичного спрямування.

Ми пропонуємо студентам творчі завдання краєзнавчого змісту для самостійної позааудиторної роботи: скласти розповідь з ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з визначними місцями рідного міста, підібрати наочні матеріали (фотографії, репродукції, слайди, малюнки), що супроводжують розповідь; розробити тематичні блоки роботи з дітьми старшого дошкільного віку з метою ознайомлення з рідним містом; скласти консультацію для батьків з ознайомлення дітей з рідним краєм.

Важливу роль у формуванні готовності здобувачів вищої освіти до патріотичного виховання дітей дошкільного віку надаємо проведенню тематичних бесід щодо підвищення мотивації до педагогічної діяльності: «Як виховати маленького патріота», «Вихователь як фундатор патріотичного виховання дітей», написання студентами есе: «З патріотизмом у серці», «Я люблю Україну! (очима дітей)».

Вважаємо, що необхідною умовою підвищення ефективності громадянського виховання студентів є залучення їх до проведення позааудиторних виховних заходів: Русовознавчих студій, годин спілкування «Патріотичне виховання В. Сухомлинського у вимірах сучасності: аналогії та трансформації», «Україна – єдина країна», «Пам'ятаймо, чії ми сини, пам'ятаймо, що ми – з України», «Герої нашої доби» та ін.

Визначальною складовою професійної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта є педагогічна практика, яка спрямована на набуття фахових компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності, творчий розвиток та саморозвиток майбутніх вихователів, готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Під час педагогічної практики студенти збагачують розвивальне середовища у групі, яке сприяє патріотичному вихованню дітей на основі народної культури (міні-музей народного побуту, предмети ужиткового мистецтва, зразки фольклору, музики, образотворчого мистецтва), проводять заняття патріотичного спрямування, беруть участь у підготовці та проведенні українських народних свят та розваг.

Висновуємо, що патріотизм складає найважливішу ціннісну основу демократичного суспільства і виступає суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенціальних можливостей в духовній, економічній і соціальних сферах життя суспільства. Мета закладу вищої освіти на сучасному етапі – виховати майбутніх вихователів гуманними, творчими, відповідальними, з активною життєвою позицією. Формування патріотичних почуттів, патріотичної свідомості, патріотичних переконань майбутніх вихователів ефективно здійснюється у процесі включення студентів до різних форм та видів діяльності з використанням сучасних інтерактивних виховних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS32705?ed=2019_07_29&an=15 (дата звернення: 04.05.2020).
2. Стратегія національно-патріотичного виховання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019> (дата звернення: 04.05.2020).
3. Стрілець С. І. Смолянко Ю. М. Шляхи реалізації національно-патріотичного виховання майбутніх

вихователів дошкільних навчальних закладів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів : ЧНПУ, 2015. Вип. 130. С. 88 – 92.

4. Філімонова Т. В. Теоретичний аналіз процесу підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності. *Forming of modern educational environment : benefits, risks, implementation mechanisms* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Тбілісі, Грузія, 29 вересня 2017. Тбілісі : Baltija Publishing, 2017. С. 181 – 184.

Олена Бундак, канд. іст. наук, доцент,
заступник директора з науково-методичної
роботи, Луцький інститут розвитку людини
університету «Україна»

ЗАЛУЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАУКОВОЇ РОБОТИ

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства дає можливість молодим здобувачам освіти відразу ж з перших днів навчання долучитися до наукової роботи у закладі вищої освіти. Адже саме наука є складовою частиною загальнолюдської культури, і тому кожен повинен не лише знати, а максимально спробувати себе у цій сфері. Хоча невелика частка, не більше 5-10 % всіх випускників ЗВО стають науковцями, які професійно працюють у сфері науки, кожен здобувач вищої освіти має право і повинен брати участь у науковій діяльності. Це дасть можливість йому не лише ознайомитися з основними напрямками наукових досліджень загалом, та в певних галузях зокрема, а й самостійного вирішення питань в майбутньому, які вимагатимуть творчого підходу та мислення. Наука не розвивається наосліп, вона має свою історію, певні напрями, галузі, перспективи і є результатом багатовікової історії розвитку людства загалом у планетарному масштабі. Вона дає нам можливість ознайомитися з минулим, вивчити сучасне та передбачити (запланувати, спрогнозувати) майбутнє.

Ми виокремлюємо три основні сходинки, які проходять майбутні здобувачі освіти, по шляху до залучення до наукової діяльності.

Першою і важливою сходинкою до залучення до наукової діяльності є середня школа, а нині, напевно і початкова, яка дає можливість дітям, в більшості разом із батьками долучитися до здобутків вітчизняної та світової науки. Адже ні для кого не є секретом, що сьгоднішні школярі є достатньо ерудованими, компетентними та володіють основами комп'ютерної грамотності. В сучасну інформаційну глобалізовану епоху надто складно заставити дітей користуватися лише шкільними підручниками, книгами та журналами. Тому вагому роль відіграють електронні засоби комунікації, якими і користуються школярі в більшості випадків. Починаючи зі шкільної парти (столу), фактично всі учні мають в своєму розпорядженні різноманітні електронні засоби, завдяки яким школярі є активними у віртуальному просторі. Саме в закладах загальної середньої освіти вони протягом всього навчання готують текстові повідомлення, презентації, малюють різнопланові схеми, конструкції по навчальним дисциплінам.

Другою важливою сходинкою щодо залучення до наукової діяльності є участь учнів в шкільних конкурсах («Колосок», «Кенгуру»), наукових гуртках (де відбуваються їх перші виступи та дискусії з окреслених питань); участь в олімпіадах (по навчальним дисциплінам), написання наукових робіт у Малій академії наук.

Окрім того, сьгоднішні батьки, в своїй більшості, намагаються залучити своїх дітей до поглибленого навчання комп'ютерної грамотності за допомогою різних курсів, комп'ютерних шкіл, програм тощо. А це, в свою чергу, дозволяє дітям швидко знаходити та опрацьовувати нову інформацію, поглиблювати власний фактологічний багаж та ставати більш компетентними та освідченими.

Всі ці компоненти і складають основу наукового логічного мислення, аналізу, синтезу, абстрагування тощо. І саме ці паростки, закладені в середній школі дають можливість здобувачам вищої освіти активно долучитися до наукової роботи в новій структурній ланці – закладі вищої освіти.

Попередні дві сходинки і стають надійним фундаментом для повноцінної наукової роботи у ЗВО. Саме тут створено необхідні передумови не лише для повноцінного освітнього процесу, а й можливість долучитися до наукової студентської роботи, яка є обов'язковою складовою частиною освітнього процесу у закладах вищої освіти. Адже Законом України «Про вищу освіту» сказано, що наукова та науково-технічна діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною частиною освітньої діяльності і здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної і виробничої діяльності в системі вищої освіти [1].

Саме тому в навчальному плані здобувачів вищої освіти на 2 курсі в блок природничо-наукових дисциплін включено вивчення навчального курсу «Основи наукових досліджень», які і є ваговою складовою для залучення студентів до наукової роботи. Специфікою цієї навчальної дисципліни є надання студентам необхідного обсягу знань у галузі наукових досліджень, підготовка їх до самостійного виконання такого роду досліджень у вигляді курсових проєктів, написання тез, доповідей та прилюдних виступів з ними на студентських наукових, науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах; написанні студентських наукових робіт разом з визнаними науковцями (або під їх керівництвом), участі у студентських олімпіадах з окремих професійних предметів тощо. Кінцевим результатом наукової підготовки здобувача вищої освіти є написання випускної кваліфікаційної роботи, зміст та оцінка якої і визначає в значній мірі не лише фахову компетенцію майбутнього спеціаліста у своїй сфері, а й підкреслює його науковий рівень підготовки. В процесі навчання здобувач вищої освіти вчиться більш точно і коректно відбирати та аналізувати необхідну інформацію, формулювати мету, завдання, теоретично обґрунтовувати відповідну проблематику, спираючись на існуючий науковий здобуток попередників; робити висновки, узагальнення, обґрунтовувати та пропонувати власні нововведення або перспективи розгляду тематики.

Важливим компонентом, на який нині звертається велика, а напевно і основна увага при написанні більших чи менших наукових робіт, є дотримання правил академічної доброчесності та уникнення плагіату, на що звертається увага і в ряді розпорядчих документів Міністерства освіти і науки України [2]. Напевно це і є основна відмінність методики наукової роботи в ЗЗСО та ЗВО. Адже найцінніше, що вимагає наукова робота – це обґрунтування власного бачення, викладення та формулювання того чи іншого питання з використанням здобутків світової та державної наукової спільноти. І завдання професорсько-викладацького складу ЗВО – навчити своїх здобувачів дотримуватися правил академічної доброчесності, уникати плагіату, робити правильні посилання при використанні наукових здобутків вчених, відповідно оформлювати списки використаних джерел та літератури,

Випускна бакалаврська робота є підсумком і кінцевим результатом здобуття освітнього рівня бакалавра, а магістерська – дає можливість оцінити рівень науковості, компетентності, тому що магістратура – це і є остання сходинка у вищій освіті і перша у науковій діяльності.

Випускники другого рівня вищої освіти, освітнього ступеня «магістр», мають можливість самостійно під час практики проводити навчальні заняття зі здобувачами вищої освіти, обов'язково мають написати 2 наукові статті (тези), які і підкреслюють рівень їх науковості, безперервності та наступності у оволодінні методами та методикою наукового дослідження.

І тому – здобувач вищої освіти повинен бути готовим до подальших наукових пошуків у практичній роботі, адже багато в чому економічний добробут держави залежить від інтелектуального потенціалу нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. URL: <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2019/>
2. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/57798/

Вашистюк Ангеліна, студентка 4 А курсу спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник – Сергій Марчук,
кандидат педагогічних наук,
Луцький педагогічний коледж

ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ (ОЧИМА МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ)

Заснування Острозької Академії відносять до 1576 року. Вибір Острога пояснюється такими причинами:

– зростанням економічного значення міста (особливо після остаточного утвердження тут Василя-Костянтина Острозького) у 1574–1576 рр.;

– центральним положенням його серед володінь князів Острозьких (їх «домоначальний град»);

– розташуванням тут одного з центрів єпархії (Луцького і Острозького єпископства) з

кафедральним собором (замкова Богоявленська церква);

– існуванням культурних традицій, церкви і монастир з їх бібліотеками;

– розвиток іконопису та музичного (хорового в першу чергу) мистецтва та ін. [2].

Острозька школа (академія) – перший вищий навчальний заклад у Східній Європі, найстарша українська науково-освітня установа (Вільнюський університет утворився з Колегії єзуїтів у 1579 році).

У 1576 році князь Острозький засновує слов'яно-греко-латинську школу (академію) в Острозі. Костянтин Острозький вводив індивідуальне забезпечення для викладачів Академії, членів гуртка, письменників та друкарів. Варто згадати і кошти, які виділялися на будівництво приміщень, організацію навчання та друкування, забезпечення папером (у 1595–1596 р. було створено папірню в Острозі) та ін.

Велику суму коштів на розбудову академії надала його племінниця – княжна Гальшка Острозька. 7 лютого 1577 року – перша згадка про академію в передмові до книги Петра Скарги «Про єдність костюлу Божого». В основу діяльності Острозької академії було покладено традиційне для середньовічної Європи вивчення семи вільних наук (граматики, риторики, діалектики, арифметики, геометрії, музики, астрономії), а також вищих наук: філософії, богослов'я, медицини. Студенти Острозької академії опановували п'ять мов: слов'янську, польську, давньоєврейську, грецьку, латинську.

В острозькому культурному осередку разом з академією постало найпотужніше тогочасне українське видавництво – кирилична друкарня Івана Федорова (Федоровича). Тут побачили світ греко-слов'янський «Буквар» – перший український підручник (1578); Новий Завіт (1580); «Книжка събраніе вещей нужнейших...» Тимофія Михайловича – перший в історії кириличної поліграфії покажчик стародрукованих текстів; «Хронологія» (1581) Андрія Римши – перший в Україні друкований поетичний твір; шедевр давньоукраїнської поліграфії, перша повна слов'яномовна «Острозька Біблія» (1581); визначні полемічні праці «Ключ царства небесного», «Календар римський новий» (1587) Герасима Смотрицького, «Апокрисис» Христофора Філарета тощо. Учень Острозької академії Мелетій Смотрицький написав першу фундаментальну слов'янську «Граматику» (1619), яку Михайло Ломоносов назвав «вратами ученості» [1].

Викладацькою діяльністю в академії займалися: літератор Дем'ян Наливайко (брат

Северина, ватажка козацько-селянського повстання 1593-1596 рр.); грецький вчений та релігійний діяч, випускник Падуанської академії Кирило Лукарис (певний час ректор академії, згодом Олександрійський, а пізніше – Константинопольський патріарх); астроном, математик, доктор медицини, випускник Краківського і Падуанського університетів Ян Лятош; грецький вчений і релігійний діяч Емануїл Мосхопуло; випускник Падуанської академії Никифор Парасхос-Кантакузен та інші.

Першим ректором академії був Герасим Смотрицький – видатний освітній та культурний діяч, педагог, письменник-полеміст, поет. Серед випускників академії – гетьман війська Запорізького Петро Конашевич-Сагайдачний, перший ректор київської братської школи Іов Борецький, лаврський архімандрит Єлисей Плетенецький, письменник Мелетій Смотрицький, автор знаменитої «Палінодії» Захарія Копистенський, відомий церковний і культурний діяч Ісакія Борискович та ін.

Острозька академія припинила своє існування у 1636 році. Однак результати її діяльності не зникли безслідно. Сформований тут тип вищого навчального закладу був перенесений до Києва, звідки поширився до Молдавії та Москви.

За наказом президента України від 12 квітня 1994 року розпочалося відродження Острозької академії, а за наказом від 30 жовтня 2000 року університету «Острозька академія» було надано статус національного. Університет має взірцеву репутацію як в Україні, так і за її межами – діяльність Острозької академії в 1999 році було відзначено XXVII Міжнародним призом «За якість», що вручався в Парижі. 22 червня 2007 року на базі Острозької академії за участю Президента України було відкрито віртуальну наукову бібліотеку.

У 2009 році Кабінет міністрів України надав Острозькій академії статус самоврядного дослідницького вищого навчального закладу. 21 жовтня 2010 року Острозька академія була прийнята асоційованим членом Європейської асоціації університетів, а 7 грудня 2014 року національний університет «Острозька академія» став співзасновником Східноєвропейської мережі університетів. В 2019 році відбулося святкування 25 річчя відродження Острозької академії, а також відкриття нового корпусу [3].

Острозька академія мала великий вплив на розвиток педагогічної думки та організацію шкільництва в Україні: за її зразком діяли пізніші братські школи у Львові, Луцьку, Володимирі. Унікальність та оригінальність цього вищого закладу освіти виявилися й у тому, що тут уперше поєдналися два типи культур: візантійська і західноєвропейська. З Острозькою академією пов'язується ренесанс українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Історія та сучасність університету. URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/history> (дата звернення: 07.05.2020).
2. Історія Острозької академії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 07.05.2020).
3. Національний університет «Острозька академія». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 07.05.2020).

Ольга Вишневська, студентка,
Науковий керівники – Марія Троцюк,
викладач циклової комісії викладачів
іноземних мов та методики навчання
іноземної мови, Володимир-Волинський
педагогічний коледж

«ХИБНІ ДРУЗИ ПЕРЕКЛАДАЧА» ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Однією з передумов ефективної міжмовної комунікації є адекватність перекладу, яка реалізується якомога точним вибором перекладача слів-відповідників; неточний переклад

може призвести до втрати семантичного значення слова та навіть до анекдотичних ситуацій. У словниковому складі більшості мов міститься незліченна кількість слів, спільних для двох чи навіть кількох мов. У зв'язку з збільшенням міжнародних контактів з'явилась велика кількість псевдо інтернаціональних слів.

Метою статті є дослідження так-званих «хибних друзів перекладача» в англійській та українській мовах з перспективою його подальшого практичного застосування у вивченні сучасної англійської мови.

Труднощі перекладу цієї лексики полягають в схожості форми слів мови джерела і мови перекладу. Проблемою «хибних друзів перекладача» займалися багато вчених, а саме В. Акуленко, Р. Погорелова, А. Аникин, І. Арнольд, Л. Бархударов, С. Влахов, С. Флорин, І. Гальперин, І. Корунець, Л. Дайненко, В. Карабан, Л. Черноватий, В. Комиссаров, Я. Рецкер, та ін.

Дослідження та вивчення «хибних друзів перекладача» – або як ще їх називають: хибні еквіваленти при перекладі, або міжмовні пароніми та омоніми [5, с. 183], псевдоінтернаціоналізми [2, с. 46], фальшиві друзі перекладача [2, с.46] – розпочалося ще на зламі ХІХ – ХХ століть і продовжується до сих пір. Першими, хто займався цією проблемою, були французькі лінгвісти. Саме у французькому мовознавстві такі слова отримали назву «faux amis du traducteur», яка згодом була запозичена в англійську мову. До даної групи відносять слова, словосполучення або інші мовленнєві одиниці, що однаково (близько, подібно) звучать у двох мовах, проте мають різні значення.

Дослідники поділяють ці слова на дві групи: 1) слова, що мають схоже написання та вимову, але зовсім інше значення (accurate – точний, а не акуратний, clay – глина, а не клей, data – данні, а не дата, fabric – тканина, а не фабрика, magazine – журнал, а не магазин, prospect – перспектива, а не проспект, replica – точна копія, а не репліка, resin – смола, а не резина, compositor – складач, а не композитор); 2) слова, що тільки в одному або двох значеннях співпадають з українськими словами, але розходяться в інших (authority – влада, рідко – авторитет; activity – діяльність, рідко – активність; aggressive – енергійний, наполегливий, а не тільки «агресивний»; conference – зустріч, а не тільки конференція; element – стихія, а не тільки «елемент») [3. с. 15, 17].

Слід зазначити, що лінгвіст В. В. Акуленко відносить до «хибних друзів перекладача» пароніми [2, с. 135]. Як відомо, сюди належать слова, які в англійській та українській мовах, хоч і неповністю подібні за формою та звучанням, проте можуть викликати хибні асоціації та їх ототожнення, незважаючи на розбіжності значень, наприклад: economic – економічний, economical – економний; consequent – який є результатом, послідовний, consequential – важливий, зарозумілий.

Слепович В. С. наводить приклад невдалого перекладу речення: A bare conductor ran on the wall – По стіні бігав голий кондуктор замість По стіні був протягнутий оголений провід. Перекладач не врахував, що слово «conductor», крім схожого за звучанням «кондуктор», має ще кілька значень, наприклад, «диригент» або «провід» [4, с. 6].

Прикладом співзвучних слів, які не завжди відображають ті думки та поняття, які в них вкладають при перекладі, є також нормально та normal. Бажаючи передати зміст українського нормально, далеко не завжди можна вживати англійське normal [1, с. 87]. Ось кілька варіантів адекватного перекладу цього слова, залежно від конкретних ситуацій:

- Добре з'їздили до родичів? – Нормально.
- Did you have a good time with your relatives? – Sure, everything was fine.
- Дитина поводитися нормально. – The child behaved well.
- Це цілком нормально. – This is perfectly natural (не normal).
- Привіт, як справи? – Нормально, а ти?
- Hello / Hi, How are you? – Fine / Pretty well / I'm not complaining, and you?
- Як твоя спина? Краще? – Нормально. У цьому контексті варто передати змістсказаного дещо інакше:
- How's your back doing? – Fine / OK.

Крім того, Лінн Віссон зазначає, що найближчими до слова «нормально» є «Not bad» або «OK, I guess». Та вона все ж радить бути обережними з дуже популярним сьогодні «OK», яке стало вже майже словом-паразитом. На її думку, багато з тих, хто вивчає англійську мову, не просто часто вживають OK, але й зловживають ним, спотворюючи його семантику. Бажаючи виразити своє схвалення або згоду, у нього автоматично вкладається занадто великий «позитивний заряд».

У багатьох випадках відповідне англійське слово має більше значень, з яких тільки одне-два значення є тотожними. Наприклад, англійське слово routine має щонайменше чотири значення («сталий порядок дій, розпорядок; консервативний метод роботи; математична програма; поточний, заведений»), а подібне за формою українське слово «рутина» має щонайбільше два значення (зазначені перше і друге), слово unify має два основних значення («об'єднувати, поєднувати; зводити до єдиного, уніфікувати»), тоді як відповідне українське слово «уніфікувати» не має першого значення англійського слова.

Отже, аби уникнути помилок при перекладі міжмовних омонімів, необхідно пам'ятати, що слово може мати різні значення, тому необхідно з вибрати те, яке якнайкраще відобразить головну думку мови оригіналу. Вибираючи найбільш вдалий відповідник, необхідно завжди звертати увагу на зміст речення і, якщо це можливо, на весь контекст, а також його жанр і стиль. Очевидно, що «хибні друзі перекладача» як лінгвістична проблема є доволі «підступним» явищем, що вимагає вивчення і належної уваги з боку учнів, студентів, учителів, викладачів та перекладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Віссон Л. Русские проблемы в английской речи. Слова и фразы в контексте двух культур. Москва : Р. Валент, 2005. 192 с.
2. Карабан В. І. Translation from Ukrainian into English. Вінниця : Нова Книга, 2003. 608 с.
3. Курс переклада (англійський-руський язык). TranslationCourse (English–Russian) / В. С. Слепович. 3-е изд., доп. Минск : «Тетра–Системс», 2003. 320 с.
4. Слепович В. С. Курс переклада (англійський ↔ русський язык). Translation Course (English ↔ Russian). Минск : «Тетра–Системс», 2003. 320 с.
5. Шпак В. К. Основи перекладу : граматичні та лексичні аспекти : навчальний посібник. Київ : Знання, 2005. 310 с.

Ігор Вінтоняк, викладач фізичного виховання,
Коломийський педагогічний коледж

З ПРАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНО-ФОЛЬКЛОРНОГО СВЯТА «КОЗАЦЬКІ ЗАБАВИ»

Фізична культура в Україні своїм корінням сягає в далекі праукраїнські часи. Поклоніння силам природи, божествам, уславлення їх піснями, танцями та іграми мало під собою практичну основу – прагнення задобрити оточуючу природу і таким чином забезпечити собі достаток і благополуччя. Ігри присвячувалися матері-Землі, богу сонця – Ярилу, богу війни – Перуну.

Масові ігри слов'ян відбувалися на весіллях, на ярмарках, в місцях обміну товарів, на похоронах, після зібрання суду тощо. Ігри склалися з танців, пісень, різноманітних ігрових та фізичних вправ, що носили змагальний характер. На ігрищах молодь прагнула також показати своє вміння у володінні різними видами зброї, в стрільбі з лука, киданні каменів в ціль і на відстань, верховій їзді, силових єдиноборствах і т. д. Це було зумовлено тим, що мешкаючи серед войовничих народів, стародавні слов'яни особливу увагу зосереджували на військово-фізичному вихованні молоді.

Традиційні засоби і форми фізичної культури українців отримали свій подальший розвиток в часи існування Київської Русі. Поступово починає складатися досить чітка

система фізичного та психофізичного виховання дітей і молоді. Дітей з семи років навчали стрільбі з лука, володінню списом і арканом, їзді верхи, а з 12 років – справжньому військовому мистецтву. За своїм соціальним значенням система військово-фізичного виховання в Київській Русі була не менш, а може й більш прогресивна, ніж, наприклад, рицарські системи на Заході. Пояснюється це історичними особливостями розвитку виховної практики українського народу і, зокрема, відповідальністю батьків за виховання своїх дітей.

Вершиною українського тіловиховання стала система фізичної культури запорозьких козаків. Ця система, увібравши в себе весь багатотисячолітній народний досвід, стала однією з найдосконаліших систем підготовки воїнів тодішньої Європи. Основу козацького тіловиховання складала: відбір дітей і молоді, підготовка їх в січових школах та школах джур, самостійні заняття фізичними вправами, різноманітні змагання. Майбутні козаки вчилися досконало володіти зброєю, керувати човном, оволодівали козацькими єдиноборствами (гопак, гойдок, спас) та козацьким характерництвом. Важко переоцінити освітнє і практичне значення системи фізичного загартування запорозьких козаків, що було частиною комплексної і цілісної системи військового, патріотичного, морального, естетичного виховання. На жаль, чимало компонентів цієї системи на сьогодні загублено і забуто. Тому вивчення елементів цих вправ, динаміки і структури їх рухів дасть можливість заповнити невідомі ланки козацьких єдиноборств і, таким чином, відтворювати повчальну систему фізичної культури запорожців. Крім цього, в наш час продовжується становлення сучасної української системи фізичної культури, і врахування історичного досвіду стане надійним фундаментом її розбудови [8].

Важливою особливістю підготовки тодішньої молоді було те, що козацька держава сприяла поліпшенню зв'язку родинного та шкільного виховання, посиленню відповідальності батьків перед суспільством за патріотичне виховання дітей, авторитету січових шкіл, громадських дитячих січових організацій. У січових та козацьких школах в учнів формували вміння веслувати, керувати човном, плавати на воді та під водою. В атмосфері бойової підготовки козаків (їзда верхи, фехтування, стрільба з вогнепальної зброї, долаття рівчаків та загорож на конях та пішки, імітація бою на шаблях) відбувалося якісне військово-патріотичне виховання молоді. Учні часто самі брали участь в організації та проведенні подібних заходів, ініціювали їх. Це впливало на розвиток у дітей вольових, моральних якостей, необхідних захисникові рідного краю.

Потрібно відзначити, що фізичне виховання дітей і молоді того часу спиралось на багатотисячолітні традиції, що передавалися з покоління в покоління. Серед них – відповідальність за виховання своїх дітей. Батько розвивав у сина силу, спритність, витривалість, загартовував його тіло, виховував мужній характер і моральні якості. За словами Павла Алепського, в Україні чоловіки від дитини вчать їздити верхи, стріляти з рушниць і луків та бути відважними. Коли юнак досягав повноліття «...батько садовив його на коня, давав йому в руки лук і стріли», – наказуючи синові при цьому: «віднині здобувай собі харч цим знаряддям як знаєш» (*У 1654-1656 рр. Антіохійський патріарх Макарій здійснював подорож Україною. Під час мандрівки патріарха Макарія супроводжував його син – архідиякон Павло Алепський. Він залишив надзвичайно детальний опис подорожі по Україні. У рукописі Павла Алепського «Подорож Антіохійського патріарха Макарія» описані особливості архітектури, звичаї, побут та система виховання дітей та молоді тодішньої України (як її називає сам автор – «Землі козаків») [6].*

Другий напрям розвитку фізичної культури в Україні полягав в оздоровчому, рекреаційному спрямуванні. Тяжка щоденна праця чергувалась з radoщами в свята. Як твердять літописи, за часів козацтва були різноманітні рухливі ігри та фізичні вправи, що поширювалися серед усіх верств населення. Молодіжні ігри та забави, які тісно пов'язані з календарними господарськими обрядами, в основному носять жартівливий, розважальний характер.

В той час великого поширення набули дитячі рухливі ігри. Завдяки їм формувались такі якості як стриманість, кмітливість, наполегливість, організованість, розвивалися сила,

спритність, швидкість, витривалість та гнучкість. Поставлена мета досягалась через різноманітні рухи, ходьбу, стрибки, біг, кидання чи перенесення предметів. Самобутність українських ігор полягає в тому, що добра половина їх супроводжується піснями, примовками та приказками. Ігри-пісні вчать дитину вправно володіти словом, дотримуватися етичних норм поведінки, пробуджують хист до художнього слова, танцю й театрального мистецтва.

Дослідники, які вивчають особливості рухливих ігор в Україні, як правило, поділяють їх на весняні, літні, осінні, зимові, підкреслюючи, що фізичне виховання дітей було цілорічним. В січових школах, які були поширені за часів козацької доби та при кожній українській церкві існувала велика кількість звичаїв та обрядів, що фізично та духовно формували особистість школяра. Потрібно відзначити, що майже всі свята супроводжувалися дитячими забавами та рухливими іграми.

Таким чином, незважаючи на усілякі утиски та поневіряння, український народ зумів зберегти і примножити вікові традиції та обряди в галузі фізичного виховання дітей та молоді, і тим самим створити власну систему фізичної культури в Україні, що служило вихованню здорового і міцного покоління, яке поповнювало лави запорозьких козаків [8].

Одним з найбільш ефективних засобів і форм ознайомлення дітей та молоді з джерелами національної історії та культури є козацькі забави. Вони сприяють патріотичному вихованню дітей та молоді, осмисленню себе, своєї особистості як частини великого українського народу, пробуджують національну самосвідомість, морально і фізично загартовують їх.

Мають місце козацькі забави і в навчально-виховній практиці нашого коледжу. Ось уже протягом майже 30 років у нашому закладі щорічно проводиться спортивно-фольклорне свято «Козацькі забави». Його проводять на міському стадіоні «Юність». У козацьких забавах беруть участь всі студенти коледжу. Кожна академічна група має емблему, назву куреня та девіз, які оголошуються під час презентації команди.

Попередньо складається сценарій свята. Після завершення презентації команд проводяться конкурси на краще виконання пісні, стройовий крок та зовнішній вигляд. Потім переходимо до спортивних конкурсів: біг у мішку, метання спису (або тенісного м'яча), стрільба з лука, «бій» на бочках подушками, піднімання гирі, «чия рука сильніша», штовхання ковбана на дальність, перетягування канату, різноманітні естафети. Конкурси кожного року змінюються. Традиційно «Козацькі забави» завершуються товариською зустріччю з футболу або волейболу збірних команд викладачів та студентів. Після оголошення результатів змагань переможцям вручають грамоти та подарунки. Під козацький марш учасники свята залишають місце проведення змагань.

Вважаємо, що такі спортивно-виховні заходи як «Козацькі забави» та конкретні форми їх проведення, – вагомий компонент у ланці освітнього процесу Коломийського педагогічного коледжу, адже сприяють вихованню та розвитку фізичних і духовних якостей студентів, формують патріотично свідому особистість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді : наказ Міністерства освіти і науки України № 641 від 16 червня 2015 року. Київ, 2015.
2. Стратегія національно-патріотичного виховання : указ Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. Київ, 2019.
3. Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура») : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 687 від 13.06.2012 із змінами, згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 276 від 31.03.2014. К., 2014.
4. Гаврилюк В.Ю. Козацьке виховання та засоби його актуалізації в умовах освітніх змін і суспільних викликів. URL: ...www.narodnaosvita.kiev.ua > (дата звернення: 13.03.2020).
5. Дзюбак С. Виховання молоді на традиціях українського козацтва. URL: ...ru.osvita.ua > ... > Воспитание (дата звернення: 04.03.2020).
6. Земля козаків очима сирійського мандрівника XVII ст. URL: ...st-sophia.org.ua (дата звернення: 14.03.2020).
7. Івашковський В. Система виховання дітей в Україні за часів розквіту козацтва. URL: nbuv.gov.ua > j-pdf > Psh_2014_12_13(дата звернення: 04.03.2020).

8. Руденко Ю.Д. Українська козацька педагогіка : витоки, духовні цінності, сучасність : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2007. 342 с.
9. Ходак М.М. Дитячий козацький рух в Україні. Теорія виховання : навчально-методичний посібник (курс лекцій) / Упоряд. М.М. Ходак. Коломия, 2015. С. 287 – 294.

Вовк Дарія, студентка,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівники – Наталія Хомюк,
викладач природничих дисциплін, старший
викладач кафедри природничо-математичних
дисциплін, Луцький педагогічний коледж

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ НА УРОЦІ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Аналіз педагогічної літератури дає можливість встановити, що розвитку пізнавальних інтересів на уроках сприяють захопленість викладанням, досліди, незвичайна форма подачі матеріалу, що викликає здивування в учнів, емоційність мови вчителя, дидактичні ігри, цікавинки, завдання з логічним навантаженням, завдання проблемно-пошукового характеру та ін.

Зміст навчального матеріалу, що засвоюється молодшими школярами, володіє великим можливостями для розвитку пізнавального інтересу. Для пояснення окремих явищ можна використати гру.

А. С. Макаренко писав: «Гра має важливе значення в житті дитини... Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі...» Отже, гра, її організація – ключ в організації навчання і виховання [3].

Дидактична гра – один з найбільш часто уживаних дидактичних прийомів у навчанні, оскільки вона дає можливість успішного розв'язання освітніх і виховних завдань. При цьому можна швидко створити радісну атмосферу спілкування, спонукати учнів до активної участі у засвоєнні певних понять, розуміння явищ, включившись у навчально-ігрову діяльність. Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Дидактичні ігри, ігрові прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. Застосування дидактичних ігор сприяє розвитку мислення, пам'яті, уваги, здатності до аналізу та синтезу, кращому сприйманню просторових відношень, вдосконаленню конструктивних умінь і творчих можливостей, розвитку природоохоронних умінь та символічної функції свідомості. Це дає змогу учневі переносити властивості одних речей на інші, сприяє вихованню спостережливості, навичок самоперевірки, уміння обґрунтовувати власні судження.

Головні умови ефективності застосування ігор – органічне включення в навчальний процес; захоплюючі назви; наявність справді ігрових елементів, зокрема зачинів, римування, обов'язковості правил, які не можна порушувати; використання лічилок; емоційне ставлення самого вчителя до ігрових дій, його слова й рухи цікаві, несподівані для дітей. Пояснення вчителя під час гри має бути лаконічним і зрозумілим, пробуджувати інтерес.

К. Д. Ушинський радив зробити серйозне навчання цікавим, вважаючи це одним з найважливіших завдань навчання. Під час ознайомлення дітей з природою досить часто

використовую різні види ігор. Ігри викликають у дітей задоволення, підвищують емоційний тонус, сприяють формуванню у них уявлень про об'єкти природи, їх якості, виховують позитивне ставлення до природи. Надзвичайно важлива роль у закріпленні, систематизації та узагальненні знань про природу. Ігри сприяють піднесенню ефективності навчання природознавства у дітей молодшого шкільного віку.

Навчальний курс природознавства дозволяє застосовувати дидактичні ігри, спрямовані на всебічний розвиток особистості учня та розвитку його пізнавальної сфери (сприймання, пам'яті, уявлення, мислення, мовлення, уваги), емоційно-вольової та особистісної сфер [2, с. 41].

На уроках природознавства дидактична гра використовується педагогами з метою засвоєння, поглиблення та систематизації уявлень дітей про навколишній світ, сприяє розвитку їх пізнавальних інтересів та різноманітних здібностей, логічного мислення, творчої фантазії, самостійності, кмітливості, винахідливості, уваги, спостережливості й пам'яті, виховання позитивних рис особистості, формування її найкращих якостей.

Дидактичні ігри на уроках природознавства можуть застосовуватись по-різному: весь урок може бути побудований у вигляді сюжетно-рольової гри (коли на урок завітала казкова гостя – зима, весна або ін.); як структурний елемент уроку, під час уроку кілька разів створюються ігрові ситуації (за допомогою казкового персонажа, іграшки, елементів змагання).

Для молодших школярів на уроках з природознавства доцільно використовувати такі дидактичні ігри: для розвитку та корекції пізнавальної діяльності (порівняння, відновлення та доповнення цілого, вилучення зайвого, узагальнення); для розвитку мовлення; для розвитку емоційно-вольової сфери (ігри-інсценізації, ігри з елементами сюжету). Також виділяють певні види пізнавальних ігор для молодших школярів, а саме: ігри-вправи, ігри-загадки, ігри-змагання, сюжетно-рольові ігри та ігри-мандрівки.

Під час проходження пробної практики виявилось, що великі можливості дає застосування ігор під час екскурсій. Розкрити перед дітьми різноманітність і красу навколишньої дійсності, привернути увагу до малопомітних, але істотних ознак тваринного світу значно легше, якщо залучити учнів до активного емоційного сприймання.

Також дуже добре учні запам'ятовують матеріал оформлений у вигляді географічної подорожі за допомогою комп'ютера. Під час «подорожі» діти дізнаються про міста і села, про будівництво гідроелектростанцій, зрошувальних систем, розвиток сільського господарства. Під час «подорожі» використовують й інші види унаочнення: настінні таблиці і картини, натуральні об'єкти, які допомагають конкретизувати уявлення. Подача нового матеріалу у вигляді подорожі збуджує емоції дітей, розширює кругозір, викликає почуття гордості за свою Батьківщину.

В іграх молодші школярі розв'язують ребуси, складають загадки. Усе це не тільки поживає навчальний процес, а й запобігає втомі [1].

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються.

Гра в молодшому шкільному віці на уроці природознавства є засобом пізнання навколишнього світу і себе в ньому, усвідомлення дітьми мети своєї діяльності, опредмечування абстрактних понять, розвитку творчої уяви та здібностей, встановлених людських взаємин. Більшість вчителів використовує гру як засіб цілеутворення педагогічної діяльності та інтерпретації її в особистості дії учня. Гра допомагає розвивати творчу уяву та творчі здібності дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах : навчальний посібник. Київ : Веселка, 1998. 334 с.
2. Байбара Т.М. Природознавство в 2 класі. *Початкова школа*. 2003. №9. С.41-46.
3. Макаренко А.С. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду. Київ, 1978. 456 с.

ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧА РОБОТА У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Розуміння завдань фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями в наш час: передбачається піднесення оздоровчої функції фізичної культури, що буде відображено в нормативному відпрацюванні рухового режиму 12-річної школи, уведення в усіх класах трьох уроків фізичного виховання, забезпечення індивідуального підходу до різних груп дітей, посилення мотиваційного компонента; виховання здорового способу життя; упровадження ефективних форм, методів і засобів фізкультурно-оздоровчої діяльності та видів спорту з урахуванням місцевих особливостей, традицій, умов праці та відпочинку жителів села; виховання відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточення як до вищої індивідуальної та суспільної цінності; формування в дітей та учнівської молоді навичок здорового способу життя; оптимізації режиму навчально-виховного процесу; збільшення рухової активності дітей та учнівської молоді; активізації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи всіх ланок системи освіти. [1]

Показниками фізичного здоров'я дитини є рівень морфо-фізіологічного розвитку (нормальне функціонування всіх органів та систем організму, їх ріст і розвиток), що виявляється й підтверджується віковими антропо- та біометричними показниками (довжина, маса тіла, об'єм грудної клітки, робота серця, дихання, опорно-руховий апарат, постава, стан шкіри, гострота зору, нюху).

Умовами збереження та розвитку цих показників є використання в навчальних закладах здоров'язберезувальних та здоров'яформувальних технологій, які реалізуються комплексно через створення безпечного розвивального середовища, екологічно сприятливого життєвого простору, повноцінного медичного обслуговування, харчування, оптимізації рухового режиму, системного підходу до формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я і мотивації щодо здорового способу життя, дотримання гармонійних, доброзичливих взаємин між педагогом та здобувачами освіти, самими дітьми [1].

Для успішного створення здоров'язберігаючого середовища слід щоб освітня робота здійснювалася за такими напрямками:

- створення оптимальних санітарно-гігієнічних умов;
- раціональна організація праці й відпочинку;
- збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я;
- формування свідомого ставлення до свого життя та здоров'я;
- пропагування здорового способу життя;
- застосування профілактичних, просвітницьких програм і проєктів;
- налагодження співпраці з відповідними громадськими організаціями та державними установами.

Фізкультурно-оздоровча робота організовується на основі широкої самостійної діяльності школярів.

Підготовка фізкультурного активу, який міг би самостійно керувати цією роботою, його навчання і прищеплення організаторських навичок – завдання не тільки вчителі фізичної культури, а й усього педагогічного колективу [2].

У процесі життєдіяльності дітей у навчальних закладах використовується комплекс різних засобів: фізичні вправи (гімнастика, ігри, елементи спорту і туризму), природне середовище (повітря, сонце, вода), гігієнічні чинники (режим харчування, сну, занять і відпочинку, гігієна одягу, взуття, обладнання тощо).

Поряд з традиційними засобами фізичного виховання, оздоровлення у практиці

роботи навчальних закладів знаходять місце інші, наприклад: фітбол-гімнастика – вправи з використанням м'яча, що має певні властивості (розмір, колір, запах, пружність), які застосовуються з оздоровчою метою; стретчинг – система вправ, заснована на статичних розтягненнях м'язів тіла і хребта, яка дає змогу запобігати порушенню постави, має оздоровчий вплив на весь організм, допомагає активізувати його захисні сили [2].

З метою повноцінного фізичного розвитку дітей навчальний заклад забезпечує проведення фізкультурно-оздоровчої роботи, організацію рухової активності у повсякденному житті та проведення занять з фізичної культури.

До фізкультурно-оздоровчої роботи можна віднести такі форми: ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультурні хвилинки, паузи, загартувальні процедури.

Рухову активність у повсякденному житті забезпечують рухливі ігри, фізичні вправи на прогулянках, походи за межі школи, фізкультурні свята і розваги, самостійна рухова діяльність, дні та тижні здоров'я, індивідуальна робота з фізичного виховання.

Заняття з фізичної культури розглядаються як цілеспрямована та унормована форма організованої навчально-пізнавальної діяльності, що має на меті оптимізацію рухового режиму, формування та закріплення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей, надання дітям спеціальних знань з фізичної культури [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня та спортивно-масові заходи розглядаються як складові фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів. Особливістю або головною відзнакою спортивно-масових заходів є те, що, урахувавши їх змагальний характер, до них можуть залучатись тільки ті діти, які не мають обмежень стану свого здоров'я. Тому стає зрозумілим, що форми фізкультурно-оздоровчої діяльності учня є значно ширші, ніж межі фізкультурно-оздоровчої роботи з ним, яку спроможний виконувати вчитель фізичної культури (наприклад, фізкультхвилинки на загальних уроках, години здоров'я у групі подовженого дня, ранкова гімнастика) або інший учитель-предметник (який спроможний, навпаки, виконувати цю роботу, але не веде навчальної роботи). Тому хотілось би звернути увагу на суспільну недооцінку можливостей підготовки вчителів початкових класів до оздоровчої роботи з учнями, зокрема фізкультурно-оздоровчої роботи, у зв'язку з тим, що вони мають значно більший діапазон впливу на фізкультурно-оздоровчу діяльність учня-початківця, ніж учитель тільки фізичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон «Про Систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-03> (дата звернення: 16.03.2020).
2. Положення «Про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-03> (дата звернення: 30.03.2020).

*Олена Гелета, викладач хорового
диригування, Луцький педагогічний коледж*

*Володимир Гнатюк, викладач баяна,
Луцький педагогічний коледж*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Проблема пошуків нової парадигми освіти набуває в сучасній Україні особливої актуальності. Стан духовної культури суспільства викликає сьогодні досить обґрунтовану

стурбованість, оскільки деградація духовних цінностей в результаті невинного зростання прагматизації життя, пропаганди насильства, порушення правових, моральних та інших соціальних норм виростає до масштабів глобальної соціальної проблеми. На цьому тлі поглиблюється конфлікт культур окремих соціальних груп суспільства – етнонаціональних, класових, вікових і особистісних. І саме духовність і культурна лояльність, які мають пронизувати весь зміст і форми навчально-виховної роботи, можуть стати гарантом нормальних міжлюдських відносин.

Серед проблем сучасного молодіжного середовища, які в свою чергу зумовлюють значущість формування в сучасній молоді духовної культури як однієї з особистісних рис є: 1) негативне ставлення молоді до поняття «суспільний ідеал», чим виправдовується вульгарний прагматизм, меркантильність; 2) ідеалізація наявної дійсності, що веде до виправдання диспропорції, суперечностей, негативних тенденцій у розвитку суспільства. У цьому випадку формується тип людини соціального романтика, нездатного бачити реальні процеси, що відбуваються в суспільстві; 3) небезпека соціального песимізму, коли особистість втрачає суспільний ідеал і опиняється в стані відчуження від суспільства, результатом чого є пасивність індивідуума; 4) низький загальний рівень культури спілкування людини з людиною, жорстокість у поводженні і звертанні один до одного у громадських місцях, що викликає зворотню озлобленість, загальний негативізм і руйнує духовну сферу людських взаємовідносин.

Однією з причин такого стану є руйнування духовного світу молоді сучасними засобами масової інформації. Кіно- і телеглядач сьогодні привчається до сприйняття бездуховності і криміналу як звичайної норми життя. Подолати ці явища можна лише через посилення уваги до проблем формування духовної культури молоді. Засобами такого виховання, духовного збагачення людини повинно стати звернення до національної і світової культури і мистецтва, яке відображає в художньому образі принципово новий рівень дійсності, виступає як універсальний засіб бачення світу очима іншої людини, перетворення зовнішніх культурних сенсів у духовний світ особистості.

Музичне мистецтво володіє значними можливостями у відображенні сильних образів та ідей і впливає на формування тих духовних потреб, які зумовлюють ціннісну орієнтацію особистості. Спілкування із справжніми духовними цінностями, залучення молоді до культурної спадщини, і, зокрема, до музичного мистецтва, веде до того, що її почуття, смаки, потреби набувають нового змісту, відповідної естетичної форми, естетичного відношення до дійсності та сприяє процесу ефективного формування духовної культури.

Багатогранність, поліаспектність і значущість духовної культури в суспільному розвитку, становленні особистості зумовили посилену увагу до вивчення означеного феномену філософами, психологами, педагогами різних епох і часів. Це цілком закономірний процес, оскільки духовна культура як соціальне явище постійно змінюється під впливом нових об'єктивних і суб'єктивних чинників, набуває нових якостей, характеристик, функцій, розкриття сутності яких і є предметом нових наукових пошуків.

Сучасні провідні українські вчені стверджують, що дух «народжується і живе» лише в людині, хоч існує поза нею як світ мистецтва, філософії, моралі, науки, релігії, а форми духовності існують у вигляді ідей, цілей, ідеалів, знань, цінностей, що і є духовним життям окремої особистості і всього суспільства. Вияви цієї духовності проявляються у ставленні людини до довкілля через світогляд, переконання, вірування, вираженням яких є Істина, Добро, Краса.

Визначення сутності духовної культури міститься у значній низці психолого-педагогічних праць. Так, психологи прагнуть здійснити визначення означеного феномену через аналіз структури особистості (Ю. Давидов), виявлення психологічних механізмів формування особистості взагалі та її духовної культури зокрема (Л. Божович, Л. Виготський), розкриття емоцій у цьому процесі (Б. Додонов, Є. Куценко). Окремі вчені простежували сутність духовної культури через розкриття творчого потенціалу особистості (М. Вересов, Б. Воронович), психологічних механізмів мотивації людини, поетапного

формування розумових дій, психологію сприймання творів мистецтва (Л. Виготський), аналіз системної будови когнітивних процесів (Д. Завалішина).

У процесі роботи над розкриттям сутності духовної культури та духовності як основних соціально-філософських та педагогічних понять було виявлено, що останнім часом досить часто стали вживатися дотично цих понять і такі як «загальна культура», «національна культура», «молодіжна культура», «полікультура».

Так, у низці публікацій, присвячених молодіжним проблемам, вживається поняття «молодіжна культура», яке не може ототожнюватися з поняттям «духовна культура», але яке характеризує духовність як особистісну рису сучасної молоді. Найчастіше молодіжна культура асоціюється з так званою «молодіжною музикою», яка, за словами В. Дряпки, «завдяки своїм особливостям, рекреативно-гедоністичним і комунікативним цінностям теж стає своєрідним «кристалізуючим» компонентом, тільки-но «прискорювачем» у формуванні молодіжної спільноти» [4, с.228].

Навколо понять «молодіжна культура», «молодіжна музика» постійно точаться гострі суперечки, однак заперечити факт функціонування даного різновиду духовної культури, навіть у світовому масштабі, важко. Не вдаючись до аналізу даних суперечок щодо сутності явища молодіжної культури, зазначимо лише, що саме музика займає в ній місце одного з центральних елементів, навколо яких концентруються відповідні ідеї, своєрідне світосприймання, засоби самовираження, характерні зразки поведінки та інше, а саме: імідж, лексикон, символи, елементи матеріальної культури, що й являє собою молодіжна культура.

Духовна культура в педагогічних дослідженнях розглядається як складовий компонент загальної культури, який перебуває у тісному взаємозв'язку із моральною, естетичною, екологічною, правовою та іншими видами культур.

Духовна культура особистості розглядається як сукупність якостей особистості – інтелектуальних, морально-етичних, емоційно-вольових, естетичних, – яка забезпечує прийняття й усвідомлення особистістю себе, свого Я, взаємодію особистості з іншою людиною та колективом, продуктами людської праці, суспільно-історичним досвідом, природою.

О. Д. Барабаш визначає поняття «духовна культура» у широкому і вузькому значенні. Вона стверджує, що в «...першому випадку – це система якостей індивідуума, які забезпечують її формування та розвиток в різних видах діяльності, що має гуманістичне спрямування. З іншого боку – вона є багатоконпонентною структурою, яка охоплює світоглядну, комунікативну, екологічну та інші характеристики і проявляються у різних аспектах життєдіяльності у вигляді мотивації, ціннісної орієнтації, оцінки і перетворення дійсності (вчинок, творчість), індивідуальний досвід, виражений у знаннях, уміннях, навичках, звичках» [1, с.38].

Серед досліджень, де дається визначення даних понять, виділяються також ті, автори яких розглядають сутність духовної культури суспільства і особистості через діяльнісний підхід. Духовна культура – це не просто певна сума, певна кількість духовних цінностей, надбаних суспільством і індивідом, а це активна життєдіяльність людини, яка спрямована на освоєння цих цінностей та на створення нових. Основна сутність духовної культури – це спосіб організації, взаємодії і розвитку всіх структурних компонентів і рівнів духовного життя соціуму та індивіда.

Здійснений аналіз філософських, соціально-педагогічних та психолого-педагогічних досліджень дає можливість дійти висновку, що:

- поняття «духовна культура» і «духовність» – це багатоконпонентні дефініції, які відображають суспільні явища та особистісні якості людини, мають історичну природу, зумовлюються рівнем розвитку суспільства на певному етапі його існування, детермінуються об'єктивними та суб'єктивними чинниками;

- категорії «духовна культура» і «духовність» є предметом дослідження і аналізу багатьох галузей науки, що свідчить про багатогранність і багатоаспектність їх сутності;

- і поняття «духовна культура», і поняття «духовність» мають складну структурну

будову, яка відображає складність і різноманітність об'єктивної реальності, обсяг надбань культурних цінностей, культурно-творчий досвід.

Отже, розкриваючи суспільну сутність культури, вчені дотримуються тієї точки зору, що «культура» в загальному розумінні цього слова – це певний рівень розвитку суспільства, що характеризує форми людських відносин, саму людину як суб'єкти діяльності. Зовнішнє відображення культури визначається багатством предметної діяльності людини, сукупністю наслідків праці та думки. У вузькому значенні – це сфера духовного життя суспільства, яка охоплює систему виховання та освіти, духовної творчості, а також ті заклади та організації, які забезпечують її функціонування. Водночас культура означає також рівень освіченості, вихованості людини, рівень володіння нею будь-якою галуззю знань або діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барабаш О. Д. Педагогічні ситуації у процесі підготовки педагогів до роботи з розвитку дитячої обдарованості. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2013. № 3. С. 38-39.
2. Горожанкіна О. Ю. Ментальність як відображення духовності особистості. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. 2012. Вип. 37. С. 133 – 136.
3. Дряпіка В. І. Наукові записки. Випуск XVIII. Серія: Педагогічні науки (Художня освіта і виховання студентської молоді). Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 1999. 196 с.
4. Дряпіка В. І. Соціально-педагогічні основи формування орієнтацій студентської молоді на цінності музичної культури : дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 ; 13.00.05 / АПН України, Ін-т педагогіки, Ін-т проблем виховання. Київ : 1997. 399 с.

Тетяна Герасимик-Чернова,

*викладач-методист, Любешівський
технічний коледж Луцького НТУ*

Раїса Пилипчук, *старший викладач,
Любешівський технічний коледж
Луцького НТУ*

ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ – ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

Одним з пріоритетних напрямів програми модернізації професійної і вищої школи визнане дистанційне навчання.

Дистанційне навчання – це спосіб отримання освіти із використанням комп'ютерних та сучасних інформаційних технологій, що надає студентам змогу навчатися на відстані, без відриву від роботи та виїзду за кордон. Серед інших назв дистанційного навчання використовуються і такі, як «електронна освіта» чи «віртуальне навчання» тощо.

Дистанційна форма навчання має ряд переваг. Зокрема, здобувач професійної освіти може навчатися у зручний для нього час, звичному оточення та у відносно автономному темпі. Такий спосіб отримання знань передбачає комфортну та зручну для кожного студента і учня обстановку та можливість навчатися без відриву від роботи. На відміну від заочного навчання, з яким часто порівнюють дистанційну форму, остання передбачає не лише постійну самоосвіту та роботу з засвоєння знань, а і постійний контакт як із викладачами, так і з іншими студентами, в той час як заочна форма освіти передбачає спілкування з викладачем лише декілька разів на рік.

Інформатизація освітнього процесу та новітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) за умови повного їх використання та введення до освітнього процесу, докорінно змінюють перебіг життя суспільства. У процесі дистанційного навчання використовуються дистанційні курси – інформаційні продукти, які є достатніми для навчання за окремими навчальними дисциплінами» [3]. Це передбачає створення та підтримку «життєдіяльності» освітнього простору, який міг би охопити максимальне коло бажаючих отримати освіту та

об'єднати не лише студентів та викладачів різних країн, стимулюючи корисний процес обміну досвідом, та сприяв би циркуляції знань. Але важливий нюанс полягає в тому, що на відміну від зарубіжних країн, де дистанційна освіта стоїть поряд із класичною формою здобуття освіти, в нашій державі вона є не альтернативною, а лише однією з допоміжних форм.

Хоча перелік її переваг, доведений дослідженнями, досить великий. Серед них можна виділити:

1. Актуальність, що передбачає використання найсучасніших засобів для здобуття інформації, ІКТ та можливостей Інтернету.

2. Порівняно більші обсяги інформації, яку можна отримати в умовах дистанційного навчання у коротші строки.

3. Зручність, за якої кожен студент має можливість обрати власний ритм та режим отримання знань у комфортній для нього обстановці, що сприятливо вплине на сам процес навчання.

4. Індивідуалізація, що дає змогу кожному студенту узгодити навчання зі своїми потребами.

5. Доступність, що передбачає економію часу та коштів за рахунок використання навчальних приміщень та представлення вільного доступу до навчальних матеріалів.

6. Гнучкість, яка надає можливість викладати матеріал відповідно до рівня підготовки та базових знань студентів, створюючи додаткові сайти з необхідною інформацією та сайти, на яких студенти можуть обмінюватися інформацією, відповідаючи на запитання один одного та навчатися, навчаючи інших.

7. Відсутність географічних бар'єрів, за якої відпадає необхідність дорогого переїзду та проживання в інших країнах, а натомість надається можливість спілкування з викладачами та студентами по всьому світу без обмежень.

За умови дистанційного навчання активна роль викладача не зменшується, оскільки він має визначити рівень знань здобувача, та прийняти рішення щодо коригування програми навчання з тим, щоб домогтися найкращого засвоєння пройденого матеріалу. За потреби студент може отримати консультативну допомогу викладача, спілкуючись з ним в онлайн режимі, безпосередньо використовуючи інтернет як засіб зв'язку (web-чат, IRC, ICQ, інтерактивне TV, web-телефонію, Telnet). Для успішного проведення дистанційного навчання успішно використовується система MOODLE, Google Classroom.

Досвід використання дистанційної форми навчання виявив ще одну особливість, а саме – велике навантаження на зір у зв'язку з необхідністю тривалий час перебувати за комп'ютером. Тому, застосовуючи дистанційну форму навчання потрібно урізноманітнювати її види. Найбільш поширеними є наступні види дистанційних технологій:

- чат-заняття, які проводяться синхронно, коли всі учасники мають одночасний доступ до чату;

- веб-заняття, або дистанційні лекції, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, що проводяться за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей інтернету;

- телеконференції, що проводяться, на основі списків розсилки з використанням електронної пошти.

Звичайно, як і в кожній формі отримання знань, у дистанційній є і свої недоліки, але їх подолання стає можливим завдяки рокам практичного застосування цієї форми не лише як допоміжної та однієї з побічних, а як можливо рівної класичній формі здобуття освіти.

Зважаючи на викладене вище, ми можемо спрогнозувати певні тенденції розвитку дистанційного навчання, такі як збільшення кількості масових відкритих дистанційних курсів, розробка програм дистанційного навчання, інтеграція ІКТ у навчальний процес дистанційної освіти, комбінування переваг дистанційного навчання із класичною формою освіти, моніторинг досягнень вищих навчальних закладів не лише в межах України, а і в усьому світі і подальше використання корисного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №27 – 28. С. 181.
2. Морзе Н.В. Інформаційні технології в навчанні : навч. посіб. / за ред. Н.В. Морзе. Київ : Видавнича група ВНУ, 2004. 240 с.
3. Положення про дистанційне навчання (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 № 40). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18>
4. Що таке дистанційна освіта: як вона працює? URL: <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-take-vysha-osvita-jakvona-prazhuje>. Власенко І.Г., д.мед.н., професор Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця.
5. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу : інноваційні засоби і технології : кол. монографія / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання*. Київ : Атіка, 2015. С. 77 – 140.

Наталія Гергель, студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта», Луцький педагогічний коледж

Науковий керівники – Наталія Хомюк, старший викладач кафедри природничо-математичних дисциплін, Луцький педагогічний коледж

АНАТОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗОРОВОГО СПРИЙНЯТТЯ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Більшість дітей, що приходять до школи, знаходяться на доопераційному рівні інтелектуального розвитку. Це рівень наочного мислення, тому в початковій школі результат запам'ятовування краще при опорі на наочний матеріал. Крім того, сприйняття в цьому віці в учнів тісно пов'язане з емоціями. Увага молодших школярів залучається яскравим, образним, наочним матеріалом, живим і емоційним викладом. Дитина звертає увагу на те, що збуджує її почуття, інтерес. Усе, пов'язане з наочністю, яскравістю вражень, викликає сильні почуття й запам'ятовується легко й надовго [1].

Розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів сприяє використання дослідів і спостережень, наочності на уроках.

За допомогою наочності активізуються увага, сприймання, пам'ять, мислення; вона стимулює живе, зацікавлене спілкування дітей з приводу побаченого й почутого, викликає асоціативні зв'язки, розширює і уточнює поверхові і неповні уявлення дітей про рослинний світ. Наочність на уроках природознавства може бути натуральною (об'єкти природи живі і препаровані) і зображувальною (таблиці, схеми, муляжі, кінофільми). Усе, що учні сприймають, пізнаючи явища та об'єкти за допомогою зору та інших аналізаторів, належить до засобів наочності. Відомо, що учням важко розпізнати рослини вивчені лише за таблицями і альбомами. Якщо ж рослини бачити і вивчати як живий витвір природи, то, діючи на різні аналізатори дітей, вони викликають яскраві відчуття, безпосередні чуттєві сприйняття й чіткі уявлення. Натуральні предмети чи об'єкти пізнаються за допомогою не лише зорового, а й слухового, зорового, нюхового та інших аналізаторів. До наочних методів належить демонстрування дослідів, натуральних об'єктів, зображувальних посібників. Під час застосування наочних методів джерелом інформації стають досліди, живі об'єкти, кінофільми, таблиці. Отже, основним джерелом знань є спостереження, а не слово, але слово залишається провідним в усьому навчальному процесі. Мета застосування наочних методів – збуджувати й розвивати активність сприйняття і мислення учнів [2].

Формування знань про рослини, тварин потребує демонстрації натуральних об'єктів,

оскільки дає живі образні уявлення. Для демонстрування живих рослин залучають учнів, які вже ставили досліди за завданням учителя в позаурочний час, у куточку живої природи.

Для вивчення багатьох об'єктів, не доступних для сприймання в натурі, вчитель застосовує зображувальну наочність, коли використовується лише зображення предметів або явищ природи у вигляді таблиць, малюнків, моделей, муляжів, кінофільмів тощо. Зображувальна наочність використовується для пояснення будови предметів живої та неживої природи, взаємозв'язків, що існують у довкіллі, теоретичного обґрунтування явищ, що спостерігаються.

Великі можливості дає застосування ігор під час екскурсій. Розкрити перед дітьми різноманітність і красу навколишньої дійсності, привернути увагу до малопомітних, але істотних ознак тваринного світу значно легше, якщо залучити учнів до активного емоційного сприймання [3].

Формування пізнавальних інтересів є більш ефективним, якщо: організується різноманітна творча діяльність, види якої систематично чергуються. Для належного формування природничих понять багато уваги слід приділяти розвитку логічного мислення, використанню завдань з логічним навантаженням як необхідної умови розвитку пізнавальних інтересів. Дітей треба залучати до активної участі у розв'язуванні посильних пізнавальних завдань, поступово ускладнюючи їх. Оскільки діти швидко втрачають інтерес до одного виду діяльності, треба робити процес пізнання цікавим.

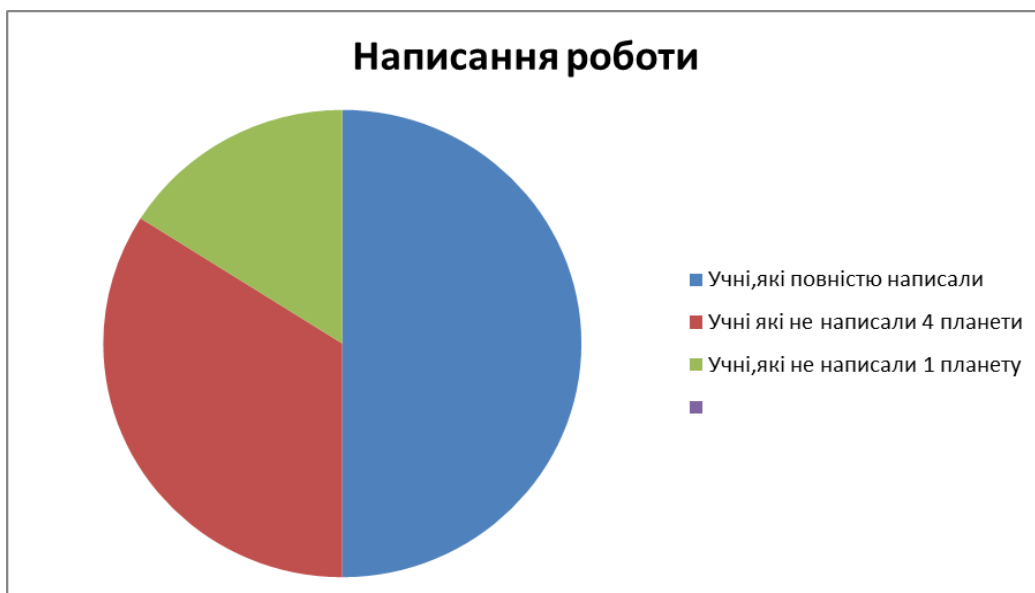
Взагалі, при використанні наочності в навчанні (в тому числі й наочності створеної за допомогою інформаційних технологій) необхідно дотримуватися ряду умов: застосовувана наочність повинна відповідати віку учнів; наочність повинна використовуватися в міру, поступово й тільки у відповідний момент уроку; спостереження повинне бути організоване таким чином, щоб усі учні могли добре бачити демонстрований предмет; необхідно чітко виділяти головне, істотне при показі ілюстрацій; детально продумувати пояснення, що даються в ході демонстрації явищ; ступінь наочності повинна бути точно погоджена зі змістом навчального матеріалу.

Під час вивчення теми в 4-Б «Сонячна система та її склад» вчитель пояснював матеріал без схем та ілюстрацій. І на закріплення навчального матеріалу дав завдання скласти асоціативний куш про склад Сонячної системи.

В результаті 40 % виконали завдання повністю, 42 % не написали 4 планети і 18% не написали одну планету.

У 4-А класі під час пояснення теми «Сонячна система та її склад» вчитель використав більше наочного матеріалу, під час якого учні зрозуміли і засвоїли склад Сонячної системи. В результаті 57 % написали повністю склад Сонячної системи, 32 % не написали 4 планети і 11 % не написали однієї планети.

Отже, можна зробити висновок, що використання великої кількості наочності на уроках природознавства передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор і спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє розвитку навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогові стати справжнім лідером дитячого колективу [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах : навчальний посібник. Київ : Веселка, 1998. 334 с.
2. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підручник для педагогів. Київ : Українська Видавнича Спілка, 1997. 441 с.
3. Вікова і педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Волинська, З. В. Огороднійчук. Київ : Каравела, 2008. 400 с.

Олександра Головчун, студентка
2 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Олена Клехо,
викладач кафедри природничо-
математичних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ПРОГРАМУВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Програмування – це не просто знання мови, якою пишуть код. Насамперед, це логічне та абстрактне мислення, розвивати які необхідно кожному. Особливо у діджиталізованому світі, коли навчати кодування прирівнюють до вміння читати чи писати, а в до 90% роботи людей задіяні технології. Саме тому ці знання потрібно подавати учням ще з другого класу.

Для початківців найкраще підійдуть середовища, де діти у формі ігор можуть ознайомитись із побудовою елементарних алгоритмів. Для цього віку треба використовувати таке середовище програмування, де поставлене завдання вирішується за допомогою візуальних заготовок, а команди прописані українською мовою чи за допомогою зрозумілих малюнків та символів [4].

Навчання потрібно проводити при дотриманні наступних умов:

– для вирішення алгоритмічних задач обрана зрозуміла і цікава учням предметна область;

– програмна реалізація навчального середовища програмування має дружній користувацький інтерфейс;

– для створення алгоритму розв'язання задачі використовуються візуальні засоби подання структур даних і структур управління, які не потребують запам'ятовування великої кількості службових слів і синтаксичних правил запису програми.

Вивчення починається з означення поняття «команди» у правильності її формулювання, точніше, у виборі такої її форми, яка б була однозначно зрозумілою іншими дітьми. Таким чином, пояснюється, що команда – це речення, що спонукає до дії і є зрозумілим для того, хто її виконує.

Команди втілюють у дію виконавці. Хто може бути виконавцем? Той, для кого команда є зрозумілою і можливою для виконання. Виконавцем команди може бути людина, тварина, технічний пристрій, комп'ютер тощо [2].

Доцільно зупинитися на визначенні різних виконавців. Можна запропонувати навести приклади (або продовжити наведений перелік) виконавців удома, у школі, виконавців-тварин, виконавців-машин тощо. Для закріплення понять «команда» і «виконавець» можна запропонувати скласти команди із словосполучень та визначити можливих виконавців [3].

В ігровій формі можна показати, до чого призводить зміна послідовності дій і аналіз того, який результат отримується залежно від такої зміни. До участі у грі запрошується 3-4 учні, кожному з яких необхідно виконати всі запропоновані команди, але їх послідовність визначається простим перемішуванням аркушів. Таким чином, у кожного гравця буде своя послідовність дій, яка призводить до різних результатів. Разом з дітьми доходимо висновку, що виконавець отримає бажаний результат, якщо команди будуть зрозумілими, під силу виконавцю і розташовані в логічній послідовності.

Для визначення електронного виконавця доцільно познайомити учнів з Роботом, механічним виконавцем команд. Згадавши про героїв фільмів, оповідань, можна організувати бесіду щодо наявності роботів у повсякденному житті і правильності команд для їх функціонування. Закріпленням може стати відома гра «Так або ні», у якій відповідати на запитання можна тільки «так» або «ні».

Прикладом виконання послідовності дій, що призводить до предметного результату, є виконання графічних диктантів, які є корисними також для формування просторової орієнтації, графічних та обчислювальних навичок учнів. Наприклад, виконання такої послідовності команд призведе до намалювання песика:

2↑ 4→ 2↓ 1→ 4↑ 1→ 1↑ 1← 1↓ 5← 3↑ 1→ 1↑ 1← 1↓ 3← 2↓ 2→ 5↓ 1→

Програмою передбачено формування в молодших школярів умінь наводити приклади послідовних дій у побуті; знаходити повторюваність подій у казках, повторювані стани у природі; знаходити помилки в поданих записах послідовних дій тощо.

Наступний етап вивчення теми — це визначення плану дій, який дозволяє послідовність дій або команд побудувати як інструкцію для виконання того чи іншого задуму. Доцільною є бесіда на цю тему [1].

Таким чином, підходимо до розуміння того, що план – це заздалегідь розроблена послідовність дій, яка призводить до очікуваного результату. Планування дозволяє раціонально використати час, вилучити із послідовності дій зайві, тобто такі, що не впливають на результат. Наприклад, організація гри, у ході якої необхідно розташувати всі малюнки таким чином, щоб отримався план дій під назвою «Розпорядок дня». У ході гри обговорюються різні варіанти розташування малюнків задля з'ясування правильного плану дій. Інколи план дій називають інструкцією.

Інструкція — це вказівка на порядок і засоби виконання якої-небудь роботи, користування приладами, інструментами. Призначення інструкцій дуже різне, вони можуть указувати як користуватися різними приладами, інструментами, як правильно грати в різні

ігри, як виготовити власноруч м'яку іграшку чи виконати конкретну роботу. Плани та інструкції розробляються спеціально для виконавців [3].

Так, підходимо до визначення алгоритму як скінченної послідовності команд, виконання яких приводить до правильного розв'язання поставлених задач і отримання певного результату. Формальне виконання алгоритму передбачає таке його виконання, коли сам виконавець не знає ні постановки задачі, ні змісту одержаних результатів, але, чітко виконуючи усі дії, записані в алгоритмі, досягає необхідного результату. На цьому етапі найбільш вдалим прийомом є організація рольових ігор, у ході яких гравці об'єднуються у виконавців та інструкторів. Перші виконують команди других, не задумуючись про кінцевий результат. Виконавець повинен вгадати, що він робить і дати назву алгоритму.

Методично доцільними на даному етапі вивчення теми є завдання, у яких необхідно визначити пропущену команду в запропонованому алгоритмі.

Уведення понять циклічного та розгалуженого алгоритмів легко сприймаються дітьми за допомогою відомих казок. Так, наприклад, звернення до казки «Колобок» дозволяє вивчити інформаційний блок, що повторюється декілька разів.

Отже, написання програмних кодів розвиває аналітичне мислення, вчить мислити логічно, розвиває уяву, креативність. У початковій школі програмування вчить дітей мислити швидко і чітко: вони розуміють, як влаштований світ, встановлюють логічний ланцюжок подій і можуть передбачити, що буде далі. Чим раніше починається навчання, тим винахідливішою і креативнішою стає людина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Специфіка навчання молодших школярів програмування в середовищі Scratch. URL: <https://sites.google.com/site/pvscratch/specifika-navcanna-molodsih-skolariv-programuvanna-v-seredovisi-scratch>
2. Саган О. В. Методика навчання інформатики в початкових класах. *Інформатика в школі*. 2017. № 8(104). 112 с.
3. Програмування в початкових класах можна частково впроваджувати в інші предмети. URL: https://ukr.lb.ua/society/2019/06/03/428591_programuvannya_pochatkovih_klasah.html
4. Від алгоритмів до мови програмування. URL: <https://nus.org.ua/articles/vid-algorytmiv-do-movy-programuvannya-yak-nush-vchyt-pysaty-kody/>

Віта Горбач, викладач,
Технічний фаховий коледж ЛНТУ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ЗМІСТУ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Самостійна робота у процесі вивчення математичних дисциплін є важливою формою навчальної діяльності студентів. У сучасних умовах питання організації самостійної роботи студентів є досить актуальним, оскільки частка аудиторних занять з математичних дисциплін у загальному обсязі часу постійно зменшується.

Математичні дисципліни у ВНЗ економічного профілю відносяться до нормативних дисциплін, які є обов'язковими для вивчення [3]. У процесі навчання студенти повинні виконувати навчальну діяльність, яка моделювала б їхню майбутню професійну роботу. Реалізувати такий підхід можливо за рахунок професійної спрямованості дисциплін математичного циклу. А забезпечення професійної спрямованості при підборі завдань для самостійної роботи є одним із важливих аспектів вивчення математичних дисциплін студентами економічних спеціальностей. Такий підхід сприятиме більш ефективному та глибокому вивченню зазначених дисциплін, розумінню студентами причинно-наслідкових зв'язків, і як наслідок підвищенню якості підготовки майбутніх економістів як фахівців.

Самостійна робота студентів повинна бути спрямована на формування умінь і навичок діяльності на продуктивному рівні. При цьому формується мотиваційна сфера пізнавальної діяльності, потреби усвідомлення безперервної системи знань та їх взаємозв'язку, творче економічне мислення.

У процесі навчання необхідно розвивати у студентів якості, що утворюють їх творчий потенціал, який ґрунтується на здібностях до:

- самостійного застосування теоретичних знань і практичних умінь;
- адекватності оцінки власних результатів;
- змістового узагальнення, конструктивної роботи при розв'язанні економічних задач;
- творчого аналізу різноманітних варіантів розв'язання задач;
- використання досвіду, отриманого у процесі аудиторної та самостійної роботи.

Л. Гусак [2, с. 11] зазначає, що інтенсивність і якість формування професійних якостей майбутнього фахівця за сучасних умов значною мірою залежать від упровадження нових технологій організації навчально-пізнавальної діяльності на заняттях і під час самостійної роботи.

Розвиток подібних здібностей дозволяє на підставі отриманих знань і умінь здобувати нові, сприяє виробленню умінь перенесення наявних знань у нові умови застосування.

Досліджуючи зміст завдань для самостійної роботи студентів, І. Богданова [1, с. 263–264] акцентує увагу на важливості урахування рівнів інтелектуальної активності: репродуктивного, евристичного та креативного. Репродуктивний рівень інтелектуальної активності характеризується здібностями студентів діяти за аналогією, за відомими зразками та алгоритмами і передбачає розв'язання задач у рамках заданого або раніше знайденого способу дії. Евристичний – характерний тим, що розумова діяльність студентів спрямована на зображення нового підходу до вирішення завдання і має на увазі використання певних прийомів: аналіз умов задачі (аналіз даних, аналіз вимог, аналіз конфлікту); додаткове визначення або розгорнуте визначення умов задачі, даних, підведення їх під логічні категорії; включення умов задачі в нові зв'язки, в іншу невідому структуру, введення додаткових компонентів або відношень; моделювання ситуацій, висування нових гіпотез, ідей. Креативний характеризується тим, що розв'язання проблеми відбувається не просто за допомогою евристичного прийому, а стає самостійною проблемою, яка призводить до теоретичного відкриття або до постановки нової проблеми.

Відтак, розвитку математичного мислення студентів на всіх рівнях інтелектуальної активності сприяють завдання дослідного характеру, пов'язані з аналізом економічних об'єктів і процесів.

Студентам необхідно навчитися аналізувати характеристики та показники (репродуктивний рівень), будувати економіко-математичні моделі, робити висновки (евристичний рівень), пропонувати певні проектні заходи або рішення, спрямовані на покращання показників підприємства (креативний рівень).

Орієнтуючись на загальний метод розв'язання математичної задачі, студенти вчаться переходити від загального до одиничного (до конкретної інформації), виконувати завдання на основі структурно-логічних схем. Для розв'язання економічної задачі засобами математики, спочатку необхідно створити її математичну модель.

З дидактичної точки зору математичне моделювання є сукупністю навчальних дій з розв'язування економічних задач. Крім того, воно забезпечує як змістовий, так і методологічний зв'язок між дисциплінами математичного та економічного циклу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій : дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2003. 441 с.
2. Гусак Л. П. Професійна спрямованість навчання вищої математики студентів економічних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2007. 20 с.

3. Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра галузі знань 0306 «Менеджмент і адміністрування» напрямку 6.030601 «Менеджмент»: навчально-методичне видання. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2010. 220 с.

*Людмила Гордійчук, старший
викладач кафедри музично-практичної
підготовки, Східноєвропейський
національний університет
імені Лесі Українки*

*Анжела Кругляченко, викладач
фортепіано, Луцький педагогічний коледж*

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЧИТАННЯ З АРКУША МАЙБУТНЬОГО ПІАНІСТА-КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА В ПРОЦЕСІ АНСАМБЛЕВОГО ВИКОНАВСТВА

Важливим завданням вищої школи є виховання творчої особистості, спроможної здійснювати продуктивну професійну діяльність на високому загальнокультурному та фаховому рівнях. Ансамблеве виконавство – це творчий процес, в якому відтворення музичного твору здійснюється засобами виконавської майстерності. Піаніст-концертмейстер не тільки втілює результат композиторської творчості, але й створює в реальному звучанні образи на основі композиторського задуму [1]. Інструктивно-технічна та художньо-виконавська підготовка студентів сприяє формуванню виконавських навичок, творчих та інтерпретаційних здібностей студентів.

На сучасному етапі питанням удосконалення концертмейстерської майстерності присвячені праці музикознавців, а саме: Н. Кашкадамової, С. Кубанцевої, М. Крючкова, Б. Ломова, Г. Шахова та ін. Водночас потребує більш глибокого аналізу та висвітлення проблема розвитку навичок читання з аркуша майбутніх піаністів-концертмейстерів в процесі ансамблевого виконавства.

Важливе значення має формування професійної майстерності піаніста-концертмейстера в єдності її трьох складових: майстерність інтерпретації (вивчення твору, розробка і створення індивідуальної концепції його виконання), майстерність артистичного (емоційного, образно-вольового) впливу та технічного (інструментального) [4].

Одним із головних аспектів діяльності концертмейстера є здатність вільно читати з аркуша. Піаніст-концертмейстер має швидко орієнтуватися в нотному тексті, чутливо і уважно ставитися до фразування соліста, встигати відразу охопити характер і настрої твору.

Перед початком акомпанування з аркуша, піаніст-концертмейстер має ознайомитися з нотним і літературним текстом, охопивши його зорозово, уявити характер і настрої музики, визначити основну тональність і темп, звернувши увагу на зміни темпу, розміру, тональності, врахувати вказані в тексті динамічні градації автора не тільки в фортепіанній партії, але і в партії соліста.

В процесі читання музичного тексту з аркуша, його втілення здійснюється по пам'яті, адже зоровий контроль тексту зосереджений на наступному такті, або тактах.

Ще одна необхідна якість концертмейстера: вміль орієнтування на клавіатурі, дивлячись в ноти. Особливо потрібно врахувати при цьому значення точного охоплення басової лінії, яка є основою гармонічного звучання і ознакою тональності, в якій звучить партія соліста. Неточність басової партії акомпанементу може дезорієнтувати соліста.

При читанні з аркуша в ансамблі з солістом-інструменталістом чи співаком категорично забороняються будь-які зупинки і виправлення, тому що це миттєво порушує

ансамбль і змушує соліста зупинятися.

Оволодіння навичками читання з аркуша пов'язане з розвитком внутрішнього слуху, як основи музичного мислення, для швидкого розуміння художнього образу твору, визначити найбільш характерне в його змісті через музичну інтонацію [2]. Розвиток навичок читання з аркуша також пов'язані з розвитком аналітичних здібностей для орієнтування в музичній формі твору, його гармонічній та метро-ритмічній структурі, вмінням виділити головне і другорядне в фактурі твору. Умовою успіху є властивість концертмейстера розподіляти фактуру, залишаючи лише мінімальну основу фортепіанної партії, швидко реагувати на зміни характеру, темпу, тональності, динаміки [3].

Одним з ефективних прийомів розвитку навичок читання з аркуша є прийом стискання гармонічної фактури в акордову послідовність. Це дає можливість наочно уявити логіку і динаміку її розвитку. Таку послідовність корисно відпрацьовувати, витримуючи тривалість кожного акорду без повторень в метричних долях. Після достатніх тренувань, такі уявлення виникають подумки, без попереднього програвання, і є важливою умовою швидкого орієнтування в тексті нового твору. Для прочитання нотного тексту, викладеного в трьох і більше нотних станах, швидке визначення гармонічної основи є необхідною умовою.

Виходячи з досвіду роботи в концертмейстерському класі, пропонуємо поетапну методику оволодіння навиком читання акомпанементу з аркуша:

- виконання тільки сольної і басової партії (піаніст тренується стежити за партією соліста, охоплюючи не лише фортепіанну партитуру);
- виконання фактури шляхом пристосування акордів до можливості своїх рук, іноді змінюючи послідовність звуків, знімаючи подвоєння (при цьому слідкуючи за зберіганням звукового складу акордів і гармонічного розвитку в цілому);
- концертмейстер уважно прочитує поетичний текст, грає лише вокальну партію, проспівує слова або ритмічно їх промовляє (одночасно запам'ятовуючи, де розташовані цезури, де співак має взяти дихання, де виникають агогічні зміни, кульмінації);
- концертмейстер зосереджується на фортепіанній партії, добре вивчає акомпанемент, підключає вокальну партію (її співає соліст, або підігрує інший піаніст, підспівує сам акомпаніатор).

Таким чином, виконання з аркуша нотного тексту є однією з самих складних форм роботи піаніста-концертмейстера. Запропоновані етапи оволодіння навичками читання акомпанементу з аркуша розвиватимуть та удосконалюватимуть творче мислення студентів, сприятимуть фаховому становленню музиканта. Подальшої розробки потребують питання формування виконавських навичок, творчих та інтерпретаційних здібностей майбутнього піаніста-концертмейстера.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воробкевич Т. Методика викладання гри на фортепіано. Львів : ЛДМА, 2001. 244 с.
2. Гофман Й. Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре. Москва : Классика-XXI, 2002. 192 с.
3. Кашкадамова Н. Виконавська інтерпретація у фортепіанному мистецтві ХХ сторіччя. Львів : КІНПАТРИ ЛТД, 2014. 344 с.
4. Молчанова Т. Мистецтво піаніста-концертмейстера : навч. посібник. Вид. 2. Львів : СПОЛОМ, 2007, 216 с.

*Олена Гудзенко, доцент кафедри філософії
та релігієзнавства, к. філос. н., доц.,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки*

ЛОГІКА ТА ФІЛОСОФІЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК НЕВІД'ЄМНІ ЕЛЕМЕНТИ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА СВІТОГЛЯДНИЙ АСПЕКТИ

Критичне мислення виявляється сьогодні тією життєздатною перспективою розвитку «науки мислити», яка на початку XXI століття відповідає умовам ефективної життєдіяльності людини інформаційного суспільства. В тій мірі, в якій освіта Україна прагне бути на рівні освіти провідних держав сучасного світу, вона має засвоїти критичне мислення, адаптувавши його до специфіки національного менталітету [3; 4; 5].

Для того, щоб розглянути методологічний та світоглядний аспекти викладання логіки та філософії у вищому навчальному закладі, звернемось до досліджень, які стосуються проблеми вдосконалення філософської освіти у вищій школі та проблеми методологічних засад виховання духовності, оскільки воно є невід'ємним елементом навчально-виховного процесу.

Шляхи підвищення якості філософської освіти є предметом наукових пошуків та узагальнення досвіду таких науковців, як М. Є. Максюті, Н. В. Буруковської, О. С. Суворової, Г. Д. Орешнікової, А. Б. Паткуля, Р. Г. Апресян, С. В. Борисова та ін. Логіка як засіб формування логічної культури та умова гуманітаризації освіти сьогодні розглядається у працях багатьох дослідників. Зокрема, Т. В. Піонтковська досліджує логіку у структурі академічно-університетської філософії України XIX – початку XX ст.; О. В. Кузнецова, розглядаючи окремі сторони сприяння інтелектуальному розвитку учнів шляхом вивчення прийомів правильного (логічного) мислення, розглядає деякі методичні прийоми і педагогічні технології викладання логіки в пропрофільних класах гімназії (5-7 класи); Г. Д. Єрушевич аналізує принципи викладання курсу логіки на гуманітарних факультетах вищих закладів освіти; В. Ю. Івлєв виявляє роль філософських категорій і логіки в гуманітарній освіті студентів технічного вузу; Д. І. Земцов, О. В. Ляшенко досліджують задачі і методи викладання логічних дисциплін студентам технічних спеціальностей прикладної орієнтації. Та, на нашу думку, сьогодні особливо важливим є наголошування на необхідності вироблення у учнів та студентів уміння критично мислити.

За визначенням групи експертів на чолі з Р. Facione, виділені наступні характеристики, що є складовими КМ у розумінні авторів: інтерпретація (категоризація, розшифровка значень, тлумачення значень), аналіз (перевірка ідей, визначення аргументів, аналіз аргументів), оцінювання (оцінювання тверджень, оцінювання аргументів), логічність (перевірка доказів, порівняння альтернатив, побудова висновків), пояснення (визначення результатів, обґрунтування процедур, представлення аргументів), саморегуляція (самооцінка, самокорекція) [6].

Зокрема, логічність (inference) означає визначення та збереження необхідних елементів для побудови обґрунтованого висновку; формулювання припущень та гіпотез; сприйняття адекватної інформації та знаходження висновків з отриманої інформації, тверджень, принципів, доказів, оцінювань, переконань, думок, понять, описів, запитань, або інших форм представлення інформації. В якості проміжних навичок логічності експерти визначили: перевірку доказів, порівняння альтернатив та побудову висновку.

Особистість, яка критично мислить, використовує критичне мислення як засіб корекції та ліквідації помилок, насамперед у власному мисленні. При цьому здійснюються не окремі розумові дії та операції, а сам процес мислення, пов'язаний із такими основними

характеристиками, як відчуття життєвої ситуації, здатність до висновків, самокорекція.

Отже, універсальна оцінка рівня КМ здебільшого буде спиратися на такі вміння: оцінювати події (твердження, вчинки, факти тощо); робити свідомий вибір; аргументувати; формулювати доречні запитання; відрізняти факти від думок; знаходити нові рішення; визначати критерії для аналізу; знаходити докази на підтримку припущень; будувати логічні зв'язки.

Таким чином, критичне мислення є перспективною сучасною освітньою інновацією, яку необхідно запроваджувати у навчальному процесі.

А. Б. Паткуль виокремлює п'ять методологічних установок, що дозволяють досягнути мети формування у слухачів (студентів) поняття про особливості філософської роботи: 1) критика загальних упередженостей щодо філософії та порівняння її з іншими формами пізнання світу; 2) встановлення подібностей і відмінностей філософії як науки й окремих наук; 3) співставлення філософії як науки з філософією як природною схильністю та як з екзистенційною дією філософування; 4) розгляд співвідношення філософії та історії філософії; 5) формулювання первинних визначень сутності і структури філософії [2].

Як зазначає Н. А. Іордакі, фундаментальною особистісною характеристикою, необхідною для вкорінення і розвитку всіх духовних основ, є сенс людського буття. При цьому сенс життя особистості виступає як унікально-індивідуальне, раціонально-почуттєве утворення, що структурує потребо-мотиваційну сферу особистості і створює її внутрішню інтенціональність на досягнення ідеалу. Тому першочерговий розвиток сенсожиттєвих орієнтирів забезпечує можливість побудови всього процесу виховання духовності [1].

Таким чином, у викладанні філософії необхідно подолати пряме «онтологізування» і практикувати усвідомлений плюралізм мов і дискурсів, методів і підходів. Дієву роль у навчально-виховному процесі покликана виконувати науково-методична робота. Для навчально-виховного процесу важливим є психологічний чинник, який репрезентує стан, настрої, переживання. Він є наскрізним для суб'єкт-суб'єктного відношення у навчально-виховній діяльності. У процесі викладання філософії, сприятливими передумовами ефективного викладання якої є інтерес до філософсько-світоглядних знань, позитивна емоційність, мотивація у формі почуттів, переживань, ідеалів, врахування особливостей психології пам'яті, – слід ретельно враховувати особистісні риси студента. Оскільки фундаментальною особистісною характеристикою, необхідною для вкорінення і розвитку всіх духовних основ, є сенс людського буття, і першочерговий розвиток сенсожиттєвих орієнтирів забезпечує можливість побудови всього процесу виховання духовності, то в процесі викладання філософії слід забезпечити конструктивний діалог між викладачами та студентами з урахуванням суб'єктивних та об'єктивних ціннісних ідеалів в межах відповідних концепцій сучасної філософії освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іордакі Н.А. До формування духовності особистості : філософський аспект проблеми. *Науковий вісник Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. Серія «Філософія». Харків : ХДПУ, 2001. Вип. 8.С. 84 – 90.
2. Паткуль А.Б. О преподавании философии студентам нефилософских специальностей. URL: <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/46414> (дата звернення: 28.03.2020).
3. Пionтковська Т.В. Логіка у структурі академічно-університетської філософії України XIX – початку XX ст. *Мультиверсум. Філософський альманах*. Київ : Центр духовної культури, 2004. № 42. URL: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_42/Piontkovska.htm.
4. Тягло А.В., Воропай Т.С. Критическое мышление. Проблема мирового образования XXI века. Харьков : Ун-т внутр. дел, 1999. 285 с.
5. Тягло О.В. Критичне мислення – сучасна освітня інновація. *Вісник Національного університету внутрішніх справ. Спецвипуск*. Харків, 2002. С.29 – 35.
6. Peter A. Facione, Critical Thinking : A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction, «The Delphi Report», The California Academic Press, CA, 1990, p. 6-11.

Оксана Гумінська – канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії, історії музики та
методики музичного виховання,
Рівненський державний гуманітарний
університет

Марина Помін – магістрантка кафедри
теорії, історії музики та методики
музичного виховання, Рівненський
державний гуманітарний університет

МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ МИСТЕЦЬКОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Музично дидактична гра молодших школярів ґрунтується на взаємовідносинах у шкільному колективі, на стосунках літературних та історичних героїв тощо. У рольових іграх учні розвивають свою творчу фантазію, самостійно тренуються в засвоєнні соціальних норм поведінки, навчаються звертати увагу на реальних і символічних учасників гри, набувають цінного досвіду взаємодії, виявляючи готовність до виконання вимог партнерів. Подальшого запиту у молодших школярів набувають конструктивні ігри, які сприяють більшій обізнаності про властивості різних матеріалів, усвідомлення просторового розміщення, диференціації форм.

Особливої уваги потребують ігри, пов'язані з комп'ютером, що потребує спеціального вивчення змісту ігор та їх впливу на загальний розвиток, психофізіологічний стан, здоров'я дитини. Вміло спрямована вчителем і батьками гра для молодших школярів може стати одним із засобів організації та поліпшення навчально-виховної роботи. Включення до навчальної діяльності ігрових елементів активізує і підвищує їх пізнавальну діяльність. Молодші школярі з більшим інтересом виконують завдання трудового характеру. Існують індивідуальні особливості у виборі учнями молодших класів кількості різноманітних ігор [5].

У молодших школярів заняття з музичного мистецтва, набувають важливого значення. Удосконалюється пізнавальна діяльність, увага та інтерес стають цілеспрямованими, розвивається спостережливість, націлена на виконання певних творчих завдань. Розвивається музичний слух, набуваються навички розрізняти і відтворювати напрям руху мелодії (пониження і підвищення звуків), тривалості звуків, зміни темпів у співі і в музично-ритмічних рухах. У зв'язку з розвитком мислення і мови формується й моторика, удосконалюються вміння послідовно виконувати рухи досить складних танців, сюжетних і несюжетних ігор [4].

Аналізуючи педагогічні можливості ігор, В. М. Верховинець наголошував на необхідності дотримання демократичного стилю спілкування між педагогом і вихованцем. Він писав: «Керівник не повинен бути педантом у грі. Не слід вимагати, щоб гра була проведена так, як вона вирішується в уяві вихователя» [1].

Реалізацію індивідуального підходу вчений справедливо вбачав у наданні школярам можливості коригувати зміст, способи проведення гри. Педагоги, на його думку, повинні реагувати на кожне дитяче зауваження, запитання, доповнення, вносячи їх у гру, де кожне зауваження дитини є ознакою того, що вона цікавиться грою. Педагог застерігав від вимуштровування гри, немов для демонстрації стороннім людям. Ефективність гри вимагає ретельної підготовки педагога, продумування її змісту та послідовності ігрових дій. Успішне здійснення цієї настанови можливе тільки за наявності розвинутих творчих здібностей педагогів [1].

Особливо педагогічно цінними він вважав музичні ігри, супроводжувані піснею

(дидактична пісня). На думку педагога, естетично ідеальною є така система виховання, в якій творчий розвиток молодших школярів здійснюється на основі гуманістичної традиції. Доцільність використання з цією метою саме музичних ігор, а особливо, дидактичних пісень, вчений пояснював психолого-фізіологічною природою людини (бажання рухатись, співати, самореалізуватись в грі), а також етнічними особливостями українського народу, зокрема його музикальністю [1].

Всі дидактичні пісні повинні виконуватись ритмічно, тому вчителю необхідно самому бути підготовленим з музичного боку, щоб він міг легко передавати відчуття ритму школярам.

Педагогічну цінність мають ритмічно-проведені ігри, бо вони об'єднують учнів і перетворюють дидактичну пісню в серйозну гуртову працю.

Вчені, підкреслюючи що змістом життя учнів є гра, виділяли такі її функції: зміцнення дитячого організму виконанням фізичних вправ та танцювальних рухів; стимулювання дитячої фантазії, творчості; розвиток уваги, пам'яті, спостережливості, волі; виховання самостійності, дійової рішучості; утвердження дружніх товариських стосунків у колективі, реалізація потреби у співробітництві; формування умінь, самоконтролю та саморегуляції (керування власними емоціями та почуттями); здійснення психотерапевтичного впливу на дитину шляхом акцентуації позитивних емоцій [3; 6].

При класифікації дидактичних пісень, вчені керувалися їх тематикою і віковими особливостями учнів. Кожна дидактична пісня несе в собі глибоке смислове навантаження і має конкретно визначену мету. Шлях до мети лежить через виконання завдань, поставлених перед учнем у пісні. Ці завдання відзначаються винятковою різноманітністю. Вони поступово ускладнюються, але, періодично повторюючись в іншому викладенні та в іншій ігровій ситуації, добре виконуються дітьми. Таким чином досягається необхідна послідовність, у посиленні впливу на розвиток музичних та творчих здібностей школярів [2; 6].

Переважає більшість пісень-ігор – це невеличкі казки та напівказки, де дійсність тісно переплітається з вигадкою. У дидактичних піснях-іграх реалістично-побутового плану, хороводах і танцювальних композиціях також існує елемент умовності, який відкриває простір для вільних домислів.

Теоретичні положення щодо проведення ігор-пісень блискуче втілює М. В. Верховинець у детально розроблених ігрових сценаріях, реалізувавши принципи науковості, наступності, природо відповідності. Учений справедливо вважав, що запропонований ним творчо-стимулюючий підхід до організації ігрової діяльності дозволить педагогу вивчити індивідуальні особливості дітей, створити умови для розкриття творчих можливостей кожної особистості [1].

Дидактичні пісні насичені ігровими елементами, нескладні для виконання, ознайомлюють молодших школярів з тематичними діями. На першому етапі з учнями вивчаються мелодія і слова пісні. Після чого обговорюються головні персонажі та обираються виконавці, розподіляються ролі, аналізується головний зміст та виявляється основна драматургія пісні, співставляються основні художні засоби літературного та музичного тексту. При цьому визначилась така послідовність вивчення: а) розлучення пісні, б) вибір дійових осіб, в) проведення гри.

Отже, у процесі практичної діяльності: співу, гри, інсценізації музичний розвиток молодших школярів відбувається від наслідувальних дій до виникнення пошуку виразно-зображальних засобів, до появи спроб самостійного перенесення набутого художнього досвіду у своє повсякденне життя, творчу ініціативу.

Таким чином, можна зробити висновки, що ігрова творча діяльність, а особливо, дидактичні пісні на уроках музичного мистецтва, надає учням незрівнянну радість, естетичну насолоду, розвиває музично-творчі здібності, сприяє самовираженню, прояву самостійності в засвоєнні художньо-смислової інтерпретації творів музичного мистецтва та сприяє розвитку мистецької грамотності молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Верховинець В.М Теорія українського народного танцю. К.: Музична Україна, 1990. 150 с.
2. Ветлугіна Н.О Музичний розвиток дитини. М., 1968. 90 с.
3. Зіміна А.М. Основи музичного виховання і розвитку дітей молодшого віку: Підручник для педвузів. М., 1993. 180 с.
4. Ростовський О.Я. Взаємозв'язок різних видів мистецтва на уроках музики: Метод, рекомендації. К.: Освіта, 1991. 48 с.
5. Рубинштейн С.Л. Проблеми общей психологии. М., Педагогика, 1976. 416 с.
6. Тарасов Г. Психологические особенности музыкального обучения младших школьников. Музыка в школе. 1983. №2. С.14-18.
7. Теплов Б.М. Проблема індивідуальних відмінностей. М., 1961. С.10-12.

*Людмила Гусак, доктор пед. наук, доц,
професор кафедри іноземних мов гуманітарних
спеціальностей, Східноєвропейський
національний університет імені Лесі Українки*

*Мар'яна Лук'янчук, канд. пед. наук,
помічник директора з кадрової роботи, викладач
іноземних мов, Луцький педагогічний коледж*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Стрімкий розвиток людства в цілому, інтеграція України у світове співтовариство, процеси глобалізації, що охопили увесь світ, і темпи розвитку, котрі пропонує нинішня дійсність, визначають актуальність і важливість володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного і міжособистісного спілкування [2]. Іншомовна комунікативна компетентність – це комплекс знань, умінь і навичок, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти і саморозвитку особистості [7].

Дистанційне навчання, яке набуло масового характеру під час карантинних заходів у зв'язку із пандемією COVID-19 стимулювало українські ВНЗ до удосконалення традиційних та застосування нових форм навчання, так як поставило заклади в умови конкурентного середовища.

На відміну від аудиторної форми навчання іноземної мови з перманентною можливістю отримання консультаційної допомоги викладача, дистанційне навчання має передбачати максимальну автономізацію студента під час вивчення курсу [8]. Це дає студентам і викладачам вищих навчальних закладів значні переваги для мобільності та вільного доступу до інформації.

У програмі з англійської мови для вищих навчальних закладів зазначено, що метою навчання іноземної мови у ВНЗ є оволодіння нею як засобом комунікації, який сприяє розвитку в студентів здатності використовувати її як інструмент спілкування в умовах взаємодії у багатонаціональному й полікультурному просторі, та набуття професійно-спрямованої іншомовної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності [11]. Так, враховуючи сучасні освітні тенденції (гуманістично-орієнтований та професійно-орієнтований зміст навчання у ВНЗ, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій), у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти визначено основні напрями професійної підготовки фахівців, що передбачають досягнення

студентами достатнього рівня іншомовної комунікативної компетентності у професійній сфері спілкування [6]. Постає питання: як сформувати іншомовну комунікативну компетентність студентів засобами дистанційного навчання?

Формування іншомовної комунікативної компетентності можливе і при використанні дистанційної форми навчання, оскільки дистанційне навчання – це організований засобами ІКТ з використанням дистанційного курсу навчальний процес, якому притаманні всі особливості звичайного (очного) навчального процесу [9]. Дистанційні технології навчання можна розглядати як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної аудиторії [9].

Дистанційне навчання базується на трьох складових: відкритого навчання, комп'ютерного навчання та активного спілкування викладача і студентів з використанням сучасних телекомунікацій [10, с. 7]. Формування комунікативної компетентності студентів ВНЗ під час дистанційного навчання відбувається за допомогою комп'ютерних засобів у вигляді реального спілкування, обміну інформацією взаємодії між студентами та викладачем з метою відправлення чи отримання навчальної інформації. З цього витікає, що комунікація, або спілкування є невід'ємною частиною й умовою існування дистанційного навчання. Комунікація в процесі дистанційного навчання вже не просто процес спілкування, вона трансформується в процес спрямованого спілкування, метою якого служить отримання інформації для наступного досягнення результату [5].

Основу освітнього процесу при дистанційному навчанні складає цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота студента, який може навчатися в зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання і погоджену можливість контактів із викладачем по телефону, електронною і звичайною поштою, а також за допомогою відео конференцій та освітніх платформ [9].

Як ми зазначали в процесі дистанційного навчання комунікація здійснюється з допомогою електронно-технічних засобів. [1, с. 65]. Існують три основні форми комунікації, які застосовуються в ході впровадження дистанційного навчання. Схематично вони набувають наступного вигляду: «студент – комп'ютер», «студент – комп'ютер – викладач», «студент – комп'ютер – студент» [12, с. 26-27]. Тепер роль викладача в процесі спілкування полягає в допомозі студентові організувати навчальний процес, допомогти йому обробити інформацію, відповісти на питання, що виникли в ході навчального процесу, а якщо потрібно і пояснити новий матеріал. Таким чином провідну роль починає відігравати зворотній зв'язок, процес комунікації між викладачем та студентом, або між студентами, який допомагає побачити складності, усунути помилки В основі спілкування викладача та студента є комунікативний метод навчання [5].

Завдання викладача іноземної мови для формування іншомовної комунікативної компетентності студентів – розвивати певний рівень володіння іноземною мовою, мовленнєвими і соціокультурними знаннями, вміннями і навичками, що дозволяє тому, хто навчається комунікативно припустимо і доцільно варіювати свою мовленнєву поведінку в залежності від психологічних факторів одномовного чи двомовного спілкування [13].

Результатом сформованості іншомовної компетентності виступає мовна особистість, що є універсальною, загальнопедагогічною категорією, яка характеризується такими якостями, як розкутість, творчість, самостійність, здатність будувати взаємодію й взаєморозуміння з партнерами спілкування, включатися в сучасні світові процеси розвитку суспільства [9].

Отже, дистанційному навчанню притаманні усі риси звичайного навчального процесу. Тому для формування іншомовної комунікативної компетентності студентів у процесі дистанційного навчання викладачеві потрібно поставити та виконати певні педагогічні завдання, що матимуть на меті забезпечити розуміння сутності та структури комунікативної діяльності як складової майбутньої професійної діяльності студентів; сформувати потребу у покращенні комунікативних навичок, розвинути мотивацію оволодіння майбутньою

професією; сформувати потребу у самостійному набутті знань, умінь і навичок; розвинути професійно важливі якості вчителя іноземних мов, сформувати вміння самоконтролю, самокорекції і самооцінки власних дій і результату, розвинути навички володіння комп'ютером, забезпечити ефективне спілкування суб'єктів навчального процесу через комп'ютер [4], а використання інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютери, мультимедійні засоби навчання, комп'ютерні програми, мережа Internet) відкривають широкі можливості для самовдосконалення, контролю знань, зберігання і використання навчального матеріалу (планів занять, граматичних довідників, словників різних типів тощо) [3]. Тобто електронна комунікація якою можна назвати процес дистанційного навчання здатна повною мірою сформувати в студентів ВНЗ необхідну комунікативну компетентність [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волкова Н.П. Професійно педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика : монографія. Донецьк : ДНУ, 2005. 304 с.
2. Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі : навчально-методичний посібник / за наук. ред. В. Г. Редька; відп. за вип. Т. К. Полонська. Київ : Педагогічна думка, 2019. 413 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
4. Долинський Є. В. Модель формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в процесі дистанційного навчання. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. № 6 (25). С. 34 – 39.
5. Долинський Є. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі дистанційного навчання. *Молодь і ринок*. 2010. № 7-8. С. 128-132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2010_7-8_29
6. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за наук. ред. укр. вид. : д-р пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
7. Ізмайлова О. А. Формування іншомовної комунікативної компетенції як структурного компоненту комунікативної культури студентів мовних ВНЗ. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти*. 2010. № 17. С. 66 – 72.
8. Ковтун В.С. Потреби студента дистанційної форми навчання при вивченні іноземної мови та їх задоволення засобами навчального посібника-комп'ютерної програми «Німецька мова економіки для дистанційного навчання». *Творчий потенціал мовних кафедр в інноваційному розвитку дослідницького університету* : зб. матеріалів міжкафед. наук.-метод. конф. Київ : КНЕУ, 2014. С. 18 – 22.
9. Колот К.В. Роль дистанційної форми навчання у розвитку іншомовної комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Вісник психології і соціальної педагогіки. Збірник наук. праць*. 2013. Вип. 11. URL: <https://www.psyh.kiev.ua/>.
10. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання : Умови застосування. Дистанційний курс : навч. посіб, Харків, 2001. 282 с.
11. Метьюлкіна О. М. Сучасні тенденції навчання англомовного діалогічного мовлення студентів-митників. *Педагогічні науки. Проблеми підготовки спеціалістів*. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Pedagogica/61728.doc.htm.
12. Носенко Е. Л. Чернищенко С. В. Методологічні аспекти забезпечення запам'ятовування інформації при розробці дистанційних навчальних курсів. : метод. посіб., Дніпропетровськ, 2003. 88 с.
13. Сафонова В. В. Коммуникативные компетенции: современные подходы к многоуровневому описанию в методических целях. *О чем спорят в языковой педагогике*. М. : Еврошкола, 2004. 236 с.

Наталія Данильчук, студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта», Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Алла Мартинюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Луцький педагогічний коледж

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Поява нових технологій нашого часу змушує відповідати на них модернізацією шкільної освіти. Сьогодні активно впроваджуються інтерактивні методи, які ефективно сприяють засвоєнню нового матеріалу, бо впливають на свідомість учня, на його емоції та волю, формують творчу особистість, що здатна ефективно застосовувати набуті знання, уміння й навички у майбутньому. Традиційні методи продовжують існувати завдяки впливу сучасних підходів і не можуть розвиватися один без одного, тому сучасний вчитель повинен вміти поєднувати і правильно використовувати їх для освіти учнів.

На уроках англійської мови варто використовувати такі методи, що стимулюють учнів до продуктивної праці, до активних дій, спілкування і висловлювання власних думок англійською мовою. Означеним вимогам найкраще відповідають саме інтерактивні методи навчання. На сьогоднішній день проблема впровадження інтерактивних методів навчання у школі є досить актуальною у системі освіти в цілому, тому кількість наукових досліджень з цього питання швидко зростає. Важливий внесок у розробку та впровадження інтерактивних методів зробили німецькі вчені на початку 90-х років – Арнольд Р., Шелтен А., Вейдиг І. У працях Гігельман Л. Д. та Магури М. І. інтерактивні методи викладання іноземних мов розглядаються як важливий засіб підготовки конкурентоспроможних та кваліфікованих випускників [3].

Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, навчання у режимі бесіди, діалогу, дії. Отже, інтерактивним можна назвати метод, в якому той, хто навчається, є учасником. Учень не виступає лише слухачем, а бере участь у тому, що відбувається на уроці. За такої форми організації процесу навчання здобувачі освіти стають його повноправними учасниками. Вчитель має стимулювати їх до самостійної діяльності, пошуку шляхів досягнення визначених цілей. На інтерактивних уроках активність учнів є пріоритетною, а завдання вчителя полягає у створенні ефективних дидактичних і методичних умов для виявлення їхньої ініціативи [2].

Під час вивчення англійської мови, можуть бути доцільними такі інтерактивні технології навчання, як робота в парах, трійках, «карусель», «акваріум», «велике коло», «мікрофон», незакінчені речення, «мозковий штурм», аналіз проблеми, «мозаїка», коло ідей, розігрування ситуації в ролях (рольова гра, імітація), дискусія, ток-шоу тощо. Запропоновані технології та їх складові можна результативно використовувати як на уроках засвоєння, так і застосування знань, умінь і навичок. Крім того, елементи інтерактивних технологій можна використовувати одразу ж після викладу вчителем нового матеріалу, замість опитування, на уроках, які присвячені застосуванню знань, умінь і навичок. Використання на уроці запропонованих інтерактивних технологій сприятиме: ефективному повторенню вивченої лексики, поповненню словникового запасу; глибокому засвоєнню навичок правильної артикуляції; розвиткові уваги, пам'яті, мислення; формуванню вмінь працювати в парах, групах тощо [2].

Важливим є те, що, учень часто немає власної думки, або боїться висловлювати її відкрито, на весь клас. Постійне проведення інтерактивних занять сприяє значному покращенню комунікаційних навичок студентів, в результаті чого зникають внутрішні обмеження учня. В процесі спілкування здобувач освіти навчається: спілкуватися з різними людьми, висловлювати альтернативні думки, приймати виважені рішення, приймати участь у дискусіях.

Особлива увага приділяється інтерактивному навчанню письма та читання. Сучасна модель процесу читання сконцентрована на інтерактивному зв'язку читача та тексту, який вивчається. Вчитель повинен подати текст, організувати завдання, які допоможуть учням зрозуміти, а після цього тільки стежити за роботою над текстом та часом, коригувати їх. Текст повинен бути вірно підібраний, завдання мають відповідати типу тексту, виду читання, рівню мовної підготовки учнів.

Методика організації інтерактивного навчання писемного мовлення керується основними принципами навчання англійської мови:

- а) активність;

б) розвиток особистості;

в) інтегративний взаємоз'язок розвитку писемного мовлення з іншими видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, читанням і усним мовленням.

Інтерактивне навчання максимально сприяє досягненню однієї з головних цілей навчання англійської мови в школі – розвитку вмінь висловлювати думки англійською мовою як в усній, так і письмовій формі [1].

Отже, можна дійти висновку, що використання інтерактивних форм та методів у викладанні англійської мови дають змогу практично збільшити кількість розмовної практики на уроках, виявляються цікавими для учнів, допомагають засвоїти матеріал та використати його у подальших заняттях, виконують дидактичні та різні розвивальні функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. Педагогічна преса, 2003. С. 4 – 10. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npd_2013_2_21.pdf.
2. Литвин С. В. Система вправ для навчання писемного спілкування учнів старших класів середньої загальноосвітньої школи. *Іноземні мови*. 2001. № 1. С. 4-9. URL: <https://works.doklad.ru/view/CwdKkoRVRQg/all.html>
3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ. : А.С.К., 2005. С. 192. URL: https://www.studmed.ru/pometun-o-pirozhenko-lv-suchasniy-urok-nteraktivn-tehnologiyi-navchannya_aa56c3aeec3.html.

Наталія Данильчук, студентка,

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Вікторія Ричко,

викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик, Луцький педагогічний коледж

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

«Школа – не комора знань, а світоч розуму. Усі діти не можуть мати однакові здібності. І найважливіше завдання школи – виховання здібностей»

В. Сухомлинський

З упевненістю можна сказати, що кожна дитина народжується з природними творчими задатками, але геніями виростають лише ті, умови виховання яких дозволили розвинути здібності вчасно.

Про необхідність стимулювання й розвитку творчих сил і можливостей учнів у навчальному процесі писали відомі українські педагоги А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Образотворча діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості. У процесі створення зображення в дитини формуються спостережливість, просторова уява, дрібна моторика, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності тощо.

Працюючи над розвитком творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва, потрібно використовувати різні методи, що є актуальними в системі мистецької освіти: розповіді, бесіди, наочності, ігровий метод [1].

Справжня суть роботи з розвитку творчої особистості учня полягає в організації життя дитини, де однією з важливих функцій є стимулювання позитивної мотивації кожного учня в процесі організації різних видів діяльності.

До методів і засобів стимулювання творчої активності можна віднести такі:

– створення сприятливої атмосфери спілкування (безоцінкові судження);

- забезпечення привабливого творчого характеру діяльності;
- чітке визначення мети і кінцевих результатів роботи, способів її оцінювання;
- спонукання до генерування оригінальних ідей;
- залучення учнів у процес планування мети і поточних завдань творчого об'єднання;
- повага, довіра, визнання й подяка за досягнуті результати;
- надання права самостійно приймати рішення;
- практична спрямованість навчання;
- моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем тощо [3].

Щоб сформувати творчу особистість засобами образотворчого мистецтва в умовах загальноосвітнього навчального закладу, потрібно створити належні педагогічні умови для розвитку творчих здібностей кожного учня, задоволення його художніх інтересів і потреб.

Такими педагогічними умовами є:

- сприятливий мікроклімат на уроках,
- посилення мотивації творчої діяльності,
- урахування психологічних особливостей кожного учня,
- ефективна організація та керування діяльністю дітей,
- доцільне використання якісного наочного матеріалу,
- інтеграція знань, наявність кабінету образотворчого мистецтва, залучення до гурткової роботи.

Не менш важливо давати дітям різноманітні творчі завдання, казкові сюжети, музично-дидактичні ігри. З усієї різноманітності ігор на уроках образотворчого мистецтва доцільним є ігри дидактичні, проблемно-моделюючі, сюжетно-рольові [4].

Важливу роль на уроках образотворчого мистецтва відіграє психологічний комфорт учнів. У початкових класах треба створити теплу невимушену атмосферу. Адже, позитивний емоційний стан дітей – обов'язкова умова для розвитку їх творчості. І як результат – вони вільно почуваються у роботі, не бояться розкрити те, що народилося у глибині їх маленької душі [2].

Розвиток творчих здібностей школярів неможливий без ефективної організації та керування діяльністю дітей. Для цього важливо ретельно і виважено підбирати методи та форми роботи з учнями; систему вправ, завдань, опорних карток; художні техніки, що розвивають спостережливість, уяву, фантазію, асоціативно-образне мислення.

Розвитку творчих здібностей сприяє підбір тематики завдань, що пропонуються для практичної роботи, використання нетрадиційних художніх технік та матеріалів зображення, які є доступним для дітей і дають їм можливості для експериментування, пошуку образів, сміливих втілень на папері незвичайних фантазій, вражень, думок [3].

Отже, засобами курсу «Образотворче мистецтво» в межах урочної роботи існує велика ймовірність розвитку високого рівня творчості школярів із подальшим перенесенням розвинених здібностей на інші сфери діяльності у подальшому житті, а також створення за рахунок їх розкриття стану емоційного комфорту, необхідного для всебічного розвитку та становлення особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонович Е.А. Естетичне виховання підлітків засобами народного образотворчого мистецтва : автореф. дис. канд. ... пед. наук: 13.00.01. Івано-Франківськ, 1997. 24 с.
2. Коршун Т., Кузьміна Н. Формування креативного мислення молодших школярів як психолого-педагогічна проблема. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Удосконалення професійної підготовки вчителя початкових класів засобами дисциплін гуманітарного циклу» (25-26 жовтня 2005 р.). Херсон, 2005. С. 128 – 135.
3. Лихвар В. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності : автореф. дис.. канд.... пед... наук: 13.00.07 / ХДУ, 2003. 22 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Глобальні соціально-економічні перетворення в суспільстві виявили потребу в людях творчих, активних, неординарно мислячих, здатних критично аналізувати, нестандартно вирішувати поставлені завдання й ситуації, формулювати на їх основі нові перспективні проблеми.

Поза сумнівом, обдарована особистість – це велика цінність суспільства, оскільки освіта обдарованих є об'єктивним гарантом його подальшого соціально-економічного й культурно-політичного розвитку.

Аналіз досліджень засвідчив, що основні теоретичні питання, пов'язані з проблемою виявлення і розвитку обдарованої молоді, висвітлено в науковій літературі багатьма вченими, зокрема в низці психолого-педагогічних студій С. Рубінштейна, Дж. Фріман, А. Савенкова, В. Чудновського, Н. Шумакової та ін.[4], де відзначається, що обдарованість – це швидше приховані потенційні можливості особистості, цілісний вияв яких можливий завдяки наявності в педагога великого досвіду та спеціальних знань із цього питання. Крім того, в численних дослідженнях (Н. Бердяєва, В. Вернадського, Н. Вінера, А. Камю, Д. Люїса, Р. Маркузе, П. Сорокіна, А. Ясперса та ін.) була продемонстрована важлива роль мотиваційно-особистісних особливостей та умов соціального оточення обдарованих студентів у реалізації їх потенціалу.

Робота викладача з обдарованими студентами в сучасній системі інтегрованої освіти є однією з найактуальніших проблем у педагогіці. Обдаровані студенти – це не абстрактні носії талантів, майбутні фахівці й видатні науковці, це, передусім, живі люди. Саме тому за їхніми здібностями необхідно бачити насамперед людину з її недоліками та достоїнствами. Такий підхід здатний забезпечити особистісний розвиток талановитих студентів.

Для розвитку творчої обдарованості студентів необхідно створювати сприятливі соціальні й психологічні умови, адже творчий потенціал може бути непомічений або заблокований і реалізуватися на недостатньому рівні чи зовсім не використовуватись. Саме через попит на творчу особистість, спроможну опанувати та запровадити креативний стиль у навчальній діяльності, постає питання щодо необхідності розвитку креативного потенціалу майбутнього фахівця шляхом створення в освітніх установах певного інноваційного середовища.

Реальна педагогічна практика традиційно розрізняє лише три категорії обдарованих:

- 1) з високими показниками за рівнем загальної обдарованості;
- 2) талановиті, що досягли успіхів в яких-небудь галузях діяльності (на існування цієї групи обдарованих реагує педагогічна практика);
- 3) ті, що добре навчаються («академічна обдарованість») [5].

При цьому обдаровані студенти виявляються найяскравіше, як правило, в таких сферах діяльності: інтелектуальна, академічні досягнення, творчість (креативність), комунікація та лідерство, художня, рухова.

1. Інтелектуальна сфера. Обдарований студент відрізняється гарною пам'яттю, жвавим мисленням, допитливістю, добре розв'язує проблемні питання та ситуації, логічно викладає свої думки, може мати здібності практично застосувати знання.

2. Сфера академічних досягнень – це успіхи в декламуванні, математиці, природознавстві.

3. Творчість (креативність). Особистість дуже допитлива, виявляє незалежність і оригінальність, висловлює неординарні ідеї.

4. Спілкування. За такої обдарованості студент добре пристосовується до нових ситуацій, легко спілкується з оточуючими та однолітками, виявляє лідерство на заняттях, ініціативний, бере на себе відповідальність за свої дії.

5. Сфера художньої діяльності. Особистість виявляє великий інтерес до візуальної інформації, захоплюється художніми заняттями, її роботи вирізняються оригінальністю. Виявляє інтерес до музики, легко відтворює мелодії, із задоволенням співає, намагається створювати музику.

6. Рухова сфера. Дрібна і точна моторика, чітка зорова-моторна координація, широкий діапазон рухів, добре володіє тілом, високий рівень розвитку основних рухових навичок [5].

Водночас, варто пам'ятати, що обдарованість здебільшого розуміють винятково як обдарованість інтелектуальну, що пов'язана з інтегративною розумовою функцією.

Спираючись на особистісні характеристики інтелектуально-творчого потенціалу, ми вважаємо, що виявляючи обдарованих і здібних студентів, необхідно відстежувати і вивчати такі характерні особливості: інтелект; креативність; соціальна компетентність; психологічні здібності; не когнітивні особливості характеристики (використання опитувальників); характеристики юнацького і сімейного оточення; досягнення, захоплення.

Тому в умовах вищої школи важливо правильно організувати роботу викладача з обдарованими студентами, не тільки створюючи необхідні умови для їх розвитку, а й психологічно готуючи їх до наполегливої праці, самовиховання.

Робота з обдарованими студентами вимагає належної змістової наповненості занять, зорієнтованості на новизну інформації та різноманітні види пошукової, аналітичної, розвиваючої, творчої діяльності.

Серед методів навчання обдарованих студентів мають переважати самостійна робота, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєних знань, умінь і навичок, інтерактивна взаємодія викладача і студентів. Контроль за їх навчанням має стимулювати поглиблене вивчення, систематизацію, класифікацію навчального матеріалу, де завдання повинні мати творчий, диференційований характер, перенесення знань у нові ситуації.

На нашу думку, ефективним засобом розвитку інтелектуально обдарованого студента є активне застосування в навчальному процесі ЗВО інноваційних особистісно-зорієнтованих, проблемно-пошукових педагогічних технологій, зокрема проектної технології, що дасть змогу розвивати абстрактне, логічне, критичне мислення студентів, інтелектуальні та творчі здібності, формувати в них практичні вміння і навички шляхом залучення до активної інтелектуально-творчої діяльності. Це надасть можливість студентам відчувати себе суб'єктами власних ідей, пошуків, рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Апостолова Г.В. Робота з обдарованими дітьми. *Обдарована дитина*. 2006. № 1. С.12 – 18.
2. Волкова Н.П. Педагогіка : посібник. Київ : Видавничий центр «Академія». 2001. 576с.
3. Новий тлумачний словник української мови / [уклад. В.Яременко, О.Сліпушко]. 2-ге вид., виправлене. Т.3. Київ : Аконт, 2008. 862с.
4. Калашнікова А.М. Робота з обдарованими студентами. *Обдарована дитина*. 2007. № 2. С. 23 – 25.
5. Рыбалка В. В. Определение понятий одаренности, таланта, гениальности личности: классические и современные методологические подходы. *Одаренный ребенок*. 2011. № 2. С. 16–38.

Світлана Денисова,
*викладач іноземної мови,
Луцький педагогічний коледж*
Оксана Кузьмич,
*викладач іноземної мови,
Луцький педагогічний коледж*

КОМІКСИ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасний урок іноземної мови повинен відповідати особливостям сучасного суспільства. Ні для кого не секрет, що для того, щоб зробити матеріал цікавим для учня, його потрібно зробити актуальним, зв'язати з повсякденним життям. Особливості сприйняття сучасних дітей такі, що їм потрібні яскравість і наочність у викладанні. Це пов'язано з тим, що потік інформації постійно збільшується: діти дивляться телевізор, читають журнали, користуються інтернетом. ЗМІ для того, щоб урізноманітнити матеріал і зробити його цікавим, вдаються до багатьох технік – це і особливості шрифту, і колірна гамма, що притягає увагу, і використання різноманітних зображень.

Сучасний урок повинен бути адаптований під інтереси і особливості сприйняття учня. Для цього вчителі використовують інтернет-ресурси, презентації, ігри, метод проектів. Це сприяє актуалізації матеріалу і порівняно з реаліями учнів. Але хотілося б зупинитися на коміксах і розглянути їх як ще одну можливість урізноманітнити матеріал і зробити його цікавим. Ідея коміксу не нова, вона бере початок в XII столітті. Комікс – це частина сучасної Американської культури. Всім відоме видавництво «Марвел», випускає комікси англійською мовою. За більшістю коміксних сюжетів зняті популярні фільми: «Капітан Америка», «Людина-Павук», «Залізна людина», «Люди Ікс» та інші [3].

В Україні комікс став популярний під впливом західної культури. Використання коміксів на уроках іноземної мови сприяє ознайомленню учнів із західною культурою.

Розглянемо на конкретних прикладах застосування коміксу на уроках іноземної мови. У багатьох підручниках автори включають комікс в розділ своїх уроків і учням це подобається. Багато учнів пропонують намалювати продовження коміксу самостійно.

Комікси можна використовувати в якості додаткового матеріалу для розвитку навичок читання, аудіювання, письма та говоріння.

1) Комікс для розвитку навичок читання. Залежно від цілей і завдань уроку комікс застосовується в якості додаткового або основного тексту. Як додатковий матеріал використовуємо комікстріп, це комікс з 4 кадрів зазвичай гумористичної спрямованості. Учні запам'ятовують нові слова в невимушеній формі і вчаться розуміти гумор на іноземній мові. Так само можна використовувати комікс в якості основного тексту. Спочатку учні прослуховують аудіо запис коміксу, стежачи за текстом. Наступний етап – читання за ролями. Залежно від рівня групи робота по тексту варіюється: відповіді на питання або короткий переказ основного змісту.

2) Комікс для розвитку навичок письма. Наприклад, учням пропонується комікс з готовими ілюстраціями, але без підписів – завдання учня заповнити репліки героїв коміксу. При такому виді роботи вчитель повинен гранично конкретизувати завдання. Якщо закріплюємо порядок слів у питальних речень, завдання формуємо таким чином, щоб було поставлено питання, а опонент героя коміксу дав коротку або розгорнуту відповідь, в залежності від типу питання.

3) Для навчання говорінню: читаємо історію в коміксі, читаємо по ролям, потім перетворюємо її в невелику, більш розгорнуту розповідь. З сильними учнями коміксну історію можна спробувати продовжити [1].

Так були перераховані основні способи застосування коміксу на сучасних уроках іноземної мови. Робота подібного виду не може проводитися постійно, але допоможе урізноманітнити і актуалізувати досліджуваний матеріал. Плюсом такої роботи є ще й той

факт, що місце для висловлювання в коміксі обмежена і учневі доводиться варіювати в той чи інший спосіб свій вислів, що допомагає відточувати гнучкість мови, вміння перефразувати висловлювання.

У молодших школярів комікс допомагає вирішити проблему акуратності почерку. Фрази учневі доводиться вписувати безпосередньо поруч із зображенням. Навіть ті учні, які пишуть не дуже акуратно, намагаються написати акуратно і красиво.

Комікси, що поєднують кумедний сюжет з барвистими картинками, мають величезну мотивуючу функцію. Вони забезпечують зорову опору висловлювання, концентруючи увагу учнів на відборі мовних засобів для формування та формулювання думок. До того ж, створені комікси вони можуть розфарбувати, роздрукувати, скласти книжку-комікс, відправити електронною поштою. Домашнє завдання у формі міні-проекту зі складання коміксів завжди викликає невідомий інтерес у класі і виконується всіма учнями з задоволенням [2, с.144].

На уроці іноземної мови учні працюють як з окремими малюнками, так і з цілим коміксом, індивідуально або в групі. Можна запропонувати наступні завдання:

- описати один з малюнків невідомого коміксу і придумати його продовження;
- описати цілий комікс;
- озвучити головних дійових осіб коміксу.

Вираження своїх думок за допомогою персонажів знімає напруження, викликане психологічним бар'єром, і мінімізує стрес, пов'язаний з острахом бути засудженим однолітками за що-небудь.

Сайти з коміксами дозволяють отримати професійний результат з художньої точки зору. Комікси, якими учні зможуть пишатися, не вимагають глибоких знань комп'ютера і можуть бути створені навіть з мінімальними навичками писемного мовлення. До того ж даний вид діяльності дозволяє учням навчитися:

- завантажувати свої картинки;
- завантажувати документ в форматі Word;
- зберігати в форматі PDF;
- повертатися до редагування [1].

Таким чином, досвід застосування коміксів підвищує результативність навчального процесу, забезпечуючи внутрішню мотивацію учнів до вивчення іноземної мови, а також сприяє вдосконаленню їх творчих навичок у письмовій формі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Комикс на уроках англійського мови. URL: <https://worldofteacher.com/1022-63.html> (дата звернення: 05.04.2020).
2. Сонин, А. Г. Комикс как средство обучения иностранным языкам. *Мир изучаемого языка* : материалы межвузовской научно-практической конференции. Часть 2, Барнаул, 2000. С. 143 – 146.
3. Шляхи використання коміксів в освітньому процесі. URL: <http://tea4ingspace.ru/news/2012-03-18/novost-2> (дата звернення: 01.04.2020).

Галина Єрко, викладач кафедри суспільних дисциплін, викладач-методист, Луцький педагогічний коледж

Олег Казмірчук, викладач кафедри суспільних дисциплін, викладач-методист, завідувач відділення «Початкова освіта», Луцький педагогічний коледж

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ МОВОЮ ПЛАКАТУ

Важливість уміння критично мислити є нагальною потребою сьогодення. На Всесвітньому економічному форуму у Давосі міжнародні експерти серед ключових компетенцій 2020 року на друге місце поставили саме критичне мислення. Дослідники вважають, що через велику кількість інформації зростає необхідність навичок правильного її переосмислення [4].

У будь-яку епоху, незалежно від ідеології, мистецтво плаката ефективно впливає на суспільний лад, привертаючи увагу пересічних громадян до найактуальніших проблем світу і способів їх вирішення. Образний лад і основна ідея плаката перебувають у залежності від пануючого в суспільстві політичного устрою [3].

У запропонованій статті автори зробили спробу показати особливості використання сучасного політичного плаката на заняттях з історії.

С. Терно зазначає, що критичне мислення є здатністю ухвалювати самостійні рішення, формулювати запитання, знаходити різні аргументи. Критично мислячі особистості ставлять перед собою такі запитання:

– У чому полягає проблема?

– Які висновки зробив автор стосовно означеної проблеми?

– Які фактори спричинили такі висновки?

– На чому базується автор: на фактах чи на поглядах? Факти можна перевірити, натомість погляди – ні.

– Як автор висловлює думки: нейтрально чи емоційно? [5].

Уміння правильно відповідати на ці та інші запитання при вивченні сучасного плаката на уроках історії є надважливими. Наведемо приклади використання плакатів при вивченні тем із всесвітньої історії «Повсякденне життя і культура» та історії України «Творення нової України».

Як приклад, ефективним буде вивчення плакатів, присвячених російсько-українській війні, відомого українського художника Нікіти Тітова [1].

У процесі роботи з плакатом у студентів формуються та застосовуються такі дослідницькі навички, як:

– визначати, розпізнавати;

– помічати певні ознаки об'єкта;

– описувати об'єкт;

– асоціювати (встановлювати зв'язок між об'єктами та реальною подією);

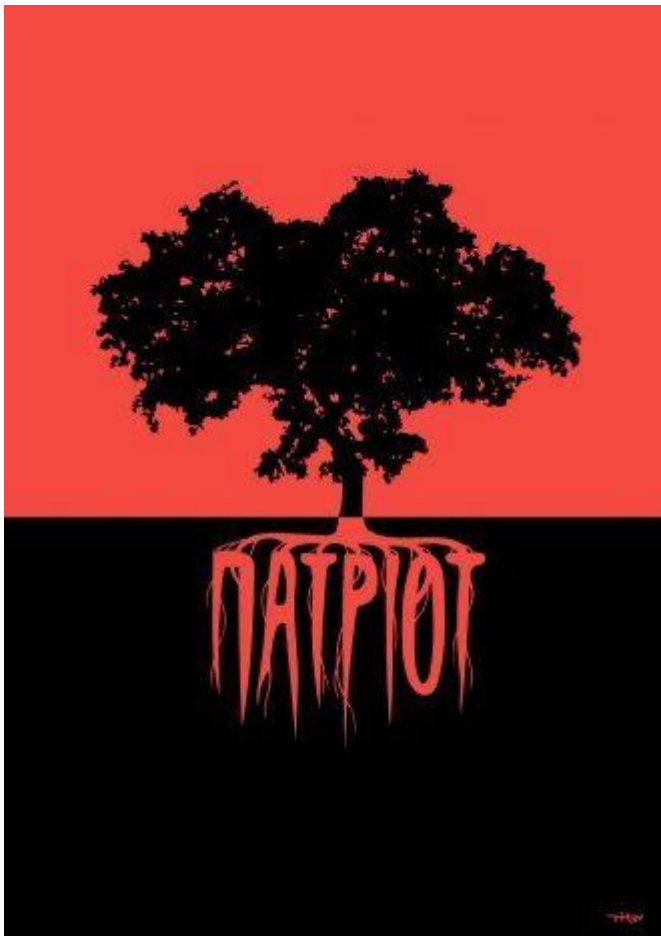
– узагальнювати (підсумовувати);

– застосовувати отримані знання у практичній діяльності.

Важливою складовою вивчення історії є вміння формулювати запитання на пошук можливостей використання, застосування отриманої інформації, у тому числі із використанням плакатів Нікіти Тітова.

ПАНО́ВЕ, НЕ СВАРІТЬСЯ
ЗА КРАЇ́НУ БОРІТЬСЯ

Сформулювати запитання до запропонованих плакатів можна наступним чином: У яких ситуаціях це можна застосувати? Що може зашкодити? Про що говорить наявність таких елементів як ...? У чому зв'язок між ...? Який висновок можна зробити з фактів, які представлено?

Важливою складовою вивчення історії є використання завдань на формулювання студентами аргументів «за» і «проти» (обговорюючи запропоновані вище плакати). Це завдання буде ефективне для роботи в парах, де одна особа висловлює аргументи *за*, інша – *проти*. Така вправа навчає студентів не лише висловлювати негативні чи позитивні точки зору, а й уміння приймати позицію інших.

Щоб навчити здобувачів освіти вміння аналізувати, синтезувати, експериментувати, інтерпретувати, об'єднуємо їх у групи. Кожній групі пропонуємо переглянути плакат.

Завдання студентам:

- 1) спробуйте озвучити думку, яку втілює автор плаката;
- 2) зверніть увагу на візуальні маркери; на звернення, що використані у плакаті, який їх вплив на глядача?;
- 3) визначте головний «меседж» плаката?
- 5) які технології пропаганди і маніпуляцій використано в плакаті?

У самостійній роботі студентів з історії важливим є вміння написання есе через формулювання проблеми та добірку аргументації. Використовуючи плакат для написання есе, по першому важливо дати відповіді на такі запитання [2]:

- Які думки можна висловити стосовно запропонованої теми?
- Чим варто поцікавитись, щоб ваші міркування дали позитивний результат?

Добираючи аргументи, доцільно дати відповіді на такі запитання:

- Які джерела інформації допоможуть найкраще розкрити тему есе?
- Які судження науковців, факти, джерельні дані найкраще зображають сформульовану вами проблему?
- Які з відібраних суджень та фактів підтверджують висунуту вами гіпотезу розв'язання проблеми, а які спростовують?
- Які додаткові докази (свідчення, факти, статистику та ін.) можна навести на користь ваших суджень (припущення та його аргументації)?

Таким чином, використання плаката на заняттях з історії є важливою складовою формування життєвих компетентностей здобувачів освіти, орієнтування їх в інформаційному просторі, його усвідомлене сприйняття, формування власної критично виваженої аргументованої думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 23 плакати про війну й Україну. У Києві відкрилася виставка Нікіти Тітова. URL: <https://cutt.ly/4uxpNEG> (дата звернення: 05.04.2020).
2. Єрко Г., Жалко Т. Медіаграмотність як складова циклу дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки у закладах вищої освіти: методичні аспекти. *Збірник статей Восьмої міжнар. наук.-метод. конф. «Критичне мислення в епоху токсичного контенту»*. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. С. 286–293. URL: <https://cutt.ly/jyxs4dd> (дата звернення: 05.04.2020).
3. Єрко Г., Казмірчук О. *Гендерні студії*: матеріали доповідей (статей, тез) учасників / учасниць VI міжвузівського наук.-практ. семінару (м. Луцьк, 29 берез. 2019 року) / Луцький педагогічний коледж; наук. ред.: В. В. Гусаченка, Л. М. Деркач; упоряд. Г. І. Єрко, Т. Й. Жалко. Луцьк : Волиньполіграф, 2019. С. 32-35.
4. Критичне мислення на другому місці найзатребуваніших компетенцій у 2020. *Освітня платформа «Критичне мислення»*. URL: <https://cutt.ly/cyxhd2Qo> (дата звернення: 05.04.2020).
5. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2012. 70 с.

Богдана Жорняк, канд. пед. наук,
завідувач кафедри музичного виховання та
гри на інструменті,
Луцький педагогічний коледж
Світлана Ткачук, викладач-методист
кафедри музичного виховання та гри на
інструменті, Луцький педагогічний коледж

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В сучасних умовах розвитку суспільства практично перестав існувати масовий спів, знизилась зацікавленість ним дітей. Забуті спільні сімейні співи, які були ознакою виховання духовної культури дітей у родині. У цьому контексті проблема виховання вокальної культури школярів – це проблема формування їх гуманістичних цінностей, музично-художніх ідеалів і смаків [1, с. 7]. Актуальність цієї проблеми можна розглядати із позицій вікової педагогіки, зокрема, з позиції педагогіки молодшого шкільного віку.

Молодший шкільний вік – перша сходинка послідовного прилучення до вокальної культури при належно організованому процесі музичного виховання дітей. Саме в молодшому шкільному віці дитина бере з довілля в багато разів більше для розвитку свого розуму, почуттів, волі, характеру, здібностей, ніж в подальші життєві періоди. Саме тому початкова школа стає для дітей першим шаблоном систематичного, цілеспрямованого виховання вокальної культури, добре розвиненого музичного слуху школярів.

Ефективним методом розвитку музичного слуху молодших школярів є вокально-хоровий спів, в процесі якого розвивається дитячий голос, вдосконалюється вокально-хорові навички, учні ознайомлюються з народними піснями та творами відомих композиторів минулого і сучасності, поповнюють свої знання про виразні засоби музики (особливості музичної мови), з допомогою яких виявляється в музиці художній задум (ритм, висотність, рух мелодійної лінії, динаміка, темп, тембр, структура, фактура тощо).

У навчальних програмах з «Музичного мистецтва» за програмою О. Лобової, в програмі Нової української школи «Мистецтво» Л. Масол та О. Савченко особливе місце відводиться співу як природному способу вираження естетичних почуттів, активному колективному засобу залучення школярів до музики. Вчитель музики має прагнути до того, щоб кожен клас став своєрідним хором колективом [2, с. 74].

Досліджуючи особливості голосового апарату, його функції, педагоги і фізіологи (Є. Алмазов, В. Багадуров, Н. Ветлугіна, М. Грачов, Л. Дмитрієв, І. Левидов, В. Морозов, М. Орлов, В. Шацька) зазначали, що голосові м'язи починають формуватися в дитини в 7-9 років. Унаслідок акселерації формування дитячого голосу завершується в 11-12 років, після чого, як правило, наступають тривалі мутаційні зміни. Це зумовлює необхідність проведення основної роботи з формування вокально-хорових навичок у молодших класах для того, щоб у наступні роки зменшити навантаження на голосовий апарат школяра.

Вокальні можливості дітей молодшого шкільного віку неоднакові. У окремих дітей співацький діапазон складається всього із 2-3 х звуків, в інших – ширший від октави. Одні діти знають багато пісень, вміють їх виразно, інтонаційно чисто проспівати, інші – не володіють такими вміннями. Розпочинати роботу над співами слід з ознайомлення з індивідуальними даними першокласників, які вчитель фіксує в окремому зошиті.

У процесі вокально-хорової роботи в дітей молодшого шкільного віку розвивається слухова чутливість до звуків різної висоти, фонематичний слух, завдяки чому легко засвоюється мова, учні оволодівають знаннями про навколишню дійсність, емоційніше сприймають явища природи і соціального життя.

Складною проблемою процесу співу молодших школярів є забезпечення чистоти інтонування. Одна з головних причини недоліків інтонування – відсутність координації між слуховим сприйняттям дитини і роботою голосового апарату. Перш за все дітей, що співають фальшиво або таких, що мають неприємний (глухий, сиплий) тембр голосу, необхідно показати лікарю-фоніатру, оскільки причиною тут може бути хвороба голосового апарату. Якщо ж голосовий апарат дитини здоровий, але вона співає фальшиво або навіть належить до «гудошників», то з нею слід працювати у двох напрямках: розвивати її слух шляхом уважного прислуховування до співу дітей з чистою інтонацією, а по-друге, приділяти особливу увагу співу дитини у тій ділянці діапазону або на тій ноті, яку вона інтонує правильно. На уроці таким учням треба приділяти постійну увагу, непогано проводити з ними і додаткові заняття [3, с. 10].

Діти сприймають ритм як щось не зовсім реальне, звідки й походять досить часті ритмічні неточності при виконанні пісень. Відчуття ритму слід виховувати шляхом вправ, які варіюються залежно від характеру його нестійкості. Одним із дійових засобів є тактування, яке можна використовувати практично з перших уроків. Для поліпшення відчуття ритму корисні й ритмічні вправи.

Важливою якістю співацького голосу є його тембр. Часто голоси дітей звучать тьмяно, але це на першому етапі закономірно, – учні ще тільки набувають співацької манери, їхні співацькі навички не стійкі. На другому році навчання вже з'являється дзвінкість і легкість звучання.

Як уже підкреслювалось, навички формуються в процесі вправ, тобто повторювання певної діяльності з метою удосконалення її виконання. Треба пам'ятати дві основні умови, без дотримання яких повторювання не матиме певних результатів. По-перше, учневі необхідно усвідомити те, що саме він повинен зробити, чого повинен досягти. По-друге, він повинен свідомо оцінювати результат кожної вправи.

Формування музичного слуху, співацьких навичок є невід'ємною складовою частиною музичного розвитку, тісно пов'язаною із розвитком таких властивостей, як пам'ять, мислення увага. Розвиваючи їх, учитель може домагатись оволодіння учнями співацьких навичок на свідомому рівні, доступному для дітей такого віку.

Ставлячи перед учнями мету – розвиток певної якості голосу і контролюючи її виконання, учитель не повинен випускати з поля зору й інші завдання. Так, наприклад, фіксує рівень розвитку звуковисотного слуху, він ставить завдання – формування тембру голосу, але прагне привчати дітей і до контролю дихання і дикції, виробляє в них правильну співацьку поставу, розширює діапазон тощо. Ступінь розвитку визначається тим, наскільки діти підготовлені до процесу дальшого формування навичок.

Початкове формування музичного слуху та слухових уявлень здійснюється при сприйнятті та виконанні одноголосих мелодій. Основою образного змісту мелодії є мелодична інтонація. Виконання нової незнайомої мелодії без попередньої підготовки слуху до її сприйняття перетворюється просто у виконання нотного тексту, без музичного змісту. Налаштування музичного слуху на осмислення мелодії сприяє емоційному та яскравому виконанні її [4, с. 49].

Важливою є тенденція до розширення можливостей використання української народної пісні в процесі навчання співу, для формування репертуару, для розспівування, тобто розігрівання, підготовки голосоутворюючого апарату до роботи, що дозволяє зберігати «природну» постановку голосу. Також слід використовувати народні дитячі пісні, ігри, забавлянки, колискові, календарні, обрядові та інші українські пісні.

Особливо важливим є збагачення слухового досвіду дітей, що сприяє розвитку музичної пам'яті, уваги, уяви, мислення, спостережливості, а це, в свою чергу, допомагає впізнавати, порівнювати, уявляти та відтворювати запропоновані музичні зразки. Такий досвід сприяє не тільки розвитку співочих виконавських навичок, а й музичному розвитку в цілому.

Роботу над звуком і словом треба вести одночасно, спрямовуючи основну увагу на розвиток інтонаційної виразності мови, що сприятиме вдосконаленню не тільки артикуляційного апарату, а й слуху, дихання, голосу і відчуття ритму.

Розвиток чистоти співацької інтонації передбачає вміння чисто відтворювати мелодію, окремі звуки, інтервали, поспівки. У практиці є багато цікавих засобів, що сприяють розвитку високих мовних інтонацій: образне читання віршів, тексту пісень, звуконаслідування в ігровій формі.

Формування співацької інтонації проходить у два етапи: перший етап – вправи на окремих звуках та інтервалах, другий – на поспівках і потім – на мелодіях пісень. На сьогодні – це найбільш відпрацьована сторона методики навчання дітей співу, розвитку їх музичного слуху [5, с. 33].

Отже, визначення сутності вокальної культури молодших школярів показало, що вона виступає якісною характеристикою особистості. В основі виховання вокальної культури лежить вокальне інтонування, яке залежить не тільки від роботи голосових складок, але й координації всього співацького апарату. Чим краще організований співацький апарат, тим чистіше школяр інтонує, а значить чує. Гарний слух є основою роботи виконавця при передачі музичного образу. Сучасна методика музичного виховання розглядає інтонування в двох аспектах: з одного боку, це спосіб осмислення музики, з другого – один із засобів виховання музичного слуху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дем'янчук О. Н. Розвиток музичних здібностей у молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 4. С. 7 – 9.
2. Нова Українська школа : poradnik dla vchytelja / Za red. N. Vvivik, Kyiv : TOB, Vydavnychij dim «Plyady», 2017. 206 s.
3. Ткаченко Л., Савчук Л. Особливості уроку музики як шкільного предмета і як уроку мистецтва. *Завуч*. 2003. № 1. С. 10 – 11.
4. Шамина Л. Работа с самостоятельным хоровым коллективом. Москва : Музыка, 2008. 176 с.
5. Шинтяпіна І. В. Художньо-творчі вміння як умова творчого самовираження. *Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць*. Київ : Вид. НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2002. Вип. 3. С. 33 – 37.

Катерина Жук, магістерка,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки
Науковий керівники – Оксана Бартків,
канд. пед. наук, доцент кафедри
загальної педагогіки та дошкільної освіти,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

ВРАХУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВИХОВАННІ В ДІТЕЙ ШАНОБЛИВОСТІ

Дошкільний вік – це сенситивний період для морального розвитку особистості, що здійснюється через накопичення соціально значущого досвіду, моральних норм, формування та зміцнення позитивного ставлення до інших людей та навколишнього світу в цілому. Залучення дитини до соціальної дійсності сприяє зародженню громадської і моральної спрямованості дитячої особистості. Так як формування базису особистісної культури є метою Базового компонента дошкільної освіти, пріоритетним є виховання базових якостей особистості дитини та формування її моральної поведінки починаючи вже з перших років життя.

Видатні вчені підкреслювали значення дошкільного віку у становленні особистості. Так, найважливіші аспекти морального виховання та формування у дітей загальнолюдської моралі відзначаються у працях І. Беха, Н. Волкової, О. Скрипченко, М. Фіцули та ін. Психологічні механізми становлення та розвитку моральних почуттів уявлень, суджень, переконань і поведінки досліджували К. Альбуханова-Славська, Л. Божович, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Кононко, Ж. Піаже, та ін. Проаналізовано педагогічні умови та засоби формування моральних норм та цінностей у дітей А. Виноградовою, Т. Марковою, Л. Стрелковою. У працях С. Кулачківської розглянуто формування моральних почуттів дошкільників, у працях Ю. Приходько - ціннісного ставлення до однолітків, Т. Титаренко - особистісного розвитку дошкільника [4].

У дошкільному віці створюються найбільш сприятливі умови для морального розвитку особистості, відбувається активна взаємодія з навколишнім світом, розширюється і перебудовується система взаємин дитини з дорослими і однолітками, ускладнюються види діяльності, виникає спільна з однолітками діяльність. Дитина цього віку пильно придивляється до світу дорослих, починає виділяти в ньому взаємини між людьми, формувати власне ставлення до них та реагувати на їхні слова, дії, вчинки, що може бути формою для подальшого наслідування. У дошкільному віці є необхідність удосконалювати розвиток позитивної мотиваційної спрямованості, завдяки якій діти увійдуть в соціум з власним усвідомленням ціннісних орієнтацій.

Дитина-дошкільник осягає світ людських відносин, відкриває закони, по яким будується взаємодія людей, підпорядковує свої дії суспільним нормам та правилам поведінки, співпереживаючи та виявляючи ввічливість, доброзичливість та турботу до інших. Саме тому важливим є сприяння вияву ним цих якостей та подібних чеснот, що знаходять своє відображення у понятті «шанобливість». Беручи до уваги те, що з позицій теорії та практики виховання, шанобливе ставлення до інших входить до структури особистості як одне з провідних моральних понять, поняття «шанобливість» та «шанобливе ставлення», насамперед, виступають компонентами морального виховання дошкільника. Тобто оволодіння дитиною першими моральними нормами є необхідним орієнтиром у спілкуванні з оточуючими людьми і світом, особливо в дошкільному віці. Активна позиція особистості дитини-дошкільника, засвоєння моральних норм і принципів в процесі суспільно цінної діяльності при їх пізнанні, переживанні і особистісному прийнятті - важлива умова повного засвоєння моральних норм і принципів [2].

У дитини виникають соціально значущі для її віку спонукання (мотиви): пошкодувати товариша, якщо він засмучений, взяти за руку, обійняти, поділитись іграшкою, погратись разом чи зайняти чимось цікавим, і використання подібних моральних еталонів до трьох років відбувається несвідомо. Надалі відбувається подальший розвиток саморегуляції поведінки відповідно до норм і правил. Старші дошкільники все більше орієнтуються на них і на свої моральні уявлення. Тому їх поведінка стає менш залежною від ставлення до людей і від власних бажань та інтересів [5].

Можна стверджувати, що дитина старшого дошкільного віку, отримуючи певні емоційні враження про навколишній світ, накопичує уявлення про різні форми життя, засвоює нормативну діяльність; у неї формуються основи морального мислення та суспільної свідомості, а також закладаються початкові елементи морально-етичної культури.

Розвиток рефлексії в старшому дошкільному віці має прояви в здатності усвідомлювати свої особливості й те, як вони сприймаються іншими людьми, у побудові своєї поведінки з урахуванням можливих реакцій з боку дорослих і однолітків. За спостереженнями О. Запорожця, у старших дошкільників значною мірою зростає шанобливість до однолітків і готовність до взаємодопомоги. Розуміння емоційного стану іншої дитини допомагає вибудовувати гуманні відносини. Шляхами виховання у дитини прагнення шанувати інших є розкриття нею позитивних якостей оточуючих.

Виховання шанобливості як базової якості особистості старшого дошкільника відбувається під час формування моральної поведінки в дошкільному навчальному закладі.

Однак це здійснюється за повноцінних психолого-педагогічних умов: високого морального потенціалу навколишнього соціального мікросередовища; залученості та активності дитини в освоєнні морального досвіду; спеціальному психологічному супроводі розвитку моральної сфери особистості дошкільника [1]. У ході цілеспрямованої роботи з морального виховання в дітей дошкільного віку може розвинутися вміння керуватися в своїй поведінці моральними мотивами, що призведе до становлення основ моральної спрямованості особистості [3].

Старший дошкільний вік важливий і тим, що є періодом, який визначає подальшу траєкторію становлення та розвитку особистості, і є найбільш сприятливим та доцільним для використання методів, методик і підходів до формування шанобливого ставлення до старших, однолітків, сім'ї, як до цінності, до навколишнього світу в цілому. Це відбувається за однієї умови, якщо дорослі, виховуючи дитину, самі володіють морально-етичною культурою, тобто розуміють загальні проблеми навколишнього світу, показують власний правильний приклад взаємодії, а також допомагають налагодити відносини з іншими.

Отже, в основі виховання базових якостей особистості старшого дошкільника, в тому числі шанобливості, лежать процеси формування моральної поведінки. Якщо основи гуманних стосунків не будуть сформовані в цей період, особистість дитини може розвиватись негармонійно і згодом заповнити цей проміжок виявиться надзвичайно важко. З огляду на це, важливим завданням закладу дошкільної освіти є сприяння процесу розвитку дитячої свідомості, морально-етичного виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Григорович Л. А., Марцинковская Т. Д. Педагогика и психология : учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Гардарики, 2003. 480 с.
2. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения : учебник / под ред. А. Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. СПб : Питер, 2017. 480 с.
3. Психология и педагогика в 2 ч. Часть 2. Педагогика : учебник для СПО / В. А. Сластенин [и др.] ; под общ. ред. В. А. Сластенина, В. П. Каширина. Москва : Издательство Юрайт, 2018. 374 с.
4. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навчальний посібник для студ. пед. навч. закл. спец. Дошкільне виховання / З. Н. Борисова, В. У. Кузьменко та ін. ; за заг. ред. З. Н. Борисової. Київ, 2004. 511 с.
5. Чмелева Е. В. История педагогики : педагогика дошкольного детства в России конца XIX - начала XX века : учеб. пособие для бакалавриата и магистратуры. Москва : Издательство Юрайт, 2019. 194 с.

*Марія Замелюк, канд. пед. наук, старший
викладач кафедри дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж*

НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Серед найулюбленіших жанрів художньої літератури для дітей була і є казка. Учені А. Богуш, Л. Дунаєвська, С. Мишанич, А. Нікіфоров, Л. Нікулін, В. Пропп, Ю. Руденко та ін. вважають, що складовими образної системи казкового тексту виступають насамперед міфологічні уявлення [4,с.43].

К. Ушинський зазначає: «Багато народних казок ідуть, звісно, з глибини язичницької давнини, коли вони зовсім не були казками, а щирим віруванням народу».

Відомо, що українське казкознавство започатковане народом. Народ добре усвідомлював непересічну вартість усної народної творчості, звертався до неї, записував оповіді казкарів. Народні казки «Котик і Півник», «Рукавичка», «Як звірі весну шукали», «Лисиця і Журавель», «Ріпка», «Коза-Дерева», «Солом'яний бичок» відображали побут українського народу, його природничу спостережливість.

О. Кононко та ін. дослідники зазначають, що особливе місце в розвитку особистості старшого дошкільника посідає становлення його чуттєвої сфери – емоцій та почуттів. У

дитини з'являється здатність управляти емоціями, відбувається раціоналізація переживань, почуття набувають більшої сталості та глибини [3, с.40]. Наприклад, вони знають назву сезону, можуть виділити його окремі характерні ознаки, намагаються пояснити причини спостережуваних явищ, хоча часто плутають причину й наслідок; здатні зрозуміти не тільки деякі причини змін, що відбуваються у природі, але й послідовність розвитку окремих предметів і явищ природи. У цьому віці дошкільники починають помічати подібність і відмінності предметів, розуміють зв'язки між змінами в неживій природі й у тваринному світі [2], що дає можливість використання цього сензитивного періоду для вирішення завдань екологічного виховання.

Як зазначають Т. Зінкевич-Євстигнеєва, Т. Грабенко й інші, народні казки є надзвичайно образні і трепетні. Саме народні казки можуть розповісти про різні грані життя, що є дуже важливим для світорозуміння. Наприклад, аналіз казок І. Франка («Лис і дрізд», «Заєць і ведмідь «Лисичка-кума», «Фарбований лис») та казок інших письменників, показує, що деякі з них не викликають у дітей почуття любові, бажання берегти природу, не несуть у собі необхідної екологічної інформації. Так, у казці «Лис і дрізд» ми можемо прочитати: «Отут його пси побачили, та як кинулися за ним! Ледве Лис здужав пробігти декілька кроків, як пси наздогнали його і роздерли». Н. Рижова вважає, що екологічно «неправильні» твори можуть слугувати приводом для обговорення, особливо в роботі зі старшими дітьми.

Зокрема, К. Ушинський рекомендував широко використовувати казки і сам давав чудові зразки оповідань і казок для дітей, які допомагають розширити уявлення дітей про природу. Засновниками дитячої природознавчої літератури були: В. Біанкі, Б. Заходер, Г. Скребицький, М. Пришвін, Н. Павлова й інші, вони не тільки писали цікаві казки про природу, але й передавали точні факти, наукові відомості про природне середовище.

На думку Л. Стрелкової, основна умова читання художніх творів дітям – передача емоційного ставлення дорослого до змісту твору.

Аналіз результатів численних психолого-педагогічних досліджень дає можливість дійти висновку: діти старшого дошкільного віку здатні відрізнити фантастичні елементи казок від реальності, розуміють, що в казці міститься достовірна інформація і поряд із цим є елементи вигадки (тварини, дерева розмовляють, тощо). Казка істотно впливає водночас на свідомість та на емоційну сферу особистості дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти : Науковий керівник: А.М. Богуш, дійсний член . НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В., Лисенко Г.М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Беленька Г.В. Казка як засіб екологічної освіти і виховання. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 5. С. 14 – 18.
3. Беленька Г.В. Віконечко в природу : методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. Київ : Сім кольорів, 2014. 56 с.
4. Беленька Г.В. Природничі науки у казках, запитаннях, завданнях, дослідях [Текст]. *Дитячий садок*. Бібліотека. 2011. № 9. 123 с.
5. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних заклад. Київ : Слово, 2006. 304.

Марія Замелюк, канд. пед. наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж
Надія Денис, викладач кафедри дошкільної освіти, Луцький педагогічний коледж

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ПСИХОГІМНАСТИКИ ТА МУЗИКОТЕРАПІЇ

У Законі «Про дошкільну освіту» (2001) наголошується на вагомому значенні дошкільної освіти у формуванні особистості дитини, розвитку її креативності як базової якості особистості. Базовий компонент дошкільної освіти (2012) передбачає перехід дошкільної освіти до креативних технологій виховання й навчання, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків, нахилів, здібностей. Відтак, переосмислення пріоритетів, цілей і завдань навчання й виховання дітей дошкільного віку актуалізує питання становлення творчої особистості, виявлення та розвитку її здібностей, творчого потенціалу.

У контексті дослідження вважаємо за необхідне насамперед внести деякі уточнення щодо трактування поняття «творчість». Так, сучасний тлумачний психологічний словник трактує творчість як: «...психічний процес створення нових цінностей. Припускає наявність у суб'єкта здібностей, мотивів, знань і умінь, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю» [4, с. 393].

Педагогічний словник розглядає творчість як продуктивну діяльність, здатну породжувати якісно нові моральні та духовні цінності суспільного значення [2, с.326].

На думку психологів (Дж. Гілфорд, Л. Кадченко, Г. Костюк, А. Мослоу, В. Моляко, Я. Пономарьов та ін.) творчою вважається особистість, здатна до постановки й оригінального вирішення завдань із високим рівнем мотивації до реалізації ідей. Серед пріоритетних психологічних особливостей творчих людей учені (Б. Ананьєв, Г. Костюк, С. Максименко та ін.) виокремлюють: незалежне мислення, свіжість та цілісність сприйняття, інтуїцію, оригінальність, ініціативність, безпосередність, чесність, працездатність, ентузіазм, високу самооцінку.

Перед нашою країною, вихователями та батьками постало важливе завдання, щоб кожна дитина зростала не лише здоровою та міцною, а й ініціативною, поміркованою, вдумливою, здібною та творчою особистістю. Така активна життєва позиція може мати підставу, якщо людина думає творчо, бачить можливість для вдосконалення та самовираження. Але слід пам'ятати, що творча обдарованість дитини, як і окремі її здібності, не дається в готовому вигляді від природи. Від самого народження діти, отримуючи та аналізуючи інформацію, пізнають світ, намагаються побудувати свою систему пізнання, природі та стосунках, збагнути закони людства. Їм треба допомогти побачити багатогранність навколишнього світу, його суперечливість, закономірності існування та розвитку.

Науковці (А. Дьяков, К. Палаха [5] та ін.) відзначають, що у творчості особливої вагомості набувають як соціальні, так і особистісні чинники, зокрема психологічні якості особистості, її характер, сила волі, винахідливість, досвід, інтелект, гострий розум, інтуїція, уява тощо. Л. Виготський [1] стверджував, що творчість є необхідною умовою існування, й усе, що виходить за межі рутини і в чому міститься хоч йота нового, зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини. Тому, для розвитку творчості у дитини слід використовувати різноманітні цікаві заходи.

Зупинимося на прийомах психогімнастики і музикотерапії.

Що таке психодіагностика? Перш за все, це фізкультура, але не механічне повторення фізичних вправ. Адже, будь-який фізичний рух в психогімнастиці висловлює якийсь образ

фантазії, яка насичена емоційним змістом, тим самим об'єднується діяльність психічних функцій – мислення, емоції, рухи – а з допомогою коментарів ведучого підключається ще внутрішня увага дітей до цих процесів. Таким чином, психогімнастичні вправи використовують механізм психофізіологічного функційного єднання.

Багато досліджень довели, що музика посилює обмін речовин, посилює або зменшує м'язову енергію, змінює дихання, змінює кров'яний тиск, дає фізичну основу для емоцій. Дітям музикотерапія допомагає збагатити знання про навколишній світ, прищепити любов до музики, навчити слухати й розуміти, як і про що розповідає музика. Для того щоб музикотерапія позитивно вплинула на розвиток і виховання малят, необхідно враховувати особливості дітей.

Музикотерапія як цілісне використання музики в якості основного та ведучого фактора дії на розвиток дитини включає такі напрями, як вокалотерапія (співи), музикотерапія в рухах (танці, музично-ритмічні ігри), музикування на музичних інструментах та інші.

Так, ритмічні завдання, які надаються дітям у дитячому садку, допомагають активізувати та пробуджувати інтерес дитини до діяльності.

Якщо дитина проявляє себе в ритмі, це говорить про те, що в неї міцніє її вольовий початок, без якого неможливі ні навчання, ні робота. Ритмічні ігри дуже подобаються дітям. Найпростіший спосіб організації гри – повтор дитиною рухів дорослого. Дорослий виступає ведучим у грі-імпровізації, а дитина одночасно і спостерігає за ним, і намагається копіювати його. Дорослим зовсім необов'язково мати хореографічну підготовку для рухових імпровізацій. Основою для них послужить танцювальний досвід, що є в кожного, і звичайний вибір виразних рухів: кроки, стрибки, жести, міміка, рухи корпусу, пересування в просторі приміщення. Досить передати в рухах загальний характер музики, зв'язати пластику рухів із музичним звучанням.

Це відчуття в дитини буде пов'язано зі здатністю до природних, вільних, координованих рухів. Точність і спритність рухів, їхня відповідність пережитим емоціям, а головне, задоволення, яке дитина одержує під час рухів, – вірний показник її емоційного благополуччя. При цьому не треба спеціально вивчати з дитиною танцювальні рухи, псувати гру тренажем і проробленням деталей задуманої дорослим танцювальної композиції. Вільні, імпровізовані танцювальні рухи дорослого виступають тут головним і єдиним способом досягнення потрібного результату.

Музикотерапія – це контрольоване використання музики в освіті, вихованні, лікуванні та реабілітації дітей [3, с.15]. Музикотерапія активно використовується в корекції емоційних відхилень, страхів, рухових і мовних розладів, відхилень у поведінці, при комунікативних труднощах тощо. У процесі слухання музики розвиваються позитивні риси: (упевненість, чесність, сміливість, доброта тощо), проходять невротичні прояви (страхи, тривожність, невпевненість тощо).

Таким чином, активна арт-діяльність дітей, зокрема, психогімнастика та музикотерапія, дає дітям дошкільного віку стійку мотивацію до художніх видів діяльності, розвиває терпіння, акуратність, завзятість, емоційну чуйність, творчу активність і неординарні та креативні здібності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Москва : Просвещение, 1991. 93 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
3. Киселева М.В. Арт-терапия в работе с детьми : Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов работающих с детьми.-Санкт-Петербург : Речь, 2006. 160 с.
4. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П., Замелюк М. І. Казкотерапія в психологічному консультуванні дітей та дорослих : навч.посіб. для студ. Вищ. Навч. Закл. III – IV рівнів. Луцьк : Східноєвроп. Нац. Ун-т ім. Лесі Українки, 2019. 150 с.
5. Паталаха К. В. Творческая самореализация школьника в учебном процессе : дисс. ...канд. пед. наук.: 13.00.01. Челябинск, 2002. 187 с.

Анна Зарицька,

*канд. пед. наук, викладач постановки
голосу, Луцький педагогічний коледж*

Віктор Мрочко, заслужений артист

*України, викладач постановки голосу,
Луцький педагогічний коледж*

ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Нові умови суспільного життя потребують сучасного підходу до підготовки висококваліфікованого фахівця у галузі музичного мистецтва, які спроможні: застосовувати на практиці знання вокальної педагогіки, застосовувати сучасні методики проведення уроків з музичного мистецтва в умовах Нової української школи, застосувати активні форми та методи музичного виховання, створювати атмосферу взаємодопомоги та співпраці у творчому колективі. Вокальне мистецтво – це мистецтво діалогу, у взаємодії вокального виконавства та вокальної педагогіки, в результаті якого формується особистість співака.

Окреслена проблема висвітлена сучасними науковцями в різних аспектах: теоретичні засади музично-педагогічної діяльності майбутнього фахівця висвітлені у працях К. Завалко, В. Лабунця, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Щолокової та ін. Питання підготовки бакалавра музичного мистецтва до вокальної діяльності знайшли відображення у працях В. Антонюк, Н. Гребенюк, А. Козир, Т. Левшенко, К. Матвєєва та ін.

Професійна вокальна підготовка студентів в мистецьких закладах вищої освіти відбувається в процесі викладання фахових дисциплін. Фундаментальну роль на початковому етапі вокальної підготовки студента відіграє викладач, його педагогічна майстерність, висока професійна готовність, індивідуальні методики, що розвивають вокально-технічні та художньо-виконавські навички студентів.

Вокальна підготовка бакалаврів музичного мистецтва охоплює як аудиторну так і концертну творчу діяльність, де студент-виконавець виступає як співавтор художнього образу, інтерпретатор тексту автора, імпровізатор у виявленні вільного суб'єктивного особистісного розуміння сутності авторського тексту, адресуючи свою творчу версію авторсько-виконавського тексту слухачу, публіці [1].

Оскільки вокальна музика – це синтетичне, різнобічне, багатопланове явище: синтез слова, поетичного тексту, мелодії сольного голосу та інструментального комплексу його супроводу, тому школа розуміння музичного змісту вокального твору має більше об'єктивних даних, ніж інструментальний твір. Цьому сприяє особлива властивість вокальної музичної інтонації відтворювати різні ступені емоційності, волі, фантазії, що створює основу для аналізу формотворчих модулів, як синтезу чуттєво-емоційного та категоріально-логічного умовиводу.

Аналіз вокального твору, як першооснова художнього процесу, є методологічною базою для розуміння емоційно-естетичного змісту виконуваного твору [2]. Ознайомлення з музично-поетичним змістом, визначення жанрово-стильових особливостей, засобів музичної виразності, інтонаційно-сміслових кульмінацій, встановлення музично-інтонаційних, поетично-мовних структур та технологій виконавської діяльності – все це є необхідною умовою художньо-творчого реагування на музику.

Важливим етапом вокальної підготовки бакалаврів музичного мистецтва є створення музично-педагогічної, виконавської інтерпретації, як результату особистісно-ціннісного соціально-музичного судження. Слід зазначити, що інтерпретування – це діяльність музичного мислення, спрямованого на розкриття виражальних можливостей твору та творча процесуальність, в якій актуалізуються духовні сутнісні сили з метою створення

повноцінного слухового образу [3]. Це творчий процес художнього відтворення музичного твору різними виконавськими засобами, що пов'язані з індивідуальними особливостями, технічними можливостями виконавця, і проявляються у динамічно-темпових відхиленнях, артикуляції, фразуванні, різноманітних засобах звуковидобуття та направлені на розвиток симультанних уявлень, що створюють передчуття цілісності музичного твору – найважливішого чинника вокально-виконавської діяльності.

Вочевидь, значимим етапом вокальної підготовки бакалаврів музичного мистецтва є одухотворене концертне виконання музичного твору, як емоційне узагальнення, співпереживання. На цьому етапі художнього вчинку важливим є імпровізаторські виконавські уміння: сценічна майстерність, вміння співати в ансамблі, знання закономірностей вокальної виконавської імпровізації. Особливість імпровізаторських умінь полягає в тому, що їх сформовано на основі досвіду музично-творчої діяльності і вони реалізуються в одномоментній дії в часовому музичному просторі твору, що звучить. Здатність до імпровізації передбачає високий рівень культури музичного мислення, глибокі знання, професіоналізм, прагнення до краси, гармонії та досконалості.

Отож, творча спрямованість у вокальній підготовці бакалавра музичного мистецтва сприяє професійному становленню фахівця, відповідальності в освоєнні явищ вокального мистецтва, самовдосконаленням на шляху до професіоналізму і майстерності, оволодінням необхідною «палітрою» способів професійної діяльності, проявом продуктивної компетентності. Подальшого дослідження потребують методологічні засади формування вокальної майстерності, психолого-педагогічні механізми активізації творчого потенціалу студентів на рівні особи та соціальних груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бахтин М. М. Эстетическое наследие и современность : межвуз. сб. науч. тр. Саранск, 1992. 176 с.
2. Дашак А. Божественна природа звуку. Львів, 2003. 102 с.
3. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва. Київ, 2004. 263 с.

Галина Захожа, студентка,
Східноєвропейський
національний університет імені Лесі Українки
Науковий кер – Оксана Бартків,
канд. пед. наук, доцент кафедри загальної
педагогіки та дошкільної освіти,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАВИЧОК ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ

Проблема використання інтерактивних методів навчання й виховання на сьогодні є надзвичайно актуальною. З використанням інтерактивних технологій педагоги отримали можливість формувати систему знань, умінь й навичок, задовольняючи індивідуальні запити кожного здобувача освіти, зробити освітній процес цікавим і ефективним.

Особливо важливим є використання інтерактивних технологій в початковій школі, як таких способів організації освітньо-пізнавальної діяльності учнів, які забезпечують засвоєння ними змісту навчання й досягнення цілей навчання при розв'язанні певних проблемних завдань.

Вагомий внесок у розкриття цієї теми зробили вітчизняні науковці та практики, які досліджували сутність інтерактивних методів навчання, їх використання у навчально-

виховному процесі. Зокрема це А. Гін, Є. Ільїн, В. Кривошей, О. Пометун, Л. Пироженко, О. Саган та ін. Концептуальні основи здоров'язбережувального виховання закладені у працях К. Бондаревської, Є. Бойченко, І. Брехмана, О. Ващенко, О. Дубогай та ін.

Поняття «інтерактив» походить від слова «interact» (inter – взаємний та act – діяти), тобто інтерактивний – це здатний до взаємодії, діалогу [2]. Сутність інтерактивного навчання полягає у взаємонавчанні, співпраці, коли як вчитель, так і учень виступають як рівноправні та рівнозначні суб'єкти навчання. Нами інтерактивність в освітньому процесі розглядається як цілеспрямована взаємодія вчителя та учнів, самих учнів, побудована за принципам паритетності та співробітництва. Як засвідчує аналіз поглядів вчених (О. Пометун, Л. Пироженко та ін.) інтерактивне навчання дозволяє одночасно розв'язати низку завдань: розвивати комунікативні вміння й навички, встановлювати емоційні контакти між дітьми, реалізовувати виховні завдання тощо. Використання інтерактивного навчання знімає нервову напругу, дає можливість змінювати форми діяльності, переключає увагу на основні питання. Особливо необхідно використовувати інтеракцію в ході формування в дітей здорового способу життя й навичок особистої гігієни, оскільки, як засвідчує статистика, на сьогодні здорових дітей народжується все менше, а захворюваність збільшується. Дослідження свідчать, що лише 35% є умовно здоровими, а на період навчання кількість хронічних захворювань зростає вдвічі [1]. Тому потрібно більше уваги приділяти збереженню здоров'я дітей, як найбільшого людського надбання.

Так у ході формування навичок особистої гігієни в дітей молодшого шкільного віку можна використати метод асоціативного куща, який спонукає учнів думати вільно та відкрито стосовно певного предмета, образу, теми, включаючи почуття, емоції, ставлення, стимулює нелінійну форму мислення – асоціативне мислення [3]. Дітям варто наголосити, що особиста гігієна – це сукупність гігієнічних правил поведінки особистості в побуті, на відпочинку, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я. І рівень дотримання основних правил особистої гігієни є критерієм загальної культури людини, а їх дотримання має велике значення для належної та повноцінної її діяльності.

У ході реалізації методу вчитель визначає одним словом тему, яку потрібно опрацювати, а учні добирають асоціації, що виникають у пам'яті стосовно вказаного слова. Так, пропонуємо учням висловити свої асоціації щодо поняття «особиста гігієна». Відповіді учнів фіксуємо у вигляді куща

Рис.1. Асоціативний куш словосполучення «особиста гігієна»

Як засвідчує аналіз рисунку 1, учні спочатку підбирають ті слова, які вони вживають в повсякденній діяльності (мило, зубна щітка, гребінець, вода, носовичок тощо). На рисунку нами подано лише основний ряд асоціативного куща, проте в процесі підбору слів-асоціацій учні можуть підбирати й другий ряд. Наприклад, розглядаючи поняття «зубна щітка», в дітей виникають асоціації: порожнина рота, зуби, зубна паста та ін. Важливим є те, щоб по завершенні побудови асоціативного куща, учні вмели аналізувати слова-асоціації,

віднаходити зв'язки з ключовим словом і формулювати узагальнення.

Цікавим у формуванні навичок особистої гігієни є ігрові методи в поєднанні з груповою чи парною роботою. Пропонуємо дітям розподілитися на дві команди й позмагатися в знанні засобів особистої гігієни. Для цього рекомендуємо розгадати такі загадки: Чищу зубки кожен день дуже добре й швидко, мені в цьому допоможе моя зубна... (зубна щітка). Лежить на полиці річ невелика, потреш її в руках, бруд умить зника (Мило). Різні 30 зубчиків для кучерів і чубчиків, по голові ходять – волосся в порядок приводять (Гребінець). І сяє, і блищить, і нікому не лестить, а справжню правду скаже – як є усе покаже (дзеркало).

Цікавим у формуванні навичок особистої гігієни є й інтерактивна технологія роботи в парах, використання якої сприяє тому, що учні не можуть ухилитися від виконання завдання, які, за інших умов, потребують значної затрати часу. Ми пропонували кожній парі учнів скласти правила особистої гігієни (1. Чистити зуби два рази на день. 2. Мити руки з милом перед їжею та після туалету. 3. Одягати чисту білизну щодня. 4. Регулярно приймати душ та ванну та ін. 5. Слідкувати за чистотою одягу, тіла, взуття тощо). Важливо звертати увагу на те, щоб у ході формулювання правил особистої гігієни, кожна пара учнів досягала злагоди щодо відповідей або рішення. По завершенні часу, відведеного на обговорення, кожна пара учнів оголошувала свою думку, обмінювалася власними ідеями та аргументами з усім класом.

З метою закріплення знань про особисту гігієну та розвиток в школярів уяви пропонуємо використати гру «Пантоміма». Учні сідають в коло і вчитель пропонує «прийняти душ».

Для узагальнення знань учнів можна використати метод «Мікрофон», який є різновидом загально групового обговорення і надає можливість кожному учневі швидко та по черзі відповісти на запитання або висловити свою. У контексті нашої проблеми для обговорення беремо питання: 1. Які хвороби може спричинити недотримання правил особистої гігієни? 2. Для чого потрібно дотримуватись правил гігієни? 3. Чи правильне твердження, що наше здоров'я значною мірою залежить від виконання правил особистої гігієни?

Отже, сучасне життя потребує формування активної творчої особистості. Виховати її можна лише впроваджуючи в освітній процес інтерактивні методи навчання й виховання. Саме інтерактивні методи створюють реальні умови для самонавчання, збудження розумової, емоційної, вольової сфер дитячої діяльності, знаходження за допомогою експерименту відповідей для пояснення причин і наслідків у певних життєвих ситуаціях, процесів, понять. У наслідок співпраці учні обов'язково відчують свій поступ уперед. Важливо в початковій школі створити умови для атмосфери успіху та творчого співробітництва. Лише завдяки інтерактивним методам навчання й виховання можна привити інтерес й сформуванню в молодших школярів навички до збереження власного здоров'я загалом та формування навичок особистої гігієни зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1728 с.
2. Берегова А. Б. Інтерактивні технології навчання як один із засобів формування системи біологічних знань учнів. *Шкільний світ*, 2008. № 28. С. 19-20.
4. Пометун О.І., Л.В. Пироженко Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ : Видавництво А. С. К. , 2004. 192 с.

Олексій Іванов, канд. філос. наук,
Амбасадор Фонду родини Богдана Гаврилишина,
м. Мангайм, Німеччина

Наталія Іванова, доктор філос. наук, доцент,
Луцький педагогічний коледж

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ СЕНСІВ ЯК ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ЦІННІСНИХ ВІЗІЙ СВІТУ «ПОСТ-ПРАВДИ»

Формування нової інформаційно-комп'ютерної реальності як реальності відносин, а не речей, передбачає присутність у ній людини ідеально, де всі дії відбуваються фактично без участі її тіла. Критеріями існування зовнішнього світу в такому випадку стає популярний операторський принцип: що бачу, те маю; що відтворюється, відображається, те і є. Бути – це бути у сприйнятті. А для великої кількості людей інформаційно-комп'ютерна реальність більш значима, ніж речовинно-об'єктна, тому що більшу частину часу вони живуть в інформаційному оточенні і не мають потреби в предметних прототипах. Такі особливості праці, життєвого світу, здобуття освіти людини постіндустріального суспільства.

Звідси, враховуючи ситуацію епохи «пост-», деякі вчені говорять про можливість констатації факту, що людська цивілізація перетворилася в «постлюдську». Звідси численні «пост» – посткласична і постнекласична наука, постіндустріальне суспільство, постісторія і постхристиянство, постструктуралізм і постмодернізм, і, нарешті, «постлюдина» (Ф. Фукуяма). Все це – специфічний прояв постлюдських властивостей довколишньої реальності в цілому, коли людина стає елементом, «фактором», агентом чогось нею створеного, але значно більш складного. Воно для неї не «анти», але вже «пост». Постлюдська цивілізація є цивілізація без людини. Принаймні – поки що, на даному етапі. Це світ, створений і створюваний нею самою, але який одночасно здобуває незалежність від неї як свого творця. «Змінюючись надалі за автономними законами і стаючи неспівмірним людині як кінцевій істоті, він, цей світ, знову і заново ставить перед нею проблему свого розуміння й освоєння. Таким постає сьогодні вироблений нами «світ людини» [3, с.60-73].

Необхідно зазначити, що сучасна людина живе у світі «пост-правди» (вважається, що термін запропонував Ralph Keyes у праці «The Post-truth Era: Dishonesty And Deception In Contemporary Life», 2004), в умовах, коли вона переважана інформацією та не здатна проводити критичний аналіз різноманітних точок зору, тому для простого обивателя найважливішу роль на кінцевому етапі починає відігравати *довіра* до джерела мовлення, а не об'єктивність та достовірність фактів.

Невизначеність та непевність як ключові характеристики сучасного соціального буття показують себе ефективним середовищем руйнування усталених культурних форм, оголюючи, розкриваючи суспільну свідомість перед тими, хто здатний формулювати та поширювати нові сенси, візію, цінності. Вхід соціальних мереж у буденність створив підґрунтя появи своєрідного прошарку/системи інфлуенсерів (людей, що володіють популярними акаунтами в Інстаграмі, Фейсбуці, Ютубі, Твіттері тощо), які спілкуються з великою кількістю шанувальників та зацікавлених осіб. Інфлуенсери сьогодення, окрім всього іншого, здатні збільшувати попит, починаючи від окремих груп товарів і завершуючи соціальним запитом на політиків, співпрацюючи з фахівцями різних підгалузей маркетингу, і, разом з тим, сприяти виконанню завдань державного значення, ведучи спільну роботу зі спецслужбами.

Як відомо, характер сучасного промислового виробництва зазнає вагомих змін, адже людська праця витісняється роботою машин, керованих штучним інтелектом. Соціальне буття сучасності має справу із переходом до Індустрії 4.0, поняття, що означає новітню організацію технологій та концептів ланцюга цінності (value chain). Новітнім трендом є перехід до модулярних Smart Factories, на базі яких CPS (Cyber-Physical-Systems) здійснює

моніторинг фізичних процесів та буде віртуальну копію фізичного світу для можливості прийняття децентралізованих рішень [1]. Принципами Індустрії 4.0 є здатність до взаємодії, віртуалізація, децентралізація, можливість контролю в реальному часі, сервіс-орієнтованість та модулярність. Компонентами Індустрії 4.0 вважаються кіберфізичні системи (Cyber-Physical Systems) інтернет речей (Internet of Things), інтернет послуг (Internet of Services) та розумний завод (Smart Factory).

Разом з тим, необхідно зазначити, що якість рівня підготовки молодих фахівців, що виходять зі студентських лав, набуває нового характеру, в контексті якого важливими будуть не стільки фундаментальні знання у різних науках, скільки вміння комунікувати з машинами, налаштовувати їх та взаємодіяти з системами штучного інтелекту на рівні ІТ-розробника.

В умовах «плинності» (З. Бауман) соціального буття вірогідною є зміна цінністих орієнтацій особистості від прагнення накопичення до актуалізації потреби *свободи*, здатності самостійно вирішувати власну долю, приймати вольові рішення. Можливим сигналом до цього є поява в інформаційному просторі великого об'єму маніпулятивного контенту на конспірологічну тематику та реакція екзистенційного протесту реципієнтів даних меседжів. Нові сфери економіки, культури, які можуть з'явитись на даній основі, міститимуть у своїй основі *ідею свободи*, або ж її сурогат, різні об'єми якого можна буде купити за певну суму грошей. Філософія Фонду родини Богдана Гаврилишина – українського мецената, науковця і сподвижника державницьких цінностей – заснована саме на *ідеї відповідальності*, представленої в «Декларації відповідальності людини», і яка має стати в умовах деградації смислів існування людства духовно-моральною матрицею побудови здорового сучасного суспільства.

Значним потенціалом для ефективної навігації особистості в окреслених реаліях соціального буття володіє освіта, яка має владу розвинути навички критичного мислення, здатність сприймати інформацію з різних точок зору, вміння емпатійно сприймати «іншого» для якомога більш об'єктивної оцінки фактів. Затребуваною рисою є також креативність задля знаходження нестандартних підходів до вирішення завдань та інтеркультурна орієнтованість зі здатністю комунікувати кількома іноземними мовами. В умовах глобалізації увагу роботодавців притягують професіонали з міжнародним досвідом. Побудова команд із міжкультурним бекграундом створює додаткову цінність завдяки можливості постановки нестандартних питань, відкриття нових можливостей отримання нової інформації [2].

В період перманентних змін, динаміка яких постійно зростає, актуалізується проблема інноваційного мислення, завдяки якому можна проникнути в змістову глибинність світу. Осмислення людиною своїх намірів, сподівань відповідають процесам, що відбуваються у свідомості, здійснюючи вплив на людську поведінку і діяльність. В свою чергу, дана ситуація актуалізує проблему свободи, екзистенційного, смисложиттєвого вибору, котрий передбачає як чітке бачення наявної реальності, так і майбутнього. Дана ситуація означає визначення людиною свого місця в житті, що виокремлює смисл життя і смисл індивідуального існування в ньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Design Principles for Industrie 4.0 Scenarios : A Literature Review [Hermann, Mario Pentek, Tobias* Otto, Boris,], URL: http://www.iim.mb.tu-dortmund.de/cms/de/forschung/Arbeitsberichte/Design-Principles-for-Industrie-4_0-Scenarios.pdf
2. Globalization How “Multicultural Brokers” can help teams perform. *Harvard Business Review*. 2018. May-June, p. 28
3. Кутырёв В. А. Человеческое и иное : борьба миров. Санкт-Петербург: Алетейя, 2009. С. 60–73.

Іванова Катерина, студентка
Науковий керівник – Андрійчук
Юліана, кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, старший викладач,
Луцький педагогічний коледж

ПРОФІЛАКТИКА ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Останнім часом в Україні спостерігається тенденція до зниження показників здоров'я, особливо дітей та молоді. Статистика свідчить, що 80 % школярів мають суттєві відхилення у фізичному розвитку. Скорочується кількість тих, що регулярно займаються фізичною культурою та спортом. Оскільки постава має велике значення, особливо в період росту і формування скелета дітей, то неправильні звичні положення тіла призводять до деформації хребта, грудної клітки, поперекового відділу, нижніх кінцівок, стопи. Таке неправильне навантаження сприяє прояву сколіотичної хвороби і плоскостопості. Слід відзначити прямий зв'язок постави і тілобудови. Форма хребта, грудної клітки не тільки передається по спадковості, але залежить від необхідного механізму побудови вертикального стану тіла людини, тоді коли вона стоїть, сидить, крокує, біжить і тому подібне [1, 2, 3]. Концептуальні питання вивчення постави є об'єктом дослідження естетики, фізіології, біомеханіки, медицини, педагогіки, фізичної культури.

Основним засобом формування правильної постави, корекції порушень і профілактики є застосування загально розвиваючих та спеціальних коригуючих вправ. До загальнорозвиваючих належать вправи, які зміцнюють м'язи всього тіла, до спеціальних - корегувальні вправи, які сприяють вихованню стійких навичок правильної постави та усуненню її порушень: вправи біля вертикальної площини; на балансування, носіння вантажу на голові; на збереження рівноваги. Корегувальні вправи бажано застосовувати на уроках фізичної культури, під час проведення спортивних годин у групах подовженого дня, на заняттях груп корегувальної гімнастики, під час виконання домашніх завдань, пропонувати їх як домашні завдання. За 1-1,5 години до сну учням з порушенням постави необхідно виконати комплекс вправ, який триває 10-15 хвилин. Для формування правильної постави також є дієвими лікувальна гімнастика, масаж, фізіотерапія [4].

Для дослідження обізнаності батьків та дітей щодо дотримання формування постави нами було проведено анкетування, у якому брали участь батьки учнів других, третіх, четвертих класів у кількості 90 та дітей початкової школи у кількості 90 гімназії №18 м. Луцька.

За результатами анкетування батьків були отримані такі результати: на питання «Як ви вважаєте, фізкультхвилинки або фізкультурні паузи сприятливо впливають на формування постави у дитини?» всі батьки 2-их, 3-іх, 4-их класів дали 100% відповідь; на питання «На вашу думку, заняття спортом позитивно впливає на формування постави у дітей?» батьки 2-го класу відповіли позитивно у 50%, батьки 3-го класу у 75%, а батьки 4-го класу у 86%; на питання «Як ви вважаєте, чи можна виправити у дітей порушення постави?» батьки 2-го класу позитивно дали 100% відповідь, батьки 3-го – 83%, батьки 4-го – 73%; на питання «Чи розповідаєте ви своїй дитині, як необхідно сидіти за столом?» батьки 2-го класу дали відповідь у 95%, батьки 3-го – 76%, батьки 4-го – 65%; на питання «Чи спостерігаєте ви, як сидить ваша дитина при виконанні домашнього завдання?» всі батьки 2-го, 3-го, 4-го класу дали 100% відповідь на питання «Спеціалісти говорили вам про особливості постави у вашої дитини?» батьки 2-го класу відповіли позитивно у 95%, батьки 3-го – 70%, батьки 4-го – 64%.

За результатами анкетування дітей були отримані такі результати: на питання «Постійно міняєте пози сидіння?» діти 2-го класу дали позитивну відповідь у 75%, 3-го –

65%, 4-го – 37%; на питання «Сидите рівно?» діти 2-го класу дали позитивну відповідь у 50%, 3-го – 31%, 4-го – 17%; на питання «Виконуєте Д/З і одночасно дивитесь телевізор?» діти 2-го класу дали позитивну відповідь у 62,5%, 3-го – 11%, 4-го – 0%; на питання «Сидите за столом в півоберта?» діти 2-го класу дали відповідь у 29%, 3-го – 48%, 4-го – 17%; на питання «Звіщуєте неробочу руку вниз?» діти 2-го класу дали відповідь у 4%, 3-го – 0%, 4-го – 3%; на питання «Підвертаєте одну ногу під себе?» діти 2-го класу дали відповідь у 8%, 3-го – 56%, 4-го – 77%; на питання «Кладете ногу на ногу?» діти 2-го класу дали відповідь у 42%, 3-го – 68%, 4-го – 37%.

Отже, рухова активність дітей з віком меншає. Більшість школярів мало часу проводить на свіжому повітрі, виконує домашні завдання, сидячи за не відповідними ростовим параметрам меблями, сидить за столом в півоберта, підвертає одну ногу під себе. Всі ці чинники виробляють у дитини звичку неправильної постави.

Постава – це звичка, завчений процес, а тому її можна поліпшити, тобто змінити за допомогою свідомого зусилля [4]. Тому діти молодшого шкільного віку можуть позбутися поганих звичок, якщо будуть завзято цього домагатися, тому батьки повинні бути не тільки добре обізнані про лікувально-оздоровчих і гігієнічних призначеннях школярам, а й забезпечувати виконання їх щодня в школі і вдома, спостерігати за тим як дитина сидить за столом та надавати поради. Тому що, за даними опитування ми бачимо, що батьки є обізнаними та спостерігають як сидить їхня дитина при виконанні домашнього завдання, але з віком все менше приділяють цьому увагу. Якщо в другому класі майже всі батьки, а це 95% розповідають своїй дитині, як не необхідно сидіти за столом, то в 3-іх, 4-их класах відсоток знижується до 76 та 65.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кашуба В.А. Біомеханіка осанки. Київ : Олімп. л-ра, 2003. 220 с.
2. Круцевич Т.Ю. Методи дослідження індивідуального здоров'я дітей і підлітків у процесі фізичного виховання. Київ : Олімп. л-ра, 1999. С. 2.
3. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. Введение в предмет : учеб. для высш. спец. физкульт. учеб. заведений. Изд. 4-е, стер. Санкт-Петербург; Москва; Краснодар : Лань; Омега, 2004. 159 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація. Київ : Олімп. л-ра, 2000. 424 с.

Лариса Ігнатова, канд. мист., доцент,
завідувач кафедри історії, теорії мистецтва та
виконавства, Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

Юрій Савчик, викладач хорового
диригування, Луцький педагогічний коледж

УКРАЇНСЬКЕ БАРОКО: ПАРТЕСНИЙ СПІВ

Українська мистецька освіта на сучасному етапі розвитку зазнає помітної трансформації і поглиблює тематику свого матеріалу. У сьогоденних дослідженнях науковці все частіше звертаються до питань загальноєвропейського досвіду, акцентуючи роль і місце української культури як активного учасника європейського культурного простору. Одним із найяскравіших періодів вітчизняної культури є XVII століття, так звана епоха бароко, яка стала передумовою наймовірнішого розквіту і професіоналізації українського мистецтва середини наступного XVIII-го століття.

Враховуючи своє географічне положення та політико-економічний розвиток, українське мистецтво інспірувало своєрідний інваріант європейської барокової культури. Іманентні риси українського бароко проявилися у синкретизмі таких протиріч як втілення релігійного

й світського, трагічного й комічного, загальнолюдського й повсякденного, що складають сутність української ментальності.

Українське музичне бароко, в цілому, продемонструвало себе у новому церковному стилі – партесному співі, що синтезував як риси західної музичної традиції так і місцевої співочої культури. Партесний спів (від лат. *pars* – «частина, участь, партія», множина – *partes*) – вид українського багатоголосся, що сформувався в церковній традиції наприкінці XVI-го століття. Разом з тим, активно розвиваючись і вдосконалюючись, він виходить далеко за межі церковної канонічності і в другій половині XVIII-го століття стає першим високохудожнім зразком вітчизняного музичного професіонального мистецтва у формі партесного концерту.

На думку І. Харитона, більшість дослідників, що вивчають українську культуру XVII – початку XVIII ст., доводять, що європейська музика тих часів не має аналогів партесному співу: українські митці, засвоюючи досягнення польської та західноєвропейської техніки церковного хорового письма, синтезуючи їх із національними традиціями (давньоукраїнськими монодіями, кантами, фольклором), створили власну модель церковної музики барокового стилю [1]. У наступних своїх розвідках науковець підкреслює характерні риси партесного співу: багатоголосний, переважно акордовий склад, з поділом хору на групи голосів, без інструментального супроводу (4-, 8-, 12-тиголосний склад хору); урочистість, монументальність; поєднання гармонійної повноти звучання з широким розвитком мелодико-поліфонічного начала, поєднання акордово-гармонічних та імітаційно-поліфонічних фрагментів [2].

Загалом, виявлені характерні властивості музичного вислову вказують на появу нової художньо-естетичної парадигми української музичної культури, яка змінила систему музичного мислення з одноголосної монодії й ранніх форм гуртового багатоголосся на стійку акордово-гармонічну функціональність та мажоро-мінорну ладовість.

Головними музичними центрами доби українського бароко були братства та великі монастирі (зокрема Лавра) у Львові та Києві.

Поширення партесного співу в Україні відбувалося поступово. Першими православними осередками, у яких запроваджувалися нові форми концертного співу, були львівська, віленська, луцька єпархії, в яких вже у 20 – 30-ті рр. XVII ст. використовувалися партесні піснеспіви. Трохи пізніше нова традиція дійшла до Києва: тут у середині століття нова стилістика набула системності та практичної реалізації у новій музичній писемності («київська квадратна нотація»), творчості й виконавстві [3].

Засвоєння латинських концертних форм партесного співу почалося у Львівській братській школі, відкритій наприкінці XVI ст., яку в уставі було названо «школою для заняття вільними мистецтвами», зокрема музикою. Естетична доктрина нової музичної освіти в Львівській школі впливала з нового мистецтва, орієнтованого на суто музичну, емоційну виразність. До вчителів школи висувалися вимоги доброго знання музики, що співпадало з освітніми новаціями західноєвропейського протестантизму.

Введення до православного богослужіння нових форм співу, принципові зміни в сфері української культури та освіти стали можливими лише завдяки незалежності Львівського братства від місцевої єпископської та київської митрополичої влади. Нововведення знайшли підтримку з боку Олександрійського патріарха Мелетія Пігаса і Константинопольського патріарха Кирила Лукаріса, які благословили братчиків на «музичне співання, то єсть нотное», тобто на навчання та виконання у церкві акордово-гармонічного співу за польськими (ширше – латинськими) зразками. Ю. Ясиновський продовжує, що Львівська братська школа стала осередком створення оновленої музичної граматики, позбавленої схоластики й теоретизації, властивих деяким латинським посібникам, а головне, братські школи сприяли освоєнню техніки партесного концертного співу, який поступово став основою українського музичного бароко [4].

Отже, запровадження нової співочої традиції відбулося методом синкретичної поєднаності партесного співу з елементами народно-локальної традиції та першими

проявами світських музичних мотивів у псалмі й канті. Це стало потужним поштовхом до появи такого високого жанру в музичному мистецтві як партесного концерту, що став своєрідним індикатором української барокової культури у світовій музичній скарбниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Харитон І.М. Суспільно-історичні детермінанти українського православного церковного співу. URL: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_41/Hariton.htm
2. Харитон І.М. Феномен духовної музики в українській православній традиції: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.11 / Київ, 2006. 19 с.
3. Цалай-Якименко О. Київська нотація як релятивна система (за рукописами XVI – XVII століть) / Українське музикознавство. Вип. 9. Київ, 1974. С. 197-224.
4. Ясиновський Ю.П. Ірмоси і канони в українських і білоруських нотолінійних ірмолях / Православна монодія: її богословська, літургічна та естетична сутність. Київ, 2001. С. 148-159.

Вікторія Кавара, викладач фахових дисциплін, Волинський коледж НУХТ

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ТУРИЗМ

Сьогодення створює нові умови для розвитку сучасного суспільства. Світ стає водночас більш відкритим та уразливим, готовим до глобалізації та зосередженим на збереженні самобутності. Людство відкриває для себе нові можливості для подорожей, відпочинку, оздоровлення, пошуку нової роботи тощо. Саме тому фахівці спеціальності «Туризм» є конкурентоздатними у сучасному світі, адже вони стають посередниками та організаторами цих нових можливостей. Фірми та окремі туристичні представники здатні швидко реагувати на зміни споживацьких та ділових тенденцій, які пов'язані з тим, де і як потенційні клієнти шукають інформацію та бронюють свої подорожі.

Безперечно, однією із найсуттєвіших навичок («hard skill») фахівців сфери обслуговування є володіння іноземною мовою на професійному рівні. Профільне навчання іноземній мові – це складний вид підготовки, який залежить від потреб та майбутньої професійної діяльності. Професійно орієнтовану технологію навчання іноземним мовам розглядають як систему дидактичних, психологічних та загальнопедагогічних процедур взаємодії викладача та студентів, враховуючи їх здібності та побажання. Така технологія є спрямованою на реалізацію форм, методів і засобів навчання, адекватних освітніх цілей і професійно значущих якостей фахівця [3, 239].

Фахівці в галузі туризму повинні використовувати різні канали комунікації з метою привабити до конкретних туристичних об'єктів потенційних клієнтів. Це напряму залежить від рівня мовної та мовленнєвої компетенції спеціалістів. Якщо раніше володіння іноземною мовою в сфері туризму сприймалося як можливість працевлаштування закордоном, то тепер тенденція змінюється: усвідомлюється необхідність для працівників в Україні мати навички вільного спілкування англійською мовою для ефективної комунікації з іноземними партнерами та можливого просування місцевого туристичного ресурсу серед іноземних туристів.

Володіння студентами міжкультурним іншомовним спілкуванням у межах навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» передбачає формування в них певного рівня іншомовної комунікативної компетенції. Відповідно, викладач іноземної мови повинен уміти сформувати мовну, мовленнєву, соціокультурну, дискурсивну та стратегічну компетенції студентів, що складає іншомовну комунікативну компетенцію. Тож студенти – майбутні викладачі мають володіти технологіями формування кожного виду іншомовної комунікативної компетенції, тобто набути відповідного рівня сформованості методичної

компетенції, достатнього для успішного формування всіх видів комунікативної компетенції [1, 69].

Однією із суттєвих проблем навчання іноземної мови за професійним спрямуванням є те, що студенти повинні оволодіти лексичними одиницями та мовними зразками, що притаманні окремій сфері застосування і не завжди використовуються у повсякденному житті. Саме тому першочерговим завданням викладача повинно стати моделювання практичних та максимально наближених до реального життя комунікативних ситуацій, які можуть виникнути у майбутнього фахівця при виконанні його обов'язків або в повсякденному житті.

При вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням мова стає не лише метою, але і засобом вивчення іншої немовної сфери, наприклад, туроперейтингу, інформаційних систем в туризмі, правового регулювання туристичної діяльності, готельної та ресторанної справи тощо. Це забезпечує володіння мовою для ділового та професійного спілкування із обов'язковою здатністю до письмової комунікації. Характерною особливістю навчання іноземної мови для студентів нефілологічних спеціальностей є практична спрямованість занять. Тому на перший план виходять наступні види мовленнєвої професійної діяльності:

- створення монологічних та діалогічних висловлювань на професійну тематику (опис готелів, курортів, особливостей митного проходження);
- участь в дискусіях на профільні теми (подорожі, види транспорту, бронювання подорожі, розміщення в готелі, національна кухня тощо);
- читання та переклад рекламних буклетів, проспектів, описів готелів та курортів, відгуків туристів;
- робота із документами правового характеру, договорів на надання туристичних послуг;
- вміння складати ділові документи, вести ділову переписку, складати резюме, CV.

Особлива увага при вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням повинна приділятися вдосконаленню навичок створення презентацій англійською мовою. Необхідність роботи над цим є очевидною, адже презентація відіграє суттєву роль в розробці і рекламуванні нових видів туристичного продукту і готельних послуг, та наочно демонструє можливість використання нових туристичних ресурсів [1, 88]. Така технологія навчання дає можливість розвивати та вдосконалювати не лише необхідні мовні та мовленнєві знання студентів («hard skills»), але і сприяє розвитку м'яких навичок («soft skills») – креативності, вмінні доносити свою точку зору та тримати увагу аудиторії, використовувати різноманітні джерела інформації.

На основі вищезазначеного ми можемо зробити висновок, що під час навчання іноземної мови за професійним спрямуванням студентів спеціальності «Туризм» особливу увагу слід звертати на можливості практичного застосування отриманих знань та набутих навичок у професійній діяльності майбутнього фахівця. Це надасть можливість студентам не лише засвоїти певний лексичний та граматичний матеріал, але й розвивати м'які навички та у повній мірі опановувати фахові дисципліни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гришкова Р. О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 220 с.
2. Матвіїв-Лозинська Ю.О. *Методика викладання іноземної мови за професійним спрямуванням у змодельованих професійних ситуаціях сфери туризму*. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2011. Вип. 18. С. 231-239
3. Шумило І.І. *Особливості викладання англійської мови за професійним спрямуванням студентам юридичних спеціальностей*. зб. наук. праць Національної Академії державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки. Хмельницький, 2015, №2. С. 238-246.

Яна Карабан, студентка 32 групи спеціальності 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник – Дар'я Стасюк, викладач кафедри дошкільної освіти, Луцький педагогічний коледж

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури свідчить про необхідність подальшого вивчення можливостей професійного розвитку логопедів в умовах впровадження інклюзивного навчання, пошук шляхів удосконалення та застосування інноваційних технологій підготовки.

Дослідження процесу формування професійної компетентності логопедів вимагає постійного аналізу, науково-творчого обґрунтування, практичного забезпечення та розробки інноваційних технологій його здійснення.

Важливим чинником оптимізації професійної підготовки майбутніх логопедів у сучасних закладах вищої освіти є забезпечення оптимального сприятливого середовища для освітньої діяльності майбутніх фахівців в якому інтегруються традиційні методи та новітні інформаційні технології. Впровадження ІКТ у освітній процес в першу чергу передбачає їх використання у навчанні.

Використання комп'ютера з метою оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів – логопедів в навчальному процесі відбувається завдяки максимальному використанню дидактичних можливостей комп'ютера, серед яких:

- Розширення можливостей для самостійної творчої діяльності студента при дослідженні та систематизації навчального матеріалу;
- Набуття навичок самоконтролю та самостійного виправлення власних помилок;
- Розвиток пізнавальних здібностей;
- Інтегроване навчання предмету;
- Розвиток мотивації [2, с. 27].

У контексті впровадження ІКТ у професійну підготовку майбутніх фахівців в закладах вищої освіти фахівці актуалізують проблему організації самостійного навчання студентів на основі використання технології e-learning. Використання цієї технології стає можливим завдяки створенню середовища, в якому студенти, викладачі, інші користувачі не перебувають в прямій залежності від стаціонарного комп'ютера і мають можливість навчатися з будь якого місця і в зручний для них час. Це в свою чергу стало можливим завдяки сучасній портативній техніці.

Використання ІКТ у професійній підготовці майбутніх учителів-логопедів забезпечує формування їх готовності до впровадження в корекційно-освітній процес спеціальних комп'ютерних програм, спрямованих на розв'язання їх професійних завдань.

Ми переконані у тому, що використання спеціальних комп'ютерних програм у роботі з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку, дозволяє розвивати фонематичні процеси, дрібну моторику, розширюють словниковий запас вихованців, формують навички правильного мовлення.

Майбутні вчителі-логопеди повинні бути готові до використання на логопедичних заняттях ІКТ, відповідно до вікових можливостей і освітніх потреб вихованців. На таких заняттях діти отримують не тільки похвалу від логопеда, але й із комп'ютера у вигляді картинок, призив із звуковим супроводом, суттєво впливає на ефективність роботи. Використання елементів анімації, красивих картинок і сюрпризних моментів стимулює пізнавальну активність дітей, урізноманітнюючи корекційний процес [3, с. 133].

Під час професійної підготовки засобами ІКТ важливо формувати готовність майбутніх логопедів до використання на різних етапах корекційно-освітньої роботи спеціальних комп'ютерних програм.

Важливим напрямком фахової підготовки вбачаємо ознайомлення студентів із правилами використання комп'ютера під час корекційних занять, а також необхідності їх застосування в гармонійному поєднанні з традиційними технологіями логопедичної допомоги дітям, які зазнають труднощі в оволодінні усним мовленням. Важливим завданням використання ІКТ у навчальній діяльності майбутніх логопедів є усвідомлення переваг їх застосування у своїй майбутній професійно-педагогічній діяльності.

На думку дослідників, сучасні фахівці в освітній галузі мають не тільки володіти знаннями ІКТ, що входить у зміст курсів інформатики, але й бути здатним їх застосовувати у майбутній професійній діяльності. Основними завданнями використання таких технологій в професійній підготовці майбутніх вчителів-логопедів є:

- ознайомлення як і з позитивними, так і з негативними аспектами застосування ІКТ у професійно-педагогічній діяльності;
- ознайомлення із загальними методами інформатизації, адекватними до потреб процесу корекції, контролю і вимірювання результатів освітніх досягнень;
- формування знань про вимоги до засобів інформатизації освіти, про основні принципи оцінки якості, навчання педагогів стратегії практичного використання засобів інформатизації у сфері освіти;
- надання додаткової можливості пояснити тим, хто навчається, роль і місце інформаційних технологій у сучасному світі [1].

Таким чином, використання ІКТ у професійній підготовці майбутніх вчителів-логопедів дозволяє перейти від методів і форм пасивного навчання до активних способів організації освітньої діяльності. Інформаційні технології для майбутніх фахівців сприяють розв'язанню таких завдань:

- оволодіння професійними знаннями;
- формування особистісних та спеціальних умінь і навичок;
- вироблення установок, необхідних для різноманітної та успішної діяльності;
- розвиток здатності адекватного та повного пізнання себе й інших людей;
- активізація системи стосунків [3, с. 134].

Отже, завдяки використанню в освітньому процесі закладів вищої освіти інформаційно-комунікативних технологій, студент, а саме майбутній вчитель-логопед, стає суб'єктом взаємодії та співпраці з викладачем, що позитивно впливає на рівень його самооцінки як суб'єкта освітньої діяльності, таким чином, впливаючи на рівень фахової готовності до виконання професійних обов'язків вчителя-логопеда.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Добровольська Л. В. Проблеми використання інформаційних технологій у системі дошкільної освіти. URL: [//file:///Users/admin/Downloads/1712-3354-1-SM.pdf](file:///Users/admin/Downloads/1712-3354-1-SM.pdf).
2. Кузьменко П. І. Використання сучасних інформаційних технологій у підготовці фахівців професійної освіти. *Молодий вчений*. № 5. 3 (57.3). 2018. С. 283–285.
3. Чурай О. О. Використання інформаційно – комунікаційних технологій у роботі з дошкільниками із загальним недорозвиненням мовлення. *Таврійський вісник освіти*. 2015. №3(51). С. 132–136.

Наталія Кардашук, викладач-методист
кафедри природничо-математичних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

Галина Давидюк, викладач-методист
кафедри природничо-математичних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

КАРТИ ЗНАНЬ ТА ШЛЯХИ ЇХНЬОГО ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Кількість інформації у світі постійно зростає, тому виникає необхідність уміти її опрацювати і краще запам'ятовувати. Перед викладачем постає завдання навчити студентів життя в новому інформаційному суспільстві. У зв'язку з модернізацією освіти, зокрема збільшенням обсягу навчального матеріалу, студентам все важче запам'ятовувати нову інформацію, адже людський мозок не настільки довго здатен її зберігати, незалежно від того, чи була вона записана, прочитана або почута. Сьогодні, для реалізації завдань освіти в умовах карантину потрібні нові прийоми і способи роботи з навчальною інформацією

Виходом у цій ситуації є картування мислення. Автор цієї технології Тоні Б'юзен систематизував використання специфічних інтелектуальних карт, розробив правила і принципи їх конструкції, доклав масу зусиль для популяризації та поширення цієї технології [1, с. 315]. Апробувавши ефективність розробленої технології Тоні Б'юзен встановив рекорд запам'ятовування, де він має найбільший у світі коефіцієнт творчого мислення.

Після винаходу Тоні Б'юзеном ментальних карт та появи його настанов у використанні власної технології у навчальному процесі, пошуком такої ефективної подачі матеріалу займалися Д. Халперн, В. Шаталов, А. Егідес та О. Егідес, П. Гальперіна, Н. Маргуліс та багато інших учених та педагогів. Вони подавали виклад матеріалу у вигляді графічних схем, опорних конспектів, блоків інформації. У наш час його пропагує та ділиться досвідом застосування ряд практикуючих педагогів. В дослідженнях С. Жаботинської, когнітивне картування подається як прикладна аналітична методика вивчення особливостей індивідуального мислення. Мова йде про пошук в структурі людського мислення пізнавальних базових конструкцій в межах яких відбувається осмислення реальної інформації [2, с. 180]. Під час побудови когнітивної карти потрібно опускати ту інформацію, що наразі є не суттєвою чи не потрібною, котра не впливає на розкриття характерних ознак досліджуваного об'єкта. Когнітивна карта повинна відображати лише конкретні та суттєві знання. Таким чином, головним завданням викладача є акцентування уваги лише на тій інформації, яка має найважливіше значення для студентів в процесі вивчення об'єкта, при цьому слід зберегти оптимальне співвідношення між дотриманням принципів повноти та простоти викладеного матеріалу. Технологія майндмеппінгу заснована на зображенні асоціативних зв'язків (складання ментальних карт: карт пам'яті, інтелект-карт, карт розуму, карт мислення). Наукові дослідження вказують: якщо отримані знання були занотовані у звичайному вигляді (стовпчиком або лінійно), мозку доводиться просто заносити цю інформацію у пам'ять. Але набагато простіше мозку оперувати з великим блоком інформації, якщо дані пов'язані асоціативним рядом. Людина краще запам'ятовує інформацію, якщо вона представлена не тільки у структурованому вигляді, але й графічно зображена.

Завдання технології інтелектуальних карт:

1. розвиток креативності студента, формування організаційних умінь.
2. прискорення процесу навчання, покращення всіх видів пам'яті;
3. формування комунікативної компетентності в процесі групової діяльності;
4. формування загальнонавчальних умінь, пов'язаних зі сприйняттям, переробкою та обміном інформацією.

Ментальна карта будується на основі ключових слів або картинок, які відображають

частини головної ідеї. На відміну від лінійного тексту, карти знань не лише зберігають факти, але і демонструють взаємозв'язки між ними, тим самим забезпечуючи швидке і усвідомлене засвоєння матеріалу.

Ментальні карти дають змогу у стислій, вербально-образній формі глибоко й міцно засвоювати навчальний матеріал, тому використовувати цю технологію можна на різних етапах заняття.

Інтелектуальні карти на етапах занять природничих дисциплін:

1. Актуалізація опорних знань (вправа «Асоціації»)
2. Вивчення нового матеріалу (додавання нових «гілок» протягом уроку)
3. Закріплення вивченого (робота в групах – відновлення елементів інтелектуальних карт)
4. Підсумок заняття (створення колажу)
5. Домашнє завдання (творче завдання зі складання інтелектуальних карт)

На основі цього методу можна створити систему навчання, яка озброїть студента найважливішим умінням – умінням самостійно здобувати знання і використовувати їх у своїй діяльності. Створення інтелект-карт підходить для людини з будь-яким типом сприйняття. Різниця лише в способі складання карти та в поводженні з нею. Адже можна займатися майндмепінгом, сидячи за партою, працюючи біля дошки чи пересуваючись кабінетом, рисувати чи проговорювати зміст карти вголос під час роботи в групах, споглядати створену карту і милуватися нею, чи слухати підготовлену презентацію групи, яка створила карту. Головне, аби студенти зрозуміли, усвідомили і глибоко запам'ятали навчальний матеріал, а потім змогли скористатися набутими знаннями. У процесі вивчення дисципліни студенти можуть використовувати ментальні карти, готуючи реферати, тези та повідомлення, готуватись до модульних контрольних, заліків та іспитів, працювати над написанням курсових робіт. Можуть працювати і над виправленням недоліків, помилок у вже готових ментальних картах. Це сприяє кращому розумінню, структуруванню та запам'ятовуванню інформації через візуалізацію важливих елементів та узагальнення взаємозв'язків між ними, а також скорочує витрати часу на це запам'ятовування і повторення матеріалу та забезпечує більш осмислене відтворення інформації.

Основні принципи створення інтелектуальних карт:

1. об'єкт уваги (вивчення) сфокусовано в центральному образі;
2. основні теми та ідеї, пов'язані з об'єктом уваги, розходяться від центрального образу у вигляді гілок;
3. гілки позначено ключовими образами і словами;
4. ідеї наступного порядку (рівня) також зображено у вигляді гілок, що відходять від центральних гілок;
5. гілки формують зв'язану вузлову структуру (систему).

Для ефективного створення інтелект-карти потрібно дотримуватись таких правил:

1. У структурі інтелект-карти головна тема, на якій акцентується увага, розміщується в центрі і розкривається через ключові слова.
2. Ключові слова записуються на різнокольорових гілках, які розгалужуються від центру.
3. На кожній міні-гілці слід писати тільки одне ключове слово.
4. При складанні інтелект-карти біля ключових слів наклеювати малюнки і символи.
5. На листку, де будується карта, прагнути організувати весь простір, не залишаючи порожнього місця, але й не розміщувати гілки дуже щільно.
6. Гілки, що розрослися, можна укладати в контури, щоб вони не змішувалися з сусідніми гілками.

В роботі зі студентами педагогічного коледжу метод майндмепінгу ефективний при вивченні природничих дисциплін. Застосування інтелект-карт у навчанні може дати відчутні позитивні результати, оскільки вони вчать вибирати, структурувати, запам'ятовувати ключову інформацію, а також відтворювати її в подальшому. Розумові карти допомагають

розвивати креативне мислення, пам'ять, увагу студентів. Вони роблять процес навчання результативним, пізнавальним, дозволяють студенту краще засвоїти матеріал, відкриваючи коментарі до блоків, гіперпосилання, відеоматеріали. Крім цього ментальна карта допомагає реалізувати один із принципів педагогіки – принцип наочності: дає змогу охопити одним поглядом тему, розвиває логіку та вміння згорнути весь навчальний матеріал до найважливішого, підвищує якість та інтенсивність навчання, тренує пам'ять. Зміст карт реально відображає принцип інтеграції змісту освіти. Використання цього методу дає можливість творчого опрацювання будь-якої теми, можливість варіативності в поєднанні як змісту пізнання, так і форм організації діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бьюзен Т. Интеллект-карты. Практическое руководство. Минск : Попурри, 2010. 353 с.
2. Жаботинская С. А. Когнитивное картирование как лингвосомиотический фактор. *Функциональная лингвистика* : сб. науч. работ / отв. ред. А. Н. Рудяков. Симферополь : Изд-во Крымск. республ. ин-тут последипл. пед. образ., 2012. № 3. С. 179–182.

Соломія Карпинка, студентка,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Ольга Шевчук,
кандидат психологічних наук, викладач кафедри
педагогіки, психології та окремих методик,
Луцький педагогічний коледж

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасний стан і можливості українського суспільства ставить завдання розвивати творчу обдарованість дітей, які в майбутньому стануть зразковими і продуктивними громадянами України. Творчість є одним із засобів підвищення емоційного тону особистості, закріплення комплексу емоційно-вольової регуляції, а головне – актуалізації позитивної гами переживань, яка супроводжує ефективну працю, переживання радості від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах, у своєму творчому потенціалі й творчих здібностях.

Дитяча обдарованість вивчалась і досліджувалась багатьма вченими, але своєї важливості дана проблема не втратила і до нашого часу, оскільки багато її аспектів донині залишаються недослідженими. Термін «обдарованість» був вперше вжитий французьким дослідником А. Треєм у 1839 р.

Існує безліч підходів щодо поняття обдарованості, через що немає й досі його чіткого визначення. Обдарованість включає багато ознак, що різнобічно характеризують дане явище, тому й не підпорядковується певній чіткості.

В українському словнику поняття «обдарованість» визначається як – індивідуальна своєрідність задатків людини у певній галузі діяльності [1, с. 40].

Обдарованість – це якісно своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить можливість досягнення більшого або меншого успіху у виконанні певного виду діяльності. Тобто й здібності, й обдарованість – це те, що властиве будь-якій людині. Натомість, творча обдарованість – це те, що виявляється в нестандартному баченні світу, в дивергентному мисленні мисленні [2, с. 68].

Молодший шкільний вік відзначається пробудженням у дитини багатьох видів діяльності. Творча діяльність молодшого школяра в цей період характеризується глибоким інтересом до засвоєння різних умінь та розвитком задатків і здібностей. Щоб ефективно

розвивати творчі здібності, які є основою здійснення творчої діяльності, слід виявити задатки і створити атмосферу сприяння розквіту таланту.

Для проведення емпіричного дослідження були залучені учні 3-го класу віком 8-9 років (у кількості 32 учнів). Дослідження проводилося в Комунальному закладі «Луцька загальноосвітня школа I-III ступенів № 25 Луцької міської ради Волинської області».

Були використанні такі методики: тест Торренса і тест Хаана і Каффа [3, с. 5]. Згідно результатів тестування творчого мислення за методикою Торренса було виділено 3 показника: 1–«Легкість», 2–«Оригінальність», 3–«Гнучкість».

За результатами діагностування за показником «Легкість» – 7% дітей мають низький рівень розвитку творчих здібностей, 53% – середній рівень, 60% – високий рівень. За результатами діагностування за показником «Оригінальність» – 10% дітей мають низький рівень розвитку творчих здібностей, 43% – середній рівень, 70% – високий рівень. За результатами діагностування за показником «Гнучкість» – 5% дітей мають низький рівень розвитку творчих здібностей, 15% – середній рівень, 80% – високий рівень.

Таким чином, у результаті аналізу даних діагностувань можна сказати, що більшість дітей має середній і високий рівень розвитку творчих здібностей. Більша кількість відповідей була різна, це свідчить про те що у дітей достатньо розвинута уява та фантазія, гнучкість мислення.

Згідно результатів тестування творчого мислення за методикою Хаана і Каффа було виявлено, що 73% учні мають чітко виражені різні види обдарованості. 20% учнів виявлено схильність до певних видів діяльності, але проявляються вони не постійно. У 7% учнів не виявлено чітко виражених інтересів до будь якої діяльності.

Отже, робота з обдарованими дітьми полягає в створенні освітнього простору школи як сукупності умов для розвитку особистості шляхом здійснення переходу від ідеї розвитку особистості до ідеї саморозвитку. У школі повинні працювати справжні інтелектуали, які здатні закласти основу для майбутнього професійного вибору учнів.

У молодшому шкільному віці, поряд з навчальною, провідною є ігрова діяльність, тому всі заняття повинні будуватись в ігровій формі. Адже у ситуації гри уява учня одержує більший простір та проявляється у яскравих формах. Для обдарованих учнів потрібно створювати умови для розвитку творчих здібностей, пропонувати індивідуальні заняття, теми творчих робіт, відкриті завдання («Як я провів літо», «Навіщо ми вчимося?», «Що тобі відомо про...?»).

Перспективи подальших досліджень пов'язані зі стимулюванням та підтриманням ініціативності учнів, розвитку самостійності, розвитку критичного сприйняття дійсності, наданням можливість виконувати більше навчальних завдань з обов'язковим підвищенням рівня складності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичний посібник для заступників директорів ЗНЗ та вчителів, які працюють з обдарованими дітьми. Харків, 2009. 40 с.
2. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія: за заг. ред. проф.І. Д. Звереві. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 336 с.
3. Психологічні чинники розвитку обдарованої особистості. Семенова Р. А. та ін. Житомир : ЖГУ ім. Івана Франка, 2007. 250 с.
4. Онищук Л. Я. Унікальна і неповторна особистість. *Обдарована дитина*. 2007. №6. С. 17–25.

Наталія Кирста, канд. пед. наук, доцент
кафедри теорії та методики дошкільної і
спеціальної освіти, ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника»

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧИХ ЦЕНТРІВ РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток науки, техніки та інформаційних технологій розширює цілі дитячого розвитку, ініціює нові потреби і запити до інституцій навчання та виховання, зокрема, дошкільної освіти. Реагуванням на такі запити соціуму вважаємо створення великої кількості альтернативних та експериментальних закладів дошкільної, шкільної та позашкільної освіти. Сьогодні для дітей, їхніх батьків та педагогів представлено чималий обсяг варіантів щодо вибору найбільш оптимальних і комфортних способів набуття знань, забезпечення розвитку та виховання відповідно до індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Багатомірність взаємодії сучасної дитини із оточуючим світом та самою собою актуалізує необхідність і доцільність по-різному будувати педагогічну діяльність, стимулює інноваційні процеси в освітньому просторі України, формує різноманітність сучасних педагогічних реалій. Найбільш чітко це виявилось у становленні інноваційних типів закладів дошкільної освіти, у формуванні її гуманістичної парадигми, а також, у впровадженні в практику ЗДО різних типів особистісно орієнтованих моделей забезпечення розвитку дітей [1].

Відповідно, охарактеризуємо, як новітні суспільні явища та зміни в освітньому просторі сприяють поширенню центрів дитячого розвитку. А саме:

1. Криза загальноосвітніх державних закладів. На шляху демократизації суспільства помітними стали процеси невдоволення батьків та їхні висловлювання щодо необхідності переосмислення якості освітніх послуг для дітей, які надаються у формальних закладах. Отримавши свободу і право впливати на зміст та форму організації освітнього процесу батьки актуалізують недосконалості усталеної системи дошкільної освіти.

2. Виникнення нових освітніх потреб. Формування альтернативних підходів до навчання і виховання вимагають трансформації педагогічних впливів і, передусім, уваги до категорій дітей із особливими освітніми потребами, утім, важливим є і розвиток загальної обдарованості (спеціальних здібностей).

3. Мобільність до трансформацій на ринку праці. Такі процеси передбачають виявлення індивідуального потенціалу дітей дошкільного віку, зумовлюють розвиток таких особистісних якостей, на які загальноосвітні заклади звертають опосередковану увагу. Приміром: архітекторські вміння, розуміння бізнесу, проектування, робототехніка, тощо. Отож, з'являються заклади, які швидко реагують на такі зміни і пропонують способи формування та навчання нових навичок уже з наймолодшого віку.

4. Поглиблення розуміння психологічних особливостей дитячого віку, сенситивних періодів, новоутворень, особливостей когнітивної та емоційної сфер у певний період, важливість забезпечення індивідуального підходу, розуміння необхідності цілеспрямованого розвитку навичок міжособистісної взаємодії [2; 3, с.98, 116, 125].

Саме ці процеси створюють запит на виникнення нових пропозицій з організації навчання та виховання зростаючого покоління, на можливості вибору у сфері індивідуального розвитку дитини.

Результати аналізу стану порушеної проблеми дозволили нам визначити низку видів альтернативної освіти, як от: домашнє навчання [1], альтернативні школи [2], дистанційна освіта [2], дитячі центри розвитку [3].

Цілком очевидно що, вищезгадані види альтернативного навчання охоплюють, здебільшого, шкільну освіту. Щодо дошкільної – функціонують такі її види: сімейне дошкільне виховання та розвиток; традиційні заклади дошкільної освіти; запрошення осіб із високими моральними якостями, відповідною вищою освітою, ліцензією на право надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти. Альтернативою на сучасному етапі є дитячі центри розвитку.

Поняття позашкільних навчальних центрів не є новим, однак, як заклади освіти вони виходять на якісно новий рівень. Їхня головна мета – забезпечити всебічний розвиток, навчання та виховання дитини, відповідно до її здібностей, задатків, індивідуальних психологічних потреб та особливостей [5].

Розвиток означених якостей реалізується у таких формах: цілеспрямована і спонтанна ігрова діяльність, навчальні та розвивальні заняття, прогулянки та ігри на свіжому повітрі, комунікація та взаємодія з дорослими та однолітками, пісочна терапія, ЛЕГО-конструювання, ейдетика [4].

Відповідними є і способи організації дітей, зокрема, у групи короткотривалого перебування, повного дня, комплексної підготовки до школи (включаючи психологічну готовність та адаптаційні можливості), відвідування певних занять для дітей в групах однолітків та позагрупово розвивальна діяльність, консультації педагогів, логопедів, індивідуальні заняття з логопедом, розвивальні та корекційні заняття з психологом.

Загалом, для ефективної діяльності дитячих центрів розвитку, необхідно є відповідність їхньої організації низці принципів та вимог.

Основними принципами діяльності центрів дитячого розвитку є такі: особистісно орієнтований підхід у роботі з дітьми і сім'ями, опертя на дані соціально-педагогічної діагностики; принцип розвитку; принцип відкритої системи, можливостей регулювання і вибору в процесі педагогічної діяльності; принцип взаємодії з сім'єю та індивідуального підходу до потреб сім'ї; принцип професійної взаємодії (спільна робота з психологами, педагогами, дефектологами, лікарями) [5].

Вимоги, поділяємо на шість груп: вимоги до кадрового забезпечення (вони передбачають наявність кваліфікованих фахівців, які відповідають кваліфікаційним характеристикам, а також володіють основними компетентностями з організації освітніх заходів); вимоги до матеріально-технічного забезпечення (вони охоплюють вимоги до будівлі (приміщення) та ділянки освітнього закладу (групи) відповідно до санітарно-епідеміологічних правил і нормативів і т.п.); вимоги до навчально-матеріальних ресурсів (комплексне оснащення освітнього процесу); вимоги до медико-соціального забезпечення (вони охоплюють вимоги до медичного обслуговування вихованців в закладі освіти (групи); вимоги до інформаційно-методичного забезпечення (вони охоплюють інформаційне забезпечення освітнього процесу, що дозволяє використовувати інтерактивні дидактичні матеріали, освітні ресурси); організаційні вимоги (формування професійної взаємодії педагогів з дітьми дошкільного віку, що ґрунтується на індивідуальному підході визначенні зони найближчого розвитку та доброзичливому ставленні до дитини).

Дотримання центром розвитку більшості організаційних вимог є основою реалізації комплексу цілей, створення комфортного середовища для дітей та педагогів, забезпечення високої якості освітніх послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексєєнко-Лемовська Л. В. Тенденції розвитку вітчизняної дошкільної освіти. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/14020/3/Tendenciyi%20rozvy%60tkunoy%20pdf>
2. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту / упоряд. К. Л. Крутій, Н. В. Погрібняк. Вид. 4-ге, доп.. Запоріжжя : ТОВ ЛТД, 2005. 336 с.
3. Клуб - юний дослідник. Унікум : веб сайт. URL: <http://unikum.ua/uk/ivano-frankivsk/program/klub-junij-doslidnik>.
4. Кошчєнко І. В., Покровська Л. І. Сімейна освіта як варіативна форма навчання. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/semeynoe-obrazovanie-kak-variantivnaya-forma-obucheniya>.
5. Про освіту : Закон України від 16 липня 2019 р. № 38-39. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print>.

*Анна Киць студентка 32 групи спеціальності
012 Дошкільна освіта*

*Науковий керівник – Дар'я Стасюк,
викладач кафедри дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРНИХ ТВОРІВ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Однією з актуальних проблем сучасного закладу дошкільної освіти, стає збільшення кількості дітей із стійкими труднощами в опануванні рідною мовою. Низька успішність в оволодінні навичками усного зв'язного мовлення, читання та письма в період дошкільного навчання часто зумовлена загальним недорозвиненням мовлення (далі ЗНМ), для якого характерні недоліки сформованості фонетико-фонематичного та лексико-граматичного ладу (Р. Лалаєва, Р. Левіна, Є. Соботович, Т. Філічева та ін.).

Порушення мовлення у дітей із ЗНМ зумовлені несформованістю або розладом на ранніх етапах онтогенезу власне мовленнєвих, психологічних і нейрофізіологічних механізмів при первинно збереженому слухові й інтелекті. Дослідницею Р. Левіною та співробітниками її лабораторії логопедії була розроблена класифікація проявів ЗНМ, в залежності від ступеня тяжкості мовленнєвого дефекту (повної відсутності мовних засобів спілкування до розгорнутих форм зв'язного мовлення з елементами фонетико-фонематичного та лексико-граматичного недорозвинення) [6, с. 284]. Перехід з одного рівня на інший визначається появою нових мовленнєвих можливостей, підвищенням мовленнєвої активності, зміною мотиваційної основи мовлення та її наочно-сміслового змісту, мобілізацією компенсаторних функцій. Індивідуальний темп просування дитини визначається тяжкістю первинного дефекту та його формою [6, с. 302].

Досвід логокорекційної роботи вчителів-логопедів з старшими дошкільниками, які страждають на ЗНМ, свідчить про доцільність широкого використання на заняттях фольклорних творів. Ільїна Н. В. зазначає, що «мовленнєве виховання тісно пов'язано з формуванням художньо-мовленнєвої діяльності, тобто з естетичним вихованням. Володіння виразними засобами рідної мови формується при ознайомленні з фольклорними й літературними творами» [4, с. 88].

Фольклор цікавий своєю яскравою, доступною, зрозумілою дітям формою. Фольклорні твори є літературною скарбницею. Вони втілюють різноманітні елементи соціального досвіду, тому являють собою національну основу при визначенні елементів змістовного наповнення навчально-розвивальних та навчально-корекційних занять з старшими дошкільниками з вадами мовлення.

У корекційній роботі використовуються всі жанри художньої літератури (вірші, оповідання, казки, байки тощо), малі жанри фольклору (прислів'я, приказки, скороговки тощо). Діти з цікавістю сприймають, заучують, відтворюють невеличкі фольклорні твори. При цьому в них розвивається артикуляційна моторика, мовленнєве дихання, голос, збагачується словник, розвивається увага, пам'ять, мислення, уява. Застосування у логопедичній роботі фольклору позитивно впливає на емоційно-вольову сферу дітей, робить їхнє мовлення більш виразним, бо розвиває вміння тонко відчувати та реагувати на форму та мелодико-інтонаційний лад мовлення [5, с. 120].

Використовуючи у своєму мовленні прислів'я і приказки діти навчаються ясно, лаконічно, виразно висловлювати свої думки і почуття, інтонаційно забарвлюючи своє мовлення, розвивається вміння творчо використовувати слово, вміння образно описати предмет, дати йому яскраву характеристику. Можна запропонувати завдання, в яких,

прочитавши одну частину прислів'я або приказки, дитина повинна відшукати її другу частину-продовження. Так, дитині дається завдання: знайти та з'єднати початок та кінець прислів'їв та приказок.

З метою з'ясування місця та ролі художньої літератури у мовленнєвій роботі з дошкільниками нами було проаналізовано змістову сторону розділів тих загальноосвітніх програм навчання та виховання, які на сьогодні використовують в спеціальних закладах дошкільної освіти:

- «Художньо-мовленнєва діяльність» («Витоки») [2];
- «Художня література» («Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Я у Світі»).

У змісті розділу «Літературна скринька» програми «Дитина» окреслено напрями роботи вихователів із художньою літературою, а саме: вчити уважно слухати, усвідомлювати ідею та зміст складніших за обсягом художніх творів різних жанрів (казка, оповідання, вірш, байка) української та зарубіжної літератури для дітей; запам'ятовувати і пригадувати жанр, назву та автора художнього твору (за фрагментами, ілюстраціями, описом героїв). Ознайомити дітей з байкою, учити розуміти її мораль. [3, с. 195]

У базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» вказуються вікові можливості дітей [8, с. 430]. У цьому блоці описується якими вміннями та навичками володіє дитина у процесі сприймання та художньої комунікації, у виконавчій та мовленнєво-творчій діяльності, зазначені завдання розвитку:

- залучати дітей до високохудожньої літератури,
- збагачувати запас літературних художніх вражень,
- розвивати виразне літературне мовлення,
- навчати емоційно та виразно передавати зміст невеликих прозових творів, читати напам'ять короткі вірші,
- брати участь в іграх-драматизаціях за сюжетом літературних і фольклорних творів,
- формувати уявлення про типові персонажі та сюжетно-тематичні одиниці літературних творів (зокрема, казок), способи їх творчого використання та інші [10, с. 432].

Отже, у закладах дошкільної освіти, логопед з дітьми із ЗНМ працює за програмами «Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвиненням (ФФНМ)» та «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення». Проте досі немає чітко розробленої науково обґрунтованої методики розвитку та збагачення мовлення дітей із ЗНМ засобами художньої літератури з урахуванням їх психолого-педагогічних особливостей та спеціальних завдань корекційної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 430 с.
2. Богуш А. М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : Програма та методичні рекомендації. Одеса : Маяк, 1999. 88 с.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
4. Ільїна Н. В. Формування образного мовлення у дітей із ЗНМ. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2011. №1 (59).
5. Лопатин Л.В. Комплексный подход в диагностике и коррекции общего недоразвития речи у детей. Москва : Просвещение, 1979. 232 с.
6. Ляпидевский С.С., Гриншпун Б. М. О классификации речевых расстройств. *Расстройства речи у детей и подростков*. Москва : Просвещение, 1969. 112.
7. Левиной Р. Е. Основы теории и практики логопедии. Москва : Знание, 1968. 234 с.
8. Рібцун Ю.В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення: Програмно-методичний комплекс. Київ : Кафедра, 2013. 284 с
9. Трофименко Л. Новий зміст корекційного навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ II-III ступенів. *Дефектологія*. 2007. № 3. С. 34-40.
10. Туманова Т.В. О словообразовательной компетенции детей с общим недоразвитием речи. *Логопед в детском саду*. 2006. № 5. С. 17-19.

САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ІНШІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Належні умови життєдіяльності викладачів, учнів, студентів закладів освіти будь-якого рівня і форм власності – об'єктивний атрибут її ефективності. Людина, її життя та здоров'я є домінуючим пріоритетом нашої держави. Це узаконено у статті 3 Конституції України: «Людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю...». Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» «...громадянам країни гарантується право на: безпечні для здоров'я та життя продукти харчування, питну воду, умови праці, навчання, виховання, побут, відпочинок і навколишнє середовище...». Увага до дитини, її життя, соціальний захист є планетарними, що закріплено «Конвенцією про права дитини», схваленою Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1981 р. і ратифікованою Верховною Радою України 27 лютого 1991 р. для використання у практичній роботі. Статтю 24 цього документа «гарантується право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я...». Держави-учасниці Конвенції визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку дитини [1].

Питання охорони здоров'я дитини посідають чільне місце в «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» [2]. У цьому важливому для освітян документі підкреслюється, що необхідно всіх дітей дошкільного віку охопити медичним доглядом і безплатною підготовкою до школи, забезпечити своєчасну діагностику дітей з особливостями психофізичного розвитку. Проблеми забезпечення відповідних санітарно-гігієнічних умов у загальноосвітніх навчальних закладах нині особливо загострюються у зв'язку з впровадженням національної програми інформатизації галузі освіти, створення єдиної інформаційно-комп'ютерної системи управління освітою, розвитку інформаційної інфраструктури навчальних закладів.

За час перебування на карантині, стало добре зрозуміло, що специфіка дистанційного навчання підходить не всім учням і студентам. Навіть ті викладачі, які добросовісно виконують роботу та прикладають неабиякі зусилля, аби забезпечити знання через екрани комп'ютерів, зазнають чималих незручностей. Для когось вони не значні, а для деякого – дуже суттєві. Поспілкувавшись із студентами, батьками студентів та учнів у соціальних мережах, інших онлайн-ресурсах, попрацювавши ці кілька тижнів в ролі викладача і мами старшокласниці можу описати недоліки і переваги дистанційного навчання [3].

Технічне забезпечення. Не у всіх є особисті комп'ютери та планшети. А через смартфони виконувати систематично домашні завдання не зручно. Якщо в родині є комп'ютер, то зазвичай його використовують всі члени родини.

Низька якість інтернет-зв'язку. Дуже часто сайти і відео-уроки не завантажуються.

Санітарні норми. Відповідно до санітарно-гігієнічних правил, учні шкіл можуть знаходитися перед екранами не більше, ніж 20-25 хвилин за урок і не більше 3-х уроків на день.

Об'єми та терміни задачі домашніх завдань. Потрібно розуміти, що враховуючи можливості учнів, навчання не може тривати 24/7.

Різноманітність інтернет-ресурсів. Наразі кожен вчитель може вільно обирати інструменти для дистанційного навчання. Але хотілось би єдності, бо технічно забезпечити

доступ до всіх ресурсів не завжди вдається.

Психоемоційний та фізичний стан. В умовах тривалого карантину порушується звичний ритм дня. Діти позбавлені змоги вийти на прогулянку, поспілкуватися з однолітками. Це все негативно впливає на їх самопочуття.

Психоемоційне та фізичне вигорання викладачів. Більшість викладачів щодня стикаються з високою емоційною та психологічною напругою, особливо, якщо на карантині знаходять власні діти, які потребують уваги, спілкування і особливого підходу щодо організації навчання [4].

Враховуючи все вищезазначене можемо сказати, потрібно застосовувати різноманітні пристрої, інструменти, засоби для здійснення пошуку, обміну інформацією, самовивчення та самодослідження, розвивати вкрай потрібні цифрові навички, вдосконалюватись в оперативній реакції на всі виклики сучасного суспільства, займатись розвитком інформаційної компетентності. Однак, ми маємо також розуміти, що збереження життя і здоров'я молодих людей є найбільшою цінністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. «Про Національну доктрину розвитку освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
3. Санітарно-гігієнічний аспект аналізу уроку «Сучасна освіта». URL: <https://osvita.ua/school/method/740/>
4. «Про затвердження Положення про дистанційне навчання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0464-04/sp:max15>

Олена Кобак, вихователь закладу
дошкільної освіти № 4 м. Луцька

РИТОРИКА В ДИТСАДКУ

Ще Цицерон казав: «Є два мистецтва, що можуть поставити людину на найвищий щабель пошани: одне – мистецтво полководця, друге – мистецтво справжнього оратора».

Навчання правильній розмові починається з самого дитинства, коли батьки, вихователі, оточення вчать дитину вимовляти слова, формувати пропозиції з них. Навчання вести бесіду в ранньому віці можна вважати початковим етапом риторики.

У ракурсі якісної мовної освіти риторика посідає значне місце. Поняття «риторика» походить від грецького слова «говорити». Звідси «ритор», що грецькою мовою означає «красномовна людина». Отже, риторика, як наука красномовства, вчить ефективної комунікації, яка базується на активному логічно-образному, якісному мовленні.

Навчання риторики дошкільників – напрям освітнього процесу, який сприяє реалізації завдань мовленнєво-комунікативного розвитку дитини дошкільного віку, що спрямовується на засвоєння дитиною знань та вироблення вмінь щодо обдуманого використання нею різноманітних мовних засобів та форм: говорити чисто і правильно, бути хорошим співрозмовником, легко знаходити потрібні слова для обґрунтування або переконання.

Дошкільна освітня установа – перша й найвідповідальніша ланка в загальній системі освіти. Саме дошкільне дитинство є особливо сензитивним до засвоєння мови. Тому процес мовного розвитку розглядається в сучасній дошкільній освіті як загальна основа виховання й навчання дітей. Мова за своєю специфікою і соціальним значенням є явищем унікальним: вона є засобом спілкування, збереження й засвоєння знань, формою передачі інформації, частиною національно-духовної культури. Однією з головних цілей навчання мови є формування комунікативної компетенції, пов'язаної з оволодінням усіма видами мовленнєвої діяльності й культурою мовлення. Оволодіння рідною мовою є одним з найважливіших надбань дитини в дошкільному дитинстві, що обумовлює *актуальність* обраної теми дослідження [3, с. 11].

У законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні одними з головних завдань дошкільного виховання й навчання визначають забезпечення та оволодіння дітьми рідною мовою, культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Мова виступає «каналом зв'язку» для одержання інформації з немовних сфер буття, засобом пізнання світу від конкретно-чуттєвого до понятійно-абстрактного. Мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різних видів говоріння та слухання, під час якої формуються мовленнєві вміння і навички. В даний час в дошкільних освітніх установах велике значення приділяється процесу становлення даного напрямку. Невипадково в дошкільній педагогіці все більше стали звертати увагу на необхідність формування лінгво-риторичних умінь та навичок дошкільників. І це природно, оскільки саме на заняттях цього навчального курсу, переживаючи безліч ситуацій, відносин і вчинків, дитина зміцнює своє духовне життя, і це робить її рухливою, чуйною, доброю, більш здатною до співпереживання і розуміння своїх однолітків.

Ораторське мистецтво або риторика – це майстерність говорити красиво і правильно, точно виражати свої власні думки і переконувати, вести діалог, висловлювати хід своїх думок. До завдань риторики можна віднести:

- навчання красивої мови;
- розвиток комунікабельності, вміння самостійно складати розповіді;
- виховання моральних принципів;
- набуття здібностей правильно висловлювати думки, вироблення здатності чітко та образно висловлювати своє судження;
- вдосконалення вимови, дикції;
- підвищення впевненості в собі;
- виразність мови та формування літературної вимови;
- придбання навичок виступу перед певною аудиторією;
- розвиток творчого потенціалу [1, с. 140].

Діти вчать розмовляти, відчувати, розуміти, співчувати і співставляти. Ми навчаємо дітей: досягати своєї мети шляхом розмови, виразно говорити, бути впевненим, застосовувати акторську майстерність, почуватися комфортно у випадку відеозапису і звукозапису виступу, правильно і невимушено рухатись і жестикулювати під час розмови, аналізувати «мову тіла», володіти формами мовленнєвого етикету, своєчасно змінювати тон розмови, відповідно до ситуації спілкування. Вони знайомляться з найпершими, найпростішими емоціями, які супроводжують нас щодня: радість, сум, злість, здивування, спокій. На основі коротких повчальних історій роблять висновки про те, що добре, а що не зовсім, а найголовніше – навчаються помічати у собі хороші якості, хвалити себе і бути привітним до інших. Для розвитку риторичних умінь використовуються чистомовки, скоромовки, прислів'я, приказки, творчі завдання, театралізація, інсценізація, вправи-імітації, сюжетно-рольові ігри та ситуації, ігри-стратегії, розмірковування вголос, гра-інтерв'ю, хвилинки-фантазії тощо.

Мовленнєвий розвиток дитини є основним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини. Водночас, як свідчить практика, поширення комп'ютеризації, телебачення та інших технічних засобів, що стали допустимими дітям дошкільного віку як у сім'ї, так і в дошкільних закладах, обмежує безпосереднє спілкування дітей, унаслідок чого збагачується їх пізнавальна сфера, але водночас гальмується мовленнєва.

Тому метою роботи вихователя дошкільного закладу має бути створення належних умов для повноцінного мовленнєвого розвитку дітей: різноманітність дидактичних ігор, включення елементів мовленнєвого спілкування на заняттях із кожного розділу програми, спілкування у повсякденному житті, розвиток риторичних умінь.

Отже, виховна мета риторики в дошкільній освіті очевидна – прилучення дошкільника до елементів, основ ораторського мистецтва, яке має велике виховне, освітнє і розвиваюче

значення. Адже дошкільний вік – це сензитивний період розвитку мови. Тому доцільно саме в дошкільному віці почати кваліфіковане навчання риторики. В даний час спостерігається тенденція до відродження риторики в дошкільну програму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамович С. Д., Чікарьова М. Ю. Риторика. Львів, 2001. С. 139 – 162.
2. Богущ А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ : Слово, 2006. 204 с.
3. Богущ А., Гаврик Н. Дошкільна лінгво-дидактика. Київ : Вища школа, 2007. 242 с.
4. Капська А. Й. Педагогіка живого слова: навч.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1997. 140 с.
5. Кравець Л. Риторика: від джерел до сучасності. *Диво слово*. 2000. № 6. С. 44–46.
6. Савенкова Л. О. Педагогічна риторика : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 298 с.
7. Сагач Г. Риторика. Київ, 2000. С. 79–116.
8. Томан І. Мистецтво говорити. Київ, 1989. С. 204–220.
9. Шипіло Л. Грі-драматизації – належну увагу. *Дошкільне виховання*. 2013. №1. С. 14–17.

Оксана Кобук, викладач кафедри хорового диригування та постановки голосу,
Луцький педагогічний коледж

Валентина Панченко, вчитель музичного мистецтва ЗЗСО I-III ступенів №23 м. Луцька

РОЛЬ ДИТЯЧОГО ХОРОВОГО СПІВУ У МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Хорове виконавство є однією з найдавніших форм виконавства. Воно супроводжувало різноманітні практики, що були дотичними до мистецтва – релігійні церемоніали, світські прийоми, театральні вистави. Хорове виконавство потребувало високого рівня вокальної майстерності. Підготовка півчих вимагала чималих зусиль, особливо якщо мова йшла про вокалістів дитячого віку. Відомо, що вже за часів Стародавньої Греції хори брали участь у проведенні Олімпійських і Піфійських ігор, причому там виступали не лише чоловічі, а й жіночі та дитячі хори. Опанування основ гри на музичному інструменті та співу виступало основою виховання грецької молоді на рівні з опануванням дисциплін, які впливають на розум та тіло. А. Редько відмічає, що відомості про дану практику надавались у працях відомих грецьких мислителів, які зауважували про доцільність хорового співу серед молоді. «Стародавні греки (мається на увазі Аристотель і Платон) з'єднали навчання вокально-хоровому співу з читанням поетів, гімнастикою, грою на музичному інструменті. Музичний ритм із хоровим виконанням, як вони вважали, привчав до впорядкованості в рухах, в думках, в емоціях і в діяльності» [2, с. 202]. Уже в стародавніх цивілізаціях були здійснені перші спроби запису мелодій. Наприклад, у Межиріччі використовували піктографічний запис, у Стародавній Греції – буквений.

За доби середньовіччя відбувається подальший розвиток хорового виконавства. За рахунок того, що саме хоровий спів став основою церковного богослужіння як у католицькій, так і в православній традиції, він набуває особливого сакрального значення. До винайдення сучасної системи запису нотного тексту, навчання хоровому співу здійснювалось із застосуванням невменної нотації у західній Європі та знаменної нотації у вітчизняній православній традиції. Хоровий спів, який звучав під час богослужінь, виконувався виключно чоловічим складом. Осередками підготовки до хорового виконавства ставали монастирі.

За доби Відродження, коли зростає інтерес до людської особистості, актуалізується питання її всебічного розвитку, виникають передумови для формування професійно

орієнтованого дитячого хорового виконавства. Після виникнення перших консерваторій, які спочатку були сирітськими притулками, до них починають приймати як хлопчиків, так і дівчат. Поширюється практика використовувати дитячий хоровий спів у храмах, де насамперед співають хлопчики.

У вітчизняному просторі навчання хоровому співу відбувалось при монастирях, а також у церковних школах. Уже з XVI століття виникають при церквах навчальні заклади, де обов'язково були хори. Хлопчики спочатку співали лише в дитячих церковних хорах, проте завдяки розвитку світського багатоголосного співу починають набирати дітей і до чоловічих хорів, що були професійними. Варто згадати також особливу увагу до хорового співу, яка виникає, починаючи з доби бароко. Запроваджується інтерес до жанрів партесного, а згодом і хорового концерту.

Докорінні зміни, пов'язані з просуванням професійної культури хорового співу, відбуваються в XIX столітті, коли набувають поширення школи, консерваторії та коледжі. Цей процес наявний як у західному, так і у вітчизняному просторі. У цей час українські композитори починають створювати хорові твори, призначені для дитячого виконавства. Варто згадати твори М. Лисенка, К. Стеценка, М. Леонтовича, що ввійшли до репертуарів багатьох дитячих хорів. Ця тенденція починає набувати розвитку і поширюватися і в подальшій композиторській практиці.

Важливо відмітити, що на рубежі XIX–XX століть створюється низка праць як західних, так і вітчизняних авторів, які присвятили чимало уваги формуванню методичним питанням, пов'язаним із дитячою музичною освітою. Чималим був внесок З. Кодая, К. Орфа та ін. музичних діячів. А. Редько відмічає: «Цінно прагнення вальдорфських педагогів зробити хоровий спів, декламацію, художнє читання поезії виразом у художньому русі сили, що діє в мові й музиці. У музиці всі діти, крім співу, брали участь у грі, хоча б на одному музичному інструменті. У молодших класах усі грали на флейтах, потім за ступенем обдарованості і нахилам навчання грі диференціювалося декілька інструментів» [2, с. 202].

Упровадження хорового співу в якості дисципліни не лише в музичних школах, а й у всіх закладах загальної освіти сприяло б підвищенню загального рівня освіченості. Хорове виконавство в загальноосвітніх закладах потребує особливої уваги до репертуару, адже порівняно з колективами, що наявні у спеціалізованих музичних закладах, де є вже більш усвідомлене бажання ґрунтовно займатись музикою, в школах це може мати менш організований характер. Відповідно має більше стимулюватись прагнення співати. «При цьому весь репертуар шкільного хору повинен приваблювати, викликати бажання вивчити його і виконати, залишатись у серцях співаків довгий час, пробуджувати почуття естетичної насолоди у виконавців і слухачів, формувати у школярів високу культуру і мораль» [1, с. 212].

Чимало дослідників відмічають, що власне спів виступає чинником, який розвиває людину не лише в музичному відношенні, а й в емоційному. Крім цього, спів впливає на різні функції мозкової діяльності, як-от мислення, пам'ять, здатність до аналізу та певних узагальнень. Окрім цього, концертне виконавство потребує вироблення психологічних якостей, пов'язаних із волею, здатністю прямувати до поставленої мети. Г. Стулова відмічає: «Саме колективне виконавство здійснює на юних співаків великий не тільки естетичний, а й психологічний вплив. Відповідно, навчання дітей співу в умовах хору має велике виховне значення, так як воно істотно впливає на становлення особистості» [4, с. 108].

Варто відзначити певні рекомендації, пов'язані з репертуаром дитячих хорів. Варто поєднувати в концертній програмі українську та зарубіжну хорову класику, обробки народних пісень. Особливу увагу варто приділяти творам сучасних українських композиторів, адже завдяки таким видатним авторам, як Л. Дичко, Б. Фільц, Г. Гаврилець та ін., створено значний обсяг багатоголосних із супроводом, а також акапельних творів. Г. Струве в своїй роботі «Шкільний хор» таким чином характеризував твори, що мають входити до репертуару хорів: «Концертна програма дитячого хору повинна бути різноманітною й доступною для виконання і сприймання, але не спрощеною, багатою

виконавськими барвами, але не ускладненою. Вона повинна обов'язково нести в собі навчально-виконавські завдання й одночасно бути високохудожньою, не втрачати при тому дитинності» [3, с. 48].

Високий рівень дитячого хорового виконавства є запорукою формування майбутніх артистів хору та хормейстерів, відповідно до цього їхньому вихованню має приділятися значна увага в рамках культурної політики держави та на муніципальному рівнях.

Однією з основних задач культурної політики України є підтримка досягнутого рівня, звернення уваги до поширення практики хорового виконавства у дитячих загальноосвітніх закладах. Необхідний відбір музичного матеріалу, який би сприяв формуванню репертуару, де враховувались такі вимоги, як образна яскравість, стильова різноманітність, вокальна доступність і високий естетично-виховний потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зелінський П., Збожимська Н. Репертуар шкільного хору як фактор музично-естетичного виховання учнів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2012. № 6 (Ч. 2). 215 с.
2. Редько А. М. Интеграционное обучение юных певцов художественными возможностями хорового детского театра. *Проблемы и перспективы развития образования: материалы Междунар. науч. конф.*, (г. Пермь, апрель 2011 г.). Пермь : Меркурий, 2011. 205 с.
3. Струве Г. Школьный хор. Москва : Просвещение, 1981. 191 с.
4. Стулова Г. П. Хоровое пение в школе : учеб. пособ. Москва ; Берлин : Директ-Медиа, 2015. 218 с.

Іванна Ковальчук, студентка 3 Г групи спеціальності 013 «Початкова освіта», Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Вікторія Ричко, викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик, Луцький педагогічний коледж

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

«Не можна бути педагогом, не опанувавши тонким емоційно-естетичним баченням світу»

В. Сухомлинський

Проблема творчого розвитку особистості школяра не є новою, вона має глибокі історичні корені. Формування людини, особливо творчої, наділеної потенціалом перетворювати на краще навколишній світ, набула особливої актуальності. У зв'язку з цим освітня галузь з метою подальшої самореалізації особистості повинна дедалі ширше формувати у дітей і молоді сучасний світогляд, розвивати творчі здібності і навички самостійного наукового пізнання.

Образотворча діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості. У процесі створення зображення в дитини формуються спостережливість, просторова уява, окомір, дрібна моторика, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності тощо.

Творча особистість – це не лише естетично сформована особистість. Творчість є рушійною силою абсолютно в усіх напрямках. Тому успіх у вивченні інших предметів пов'язаний з рівнем творчого сприйняття та розвитку дитини [2].

Сучасна педагогіка має на меті створити новітні наукові засади ефективного навчання і виховання. Для цього потрібні вивірені дослідженнями суміжних наук (філософії, психології, фізіології) знання про творчість. У системі цих знань особливе місце посідають методи творчого розвитку особистості та практика їх застосування, оскільки саме від

ефективної методики залежить результативність розвитку творчих здібностей та міра сформованості життєвої стратегії суб'єкта навчання [4].

Виховання учнів засобами образотворчого мистецтва було, є і завжди буде актуальним. Воно є тим неподільним комплексом позитивних емоцій, який безпосередньо впливає на всі аспекти виховного, культурного, морального та естетичного становлення особистості учня, а також напрямом роботи для всіх педагогічних працівників, бо за допомогою засобів мистецтва формується культурний пласт нації.

Розвивати творчі здібності можна по-різному. Окремі учні (обдаровані) переважно самостійно тренують свої задатки, щоб розвинути їх та вдосконалити. Але роль учителя є надзвичайно важливою. Тому у форматі уроку я використовую весь освітній багаж традиційної педагогіки, а також її новітні досягнення [2].

Учителю початкової школи слід завжди пам'ятати думку К. Ушинського, який зауважував, що дитина з більшим задоволенням малює десять разів годинник, аніж коло, малювати яке швидко набирає.

Тому влучно використовувати в практичній діяльності на уроках малювання завдання, які б приваблювали учнів новим, цікавим змістом, спрямовували творчу думку дитини за межі запланованого матеріалу, що сприяє виникненню прагнення до власної творчості [5].

Реалізації діяльнісного підходу в вихованні творчої особистості сприяють інтерактивні технології. Щоб досягти високого рівня знань і вмінь учнів, доречним буде на кожному уроці, налаштовуючи учнів на вивчення тієї чи іншої теми, звертатися до їх життєвого досвіду, до знань, набутих на попередніх уроках.

На етапі актуалізації опорних знань доцільно використовувати такі методи як «Ланцюжок», «Пінг-понг», побудова асоціативного куща, «Так– ні», використання сигнальних карток. Окрім того, ефективними на уроках малювання є такі методи і прийоми, як: «Заморочки з бочки», «Незакінчене речення», «Ромашка», «Знайди пару», «Склади пазл», «Кошик знань», «Неправильний малюнок», «Мистецький пінг-понг», «Мікрофон» [1].

Захоплюючими для дітей молодших класів постають турніри-вікторини, КВК, психомалювання, де учні під музику малюють олівцем із закритими очима, передаючи враження від мелодії, а після прослухування музики, учні розплющують очі та доопрацьовують малюнок кольором. У кінці уроку з метою рефлексії ефективно практикувати метод «Вишиванка», де учні за допомогою кольорів визначають результативність творчої діяльності та ефективність методів і прийомів роботи на уроці. Аналіз різнобарвної картини надає вчителю можливості проаналізувати настрої учнів та психологічний мікроклімат уроку [6].

Для ефективного застосування інтерактивних методик на уроках образотворчого мистецтва потрібно спланувати свою роботу так, щоб:

- дати учням випереджувальні завдання: прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання. Поспостерігати за явищами природи або довкілля;
- на одному занятті стараюся використовувати один або два інтерактивні методи;
- визначити хронометраж, ролі учасників, підготувати запитання й, можливі відповіді;
- передбачити різноманітні методи для привертання уваги учнів, налаштування їх на роботу, підтримання дисципліни [3].

Інтерактивні методи навчання дають змогу цікавіше провести урок, підвищують розумову та пізнавальну діяльність, ефективність уроку. Передбачають активну співпрацю вчителя і учнів, сприяють посиленню інтересу учнів до здобуття знань, формування навичок аналізу навчальної інформації, розвитку творчих здібностей учнів [5].

Вчитель образотворчого мистецтва – не просто джерело цікавої інформації, це науково підготовлений організатор активної праці учнів що до самовиховання, самонавчання, саморозвитку. Розвиток творчих здібностей складається із взаємопов'язаних компонентів, які в єдності дають результат.

Підсумовуючи, зазначимо, що для розвитку творчих здібностей учнів на уроках

образотворчого мистецтва, заняття важливо будувати за принципами: структурної різноманітності й режисури; залучення учнів до співпереживання, створення відповідно до теми уроку емоційного настрою (включення ігрових, казкових моментів, інших видів мистецтв). Продумані вчителем, чітко організовані уроки образотворчого мистецтва виховують і закріплюють вольові якості учнів, наполегливість у праці, прищеплюють уміння працювати організовано та свідомо й доводити роботу – малюнок – до повної завершеності в межах своєї можливості. Лише вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного, особистісно-орієнтованого, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення учнів дасть змогу розвивати творчі здібності, а отже, і формувати творчу особистість учня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горошко Н. А. Усі уроки образотворчого мистецтва у 4 класі. Харків : Основа, 2010.
2. Демченко І.І. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва : монографія. Київ : Оміда, 2009.
3. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків : Ранок, 2006.
4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008.
5. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 1 – 4 класів. Київ : Початкова школа, 2005.
6. Трач С. К. Уроки образотворчого мистецтва у 2 класі. Тернопіль: навчальна книга–Богдан, 2003.

Катерина Ковальчук, студентка
спеціальності 013 «Початкова освіта»

Науковий керівник – Алла Бляшевська,
канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри
іноземних мов, Луцький педагогічний коледж

ГРАМАТИКА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ З ВИКОРИСТАННЯМ СПЕЦІАЛЬНО ПІДБРАНИХ ВПРАВ

Вивчення іншомовного матеріалу, а саме на першій стадії навчання граматики англійської мови в кожному випадку є особливим, неповторним і невіддільним жодному шаблону. Особливість роботи з новим матеріалом полягає у ситуативному викладі, відповідно до структури уроку або комунікативної спрямованості. Різноманітні мовно-граматичні погляди виступають в ситуаціях таким чином, щоб значення їх було зрозумілим з контексту. Подальша дія – це відпрацювання вживання якомога різноманітніших вправ, щоб підтримувати цікавість школярів, сприяти кращому їх засвоєнню й активному використанню формальних структур [1].

Мета вивчення англійського граматичного матеріалу – це навчити володіти граматичними навичками мовлення, а саме репродуктивними та рецептивними навичками, що включають в себе граматичні навички говоріння та письма [3].

Для кращого вивчення граматики англійської мови та розвитку пізнавального інтересу учнів початкової школи і організації їх навчальної діяльності, педагогу потрібно брати до уваги як вікові так і індивідуальні особливості дітей, а також рівень їх інтелектуального розвитку. Для цього в початковій школі, вчителю англійської мови, необхідно урізноманітнити матеріал з граматики, відповідно до програмних вимог для початкових класів з англійської мови і підручників для нової української школи [2]. Знання англійської граматики дозволить школярам грамотно виражати свої думки іноземною мовою й зрозуміти те, що говорять оточуючі.

Успішне формування в учнів початкової школи, мовленнєвих граматичних навичок для вирішення комунікативних завдань англійською мовою, може забезпечуватися лише в

умовах використання раціональної підсистеми вправ. А отже зумовлює необхідність створення відповідної системи для формування англомовної граматичної компетенції.

Під час проходження безперервної переддипломної педагогічної практики для кращого засвоєння іншомовного граматичного матеріалу, учням було запропоновано такі вправи:

1. «Say when you do it»

Мета: вчити учнів будувати речення у Present Simple на основі мовних зразків.

Instruction: You've got the pictures of some sport equipment. Your task is to listen to my statements and then say if you always / usually / often / every day / sometimes do the same in winter / in spring / in summer / in autumn. (Вчитель називає пору року, учень, який отримав зображення відповідного спортивного інвентарю, піднімає руку і каже, що він робить це постійно / іноді / часто / рідко / ніколи в цю пору року).

Example: T.: summer. P1 : I often swim in summer.

T.: winter. P2 : Sometimes I ski in winter [1].

2. «Correct the statement»

Мета: вчити учнів будувати речення у заперечній формі у Present Progressive шляхом трансформації мовних зразків.

Instruction: Now you work in teams of four. Each team gets sheets of paper with four pictures and the statements next to them. Read the statements. Write down the correct sentences.

Example: Mickey and Pluto are listening to music now.

No, they are not. They are reading a book now [2].

3. «Now»

Мета: вчити учнів ідентифікувати зміст твердження у Present Progressive із зображенням на малюнку.

Instruction: Look at the pictures and listen to my statements. Say «True» if it is right; say «False» if it is wrong.

Example: T.: The girls are dancing now.

P s: False [5].

4. «Agree or disagree with me»

Мета: вчити учнів диференціювати функцію граматичної структури у Present Simple, даючи стверджувальну або заперечну відповідь на твердження вчителя.

Instruction: I'll read the statements, agree with me, if I am right.

Example: T.: We swim in winter.

P s: We don't swim in winter [3].

Отже, традиційні форми організації навчання (розповідь, пояснення, бесіда, проблемний виклад тощо) комбінуються із практикою використання дидактичних вправ. Складний для розуміння матеріал викладається традиційними методами, а менш складний, який учні можуть опанувати самостійно, але для цього їм потрібний додатковий стимул, вивчається у формі вправи-гри. Як правило, закріплення узагальнення та перевірка засвоєного матеріалу часто проводиться за ігровими технологіями [3]. Таким чином, ми запропонували підсистему вправ для формування англійської граматичної компетенції в учнів початкової школи та проілюстрували її деякими прикладами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабенко Н.А. Навчання граматики англійської мови в початковій школі. Харків : Основа, 2019.
2. Нова українська школа. Формула НУШ. URL: <http://nus.org.ua/about/formula/>
3. Черноус Н. Використання гри при навчанні граматики на початковому етапі. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2011. №6. С.69-72. URL: <https://naurok.com.ua/vpravi-gramatichni-vpravi-z-angliysko-movi-v-pochatkoviy-shkoli-150153.html>.

Марія Ковальчук, студентка 4 курсу
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Науковий керівник – Дар'я Стасюк,
викладач кафедри дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ПУАНТИЛІЗМУ ЯК НЕТРАДИЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ

Одним із найважливіших завдань педагогічної науки є вирішення проблеми формування творчої особистості, адже розвиток у людей творчого способу мислення давно перетворився в соціальну необхідність.

Актуальність нашого дослідження також зумовлена низкою наявних протиріч, як от: постійно зростаючим запитом суспільства на творчу особистість та недостатнім теоретичним осмисленням цієї проблеми; потребою сучасної дитини старшого дошкільного віку у творчому самовираженні та низькою увагою до цієї проблеми частини педагогів і батьків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблема розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку за допомогою нетрадиційних технік малювання є надзвичайно актуальною. Різні аспекти творчого розвитку особистості висвітлені у роботах Л. Виготського, Б. Теплова, В. Медушевського, О. Газмана і багатьох інших учених [2, с. 164].

Мета нашого дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації особливостей використання нетрадиційних технік малювання, а саме техніки пуантилізму та методики розвитку художньо-практичних умінь старших дошкільників засобами живопису в закладах дошкільної освіти.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

1. З'ясувати стан досліджуваної проблеми в сучасній педагогічній науці.
2. На основі опрацьованої вітчизняної та закордонної наукової літератури, а також власних досліджень, визначити специфіку використання нетрадиційних технік малювання, зокрема пуантилізму, у закладах дошкільної освіти.
3. Провести діагностику рівнів художньо-практичних умінь старших дошкільників на базі ЗДО та експериментально довести позитивний вплив техніки малювання пуантилізму на розвиток творчих здібностей дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Малювання – одне з найцікавіших занять для дітей дошкільного віку. Водночас – це і найдоступніший вид діяльності для малюка, адже ні писати, ні читати він ще не вміє. У процесі малювання удосконалюється спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Під час організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку вкрай важливо відходити від шаблонності, суворої регламентованості, орієнтації на конкретний результат, надаючи дітям свободу самовираження. Тому, поряд із використанням традиційних художніх матеріалів, ефективним засобом підвищення мотивації до образотворчості є ознайомлення дітей з нетрадиційними техніками малювання. Однією із найактуальніших на сьогоднішній день технікою нетрадиційного малювання є пуантилізм, або ж малювання пальчиками (долоньками, кулачком). [3, с.20]

Нами була проведена дослідницька робота на базі закладу дошкільної освіти «Малютко» с. Кримне Старовижівського району, мета якої полягала у експериментальному підтвердженні позитивного впливу пуантилізму на розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Перший етап дослідження – це діагностика рівня художньо-практичних умінь дітей. Нашою метою було практичним шляхом виявити рівень художніх умінь дітей старшого

дошкільного віку, які відвідують ЗДО «Малюючки». Результати діагностики показали, що на початку заняття усі діти охоче виконували завдання. Проте уже через незначний проміжок часу частина дошкільнят втратила інтерес до роботи. Із цього нами було зроблено висновок, що усі діти у групі мають бажання малювати, але деякі з них проявляють короткочасний, нестійкий, поверхневий інтерес до роботи.

Провівши заняття, ми отримали такі результати: високий рівень художньо-практичних умінь складає 20%, середній – 56%, 25% – низький рівень.

На основі результатів першої частини нашого дослідження ми зробили висновок, що у сучасній дошкільній педагогіці, зокрема викладанні образотворчої діяльності старшим дошкільникам, існують певні прогалини щодо розвитку творчих здібностей. Отже, виникає гостра необхідність у використанні нетрадиційних технік малювання, які є новим напрямком у мистецтві та допомагають розвинути дитину всебічно.

Другий етап нашого дослідження полягав у експериментальному підтвердженні позитивного впливу пуантилізму на розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Результати цієї частини експерименту, які демонструємо у рисунку 1, підтвердили, що навіть короткочасне заняття нетрадиційними техніками малювання має позитивний вплив на розвиток творчих здібностей старших дошкільників: 25% дошкільнят виконало завдання на високому рівні, 65% – на середньому, 10% – на низькому.

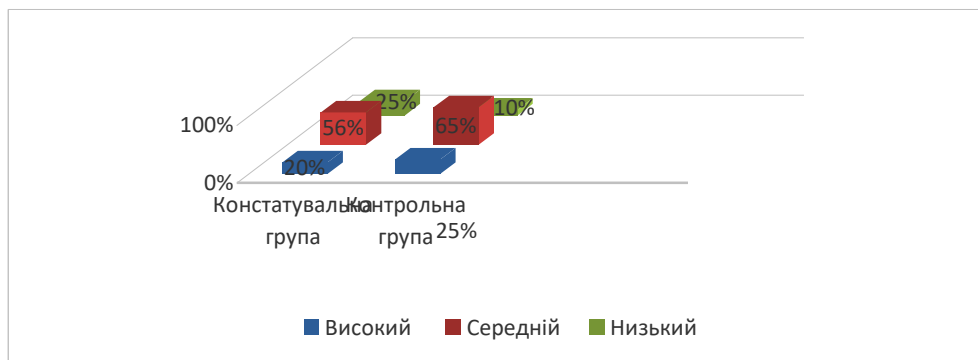

Рис.1 Порівняльна характеристика рівнів розвитку художньо-практичних умінь старшими дошкільниками на констатуючому та контрольному етапі експерименту

Порівнявши результати констатуючого та контрольного етапів, можна зробити висновок, що високий рівень розвитку художньо-практичних вмінь та навичок малювання збільшився на 5%, середній рівень збільшився на 9%, а низький – знизився на 15%.

Висновок і перспективи подальших наукових розвідок. Проведене нами експериментальне дослідження засвідчило, що використання нетрадиційних технік малювання, зокрема пуантилізму, значно покращує розвиток художньо-практичних вмінь та навичок дошкільнят.

Так, діагностика рівнів художньо-практичних умінь старших дошкільників на першому, констатуючому етапі нашого експерименту, дала такі результати: високий рівень – 20%, середній – 55%, 25% – низький.

Цикл занять із використанням нетрадиційної техніки малювання пуантилізму надзвичайно позитивно вплинув на розвиток творчих здібностей дошкільнят – контрольний етап дослідження показує уже зовсім інші результати: високий рівень художньо-практичних умінь притаманний 25% дошкільнят, середній рівень – 65%, низький – 10%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біла І. М. «Феномен дитячої творчості». *Дошкільне виховання*. 2011. № 1. С.7-11.
2. Давидова Г. М. Нетрадиційні техніки малювання в дитячому садку. Москва, 2007. 235 с.
3. Демчук М. Нетрадиційні техніки. *Палітра педагога*. 2001. № 3. С. 22-23
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Видавничий дім «Слово», 2013. 448 с.
5. Курилко О. А. Використання нетрадиційних технік зображувальної діяльності у формуванні творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Дошкільний навчальний заклад*. 2010. №6. С.10-12.

Оксана Ковальчук, студентка,

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівники – Юліана Андрійчук,

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
старший викладач, Луцький педагогічний коледж*

ОБҐРУНТУВАННЯ І ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ПОКРАЩЕННЯ ШВИДКІСНО - СИЛОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ РІЗНОГО ВІКУ

Останніми роками проблема дефіциту рухової активності дедалі більше охоплює майже всі вікові групи населення нашої держави [3; 4]. Водночас це негативно впливає на фізичний стан учнів різного шкільного віку в процесі підвищення рівня фізичної та розумової працездатності в закладах загальної середньої освіти [1; 2].

Мета роботи – експериментально перевірити ефективність методики колового тренування спрямованої на покращення швидкісно-силових здібностей дітей різних вікових груп.

У роботі використано теоретичний аналіз й узагальнення науково-методичної літератури, документальних матеріалів та інших джерел (аналіз і синтез; узагальнення; систематизацію наукових, методичних літературних джерел), педагогічні методи (спостереження, тестування, експеримент) та методи математичної статистики (описова статистика, кореляційний аналіз).

Розроблена нами експериментальна програма занять за методикою колового тренування була спрямована на оптимізацію фізичного стану дітей різного віку з акцентом на розвиток швидкісно-силових здібностей у процесі секційних занять з легкої атлетики.

Підґрунтям експериментальної програми стали загальні положення методики фізичного виховання, зокрема розвитку фізичних якостей таких науковців, як Чаленко А. (2003), Худолій О. М. (2008), Матвеев Л. П. (2002).

З урахуванням наукових положень цих вчених була розроблена програма, розрахована на три тижні, і проведено 9 секційних тренувальних занять з легкої атлетики по 120 хв. для кожної вікової категорії. Програма передбачала проведення бесід, спортивних та рухливих ігор, вправ для розвитку фізичних якостей необхідних при виконанні бігу на короткі дистанції, стрибків в довжину з місця, метання м'яча, технічної підготовки.

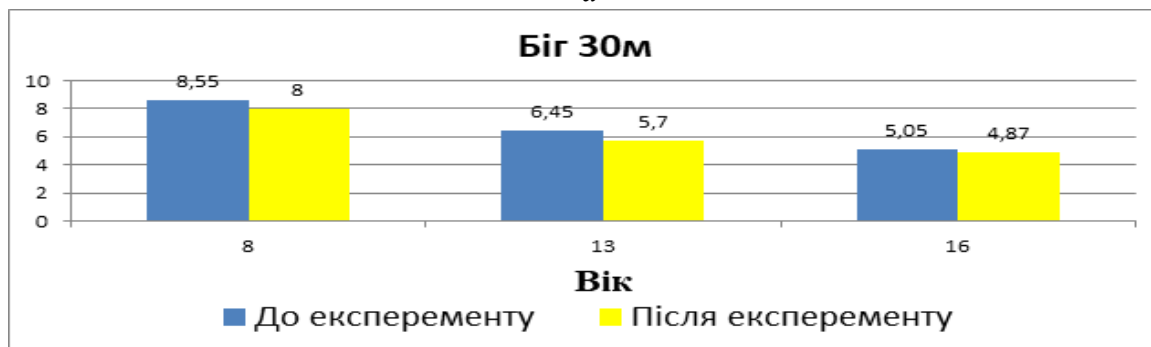
Нами було розроблено комплекси вправ для кожної вікової групи з урахуванням фізіологічних можливостей кожної з них. В результаті чого було виділено 3 блоки в кожній з вікових груп учнів підготовчий, основний, заключний.

Підготовчий блок включав вправи меншої інтенсивності спрямовані на впрацювання організму і підготовки дітей різного шкільного віку до ряду тренувальних занять на розвиток швидкісно-силових здібностей. У основному блоці описано вправи, які спрямовані на виконання комплексів високої інтенсивності, у складі з більшим навантаженням. В останньому, заключному блоці було розроблено закріплюючі вправи, які у другому основному блоці були неодноразово повторенні та удосконаленні.

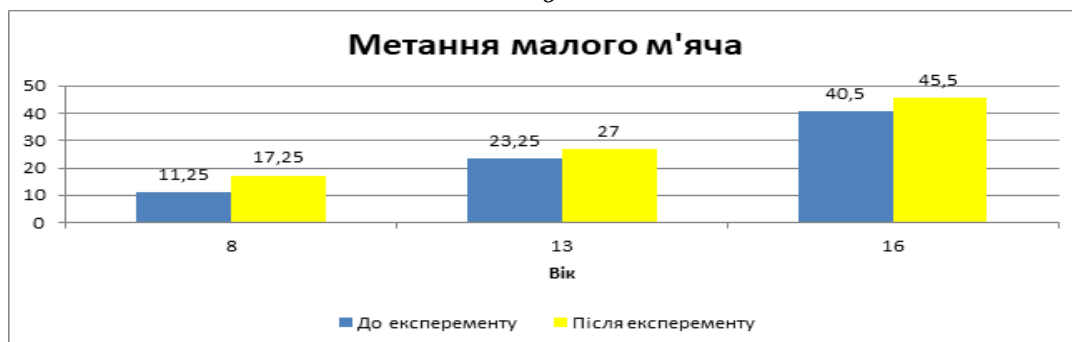
До початку експерименту і в кінці кожного етапу, проводилися виміри розвитку швидкісно-силових якостей за результатами бігу на 30 м, стрибка в довжину з місця, метання м'яча (рис. 1 а, б, в).

а

б

в

Рис.1. Аналіз показників фізичної підготовленості за тестом стрибок у довжину з місця (а), біг на 30 м (б), метання малого м'яча (в).

Аналіз показників фізичної підготовленості за тестом стрибок у довжину з місця, біг на 30 м, метання малого м'яча у дітей різного віку до та після експерименту показав, що у кожній віковій категорії є позитивний приріст.

У групі 8-ми річних він становить з бігу 30 м – 6,9%, з стрибків в довжину з місця 7,32%, з метання малого м'яча 35,1%; у 13-ти річних – з бігу 30 м – 13,2%, з стрибків в довжину з місця 6,3%, з метання малого м'яча 13,9%; та у 16-ти річних з бігу 30 м – 3,7%, з стрибків в довжину з місця 6,0%, з метання малого м'яча 10,0%; що говорить про ефективність застосування експериментальної методики колового тренування на розвиток швидко-силових здібностей у дітей різного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чаленко І.А. Сучасні уроки фізкультури в початковій школі. Ростов на Дону, 2003. 255 с.
2. Худолій О.М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання : навч. посібник. Харків : ОВС, 2008. 408 с.
3. Матвеев Л.П. Основи спортивного тренування. Москва : Фізкультура і спорт, 2002. 280 с.
4. Гогін О.В. Легка атлетика : навч. посібник. Харків : ОВС, 2005. 345 с.

Оксана Ковальчук, канд. пед. наук, доцент,
старший викладач, Технічний коледж ЛНТУ
Ярослава Семенюк, викладач,
Технічний коледж ЛНТУ

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ MICROSOFT TEAMS I MOODLE ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Поширення дистанційної освіти серед студентської молоді стало можливим завдяки широкому впровадженню Інтернет-технологій та необхідності у модернізації навчально-виховного процесу, зокрема мережа Інтернет, стала одним із пріоритетних напрямків змісту освіти під час пандемії COVID-19. Використання електронних освітніх ресурсів та сервісів, уможливило забезпечення дистанційного та мобільного навчання.

Загальнодержавний карантин став справжнім викликом для освіти, зокрема й для її якості. Та все ж педагогічна спільнота згуртувалася та зуміла знайти вихід з цієї ситуації, пропонуючи нові освітні ініціативи, різні форми навчання онлайн. Ми всі адаптуємося до нових реалій сьогодення. Звичайно, таке навчання має свої переваги та недоліки. Але коли знайти мудре рішення, можна досягти чудових результатів.

Сучасні умови розвитку електронного середовища обумовлюють використання педагогами різних платформ, які можуть забезпечити створення для студентів дистанційного освітнього середовища. Серед них: соціальні мережі і блоги, програми для відеочатів і відеоконференцій, системи для 3D-комунікацій, хмарні сервіси. Завдяки використанню популярних соціальних мереж можна ефективно організувати колективну роботу навчальної групи, довгострокову проектну діяльність, безперервну мобільну освіту і самоосвіту.

Умови сучасності змушують швидко адаптуватись до нових викликів і бути готовим до змін. Забезпечення дистанційного навчання іноземної мови у Технічному коледжі ЛНТУ здійснюється завдяки сервісам Moodle та Microsoft Teams.

Платформа Moodle (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) – це безкоштовна, відкрита система управління навчанням, орієнтована насамперед на організацію взаємодії між викладачем та студентами, хоча підходить і для організації традиційних дистанційних курсів, а також підтримки очного навчання. Вона є системою, яка містить в собі всі курси дисциплін і кожен студент може входити в цю систему і працювати з тим чи іншим курсом.

Moodle вирізняється адаптивністю (містить засоби, які постійно розвиваються без перебудови системи, та методи, що забезпечують індивідуалізацію навчання), довгостроковістю (навчальна платформа відповідає вимогам щодо інформаційних технологій в освіті і надає можливість вносити зміни до дистанційних курсів без перепрограмування), доступністю (є можливість працювати дистанційно незалежно від місця та часу, головна умова – підключення до мережі Інтернет), економічністю (це безкоштовний, відкритий ресурс).

Застосування системи Moodle у процесі навчання іноземній мові дозволила викладачу створити навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни, яке в подальшому можна змінювати, розширювати, доповнювати та коригувати.

Перевагою платформи Moodle є також можливість використання текстових, відео- та аудіоматеріалів у процесі організації навчального процесу з іноземної мови, що значно допомагає у закріпленні іншомовного матеріалу; використання різноманітних за типами завдань тестів, анкетування для проведення контролю та самоконтролю знань студентів; встановлення потрібних термінів виконання студентами завдань.

На відміну від середовища Moodle основним завданням сервісу Microsoft Teams є проведення он-лайн занять, спільної роботи над документами, презентаціями та додатками в

режимі реального часу. Завдяки мультимедійним засобам і зворотному зв'язку сервіс надає можливість віддаленим учасникам навчання бути присутніми у навчальній аудиторії. Викладач, у свою чергу, має можливість проводити інтерактивні заняття в більш природній манері, використовуючи відео високої чіткості для індивідуальної взаємодії зі студентами. Microsoft Teams пропонує технології для чіткого передавання звуку і відео, що є покращую вивчення іноземної мови; засоби обміну даними й організації окремих сеансів для спільного й індивідуалізованого навчання, які спрощують процес засвоєння навчального матеріалу.

Платформа Microsoft Teams – це новий робочий простір на базі чату в Office 365. Вона є абсолютно новим типом робочого простору, у якому можна встановити зв'язок з потрібними людьми, провести бесіду або знайти необхідні інструменти і контенти. Microsoft Teams дозволяє учасникам робочої групи влаштовувати онлайн-збори, проводити аудіо- та відео конференції, публікувати в рамках робочого простору команди новини та загальні документи, вести планування спільної діяльності учасників команди, підключати додаткові онлайн-сервіси Microsoft.

Microsoft Teams – це єдина платформа, що дозволяє ефективно використовувати всю різноманітність функцій і можливостей Office 365, тому її з повним правом можна назвати центром для командної роботи. Додатки Word, Excel, PowerPoint, SharePoint, OneNote, Планувальник, Power BI і Delve вбудовані в Microsoft Teams, так що всі інструменти і дані завжди під рукою у користувача. Microsoft Teams також включає групи Office 365 – службу управління членством, яка дозволяє легко перемикатися з одного засобу для спільної роботи на інше зі збереженням контексту і ділитися файлами з іншими користувачами.

Отже, узагальнення вищезазначеного дозволяє стверджувати, що при вивченні іноземної мови в умовах, які склалися із-за пандемії COVID-19, використання сервісів Microsoft Teams і Moodle є вимогою часу. Звичайно ми можемо використовувати і інші доступні платформи, але Технічний коледж активно працює саме на вищезазначених, що подобається як студентам так і викладачам. Для покращення та вивчення даних сервісів директором активно проводяться різні семінари та заняття, до яких долучені викладачі. Ми повинні бути готовими до змін та активно включатися в дистанційне інноваційне середовище, адже від цього залежить успішність навчання та викладання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вовк, О.Б. Системи електронного навчання – нові форми сучасної освіти. Математичні машини і системи. 3.79–86.2015.
2. Ясинська С, Саєнсує М. Досвід використання інформаційно, комунікаційних технологій навчання. Київ: Вища школа. 2012. №4. С. 16 – 21.
3. Ben Brahim, H., Ben Jemaа, A., Jemni, M., Laabidi, M., 2013. Towards the design of Personalised accessible e-learning environments, The 13th IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies, Beijing, China, July 15 – 18. 2013.
4. Petrovic N.»Facebook vs. Moodle: What do students really think?». *International Conference on Information Communication Technologies in Education (ICICTE)*. pp. 413 – 421. 2013.

Уляна Кондратюк, студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник – Наталія

Хомюк, старший викладач кафедри природничо-математичних дисциплін, Луцький педагогічний коледж

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ПРИРОДОЮ

При дослідженні роботи ознайомлення першокласників з природою, можна вважати, що джерелом знань про зміни в природі по сезонах є спостереження, які можуть проводити

шестилітні діти на екскурсіях, або ж цільових прогулянках, а згодом – і самостійно, тобто без вчителя.

У процесі особистому спілкування дітей з природою вони розв'язують освітні, розвивальні та виховні завдання: у дітей розкриваються уявлення про навколишню природу; діти опановуються загально пізнавальними уміннями і навичками (тобто це виділяти для себе в предметах їхні ознаки, порівнювати групи предметів за однією ознакою, помічати зміни у спостережуваних об'єктах, робити висновки за допомогою учителя); вчителями здійснюється екологічне виховання учнів. Відповідно до програми першокласники щоденно повинні спостерігати за станом неба, опадами, вітром; епізодично – за рослинами, тваринами, працею людей. Як засвідчує практика, часто учні одержують завдання для самостійних спостережень, ще не володіючи відповідними навичками цієї діяльності. Тому спочатку слід організувати спостереження під безпосереднім керівництвом учителя на уроках-екскурсіях, цільових прогулянках, які проводяться під час динамічної паузи між уроками та у другу половину дня. Цільові прогулянки можна віднести до фрагментарних навчальних занять, під час яких організуються короточасні спостереження, що поєднуються з відпочинком дітей на свіжому повітрі. Продумуючи цільові прогулянки, перші екскурсії, учитель повинен пам'ятати, що діти шестилітнього віку швидко стомлюються від одноманітних спостережень, тривалих бесід і розповідей. Тому в спостереження слід включати пізнавальні завдання, супроводжувати їх іграми, виконанням практичних завдань. Цільову прогулянку для ознайомлення з ознаками пір року слід проводити вдень, при нормальній погоді та температури. Учитель звертає увагу дітей на хмари, сонце, дерево, квітку: Який цей предмет за формою? За кольором? Чи так само виглядає у різні пори року? Чи змінюється при різній температурі? Діти одержують завдання визначити, форму та колір хмари або ж сонця [1].

На одній із прогулянок з вчителем слід навчити дітей правильно спостерігати за будь-якими птахами за чітким планом: Як називається птах? Який він за розмірами (великий, малий або ж середнього розміру)? Чим вкрите його тіло? Яке забарвлення його пір'я? Який у нього дзьоб? За допомогою чого він пересувається по землі? Чим харчується? Які звуки він видає? Чи боїться коло себе людей?

Знання, набуті внаслідок безпосереднього спілкування дітей з природою, узагальнюються на уроці «Природознавства». Працюючи з підручником, учні акцентують характерні ознаки осені у неживій та живій природі та праці людей. Проте саме по цьому предметі робота по ознайомленню дітей з ознаками осені не завершується. Вони продовжують вести спостереження у природі, фіксують їх раз на тиждень у своєму «Календаріку спостережень». Великий інтерес викликає у дітей взимку сніг. Тому зимового дня, коли падає сніг, слід провести з ними цільову прогулянку, мета якої – познайомити дітей із снігом та сніжинками. Розповісти різні цікаві факти про них. Надворі, розмістивши учнів в колі, давайте їм завдання поспостерігати, як падають сніжинки. Для порівняння хай діти спостерігають падіння камінця та пір'я. Діти роблять висновок: що сніжинки падають повільно, вони кружляють, вітер відносить їх по сторонам. Подальші спостереження дітей вчитель спрямовує такими запитаннями: Чи видно Сонце на небі? Якого кольору хмари?

Вчитель пропонує учням ввіймати сніжинку та розглянути, яка ж вона. Проте сніжинка в руках тоне. Разом з дітьми повинні зробити висновок, що від тепла сніжинка стає краплиною води. Вчитель правильно показує, як треба зловити сніжинку на рукавичку. Діти розглядають, яка сніжинка за формою, на що вона схожа, скільки має променів (детальніше можна дітям показати сніжинку через лупу). Діти малюють сніжинки на снігу, граються у сніжки, ліплять «снігову бабу». Учитель запитує, чи упізнають діти дерева, з якими познайомилися восени. Пропонує приглянутися до їхньої кори, гілочок та плодів. Можливо діти ще знайдуть гнізда пташок на деревах або годівнички. Діти легко впізнають білокору берізку, та помилуються її красою. У липи стовбур майже чорний, у осики –

зеленкуватий. Нехай діти торкнуться до кори, порівняють її у різних дерев. Вони підмітили, що кора у дуба вона товста, з глибокими тріщинами; у берези й осики – гладенька. Вчитель розповідає, що кора захищає дерева від морозу; чим старіше дерево, тим товща у нього кора, тому старі дерева краще витримують сильні морози. Як тільки пригріє сонечко та прийде весна – вони прокинуться, зазеленіють. «Звідки ж візьмуться у них листочки?» – ставить проблемне запитання вчитель. Діти роздивляються бруньки та помічають, що вкриті вони твердими лусочками, волосками, які й захищають їх від морозів. Учитель пропонує з'ясувати, які вони на дотик та які вони на нюх. Якщо діти зустрінуться зі зламанною гілкою, слід обережно зрізати її з усім, щоб помістити у куточку живої природи. Діти зможуть поспостерігати, як із бруньок розвиваються листочки (чи квіти) і зможуть зробити висновок: щоб пробудити рослини від зимового сну, потрібне тепло та вода. Вони і взимку живі, їх треба берегти, не ламати. Діти можуть також спостерігати за зимуючими птахами: горобцями, воронами (галками чи граками); порівнюючи їх за величиною, голосом, зовнішніми ознаками, поведінкою. Під час весняних спостережень першокласники встановлюють ознаки весни в неживій і живій природі та праці людей. Щоб підсилити цю роботу, можна запланувати гру «Розвідники» разом з дітьми. Завдання можуть бути будь-якими: пізнати, яке дерево першим вкрийється листям та зацвіте; хто першим помітить метелика, шпака, горобця тощо. На одній з прогулянок вчитель пропонує вказати на зміни, які сталися зі снігом: він брудний, пористий, розтає, з-під нього біжать струмочки. «Чому ж так змінився сніг?» – запитує вчитель і звертає увагу дітей на те, як гріє сонечко, яке зараз небо, теплий чи холодний вітер. Діти слухають, як дзюрчить струмок, пускають по ньому паперові човники. Вони помічають, що перш за все сніг розтає біля стовбурів дерев, будинків, на пагорбах. Під час прогулянок є можливість показати дітям набубнявіння бруньок, розпускання листочків, появу перших квітів, метеликів, приліт птахів та ін. Пояснити дітям, що сонце піднімається вище, ніж взимку, світить яскравіше. Небо стало синім і на ньому з'явилися гарні купчасті хмари. Сніг залишився лише у ровах. Біжать струмки. Знайомляться першокласники і з іншими ранньоквітучими рослинами – первоцвітом, медункою, вчать розпізнавати їх за формою листочків, квітів.

У процесі ознайомлення з природою найближчого оточення діти дізнаються не лише про господарське значення рослин і тварин, але й про естетичну, рекреаційну цінність природного середовища. У них слід формувати уявлення, що людина – невід'ємна складова частина природи і берегти природу – її святий обов'язок.

Діти цього віку повинні усвідомити, що вони зможуть принести користь природі хоча б тим, що не будуть їй шкодити: забруднювати навколишнє середовище побутовими відходами, ламати дерева і кущі, руйнувати пташині гнізда, мурашники та ін. [2]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Теоретичні основи ознайомлення першокласників з природою. Нова педагогіка. URL: <http://www.novapedahohika.com/noloms-1427-1.html>
2. Ознайомлення першокласників з природою. URL: <https://infopedia.su/3x103e.html>

Борис Корчук, викладач польської мови,
вчитель вищої категорії

Ярек Гладковський, викладач англійської
мови в сільськогосподарському технікумі,
Добжись над Віслою (Польща)

КРИТИЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ СЕЛА І СІЛЬСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ В НОВЕЛІ ГЕНРІКА СЕНКЕВИЧА «ЕСКІЗИ ВУГЛЕМ»

В коротких оповідання Г. Сенкевича село мабуть найкраще показано в творі «Ескізи вуглем». В інших оповіданнях чи повістях польського письменника, де він торкається сільської тематики, в таких як: «Бартек-переможець», «За хлібом», «Янко-музикант», «Ангел» та інш., на перше місце все ж виступають інші проблеми, чи то тема поневолення польського народу, чи то проблема еміграції, чи дослідження письменником дитячої недолі в бідних родинях того часу. Бараняча Голова в творі Г. Сенкевича «Ескізи вуглем» – то село в оловіцькому повіті, видумана місцевість, в котрій

люди зайняті щоденними і звичайними, реалістичними проблемами. Важливі рішення ухвалює місцеве самоврядування, на чолі якого перебуває вїт Бурак і писар Золжікевич. Законодавча влада Баранячої Голови є скорумпована. Дворянство не втручається в справи селян, а піклується лише про власні інтереси. Селяни після реформи почуваються ізольованими і нікому не потрібними. Ніхто не хоче їх підтримати або порадити, як жити в новій реальності. Інтелігенція, якщо і має якусь справу з владою гміни, зазвичай *«ugaduje się»* з паном Золжікевичем і тоді усілякі проблеми залишаються відповідно розв'язані.

В селі є корчма єврея Шмуля, де зустрічаються місцеві селяни. Тут вони ведуть політичні «дебати» і попивають арак. В Баранячій Голові знаходиться також садиба священика і костьол. Звідти можна доїхати до Малих Постеповіч, яких орендарем є пан Флос, нетиповий селянин, свого часу учасник засідань судів гміни. Село виглядає скоріше на занедбане і «нецивілізоване». Неподалеку Ріпової хати свині качаються в болотистій калюжі. Ресоціалізація в'язнів-селян, осуджених за незначні провини, відбувається у в'язниці, в невеликому хліві. В тому ж самому хліві разом з в'язнями знаходяться свині. Школа в Баранячій Голові відсутня, в давній будівлі сільської охорони знаходяться бочки з оковитою – водкою.

В «Ескізах вугіллям» показуються відносини, які панували в даній спільноті: залежність від свавільної ради гміни і байдужа позиція дворян до справ селян.

Образ села в «Ескізах вугіллям» зображується з дуже невігідної сторони. В цій новелі показується відсталість селян, котрі живуть на селі і також невідповідальність і байдужість сільської інтелігенції. Це критика тієї ситуації, яка панувала на селі в дев'ятнадцятому столітті.

По перше, селяни в новелі є неосвіченими. Проблеми жінки Ріпи з пошуками начальника в будинку повіту виникають між іншим з того, що вона не може прочитати написів на дверях. Селяни вірять в забобони. Сільські куми лікують сина Ріпи, обкурюючи його свяченими вінками і також намагаються запобігти хворобі ситом і з чорною куркою в руці.

Через це, що селяни неосвічені, вони даються з легкістю маніпулювати собою пану Золжікевичу. Це дуже добре видно під час засідання суду гміни. Навіть тоді, коли добре знають якусь справу, наприклад, вважають за незаконне оп'яніння Ріпи і змушення його до підписання в цьому стані документу.

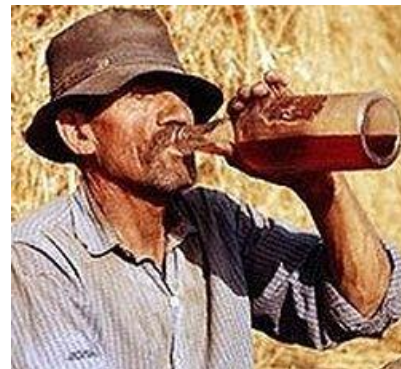
Нажаль, засада невтручання, яку з такою скрупульозністю дотримуються пани, спричинило те, що відійшли з участі в засіданнях гміни. Єдиний з шляхти, пан Флос, котрий хотів в них брати участь, був з неохотою прийнятий селянами. Пізніше він образився на селян за те, що вони ствердили, що нібито він не справжній шляхтич, а тільки вискокча. Після таких слів він вирішив залишити уряд гміни, гміні:

«...dałem sobie słowo, że się w sprawę gminne nie będę wtrącał. Dawniej było co innego (...), a dziś ani wam do mnie, ani mnie do was nic. Dziś wy moi sąsiedzi, i basta.» [3, с. 45]

Правило невтручання було для шляхти дуже вигідним. В цьому випадку вони звільнялися від прийняття рішення разом з селянами. Пани говорили, що селяни для них

тільки сусіди. Але все ж таки шляхта не стояла осторонь того, коли селяни приймали якусь рішення. Коли пани були зацікавлені якоюсь справою, вони запрошували до себе Зовзікевича на обід, представляли йому свою справу і вручали йому хабар. Пізніше на засіданнях суду гміни Зовзікевич піклувався про розв'язання, відповідно з волею шляхтича.

У функціонуванні села заводить навіть костьол. Коли дружина Жепи іде по допомогу до ксьондза, то вона спочатку вислуховує промову про середньовічну ересь Казарів, потім ксьондз пояснює своїм парафіянам, як вони мусять сприймати цю ересь і закон, виданий римським папою, пізніше остерігає їх від слухання голосів різних мислителів з періоду Відродження. Як можемо здогадатися, мешканці села небагато з того всього розуміють. Порада ксьондза дана дружині Ріпи також не задовольняє її. Замість конкретної вказівки, як вийти з подібної ситуації, ксьондз говорить жінці про потребу звернення до Бога зі своїми переживаннями і також про те, що вона повинна тішитись тим, що покарання за п'янство зустрічає її чоловіка вже на землі. Така порада не вимагає від ксьондза втручання в проблеми тієї жінки і залишає його з чистою совістю.

Оповідач, ведучи з вигляду легку, жартівливу, чи іронічну в своєму розмовному стилі розповідь, представляє, так насправді, трагедію людини і трагедію всієї сільської спільноти, через зображення долі нещасного Ріпи і його дружини. Головний персонаж твору є типовим представником тодішнього селянської громади. Він є відсталим, примітивним, не в змозі прогледувати свою родину з наділу оброблюваної землі, тому він змушений підробляти в лісі. Будучи неписьменним, він не знає своїх прав, не знає, що вік його призову вже пройшов. Наївного селянина обдурює підступний Золзікевич.

Новели були одним з найбільш характеристичними для епохи позитивізму родом. При загальному розвитку прози, а конкретніше – повісті, новелістика знайшла собі почесне місце в літературі другої половини ХІХ ст. Це виникало з різних чинників, передусім однак популярність малих форм дидактичного характеру, а особливо інтервенційного (а такими якраз були «селянські» новели) виникало з пропагованої органічної праці, праці у підстав, звернення уваги на проблеми найнижчих суспільних прошарків – селян, міських заводських робітників, середовища євреїв і т.д. Проблема села для Польщі ХІХ століття була особливо важлива і болюча. Після розкряпачення і роздачі земель в 1864 році селяни отримали, що правда волю, система феодално-панська стала остаточно завершена, однак це була тільки уявна свобода, тому що ніхто раніше не подумав про те, щоб неписьменні, темні, відсталі селяни змогли віднайти себе в новій ситуації. Для того, щоб вони змогли самі за себе вирішувати. Загублені в новій системі, вони не зуміли відстояти своїх прав, з тієї простої причини, що вони їх просто не знали.

Як показує вище сказане, ситуація на селі вимагає змін на багатьох рівнях. Доля родини Ріпи є оскарженням, спрямованим також на сільські урядові установи, котрі не задумуючись отримують вигоду з темноти і наївності селян. Установи гмін переповнені хабарниками, донощиками, що користуються погрозами, зрадою і хабарництвом на дорозі до своєї мети, як і на панів, еліту польського суспільства, які повністю перестали цікавитися життям селян, сільські проблеми їм стали байдужі. Це звинувачення є націлене, також, на духовенство, яке зневірилося в своїй місії допомоги і, замість підтримувати убогих, прихожан, які приходять до костьола за допомогою, підтримує, для власної користі і прибутку дії багатих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бібліотеки Польщі. URL: <http://Lx.bu.uni.torun.pl/Karo.html>
2. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua
3. Sienkiewicz H. Skice węglem : Zakład narodowy im. Ossolińskich, 1988. 104 с.
4. Sienkiewicz H. Wybór nowel : Zakład narodowy im. Ossolińskich, 1956. 372 s.

Наталія Кот, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії соціологічних досліджень та розвитку освіти, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти

СУЧАСНА НАУКА ПРО ПРОЄКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Докорінні зміни, в стані яких знаходиться сучасний освітній простір України, зумовлюють нові підходи до організації підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Неперервна освіта за своєю фундаментальною соціальною значимістю стала пріоритетним напрямом теоретичних, експериментальних і прикладних досліджень різних наук. У центрі уваги педагогів, психологів, соціологів, представників інших галузей наукового знання знаходиться обґрунтування умов функціонування системи неперервної освіти, особливостей її структури, змін, що відбуваються у ній під дією зовнішніх та внутрішніх чинників, закономірностей виникнення нових форм її організації та аналіз їх розмаїття тощо.

У сучасній науці активно розробляється теорія та практика індивідуальної освітньої траєкторії (далі – ІОТ) як одного із напрямів індивідуалізації навчання в системі неперервної освіти. Я. Сухенко зроблено міждисциплінарний аналіз змісту та визначень категорії «індивідуальна освітня траєкторія», а також семантично близьких до неї понять, що активно використовуються у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях. Експериментальне уточнення теоретичних уявлень про феномен ІОТ особистості та обґрунтування семантичного диференціалу «Освітня траєкторія» представлено у її статті «Семантичний диференціал для оцінки освітньої траєкторії особистості» (2018р.) [5]. Дослідницею розроблено типологію індивідуальних освітніх траєкторій педагогічних працівників (виокремлено шість типів), в основу якої покладено такі підходи до характеристики ІОТ: «індивідуальна освітня траєкторія характеризується результативно-усвідомленим (сила) та емоційно-оціночним (оцінка, комфорт) компонентами, репрезентативністю (картографічністю), динамічністю, персоналізованістю, інноваційністю» та проведений кластерний аналіз на основі інтегральних змінних [6].

У віковій психології та психології професійного розвитку з проблемою ІОТ нерозривно пов'язується тематика прогнозування розвитку спеціаліста, допускається наявність множинності реальних нелінійних траєкторій професійного становлення та розвитку, вплив на яке має освітня та самоосвітня діяльність індивіда (Зеєр Е., Носова О., Симанюк Е.). Дослідниками наголошується, «що формування ІОТ детерміновано закономірностями соціально-професійного розвитку особистості як процесу і результату її руху до реалізації власної індивідуальності», що вимагає «освоєння методики розробки соціально-професійного прогнозу» як здобувачем освіти, так і організацією, яка надає освітні послуги [2, с. 81–82]. Саме врахування результатів діагностичної та прогностичної діяльності суб'єктів передбачуваного освітнього процесу забезпечить успішність проектування ІОТ.

Теоретичні засади організації навчання педагога за індивідуальною освітньою траєкторією на різних етапах його особистісного становлення та розвитку з одного боку та використання її як технології в освітньому процесі з іншого розглядаються у дослідженнях Краснощока І., Половенко О., Кірішко Л., Сидоренко В. та ін.

Проблема визначення поняття індивідуальної освітньої траєкторії є предметом дослідження багатьох науковців (Боровік О., Осипова Т., Полякова Г., Руденко Т., Хуторський А.). Слід наголосити, що особливістю вживання цієї категорії є її застосування до різних суб'єктів освітнього процесу: учнів, студентів, педагогів, спеціалістів інших фахів,

які знаходяться в ситуації навчання (підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації), і у зв'язку з цим наповнення її різним змістом.

Індивідуальна освітня траєкторія педагога в системі неперервної освіти, зокрема, трактується Г. Поляковою як «доцільний вибір ним змісту, форм, методів, технологій, прийомів освіти на основі узгодження індивідуальних цілей, потреб, мотивів, інтересів працівника та цілей, вимог, освітньої організації» [3, с. 3–4].

Всебічне теоретичне обґрунтування поняття «індивідуальна освітня траєкторія» дозволило ввести його до тезаурусу Закону України «Про освіту», де зазначено, що це – «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план» [1].

Питання реалізації індивідуальної освітньої траєкторії за індивідуальними навчальними планами зацентровано науково-практичною конференцією «Проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога» (м. Біла Церква, червень 2019 року). Її організаторами Київським обласним інститутом післядипломної освіти педагогічних кадрів та ТОВ «Всеосвіта» долучено до активної участі в ній вчителів-практиків, котрі в переважній більшості оприлюднили власний досвід навчання за ІОТ [4].

Для побудови ІОТ науковці пропонують різні засоби і методи (Каньковський І., Сидоренко В.). Так, І. Каньковський, спираючись на теоретичні рекомендації А. Хуторського, розробив алгоритм дій, який гарантує евристичність освітньої діяльності і здійснення процесу підготовки фахівців за ІОТ.

У наукових розвідках В. Сидоренка описується зміст індивідуальних освітніх траєкторій учителів української мови та літератури, аналізуються складові навчально-методичного комплексу для супроводу їх неперервного зростання та впливу на формування мотивації у словесників до акмеорієнтованого саморозвитку й самовдосконалення за індивідуальними освітніми траєкторіями.

Вченими аналізується важливість самоосвітньої діяльності в організації підвищення кваліфікації педагогічних кадрів за ІОТ (Коростіянець Т., Кримова М., Шевченко А.). Розглядаючи самоосвітню діяльність як складову індивідуальної освітньої траєкторії викладача, А. Шевченко відзначає, що проектування ІОТ педагогом можливе за умови володіння ним уміннями оцінити свої можливості (самооцінка); знайти джерело пізнання й адекватної своїм можливостям форми самоосвіти, організувати робоче місце та діяльність (самоорганізація); реалізації своїх можливостей (самореалізація); критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи (самокритичність); здатності сумлінно контролювати свою діяльність (самоконтроль). І на цій основі здійснювати самовиховання та саморозвиток [4, с.77].

Введення сертифікації професійних кваліфікацій педагогів України стало спонукальним чинником до запровадження ІОТ у формальній освіті, що в свою чергу активізувало як теоретичний, так і прикладний напрями наукового пошуку щодо проектування ІОТ у системі неперервної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Зеєр Е. Ф., Сименюк Е. Е. Індивідуальні освітні траєкторії в системі неперервної освіти. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/individualnye-obrazovatelnye-traektorii-v-sisteme-nepreryvnogo-obrazovaniya/viewer>
3. Полякова Г. Напрями моделювання індивідуальної траєкторії безперервної освіти й самоосвіти педагогічних працівників. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 2. С. 3–11.

4. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Біла Церква, 13 червня 2019 р.) / упоряд. Л. А. Литвиненко. Київ : Всеосвіта, 2019. 189 с. URL: <https://vseosvita.ua/conference/1>
5. Сухенко Я. Семантичний диференціал для оцінки освітньої траєкторії особистості. URL: ib.iitta.gov.ua/713412/1/Сухенко_Я._В._Стаття_Семантичний_диференціал.pdf
6. Сухенко Я. В. Типологія індивідуальних освітніх траєкторій педагогічних працівників. *Психологія і особистість*. 2019. № 1 (15). С. 132–147. URL: <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2019.2.177353>

Надія Кравець, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної
і спеціальної освіти, ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя
Стефаника»

Ольга Ділай, Вікторія Тануляк,
магістрантки кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Метою констатувального експерименту було з'ясування рівня здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів. Завданнями дослідження на констатувальному етапі експерименту були:

- визначити ступінь усвідомлення студентами на різних етапах навчання значущості здоров'язбережувальної компетентності;

- виявити рівні готовності студентів до здоров'язбережувальної діяльності:

а) за їхньою самооцінкою;

б) за результатами тестових завдань.

В експерименті брали участь 40 студентів педагогічного факультету ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Слід зазначити, що однією з визначальних ознак прояву ставлення майбутніх фахівців до необхідності збереження свого здоров'я та своїх майбутніх вихованців є ступінь усвідомлення студентами значущості означеної сфери педагогічної діяльності. Тому для нас було необхідним з'ясувати ставлення майбутніх педагогів до означеної проблеми.

При цьому ми припустили, що впродовж навчання в педагогічному університеті з набуттям психолого-педагогічних знань характер усвідомлення студентами значущості здоров'язберігаючої компетенції буде змінюватися. Дані, одержані нами в результаті анкетування студентів I і III курсів (відповідно 40 респондентів).

Наступним завданням констатувального експерименту виступило виявлення рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів:

а) за їхньою самооцінкою;

б) за результатами тестових завдань.

В експерименті 40 студентів (1 і 2 групи), з-поміж них, 20 студентів становили експериментальна група (1) і відповідно 20-контрольна група (2). Студентам 2 групи було запропоновано заповнити самооцінки картки з метою визначення самооцінки майбутніх педагогів щодо їхньої здоров'язберігаючої компетентності в межах кожного критерія означеної нами компетентності за такими показниками: висока, достатня, недостатня,

невизначеність.

На підставі критеріального підходу було визначено рівні сформованості здоров'язберігаючих навичок майбутніх педагогів. Подамо змістову їх характеристику.

Високий рівень готовності є характерним для студентів високим ступенем позитивної мотивації на здійснення педагогічної діяльності й на досягнення успіху в діяльності, спрямованої на формування здоров'язберігаючих навичок, в них сформоване ціннісне ставлення до здоров'я. Майбутні педагоги і мають глибокі й міцні валеологічні знання, уміють прогнозувати здоров'язберігаючу діяльність, добре обізнані й орієнтовані на впровадження здоров'язберігаючих технологій у майбутній професійній діяльності.

У таких студентів на високому рівні сформовані комунікативні та організаторські здібності. Вони відрізняються вмінням організовувати діяльність як усього колективу, так і кожного студента окремо без нанесення шкоди їхньому здоров'ю, при цьому психологічно комфортно себе почувають, їх відрізняє уміння здійснювати моніторинг свого здоров'я й слідкувати за змінами в ньому; вони активно займаються фізичною культурою, є пропагандистами здорового способу життя. Можна стверджувати, що в таких студентів готовність до формування здоров'язберігаючих навичок виражена яскраво.

Достатній рівень готовності притаманний студентам, які мають переважно позитивну мотивацію на здійснення педагогічної діяльності, зацікавлені в досягненні успіху в діяльності, спрямованої на формування здоров'язберігаючих навичок, вони усвідомлюють необхідність ціннісного ставлення до здоров'я. Майбутні педагоги мають достатні валеологічні знання, наявні вміння прогнозувати здоров'язберігаючу діяльність, вони здебільшого обізнані й орієнтовані на впровадження здоров'язберігаючих технологій у майбутній професійній діяльності, проте вони ще відчувають утруднення під час застосування набутих знань та вмінь у своїй професійній діяльності.

У таких студентів розвинені комунікативні та організаторські здібності, вони вміють організовувати діяльність як усього колективу, так і кожного учня окремо, що сприяє збереженню їхнього здоров'я, при цьому психологічно комфортно себе почувають. Такі студенти загалом усвідомлюють цінність свого здоров'я, однак не завжди дотримуються ЗСЖ, здебільшого не мають шкідливих звичок, уміло здійснюють моніторинг свого здоров'я, займаються фізичною культурою, проте нерегулярно, є пропагандистами ЗСЖ. У таких студентів готовність до формування здоров'язберігаючих навичок виражена достатньо.

Середній рівень характерний для студентів, які спрямовані на педагогічну діяльність, пов'язану із збереженням та зміцненням здоров'я, проте цей інтерес має ситуативний характер; їхні бажання здебільшого залежать від обставин. Діяльність щодо формування здоров'язберігаючих навичок має споглядальний характер, їм притаманна відсутність ініціативи в навчанні. Валеологічні знання, а також специфіки діяльності, спрямованої на формування здоров'язберігаючих навичок епізодичні. Недостатньо вміло використовують одержані знання на практиці. Вони здатні впроваджувати здоров'язберігаючі технології в практичну діяльність лише за аналогією, виконувати таку діяльність самостійно утруднюються, прагнуть до шаблонних дій.

Студенти з середнім рівнем готовності необ'єктивно оцінюють свою діяльність, часто їхня самооцінка є завищеною, не вміють контролювати свій емоційний стан; стосунки з людьми, що їх оточують, мають нестійкий характер, можуть піти на конфлікт; недостатньо усвідомлюють необхідність самовдосконалення стосовно здоров'язберігаючої діяльності, мають поверхові знання і під час застосування їх у практичній діяльності припускаються помилок. Такі студенти не усвідомлюють цінності свого здоров'я, здебільшого не дотримуються здорового способу життя, мають шкідливі звички. У них спостерігаються труднощі при здійсненні моніторингу свого здоров'я, вони не займаються фізичною культурою. У таких студентів готовність до формування здоров'язберігаючих навичок виражена слабо.

Низький рівень характерний для пасивних у навчанні студентів, які не виявляють інтересу до педагогічної діяльності, пов'язаної із збереженням та зміцненням здоров'я; склад

мотивації є бідним. Мають необ'єктивне уявлення про діяльність з формування здоров'язберігаючих навичок, у них несформована ініціативність у навчанні, безвідповідально ставляться до виконання завдань, пов'язаних із здоров'язбереженням. Такі студенти мають поверхові валеологічні знання, не вміють використовувати одержані знання на практиці. Їм важко впроваджувати здоров'язберігаючі технології у практичну діяльність, зазнають значних труднощів під час виконання такої діяльності, не відчують необхідності у здобутті нових знань, не зацікавлені у самовдосконаленні. У таких студентів майже не спостерігається прагнення до самоаналізу й самооцінки своєї діяльності, не вміють контролювати свій емоційний стан; стосунки з людьми, що їх оточують, мають негативний характер, вони часто вступають у конфлікт, в них спостерігається часта зміна настрою; не вміють налагоджувати стосунки з людьми. Студенти з низьким рівнем не усвідомлюють цінності свого здоров'я, не дотримуються ЗЗЖ, мають шкідливі звички. Не вміють адекватно оцінити стан власного здоров'я, здійснити моніторинг свого стану, не вбачають необхідності і не мають потреби в заняттях фізичною культурою, готовність до формування здоров'язберігаючих навичок у студентів майже не виражена.

Таким чином, проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання проблеми формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх педагогів. Отримані результати доводять необхідність подальшого теоретичного та експериментального дослідження цієї проблеми. Подальших досліджень потребують: формування індивідуального стилю здоров'язберігаючої діяльності; проблеми культури здоров'я та здорового способу життя; упровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. №8. С. 1–6.
2. Воронін Д.С. Здоров'язберігаюча компетентність студента в соціально-педагогічному аспекті. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. Проблеми фіз. виховання і спорту*. 2006. № 2. С. 25–26.

Марія Кравчук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – Володимир Руденко, доктор педагогічних наук, професор кафедра педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І., Рівненський державний гуманітарний університет

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

У Законі України «Про дошкільну освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Базовому компоненті дошкільної освіти наголошено, що дошкільне дитинство – це період активного пізнання довкілля, розвитку психічних процесів, творчих здібностей, особистісних властивостей і якостей дитини. Творчі здібності є одним з компонентів загальної структури особистості. Як стверджують видатні психологи Виготський Л. С., Вернер Л. А., Теплов Б. М. та інші, основою творчих здібностей є здібності загальні. Якщо дитина вміє порівнювати, аналізувати, узагальнювати, спостерігати, розмірковувати, то у неї виявляється високий рівень інтелекту [1, с. 435-437].

Сучасне суспільство постійно розвивається, тому виникає потреба у використанні інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), які все частіше проникають у сфери людської діяльності. Нині в Україні розробляється нова система освіти яка орієнтована на входження у світовий інформаційно-освітній простір. Даний процес супроводжується змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу, пов'язані з розвитком сучасних технологій [6, с. 119].

Закон України «Про дошкільну освіту», загальні положення Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція) вимагають від вихователів забезпечення належного навчання та виховання дитини шести-семи років життя, створення відповідних умов для творчого розвитку особистості дитини. В Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) у варіативній складовій введено освітню лінію «Комп'ютерна грамотність», вона передбачає формування інформативної компетенції дошкільника [2].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі ЗДО – це одна із самих нових та актуальних проблем у педагогіці. Використання мультимедійних презентацій дозволяє зробити заняття привабливим для дитини, викликати інтерес та позитивні емоції, є хорошим демонстраційним матеріалом та наочним посібником, який сприяє розвитку творчих здібностей, фантазії. Мультимедійні засоби на основі комп'ютерних технологій стають невід'ємною частиною навчально-виховного процесу, які підвищують ефективність навчання дітей дошкільного віку [8, с. 21-23].

Творчі здібності – далеко не новий предмет дослідження. Проблема людських здібностей викликала величезний інтерес педагогів у всі часи. Творчі потенціали закладені і існують в кожній людині. При сприятливих умовах кожна дитина може проявити себе. Розвитку творчості дитини сприяє наявність генетичної основи і умов соціально-педагогічного характеру. Проаналізувавши різні точки зору з питання про складові творчих здібностей ми зробили висновок, що, незважаючи на відмінність підходів до їх визначення, дослідники одноставно виділяють творчу уяву і якість творчого мислення як обов'язкові компоненти творчих здібностей [3, с. 57-59].

Старший дошкільний вік сприятливий для розвитку здатності до творчості, оскільки саме в цей час закладається психологічна основа для творчої діяльності. Дитина цього віку здатна до створення нового малюнка, конструкції, образу, фантазії, які відрізняються оригінальністю, варіативністю, гнучкістю і рухливістю.

Сучасне суспільство стрімко розвивається, тому спрямоване на формування людини, яка з легкістю зможе жити в інформаційному середовищі, розв'язувати нестандартні завдання, швидко реагувати на технічний прогрес. У зв'язку з цим набуває актуальності проблема впровадження комп'ютерних технологій, які удосконалять навчально-виховного процесу, підготують молоде покоління до роботи в інформаційному суспільстві. З інтеграцією ІКТ в освітній процес з'являються можливості розширення його змістового наповнення. Навчальна інформація при цьому стає доступнішою для сприймання дошкільниками. ІКТ дає змогу підвищити інтерактивність освітньої системи в дошкільних закладах, перейти від пояснювально – ілюстративного способу навчання до діяльнісного, за якого дитина стає активним суб'єктом, а не пасивним об'єктом педагогічної дії [5, с. 50-51].

Мультимедіа розуміється як сучасна комп'ютерна технологія, що дозволяє об'єднати в комп'ютерній системі текст, звук, відео зображення, графічні зображення й анімацію. Використання віртуальної реальності у педагогічному процесі породжує ефект присутності, а це робить можливим змінити всю систему навчання й виховання [4, с. 15-19].

Мультимедійна презентація – набір кольорових слайдів, оформлених засобами інформаційних технологій та призначених для розкриття теми. Ефективне застосування мультимедійних презентацій в освітній роботі з дітьми зумовлена складністю вивчення об'єктів, які неможливо продемонструвати лише вербальними засобами: робить видимим те, що неможливо побачити неозброєним оком, імітувати будь-які ситуації і процеси в довір'ї. Мультимедійні презентації полегшують процес сприймання і запам'ятовування інформації за допомогою яскравих образів.

Мультимедійні презентації включають в себе анімацію, аудіо і відео-фрагменти з елементами інтерактивності. Використання ІКТ, розробка своїх мультимедійних проєктів, навчально-методичних та ігрових посібників і впровадження їх в практичну діяльність педагога дозволяє підвищити якість організації в навчально-виховному процесі, зробити процес навчання цікавим, а розвиток дитини ефективним, відкриває нові можливості навчання не тільки для дитини, але і для педагога. Використання комп'ютера в закладі дошкільної освіти на практиці показує, що дитина дошкільного віку має краще розвинуту пам'ять, увагу, мислення.

Мультимедійні презентації дозволяють представити навчальний і розвиваючий матеріал як систему яскравих опорних образів, наповнених вичерпною структурованою інформацією в алгоритмічному порядку. В цьому випадку задіюються різні канали сприйняття, що дозволяє закласти інформацію не лише у фактографічному, але і в асоціативному виді в пам'ять дітей. Подача матеріалу у вигляді мультимедійної презентації скорочує час навчання, вивільняє ресурси здоров'я дітей [7, с. 18].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология : навч. посіб. Москва : Академический проект, 2001. 624 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) від 22.05.2012р. № 615. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatocchnij.pdf> (дата звернення: 13.04.2020).
3. Біла І.М. Психологія дитячої творчості : навч. посіб. Київ : Фенікс, 2014. 136 с.
4. Жартував Ф.В. Сучасні комп'ютерні технології в освіті. *Викладач 2000*. 2000. № 3. С. 15-19
5. Коджаспирова Г.М. Технические средства обучения и методика использования. навч. посіб. Москва : Академія, 2001. 256 с.
6. Комарова Н.І. Технические и аудиовизуальные средства обучения. Москва : МДПУ, 2004. 156 с.
7. Луцинська О.В. Комп'ютерні технології у роботі з дітьми. Львівський національний університет імені Івана Франка, 2017. URL: <file:///C:/Users/User/Desktop/магістерська/Компютерні%20технології%20у%20роботі%20з%20дітьми.pdf> (дата звернення: 5.04.2020).
8. Новосельцева О.М. Возможности применения современных средств мультимедиа в образовательном процессе. *Педагогическая наука и образование в России и за рубежом*. Таганрог : ГОУ НВО ПУ, 2006. № 2. С. 17–18.

Тетяна Крижановська, канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії, історії музики та
методики музичного виховання, Рівненський
державний гуманітарний університет

Ірина Савчук, магістрантка кафедри теорії,
історії музики та методики музичного
виховання, Рівненський державний гуманітарний
університет

МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА РІВНЕНЩИНИ

Мистецтво Рівненщини досліджували такі науковці, як Т. Пархоменко, Ю. Рибак, М. Дятлик, Н. Супрун-Яремко, Р. Цапун, М. Бабич. та ін.

Вони стверджували, що український фольклор має визначальну особливість, пов'язану з тим, що український народ – один з осягнень світу і мистецтва одночасно – найпісенніший у світі. Пісня – незмінний супутник українця – впливає безпосередньо на людські почуття, виступає особливим способом. Тому окремо у вивченні фольклору виділяють музичний фольклор.

Найвідомішими колективами, що збирають та виконують фольклорні твори на Рівненщині є «Полісяночка», «Намисто» та «Весняночка» та інші.

Учасники фольклорного ансамблю поповнюють репертуар, гастролюючи селами й маленькими містами Рівненщини, спілкуються з людьми, які пам'ятають і зберігають народні пісні та фольклорні традиції культурно-історичної спадщини. Колектив веде активну концертну діяльність. Регулярні просвітницькі концерти, присвячені різним народним святкам, теле- і радіопередачі, учасник національних та міжнародних фольклорних фестивалів, де представляє українські народні пісні та обряди.

Мистецтво створювалось народом і синтезувало в собі словесні, музичні, танцювальні форми людей, втілюючи їх життєві враження, спостереження, досвід і почуття, тобто першоосновою мистецтва й було саме народне мистецтво.

Народне мистецтво Рівненщини багатогранне за своїми промислами, техніками виконання, декоративним відображенням сутності, стилізацією природних форм. Різні регіони країни славляться своїми здобутками та різняться за напрямками промислів і стилів. Найяскравішими формами українського етносу є писанкарство, вишивка, гончарство, декоративний розпис, народне малярство, ткацтво, килимарство, художня обробка дерева і металу, архітектура, усна народна творчість тощо. Майже всі форми народного мистецтва вживалися у побуті та були для цього створені, але їх невимушена природна краса не залишає сумнівів того, що це дійсно велике мистецтво, отже потребує вивчення та зберігання [1].

Невід'ємною складовою народного музичного мистецтва Рівненщини є народна хореографія. Тому характеристика музичної культури Рівненщини була б не повною без вивчення танцю і танцювального мистецтва.

Хореографія, має синтетичну природу, поєднує в собі елементи багатьох видів мистецтва. Так, пози і положення в хореографічній постановці ріднять її з живописом і скульптурою; почуття, які виражаються танцюристами, дуже тісно пов'язують мистецтво хореографії з акторським ремеслом; танцювальні сюїти і балети близькі мистецтву кіно. Специфічною особливістю мистецтва хореографії є безпосередній зв'язок з музикою, яка допомагає розкрити хореографічний образ у всій яскравості і повноті. Комплексний вплив музики і хореографії обумовлює посилення емоційної виразності художніх образів, відповідає естетичним потребам виконавців, сприяє виявленню в виконуваних рухах, етюдах, хореографічних замальовках певного сенсу [3].

Подією в культурному житті Рівненщини є вихід друком колективної монографії «Декоративно-прикладне мистецтво Рівненщини» [2], профінансованої Рівненським обласним центром народної творчості (Ф. Васечко) та управлінням культури (Я. Мельник) за сприяння обласної державної адміністрації (В. Берташ) й обласної ради (Ю. Кічатий).

За своїми формами, жанрами, видами декоративно-прикладне мистецтво Рівненщини має давню історію. Загальною основою для всіх видів народного мистецтва є органічний зв'язок із працею і побутом людини. Природні багатства Рівненщини послужили базою розвитку і визначили основний, в розумінні матеріалу, характер мистецької продукції.

Провідними видами сучасного декоративно-прикладного мистецтва Рівненщини є декоративний розпис, писанкарство, вишивка тощо.

Один з найцікавіших видів українського народного мистецтва – народні розписи. Декоративні розписи у минулому були поширені в багатьох районах України. Ними оздоблювали хати, й господарські будівлі, меблі, посуд і дитячі іграшки та різний ремонент – вози, сані й знаряддя праці та речі ритуального вжитку. Народ завжди прагнув надати привабливого вигляду житлу й подвір'ю. Виконавцями декоративних розписів хат були самі селяни, переважно – жінки. Традиція оздоблювати житло живописом існувала ще в сиву давнину.

Розпис писанок – один з найцікавіших видів українського декоративно-прикладного мистецтва [3].

Прикрашені до свята Великодня яйця називають крашанками або писанками. Писанки – це дуже своєрідний мініатюрний живопис України, наповнений ритуальним значенням. Ритуал величання споконвічного закону, весняного пробудження життя на землі

після зимового сну і початку сільськогосподарських робіт – це символ сонця і відродження, а разом з тим всієї творчої сили природи. Яйце – символ зародження світу, присвячений сонцю, творцю всього суцього.

Писанки Рівненщини – багатобарвні. Для їх розпису часто брали жовтий, зелений, червоний, коричневий кольори, іноді використовували білий колір тла, по якому писали різними фарбами до чорної включно, але найуживанішою на Рівненщини була червоно-коричнево-жовта гама. Вона властива і сучасному декоруванню писанок, які й досі полюбляють робити наші жінки на Великдень.

Одним із самобутніх явищ, що розвивалось і вдосконалювалось протягом століть, вбираючи в себе досягнення інших культур, але не втрачаючи оригінальних ознак – український народний одяг.

Традиція прикрашення одягу та предметів побуту була відома з давніх давен. Чоловічий одяг оздоблювався вишивкою, а жіночий відзначався особливою красою – кольоровим оздобленням і вишиванням сорочок, спідниць, прикрасами у вигляді стрічок, сережок, намиста з коралів, бурштину, дутого скла. Жінки носили дукачі, каблучки, персні, оздоблені сріблом підбори. Вишивання завжди було і є найдоступнішим видом ремесла. Протягом століть у кожного народу вироблялися певні методи вишивання, колорит і характер орнаменту. Кожному району, області притаманні свої традиційні засоби вишивання.

Рушники – найбільш популярний і найулюбленіший вид художнього вишиваного вибору. Вишитий рушник на Рівненщині посідає особливе місце. Рушник – це символ України, відбиття культурної пам'яті народу. Рушник у свідомості українського народу наділяється широким спектром знакових властивостей, адже будучи одним із етнічних символів України, є непересічним явищем нашої духовної культури. Ними прикрашали ікони, вікна, двері або просто вшали на кілочки (кілкові рушники). Рушниками користувались і при виконанні різних обрядів (весілля, сватання, новосілля).

Отже, у народному мистецтві втілено багато світоглядних ідей, естетичні настанови, потяг до прекрасного, гідність українського народу. Тож, у процесі спілкування з творами регіональної культурно-історичної спадщини суб'єкт стає носієм національних цінностей, що він співвідносить із власними естетичними ідеалами й прагненнями.

Таким чином, використання потенціалу надбань культурно-історичної спадщини Рівненщини (зокрема історія, археологія, мова, фольклор, звичаї, обряди, традиції, народне мистецтво) сприятиме ефективнішому процесу формування художнього смаку учнів підліткового віку на уроках мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блудова Ю. О. Народне мистецтво регіону – ефективний засіб формування художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку. Педагогіка і психологія : сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 18-19 березня 2016 р.) / ГО «Інститут освітньої та молодіжної політики»; Наук.-навч. центр прикл. інформатики НАН України. Миколаїв, 2016. С. 66–69.
2. Кадьрова Л. И. Украинское национальное воспитание в системе современной духовной культуры. Горизонты образования. 2013. № 1. С. 68–74. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Go/2013_1/Kadyrova.pdf. (дата звернення : 21.06.2015)
3. Рідний край : навчальний посібник з народознавства / за ред. І.Ф. Прокопенка. Харків : Основа, 1993. 582 с.

Тетяна Крижановська, канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії, історії музики та
методики музичного виховання, Рівненський
державний гуманітарний університет

Іванна Степчук, магістрантка кафедри
теорії, історії музики та методики музичного
виховання, Рівненський державний гуманітарний
університет

ДО РОЗГЛЯДУ ХУДОЖНЬОЇ ОБІЗНАНОСТІ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОГО ВІКУ

Центральним компонентом художньої обізнаності є знання. Знання – це продукт пізнання (уявлення, поняття) людиною предметів і явищ, діяльності, законів природи і суспільства. Ця категорія відображає істотні моменти зв'язку між пізнавальною діяльністю і практичними діями людини.

Знання фіксують насамперед результати істинної пізнавальної діяльності. Виражаються вони у поняттях, судженнях, умовиводах, концепціях, теоріях. Саме в знаннях процес пізнання набуває форми предметності, а результати пізнання – структурності у вигляді конкретних істин [4, с.64].

Знання функціонують перш за все у формі слів, ними вони узагальнюються і переважно передаються, хоча є й інші засоби передачі інформації – знаки, звуки, кольори, жести тощо. Характерними особливостями повноцінних знань є їх повнота, глибина, міцність, оперативність, гнучкість, конкретність і узагальненість, системність, усвідомленість [5, с.31].

Найважливішою вимогою до знань, які вивчаються є науковість і водночас доступність представникам певної вікової категорії. Наслідком засвоєння наукових знань про світ є наукова картина світу. В нашому випадку система мистецьких знань була сформована мистецтвознавством – наукою, що включає історичну та теоретичну його складові. До змісту мистецької освіти входять лише достовірні наукові факти, істини мистецтвознавства, що не допускають будь-якого спотворення. З метою забезпечення вимоги доступності знань в школі використовують різні форми організації процесу засвоєння нових знань, зокрема:

- учитель пояснює, розповідає, показує, а учні стежать за його міркуваннями;
- діти набувають знань у процесі пошукової діяльності, евристичної бесіди, спостереження, аналізу й порівняння ряду фактів під керівництвом учителя;
- учні оволодівають новими способами дії за зразком та аналогією;
- учні опановують новими знаннями самостійно за програмованими завданнями чи алгоритмічними приписами, працюючи з підручником, таблицею, дидактичним матеріалом [5, с.37].

Деталізуємо деякі з них конкретно. Художнє сприймання передбачає осягнення сенсу творів мистецтва, зумовлене рівнем естетичної культури, відображає у свідомості людини окремі явища, предмети, котрі діють на органи відчуттів на даний момент. До сприймання належать зорові, моторні, тактильні відчуття, а також і дані з його попереднього досвіду. В процесі навчання відбувається сприймання не лише предметної наочності, але і її звукових форм, а також словесної інформації вчителя [2, с.127].

Сприймання повинно обов'язково переростати в осмислення та розуміння. Під осмисленням розуміємо процес мисленнєвої діяльності, спрямованої на вкладання в сприйняту інформацію певного смислу, тобто розкриття істотних ознак, якостей предметів і явищ, формулювання теоретичних понять, ідей, законів. Процес включення інформації про що-небудь в попередній досвід, у засвоєнні раніше знання і осмислення сутності та значення подій, фактів тощо. Художнє мислення – це процес аналітико-синтезуючої діяльності на основі активізації емоційно-образних і асоціативних комплексів.

Узагальнення – це логічний процес переходу від одиничного до загального, чи від менш загального до більш загального знання [2, с.337]. Це якісно новий рівень у засвоєнні нових понять, способів дій. У початкових класах використовують емпіричні та теоретичні узагальнення, що допомагає досягнути суті навчального матеріалу, абстрагуватись від специфічних і виявити загальні ознаки, властивості тощо.

Закріплення є важливим елементом процесу засвоєння знань, оскільки реалізовує дидактичний принцип міцності засвоєння учнями навчального матеріалу. Закріплення досягається за допомогою запам'ятовування, повторення, застосування знань.

Застосування знань посилює мотивацію учіння, робить знання більш міцними, реально осмисленими, життєвими [1, с.197]. По суті це – етап первинного закріплення знань, коли забезпечуються осмисленість і повнота сприймання, а отже і успішне виконання самостійної роботи.

Отже, на нашу думку процес розвитку обізнаності – це процес оволодіння знаннями. Дзеркалом розумової діяльності особистості є мова, що відображає також її мисленнєву діяльність. Мислення – це оперування знаннями. Тому важливим критерієм рівня розвитку обізнаності учня є особливості його мисленнєвої діяльності. Аналіз і синтез (з грецького «розкладання, розчленування», «з'єднання, складання») – діалектично суперечливі процеси мисленнєвого або практичного розчленування на складові частини – аналіз і возз'єднання цілого з частин – синтез. Аналіз і синтез – взаємопов'язані і взаємозумовлені логічні методи наукового пізнання, що виникли на основі практичної діяльності людей, їхнього досвіду. Єдність аналізу і синтезу забезпечує об'єктивне, адекватне відображення дійсності. Аналіз і синтез у навчанні – застосування в навчальному процесі логічних прийомів, згідно з якими предмети і явища під час їх вивчення розглядаються за окремими ознаками (аналіз) і, навпаки, в єдності їхніх частин (синтез). Аналіз і синтез пронизують собою весь навчальний процес, оскільки мислення учнів є аналітико-синтетичною діяльністю головного мозку [2, с.24-25]. Уміння та навички – це автоматизовані та інші компоненти діяльності, які контролюються свідомо, напівсвідомо й несвідомо [3, с.134].

Уміння, на відміну від навичок, утворюються внаслідок координації навичок, їх об'єднання в системи за допомогою дій, які перебувають під свідомим контролем. Уміння, на відміну від навичок, завжди спираються на активну інтелектуальну діяльність і обов'язково містять у собі процеси мислення [3, с.136-137].

Таким чином, художня обізнаність, яка включає знання і уявлення у сфері мистецтва, комплекс компетентностей, які забезпечують здатність керуватися набутими знаннями й уміннями у самостійній художній діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями і світоглядними позиціями, готовності використовувати отриманий досвід у процесі мистецької самоосвіти (Л. Масол, О. Щолокова). Художня обізнаність – рівень інтелектуальної орієнтації у сфері мистецтва, сформованості системи початкових знань в царині мистецтва, що знаходять свій вияв у розвитку індивідуального художнього досвіду (Г. Падалка).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабанский Ю. К. Педагогика : учебное пособие для студентов пед. ин-тов. Москва : Педагогика. 1988. 267с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
3. Немов Р. С. Психологія : посібник для студентів ВНЗ, В 3 кн. Книга 1. Загальні основи психології. Рівне : Вертекс, 2002. 576 с.
4. Психологічний словник / Ред. В. І. Войтко. Київ : Вища школа. 1982. 215 с.
5. Сидорова Г. Г. Досвід роботи. *БВПК*. 2001. № 8. С. 31–40.

Тетяна Крижановська, канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії, історії музики та
методики музичного виховання, Рівненський
державний гуманітарний університет

Інна Оніщук, магістрантка кафедри теорії,
історії музики та методики музичного
виховання, Рівненський державний гуманітарний
університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

До ефективних педагогічних умов розвитку творчих здібностей дошкільників засобами музично-драматичної діяльності належать:

- моделювання педагогічного процесу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей; особистий приклад педагога;
- інтеграція різних видів діяльності вихованців;
- розвиток у дітей спостережливості, збагачення словника, навчання різних технік і способів зображення;
- ознайомлення дітей з етапами творчого пошуку;
- забезпечення всіма необхідними матеріалами для творчої діяльності дітей;
- використання продуктів дитячої музично-драматичної діяльності для подарунків рідним, оздоблення інтер'єру приміщення ДНЗ, виставок, ігор тощо.

Благодатно впливає на розвиток дітей використання музичних творів у педагогічному процесі. Музика – бажана гостя на заняттях і з зображувальної діяльності. Під час занять музика створює атмосферу емоційної чутливості, гармонійності, які допомагають розвитку творчості. Музика допомагає розвинути уяву дитини, дарує їй творчі крила і з натхненням кличе маленького митця до створення краси, доповнює барвисту мову живопису мелодією любові, породжує натхнення і бажання творити.

Як стверджує Ю. Бекетова [1], музику треба використовувати часто, щоб вона увійшла в життя дітей і була впізнавана ними. Під час слухання музики дошкільниками необхідно врахувати психологічні особливості дітей, їхню надзвичайну емоційну чутливість і здатність до чуттєвого сприйняття [1].

Серед предметів естетичного циклу, на думку Н. Рудічевої [85] музика найбільше стимулює до творчої діяльності, сприяє формуванню пізнавальних та емоційно-мотиваційних функцій, розвитку творчого мислення, здібностей, комунікативності, а також позитивних якостей характеру: систематичності, працьовитості, наполегливості у досягненні мети. Музика є мовою серця, найніжніших почуттів, світу емоцій людини. Вона дає людині поштовх для внутрішнього переживання і уяви. Це внутрішнє відчуття та переживання викликає бажання передавати музику в дії, міміці, жестах, рухах, співі, грі, створювати нові художні образи [2].

Музика, особливо спів, поліпшує мовлення дітей. Співаючи, діти змушені протяжно вимовляти слова, що формує чітку вимову, сприяє правильному засвоєнню слів. Крім того, слова в пісні підпорядковані певному ритму, що також допомагає вимові важких звуків і складів. Тому музичне виховання є могутнім засобом, який сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості.

Завданням сучасної музичної педагогіки є вміння виявити у дітей потенційні можливості творити на базі хороших музичних вражень-переживань. Річ у тому, що вміння дітей вигадувати, творчо і вільно конструювати на музичному матеріалі неповторні мелодії та рухові комбінації має великий потенціал для розвитку творчих здібностей дитини [2].

Постійному поглибленому зацікавленню музикою сприяють хороша педагогічна атмосфера, безпосередній зв'язок між вихователькою та дітьми. Звичайно, результат буває тільки тоді, коли людина вміє, може і хоче. Не дурімо самих себе: вихователь, який не пережив власний творчий шлях радісного спілкування з музичною культурою і практично має обмежений технічний досвід у цій галузі, не може бути тим творчим «акумулятором» для дітей, котрий знайде вихід із будь-якої творчої проблеми. Діти, які постійно співають, мають низький показник внутрішньої агресії. Психологи помітили, що там, де панує гарна музика, а особливо де домінує спів (спів – це інтонація, пропущена через живе серце), дитячі осередки врівноважені, діти мають рівні, стабільні стосунки, є більш чуйними один до одного. Там, де вихователь невтомно працює над розвитком творчої свідомості дітей, розширюючи пізнання ігровим способом, результат має блискучі показники [2].

Для дітей старшого дошкільного віку характерно: глибше сприймання творів мистецтва; зацікавлення настроєм творів мистецтва; розвиток музичного слуху чи поетичного хисту; здатність помічати й емоційно відгукуватися на виражально-зображувальні засоби творів мистецтва; пояснювати особливості, оцінювати музичні, літературні твори та твори різних жанрів образотворчого мистецтва; уміння помічати зв'язок між змістом твору і засобами його вираження; вибіркове ставлення до різних жанрів мистецтва і конкретних творів, порівняння їх; виявлення художніх інтересів; прагнення до творчості; відчуття радості від створення своєї зображень.

Отже, розвиток творчих здібностей дошкільників засобами музично-драматичної діяльності – важлива складова системи виховання, в ній узагальнено весь життєвий досвід дитини – чуттєвий, ціннісний, моральний, естетичний, пізнавальний, трудовий. Розвиток творчих здібностей лежить в основі успішного засвоєння нових знань, умінь та навичок, саме тому так важливо сформуванню у дітей основи творчості. Вихователі повинні максимально підтримувати ранні творчі прагнення дітей, стимулювати розвиток художньо-творчої практики, дбати про збагачення дітей життєвими враженнями. Формування естетичного переживання стимулює потребу в естетичній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бекетова Ю. В. Музично-естетичне виховання молодших школярів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогіка та психологія: Збірник наукових праць / За заг. ред. акад. І. Ф. Прокопенка, чл.-кор. В. І. Лозової. Х.: ХДПУ, 1999. Вип. 10. Ч. 2. С. 39–43.*
2. Рудічева Н. Питання музично-естетичного виховання молоді у спадщині вітчизняних педагогів. *Засоби навчання та науково-дослідницькі роботи: збірник наукових праць. Харків : ХНПУ. 2005. Вип. 23. С. 116–124.*

Леся Куденчук, викладач спеціальних
дисциплін, Рожисенський коледж
ЛНУВМБ імені С. З. Гжицького

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ З ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Формування фахівців, які будуть конкурентоспроможними на ринку праці, не відбувається стихійно. Таких спеціалістів треба готувати. Вищий навчальний заклад повинен створити відповідні належні умови протягом навчання. Важливим чинником навчання студентів є активізація їх навчальної діяльності.

Активізація навчальної діяльності, зокрема з економічних дисциплін, полягає у цілеспрямованій роботі викладача з метою розробки і застосування такого змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню пізнавального інтересу студентів, активності, творчості, самостійності в одержанні знань, формуванні вмінь та

навичок, використання їх на практиці [4, с. 175].

Критеріями активізації навчальної діяльності студентів з економічних дисциплін є формування пізнавального інтересу до економіки, збільшення їхньої активності в процесі навчання, прояв самостійності в навчанні, участь у студентських олімпіадах і конференціях.

Важливе місце в активізації навчальної діяльності студентів з економічних дисциплін відіграють дискусії. Дискусія передбачає організований обмін думками й поглядами учасників групи з приводу даної теми, а також розвиває мислення, допомагає формувати погляди й переконання, вміння формулювати думки та висловлювати їх, вчить оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів, зважувати їхню істинність [4, с. 178].

Для того, щоб допомогти студентам розібратися з новими для них поняттями, розвинути професійний інтерес, надати творчого характеру навчально-пізнавальному процесу, використовують ділові ігри.

Ділова гра – метод навчання, який забезпечує активну діяльність студентів шляхом імітації професійного середовища і водночас сприяє використанню теоретичних знань на практиці, формуванню та удосконаленню професійних знань, умінь та навичок. Особливість цього методу полягає в імпровізованому розігруванні учасниками різних ролей у заданій проблемній ситуації. Цей метод дає змогу успішно розвивати творчі здібності, уяву, активність і самостійність студентів. Відмітною рисою ділової гри є моделювання учасниками змісту гри і процесу тієї або іншої майбутньої професійної діяльності та системи їх відносин всередині певної моделі реального виробничого колективу. Таким чином, ділова гра є одним із засобів моделювання професійної діяльності в навчальному процесі, суть якого полягає у відтворенні цієї діяльності [1, с. 10].

З метою стимулювання творчої активності студентів широко використовується такий метод як «мозковий штурм». «Мозковий штурм» – це метод виконання невідкладних завдань за дуже обмежений час. Суть методу полягає в тому, що необхідно висловити найбільшу кількість ідей за невелику кількість часу, обговорити та здійснити їхній відбір. Цей метод використовується для розвитку творчих здібностей або для розв'язання складних проблем [2, с. 110].

Одним із методів активного навчання, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності, є аналіз конкретних ситуацій. Цей метод передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Використання методу аналізу конкретних ситуацій рекомендується для поглиблення знань із теми, встановлення зв'язку теорії та практики, формування вмінь слухачів аналізувати ситуацію, робити висновки, приймати відповідні рішення, вести конкретну продуктивну діяльність у нетипових або непередбачуваних ситуаціях [3, с. 135].

Важливу роль відіграє і метод випадків. Цей метод забезпечує сприятливі умови для використання теоретичних знань у практиці навчання. Крім формування вмінь розв'язання проблем та прийняття складних нетипових рішень, учасники занять здобувають також вміння узагальнювати та аналізувати інформацію. Це важливо для розв'язання конкретних практичних завдань.

Суть методу випадків зводиться до аналізу з наступним обговоренням наданого викладачем у письмовій формі, на аудіо- або відеострічці опису певного випадку. При використанні цього методу не подається новий навчальний матеріал, а тільки наводиться опис випадку з практичної діяльності для того, щоб студенти вчилися використовувати здобуті раніше знання й досвід у нових умовах для прийняття правильного рішення [2, с. 136].

Важливе місце в системі активізації самостійної роботи студентів з економічних дисциплін посідає метод навчального проектування. Метод проектів сприяє формуванню в студентів умінь використовувати різноманітні джерела інформації для розв'язання проблеми, спільно працювати в групі, представляти й аргументувати власні пропозиції щодо виконання

завдань, використовувати знання з інших предметів, застосовувати теоретичні знання на практиці. Важливою перевагою методу проєктів поряд з іншими активними методами є можливість розвитку творчих здібностей студентів [4, с. 178].

Потужним засобом активізації навчання, зокрема й з економічних дисциплін, є використання комп'ютерної техніки. Електронне середовище формує у студентів такі якості, як схильність до експериментування, гнучкість, активне мислення, структурність, що в свою чергу сприяє створенню умов для активного навчального пізнання.

Використання описаних вище педагогічних технологій допомагає вирішити основне завдання, що стоїть перед вищою школою, а саме, формування творчої самостійної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, творчого використання набутих знань і оновлення їх протягом усього життя, здатна критично мислити, творчо вирішувати загальнонавчальні та соціально-економічні проблеми в їх взаємозв'язку.

Отже, у процесі пошуку форм і методів формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності, перш за все, слід прагнути до продуктивного результату. При цьому студент має не тільки запам'ятати та відтворити отримані знання, а й уміти їх застосовувати у практичній діяльності. Водночас, застосовуючи методи активізації, необхідно завжди враховувати наявний рівень розвитку пізнавальних здібностей студентів. Тільки системне врахування усіх сторін процесу навчання дозволить правильно визначити основну мету активізації навчальної діяльності студентів – підвищення ефективності навчання та якості підготовки фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі / під заг. редакцією Л. А. Якимова. Київ : Видавничий дім «Персонал», 2010. 32 с.
2. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2003. 298 с.
3. Ковальчук Г.О. Організація навчання з економіки : навчальний посібник. Київ : НПУ ім. М. Драгоманова, 2002. 305 с.
4. Різник В. Роль активних методів навчання у формуванні готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності. *Гуманітарний вісник*. Серія: педагогіка. 2011. Вип. 22. С. 175 – 179.

Олександра Кузенко, канд. пед. наук,
доцент кафедри українознавства і філософії,
Івано-Франківський національний
медичний університет

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЗПР

Розвиток комунікативних умінь як важливий аспект соціалізації дитини є актуальною проблемою теорії і практики дошкільної освіти. Необхідність педагогічного супроводу соціально-комунікативного розвитку дітей дошкільного віку та розробки його методичного забезпечення обстоювали як видатні педагоги минулого – М. Монтессорі, С. Русова, В. Сухомлинський, так і сучасні вчені Г. Беленька, А. Богуш, Т. Поніманська та ін.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях комунікативні вміння старших дошкільників трактуються як: «оволодіння вербальними та невербальними засобами спілкування, що дозволяє реалізовувати відповідне віковим психологічним нормам спілкування в єдності взаєморозуміння, обміну діями, емоційними враженнями й переживаннями. Формуються комунікативні вміння на основі комунікативної потреби, яка задовольняється в поведінці та стає передумовою розвитку таких якостей особистості, як

спрямованість на спілкування, інтерес до людей, рефлексія, емпатія, здатність до спільної діяльності, партнерства, що є необхідним для соціалізації дитини» [2, с. 4].

На думку дослідників, рушійною силою комунікативного розвитку є становлення та диференціювання комунікативної мотивації, детермінація котрої відбувається завдяки соціальній взаємодії. Потреба дитини набуває предметності в комунікативних мотивах, спонукаючи її звертатися за допомогою дорослого. Пізнавальні мотиви спілкування, в свою чергу, породжується потребою в нових враженнях.

Характеризуючи спілкування дітей з особливими освітніми потребами, вчені відзначають особливу роль системного мовленнєвого недорозвитку, який гальмує їхнє вербальне спілкування [1]. Через недостатнє розуміння зверненого мовлення вони погано орієнтуються в ситуаціях взаємодії з навколишніми. Маючи обмежений словниковий запас, не завжди вдало формулюють запитання й відповіді. Ці особливості зумовлюють труднощі у взаємодії з дітьми та дорослим, спричинюючи зниження спрямованості на вербальне спілкування та звуження комунікативних інтересів і потреб. Водночас, значний вплив на якість міжособистісного спілкування такої категорії осіб можуть мати тотальне порушення їхньої пізнавальної діяльності, незрілість особистісної сфери, недорозвиток усіх форм діяльності.

Важливим фактором комунікативного розвитку дітей із особливими освітніми потребами є врахування структури дефекту, а саме даних про фізіологічний стан дитини. Віковий фактор також розглядається як не менш важливий компонент, який визначає специфіку багатьох відхилень, в тому числі в розвитку комунікативних навичок. Слід зазначити, що у дитини старшого дошкільного віку із ЗПР здатність до рефлексії розвинена слабо. Дитина сприймає інформацію в більшій мірі на емоційному рівні, яка практично не підпорядкована аналізу, що ускладнює використання отриманих навичок на практиці.

Важливо зауважити, що на відміну від дітей із віковою нормою розвитку, дошкільники із ЗПР фактично не потребують взаємодії з ровесниками. Надаючи перевагу грі на самоті, вони не демонструють вираженої прихильності до когось, не потребують друзів. Їх міжособистісні стосунки відзначаються нестійкістю. Взаємодія носить ситуативний, нестійкий характер. Діти надають перевагу спілкуванню з дорослими чи дітьми старшими за себе, але і в цих випадках не проявляють значної активності. Комунікація дитини та дорослого, дитини та однолітків відбувається завдяки емоційно-комунікативним якостям [4].

Серед причин виникнення згаданої проблеми в комунікативній сфері дітей із ЗПР є: обмежений словниковий запас; недостатня кількість відомостей, необхідних для запитань і відповідей. Вагомою перешкодою на шляху комунікації дитини дошкільного віку із ЗПР є відсутність здатності зрозуміти співрозмовника, оскільки діти цієї категорії не намагаються осмислити те, що їм кажуть, тому їх мовні реакції виявляються неадекватними і не сприяють продовженню спілкування [3].

Варто зауважити, що слабкий розвиток у дітей із ЗПР потреб соціального характеру зумовлює те, що до кінця дошкільного віку вони з великими труднощами опановують комунікативними навичками навіть при наявності достатнього словникового запасу й задовільного розуміння зверненої мови. Оскільки найважливішою особливістю дітей із ЗПР є знижена активність у всіх видах діяльності, то це, в свою чергу, виявляється істотною причиною низького рівня розвитку комунікативних навичок цих дітей.

Повноцінний розвиток комунікативних навичок дітей з ЗПР можливо тільки при створенні найсприятливіших умов для спільної діяльності дитини і дорослого, таких як: включення в процес розвитку комунікативних навичок всіх учасників виховно-освітнього середовища (системний похід), підбір і розробка методик для корекційної роботи, які адекватні цілям реалізації можливостей «зони найближчого розвитку» [4].

Таким чином, в комунікативно соціальному розвитку дітей із ЗПР набуває особливе значення посідає проблема формування комунікативної діяльності (міжсуб'єктної і внутрішньосуб'єктної) і діалогу (зовнішнього та внутрішнього) суб'єкта (дитини із ЗПР) із іншими: у соціумі (реальними дорослими та однолітками); в культурі (через дорослого та

однолітків із персонажами анімаційних фільмів); персоналізованими іншими (улюбленою іграшкою та уявним компаньйоном). Розвиток розуміння причин та прогноз учинків іншого в соціально-комунікативних ситуаціях та формування ціннісно-сміслових характеристик комунікативної діяльності у дітей із ЗПР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойков Д. И. Общение детей с проблемами в развитии : коммуникативная дифференциация личности. Санкт-Петербург : Каро, 2005. 288 с.
2. Вагаманок Г. П. Формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.08. Одеса, 2014. 20 с.
3. Кулик В.И. Діагноз ЗПР. *Журнал для батьків*. 2001. №3–4. С.9–13
4. Марченко Т. Передумови навчання творчого зв'язного мовлення у дошкільників із затримкою психічного розвитку. *Дефектологія*. 2001. №2. С.21–23.

Петро Кузенко, кандидат
мистецтвознавства, доцент кафедри
образотворчого і декоративно-прикладного
мистецтва та реставрації,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

ВИКОРИСТАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧИХ ХУДОЖНІХ СТУДІЙ

Народний декоративний розпис як спосіб художнього оздоблення житла, керамічних, дерев'яних, текстильних та порцеляново-фаянсових виробів виступає важливим засобом художньої виразності творів та дієвим чинником розвитку естетичного сприйняття вихованців дитячих художніх студій. Аргументом на підтвердження естетико-виховного потенціалу цього виду національної культури є його органічна спорідненість із віковими особливостями дітей: образна конкретність і емоційна виразність виробів народних майстрів, що сприяє формуванню естетичного ставлення до дійсності, естетичних уявлень і суджень, розвитку художньо-творчих здібностей дітей, починаючи з дошкільного віку.

У наукових працях Є. Антоновича, З. Богатєєвої, С. Герасимова, А. Грибовської, О. Доронової, С. Коновець, І. Мужикової, Т. Осьмак, Л. Плазовської, Н. Сакуліної, Л. Сірченко, Л. Скиданової, О. Смірної, О. Трусової, О. Усової, Н. Халєзової, О. Шевнюк та інших вчених обґрунтовується значення творів декоративно-ужиткового мистецтва в формуванні яскравих образних уявлень про красу рідного краю, його історію та культурні цінності, про національний колорит. Науково доведено, що саме специфіка декоративно-ужиткового мистецтва відповідає, притаманному для дітей, естетичному сприйманню предметів, людей та інтер'єру. Так, узагальненість, стилізація форм, лаконічність орнаментів, смислова точність та яскравість кольору, контрасти в художній обробці окремих елементів композиції є характерними рисами декоративного мистецтва. Перевагою декоративно-прикладного мистецтва є його ужитковий характер, здатність надавати естетики предметам побуту та життєвому середовищу [2].

Внаслідок проведених досліджень Є. Фльоріною ще в середині ХХ ст. аргументовано, що народне декоративно-прикладне мистецтво відповідає інтересам дітей, збагачує їх художнє сприймання, спонукає до естетичних переживань і творчої діяльності. Основою дитячої образотворчості Є. Фльоріна вважала навчання засобам художньої виразності, оскільки під час складання композиції візерунка у декоративному малюнку дитина ознайомлюється з виражальними можливостями кольору. На традиціях народного

декоративно-прикладного мистецтва також ґрунтується, розвинена в Україні сучасна методика навчання дітей декоративному малюванню О. Дронової, Л. Сірченко, Л. Скиданової та ін. [3].

Обґрунтовуючи провідне значення в естетичному вихованні дітей зразків народного рукотворення, вчені акцентують на їх здатності пробуджувати зацікавлення дітей художньою діяльністю, стимулювати їх естетичне сприймання, розвивати естетичні переживання та судження. Важливу роль декоративного мистецтва у розвитку творчих здібностей дітей підкреслювали Є. Фльоріна, Н. Сакуліна, Н. Ветлугіна, Є. Ігнатєва, О. Васильєва, О. Ковальська.

Спорідненість світосприймання у творчості народних майстрів і дітей неодноразово відзначали у своїх працях М. Василенко, В. Воронов, А. Бакушинський, Г. Пантелєєв. Основу цієї спорідненості вони вбачали в особливому ритмі та любові до візерунків. Процес сприймання творів народного декоративного мистецтва досліджували О. Ковальов, Ю. Максимов, О. Рогальова, О. Усова. Результати їх досліджень свідчать про те, що предмети народної творчості викликають у дітей жвавий інтерес. При цьому діти надають перевагу тим зразкам декоративного мистецтва, які відзначаються образною художньою виразністю і довершеною фактурою. У роботах О. Бакушинського і О. Усової започатковано ідеї використання народного декоративного мистецтва для розвитку відчуття кольору та сприймання орнаменту, починаючи з дошкільного віку [1].

Таким чином, науково обґрунтовано і доведено практикою, що використання на заняттях у художніх студіях малювання за мотивами декоративного розпису дозволяє вихованцям відтворювати дещо спрощені основні елементи, колорит, композицію розписів народних майстрів, в результаті чого відбувається розвиток естетичного сприйняття. Активізація естетичного сприймання дітей ґрунтується на сенсорній основі (формі, кольорі, ритму) декоративного розпису, що сприяє формуванню в дітей художнього смаку, розширює їх можливості художньо-образного самовираження. За таких умов декоративний розпис виступає дієвим чинником розвитку естетичного сприйняття дітей, забезпечуючи їх здатність осмислювати й цілеспрямовано відображати естетичну сутність предметів і явищ навколишньої дійсності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григоренко В.Є. Формування естетичного ставлення дітей старшого дошкільного віку до декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях образотворчого мистецтва : автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 18 с.
2. Калуська Л. Дивокрай. Вибрані дидактико-методичні матеріали для працівників дошкільних закладів. Кн. I. Тернопіль, 2008. 319 с.
3. Кузенко П. Підготовка майбутнього педагога до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник. Видавництво «Поліграфічне товариство» «ВІК». Коломия, 2010. 160 с.

Ірина Кузьміна,
*викладач словесних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Зміни, які сьогодні відбуваються в суспільстві, багато в чому залежать від засобів масової інформації, які, створюючи інтенсивні інформаційні потоки, з одного боку, забезпечують доступність інформації, дають більші можливості для самоосвіти, комунікації, поширення ідей, самореалізації, ведення бізнесу, а з другого – через можливості маніпуляції,

пропаганду, мову ворожнечі, кіберзалежності створюють загрозу як в індивідуальних, так і в глобальних масштабах. Водночас вчені говорять про кризу медіакультури, яка призводить до появи «нового типу особистості – віртуала, який підмінює реальне життя його симулякром». Знаходячись під впливом різновекторної інформації, стаючи частиною глобальних мереж, людина втрачає здатність цілісно сприймати медіатексти, оскільки в неї формується «багатошарова» калейдоскопічна свідомість, що позбавляє можливості мислити панорамно і критично [5; 10]. Усвідомлюючи серйозність цих викликів, освітяни активно шукають шляхи формування медіаграмотної людини, яка була б здатна перетворити загрози, спричинені можливостями цифрового суспільства, на ресурс для саморозвитку.

Тема не є новою, оскільки її розглядають у своїх працях психологи (Домрачев В., Болсуновський Н., Пайвіо А. та ін.), психолінгвісти (Мейер Р. та ін.), педагоги (Безпалько О., Гуржій А., Захарова І., Федоров О., Радченко І. та ін.) методисти (Гуревич Р., Кедрова Г. та ін.), однак вона є відкритою, тому є актуальною. Водночас потребує глибшого вивчення, теоретичного обґрунтування та пошуку шляхів практичної реалізації питання впровадження медіаграмотності в практику навчання української мови та літератури.

Усвідомлюючи серйозність викликів сучасності, освітяни активно шукають шляхи формування медіаграмотної людини, яка була б здатна перетворити загрози, спричинені можливостями цифрового суспільства, на ресурс для саморозвитку.

Важливу роль у формуванні медіаграмотності студентів на заняттях української літератури відіграє робота над медіатекстами, сприйняття та аналіз творів медіакультури, різноманітні творчі медіазавдання.

Види самостійної роботи на матеріалі аудіовізуальних медіа:

– зображувально-імітаційні творчі завдання (створення кіноафіш за допомогою колажів з домальовуваннями, малюнки і колажі на тему творів екранних мистецтв, мальовані комікси на тему творів екранних мистецтв);

– рольові ігри («Теленовини», «Репортаж»);

– творчі завдання на відновлення в пам'яті динаміки просторово-часових, аудіовізуальних образів кульмінаційних епізодів медіатекстів у процесі колективного обговорення (добір прозових, поетичних, живописних, музичних творів, що асоціюються з тим чи іншим медіатекстом, обґрунтування свого вибору тощо);

– проблемні колективні обговорення та рецензування медіатекстів (фільмів, телепередач, кліпів, комп'ютерних ігор, сайтів Інтернет) (зіставлення та обговорення рецензій, статей, книг професійних кінознавців; підготовка рефератів, присвячених проблемам медіакультури

Приклади творчих завдань (за матеріалами аудіо- та відеозаписів):

– прийом «німе кіно» (озвучування слайдів, уривку з мультфільму);

– прийом «екскурсовод» (добір та озвучування відеоматеріалу);

– прийом «інтерв'ю» (складання питань за враженнями від фільму, мультфільму, теле- та радіопередачі);

– прослуховування усної інформації з наступним її ілюструванням малюнками, складання сценарного плану відеосюжету;

– виклад запропонованої інформації із змінами її таким чином, щоб вона стала доступною студенту.

Зупинимось на конкретніших прикладах творчих завдань, які можуть бути використані під час проведення занять української літератури.

Перший курс. Поезія П. Тичини «Арфами, арфами...»

Вправа «Соноскоп». Завдання. Слухаючи виразне читання поезії, заплющіть очі й уявіть собі, які картини ви побачили б, ставши ліричним героєм цього вірша:

– Які кольори переважають у цих картинах?

– Які звуки чуються?

– Рухомі картини чи статичні?

– Які звуки, що їх може видавати людина (сміх, спів, плач тощо), на вашу думку,

найбільш органічно вплелися б в уявлену вами картину?

- Спробуємо створити своєрідний відеокліп до поезії. Які картини ви побачили? Якою буде музика?

- Які почуття переживає ліричний герой? Коли вони досягають свого апогею? Які художні засоби передають стан ліричного героя?

Ці запитання і завдання можна запропонувати для роботи в малих групах, члени яких умовно поділяться на режисерів, звукорежисерів та літературознавців. Результати роботи можуть бути такими (докладно подаємо лише перший «кадр»).

Картина перша (чотири перші рядки, до слова «любив»)

Кімната. Сутінки. За столом – юнак. Лампа освітлює його сумне обличчя. Він дивиться у вікно. Повільно підводиться, бере в руки фото, що лежить на столі, вдивляється в обличчя дівчини. Підходить до вікна. На тлі тьмяного світла ліхтарів мерехтить сніг.

Музика повільна, спокійна, плавно наростає. Почуття і стан ліричного героя можна передати такими словами, як самотність, сум, легкий щем. Короткі називні і неповне речення допомагають відчуті цей стан. Авторські неологізми «дитинно», «злотоцінно» підкреслюють, що кохання було щирим, справжнім, не наганим, а ще воно дуже багато значило в житті, було як дорогоцінний скарб. Риторичне запитання «Любив?» – це зойк серця, яке ще не може позбутися болю і залишити почуття в минулому. Кохання продовжує жити, хоча ліричний герой не хоче в цьому зізнаватися навіть собі.

Песимізм картини підсилює той факт, що ліричний герой звертається до однієї дівчини, а згадує кохання до її сестри.

Картина друга

(Хоча на мить у спогадах з'являється колір) («цвілі луки», «квітне любові усміх»), останній рядок – це суцільний холод, який заморожує і вбиває в душі все живе. Рефреном звучать рядки «О панно Інно...».

Поезія І. Франка «Чого являєшся мені у сні?...»

Завдання. Дібрати найбільш промовисті ілюстрації до кожного рядка поезії, створюючи своєрідний відеоряд.

Завдання. Ознайомившись із відеорядом, дібрати до нього звуковий супровід.

Вправа «Видова трансформація»

Завдання. Створіть відеоряд за текстом вірша, співвідносячи образи-слова та образи-картини.

Завдання. Доберіть рядки вірша, якими можна було б підписати кожне з зображень.

Для того, щоб правильно зрозуміти нову тему, вона повинна бути, як мінімум, гарно і логічно структурована, а, як максимум, ефектно подана. Реалізує і перше, і друге *сторітеллінг*. З'являється все більше додатків та сервісів, що дозволяють подати нову тему не тільки у вигляді лекції і презентації, але й у вигляді комікса чи смс.

«Перевернутий клас». Так називають метод навчання, при якому вся теоретична і лекційна програма вивчається вдома, а в аудиторії з викладачем докладно розглядаються завдання і вправи з теми.

Недоліками цієї технології є великий обсяг технічно складної підготовчої роботи, залежність від технічного оснащення і навчального закладу, і домашніх умов здобувачів освіти.

Формування медіаграмотності – це не ще одне додаткове навантаження для викладача, а нагода урізноманітнити, осучаснити, зробити ближчими до життя заняття, покращити академічні показники через залучення учнів до їхньої власної культурної території, задовольняючи їхні інтереси.

Насамкінець варто зауважити, що заняття словесних дисциплін можуть стати сучасною платформою для формування медіаграмотної особистості, водночас використання елементів медіаосвіти сприятиме вихованню національно-мовної особистості, надаватиме можливість більш ефективно формувати мовну, комунікативну, мовленнєву та соціокультурну компетенцію в різних сферах і жанрах мовлення, повноцінно застосовувати

диференційований особистісно орієнтований та розвивальний підходи, враховуючи психологічні особливості кожного студента.

Головна функція педагога – навчити вчитися, створити умови для кращого засвоєння матеріалу, тому медіа-урок є продуктивною формою навчання, що в близькому майбутньому поступово витіснятиме традиційні уроки, синтезуючи в собі вже набутий досвід з новими методами й прийомами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонова Л. Г. Комунікативні способності и медиаграмотность студента-гуманитария. *Ярославский педагогический вестник*. № 4. Т. 1. 2014. С. 185–188.
2. Босак С. Використання мультимедійних технологій на уроках української мови. *Дивослово*. 2011. № 10. С. 9–11.
3. Глазова О. Робота над відгуком про твір мистецтва із застосуванням елементів медійної освіти (на прикладі кінофільму «Незламна»). URL: ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2015/08/o.glazova_vidguk_nezlamna.doc
4. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>
5. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprovsvita/>

Ганна Кухарик, викладач кафедри хорового диригування та постановки голосу,
Луцький педагогічний коледж

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ВОЛИНІ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Культурно-мистецьке життя Волині має прадавні витоки та багату, але водночас складну історію. Волинський край знаменний іменами ігумена-іконописця Йова Кондзелевича, ченця-композитора Єлисея Ілковського, поета Данила Братковського, очільників школи Луцького Хрестовоздвиженського братства та багатьох інших видатних постатей. Протягом століть активно розвивалося народне мистецтво, складався фундамент хорової співацької культури, в якій вміщені усі вікові традиції народу. На даний момент найбільшого розквіту зазнали ті види мистецтва, що глибинно пов'язані з прадавніми традиціями, а саме хоровий спів став популярним видом академічного музичного мистецтва. Разом із тим, лише в останні десятиріччя виникають наукові дослідження музичного мистецтва Волинського краю.

Велика кількість наукових праць присвячена дослідженню фольклору – першоджерелу та фундаменту культури, мистецтва нації. Це дослідження В. Давидюка «Первісна міфологія в українському фольклорі (синхронічно-хронологічний аспект)», О. Ошуркевича «Пісні з Волині» та «Чарівне кресало: Українські народні казки з Волині і Полісся», І. Пестонюка «З поліської криниці: нариси нар. поетичної творчості Рівненщини», В. Ковальчука, С. Шевчук та ін. [6].

Вагомий внесок у сферу музичного мистецтва та історико-культурних пам'яток Волині зробила О. Огнева [5]. Українська дослідниця присвятила свої наукові напрацювання фестивалю «Стравінський та Україна» а також стала автором експозиції та путівника по музею І. Стравінського в м. Устилуг, упорядником численних виставок присвячених видатному композиторові та написала два сценарії до кінофільмів про І. Стравінського. Олена Дмитрівна є також автором багатьох виставок організованих у Луцьку, а серед них: «Театр Лесі Українки», «Ігор Стравінський та Схід», «Писемна спадщина Волині», «Від символу до герба» (з історії геральдики Волині).

Загалом розвиток мистецтва волинського краю протягом його історії зумовлювався впливом тих національних культур, які були владними у той чи інший період. На жаль, процеси розвитку та становлення музичної сфери на Волині радянського періоду менш дослідженні, однак значна кількість даної інформації висвітлена у періодичних видання. Серед них стаття Н. Кучерук та В. Кучерук [2], які охарактеризували аматорське хорове виконавство як один із аспектів життя Волині другої половини ХХ ст. та концертну діяльність і репертуар окремих хорових колективів.

Розглянула проблеми становлення і розвитку бандурного мистецтва Волині ХХ – початку ХХІ ст. в контексті регіональних та загальнонаціональних культуротворчих процесів Н. Г. Чернецька [7]. Авторка дослідила особливості функціонування музичної культури українських культурно-просвітницьких товариств та показала картину діяльності бандуристів під час польської експансії, навела факти щодо вдосконалення інструментарію, зосередила увагу на педагогічній роботі провідних викладачів і концертну діяльність найвизначніших бандуристів.

Слід зазначити що, низку нових історичних фактів спостерігаємо в праці П. Шиманського [50], який розглядав «Музичне життя Волині 20–30-х років ХХ століття». Автор провів важливе дослідження у сфері музичного волинезнавства. Робота відкриває нам завсі розвитку музичної культури регіону часів польської окупації. Хорове життя Волині у міжвоєнний період значно покращується, професіоналізується та зазнає певних позитивних змін. Загалом, музичне життя регіону 20–30-х років ХХ століття характеризується національним піднесенням, новими творчими здобутками у сфері музично-театрального, інструментального, хорового мистецтва. Важливими персонами періоду стали композитори А. Річинський та М. Тележинський, які внесли свою лепту в розвиток волинського мистецтва, культури та науки.

О. Легкун [3] у праці «Музична культура Волині кінця ХІХ – першої третини ХХ століття» охарактеризувала музичну освіту краю, діяльність просвітницьких товариств у 20–30-х рр. ХХ ст, проаналізувала музичну народну творчість волинян як природну основу музичної культури, зосередивши увагу в основному на Кременеччині. Дослідження О. Легкун розкриває чимало білих плям у галузі музичного життя Волині кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. У цей час відбулися позитивні зрушення в галузі музичного мистецтва та освіти, активізувалася діяльність аматорських хорових, інструментальних і театральних колективів, формувалася система професійної музичної освіти, розгорнулася концертна діяльність.

Музичну культуру Волині у сучасний період розглянули О. Марач [4] у праці «Академічне хорове мистецтво Волині доби незалежності України» та Л. Ігнатова [1], яка дослідила тенденції розвитку музичної культури Волині наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть.

Отож, кожна епоха в історії Волині представлена великою кількістю цікавих та пізнавальних досліджень щодо музичного мистецтва. Опрацювавши зазначені джерела, розуміємо, що сьогодні музична культура Волині, представлена діяльністю культурних та освітніх закладів, Волинським осередком Національної спілки композиторів України, конкурсно-фестивальним рухом, діяльністю різноманітних самодіяльних та академічних колективів, гуртів, солістів, духовним життям, є самобутньою та невичерпною, відіграє чималу роль в розвитку всеукраїнського мистецтва та культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ігнатова Л. П. Тенденції розвитку музичної культури Волині наприкінці ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис... канд. мистецтвознавства. Київ, 2006. 19 с.
2. Кучерук Н. Динаміка розвитку аматорського хорового виконавства Волині в другій половині ХХ ст. *Музикознавчі студії Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. Луцьк. 2009. Вип. 4. С. 71–81.
3. Легкун О. Г. Розвиток музичної культури Волині кінця ХІХ – першої третини ХХ століття: автореф. дис... канд. мистецтвознавства. Київ, 2006. 20 с.
4. Марач О. М. Академічне хорове мистецтво у соціокультурному континуумі західного регіону України

- періоду незалежності (на прикладі Волині) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. Львів, 2013. 17 с.
5. Огнева О. Д. Огнева О. Будинок серед алей (музей Ігоря Стравінського в Устилузі). Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. 56 с.
 6. Степанчук Т. А. Мистецтво Волині у сучасних наукових дослідженнях: культурологічний аспект. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв . Мистецтвознавство. Архитектура.* 2012. № 13. С. 112–116.
 7. Чернецька Н. Г. Бандурне мистецтво в контексті музичної культури Волині ХХ – початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. Київ, 2012. 20 с.
 8. Шиманський П. Й. Музичне життя Волині 20–30-х років ХХ століття : автореф. дис... канд. мистецтвознавства. Київ, 1999. 16 с.

Тетяна Кучабська, *учитель образотворчого мистецтва, КЗЗО «Луцький ліцей № 27 Луцької міської ради Волинської області»*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК ТА МАТЕРІАЛІВ

Головні вимоги до сучасної людини, що живе у світі глобальних змін – креативність і вміння творити. Чим більш різноманітними будуть умови для образотворчої діяльності, зміст, форми, методи і прийоми роботи з дітьми, а також матеріали, з якими вони працюють, тим ефективніше будуть розвиватися дитячі художні здібності. Нетрадиційні техніки малювання – це поштовх до розвитку уяви, творчості, прояву самостійності, ініціативи, вираження індивідуальності.

Творча особистість завжди характеризується високим рівнем креативності, яскраво вираженими особистісними якостями, які сприяють успішній професійній діяльності. Тобто, це людина, яка має нетрадиційне, самостійне мислення, багатий духовний світ, створює щось нове, оригінальне.

Одним з головних завдань, на уроці образотворчого мистецтва є створення творчої атмосфери. Це заохочення до пізнання, повага до дитини та підтримування її прагнення до творчості, знаходження слів, що стимулюють творчість. А також важливу роль відіграє наявність пізнавальних мотивів у школярів та їхня активність.

Використання нетрадиційних технік та матеріалів дають можливість дітям експериментувати, шукати нові образи, сміливо втілювати на папері незвичайні фантазії та думки. Це поштовх до творчої уяви, творчості, прояву самостійності, ініціативи, вираження індивідуальності. Застосовуючи і комбінуючи різні способи зображення в одному малюнку, діти вчаться думати самостійно вирішувати, яку техніку обрати, щоб надати художньому образу найбільшої виразності.

Використання нетрадиційних технік малювання сприяє розвитку креативного мислення. Креативність – це активність, що втілюється в продуктах творчості. Завдяки їй людина виражає себе, свій внутрішній світ, змінюючи його. Вона творить не тільки зовнішній світ, але й свій власний (внутрішній). Малювання – найперший і доступний спосіб вираження на папері своїх думок і переживань. Саме в малюванні з'являється можливість зрозуміти характер, творчі можливості дитини.

Поряд із традиційними пензлями для малювання, акварельними та гуашевими фарбами, доречним є використання таких матеріалів і предметів для вільної діяльності:

- штампи із овочів (картопля, буряк, морква, болгарський перець, гриб шампіньйон);
- трафарети (картон, пластик, монети, канцелярські скріпки);

- ватні палички, поролон, кисті різної жорсткості;
- опале листя різних дерев різної форми та величини, пір'я;
- зубна щітка, кругла щітка для миття посуду;
- патичок, зворотна сторона олівця, ватна паличка, соска;
- коркова пробка, гумка канцелярська, пінопласт;
- кам'яна сіль, манна крупа, харчові барвники;
- клей ПВА, воскова свічка, нитки;
- зім'ятий папір, поролон, тканина, марля, косметичний спонж;
- желатин, крохмаль, шампунь, борошно, лимонна кислота, олія;
- вода, молоко, піна для гоління;
- водорозпилювач, скло, зіп – пакет, харчова плівка;
- підошва взуття, будівельна (бульбашкова) плівка.

Цікавими для теорії і практики навчання є нетрадиційних техніки малювання. Вони відрізняються від звичайних тим, що не вкладаються в рамки вимог сформульованих дидактикою. Їх ефективність забезпечується за умов володіння вчителем методикою їх проведення.

Серед них можна виокремити: набивання жорсткою щіткою; відтиск корковою пробкою, гумкою, пінопластом; піктографія (зворотна сторона олівця, патичок, соска, ватні палички); відбитки листя; сіль і клей ПВА; чарівні кульки; мильний живопис; повітряні фарби; паспарту; пальчикові фарби; бульбашкова плівка; акватипія (друк зі скла); кольоровий клей; Ебру (малювання на воді або молоці); пуантилізм (долоньками, ребром долоньки, пальчиками); малювання штампами з овочів (картопля, буряк, морква, болгарський перець, гриби шампінйони); малювання на жмаканому папері (ефект мозаїки); малювання свічкою; монотипія; малювання зубною щіткою, щіткою для миття посуду (круглої форми); набризк (зубна щітка); малювання пір'ям; ниткографія (нитка гладенька і кручена, типу «ірис», довжина дорівнює довжині дитячої руки від пальців до ліктів); малювання «об'ємними» фарбами; тампонування (малювання квачиком з квадратики тканини 8×8 або марлі, губкою, поролоном, зім'ятим папером); малювання пластиліном.

Отже, створюючи відповідні умови розвитку творчих здібностей учнів, педагоги тим самим дають можливість дитині повірити в себе, відчути себе митцем, творчою особистістю. Адже результат завжди неочікуваний та фантастичний.

Нетрадиційні техніки образотворчого мистецтва дозволяють урізноманітнювати форми і методи роботи, позбавляють шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей учнів, розширюють функції учителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белкіна Е. Виховання мистецтвом. *Мистецтво і освіта*. 2001. № 2.
2. М. Нетрадиційні техніки. *Палітра педагога*. 2001. № 3. с.22-25
3. Коновець С. Образотворче мистецтво в практиці сучасної школи. *Мистецтво і освіта*. 2001. № 3.
4. Нестандартні форми уроків. *Початкове навчання і виховання*. 2004. № 2.
5. Прокопенко Л. Чарівниця Акватилія. *Джміль*. 2008. № 2.

Ілона Лавринюк, викладач іноземної мови,
Технічний коледж Луцького національного
технічного університету

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СЕРЕДНІЙ І ВИЩІЙ ШКОЛІ

У сучасному інформаційному суспільстві, що швидко розвивається вчителям та

викладачам важко зацікавити і змотивувати школярів та студентів до вивчення не тільки іноземної мови, а й будь-якої іншої дисципліни через обширний доступ до Інтернет ресурсів, появу і вдосконалення мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів. Таким чином, зацікавити учнів на уроках стало досить нелегким завданням для педагогів, які мають справу з новим поколінням, що вміло використовує сучасні технології і не уявляє свого життя без мультимедійних девайсів. Тож, на нашу думку, проблему невмотивованості школярів та студентів можна вирішити скориставшись «їхньою пристрастю» до вищезазначених інформаційних ресурсів та пристроїв, як засобом навчання, що допомагає значно урізноманітнити процес навчання, сприяє розкриттю, збереженню і розвитку особистісних якостей учнів, забезпечує перехід від механічного засвоєння знань до оволодіння умінням самостійно здобувати нові знання і ефективно здійснює головну мету в навчанні іноземних мов – оволодіння іншомовним міжкультурним спілкуванням через формування й розвиток міжкультурної комунікативної компетенції.

Проблемою розробки та провадження інформаційних технологій у навчальний процес займається велика кількість провідних дослідників, серед яких Гальскова Н. Д., Носенко Є. Л., Маслюк Ю. А. Їхні роботи стосувалися різноманітних аспектів, зокрема використання комп'ютера при навчанні лексики в початковій школі, вивчення ефективності застосування комп'ютера при вивченні різноманітних навчальних предметів, дидактичних аспектів тощо. Фадєєв С.В. у своїй праці «Про питання застосування комп'ютера в навчанні ІМ» зазначає про те, що розвиток комп'ютерних технологій значно вплинув і потіснив традиційні методики викладання, а також змусив викладачів та лінгвістів вирішувати проблеми, про існування яких вони навіть і не підозрювали [1, с.48]. Мета статті полягає у тому, щоб визначити позитивні моменти використання інформаційних технологій на уроках з англійської мови, зазначити їх доцільність у процесі навчання, виявити ефективність та вплив інформаційно-комп'ютерних технологій на міцність засвоєння знань з іноземної мови.

На уроках англійської мови за допомогою комп'ютера можливо вирішувати цілу низку дидактичних задач, а саме [2, с.111]:

- формувати навички і уміння читання, використовуючи безпосередньо матеріали інтернет-мережі різного рівня складності;
- вдосконалювати уміння аудіювання на основі аутентичних звукових текстів, пісень, кіно-епізодів;
- вдосконалювати уміння писемного мовлення, поповнювати свій словарний запас (як активний, так і пасивний) лексикою сучасної іноземної мови, яка відображає певний етап розвитку культури народу, соціальний і політичний устрій суспільства;
- збагачувати школярів культурологічними знаннями, які включають в себе мовленнєвий етикет, особливості поведінки різних народів в умовах спілкування, особливостей культури та традицій країни, мова якої вивчається;
- вдосконалювати знання з граматики за допомогою виконання тестів у режимі online;
- формувати стійку мотивацію пізнавальної діяльності учнів на уроках.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні іноземної мови, безсумнівно, має велике практичне значення, а саме: – є ефективним засобом візуалізації навчального матеріалу, дозволяючи вчителю реалізувати свій творчий потенціал; – допомагає вчителю у здійсненні особистісно-орієнтованого підходу до навчання; – сприяє розширенню кругозору учнів і підвищення їх культурного рівня; – є засобом підвищення мотивації до вивчення предмета; – стимулює пошукову діяльність учня і сприяє розвитку його творчих здібностей [4, с.98]. За допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій можуть бути реалізовані наступні навчальні функції: – пізнавальна: так, наприклад, за допомогою Інтернет ресурсів, можна отримати будь-яку необхідну інформацію та, використовуючи навчальні програми, на яких відображені текст, звук, зображення, відео, сприяти пізнавальній активності учнів; – розвиваюча: робота учнів із навчальною програмою сприяє розвитку пізнавальних процесів (сприйняття, логічне мислення, пам'ять, уява); – тренувальна: за допомогою комп'ютерних програм учні мають можливість самостійно у

нетрадиційній формі тренуватись та перевірити свій рівень знань та умінь з певної теми [3, с.86

Отже, використання інформаційних технологій у процесі вивчення іноземної мови має низку переваг. Вони не тільки мотивують та зацікавлюють учнів, розширюють їх кругозір та коло навчальних можливостей, а й дозволяють забезпечити проведення класних занять і самостійної роботи з розвитку навичок усного мовлення; поповнення активного та пасивного словникового запасу; перевірку граматичного активного та пасивного мінімуму; перевірку знань тощо. Використання інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови не тільки зробить урок цікавішим, а й дозволить педагогові говорити «інформаційною мовою підростаючого покоління», що спростить процес засвоєння знань та зробить його результативним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фадєєв С.В. Про питання застосування комп'ютера в навчанні ІМ. *Іноземні мови в школі*. Київ. 2015. №5. С.48–53.
2. Ясинська С, Саєнсус М. Досвід використання інформаційно, комунікаційних технологій навчання. Київ : Вища школа, 2012. №4. С. 111.
3. Александров К. В. Информатизация иноязычного образования как фактор инновационного развития. Москва : 2012. №3. С. 86.
4. Шутенко А. И. Личностное измерение образовательно-информационной среды в высшей школе. Москва : 2004. №3. С. 98.

*Лілія Лащ, студентка 4-Б групи
спеціальність 013 «Початкова освіта»
Науковий керівник – Майя Федорець,
викладач іноземних мов, Луцький педагогічний
коледж*

ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Одним із шляхів підвищення ефективності навчання англійської мови є використання рольової гри, яка дає змогу висунути на перший план оволодіння учнями мовленнєвою діяльністю (а немовним матеріалом, як це буває при застосуванні ігор з елементом змагання). Рольова гра допомагає реалізувати основний принцип комунікативної спрямованості навчання. Вона сприяє підвищенню в учнів мотивації вивчення іноземної мови, дозволяє враховувати психолого-вікові особливості учнів, їх інтереси й нахили, сферу їхньої діяльності, моделюючи ситуації реального спілкування.

Рольова гра має велике значення в розвитку механізму дитячого сприйняття, що є провідною діяльністю дитини. Рольова гра будується на міжособистісних відносинах, які реалізуються в процесі спілкування. Будучи моделлю міжособистісного спілкування, рольова гра викликає потребу в спілкуванні, стимулює інтерес до участі в спілкуванні іноземною мовою, і в цьому змісті вона виконує мотиваційно-спонукальну функцію. Рольову гру можна віднести до навчальних ігор, оскільки вона в значній мірі визначає вибір мовних засобів, сприяє розвитку мовних навичок і вмінь, дозволяє моделювати спілкування учнів у різних мовних ситуаціях. Інакше кажучи, рольова гра являє собою вправу для оволодіння навичками й вміннями в умовах міжособистісного спілкування. У цьому плані рольова гра забезпечує навчальну функцію. У рольових іграх виховуються свідомо дисципліна, працьовитість, взаємодопомога, активність, готовність включатися в різні види діяльності, самостійність, уміння відстояти свою точку зору, виявити ініціативу, знайти оптимальне

рішення в певних умовах, тобто можна говорити про виховну функцію рольової гри. Рольова гра формує в школярів здатність зіграти роль іншої людини, побачити себе з позиції партнера по спілкуванню. Вона орієнтує учнів на планування власного мовного поведіння й поведіння співрозмовника, розвиває вміння контролювати свої вчинки, давати об'єктивну оцінку вчинкам інших. Отже, рольова гра виконує в процесі навчання функцію, що орієнтує. Рольова гра дає учням можливість вийти за рамки свого контексту діяльності й розширити його. Тим самим реалізує компенсаторну функцію. Успішність навчання багато в чому залежить від того, як реалізуються ці функції в навчальному процесі.

Роль вчителя в процесі підготовки і проведення гри постійно змінюється. На початковій стадії роботи вчитель активно контролює діяльність учнів, але поступово він стає лише спостерігачем.

Ігри, що відпрацьовуються, заучуються і програються для інших учнів, не є рольовими іграми. Це – драматичні постановки. Рольова гра стосується процесу гри, а не готового продукту. Це повинно бути з'ясоване із самого початку, оскільки багато учнів дуже соромливі і вони бояться, коли їх змушують брати участь у спектаклі. І крім того, вони часто переконані в тім, що вони не мають таланту до гри. У рольовій грі вони не беруть участь у спектаклі, там немає публіки. Навіть учитель повинний відійти на задній план, оскільки його присутність може перешкоджати – своєю готовністю «накинутися» на учня щораз, коли допускаються помилки. Навчання найбільш ефективно в атмосфері, вільній від напруги. Рольова гра може бути показана іншим учням чи записана на плівку, але це не обов'язково.

Безпосередня підготовка до рольової гри починається на першому ж занятті нової теми. Вчитель повинен подати ситуацію таким чином, щоб виникла атмосфера спілкування. Рольова гра повинна бути прийнятою всією групою. Важливо мати чітке уявлення про мету даної гри. Визначаються часові рамки.

На наступному занятті по темі вчителю необхідно оцінити пропоновані учнями сюжети рольової гри й разом із ними визначити загальну комунікативну ситуацію рольової гри. Під час підготовки до рольової гри слід починати з парної, а не з групової роботи. Клас ділиться на групи – вводиться елемент змагання. Відразу визначається необхідний набір ролей. Опис ролі дається в ролевій картці, при цьому інформація може бути подана детально: дані відомості про людину (порядний, ледачий і т.д.), про його життєвий і мовний досвід, про звички, захоплення й т.д. Проте інформація не повинна висловлюватися дуже детально, бо в цьому випадку учасник гри позбавляється можливості проявити творчість. У процесі гри сильні учні допомагають слабким, а вчитель управляє процесом спілкування: підходить то до одного, то до іншого учня, який потребує допомоги, вносить необхідні корективи в роботу.

У сюжетних рольових іграх використовуються фотоальбоми, книги й журнали, ілюстрації, предмети побутового призначення, іграшки. Учасники рольової гри не тільки обмінюються репліками, але й діють з реальними предметами, рухаються по класу, залежно від ролі змінюють ходу, жести, тембр голосу. У ході гри вчитель не виправляє помилки, а лише непомітно для учнів записує їх. Етап контролю й аналізу гри може впливати відразу ж по її завершенні або проводитися на наступних уроках, що залежить від складності гри. Бажано почати обговорення результатів гри з вдаєх моментів і лише потім перейти до недоліків. Рольові ігри доцільно проводити в рамках заключного заняття з теми. Можливе застосування на уроках сюжетно-рольових ігор казкового змісту. Наприклад, з метою відпрацювання в усному мовленні деяких питань про погоду, природні явища, пори року, використовується рольова гра за сюжетом казки «Рукавичка». «Мешканці рукавички» задають «гостям» питання й лише після правильних відповідей дозволяють їм увійти.

Мовним завданням гри «Інтерв'ю» є тренування швидкості мовлення в ситуації питання-відповідь. Учні вибирають відому особистість, обговорюють його (її) біографічні дані, його (її) творчість перед грою. Гра проходить у групах по три-чотири людини, що працюють разом. Один з них відіграє роль відомої людини, інші задають йому (їй) питання про життя, творчість, роботу, сім'ю й тощо. Потім один з учнів класу переказує все, що він довідався про цю особистість.

Рольові ігри є могутнім засобом розвитку учня, засобом формування повноцінної особистості. Завдання учителя полягає в тому, щоб знайти максимум педагогічних ситуацій, у яких може бути реалізоване прагнення дитини до активної пізнавальної діяльності.

Рольова гра – могутній фактор психологічної адаптації дитини в новому мовному просторі, що може вирішити проблему природного ненасильницького впровадження іноземної мови у світ дитини. Рольова гра додає навчальному спілкуванню комунікативну спрямованість, зміцнює мотивацію вивчення іноземної мови і значно підвищує якість оволодіння іноземною мовою

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Демішева А. К. Рольові ігри на уроках англійської мови. *Англійська мова та література* : Науково-методичний журнал. № 13. Харків : Основа, 2010. С. 2-9.
2. Карамушка Л.М. Рольова гра. Енциклопедія освіти : Акад. пед. наук України; головний ред.. В.Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 104с.
3. Тимофеева, І. С. Рольова гра на заняттях з англійської мови : навч. посіб. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2004. 115 с.
4. Ярош О.Ф. Сучасний урок у початковій школі. Бібліотека журналу «Початкове навчання та виховання». Харків. 2004. 233с.

*Дарина Лащівська, студентка 2 курсу,
ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний
коледж ім. А. Ю. Кримського»*

*Науковий керівник – Лілія Сулімова,
викладач-методист, ВКНЗ «Володимир-
Волинський педагогічний коледж
імені А.Ю.Кримського»*

РОЛЬ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ В РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ

Сьогодні Україна вибрала шлях інтеграції в Європу, єднання з демократичним світом, тому перед школою постала нагальна проблема – виховання майбутнього покоління вільних людей, які б уміли мислити, творити, приймати рішення і відповідати за них. Це вимагає від учителя нових форм та методів навчання. Саме тому була створена нова українська школа, нові форми і методи навчання. Одним з них є активізація пізнавальної діяльності учнів, посилення стосунків співробітництва, елементів гри та творчості. Цьому сприятиме і введення у навчально-виховний процес дидактичних ігор, що значно підвищує ефективність навчання.

Гра завжди посідала важливе місце в розвитку дитини. Дидактична гра – це активна навчальна діяльність з імітаційного моделювання досліджуваних систем, явищ, процесів. У дидактичній грі основним типом діяльності є навчальна діяльність, яка вплітається в ігрову і відповідно набуває рис ігрової навчальної діяльності» [2].

Питання гри в дитячому розвитку вивчають ще за часів Платона. Він говорив про необхідність створення умов для спільних ігор дітей від 3-ох до 6-ти років. Мислитель наголошував: «Природність дитячої гри проявляється в тому, що вони самостійні і створюються за бажанням самих дітей. Дитячі ігри є необхідними для виникнення бажання в малюків спілкуватися з іншими дітьми» [1]. Мова йде про те, що з народження основним способом розвитку дитини є гра.

Англійський філософ та соціолог Герберт Спенсер вбачав у грі спосіб підготовки дітей до майбутньої серйозної діяльності. Американський психолог, засновник педології Гренвілл-Стенлі Холл доводив, що гра дитини за формою і змістом дублює історію від первіснообщинного ладу до сучасного суспільства.

Останнім часом сучасні дослідники (Н. Михайленко, Н. Короткова) виявляють зацікавленість не так феноменом гри, як сутністю, структурою, динамікою стосунків, що в ній складаються. Цей напрям наближений до сучасних концепцій дошкільного і, зокрема, шкільного виховання, що розглядають гру як джерело формування особистості.

Дидактична гра належить до активних, нетрадиційних, визнаних методів навчання і виховання молодших школярів. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвивальна й виховна функція діють у тісному взаємозв'язку. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість.

Дидактичні ігри розвивають уміння та здібності, що спрямовані на розвиток спостережливості, уваги, пам'яті, мислення, мовлення, сенсорної орієнтації, кмітливості та винахідливості.

Варто особливо підкреслити роль дидактичних ігор у розвитку творчості школярів. Дидактичні ігри, ігрові завдання та прийоми дозволяють підвищити сприйнятливості дітей, урізноманітнити навчальну діяльність дитини, приносять цікавість, розвивають дитячу творчість [3, с.12].

Здійснення творчого розвитку на основі гри забезпечує впевненість у собі, своїх можливостях, розкутість дій, творчу сміливість, спокійне сприйняття можливої критики.

Важливо пам'ятати, що у дитинстві кожен – творець, тобто художник, поет, фантазер і винахідник. Діти – це у своїй більшості творчі істоти, що живуть у світі образів, почуттів і переживань, вирізняються безпосередністю сприймання, інтересом до всього нового і нестандартного, потягом до відображення та перетворення навколишньої дійсності [2].

Дидактична гра, спрямована на творчий розвиток, передбачає самостійну участь учнів, яка сприяє розвитку мотиваційної, креативної, комунікативної та інших компетентностей школярів.

Це можуть бути такі ігри:

- еревілення ;
- геометричний малюнок (пропонується намалювати малюнок лише за допомогою певних геометричних фігур);
- фантастична тварина (пропонується придумати фантастичну тварину і назвати її, поєднуючи істотні риси відомих тварин);
- зміна властивостей (називаємо ситуацію, в якій люди, тварини, предмети змінюють свої властивості; учням необхідно передбачити всі можливі наслідки таких перетворень) [2].

Головне, щоб була застосована творча уява, і діти придумували щось нове. Таким чином, ми зможемо підвищити у школярів інтерес до діяльності, у них проявлятиметься свобода у створенні творчого продукту праці, що є вкрай важливим за концепцією НУШ для сучасного світу.

Отже, дидактичні ігри – це ефективний спосіб розвитку творчих здібностей, вони надають широкі можливості для вільного спілкування вчителя з учнями, атмосфери творчого пошуку, коли і вчитель, і учні здобувають істину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Замелюк М.І. Цікаві факти з досліджень історії розвитку гри. URL: <https://vseosvita.ua/library/cikavi-fakti-z-doslidzen-istorii-rozvitku-gri-93300.html>
2. Коновальчук М. В., Кукобко А. Г. Дидактична гра як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. URL: http://tdo.at.ua/publ/rozvitok_tvorchosti/4-1-0-25
3. Сисоева С.О. Творчий розвиток особистості: сутність, специфіка. *Творчість у контексті розвитку людини* : матеріали Міжнар. наук. конф., 2324 трав.[2003 р.] / Асоц. «Новий Акрополь» [та ін.]. Київ, 2003. Ч. 2. С. 42–43.

Яна Лашівська, аспірантка,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Педагогічна культура передбачає щось підсвідоме – чуття, педагогічну інтуїцію. Це дається досвідом, помноженим на любов до свого вихованця. Ось чому людей, які успішно склали екзамен з педагогіки, багато, а гарних учителів мало, тому що не можна ввійти в близький духовний контакт з людиною без любові до неї. Основним системоутворюючим елементом педагогічної культури є педагогічна діяльність як усього суспільства, так і його професійних і демографічних груп, а також окремих людей. Такі основні сутнісні характеристики цього феномену, що відображають його місце як у системі культури, так і в системі педагогіки.

Педагогічна культура складається з двох складових: предметно-продуктивної та техніко-технологічної. До першої відносяться всі досягнення суспільства у сфері педагогічної праці. До другої – методи, засоби, за допомогою яких досягаються певні цілі.

Отже, педагогічна культура – це сукупність інтелектуальних, духовних, творчих, педагогічних здібностей, якостей і властивостей особистості педагога, усталеного стилю педагогічної діяльності, що дозволяють педагогові ефективно і якісно вирішувати навчально-виховні завдання [1, с.112].

До її складових, на думку О. Барабанщикова належать: педагогічна спрямованість особистості, психолого-педагогічна ерудиція та інтелігентність, моральна чистота, гармонія раціонального та емоційного, педагогічна майстерність, уміння поєднувати педагогічну й наукову діяльність, система професійно-педагогічних якостей, педагогічне спілкування й поведінки, вимогливість, потреба в самовдосконаленні [1, с.112].

На думку Ю. Рябова, в структурі педагогічної культури можна виділити три основні елементи: професійно-педагогічний, суспільно-політичний, духовно-моральний. Кожний компонент, у свою чергу, складається з комплексу складових [5, с.40]. Однак цим це явище надмірно обмежується й зводиться до оволодіння викладачем навчальної дисципліни, методики її викладання, а також до вмінь і навичок виховної роботи. Духовно-моральна культура розглядається автором як «культурний потенціал учителя», що створює можливості для виконання ним структуроутворюючої функції, для реалізації загальнолюдської культури в педагогічній діяльності [5, с.41].

Основу культурного потенціалу складають знання, інформація, ерудиція вчителя в галузі літератури, мистецтва; здатність до передачі культурних досягнень; сукупність духовно-моральних якостей учителя [5, с.42].

Проте цей підхід не дозволяє педагогічну культуру розглянути як частину загальної культури особистості.

Дослідник Т. Левашова також ототожнює загальну й педагогічну культуру. До змісту загальної культури вчителя вона включає такі елементи: глибоке знання науки, що викладається, моральну та естетичну культуру, художній смак, культуру поведінки, культуру спілкування та ін., при цьому не уточнюючи специфіку прояву кожного компонента педагогічної діяльності. У більш пізніх працях Т. Левашова розглядає одним із провідних компонентів культури вчителя педагогічне спілкування [4, с.14].

Низка вчених розкриває сутність педагогічної культури через виокремлення її прогностичної та рефлексивної функції. Автори підкреслюють здатність носіїв культури до передбачення, прогнозування педагогічних впливів [16]. У такому випадку культура розуміється не тільки організуюча модель навчально-виховного процесу, а й ступінь

усвідомленості своєї праці учасниками цього процесу, рівень рефлексії стосовно навчання й виховання та їхнього зв'язку з життям.

Не встановивши зв'язки й залежності між функціями, не визначивши одиниці її аналізу, не можна дати цілісне уявлення про досліджуваний об'єкт, – уважає І. Ісаєв [3, с.29].

Ми погоджуємося з дослідниками в тому, що структурними аспектами ПК є аксіологічний, технологічний та індивідуально-творчий [3].

Аксіологічний компонент педагогічної культури утворений сукупністю педагогічних цінностей, створених людством і доцільно включених в цілісний, педагогічний процес на сучасному етапі розвитку вищої школи.

Технологічний компонент педагогічної культури охоплює способи та прийоми педагогічної діяльності. Цінності та досягнення педагогічної культури засвоюються і створюються особистістю в процесі діяльності. Гуманістична спрямованість технологічної характеристики педагогічної культури дає можливість дослідити механізм задоволення різноманітних духовних потреб особистості, зокрема, яким чином задовольняються потреби в спілкуванні, в отриманні нової інформації, в передачі нової інформації, в передачі накопиченого індивідуального досвіду, тобто є всім тим, що складає основу цілісного педагогічного процесу.

Особистісно-творчий компонент педагогічної культури розкриває механізм її оволодіння та втілення як творчий акт. Процес набуття вироблених педагогічних цінностей відбувається на особистісно-творчому рівні. Засвоюючи цінності педагогічної культури, особистість здатна перетворювати, інтерпретувати їх [3, с.57].

Отже, лише педагоги – професіонали, здатні робити справу й відповідати за неї, зможуть забезпечити виживання суспільства, його вихід з глибокої кризи, його повернення до національно-культурних традицій і повноцінних контактів з іншими країнами та народами. Це викликає посилення вимог до представників педагогічної професії.

Більшість проаналізованих досліджень поєднує прагнення авторів розглядати явище педагогічної культури як сукупність таких особистісних характеристик: гуманістична спрямованість особистості, творче педагогічне мислення, здатність до інноваційної діяльності, висока відповідальність.

Точки зору різних авторів у поясненні сутності змісту педагогічної культури співпали не випадково. Посилення гуманістичних тенденцій в освітньому процесі, накопичений педагогічний досвід обумовлюють розгляд ПК на особистісному рівні.

Представлені нами підходи до дослідження сутності та змісту педагогічної культури розкривають її як сукупність індивідуально-професійних якостей, що формують компоненти і функції цілісного, системного утворення під назвою культура. Різноманіття підходів до пояснення цього феномена дозволяє представити її як інтегральну якість особистості педагога – професіонала, як умову й передумову ефективної педагогічної діяльності, як узагальнений показник професійної компетентності майбутнього фахівця і як мету професійного самовдосконалення.

У функціонально-діяльнісному плані педагогічна культура майбутніх магістрів виявляється як саморегульований процес організації розвивального навчання, наповненого життєвим смислом. Найбільш цілісною формою вияву результату професійного самовизначення, особистісного прийняття цілей професійної діяльності, що глибоко й системно відображає ціннісне й значеннєве до неї ставлення, є професійно-ціннісні орієнтації суб'єкта, зокрема, студента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барabanщиков А. В. Педагогическая культура преподавателя высшей военной школы. М. : ВПА, 1985. 173 с.
2. Долженко О. В. Современные методы и технология обучения в техническом вузе : методическое пособие. Москва : Высш. шк., 1990. 191 с.
3. Исаев И. Ф. Теоретические основы формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Москва, 1993. 468 с.
4. Левашова Т. Н. Общая культура учителя. Л., 1977. 16 с.
5. Новицкая Е. Н. Системный подход к формированию профессиональной культуры студентов педвуза. Саратов, 2002. 24 с.

Валентина Левицька, викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик, Луцький педагогічний коледж

Вікторія Ричко, викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик, Луцький педагогічний коледж

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ТА ДИЗАЙНУ

В сучасних нелегких умовах становлення Української держави, мистецтво відіграє ключову роль у формуванні духовної культури молоді, шляхом розвитку її почуттів та емоцій. Спілкування з творами образотворчого мистецтва та дизайну відображають сферу людських почуттів, що формують художній смак та розвивають духовну культуру студентів.

Занепад духовної та художньо-естетичної культури, а також відсутність розвитку національно-патріотичного ставлення студентів до творів мистецтва пригнічує творчий потенціал. Актуальність проблеми формування духовного світу майбутніх педагогів зумовлюється тим, що саме вони формують загальнолюдські естетичні почуття, цінності та інтереси особистості. Заняття творчістю сприяють розвитку здібностей до естетичного сприйняття явищ сьогодення та творів образотворчого мистецтва та дизайну, націлюють на самореалізацію в усіх видах та сферах людської діяльності [5].

Зміст, форми та методи художнього виховання висвітлено в працях Б. Бриліна, Р. Вайноли, А. Капської, В. Клименко, І. Климук, О. Михайличенка, О. Максимової, Ж. Петрочко, Т. Скорик, В. Тернопільської, Н. Чернухи, С. Шашенко та ін. [6]. Вплив засобів мистецтва на розвиток творчої особистості описували І. Зязюн, О. Михайличенко, Г. Падалка, О. Рудницька та ін. На значущість мистецької діяльності для стимулювання її творчої активності наголошували В. Кандинський, Л. Левчук, М. Каган, М. Киященко та ін. [2].

Можливості використання декоративно-прикладного мистецтва проаналізувала О. Бованенко, котра детально описала критерії та визначила показники сформованості художньо-естетичної культури студентів:

- когнітивний (пізнавальний художній інтерес, ерудованість, національний світогляд);
- емоційно-мотиваційний (художній смак, бажання долучитися до краси, культурологічний досвід);
- ціннісний (ціннісне ставлення до української культурної спадщини та фольклору, патріотична налаштованість до збереження та поширення художніх цінностей);
- творчо-діяльнісний (мистецька інтерпретація, втілення художньо-естетичних задумів) [3].

Загалом дослідники визнають ключову роль занять мистецтвом в становленні молоді. В численних дослідженнях, присвячених художньому та естетичному вихованню проаналізовано рівні сформованості художньо-естетичної культури студентів:

- адаптаційний,
- репродуктивний,
- конструктивний,
- креативний [6].

Розвиток духовної культури студентів на заняттях образотворчого мистецтва та дизайну передбачає формування любові до мистецтва, до потреби в спілкуванні з художніми творами. Фундаментальною проблемою є визначення естетичних орієнтирів та передачі певної системи знань про художню творчість, а також в надбанні художніх потреб та

інтересів. Так, на заняттях з дисциплін «Образотворче мистецтво», «Проектування», «Основи композиції», паралельно з вивченням студентами української народної творчості, історії скульптури та архітектури, основ пластичного мистецтва, форми та конструктивних параметрів, – у студентів формуються художньо-естетичні смаки та національна культура

Водночас, вивчення естетичних особливостей навчального матеріалу дисциплін мистецького циклу показало, що їх зміст пов'язаний з творчістю, який сприяє формуванню і розвитку національної та духовної культури студентів (розробка композиції та моделі, визначення технології виготовлення та основних матеріалів). Студенти набувають певний мистецький досвід через безпосередні знання з теорії та практики образотворчого мистецтва та дизайну, історії мистецтва. Вірно організований процес підготовки майбутнього педагога дозволяє наповнити освітній процес художньою творчістю, розвиваючи естетичні ідеали, які виступають могутнім джерелом формування технологічних та естетичних знань, сприяють вихованню бережливого ставлення до традицій українського народного мистецтва, усвідомленню власної культурної ідентичності, стимулюванню творчої активності та стійкого інтересу до художньо-естетичної культури, відображають глибинний потенціал нації. Студенти набувають певний мистецький досвід через безпосередні знання з теорії та практики образотворчого мистецтва та дизайну, історії мистецтва, адже всі твори мистецтва справляють на особистість яскраве враження, що активізують окремі психічні процеси: відчуття, сприймання, пам'ять, уяву, мислення. Декоративно-прикладне мистецтво – залишаючись невід'ємною частиною матеріальної культури, водночас є ключовою галуззю духовної культури народу. Викладачі мистецьких дисциплін виявляють емоційно-практичний зв'язок та вміння використовувати власний художньо-естетичний потенціал, цінності, ідеали, у результаті якого їхня праця перестає бути лише засобом розв'язання практичних питань і набуває ознак високої духовності, емоційно-чуттєвої виразності та цілісності [2].

Таким чином, в багатогранному процесі формування духовного розвитку особистості студентів важливою дотичною є мистецтво, як прояв художньої культури, що є її ядром, а також відтворює чуттєві уявлення людини про навколишній світ, дозволяє знаходити їй істини, розвивати художні ідеали та самосвідомість, сприяти трансформуванню духовних цінностей суспільства [4].

Формування творчої особистості студента – одне з найважливіших завдань педагогічної теорії й практики. Найбільш ефективним засобом розвитку творчого мислення й уяви молодого покоління є художньо-творча діяльність [1, С. 132].

Отже, мистецтво активізує відчуття й сприймання особистості, її уяву та мислення, впливає на розвиток художньо-творчих здібностей, а також формує естетичний смак та духовно збагачує. Студенти, які мають безпосередній контакт з творами мистецтва мають більш розширені знання про світобудову та багатший словниковий запас, вільно висловлюють свої думки та швидше долають труднощі адаптації в незнайомому соціальному колі, а також знаходить оригінальні шляхи вирішення життєвих ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 200 с.
2. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту / упоряд. К. Л. Крутій, Н. В. Маковецька. Запоріжжя, 1999. 67 с.
3. Семенов О. С. Формуємо творчо спрямовану особистість: перші кроки : навч. посіб. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2016. 156 с.
4. Платонов К. К. Проблемы способностей. Москва : Наука, 1972. 321 с.
5. Судзуки С. Вращенные с любовью: Классический подход к воспитанию талантов. «Попурри», 2005. 192 с.
6. Флерина Е. А. Основные принципы художественного воспитания детей. *Дошкольное воспитание*. 2009. № 7. С. 8 – 13.

ПРОБЛЕМИ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ ХІМІЇ

Збільшення ролі слова в сучасному викладанні хімії призводить до появи формальних знань у студентів. Подолання цього негативного явища цілком можливо, якщо підвищити методичну роль різного роду демонстрацій, поєднуючи їх зі словом викладача. На цій основі можна створити нові методичні рішення у викладанні предмета, що сприяють формуванню у студентів інтересу як основи їх подальшої діяльності. В окремих випадках при збільшенні демонстрування об'єктів призводить до антагонізму знань студентів.

Відомо, що такі знання формується виключно при словесному шляху його формування, коли експеримент, лабораторні та практичні заняття зі студентами не проводяться. В такому викладанні слово замінює всі об'єкти вивчення, їх склад, будова, властивості і області застосування.

Використання тільки слова в викладанні природничої науки поступово як би виводить досліджуваний природний об'єкт за рамки природи. На таких заняттях щось пояснюється викладачем, а предмет пояснення слухачам або не осмислений, або взагалі відсутній. Тіло, речовина, з якого воно побудовано, хімічні властивості цієї речовини все рідше студенти бачать на заняттях хімії. Адже первинне спостереження тіл, речовин, хімічних перетворень – важливі складові для розуміння суті хімії.

Однією з причин слабкого інтересу студентів до хімії, а в зв'язку з цим і поганих хімічних знань є поступове згортання наочності в її викладанні. Адже були часи, коли хімія за інтересом до неї студентів була в числі перших природничих наук.

Відомо, що принцип наочності в педагогіку ввів чеський педагог Я. А. Коменський, який у своїй книзі «Велика дидактика» обґрунтував дидактичні принципи навчання, одним з яких був принцип наочності. І хоча він показував прояви цих положень в процесі навчання молодших школярів, на приватних, як би тепер сказати, прикладах, але висунуті педагогом важливі умови успішного навчання стали принципами. Реалізація принципу наочності є важливою умовою отримання хороших результатів у процесі навчання. Якщо ж принцип наочності не реалізується, то відбувається перетворення навчання в інформування. Різниця результатів цих процесів виявляється досить суттєвим [5].

Виникає питання, чому демонстрація об'єктів (хімічних дослідів, різних речовин, моделей, формул і т.п.) приводить до поліпшення знань про них. Тут потрібно уявити собі шлях формування знань у людини. Цей шлях, як стверджують психологи, проходить через формування в мозку образу об'єкта. Якщо сформовані знання обмежується цим образом (наприклад, в початковій школі), то наступний етап навчання буде зводитися до закріплення цього образу, знаходженню відмінностей цього об'єкта від інших об'єктів, їх найпростішої систематизації, класифікації та ін.

Принцип наочності Я. А. Коменський розкривав в книзі на прикладах початкової школи, тому для демонстрацій учням він використовував самі досліджувані об'єкти. Вивчають березу, демонструється берізка, вивчають квіточку, тоді об'єктом демонстрації є квітка. Тим самим, за Коменським як об'єкти демонстрацій виступали самі об'єкти вивчення. Таку наочність в методиці хімії називають наочністю першого роду [1].

На заняттях хімії наочність першого роду реалізується в процесі демонстрації простих і складних речовин, різних мінералів та гірських порід, хімічних явищ, а також явищ, що відбуваються в розчинах. Для цього в кабінетах хімії існують різні колекції, роздатковий матеріал, хімічні реактиви, посуд, різні прилади і апарати тощо.

У процесі теоретичного поглиблення вивчення хімії, знання хімічних об'єктів стають все більш абстрактними. Вивчення хімії перекладається на все більш глибокі теоретичні рівні. Зрозуміло, що при цьому використання натуральних об'єктів стає неможливим або

через малі або, навпаки, занадто великі їх розміри. Тому студентам демонструються моделі різних хімічних об'єктів. До них відносяться моделі атомів, їх електронних оболонок, кристалічних решіток, молекул тощо. Такі моделі зазвичай називають речовими. Використання речових моделей характеризує наочність другого роду [3].

До наочності другого роду можуть бути віднесені екранні посібники, а також таблиці і схеми, що розкривають пристрої технічних засобів виробництва речовин або енергії, різні схеми, що показують взаємозв'язок речовин і т.п.

Використання наочності другого роду дозволяє створювати у студентів образи досліджуваних об'єктів – атомів і молекул, їх геометричних форм, різних хімічних зв'язків, розкривати сутність хімічних перетворень, їх механізми та ін [6].

Таким чином, наочність другого роду це відбиток у свідомості учня не реальну природного об'єкта, а його «заступника», що нагадують лише деякі властивості натурального об'єкта. До таких властивостей відносяться, такі, які можна відобразити числом, зокрема, числа електронів в атомах, що утворюють той чи інший електронний рівень.

Таким чином, моделі дозволяють розкрити елементи будови природних об'єктів, деякі їхні внутрішні властивості, які через малі розміри не можуть бути розглянуті студентами.

Поряд з предметними моделями на заняттях хімії широко використовуються і знакові моделі. До них відносять символи хімічних елементів, хімічні та математичні формули, рівняння хімічних реакцій [4].

Так, хімічний символ вказує на хімічний елемент, атом якого має певне хімічну будову, масу тощо. Хімічна формула показує просте ця речовина або складне, атоми яких елементів входять до складу молекул (якісний склад речовини), скільки атомів входить до складу молекул (кількісний склад речовини). На основі знання складу можна проводити розрахунки, мас атомів і молекул, визначати відносини мас атомів хімічних елементів в речовині.

Знаковими моделями є і рівняння хімічних реакцій. Вони показують речовини, які беруть участь в хімічному процесі, стехіометричне співвідношення між ними. Рівняння відображають закон збереження маси в процесі хімічної взаємодії, а тому також можуть використовуватися для різних розрахунків. Поряд з цими величинами, в хімії використовується поняття «кількість речовини», Воно характеризує число структурних елементів цієї речовини – молекул, атомів або іонів. Тим самим, хімічні формули і рівняння відображають ряд глибинних властивостей речовин, а тому також є моделями. Однак ці моделі особливого роду, вони відображаються за допомогою формул, букв і цифр [4].

За допомогою знакових моделей реалізується умовна наочність, або наочність третього роду. Хімічний знак або математична формула, рівняння хімічних реакцій в буквальному сенсі предметних об'єктів не відображають. Тому використання їх, дії з ними пов'язані з розумінням того, що ці знаки і конструкції з них позначають. Тим самим вивчення предмета перекладається на рівень абстракцій. При цьому між реальним досліджуваним об'єктом природи – речовиною, хімічним перетворенням і студентом виникає створена наукою система позначень, як самих об'єктів вивчення, так і процесів, що відбуваються з ними. В результаті студент повинен перебудувати своє мислення з образів реальної дійсності (наочності першого роду), а також модельних образів (образів другого роду) в абстрактні образи. Ось до яких складних розумових операцій наводить «посилення наочності» на заняттях хімії [1].

В даний час із-за виключення з програм демонстраційних дослідів, що є наочністю першого роду в шкільному процесі навчання хімії спостерігається все більший розрив між словом та образом. Словом нерідко замінюють реальні хімічні об'єкти і різного рівня моделі. В результаті виходить, що на заняттях хімії вивчаються не природні явища, а слова. Реальних дослідів учні більшості шкіл не виконують, та й вчителі їх не балують, а тому студентам можна розповідати будь-які небиліці. Так, я розповів студентам, побачене по

телевізору в рекламі кави «Чібо». В кінці реклами в чашечку з кавою впала крапля, від якої по поверхні рідини стали розходитися хвилі у вигляді сердечок. Я очікував почути сміх студентів, а почув запитання – Ну і що?

Так в чому бачиться основне завдання викладання хімії? В подальшому підвищенні теоретичного рівня викладання дисципліни в школі або зменшенні часу на вивчення хімії, вдосконалення ЗНО або випуску чергових інструкцій для вчителів? А для цього потрібно лише наповнити програми дослідями і зробити курси реально засвоєвані учнями. Адже відомо, що маючи інтерес, студенти подолають будь-які труднощі і в подальшому будуть хорошими фахівцями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабанський Ю.К. Основні умови та критерії оптимального вибору методів навчання. *«Проблеми методів навчання в сучасній загальноосвітній школі»*. Москва : Педагогіка, 1980. - С.182.
2. Кірюшкін Д.М. Методи навчання хімії в середній школі. Москва : Просвещение, 1968. 312 с.
4. Максимов О.С. Методика викладання хімії : практикум: навч. посіб. Київ : Вищ. шк., 2004. 167 с.
5. Фридман Л.М. Наглядность и моделирование в обучении. Москва : Знание. 1984. 80 с.
6. Чернобельская Г.М. Методика обучения химии в средней школе : учеб. для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. 336с.

*Альона Лещенко, доктор філос. наук,
доцент, професор кафедри гуманітарних
дисциплін, Херсонська державна морська
академія*

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВЧОМУ КОНТЕКСТІ

Розбудова в Україні сучасного демократичного суспільства з міцною та надійно функціонуючою інфраструктурою, стабільною економікою і соціально-економічною сферою вимагає від сучасної вітчизняної наукової педагогіки шукати та знаходити новітні продуктивні науково обґрунтовані психолого-педагогічні умови, зокрема, технології і активно впроваджувати їх у процес підготовки фахівців усіх напрямків і спеціальностей вищої професійної освіти. Реалізація цих завдань у закладах вищої освіти України сприятиме максимально повноцінному розвитку не лише актуальних, а й потенційних ресурсів кожного учасника освітнього процесу.

Досягненню цієї мети сприяє законодавча база Української держави, яка в якості завдання для всієї освітянської галузі ставить за необхідне «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [1, ст. 451]. Аналіз змісту основних законодавчих підстав щодо подальшої оптимізації в Україні соціального інституту освіти та покращення рівня професійної підготовки вітчизняних фахівців, дозволяє зробити висновок, що на вдалу реалізацію цієї мети спрямовані усі Закони України в освітній сфері. Так, на регламентацію та одночасне стимулювання процесу розвитку найкращих здібностей і талантів майбутніх випускників закладів вищої освіти спрямований зміст Законів України «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», Концепція національного виховання та інші.

Закон України «Про вищу освіту» надає українським вузам широку свободу щодо

прийняття самостійних рішень відносно організації та реалізації освітнього процесу, проведення наукових досліджень, забезпечення внутрішнього управління, підбору високоосвічених науково-педагогічних кадрів тощо.

Академічна свобода сучасного українського вузу розуміється як «самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом» [1, ст. 2004]. Закон дозволяє значно поширювати розуміння суті категорії «вища освіта», під якою мається на увазі системне явище, складовими якого виступають не лише сукупність систематизованих професійних знань, умінь та практичних навичок, а й способи мислення випускників закладів освіти, їх професійні, світоглядні громадянські ознаки, морально-етичні погляди та цінності, різноманіття компетентностей, що здобуті особою у закладі вищої освіти у відповідній галузі знань за конкретною професійною кваліфікацією.

Чітко визначена Законом України «Про вищу освіту» мета щодо необхідності підготовки високо компетентного фахівця відкриває перспективу для активного розвитку та удосконалення педагогіки вищої школи як знакової структурної складової сучасної наукової педагогіки. Саме педагогіка вищої школи виступає базовим фактором забезпечення високого рівня професіоналізму випускників вузів, надбання ними знань, умінь, навичок, способів мислення в органічній єдності з їх соціально значущими поглядами, цінностями, особистісними моральними та професійно значущими психологічними якостями.

Оскільки головним предметом уваги педагогіки вищої школи виступають об'єктивно існуючі зв'язки між результатами професійного навчання та умовами, в яких цей процес відбувається, а також умовами, в яких вони працюватимуть в подальшому, особливе значення набуває законодавча вимога щодо «створення умов для реалізації випускниками закладів вищої освіти права на працю, забезпечення гарантії рівних можливостей щодо вибору місця роботи, виду трудової діяльності на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності з урахуванням здобутої вищої освіти та відповідно до суспільних потреб» [1, ст. 2, п. 10].

Тому, Закон висуває перед педагогікою вищої школи завдання з формування особистості майбутнього фахівця через патріотичне, правове виховання, яка характеризується соціальною активністю, відповідальністю та сповідує здоровий спосіб особистої життєдіяльності і є спроможною продуктивно мислити самостійно. Зокрема, науково обґрунтовані педагогічні розробки сучасних українських вчених-педагогів повинні віддзеркалювати високий рівень наукової та освітньої діяльності кожного з науково-педагогічних працівників сучасного українського закладу вищої освіти.

Закон України «Про вищу освіту» зобов'язує науково-педагогічний склад: «1) забезпечувати викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівні навчальних дисциплін відповідної освітньої програми за спеціальністю, провадити наукову діяльність (для науково-педагогічних працівників); 2) підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію (для науково-педагогічних працівників); 3) дотримуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, прищеплювати їм любов до України, виховувати їх у дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України та державних символів України; 3¹) дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти» тощо [1, ст. 55 п.9].

Крім того, держава висуває чітке завдання щодо забезпечення випускників закладів вищої освіти України професійною компетентністю, яка законодавчо тлумачиться як «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [1, ст. 55 п.13].

Ретельний аналіз суті поставлених Законами України завдань в галузі професійної підготовки кадрів для нашої країни, а також тлумачення суті категорії «компетентність», дозволяє зробити висновок про зростання значення педагогіки вищої школи як галузі наукового знання. Більш того, вбачається доцільним забезпечувати освітній процес у закладі вищої освіти на підставі чітко визначених суб'єкт-об'єктних відносин, оскільки саме такий зв'язок сприяє продуктивному забезпеченню педагогічної компетентності майбутніх фахівців-професіоналів. Значення педагогічної компетентності студентів закладу вищої освіти розкривається вже на етапі їх професійної підготовки у вузі, зокрема розумінні ними необхідності бути конкурентоспроможними через постійне забезпечення процесу професійного самовдосконалення, самонавчання, самовиховання та професійного саморозвитку.

Такий підхід дозволяє прийти до висновків про необхідність набуття здобувачами освіти елементарних педагогічних знань про форми та методи процесів професійного самовдосконалення, самовиховання та саморозвитку, коли майбутній фахівець свідомо перетворює самого себе в суб'єкт цих процесів, а об'єктом його увагу становляться нова професійно значуща інформація, методи цілеспрямованого педагогічного самовпливу, цілісні новітні педагогічні технології та уміння користуватись ними. В такому контексті набувають значущості не лише основи його педагогічних знань, а й певні педагогічно-орієнтовані здібності, зокрема комунікативні, прогностичні, організаційні, творчі, інші. Фактично в час процесів глобалізації та прискорення темпів світової соціальної життєдіяльності кожен вже дипломований фахівець з тим, щоб бути конкурентоспроможним та високоефективним працівником, повинен вільно володіти технологією педагогічного самоменеджменту. Продуктивність володіння технологією цього типу буде проявлятися в подальшому як в процесі формування стабільних відносин з членами виробничого колективу, так і по відношенню до самого в самостійному керуванні своїм психоемоційним станом, морально-етичної поведінкою, тактовним відношенням до інших колег, відповідним проявом найкращих рис характеру, а саме відповідальністю, цілеспрямованістю, людяністю, інше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 34, ст. 451.
2. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z980103.html.
3. Концепція національного виховання студентської молоді. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310/

Юрій Ліннік, канд. філос. наук, доцент
кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін,
Рівненська медична академія

ФІЛОСОФІЯ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Поняття дитиноцентризму не є новим, воно використовується у процесі виховання та становлення особистості в сім'ї, школі. Виходячи з цього, дитиноцентризм це модель виховання та навчання дитини, призначення якої розширення її життєвого шляху та саморозвитку, увага до системи її цінностей та інтересів задля формування в неї основ життєвої компетентності. Школа, перш за все, повинна навчати та розвивати таланти дитини, розкривати її особистість.

Відомий український педагог О. Захаренко так писав: «... концептуальні засади виховання ґрунтувалися на переконанні, що дитина є центром Всесвіту, на усвідомленні унікальності кожної молоді людини й розумінні важливості всього, що відбувається в її

душі» [2].

Дитина стоїть у центрі педагогічної системи, навколо неї обертається весь навчальний процес, вона стає активним суб'єктом освіти. Не дивно, що дитиноцентризм припадає на період розвитку дитини, період дитинства, інтенсивного фізичного й психічного розвитку особистості, протягом якого відбувається підготовка до дорослого життя.

Ідеї дитиноцентризму глибоко представлені в педагогічній спадщині великого українського педагога, гуманіста В. О. Сухомлинського. Неповторність та цінність кожної дитини, повага в поєднанні з вимогливістю, мудра влада педагога над дитиною та, одночасна довіра дитини до педагога, обережність з обвинуваченнями індивідуального підходу, розквіту творчих здібностей – це лише деякі ідеї Великого Педагога, які утверджують погляд на дитину як повноцінну особистість, визнання її індивідуальності й створення необхідних умов для її становлення та розвитку [5].

За словами президента НАПН України В. Кременя: «Дитиноцентризм в освіті – це коли виховання і навчання кожної дитини здійснюється на основі її природних здібностей... тобто є необхідність наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини» [1].

Держава зобов'язана активно включитися у процес навчання та виховання дитини, зрештою – формування особистості, повноправного громадянина своєї країни з повним набором не лише прав, а обов'язків. Це все потребує розширення державної освітньої політики.

У проекті Закону України «Про освіту» стаття 18 розкривається, що «Держава створює умови для забезпечення прав та можливостей осіб з особливими потребами для здобуття ними освіти на усіх рівнях, з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів». Право на освіту є одним з ключових прав людини, держава намагається гарантувати це, незалежно від статусу, раси, національності та особам з обмеженими фізичними можливостями. Вони не повинні почувати себе покинутими у суспільстві, а мають бути включені в освітній процес [Там само].

Філософія дитиноцентризму стає провідною ідеєю педагогіки ХХІ ст. У освітньому процесі мають бути враховані вікові особливості фізичного, психічного та розумового розвитку дітей. Цьому сприяє Нова українська школа, яка спирається на розвиток учнів їх талантів та природних здібностей.

В освіті, де панує дитиноцентризм повинно бути забезпечено неупереджене та справедливе ставлення до кожного учня, вчитель повинен плекати в них гідність, оптимізм, розвивати сильні риси характеру та чесноти, розкривати потенціал кожної дитини. Будь – які педагогічні задачі вирішуватимуться в атмосфері психологічного комфорту та підтримки [3].

Ідеї дитиноцентризму розкривають у Новій українській школі. Вона враховує суб'єктний досвід кожної дитини, забезпечує гармонійний розвиток та сприяє збереженню психічного здоров'я, надає можливості для самоактуалізації.

У Концепції «Нової української школи» визначено, що компетенція освіти шляхом реалізації компетентнісного підходу, орієнтація на результат – розвинутих ключових компетентностей, структури знань, поглядів, ціннісних орієнтирів, їхньої успішної самореалізації у професії та житті, формування патріота, інноватора, здатного конкурувати на ринку праці, розвивати економіку, навчатися впродовж життя. Як ми бачимо, парадигма освіти змінилася, якщо раніше головним результатом навчання учня мали стати знання, то зараз – навчання вчитись. Це не означає, що знання не потрібні, навпаки будь - яка дитина повинна бути готова вчитися напротязі життя, бути гнучким у світі знань [4, с.122].

У Новій українській школі зовсім не має адміністративного контролю, який би обмежував активність та творчість дитини, кожний навчальний предмет та кожна навчальна кімната це особливий специфічний осередок для учня.

Дуже важливо, щоб навчання і виховання, а це відноситься до дитиноцентризму, відбувалося в легкій та невимушеній атмосфері, періодично в процесі гри та приносило радість та задоволення. Такий рудимент, як домашні завдання відходять у минуле, учень має

витратити час для творчості та дослідницької діяльності. У старших класах дитина може мати право вибору предметів та їх складності.

Як ми бачимо, основна ідея у Новій українській школі – дитиноцентризм. В середині навчального процесу стоїть дитина, яка виступає не звичайний об'єктом навчання, а активним суб'єктом навчання, не поглинає знання, а критично їх аналізує, трансформує, синтезує з попередньо отриманим досвідом. У центрі навчання особистість учня, його потреби, мотиви, здібності, інтелект, індивідуально – психологічні особливості, ціннісні орієнтири. А завдання вчителя, як модератора, скоординувати й спрямувати діяльність учнів на формування комунікативних і навчально – пізнавальних потреб, вироблення узагальнених способів і прийомів навчальної діяльності, постановку й самостійне вирішення конкретних навчальних завдань [4, с.125].

Ідея дитиноцентризму, яка набуває поширення в Україні себе виправдає. На виході ми отримаємо професіонала у своїй царині, знавця навчання, який зможе в будь – який критичний момент зробити майже не можливе або здійснити, те що ніколи не робив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамович В. Нова українська школа. Орієнтація на учня. *Всеосвіта*. 2019.
2. Захаренко А. Дитиноцентризм – провідна лінія в педагогічній спадщині О. А. Захаренка. *Педагогіка школи*. № 4. 2013.
3. Квас О. Дитиноцентризм – педагогіка дитини як HUMANUM. 2019.
4. Сидоренко В. Концептуальні засади Нової української школи: ціннісно – світоглядний аспект. *Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології* : збірник матеріалів III Всеукраїнської Інтернет – конференції 18 квітня 2018 р. м. Київ. Ч. 1. Київ : Агроосвіта, 2018. С. 121-128.
5. Ярославцева Л. Ідеї дитиноцентризму в педагогічній системі В. Сухомлинського. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2015. № 2 (46).

Наталія Літвінчук, студентка,
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівники – Валентина

Левицька, викладач кафедри педагогіки,
психології та окремих методик, Луцький
педагогічний коледж

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Одна з найважливіших завдань педагогічних навчальних закладів в умовах соціально-економічного оновлення суспільства – виховання особистості, що володіє високою культурою, компетентністю в застосуванні отриманих знань, умінь і навичок в різних життєвих умовах і професійної діяльності.

Українське народне мистецтво є одним з найважливіших засобів виховання гармонійно розвиненої особистості, розвитку її моральної, трудової, естетичної і художньої культури. В сучасних умовах, коли відбулася певна втрата духовності, належить відродити систему традиційних цінностей, на яких базується національна самосвідомість і громадянська злагода.

Залучення дітей до народного мистецтва, яке унікально інтегрує побутові, мистецькі, педагогічні традиції, є однією з основ громадянського виховання (Н. Вишнякова, Є. Горунівич, С. Діденко, О. Ковальов, С. Коновець та ін.). Народне мистецтво яскраво характеризує національні особливості нації, локальні відмінності етнографічних груп. З минулим народні художні твори єднає традиція та колективний спосіб її регулювання[2, с.15].

Твори народного мистецтва, викликаючи естетичні емоції, переконують, доносять до свідомості дітей необхідність шанобливого, дбайливого ставлення до культурної спадщини рідного краю, підвищують загальну естетичну і художню культуру, пізнавальний інтерес до народної творчості, стверджують почуття гордості за народне мистецтво земляків.

Важливу роль в естетичному вихованні і розвитку в умовах навчально-виховного процесу відіграє народне мистецтво Прикарпаття (вишивання, різьба по дереву, кераміка, випалювання, інкрустація, ткацтво, килимарство та інше). Майстерність рук народних умільців, їх творча фантазія, втілена в дивовижної краси килимах, художніх розписах, різьбі по дереву, інтарсії, інкрустації, вишивках, радує око, стимулюють художнє й естетичне мислення[4].

Важливу роль у розвитку творчої фантазії дітей, розробці нових колористичних узорів відіграє ознайомлення учнів з орнаментами – цим найдавнішим виявом художньої творчості.

Однак найповніше і найглибше визначення орнаменту, з нашої точки зору, дано доктором мистецтвознавства, професором М. Станкевичем: «Орнамент – це ритмічно впорядкована візуально-декоративна структура мотивів, у якій прихована єдність і боротьба антитез; застосовується у мистецтві як засіб синтезу й пластичної виразності»[3, с. 20].

Дослідниками відзначається, що народна педагогіка існує у вигляді культури, представленій в предметах матеріального світу, традиціях, обрядах, творах усної народної та художньої творчості. Вона є частиною сучасної педагогічної науки, яка ввібрала в себе все найкраще з її опыта. Сучасна педагогічна думка розглядає народну педагогіку як компонент соціальної і етнічної художньої культури життєдіяльності суспільства, виділяючи при цьому соціальну цінність фольклору, яка створюється за рахунок узагальненості, концентрації в собі всього людського досвіду, колективності його створення і поширення. У педагогічній діяльності народне мистецтво, народна творчість, фольклор використовуються вченими багатьох країн як засіб засвоєння підрастаючим поколінням соціальних цінностей, бо містять в собі величезний виховує і навчає потенціал.

Дослідники народного мистецтва і культури в Україні (Є. Антонович, П. Лосюк, В. Шпільчак, В. Корпанюк, Б. Тимків, Ю. Юсипчук, Б. Бойчук та інші) вважають, що народна художня творчість є особливим типом естетичного освоєння дійсності, має широкі можливості художньо-образного відображення навколишнього середовища, впливу на почуття, смакові уподобання, ціннісні орієнтації та морально-естетичні ідеали особистості. Ними виділені аспекти народної художньої творчості, які набувають особливого значення в освітньо-виховному процесі. До них віднесені естетико-виховні можливості засобів виразності, змісту і функцій народного образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва[1].

Велике значення в естетичному вихованні і розвитку учнів належить народним художнім промислам. Сучасні художні народні промисли Прикарпаття є такі: різьба по дереву; художнє випалювання; інтарсія; інкрустація; кераміка; килимарство; художнє ткацтво; художня вишивка; художня обробка металу; художні вироби із шкіри[5].

У народному мистецтві мимоволі і любовно втілювалися моральна чистота і душевна краса людей. В його основі завжди лежала глибока зв'язок з матеріалом, тонке розуміння його художніх якостей і властивостей. Можна стверджувати, що поза матеріалу не існує декоративного мистецтва. Декоративність, по суті, і є перш за все повне розкриття краси матеріалу як початкової, так і тієї, яка виникає в результаті різноманітної художньої обробки. Розуміння мистецтва, володіння навичками ремесла передавалося від дідів до правнукам. Кожен народ – художник. Кожен народ створює свій прекрасний і мудрий художній світ – своє мистецтво. Мистецтво – вираз цього народу, все взаємопов'язано і не випадково, в ньому виражається розуміння користі і краси, добра і зла, життя і людяності[4].

Проектування майбутнього неможливо без знання минулого, традиційного. У зв'язку з цим народне мистецтво та культура виступають як базис для вивчення традицій, новацій і норм сучасному навчально-виховному процесі. Це та область взаємодії загального і особливого, національного і загальнолюдського в сучасному культурному житті людини, яка

переноситься на предметний світ з духовного життя суспільства, беручи участь в освіті нової людини, і тим самим активно формує його соціальний досвід. Народне мистецтво – синтетичне явище, спочатку пов'язане з трудовою діяльністю людини і представляє одночасно його матеріальну та духовну сторони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів, 1992. 271 с.
2. Антонович Є. А. Естетичне виховання підлітків засобами народного образотворчого мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Івано-Франківськ, 1997. 24 с.
3. Станкевич М. Є. Візерунок чи орнамент: термінологічний, онтологічний погляди і не тільки. *Мистецтвознавство*. Львів, 2004. № 3. С. 15–26.
4. Фічора І. В. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей на основі народних ремесл та традицій. *Мистецтво та освіта*. К., 2004. № 1. С. 62–63.
5. Соломченко О. Г. Сучасні художні промисли Прикарпаття. Київ, 1975. 31 с. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=623094

Світлана Лобанова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Невід'ємною частиною процесу вивчення іноземних мов є контроль рівня володіння іншомовними навичками і вміннями. Від правильної організації контролю залежить якість навчання і швидкість отримання бажаних результатів. Ряд вітчизняних та зарубіжних науковців вважають, що при проведенні контролю вивчення іноземної мови потрібно керуватися наступними правилами, а зокрема, Ф. М. Рабінович:

1. Контроль повинен носити регулярний характер.
2. Контроль повинен охоплювати максимальну кількість студентів за певний проміжок часу.
3. Об'єм контрольованого матеріалу має бути невеликим, але досить репрезентативним, щоб по мірі його засвоєння (незасвоєння) можна було б чітко визначити чи набув студент необхідних навичок і умінь.
4. При проведенні контролю слід зважати на конкретні завдання того чи іншого практичного заняття. Фактично виконання кожного із завдань заняття повинно контролюватися шляхом використання доцільних форм і прийомів контролю [3].

Питання вдосконалення методів контролю при вивченні іноземних мов розглядалися багатьма науковцями (В. Л. Банкевич, О. Г. Поляков, В. Л. Рись, І. Соттер) і були предметом захисту численних наукових дисертацій. Однак проблеми перевірки і обліку знань, умінь і навичок з іноземної мови, методики їх організації та проведення не втратили своєї актуальності і сьогодні.

Контролююча діяльність викладача іноземних мов університету завжди розглядалась і розглядається як система, що здатна швидко змінюватися залежно від інформації про результати, які поступають від студентів по каналах зворотного зв'язку. По суті, досвідчений викладач у процесі контролю теж перебуває у статусі і суб'єкта, що саморегулює свою «поведінку», і об'єкта, що залежить від студента і зазнає з його боку певного «тиску». Тому саме тестова система контролю забезпечує можливість найшвидших змін поведінкового типу

усіх учасників навчального процесу з іноземної мови. У ході тестового контролю реалізуються у єдності обидва статуси – як студента, так і викладача.

Проте надмірне захоплення тестуванням без належного критичного осмислення різних його аспектів може привести до недостатньо об'єктивної оцінки його навчальної цінності і тим самим замість користі буде тільки шкодити справі практичного оволодіння студентами університету іноземною мовою.

Слід зазначити, що, незважаючи на наявність великої кількості літературних джерел, присвячених різним видам тестів, їх широку апробацію на практиці і численні експериментальні дослідження, низка принципів моментів, за свідченням досвідчених викладачів іноземних мов ВНЗ, залишається не до кінця з'ясованими. Зокрема, наприклад, під сумнів ставиться реалізація у будь-яких тестах однієї із найголовніших вимог - вимоги їх адекватності (validity). Навіть адекватність «мовних» тестів (лексичних, граматичних, фонетичних), розробка яких була розпочата значно раніше за “мовленнєві” (для перевірки тих або інших вмінь), зовсім не безумовна [2, с.57]

Річ у тому, що в усіх об'єктивних щодо оцінювання тестів, студенту, що випробовується пропонується увесь мовний матеріал, у тому числі і той, який є правильною відповіддю і який студент повинен лише вибрати (побачити або почути). Іншими словами, в основі виконання тестового завдання може лежати випадковий вибір, можливо вгадування, а переконливих даних, що тестований студент може відтворити цю ж відповідь самостійно у викладача немає.

Більше того, немає переконливих даних, які підтверджують, що розпізнавання мовної відповіді серед схожих на неї є показником того, що тестований студент завжди зможе упізнати її в практичному спілкуванні іноземною мовою або при читанні. Тому, при проведенні цілого ряду експериментів щодо методів контролю знань, була отримана низька кореляція як між нетестовими і тестовими завданнями, так і між “мовними” і “мовленнєвими” тестами. Отже, успішне проходження “мовного” теста не є однозначним показником умінь студента оперувати відповідним матеріалом в своїй мовній діяльності. Єдине, про що, на наш погляд, можна говорити із упевненістю, це те, що негативний результат проходження студентом тесту свідчить про неволодіння ним відповідним матеріалом.

Ще складніше йде справа з “мовленнєвими” тестами, розробка яких почалася зовсім нещодавно. Складність питання посилюється тим, що досі залишається в принципі незрозумілим, яким чином за допомогою тесту перевіряти володіння студентом тим або іншим видом мовленнєвої діяльності.

З досвіду викладання іноземних мов в університетах, можна виділити два підходи, згідно із якими володіння тим або іншим видом мовленнєвої діяльності встановлюється:

а) безпосередньо, шляхом оцінки “мовленнєвої” поведінки випробовуваного в процесі виконання самої мовленнєвої діяльності;

б) опосередковано, через перевірку володіння студентом певним мовним матеріалом (для чого використовуються саме “мовні” тести).

Прикладом другого підходу можуть служити відомі тести, що розроблені інститутом англійської мови при Мічиганському університеті (США), за зразком яких створюються тести у багатьох країнах світу. Так, для оцінки умінь і контролю вивчення англійської мови пропонується комплект тестів, у який входять три “мовних” теста (перевірка сприйняття на слух мовних одиниць різного порядку, лексичний і граматичний тести) і один “мовленнєвий” (твір). Для студентів технічних немовних університетів такий підхід, на наш погляд, взагалі є неприйнятним, оскільки: по-перше, висловлюються сумніви відносно достовірності отримуваних таким чином результатів; по-друге, поки ще відсутній вичерпний список умінь, необхідних для здійснення того або іншого виду “мовленнєвої” діяльності; по-третє, невирішеним залишається питання, чи слід перевіряти усі мовленнєві умінь чи можна обмежитися декількома. Якщо ж можна обмежитися декількома вміннями, то якими.

Остання проблема тісно пов'язана із питанням про можливість компенсації одного вміння іншим, на яке також доки ще немає відповіді.

Таким чином, навіть поверхневий аналіз існуючих теоретичних робіт і конкретних тестів, досвід роботи викладання іноземних мов показує, що на сьогодні тест ще не можна вважати адекватним способом контролю і тому на практиці їх слід використовувати із обережністю або у комплексі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Миролобов А. А. Приблизительные нормы оценивания успеваемости овладения иностранным языком. 1997. № 4. С.2-5.
2. Методика викладання іноземних мов / під ред. Ніколаєвої С. Ю. Київ : ЛЕНВІТ.1996. 111 с.
3. Петрашук О. П., Петренко О. П. Поточний тестовий контроль у навчанні іноземній мові. *Іноземні мови*. 1995. № 3-4. С.16-19.

Ангеліна Лук'янчук, студентка 3-А курсу
Науковий керівник – Алла Мартинюк,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
іноземних мов, Луцький педагогічний коледж

ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти однією з найбільш актуальних проблем, що вимагають нових шляхів вирішення, є необхідність якісного поліпшення знання англійської мови. Успішне оволодіння іноземною мовою сьогодні – це необхідна передумова для отримання цікавої роботи в країні і за кордоном, зміцнення дружби з представниками різних країн, для продовження навчання в міжнародних вищих навчальних закладах та професійного росту в обраній галузі спеціалізації. Однак, на жаль, більшість шкільних програм, за винятком таких для спеціалізованих лінгвістичних шкіл, передбачають 1-2 уроку англійської мови на тиждень. Цього далеко не достатньо для забезпечення належного рівня знання мови при використанні традиційних методів і форм роботи на уроці. Необхідно розробляти та використовувати нові підходи і технології, націлені на підвищення мотивації навчальної діяльності школярів, а відповідно і рівня володіння мовою. І активні методи навчання відповідають цим вимогам, так як суть їх полягає в тому, щоб зацікавити учнів, зробити його активним учасником освітнього процесу. Подальше вдосконалення навчального процесу та приведення методів і засобів навчання в відповідність з вимогами часу немислимі без широкого використання технічних засобів навчання (ТЗН).

Технічні засоби навчання – це комплекси та апаратура з методичним забезпеченням, застосовувані в процесі навчання для пред'явлення і обробки інформації з метою підвищення ефективності засвоєння учнями знань, умінь і навичок. Впровадження технічних засобів навчання в навчальний процес призводить, з одного боку, до вдосконалення науково-теоретичних, методичних, технічних та організаційних проблем процесу навчання, а з іншого – пов'язаний з необхідністю підвищення педагогічної майстерності. За допомогою технічних засобів навчання встановлюють відповідність досягнутих результатів навчально-пізнавальної діяльності заданим критеріям. Все це говорить про необхідність і важливість використання технічних засобів навчання.

Передача інформації тепер, при широкому використанні засобів масової інформації – радіо, телебачення і кіно, – здійснюється головним чином не в письмовій формі, як це було раніше, а в усній. Необхідність навчити більшу кількість людей говорити іноземною мовою і розуміти іншомовне усне мовлення зросла і з ростанням міжнародних політичних,

економічних і культурних зв'язків.

Їх включення не повинно порушувати цілісність навчальної програми. Перспектива використання технічних засобів, спеціально призначених для навчання іноземних мов, відкрила великі можливості для створення нових комплексів навчальних посібників, лабораторних робіт і т.д. Висока ефективність застосування технічних засобів у навчанні іноземним мовам незаперечно доведено практикою викладання іноземних мов в нашій країні.

Якість проведення занять у школі залежить від наочності і викладу, від уміння вчителя поєднувати живе слово з образами, використовуючи різноманітні технічні засоби навчання, які володіють наступними дидактичними можливостями:

- є джерелом інформації;
- раціоналізує форми піднесення навчальної інформації;
- підвищують ступінь наочності, конкретизують поняття, явища, події;
- організують і направляють сприйняття;
- збагачують коло уявлення учнів, задовольняють їх допитливість;
- найбільш повно відповідають науковим і культурним інтересам і запитам учнів;
- створюють емоційне ставлення учнів до навчальної інформації;
- підсилюють інтерес учнів до навчання шляхом застосування оригінальних, нових конструкцій, технологій, машин, приладів;
- роблять доступним для учнів такий матеріал, який без ТЗН недоступний;
- активізує пізнавальну діяльність учнів, сприяють свідомому засвоєнню матеріалу, розвитку мислення, просторової уяви, спостережливості;
- є засобом повторення, узагальнення, систематизації та контролю знань;
- ілюструють зв'язок теорії з практикою;
- створюють умови для використання найбільш ефективних форм і методів навчання, реалізації основних принципів цілісного педагогічного процесу і правил навчання (від простого до складного, від близького до далекого, від конкретного до абстрактного);
- заощаджують навчальний час, енергію викладача і учнів за рахунок ущільнення навчальної інформації та прискорення темпу. Скорочення часу, що витрачається на засвоєння навчального матеріалу, йде за рахунок перекладання на техніку тих функцій, які вона виконує якісніше, ніж учитель.

Отже, ми можемо зробити висновок, що необхідність широкого впровадження технічних засобів навчання іноземних мов зумовлена тим, що їхнє застосування розкриває великі змоги реалізації одного з найважливіших дидактичних принципів - принципу наочності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барменкова О.І. Ефективні прийоми навчання англійській мові. Пенза, 1999. URL: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0b65635a2ac69b4c53b89421316d36_1.html
2. Верісокін Ю.І. Відеофільм як засіб мотивації школярів під час навчання іноземної мови. *Іноземні мови в школі*. 2003. № 5. С. 31 – 34. URL: <http://lingvo.onu.edu.ua/rol-netradicijnix-zanyat-u-rozvitku-komunikativnix-navichok/>
3. Городилово Г.Г. Навчання мови і технічні засоби. Москва, 1999. URL: http://old.philology.lnu.edu.ua/teoria_praktyka_ukr_mova/vyp_04_2009/09_bilyk_sukhorukova.pdf
4. Іжогіна Т.І., Бертник С.А. Чарівна англійська. Москва : Фенікс, 2003. URL: https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00601960_1.html

Іванна Ляшук, студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Майя Федорець,
викладач іноземної мови та методики
викладання іноземної мови,
Луцький педагогічний коледж

ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

За концепцією Нової української школи, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями.

Дитині недостатньо дати лише знання. Набагато важливіше навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Концепція Нової української школи ґрунтується на «Рекомендаціях Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя». Саме розвитку таких компетенцій, окрім формування іншомовних навичок та умінь, і приділяється увага на уроках англійської мови у початковій школі

Під час навчання мови першокласників учитель повинен враховувати відсутність попереднього навчального досвіду в маленького учня, а тому – спиратись на досвід, набутий ним у дошкільний період (уміння розглядати й обговорювати зображене на малюнках; навички розмальовувати, вирізати, клеїти, ліпити, співати, танцювати, розповідати вірші, виконувати фізичні рухи, розігрувати короткі сценки тощо). Гра, як відомо, є природнім середовищем спілкування дітей. Для набуття первинного іншомовного комунікативного досвіду варто застосовувати різноманітні ігрові завдання: ситуативні, змагальні, ритмомузичні та художні, усвідомлюючи їхній потенціал в іншомовному навчанні. Використовуючи гру на уроці, учителю потрібно чітко розуміти той дидактичний результат, який планується отримати. Саме за допомогою конструктора LEGO можна розвивати у дітей молодшого шкільного віку вищезазначені компетенції. Школярі виконують завдання випробовуючи різноманітні властивості об'єктів, порівнюють їх, аналізують, синтезують та узагальнюють. Для того, щоб дитина змогла пізнати об'єкт їй потрібно чітко сприймати та уявляти цей предмет.

Конструктор LEGO – це потужний інструмент навчання, в ході використання якого дитина застосовує логіку, розвиває моторику, креативне мислення, а також вчиться створювати реальні речі.

Головними завданнями в роботі з конструктором є:

- розвиток дрібної моторики рук, стимулюючи в майбутньому загально мовленнєвий розвиток і розумові здібності.
- навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі.
- отримання математичних знань про рахунок, форму, пропорції, симетрії.
- розширення своїх уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт.
- розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення.
- навчання уяві, творчому мисленню.
- оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини і зібрати з частин ціле.

- навчання спілкуванню один з одним, повага до своєї і чужого праці.

Проаналізувавши наукові розвідки О. Остап'юк, О. Музичук, О. Корольової, О. Чернокульської, варто зауважити, що конструктор LEGO є невід'ємною частиною навчального процесу. LEGO – це одна із найпоширеніших педагогічних систем, тому що ця технологія обумовлюється високими навчальними можливостями і легкості у використанні. «Працюючи з конструктором ЛЕГО, можна будувати моделі і при цьому навчатися, отримуючи задоволення від гри. Коли придумуєш моделі сам, відчуваєш себе професійним інженером, механіком, будівельником або великим конструктором. І це здорово! Це дає повну свободу дій. Робота є жвавою і цікавою і відкриває абсолютно нові перспективи, де немає меж фантазії» [1].

Цікаві методики використання конструктора LEGO пропонують багато науковців і вчителів-практиків: О. Петегрич, Т. Вихренко, В. Ткачук, Ю. Іванов, С. Кучер, Л. Павлюк, Т. Полянська, І. Коротун, О. Тополукова, Н. Чигрин. Вони наголошують, що використання LEGO-технології на уроках англійської мови у початковій школі сприяє формуванню умінь аналізувати, зіставляти, порівнювати, виділяти певні особливості героїв, подій, що впливає на розвиток уваги, пам'яті, уяви та спостережливості у дітей молодшого шкільного віку.

LEGO-технологія:

- формує вміння розв'язувати проблемні завдання, ставити мету, міркувати про подальшу роботу, розробляти план дій;
- розвиває творче мислення;
- розвиває мовлення
- діти вчать детально пояснювати свої дії, пояснювати міркування, надавати чіткі та зрозумілі інструкції, розповідати історії, висловлювати власні думки;
- формує вміння співпрацювати, зокрема, вміння працювати в парах чи групах, ділитися матеріалами, вміння вчитися у своїх однолітків, дослухатися до їхніх ідей та пропонувати власні, вміння аналізувати ідеї та обирати раціональніші, вміння розподіляти ролі та обов'язки;
- розвиває сенсорне сприйняття, допомагає формувати уявлення про зовнішні властивості предметів: форму, величину, колір, положення у просторі;
- розвиває дрібну моторику;
- формує цілісну систему уявлень дитини про навколишній світ, збагачує життєвий досвід дитини [2, с.3].

За допомогою конструктора LEGO на уроках англійської мови діти можуть вивчати алфавіт, складати великі й малі літери, слова з деталей, вивчати кольори, геометричні фігури та багато інших вправ. Головне у цій справі це зацікавленість та фантазія учителя, який готуючись до уроку в класі вигадує різноманітні цікаві вправи.

Ми спробували використати дану технологію під час пробної практики у першому класі. Під час цього цікавого і нестандартного уроку першокласники вчилися працювати в команді та вболівати за результат, співпрацювати та домовлятися один з одним, дослухатися до ідей та пропозицій своїх однолітків. Учні будували стіни – речення, шукали та читали слова, складали вежі –граматичні конструкції та розгадували секретні коди - словосполучення.

Ми вважаємо, що використання LEGO- технології є доцільним на кожному уроці англійської мови. Робота яка правильно організована з конструктором LEGO має значний розвивальний та виховний потенціал, допомагає виробити у дітей старанність, охайність, акуратність, терпіння. Усі ці компоненти дозволяють активізувати мислення та формують стійкий інтерес до навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації щодо викладання іноземних мов у 2019/2020 навчальному році. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 03. 07. 2010 р. № 1/9-415
2. ЛЕГО на уроках англійської мови. URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-lego-na-urokah-anglijskoi-movi-214430.html> (дата звернення: 05.05.2020).

Тетяна Лящук, студентка 3-А курсу спеціальності, Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Алла Мартинюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Луцький педагогічний коледж

АНГЛІЦИЗМИ У ПОЛІТИЦІ

У даній роботі ми розглянемо причини поширення англiцизмiв у політичній сфері. У сучасних умовах англiцизми широко розповсюджені у різних сферах мовлення, в тому числі і у політиці. Це зумовлює підвищення інтересу до неологізмів, що утворені з іноземних основ і вийшли за межі вузькоспеціальної лексики. Проблема заміни власне українських слів неологізмами, зокрема англiцизмами, є актуальною.

Стрімке поширення англiцизмiв в політиці зумовлене внаслідок активізації українсько-англійських мовних контактів, а також завдяки розвитку економічних зв'язків, моді на іноземні слова, поживленню культурних зв'язків тощо [1, с. 138]. Поширення англiцизмiв в сучасній українській мові досліджувало багато дослідників – Чернікова Л. Ф., Смілик Т. І., Лихацька Л. О., Сергієнко Н. А., проте вплив англiцизмiв саме на політичну сферу досліджувалось небагато – Петришиним О. Л., Лужецькою О. М. і т. д., тож залишається ще багато простору для досліджень.

Процес запозичення англійської лексики неоднозначно впливає на розвиток нашої мови, бо відбувається як і її збагачення. В. Радчук стверджує: «...англійські слова і звороти останнім часом активніше поповнюють наш лексикон, ніж російські; наша вимова, морфологія та синтаксис зазнають з боку англійської мови чималого впливу. Причини цього очевидні: комп'ютеризація, потяг до міжнародних стандартів ділового партнерства, до науки й освіти Заходу, передове товаровиробництво в англомовних країнах, лідерство англійської мови як міжнародної тощо» [2, с.41].

Поширення англiцизмiв у політиці та українській мові в загальному зумовлене розвитком інформаційних та комунікаційних технологій. Це спричинило більший доступ суспільства до інформації та спілкування англійською мовою.

Ми вважаємо, що розповсюдження англiцизмiв у політиці є явищем цілком обґрунтованим, проте, якщо це можливо, варто замінювати політичні англiцизми на українську питому лексику. Наприклад, у тематичній групі «Суспільно-політичне життя», ми виявили такі запозичення, які можна замінити українськими відповідниками: *брокер* – посередник, *дайджест* – огляд, *дефолт* – неплатоспроможність, *екзит-пол* – вихідне опитування, *експорт* – вивіз, *крос-курс* – співвідношення між двома валютами, *лізинг* – майнонайм чи майнокористування, *прайм-тайм* – найкращий час, *саміт* – зустріч, *спікер* – речник, *промовець*, *спонсор* – коштодавець, *фандрайзер* – коштошукач, *лоукост* – малокошт, *бюджет* – кошторис, *діджиталізація* – числування, *консенсус* – одностайність і т.д.

Звідси отримуємо такий умовивід:

- доцільно використовувати англiцизми в політиці вмотивовано, тобто тоді, коли в українській мові у слова немає відповідника (приміром, заміна *місцевий* словом *локальний* не дає нічого нового), а також в тому значенні, в якому воно зафіксоване в словниках;
- у суспільно-політичному мовленні не варто вживати англiцизм та власне українське слово, що означає одне й те ж саме;
- не можна повторювати незапозиченим поясненням значення запозиченого слова, наприклад, лімітне обмеження;

- не варто зловживати використанням іншомовної лексики, особливо тоді, коли письмовий чи усний текст призначений для широкого кола глядачів чи слухачів.

Так, українська мова, зокрема мова політичної сфери, інтенсивно збагачується завдяки іншомовним запозиченням, проте, з іншого боку, через це вона спрощується, стає більш «канцелярською», сухою.

Таким чином, у нашому дослідженні ми обґрунтували причини поширення англіцизмів в політичній сфері життя українців та з'ясували доцільність використання англомовних запозичень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Матеріали VI Міжнародної конференції Проблеми української науково-технічної термінології : тези наук. доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 10-11 бер. 2005 р. Київ, 2005. 330 с.
2. Радчук В. Іншомовні слова в українському мовленні : навч. посіб. Київ : Либідь, 1998. 375 с.
3. Чернікова Л. Ф., Смілик Т. І. Англіцизми в українській мові. *Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України* : веб-сайт. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34810/36-Chernikova.pdf?sequence=1> (дата звернення 19.04.2020).
4. Лихацька Л. О., Сергієнко Н. А. Вплив запозичених слів на українську мову. *Всеосвіта* : веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/vpliv-zapozicenih-sliv-na-ukrainsku-movu-65258.html> (дата звернення 15.04.2020).
5. Петришин О. Л., Лужецька О. М. Новітні англомовні запозичення як засіб міжнародної комунікації. *Молодий Вчений* : веб-сайт. URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2018/3.1/33.pdf> (дата звернення 16.04.2020).
6. Майданчик для перекладів запозичених слів. *Словотвір* : веб-сайт. URL: <https://slovotvir.org.ua/> (дата звернення 18.04.2020).

Анна Мартишук, студентка 3 курсу,

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Алла Мартинюк,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Луцький педагогічний коледж

ВПЛИВ ПІСЕНЬ НА ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Ідея використання засобів емоційного впливу на учнів (художньої прози, поезії, пісень, музики, живопису, художньої фотографії) в навчанні іноземних мов не нова. Необхідність впровадження в практику навчання матеріалів, які забезпечували б не тільки оволодіння іноземною мовою, а й сприяли духовному вихованню і формуванню естетичного смаку учнів. В даний час відбір навчальних матеріалів все частіше будується не на чисто лінгвістичному, комунікативному, особистісному підході, що дозволяє використовувати цінні в культурному відношенні автентичні іншомовні матеріали.

Для того щоб зробити навчання емоційно насиченим, у багатьох навчальних курсах використовується оригінальний або спеціально створений для навчальних цілей музичний і пісенний матеріал. Однак традиційні форми роботи з піснями та віршами у навчанні іноземної мови в основному зводилися до прослуховування, читання та перекладу, аналізу, заучування і відтворення їх напам'ять. За останнє десятиліття почали розвиватися нові підходи до роботи з віршованим і пісенним матеріалом. Суть їх у тому, щоб використовувати художні твори як засіб навчання вираження своїх власних думок, ґрунтуючись на своєму власному життєвому досвіді. Звичайно, самі по собі пісні і вірші можуть застосовуватися для формування фонетичних, лексичних, граматичних навичок. Проте ще більш цінними вони можуть бути в тому випадку, якщо їх використовувати творчо для подолання відстані між задоволенням слухання (співу) і комунікативним використанням мови. Підвищення інтересу до раннього навчання іноземної мови

– одна з примітних ознак сучасної школи. Значною мірою це обумовлено певними досягненнями у дослідженні даної проблеми, а також деяким розширенням можливостей школи щодо запровадження початкового навчання іноземної мови.

Проблема впливу пісень на вивчення англійської мови вимагає певного узагальнення сучасних вимог до навчання іноземної мови у початковій школі. *Метою даної проблеми є оптимізація навчання англійської мови у початковій школі через інтенсивне використання пісень англійською мовою.* Одним із завдань яке має ставити перед собою вчитель-перевірити на практиці ефективність інноваційних прийомів навчання англійської мови з використанням пісень та музики. Чому саме ця проблема є актуальною? *Дана проблема є актуальною тому, що:*

- пісня як один із видів мовного спілкування є засобом більш міцного засвоєння й розширення лексичного запасу;
- у піснях краще засвоюються й активізуються граматичні конструкції;
- пісні стимулюють монологічне й діалогічне мовлення;
- пісні сприяють удосконаленню навичок іншомовної вимови, розвитку музичного слуху, естетичному вихованню учнів, згуртуванню колективу, більш повному розкриттю творчих здібностей кожного [2, с.14].

Кожен день людина слухає музику і не замислюється над тим, що різні пісні можна слухати не тільки заради свого задоволення, але і з їх допомогою також можна поліпшити свої навички англійської. Адже в наш час багато відомих хітів написано саме на цій мові, оскільки він один з найбільш популярних.

Але чому прослуховування музики може допомагати нам вивчати який-небудь іноземну мову? Відповідь полягає в тому, що Ви самі себе навчаєте і при цьому отримуєте задоволення. І, напевно, це один з найбільш простих і ефективних способів розширити свій словниковий запас. Так як при прослуховуванні пісні, яка нам подобається, ми автоматично намагаємося запам'ятати слова. Тому чим більше музики Ви слухаєте тим краще. Рівень інтелектуального розвитку дозволяє молодшим школярам легко схоплювати й відтворювати пісні англійською мовою, використання цих можливостей здатне внести певну динаміку у процес навчання і посилити його культурний компонент. Присутність музики у навчальній і виховній діяльності створює потужну культурну традицію, що сприяє розвитку особистості молодшого школяра. Комунікативний підхід охоплює використання проблемних завдань, різноманітних ігор, вікторин, інтерв'ю, дискусій, діалогів та інших видів робіт [1,с.19].

Використовувати пісні англійською мовою на уроках в початковій школі слід з багатьох причин, найголовнішими з яких є презентація певної теми (лексики), відпрацювання граматичних структур (лексичних одиниць), уважне прослуховування з метою розуміння загального (детального) змісту, контроль розуміння прослуханого за допомогою навідних запитань, обговорення і висловлювання почуттів, що виникли під час прослуховування пісні, збагачення учнів соціокультурним компонентом іншої країни, розвиток писемного мовлення (від заповнення пропусків до конструювання самостійних творів на основі прослуханого), розвиток уяви, створення творчої атмосфери на уроці, активізація емоційної сфери, принесення елементу різноманітності і розваги в процес навчання.

В результаті аналізу пісенного матеріалу важливо обирати пісні, які б відповідали віковим особливостям школярів початкової школи і наступним критеріям:

- критерій актуальності;
- критерій мовної цінності;
- критерій лінгвокраїнознавчої цінності;
- критерій урахування інтересів учнів, відповідної вікової групи;
- критерій інформативності тексту пісні [3].

Порівняння показників показує на очевидну динаміку у формуванні навичок говоріння в експериментальній групі.

Виходячи з вищесказаного можна дійти до висновку про доцільність та ефективність використання пісенного матеріалу і музики на уроках англійської мови в початкових класах.

Результати навчання учнів початкових класів іншомовному спілкуванню на основі пісенного матеріалу і музики, як свідчить практика, будуть достатньо високими, якщо воно проводитиметься творчо і методично грамотно. Пісенна методика стимулює як учня, так і вчителя, працювати творчо, з інтересом [4].

І наприкінці хотілося б сказати, що музика-це така річ, яка буде з нами все життя. Адже до кожного настрою є відповідна пісня. Вона піднімає нам настрій, підтримує нас у важкі моменти. Тому, слухайте музику, радійте і вивчайте англійську мову, а ми Вам з радістю допоможемо в цьому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нікітенко З.Н., Осіянова О.М. Про зміст національно-культурного компонента в навчанні англійської мови молодших школярів. *Іноземні мови в школі*. 1994. № 5, С. 17-19.
2. Веренінова Ж.Б. Навчання англійській вимові з опорою на специфіку фонетичних баз досліджуваного і рідної мов. *Іноземні мови в школі*. 1994. № 5. С. 9-14.
3. Music and you. NY : Macmillan, 1988. 290 p.
4. Використання музики під час вивчення англійської мови. URL: <https://english.com.ua/uk/blog/vikoristannya-muziki-pid-chas-vivchennya-anglijskoji-movi.html>

Сергій Марчук, завідувач кафедри
педагогіки, психології та окремих методик,
Луцький педагогічний коледж

М. МОНТЕССОРІ ПРО ХАРЧУВАННЯ ДІТЕЙ

Повноцінне здорове харчування сприяє нормальному функціонуванню та розвитку дитячого організму. Харчування дітей має поєднувати в собі якісні безпечні продукти та повністю задовольняти потреби організму в поживних речовинах. Харчування для дитячого організму відіграє серйозну роль в питанні повноцінного розвитку і зростання. Воно не тільки сприяє загальному зміцненню, але також може впливати на їхню працездатність і успішність.

Забезпечення харчуванням дітей в школах – це відповідальність органів місцевого самоврядування. Міністерство охорони здоров'я України розробляє норми, відповідно до яких місцева влада повинна забезпечити харчування учнів. МОЗ України підготувало норми фізіологічних потреб в основних харчових речовинах і енергії. У підготовці норм були враховані рекомендації та стандарти ВООЗ та Європейської агенції з харчової безпеки. Згідно з нормами, 6-річним першокласникам для активного життя достатньо 1800 ккал на добу, а дітям 7-10 років – 2100. З 11 років добові потреби у для дітей різної статі відрізняються: хлопчикам та юнакам треба дещо більше енергії, аніж дівчаткам і дівчатам. Харчування дітей має бути здоровим та збалансованим також поза школою. Ось кілька порад, які допоможуть скласти домашнє меню:

- акцентуйте увагу на овочах і бобових – вони мають бути основою раціону;
- стежте, щоби дитина щодня їла фрукти та ягоди, молочні та кисломолочні продукти, у невеликих порціях – цільнозернові продукти, насіння та горіхи;
- упродовж тижня готуйте рибу (2-3 рази на тиждень) і м'ясо (переважно птиці і кролика);
- мінімізуйте кількість солі та цукру; – для дітей 2-3 г на добу, для підлітків менше 5 г на добу, цукор: 25-50 г на добу включаючи фруктові цукри;
- використовуйте корисні олії (оливкова, кукурудзяна, лляна, гарбузова, горіхова);
- стежте за водним балансом школяра: дитина має отримувати достатньо рідини і пити не за графіком, а орієнтуючись на відчуття спраги.
- кожную дитину можна заохотити їсти здорову їжу і робити це із задоволенням [1].

Дж. Локк, Я. Коменський, К. Ушинський, М. Монтессорі розглядають проблему

харчування дітей як фізіологічну, медичну та педагогічну. Більш детально розкриємо погляди М. Монтесорі на означену проблему у її праці «Метод наукової педагогіки, застосований до дитячого виховання у «Будинках дитини»» [2].

М. Монтесорі зазначає, щоб успішно керувати розвитком дитини, було б корисно дати можливість школі турбуватися якомога більше про її харчування. Вона наголошує, що це особливо корисно там, де поняття про дитячу гігієну надто примітивне.

Педагогиня переконує, що харчування дитини має відповідати її фізичній природі, і, як медицина для дітей не є те саме, що медицина для дорослих, лише в зменшених дозах, так і харчування їх не повинно бути подібним до харчування дорослих з різницею тільки в кількості їжі. У зв'язку з цим М. Монтесорі висловлює думку, щоб харчування дітей було введено школою навіть в таких «Будинках дитини», які містяться при житлових будівлях робітників і з яких малятам легко ходити обідати в свою сім'ю. За її переконанням, не лише в цьому випадку, а й тоді, коли йдеться про дітей багатих батьків, харчування в школі повинно бути перевагою доти, доки науково поставлене кулінарне мистецтво не введе в сім'ях звичаю готувати для дітей окрему їжу [2, с. 108].

Харчування маленьких дітей, на думку М. Монтесорі, має бути багате на жири і цукор: перші слугують запасними речовинами, другий – сприяє утворенню тканин, являючи собою допоміжну речовину при формуванні їх. Щодо способу приготування їжі, то слід подавати продукти в подрібненому вигляді, оскільки дитина ще не спроможна добре пережовувати їжу, а шлунок ще не може подрібнювати її сам [2, с. 108–109]. Через це супи, перетерті речовини і рублені котлети мають становити звичайне меню дитини.

М. Монтесорі вважає, що білкове харчування дитини від 2 до 3 років має складатися здебільшого з молока і яєць, але на третьому році корисний також і м'ясний суп із крупою. Після 3,5 років дозволяється давати м'ясо або, якщо йдеться про бідних дітей, його можна замінити овочами. Фрукти також корисні дітям. У табл. 1 подано список страв, які входять до складу дитячого столу, та адресується матерям.

Таблиця 1

Страви дитячого харчування, які М. Монтесорі пропонує матерям

Назва страви	Склад та кулінарні рекомендації
Юшки	З хліба, звареного у воді або бульйоні, добре приправленому маслиною олією, роблять дуже просту і корисну юшку. Це звичайна їжа бідних дітей: вона є чудовою поживою. Так само і юшка з підсмажених на олії грінок, кинутих у бульйон, приправлений вершковим маслом [2, с. 109]
Вермішель	Особливо очищена від крохмалистих речовин, безперечно, краща від простої, проте через дорожнечу доступна лише багатому класові [2, с. 109]
Супи	Роблять з протертих овочів: квасолі, гороху, сочевиці. Тепер у продажу можна знайти очищені сушені овочі, призначені саме для подібних супів. Овочі ці, навіть луцнені, кладуть у холодну воду, приправляють сіллю і варять. Потім їх протирають крізь решето або просто розминають, якщо вони вже очищені, приправляють маслом і кладуть у киплячий бульйон, помішуючи ложкою, доки вся маса не стане однорідною [2, с. 109]

М. Монтесорі подає пояснення щодо раціональності окремих страв з погляду здорового збалансованого дитячого харчування:

– добре, щоб бідний люд знав, наскільки тарілка юшки, приправлена із залишків черствого хліба, краща за порцію макаронів, приправлених часто-густо соусами, зовсім не легкотравними для дітей [2, с.109];

– бідні люди, яким недоступний м'ясний бульйон, можуть теж добре годувати своїх малят хлібною і кукурудзяною юшкою, приправленою салом або маслиною олією [2, с. 109].

У «Будинках дитини», особливо для бідних дітей, М. Монтессорі радить часто готувати овочеві юшки, із цією метою вирощувати на городах овочі і зелень, що придатні для приготування цих страв. Саме так вона і подбала б щодо плодів, а також тримала б курей і тварин молочної породи. М. Монтессорі переконана, що діти старшого віку могли б самі доїти кіз, перед цим старанно помивши руки [2, с. 109].

Харчування дітей у «Будинках дитини», за М. Монтессорі, має й інший, виховний бік, що стосується практичного життя, а саме: діти вчаться накривати на стіл, розставляти прибори, звертаючи при цьому увагу на назву предметів, тощо. Таке заняття, на думку Монтессорі, постійно ускладнюючись, може стати цінним дидактичним методом.

М. Монтессорі зауважує між іншим, що це чудова нагода вчити дітей пристойно їсти й уважно ставитись до речей, наприклад, не бруднити скатертину, користуватися столовими приборами, при цьому для маленьких досить ложки, а старші діти можуть користуватися виделкою і навіть ножем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1 До школи: здорове харчування школярів. URL: <https://moz.gov.ua/article/health/do-shkoli-zdorove-harchuvannya-shkoljariv>
2. Монтессорі М. Метод наукової педагогіки, застосований до дитячого виховання у «Будинках дитини». *Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки* : навч. посіб. / за заг ред.. З. Н. Борисової. Київ : Вища школа, 2004. С. 104–120.

*Людмила Мацук, канд. пед. наук, доцент
кафедри теорії та методики дошкільної і
спеціальної освіти, ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя
Стефаніка»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНИХ ЗДО

У закладах дошкільної освіти пошуково-дослідницька діяльність включає безпосередньо організовану діяльність з дітьми (планові експерименти); спільну діяльність із дітьми (спостереження, праця, художня творчість); самостійну діяльність дітей (праця в лабораторії) та спільну роботу з батьками (участь у різних дослідницьких проектах).

Пошуково-дослідницька діяльність в ЗДО організовується відповідно до таких умов: відповідність досліджуваного об'єкта меті та завданням, які вирішуються в процесі дослідження; дотримання естетичності, оскільки яскравий об'єкт здійснює позитивний емоційний вплив на дитину; виклик у дітей співчуття до об'єктів, які пошкоджені, формування у старших дошкільників бажання створити щось нове, перетворити неясне в яскраве, шляхом дбайливого догляду; врахування того, що не існує диференціації об'єктів дослідження відповідно до вікових особливостей дітей, а є тільки різниця у складності уявлень, які формуються у старших дошкільників [2, с.16].

Важливими складовими організації та проведення пошуково-дослідної діяльності старших дошкільників є використання вихователем різноманітних методів і прийомів, враховуючи специфіку об'єктів дослідження й вікові особливості дітей.

Провідні методи, які сприяють ефективному проведенню пошуково-дослідницької діяльності за дослідженнями Т. Форост є: методи особистої аналогії (емпатії); синектики; каталога й асоціації; «мозгового штурму»; моделювання; фокальних об'єктів; «Біном фантазії»; метод фантограм [4].

Відповідно для активізації пізнавальної активності старших дошкільників у експериментально-дослідній роботі з дітьми п'ятого-шостого року життя Н. Лисенко рекомендує застосовувати такі педагогічні прийоми, а саме: демонстрування об'єкта природи, актуалізація його інтуїтивного сприйняття; поступове чи повне відтворення прийомів обстеження властивостей, ознак об'єкта; застосування прийомів для узагальнення характерних ознак, властивостей об'єкта; застосування дослідницьких прийомів, самостійне коментування, висловлювання припущень, висновків попередніх чи підсумкових; додаткове сприйняття іншими аналізаторами об'єкта, що підлягав експериментуванню, щоразу поставав перед дитиною в інших якостях [3].

Важливою складовою організації експериментально-дослідної роботи з дітьми старшого дошкільного віку є спеціальне оформлення куточків дослідницької діяльності. Однією з вимог до оформлення таких куточків у груповій кімнаті є те, що матеріали, які знаходяться в ньому розподіляються за розділами: «Пісок і вода», «Звук», «Магніти», «Папір», «Світло», «Скло», «Гума», мають бути розташованими в доступному для вільного експериментування місці та в достатній кількості.

В таких куточках також обов'язковим є відповідне обладнання, а саме: прилади-помічники: збільшувальні стекла, ваги, пісочний годинник, компас, магніти; різноманітні посудини з різних матеріалів (пластмаса, скло, метал) різного об'єму і форми; природний матеріал: каміння, глина, пісок, мушлі, пташине пір'я, шишки, плоди і листя дерев, мох, насіння тощо; утилізований матеріал: дрiт, шматочки шкіри, хутра, тканини, пластмаси, дерева, пробки тощо; технічні матеріали: гайки, скоби, болти, цвяхи, гвинти, шурупи, деталі конструктора; різні види паперу: звичайна, картон, наждачний, копіювальна та інше; барвники: харчові і нехарчові (гуаш, акварельні фарби та інше); медичні матеріали: піпетки, колби, дерев'яні палички, шприци (без голок), мірні ложки, гумові груші та ін.; інші матеріали: дзеркала, повітряні кулі, олія, борошно, сіль, цукор, кольорові і прозорі стекла, пилка для нігтів, сито, свічки та ін.

Додатковим обладнанням у куточку для експериментування повинні бути: дитячі халати, клейончасті фартухи, рушники, контейнери для зберігання дрібних предметів; картки-схеми проведення експериментів; індивідуальні щоденники експериментів; матеріали та обладнання для проведення більш складних експериментів, розрахованих на обдарованих дітей і дітей з високим рівнем розвитку.

Для експериментування слід використовувати: різні види ґрунту (пісок, глина, сірий лісовий та бурий ґрунт, чорнозем тощо); камінці (граніт, мармур, малахіт); корисні копалини (вугілля, крейда тощо); речовини для створення розчинів (фарби, цукор, сіль тощо); листя та плоди культурних та дикоростучих рослин; об'єкти природного походження, що мають відмінності у масі, об'ємі, структурі (пір'їни, хвоя, дерев'яні дощечки, ячна шкаралупа, віск, рослини).

Організувати експериментально-дослідну діяльність вихованців необхідно як під час занять, так і в режимних моментах. Приміром, можна поєднувати щоденну прогулянку з підготовкою до проведення нескладного досліду. Водночас, навчати дітей спостережливості. Скажімо, можна запропонувати дітям дослідити, чи ґрунт скрізь однаковий? Із цією метою під час прогулянки досліджуються особливості різних зразків ґрунту. Зібрані зразки розсипаються в однакові прозорі склянки, потім дітям пропонується уважно розглянути їх та визначити, чи вони однакового кольору і які домішки є в ґрунті. Наступним кроком у досліді може бути додавання до кожної склянки трішки води і висловлення пропозиції вихованцям спробувати виліпити «фігурки» з різних зразків ґрунту, під час проведення такого досліду діти з'ясовують, який зразок ґрунту краще ліпиться, а який є більш сипучим.

Для того, щоб визначити, який з ґрунтів більше подобається рослинам, зі старшими дошкільниками організуються досліді з пророщення насіння овочів (огірка, зеленого горошку, квасолі). Попередньо на підготовчому етапі насіння готуємо до посадки: покласти у посудину, залити водою (щоб вона ледь покрила насіння), накрити вологою ганчіркою чи серветкою і поставити на підвіконня. Коли зернятка почнуть проростати і з'являться

маленькі пагінці, їх пересаджуємо в різні зразки ґрунту і спостерігаємо за ними. Для цього краще використати скляні банки об'ємом 0,5 л, через прозорі стінки яких можна спостерігати за тим, як відбувається розвиток насінини. Згодом молоді паростки можна пересадити молоді у відкритий ґрунт чи у звичайний горщик для квітів, оскільки скляна банка зручна для проведення спостережень, але не для розвитку рослин [1, с.50].

Таким чином, урахування означених теоретико-практичних положень є підґрунтям для успішної організації експериментально-дослідної роботи з дітьми старшого дошкільного віку, створення необхідних умов для розвитку їх пізнавальної активності, сприяння загальному саморозвитку дошкільника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Беленька Г.В., Науменко Т.С., Половіна Дошкільнятам про світ природи : старший дошкільний вік : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза. 2013. 115 с.
2. Гнетецька О.П. Формування дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку в пошуково-дослідницькій діяльності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 7 (38). С. 14 – 17.
3. Еко-око : дошкільник пізнає світ природи: навчально-методичний посібник Н.В. Лисенко / Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 352с.
4. Форост Т.М. Пошуково – дослідницька діяльність як засіб стимулювання пізнавальної активності дошкільників. *Лозівський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №9 «Перлинка»*. URL: <http://svitppt.com.ua/pedagogika/pos>.

Оксана Мельничук, викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик, Луцький педагогічний коледж

МІСЦЕ ІНКЛЮЗІЇ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СОЦІУМ

Освітні реформування та модернізація, які запроваджуються в нашій країні відображають досягнення такої держави, яка стала на шлях соціальних та економічних змін, та зумовлюють впровадження освітніх інновацій у відповідності до сучасної моделі соціального устрою. В основу цієї моделі покладено концепцію цілісного підходу, яка відкриває шлях до реалізації прав і можливостей кожної людини і, перш за все, передбачає рівний доступ дітей з особливими потребами до здобуття якісної освіти та інтеграції в соціум.

Проблема інтеграції осіб з обмеженими функціональними можливостями засобами освіти та можливості доступу їх до освіти досліджувалася у працях вітчизняних (О. Безпалько, А. Колупасової, Є. Мартинова, О. Мовчан, О. Полякової, Т. Самсонової, Н. Софій, Н. Шаповала, А. Шевцова та ін.) і зарубіжних (Ф. Амстронга, Н. Борисової, Б. Барбера, Г. Беккера, П. Бурдье, Дж. Девіса, П. Романова, В. Шмідт, К. Тейлора, О. Ярської-Смірної та ін.) дослідників. Ученими проаналізовано різні аспекти забезпечення інтеграції осіб з обмеженими функціональними можливостями в освітнє середовище: соціальний, психолого-педагогічний супровід та допомогу таким особам у процесі освіти (І. Зверева, Ю. Богінська, Н. Головка, І. Іванова, Є. Казакова, О. Купрєєва, Л. Шіпіцина, І. Лошакова, М. Тавакалова, І. Цимбалюк та ін.); соціальна реабілітація, як складова процесу інтеграції (М. Чайковський, Н. Морова); особливості взаємовідносин між здоровими учнями й учнями з обмеженими функціональними можливостями, соціально-психологічні аспекти інтеграції (Т. Добровольська, Н. Шабаліна, Т. Комар та ін.) [1; 82].

Під «особливими потребами» розуміються наступні аспекти. З одного боку – це необхідність інколи надзвичайно специфічних методів обстеження, навчання та комунікації (special education – спеціальної освіти або дефектології), реабілітації і працетерапії (physical & occupational therapy), особливого ставлення під час навчання. По-друге – потрібні

спеціальні пристосування – допоміжні пристрої для ходьби, інвалідні візки, слухові апарати тощо, аж до складної комп'ютерної та медичної техніки, а також підвищені вимоги до безбар'єрної структури та адаптації середовища. По-третє – незахищеність цих дітей у соціальному плані. Саме тому, адаптація до освітнього процесу в «особливих» дітей відбувається зі значними ускладненнями, оскільки мовлення (важлива психічна функція) здійснює провідний вплив на формування особистості, її мислення, відіграє вирішальну роль у регуляції поведінки та діяльності [1; 323].

Тому, на думку науковців та практиків, зокрема, В. Бондаря, А. Колупаєвої, Т. Євтухової, В. Ляшенко, І. Іванової, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та ін., які присвятили свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в закладах освіти, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм, саме інклюзивна освіта є тим засобом успішної адаптації, соціалізації та інтеграції, який передбачає комплексний системний особистісно орієнтований і індивідуалізований стиль навчання для кожної дитини без винятку. Адже метою інклюзії є досягнення якісних змін в різних аспектах розвитку дітей з особливими потребами – фізичному, соціальному, психологічному, розумовому, особистісному.

Інклюзивна освіта – це довгострокова стратегія, що вимагає систематичності і послідовності, безперервності, комплексного підходу для її реалізації. У широкому сенсі під інклюзією розуміється «процес, при якому щось включається, втягується, охоплюється, або входить до складу, як частина цілого». Здобуваючи освіту через інклюзію, дитина з особливими потребами стає членом єдиного співтовариства, вільною від прямої і непрямой дискримінації, час, проведений в закладі освіти, є ефективним для всіх учнів без винятку, система враховує потреби і потреби кожної дитини і підлаштовується під них (індивідуальні навчальні план), діти отримують допомогу і підтримку не тільки від дорослих (команда психолого-педагогічного супроводу), але і від однолітків. Таким чином, сутність інклюзії складає система поглядів, яка не допускає будь-якої дискримінації осіб з особливими потребами, а також допомагає реалізувати в освітньому середовищі ті необхідні умови, в яких потребують усі, усі, без винятку, люди.

Практикою доведено, що в ході реалізації такої моделі освіти діти з обмеженими можливостями здоров'я можуть досягати найбільш повного прогресу у соціальному розвитку та адаптації. Конструктивний підхід до позначення і вирішення проблем, пов'язаних з впровадженням інклюзивної освіти, має, насамперед, спиратися на розуміння базових понять і принципів, що розкривають сутність нової освітньої моделі. Інклюзивна освіта передбачає зміну самої освітньої системи, а не людини з особливими потребами. [2].

Тому, на нашу думку, успішного розвитку інклюзивної освіти сьогодні важливо не тільки вирішити організаційно-методичні та матеріально-технічні питання, але і необхідно підготувати самих педагогів, учнів і батьків до процесу спільного навчання дітей, що мають різні можливості. І саме з раннього необхідно починати навчати дітей сприймати світ у всій його різноманітності, розуміти, що якими б різними не були люди за національністю, або за кольором шкіри, за рівнем фізичного розвитку, або здоров'я, – усі повинні мати рівні можливості для розвитку, освіти та життя.

Отже, головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями.

Сучасна освіта стає гуманістично орієнтованою, розглядає людину як основну цінність та спрямована на розвиток особистості. При такому підході будь-які форми, методи, технології освіти є не самоціллю, а розглядаються в контексті одного з основних завдань освіти – забезпечення максимально сприятливих умов для саморозвитку та адаптації кожної дитини. В результаті освіта робить акцент на тому, щоб допомогти людині усвідомити і збагатити своє «Я», знайти своє місце і визначити свою соціальну роль у відносинах із зовнішнім світом. Поширення в нашій країні інклюзії – включення дітей з обмеженими

можливостями в освітні установи є не тільки відображенням часу, але і засвідчує реалізацію прав дітей на освіту у відповідності до законодавства України.

Реалізація прав на освіту дітей з обмеженими можливостями розглядається як одне з найважливіших завдань державної політики в галузі корекційної освіти. Отримання такими дітьми якісної загальної та професійної освіти є однією з основних і невід'ємних умов їх ефективної соціалізації, забезпечення повноцінної участі в житті суспільства, успішної самореалізації в різних видах професійної і соціальної діяльності [3; 58].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання : зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В.Сухомлинського, 29-30.09.2015. уклад. О. Е.Жосан. Кіровоград. Ексклюзив-систем, 2015. 436 с.
2. Дмитришена К. В. Інклюзивна освіта як умова соціальної адаптації дітей з особливими потребами здоров'я : автореф. дипломної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 231 «Соціальна робота». ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019. URL: <http://krs.chmnu.edu.ua/handle/123456789/369>.
3. Єсіна В. П. Інклюзивна освіта як механізм ефективної соціалізації дітей з особливими потребами. *Матеріали VIII Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: світогляд миротворення» (23 березня 2018 року, м. Запоріжжя)*. М.А. Лепський (гол. ред.), І.О. Кудінов (наук. ред.), ред. кол. О.А. Безрукова, Т.І. Бутченко, В.О. Скворець, Є.Г. Цокур. Запоріжжя. КСК-Альянс, 2018. 120 с.
4. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія Київ. Самміт-Книга, 2009. С. 5–32.
5. Манилова Л. М. Діти з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. *Психологічний часопис*. № 2 (2). 2015 С.71 – 76.
6. Лебедева С. О. Соціально-психологічна адаптація дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі школи . *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2013. Вип. 4 (2). С. 218 – 228. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2013_4%282%29__27
7. Міщик Л. Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей-інвалідів у процесі навчання. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2012_5/12mliupn.pdf.

Катерина Михальчук, вихователь закладу дошкільної освіти № 4 м. Луцька

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ

Актуальність використання наочного моделювання в роботі з дітьми полягає в тому, що:

- використання символічної аналогії полегшує і прискорює процес запам'ятовування і засвоєння матеріалу, формує прийоми роботи з пам'яттю;
- застосовуючи графічну аналогію, діти бачать головне, систематизують здобуті знання.

При цьому потрібно враховувати поетапність засвоєння дітьми рідної мови:

- збагачення словникового запасу;
- побудова простих речень;
- складання зв'язної розповіді, спираючись на низку символів, доцільних у кожному конкретному випадку;
- складання творчої розповіді з опорою на певні моделі.

Саме з допомогою методу наочного моделювання можна допомогти дітям: удосконалити вміння використовувати різні конструкції речень; описувати предмет і складати розповідь, казку, легко вивчати вірші; вміння аналізувати: виділяти істотне, знаходити спільне і відмінне, знаходити протиріччя; підвищити інтерес до вивчення рідної мови; складати чіткий внутрішній план розумових дій, мовного висловлювання.

Питання реалізації сучасних підходів у розвитку мовлення дітей дошкільного віку висвітлювали А. Богуш, Н. Гавриш, А. Гончаренко, К. Крутий [2; 3; 4] інші науковці. Метод наочного моделювання вперше розробили педагоги і психологи: Д. Ельконін, Л. Венгер, Н. Ветлугіна, М. Под'яков. Цей метод полягає у тому, що мислення дитини розвивають за допомогою спеціальних схем, моделей, які в наочній і доступній формі відтворюють приховані властивості та зв'язки того чи іншого об'єкта [8, с. 13].

Психологічні дослідження О. Запорожця, О. Леонтєва, Л. Венгера дозволять стверджувати, що ще в дошкільному віці формується загальна пізнавальна здатність дитини – здатність до опосередкування (здатність до наочного моделювання). Під наочним моделюванням психологи розуміють сукупність дій із побудови, перетворення й використання системи, яка сприймається наочно (схеми, моделі). В основі моделювання лежить принцип заміщення реального предмета, явища, факту іншим предметом, зображенням, знаком, символом.

Ефективним засобом рішення проблеми розвитку мовлення дитини є прийом моделювання. Завдяки моделюванню діти вчаться узагальнено уявляти суттєві ознаки предметів, зв'язку й відношення в реальній дійсності. Навчання моделюванню доцільно починати в молодшому дошкільному віці, оскільки, за даними А. Богуш, Л. Виготського, О. Ушакової, дошкільний вік – це період найінтенсивнішого становлення й розвитку особистості.

Розвиваючись, дитина активно засвоює основи рідної мови й мовлення, зростає її мовленнєва активність. Діти вживають слова у найрізноманітніших значеннях, виражають свої думки не тільки простими, але й складними пропозиціями: вчаться порівнювати, узагальнювати й починають розуміти абстрактне значення слова.

Модель – це система об'єктів або знаків, які відтворюють деякі істотні властивості системи-оригіналу; вона спрощує структуру оригіналу, відволікається від неістотного, вона служить узагальненим віддзеркаленням явища. Основне значення моделей – полегшити дитині відтворити почуте, побачене, придумане. Моделювання – спільна діяльність педагога й дошкільника, спрямована на побудову моделей. Найважливіша вимога до будь-якої моделі – її подібність з предметом, що моделюється. У навчанні дошкільників використовуються різні види моделей:

– предметні моделі, в яких зберігаються конструктивні особливості, пропорції, взаємозв'язок частин, об'єктів – картинки.

– предметно-схематичні моделі, в яких вагомими ознаками і зв'язками виражені за допомогою предметів-замінників, графічних знаків – схема описової розповіді, схема послідовності подій у художньому творі, піктограми.

Умовними замінниками (елементами моделі) можуть бути: геометричні фігури; схеми; креслення; план-схеми; силуетні зображення; піктограми; кольорові плями.

Під час використання моделей в роботі з дошкільнятами слід дотримуватись таких етапів:

1. Використання готового символу або моделі: відбувається їх розгляд, розбір; перекодування інформації в образи; відтворення інформації з опорою на символ або модель.

2. Створення моделей спільно з вихователем.

3. Самостійне придумування моделей.

Використання схем при складанні описових розповідей полегшує дітям оволодіння зв'язним мовленням. Наочна модель висловлювання є планом, який забезпечує зв'язність і послідовність розповіді дитини [7, с. 48].

Вивчення віршів іноді дітям дається з деякими труднощами. Щоб якось полегшити це, доцільно використовувати метод наочного моделювання. Використання моделей допомагає дітям швидко і без особливих зусиль запам'ятовувати текст вірша. А чим більше діти запам'ятають віршів, тим багатшим буде їхній словниковий запас, більш розвинена буде пам'ять. Вірші можна записати за допомогою символів задалегідь, а можна створити разом з дітьми. Це викликає більше задоволення у дітей, інтерес.

Переказ – це один з важливих методів навчання дітей зв'язної мови. Переказуючи художній твір, діти вчатья осмислено і послідовно відтворювати його, що збагачує мову дитини, розвиває її мислення. Перш ніж переказувати твір, треба зрозуміти його зміст. Дитина не тільки запам'ятовує окремі епізоди, а й встановлює логічні зв'язки між ними, зв'язно і послідовно передає свої думки. Саме завдяки методу наочного моделювання дитина не втрачає змісту прослуханого, ідеї твору, послідовність подій. Коли буде прочитано твір перший раз, необхідно провести бесіду, де і підбираються символи-підказки.

Отже, використання методу наочного моделювання сприяє активізації пізнавально-мовленнєвої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. керівник А. М. Богущ. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Богущ А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ : Слово, 2006.
3. Венгер Л. А., Венгер А. Л. Домашня школа мишлення. Москва : Просвещение, 1975. 313 с.
4. Гавриш Н. Методика стимулювання мовленнєвої активності дошкільнят у процесі ознайомлення з художнім словом. *Дитячий садок*. 2003. №33.
5. Копилова О.В., Використання символів у роботі з дошкільниками. Харків : Ранок, 2009. 56 с.
6. Крутій К. Л., Кулинич О. П., Погрібняк Н. В. Конспекти занять із художньо-мовленнєвої діяльності дітей середнього дошкільного віку Запоріжжя : ЛТД, 2012. 164 с.
7. Письменна Л. Розвиток мовлення та формування здібностей до наочного моделювання засобами художньої. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 10. С. 48.
8. Стецюк І. І. Метод наочного моделювання в роботі з дітьми із ЗНМ. *Логопед*. 2012. № 3. С. 13 – 23.

Світлана Міліщук, *викладач*
кафедри дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж

ІНТЕГРУВАННЯ ІДЕЙ Ф. ФРЕБЕЛЯ ЩОДО КОНСТРУЮВАННЯ З БУДІВЕЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ф. Фребель розробив систему дошкільної освіти, основу якої складала дидактика, спрямована на розвиток дітей через організацію різних видів діяльності, й конструктивної діяльності, зокрема [1]. Дослідимо, які ідеї видатного педагога щодо конструювання з будівельного матеріалу реалізуються в сучасній дошкільній освіті України.

Варто зауважити, що на психолого-педагогічному рівні поняття «дитяче конструювання» сучасні науковці визначають як процес створення різних конструкцій, моделей, в яких передбачено взаєморозміщення частин та елементів, способи їх з'єднання [3, с. 305]. Дослідження Л. Парамонової, І. Пашиліте, О. Сафонової, Г. Урадовських, О. Христ свідчать, що конструювання є не тільки практичною творчою діяльністю, а й універсальною розумовою здатністю, що виявляється в різних видах діяльності і спрямована на створення нового – малюнків, сюжетів, текстів, макетів, проектів, моделей і таке інше [3, с. 306]. За твердженням Ф. Фребеля, конструктивна діяльність передбачає навчання дітей наочному моделюванню, що є засобом розвитку мислення дітей дошкільного віку [1, с.73]. На нашу думку, розуміння видатним педагогом поняття «дитяче конструювання» суголосне з уявленнями сучасних науковців.

Ф. Фребель вперше в історії дошкільної педагогіки розробив дидактичний матеріал (дари) та рекомендував використовувати дерев'яні незабарвлені деталі геометричної форми – кубики, циліндри, призми – як будівельний матеріал для ігор дітей (дари 3, 4, 5 та

6) [1, с.73].

Описуючи конструктори для дітей, Л. Парамонова зазначає, що їх основні деталі мають геометричну форму, а з'єднання в різних комбінаціях дозволяє в основному відображати реально існуючі об'єкти, моделювати їх структуру з точки зору функціонального призначення кожного. Поряд з цим, зазначає дослідниця, діти можуть придумувати і втілювати в конструкціях образи, які не існують в житті або їхньому досвіді [2]. На нашу думку, створений Ф. Фребелем дидактичний матеріал цілком відповідає визначеним ознакам.

Аналіз джерел свідчить, що сучасні науковці виділяють два типи конструювання: технічне і художнє. У технічному конструюванні діти в основному відображають реально існуючі об'єкти, а також придумують вироби по асоціації з образами з казок, фільмів. При цьому вони моделюють їх основні структурні та функціональні ознаки. Конструювання з будівельного матеріалу відноситься до технічного конструювання [2].

В контексті нашого дослідження, розглянемо розроблене Ф. Фребелем завдання, спрямоване на створення зображень різних предметів за допомогою кубиків – так зване завдання на створення форм життя. На нашу думку, в завданнях даного типу прослідковуються ознаки технічного конструювання, а враховуючи характеристики конструктивного матеріалу, розробленого автором концепції, – до конструювання з будівельного матеріалу.

Зупинімося докладніше на основних етапах конструювання в процесі побудови дитиною моделей форм життя за допомогою дарів, виділених Ф. Фребелем: 1) візуальне обстеження дару як цілого, довільна гра дитини з ним; 2) допомога дитині в осмисленні того, що вона побудувала (дається назва побудованому, пов'язується з предметним і соціальним оточенням дитини, визначається призначення предмета); 3) спонукання дитини до самостійного зведення споруд, яких вона ще не будувала; 4) конструювання за участю дорослого; 5) конструювання за зразком; 6) будівництва і перебудування (велике – мале, трансформація одного предмета в інший або надання предмету нових якостей, властивостей); 7) конструювання споруд за заданими умовами (наприклад, круглий майданчик, навколо нього побудувати лави, звернені всередину) [1, с. 76].

Сучасні науковці наголошують на необхідності правильної організації обстеження зразків, яке допомагає дітям оволодіти узагальненим способом аналізу – вмінням визначити їхнє просторове розміщення, виокремити деталі в цих частинах і так далі [3, с.306]. Проте, аналіз виділених Ф. Фребелем етапів конструювання свідчить, що з одного боку, педагог в процесі конструювання акцентував увагу на обстеженні дару (як відомо, педагог детально розробив методику обстеження кожного з дарів), а з іншого боку, автор концепції не передбачив організованого обстеження зразка конструкції, а вдавався лише до виділення окремих характеристик зведеного дитиною об'єкта – рекомендував дати назву побудованому, пов'язати конструкцію з предметним і соціальним оточенням дитини та визначити її призначення.

Так само і в методичному посібнику «Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля в сучасний освітній простір : від класики до інновації» колектив авторів зауважує, що педагог надавав великого значення самостійному дослідженню дитиною об'єкта конструювання, а роль дорослого зводилася до супроводження дій дитини словами: поряд, вгору, вниз з метою формування уявлень про просторові співвідношення частин одна відносно одної [1, с. 76].

Деякі додаткові зауваги щодо видів конструювання, розроблених сучасними науковцями, а саме: конструювання за зразком, конструювання за умовами, заданими дорослими, конструювання дітей на тему, запропоновану педагогом, та конструювання за задумом [3, с. 308]. Аналіз етапів конструювання за Ф. Фребелем свідчить, що з перерахованих вище видів конструювання, два види – конструювання за зразком та конструювання за заданими умовами – виділено педагогом як окремі етапи конструювання.

Сучасні дослідники суттєво доопрацювали ідею Ф. Фребеля щодо конструювання за зразком та розробили різні варіанти конструкторських завдань для такого виду конструювання. Так, Л. Парамонова пропонує три типи завдань під час конструювання за зразком: повне репродукування образу, побудова об'єкта за малюнком та відтворення образу з заміною окремих деталей [2]. А. Давидчук рекомендує давати дітям завдання відтворити зразок певної конструкції, при цьому запропонувати їм будівельний матеріал, в якому відсутні окремі деталі, що складають дану конструкцію, і їх відповідно необхідно замінити. А. Міренова розробила ускладнений варіант конструювання за зразком – конструювання за моделлю. Дослідниця пропонує використовувати моделі, в яких обриси окремих складових елементів конструкції приховані (наприклад, конструкція обклеєна щільним папером) [3, с.308]. С. Леона Лоренсо та В. Холмовська розробили конструювання за найпростішими кресленнями та наочними схемами і пропонують спочатку навчати дітей побудові простих схем-креслень, що відображають зразки будівель, а згодом – створювати конструкції за схемами-кресленнями [3, с.309]. В. Бр офман для побудови наочних моделей (креслень) рекомендує використовувати шаблони [2].

Особливої уваги заслуговують розроблені Ф. Фребелем завдання на будівництво та перебудовування. Педагог назвав ці завдання видозміною об'єктів і рекомендував використовувати з метою отримання нових конструкцій [1, с. 77]. Сучасна дослідниця Л. Парамонова назвала такі завдання «перетворення зразка у відповідності з заданими умовами», детально дослідила та урізноманітнила їх з урахуванням вікових особливостей дітей. На її думку, такого типу завдання є проміжною ланкою між конструюванням за зразком та конструюванням за умовою [2].

Отже, окремі ідеї Ф. Фребеля успішно інтегрувалися в освітній простір сучасного закладу дошкільної освіти. Зокрема, дари Ф. Фребеля 3, 4; 5 та 6 використовуються як посібник для розвитку навичок конструювання з будівельного матеріалу для дітей дошкільного віку, а виділені педагогом етапи конструювання – конструювання за зразком та конструювання за заданими умовами – сучасними науковцями розглядаються як види конструювання та істотно доопрацьовані в напрямку урізноманітнення завдань. Широкого застосування в конструюванні набула ідея Ф. Фребеля щодо завдань на будівництво та перебудовування. Педагог особливого значення надавав візуальному обстеженню дарів з допомогою дорослого та самостійному обстеженню об'єкта конструювання дитиною, проте в сучасних дослідженнях увага акцентується на організації дорослим обстеження зразків конструювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інтегрування педагогічних ідей Фрідріха Фребеля в сучасний освітній простір : від класики до інновації : навчально-методичний посібник / уклад. Н. В. Іванова, С. І. Боярчук, А. О. Бубін, М. І. Замелюк, С. О. Мілішук, Д. О. Стасюк, А. М. Циплюк. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 190 с.
2. Парамонова Л. А. Теория и методика творческого конструирования в детском саду : учеб. пособ. Москва : Академия, 2002. 192 с.
3. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник. Київ : Видавничий Дім Слово, 2014. 376 с.

Сергій Мочкін, кандидат історичних наук,
науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії освітніх інновацій та
координації діяльності РМК (ММК),
Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВАННІ УЧНІВ НА НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЯХ

Сьогодні потрібні нові підходи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. Оскільки 40% від загального обсягу виховних впливів на особистість дитини здійснює освітнє середовище, тому однією з ключових проблем сучасності постає проблема підготовки вчителя до формування в педагогів готовності до виховання учнів на національних цінностях за допомогою інноваційних технологій навчання.

Українському народу належить власна, притаманна тільки йому система національних цінностей, яка втілюється у матеріальній і духовній культурі народу. Національні цінності – це система позитивних утворень значущості, що виявляється у сфері суб'єкт-об'єктних відношень, усвідомлюється етнополітичною спільнотою як складне поєднання уявлень, понять, ідеалів, стереотипів мислення і поведінки, які засвоюються нею у духовно-практичній діяльності через потребу і волю до їх захисту та примноження [5, с. 45]. Історико-культурна спадщина уособлює національні цінності українського народу та є невербальною формою їх презентації, тому у процесі виховання виявляється особливо значущою. Для ефективного впливу на ціннісну сферу школярів необхідно збагачувати освітній процес закладів загальної середньої освіти різноманітними заняттями з використанням інновацій, комплексно застосувати різні види українського мистецтва в освітній діяльності [7, с. 58].

Серед інноваційних технологій, які допоможуть найбільш результативно педагогу виховувати учнів на національних цінностях слід виокремити інтерактивні технології.

Інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок та вмінь як предметних, так і загальнонавчальних, усвідомленню національних цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, розвитку комунікативних якостей.

Виховання учнів як патріотів своєї країни посідає вагомe місце на уроках історії в школі. Історична пам'ять народу відображена в його боротьбі проти іноземних поневолювачів, закарбована в культурних здобутках різних епох. Прикладом застосування інтерактивних технологій навчання для виховання учнів на національних цінностях можна навести вивчення на уроках історії у 7 класі теми «Розвиток культури Київської Русі наприкінці X – першій половині XI ст.»

Вчитель може об'єднати учнів у три групи, кожна з яких досліджує певне питання: 1 група – східнослов'янську писемність, 2 група – освіту на Русі, 3 група літературу та літописання. Групи отримують картки з джерелами інформації, для опрацювання яких надається 5 хв., і завдання до них.

Кожну групу очолює учень-консультант. Під його керівництвом і буде здійснюватися робота групи. Ці учні фактично виконуватимуть роль учителя, а педагог здійснює загальне керівництво процесом роботи і за необхідності доповнює відповіді учнів.

I група

1. Коли на Русі з'явилася писемність?
2. Назвіть форми слов'янської абетки.
3. У чому полягає заслуга болгарських просвітителів Кирила і Мефодія?
4. Які писемні пам'ятки часів Київської Русі ви можете назвати?
5. У Київській Русі написи зустрічаються на горщиках, пряслицях, межових каменях, стінах будинків тощо. Який висновок ви можете зробити про поширення писемності на Русі на основі цих фактів?

II група.

1. На основі документів та ілюстрації зробіть висновок про рівень освіти у Київській Русі.
2. Пригадайте, яку роль київські князі відіграли в поширенні освіти на Русі?
3. Знайдіть в уривку першого документа рядки, сказані про книги. Як ви гадаєте, чи втратили вони своє значення в наш час?

III група

1. Пригадайте, що таке літописи і як вони створювалися.
2. Який найдавніший літопис зберігся до нашого часу? Хто є його автором?
3. Які твори започаткували давньоруську літературу? Назвіть їх.
4. Визначте тематику творів давньоруської літератури.

Цей етап уроку називається «В архіві», тому що учні досліджують уривки з історичних джерел: «Повість минулих літ», «Закон про закон і благодать» Іларіона, «Слово» Даниїла Заточника. Учні вчаться виділяти головне, коротко, конкретно і чітко відповідати на питання, логічно будувати свою відповідь.

Другий етап уроку «Архітектура, скульптура та образотворче мистецтво» проводиться в ігровій формі «Давньоруська мандрівка». Він супроводжується мультимедійною презентацією. В ній вчителю допомагають експерти-мистецтвознавці, котрі виступають з повідомленнями «Десятинна церква», «Софіївський собор», «Мозаїки Софіївського собору», «Золоті ворота», «Остромирове Євангеліє». Зупинки мандрівки без назви. Учні самі відгадують, де вони знаходяться, які є перепусткою в подальшу мандрівку. Таким чином, учні в процесі уроку із застосуванням інноваційних технологій навчання опановують знання про культурні скарби періоду Київської Русі як уособлення національних цінностей українського народу, що сприяє їх вихованню патріотами-громадянами своєї країни [4, с. 5–6].

Отже, оновлення форм діяльності педагогів має стати основою для формування особистості дитини, її духовної культури. Виховання учнів на національних цінностях створює умови для найповнішого розвитку природних задатків, національного характеру, способу мислення молоді. У виховній системі школи необхідно головний акцент робити саме на формування національноціннісних орієнтацій молоді, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості. Нові відношення потребують нових підходів. Використання інтерактивних технологій допоможе педагогам донести до учнів знання про цінності українського народу, сприяють вихованню молоді як патріотів своєї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баханов К. Інноваційні системи, технології та моделі навчання в школі. Запоріжжя : Просвіта, 2000. 120 с.
2. Бех І. Патріотизм і сучасні ознаки та орієнтири виховання. *Рідна школа*. 2015, № 1/2. С. 3–6.
3. Бритикова Г. Метод проектів як сучасна педагогічна технологія. *Управління школою*. 2008. №7. С. 7–9.
4. Волошин С. Г. Інтерактивні методи роботи на уроках історії : методичні рекомендації. 2015. 118 с.
5. Ларін С. В. Сутність та зміст поняття «національні цінності» в контексті сучасних дослідницьких підходів. *Вісник національної академії державного управління при Президенті України*, 2016. № 2. С. 44–49.
6. Музика О. М. Впровадження інноваційних технологій для створення оптимальних умов розвитку особистості на уроках історії : методичні рекомендації. Турійськ. 2015. 45 с.
7. Нечитайло А. А. Національна ідентичність у глобальному інформаційному суспільстві. *Стратегічні пріоритети*, 2013. № 4. С. 57–63.

Оксана Мурашевич, викладач вищої
кваліфікаційної категорії,
Горохівський фаховий коледж ЛНАУ

КОМПЕТЕНТНІСТЬ І КРЕАТИВНІСТЬ ФАХІВЦЯ В СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Сьогодні запорукою успішного вирішення актуальних проблем, які пов'язані з майбутньою долею українського народу, являється створення потужного творчого потенціалу в сфері промислового виробництва як основи благополучного розвитку суспільства в цілому. Без достатньо творчих підходів утриматись на світовому рівні розвитку

і конкурентоздатності неможливо. На сучасному етапі розвитку цивілізації все більш значущу роль відіграє людина зі своїм інтелектуальним капіталом, навичками і здібностями його використання за умов екологічної, психологічної та аксіологічної сумісності з оточуючою сферою природи і суспільства. Людина постійно перебуває в процесі динамічного інтелектуального розвитку, у тому числі в удосконаленні своїх професійних знань та практичного досвіду. В умовах зростаючої динаміки сучасних технологічних процесів і темпів виробництва фахівець повинен бути, перш за все, генератором нових ідей і гарантом стабільності перспективного розвитку суспільства. До того ж, сучасний повноцінний фахівець повинен чітко орієнтуватись не тільки в структурі національного виробництва, але і в кон'юктурі міжнародного господарства, зважаючи на об'єктивну економічну взаємозалежність країн світового ринку. Отже, з урахуванням цих вимог, освітньо-підготовча орієнтація на вузьку спеціалізацію фахівця виглядає не зовсім виправданою. Сама специфіка сучасних технологій наполегливо вимагає від фахівця не тільки обов'язкової всебічної компетентності, але і його особистісної креативності.

Зарубіжними вченими компетентність визначається як специфічна здібність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, володіння вузькоспеціальними знаннями, особливого роду предметними навичками, способами мислення, а також розуміння відповідності за свої дії. Професіонал відрізняється від інших фахівців саме рівнем компетентності під час прийняття незалежних рішень і вмінням правильно орієнтуватися у всіх питаннях, пов'язаних із безперервною професійною діяльністю.

У дослідженні Шевчук Л. І. наголошується, що розвиток професійної компетентності фахівця – це цілісний процес його особистісного зростання, який забезпечує умови для реалізації та подальшого розвитку професіоналізму, що сприяє успіху у професійній діяльності. Рівень цієї компетентності позначається не тільки на професійній діяльності фахівця, а й на самому процесі його життя, самореалізації як засобу самоутвердження через самовираження і саморозвиток [4].

Одним із важливих чинників, який впливає на розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців виступає креативність, як здатність до конструктивного нестандартного мислення і поведінки, а також до усвідомлення та розвитку особистісного і професійного досвіду. Іншими словами, креативність в широкому сенсі – це творчі інтелектуальні властивості. Поняття «креативність» часто ототожнюється з поняттям «творчість». Проте творчість – більш широке і абстрактне поняття, яке може відноситись як до діяння окремих індивідів, так і до діяльності соціальних спільнот та народної маси в цілому. Креативність же стосується певної особистості як її конкретна психологічна риса, що лежить в основі її творчої здатності. Це своєрідний, здебільшого усвідомлений, стандарт активної особистості і формат її діяльності – до всього підходити нестандартно, критично, нетрадиційно, інноваційно. Але цей «стандарт» потрібно сформувані освітніми закладами і закріпити практикою виробничої діяльності. Формування креативної особистості являється завданням суто освітньо-наукової сфери з усім її педагогічним арсеналом, методологічними нюансами та індивідуальними підходами. Осьовим змістовно-цільовим компонентом підготовки технологічних спеціалістів повинно бути уміння не тільки створювати інноваційний продукт, але і визначати перспективний напрямок науково-технічних розробок його подальшого удосконалення, уміння здійснювати прогнозування розвитку технічної ідеї від її формування до продуктового втілення [1].

Очевидно, що креативність фахівця чітко виявляється в його інноваційній діяльності. В законі про інноваційну діяльність вона визначається як така, що забезпечує створення і реалізацію новацій з одержанням на їх основі економічно та соціально важливих результатів. На відміну від простого впровадження новацій, інноваційна діяльність представляється складним багатоступеневим процесом, спрямованим, насамперед, на кінцевий продукт, на його кількість та якість у відповідності до актуальних і потенційних потреб суспільства. Для максимальної результативності інноваційної діяльності не завадять також інтерактивні

здатки особистості, оскільки недостатньо подати нову ідею – необхідно певним чином організувати відповідні ресурси для її реалізації. Крім засвоєння безпосередньо пізнавального змісту дисциплін, студент внутрішньо вживається в складні інноваційні процеси, які очікують його в майбутній підприємницькій діяльності та вимагають від нього творчої активності і професійного натхнення. Це необхідна психологічна основа креативності фахівця, його готовність до нестандартних ситуацій у сучасному виробництві. Адже випускників часто лякає поліфункціональність і непередбачуваність в їх професійних діях, особливо на межі з іншими спеціальностями. Страх можливої неспроможності виконувати виробничі завдання породжує стан розгубленості, з чим принципово несумісна креативна діяльність. Боязнь будь-яких нововведень, що спостерігається у недостатньо підготовлених випускників вузів, стає тим психологічним фактором, що згубно впливає на технічний стан та інтенсивність виробничих процесів і, в кінцевому підсумку, призводить до стагнації виробництва. Компетентність фахівця іноді позначають терміном «інтелект професійного успіху», що означає уміння раціонально використовувати освітньо-досвідну базу для досягнення успіху [2]. В цьому, дійсно, є момент творчості. Хоча відносно змісту цього терміну треба мати на увазі, що суто раціональне орієнтування лише на комерційний успіх (тим паче на тимчасову вигоду) може звестись до меркантилізму в економіці, що згубно діє на комплексну стратегію розвитку підприємства. При цьому ніяк не йдеться про бізнес, який своєрідно стимулює активність підприємництва та креативність інноваційної діяльності. Молодий фахівець, маючи хороші знання, з часом може виявитись хоча і не безкорисним, однак малопродуктивним в плані надійної стабільності і перспективи розвитку підприємства. Враховуючи стрімку динаміку технологічних процесів і темпи виробництва, подальшим чинником творчого розвитку спеціаліста стають постійно нові умови виробництва, які будуть вимагати і інших знань, і іншого досвіду. Запорукою професійного успіху тут можуть бути тільки креативні здібності і творча рішучість фахівця. Показник якості креативної діяльності, безумовно, залежить від інтелектуального розвитку спеціаліста, від рівня його знань та компетентності. Інтелект і компетентність – необхідна умова креативності. Проте зв'язок між ними неоднозначний. Креативна здатність хоча і реалізується лише на основі знань, але до них не зводиться. Тому креативів з низьким інтелектом не буває, але є інтелектуали з низькою креативністю [3]. В кінці кінців, кожен може займатися креативною діяльністю, результат же буде, звичайно, неоднаковим. Надійно гарантувати високопрофесійну підготовку сучасних спеціалістів промисловості може лише тісний максимально продуктивний зв'язок освіти, науки і виробництва, плідотворна взаємодія навчальних заклад і підприємств, яка вмотивовано та всебічно стимулюється державними установами.

Отже, підготовка висококваліфікованих спеціалістів відбувається в такому загальнонаціональному і державному середовищі, де професійна компетентність і креативні здібності стають своєрідним соціальним стандартом і є одним із найважливіших факторів суспільного благополуччя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іващенко В.П. Підвищення рівня підготовки фахівців з інтелектуальної власності, які мають базову технічну. *Новости науки Придніпровья*. Науково-практичний журнал. Дніпропетровськ : Дніпро-VAL, 2012. № 5–6. С. 13–17.
2. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/contactus.html>.
3. Холодная М.А. Психология интеллекта: Парадоксы исследования. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 272 с
4. Шевчук Л.І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти : автореф. канд. дис. Київ : 2001. 22 с.

Мар'яна Накрийко, студентка,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Тетяна Бортнюк,
кандидат економічних наук, викладач
кафедри суспільних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

САМООСВІТА ЯК БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОЦЕС САМОРОЗВИТКУ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ

Самоосвіта є необхідною умовою професійної діяльності педагога. Суспільство завжди ставить до вчителя високі вимоги. Так, у статті 59 Закону України «Про освіту» зазначено, що професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання [1].

Дійсно, щоби навчати інших, потрібно знати більше за всіх. Сьогодні на уроці вчителю вже не достатньо були психологом, новатором і компетентним фахівцем. Сьогодні треба розуміти, що сучасний учитель має знати більше, ніж його учні, та і його знання не повинні обмежуватися предметом і методикою його викладання. Він має бути в курсі передових технологій, орієнтуватися в сучасній політиці, економіці, мати знання в різних сферах суспільного життя тощо. Педагог повинен постійно самовдосконалюватися, тому що його робота пов'язана з постійним оновленням.

Кожен сучасний учитель має усвідомити, що самоосвіта – це не лише професійне самовдосконалення, а й усвідомлена потреба, яка захищає його від інтелектуального зубожіння, це усвідомлений процес пізнавальної діяльності, це вдосконалення будь-яких рис людини або її навичок, це постійний пошук, зростання, розвиток. Тому самоосвіта є головним завданням кожного вчителя.

Ще Василь Сухомлинський говорив «...немає людей більш допитливих, невгамовних, більш одержимих думками про творчість, як учителі». Оскільки творчість – «це діяльність, результатом якої є щось якісно нове, неповторне, оригінальне і навіть суспільно-унікальне», то кожного керівника закладу чи методиста турбує питання: як сформулювати здібність до творчої роботи, і як підтримувати світоч творчості, щоб він якомога довше не загасав, і давав плоди [4]. Так, учитель, викладач відчуває себе творцем, працюючи з учнем, навчаючи й надихаючи людину, громадянина. Це надзвичайна відповідальність і, певно, покликання – творчий учитель.

Сучасний вчитель, на мою думку, повинен бути креативним, застосовувати експериментальні, пошуково-дослідницькі, творчі методи педагогічної діяльності, повинен навчити і виховати творчу особистість, вчити нестандартно, щоб сприяти зацікавленню та успішності учня/учениці, формувати творчу, конкурентноспроможну особистість.

На сьогодні ми маємо велику кількість можливостей для професійного вдосконалення. Найбільше ресурсів для цього зосереджено у глобальній мережі Інтернет. Ці ресурси можна поділити на дві великі групи:

1. Освітні ресурси, на яких можна отримувати знання online;
2. Ресурси, на яких можна отримати запрошення на семінар, тренінг, майстерклас, конференцію тощо.

До першої групи слід віднести найпопулярніші освітні ресурси: «Prometheus», «EdEra», «На урок», а також «Всеосвіта», «Освіторія».

«Prometheus» – український громадський проект масових відкритих онлайн-курсів, метою якого є безкоштовне надання доступу до курсів університетського рівня всім

бажаючим, а також надання можливості публікувати та розповсюджувати такі курси провідним викладачам, університетам та компаніям [7].

«EdEra» – один із провідних ресурсів із найбільшою базою безкоштовних курсів з різних напрямків знань – сайт з онлайн-курсами, підручниками і спецпроектами, також тут є «ЗНО платформа» – безкоштовний сервіс для самостійної підготовки майбутніх абітурієнтів. На EdEra є онлайн-книги з інтегрованими відео та тестами, блог з матеріалами про освітні тенденції, корисні прийоми та техніки навчання [6].

«На урок» – сайт з вебінарами, конференціями, конкурсами та журналом для освітян, всеукраїнською олімпіадою, матеріалами для позакласної роботи та проведення уроків. За проходження курсів, конкурсів учні та вчителі отримують свідоцтва і відзнаки. У пошуку можна знайти потрібний матеріал за підручником, предметом чи класом [2].

До другої групи належать сайти, групи в соціальних мережах, які розсилають інформацію про проведення offline/online конференцій, форумів, тренінгів, курсів, публічних лекцій, наприклад, сайт «Соціальна наукова мережа» – доступна українською, російською та англійською мовами. Створена у 2008 році. Серед різноманітних сервісів, що пропонуються ресурсом – детальний розділ грантів, що постійно оновлюється, а також не менш детальний список наукових конференцій. Розділи охоплюють різні країни, а пошук можна здійснювати за територіальною ознакою, тематикою чи форматом. Можна додавати власні конференції. Наявні також: список наукових вакансій; статті та інтерв'ю вчених [5].

Як бачимо, сьогодні можна вчитися із задоволенням. Вчитися можна різними шляхами, і кожен вибирає собі найбільш прийнятний, але хочеться нагадати слова німецького філософа Дістервега: «Ти лише до тих пір здатний сприяти освіті інших, поки продовжуєш працювати над власною освітою» [3].

Отже, здатність до самоосвіти незрівнянно важливіша за своїми результатами та впливом на людину, ніж сама освіта в навчальному закладі. «Вчити самого себе», – девіз кожної особистості, але найактуальнішим він стає для педагогів, бо внаслідок їхньої наближеності до молодого покоління здійснюють безпосередній вплив на розвиток особистості дитини. І саме самоосвіта педагога забезпечує підвищення педагогічної майстерності, а в результаті – безперервний саморозвиток особистості самого педагога і його вплив на розвиток особистості учня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». *Законодавство України* : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. На урок. URL: <https://naurok.com.ua/>
3. Самоосвіта – один із шляхів підвищення професійної майстерності педагога. URL: http://yuliya-rudenko.kh.sch.in.ua/profesijna_diyalnistj/plan_samoosviti/?prnt=prnt
4. Самоосвіта як підвищення компетентності педагога. *Сучасна освіта*. URL: <http://osvita.ua/school/method/7151/>
5. Соціальна наукова мережа. URL: <https://www.science-community.org/uk>
6. EdEra. URL: <https://www.ed-era.com/>
7. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/>

Наталія Нарихнюк, викладач математики
кафедри природничо-математичних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО З МАТЕМАТИКИ

Життя – це постійна напружена діяльність, а в сучасному суспільстві – це ще й постійне навчання, немає навчання – немає життя.

Сьогодні важливим стає не стільки те, що випускник знає, а те, як він володіє прийомами пізнання світу, здібностями і вміннями здобувати нові знання й використовувати їх як спосіб існування в суспільстві. Традиційний навчальний процес, орієнтований на творче засвоєння суми знань тими, хто вчиться, задовольняв суспільство минулого.

Цілеспрямована сукупність дій студента під керівництвом викладача на основі використання засобів супроводу навчального процесу передбачає самостійність – можливість здійснювати самостійну роботу на основі формування якостей рефлексивного керування.

Кінець весни для багатьох українців – це початок одного з найвідповідальніших етапів для випускників та студентів вузів – зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). За браком часу на вивчення математики, слід особливу увагу звернути на самостійну діяльність студентів під час підготовки до складання ЗНО з цього предмета. У зв'язку з цим актуальним на сьогодні є питання швидкої та якісної підготовки студентів коледжів та технікумів до складання ДПА з математики у формі ЗНО.

Проаналізувавши широкий вибір онлайн-ресурсів з підготовки до ЗНО, ми виділили першу десятку з них:

1. [iLearn](#) [1]

Платформа, де здобувачі отримують гроші за навчання. Платформа гейміфікована. Навчання безкоштовне. Доступне з комп'ютера, планшета, мобільного.

Є онлайн-уроки, вебінари, тестування тощо, проходячи які студент отримує віртуальну оплату – вчибакси, які витрачає на апгрейд власного героя, наприклад, до супергероя.

На ресурсі застосовано принцип мікронавчання. Проводяться живі вебінари із викладачами, де розглядаються найскладніші теми ЗНО.

2. [Prometheus](#) [2]

Безкоштовні масові онлайн-курси. Тривалість одного курсу в середньому складає 2 місяці. Навчання безкоштовне. Кожен курс розбитий на теми та підтеми. Для зручності планування процесу підготовки до ЗНО курс розділений на 9 тижнів та 19 тем. Підготовка відбувається по міні-відео-лекціях, презентаціях, з наданими конспектами та додатковими матеріалами.

3. [EdEra](#) [3]

Креативні назви предметів: «Математика. Просто» («просто» – надихає). Лекції є і у відеоформаті, і в аудіо (SoundCloud). Також під час навчання надаються інтерактивні конспекти, підручники, аркуш студента для систематизації знань. А у самих матеріалах даються лайфхаки для запам'ятовування. Інтерактивні тести для перевірки знань (понад 200 тестів).

4. [Be Smart](#) від EDUGET [4]

Серія відео-розробок викладачами пробних тестів з кожного предмета на ЗНО та пояснення шляху до відповідей. Відеоінструкції до проходження тестів є з різних предметів. EDUGET – освітня платформа масових онлайн-курсів, а підготовка до ЗНО є лише частиною, соціальним напрямком проекту.

5. [ZNO.UA](#) [5]

Дистанційна підготовка до ЗНО у групах в онлайн-форматі. Спілкування відбувається у форматі чатів. Видаються домашні завдання та завдання на перевірку знань. Підготовка з одного предмету триває орієнтовно два місяці. Один блок навчання коштує 2 250 грн. Компанія пропонує пройти пробне безкоштовне заняття, щоб зрозуміти, чи підходить цей формат вам.

6. [Online.ZNO.ua](#) [6]

Платний онлайн-збірник тестів, ефективних для підготовки до ЗНО, тобто тренажер. Студент може займатися за своїм персональним планом навчання, який базується на його слабких та сильних сторонах. Здобувач обирає предмет, система аналізує й показує рівень його вмінь та динаміку навчання. За словами засновників платформи, суттєвою відмінністю

від інших є роздібнення кожної теми на мікро-вміння та навички, необхідні для якісної підготовки.

7. «Знання онлайн» [7]

Після реєстрації надається доступ до відео-уроків, ігрових конспектів та відповідає програмі Міносвіти. Навчання відбувається за міні-відеолекціями. Також студент проходить типове для ЗНО тестування. Щотижня проводяться вебінари із викладачами, щоб студенти могли безпосередньо поспілкуватися з викладачами. Навчання платне. Вартість одного курсу від 320 до 650 грн. Проте перша тема безкоштовна, щоб кожен міг оцінити якість та подачу матеріалу.

8. ЗНО-ОНЛАЙН [8]

Не є підготовчим навчальним онлайн-курсом, проте є гарним інструментом для відшліфовування навички проходження тестів онлайн. Окрім того, на сайті подано загальну інформацію ЗНО, вступ до вишів та рейтинг ВНЗ. Безкоштовна версія ресурсу надає можливість переглянути лише 5 коментарів до будь-яких завдань. У кожному тесті є допоміжні коментарі фахівців, але переглядати їх може лише зареєстрований користувач та на платній основі – 399 грн.

9. Тест ЗНО [9]

Сайт створено для перевірки знань з усіх предметів до ЗНО. Ви просто проходите на онлайн-тренажері тестування, підготовлене Українським центром оцінювання якості освіти на основі тестів, що були в ЗНО попереднього року. Система відображає результат тестування – кількість балів та час проходження, аналізує слабкі теми, які варті додаткової уваги студента, а також відображає вказані та правильні відповіді на запитання.

10. ЗНО Клуб [10]

Спільнота людей, об'єднаних темою підготовки до ЗНО, які стверджують, що це не перешкода або страшилка, а лише можливість для майбутнього. І надають можливість спілкування та обміну досвідом з людьми, які проходять той самий період та дійсно тебе розуміють. Ресурс створений для дітей, батьків та вчителів. Тут ви знайдете теоретичні і практичні матеріали з усіх предметів ЗНО, статті, актуальні новини, онлайн-тренажер тестів, інформацію про виші та усе, що стосується вступу.

Для ефективної підготовки до ЗНО з математики корисними будуть також індивідуальні онлайн-консультації. Для їх проведення використовуються онлайн-дошки. Найкращі дошки для організації сумісної роботи із різноманітним контентом є: Popplet, Lino it, Twiddla, IDroo, Groupboard.

Також цінним для підготовки до ЗНО є використання мобільних додатків. А саме: додаток «Моє ЗНО» і додаток «Математичний асистент». Додаток «Моє ЗНО» надає змогу учасникам тестування отримати розклад обраних тестувань і результати ЗНО на власний мобільний пристрій. Додаток «Математичний асистент» дозволяє не лише вивчати шкільну програму, а й проходити тестування, закріплювати знання. Крім того, всередині є всі необхідні алгебраїчні та геометричні формули.

Отож, бажаємо нашим студентам натхнення, хороших знань та ефективної здачі ЗНО!!!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Готуйся до ЗНО з нами! Знання онлайн. URL: <http://znaniya.znonline.org/> (дата звернення: 04.04.2020).
2. Готуйся до ЗНО. Студія онлайн-освіти ed-era. URL: <https://www.ed-era.com/zno/> (дата звернення: 03.04.2020).
3. Ефективні курси підготовки до ЗНО : URL: <https://zno.ua/kursy-online.html> (дата звернення: 03.04.2020).
4. ЗНО – не перешкода, а можливість. Всеукраїнський портал з підготовки до ЗНО. URL: <https://znoclub.com/matematyka.html> (дата звернення: 04.04.2020).
5. Математика. Просто! Проект ilearn. URL: <https://ilearn.org.ua/> (дата звернення: 03.04.2020).
6. Підготовка до ЗНО. Платформа онлайн-курсів Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/about-us/> (дата звернення: 03.04.2020).
7. Підготовка до ЗНО 2020. Test ZNO 2020. URL: http://testzno.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=8 (дата звернення: 04.04.2020).
8. Платформа ONLINE.ZNO.UA. URL: <http://online.zno.ua/> (дата звернення: 03.04.2020).
9. Тести ЗНО онлайн з математики. ЗНО онлайн. URL: <https://zno.osvita.ua/> (дата звернення: 04.04.2020).

Тетяна Нездюр, студентка 41 групи,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Ольга Шевчук,
кандидат психологічних наук, викладач кафедри
педагогіки, психології та окремих методик,
Луцький педагогічний коледж

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОСТІ У ВЗАЄМИНАХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дитинство визначають як основу формування людської особистості, коли своєчасне створення належних умов, правильна організація життя та виховання будуть запорукою повноцінного розвитку особистості. В ці роки дитина отримує початкові знання про навколишній світ, у неї починає формуватися певне відношення до людей, до праці, виробляються навички і звички правильної поведінки, формується характер.

Різні соціально-психологічні умови виховання дітей по-різному впливають на формування їхньої соціальної поведінки. Характер такого впливу обумовлює як зміни, так і взаємодію в певному колі ознак психологічних особливостей, які формують поведінку. Визначення таких ознак дозволить не тільки уточнити тенденції розвитку соціальної поведінки сучасних дітей, які перебувають у різних умовах виховання, але й охарактеризувати адекватні психолого-педагогічні засоби попередження і корекції небажаних проявів в поведінковому компоненті розвитку дітей

Метою дослідження є теоретичний аналіз положень дитячої агресивності та особливостей її виникнення та корекції.

Слід відзначити, що у науковій літературі й досі є неоднозначним трактування понять «агресія» та «агресивність». На думку Т. Г. Румянцевої, труднощі у визначенні поняття «агресія» зумовлені наявністю широкого кола спеціалістів, кожен з яких розглядає агресію відповідно до власної специфічної галузі дослідження: у біології увага переважно зосереджується на цілях і функціях агресії (адаптивних чи неадаптивних); нейрофізіологія займається вивченням нервових механізмів, які складають основу агресивної поведінки; психіатрія вивчає прояви агресії у осіб з порушеннями психіки; соціологія вивчає вплив суспільних чинників на виникнення і прояв агресивної поведінки [4, с. 81].

Дослідниця О. Б. Бовть вважає, що труднощі у визначенні понять «агресія» та «агресивність» пояснюються тим, що всі вказані поняття включають у себе велику різноманітність дій, в яких виявляється агресія людини: сварки, погрози, спричинення тілесних ушкоджень, образи, вбивства, зґвалтування, пошкодження чи знищення майна тощо, які складно узагальнити у одному визначенні [2, с. 7].

Разом з тим, Г. А. Гайдукевич слушно зазначає, що це пов'язано із тим, що даному визначенню бракує поняття норми, а це може призвести до помилкового трактування поведінки як агресивної у випадку, коли насилля відносно людини санкціоноване суспільством [3, с. 14].

Поняття «агресія» та «агресивність» нетотожні. Якщо агресія трактується науковцями як поведінка чи певні дії, то агресивність розуміється як риса, властивість особистості, яка характеризує готовність людини до агресивних дій. Відмінність між цими поняттями полягає у тому, що не всі агресивні дії зумовлюються агресивністю особистості, а агресивність людини не завжди призводить до агресивних дій.

Агресія в учнів 7–12 років проявляється в демонстрації сили, непокорі вимогам старшого, домінуванні інтелектуального чи фізичного, чи матеріального типу, що викликає маніпулювання іншими: маніпулювання «помикаючого» типу, маніпулювання «підставляючого» типу, маніпулювання «засуджуючого» типу.

Таким чином, агресивна поведінка розглядається як набута модель поведінки, в якій агресивність виступає як особистісна риса, сформована в процесі соціалізації дитини і яка здебільшого виступає як механізм самозахисту свідомості.

У виникненні агресивних проявів у дітей задіяно багато чинників як біологічного, так і соціального походження. Їх взаємодія один з одним визначає рівень та інтенсивність агресивних проявів у поведінці дитини. Однак визначальним є вплив соціального оточення, в першу чергу, сімейне оточення і колектив однолітків. Агресивні діти потребують розуміння та підтримки дорослих, тому актуальною є психологічна підтримка дітей з агресивними тенденціями в поведінці. Робота з дитиною, що має агресивні прояви поведінки, буде лише тоді ефективною, коли педагог глибоко розбереться у суті та витоках проблеми дитини, знайде резерви її успішного самоствердження у соціально цінних справах.

Для проведення емпіричного дослідження нами була використана методика «Неіснуюча тварина» малюнок і складання розповіді, яка дала можливість проаналізувати індивідуально-особистісні особливості суб'єкта, його емоційну сферу, сферу міжособистісних відносин. В даній роботі проводилося психологічне дослідження агресивності, були сформовані групи дітей з різними агресивними проявами в поведінці і проведена робота по зниженню агресивності за допомогою казкотерапії.

Метод казкотерапії дозволяє вирішувати ряд проблем, що виникають у дітей дошкільного, молодшого шкільного та інших вікових груп. Процес казкотерапії дозволяє дитині актуалізувати і усвідомити свої проблеми, а також побачити різні шляхи їх вирішення.

Після корекційної роботи була проведена повторна діагностика учнів з використанням тієї ж методики, що і на першому (діагностичному) етапі. Порівнюючи отримані результати, переконуємося, що відбулися зміни. Змінилися показники агресивності. Проведена робота сприяла розвитку у молодших школярів: довіри до інших людей, розвитку навичок колективної роботи і навичок самоконтролю; зняття тілесної напруги, вмінню виражати свої емоції, уміння знаходити вихід з проблемних ситуацій.

Відтак, соціально-психологічний тренінг з використанням елементів казкотерапії – це ефективний метод корекції, який сприяє зниженню динаміки агресивності молодшого школяра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алфімова, М.В. Психогенетика агресивності. *Питання психології*. 2000. № 6. С. 112–121.
2. Бовть О.Б. Исследование и коррекция социально-психологических и индивидуально-личностных характеристик младших школьников, коррелирующих с их агрессивностью. *Практична психологія та соціальна робота*. 2002. № 2. С. 4 – 9.
3. Гайдукевич Г.А. Проявления агрессивности у курсантов высших военных учебных заведений на разных этапах подготовки : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Ин-т психологии им. Г.С. Костюка АПН Украины. Київ, 2000. 198 с.
4. Румянцева Т.Г. Понятие агрессивности в современной зарубежной психологии. *Вопросы психологии*. 1991. № 1. С. 81–87.

Ольга Орлова, студентка 3 курсу спеціальності 013 «Початкова освіта», Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського

Науковий керівник – Ольга Гнепа, канд. пед. наук, викладач, Володимир-Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського

STEM-STEAM-STREAM-ОСВІТА ЯК СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН

Світ з кожним днем зазнає змін у розвитку в сфері техніки та науки, що несе за собою все більшу потребу в освічених, креативних кадрах, які здатні не лише отримувати і виконувати вказівки, а й мислити нестандартно, логічно. Близько шістдесят відсотків професій, які існують нині, можуть бути вже в найближчий час замінені роботами, що є величезним викликом для людства. Тому передові країни світу вирішили, що ситуація на ринку праці зміниться лише за умови підготовки підростаючого покоління саме до тих професій, які не можна замінити штучним розумом. А звідки починається ця підготовка? Звичайно, зі шкіл. Так і утворився сучасний феномен під назвою STEM-освіта, яка стала пріоритетом національної освітньої політики в Японії, Сінгапурі, Фінляндії, Китаї, США і Канаді.

Питання STEM-освіти вивчало багато вітчизняних і зарубіжних науковців: Т. Андрущенко, Н. Балик, О. Бочкова, С. Бревус, С. Буліга, В. Величко, Л. Глоба, С. Горинський, М. Джон, П. Друкер, С. Кер, О. Комова, Н. Морел, А. Ніколас, Р. Флорида, А. Фролов, М. Харрісон, А. Хаус, Н. Чернецький, Дж. Шваб та інші [2, с. 124-125].

Метою дослідження є аналіз сутності і змісту STEM-освіти та рівня її впровадження у систему української та зарубіжної освіти.

Абревіатура STEM в перекладі з англійської означає синтез науки (Science), технології (Technology), інженерії (Engineering) та математики (Mathematics). Останнім часом також додають у цю абревіатуру літеру А (Art), тобто позначення різних видів мистецтв. Саме додавання цього пункту утворило назву такої похідної течії, як STEAM. STREAM – це інтеграція STEAM з доповненням R: читання (Reading) та письмо (wRiting), вважаючи, що студенти та учні повинні володіти грамотністю, щоб мати можливість ефективно спілкуватися, що є важливим аспектом людської взаємодії. Загалом, STEM – це проектно-орієнтоване навчання.

STEM-освіта сприяє формуванню таких важливих компетентностей, як:

- наукова компетентність – уміння користуватися теоретичними знаннями та науковими методами для розуміння, осмислення та перетворення об'єктивної реальності;
- технологічна компетентність – орієнтація у численних технологіях та технологічних прийомах, уміння користуватися ними для успішного виконання технологічної діяльності;
- інженерна компетентність – практичне втілення технологічних знань;
- математична компетентність – здатність застосовувати математичний апарат у майбутній професійній діяльності;
- інформаційно-комунікативна компетентність – вміння працювати з даними (інформацією) та використовувати їх з комунікативною спрямованістю [1, с. 12].

Вважається, що саме новий підхід STEM (STEAM) має стати основою шкільної освіти. Якщо говорити про рівень впровадження даної технології у систему української освіти, то поки йде обговорення на рівні, чи варто додавати у шкільну програму такі предмети, як робототехніка, або яким чином можна реформувати урок технологій. У деяких школах створюються інженерні класи, в яких посилено вивчають все ту ж математику, фізику й інформатику як окремі предмети.

Натомість Китай, Канада, Японія, Фінляндія та Сінгапур працюють над створенням інтегрованої STEM (STEAM) програми для абсолютно всіх школярів. Це означає, що математика, фізика, хімія, програмування, малювання, мови живуть не самі по собі, наче в окремих кейсах, а об'єднані в одну освітню програму. Учні засвоюють їх, працюючи над єдиним проектом, куди гармонійно вписані всі ці дисципліни. Таким чином, теоретичні знання застосовуються на практиці, а емоційна віддача від такого навчання набагато вище, що достатньо сильно впливає на успішну засвоюваність матеріалу.

Учні навчаються вирішувати дане практичне завдання шляхом проб і помилок, не вивчаючи «суху» теоретичну частину. Наприклад, цікавим прикладом такого проекту може послугувати будівництво учнями повністю автоматизованої теплиці. Під час цього процесу залучаються різні дисципліни: фізика (парниковий ефект), інформатика (автоматизована система управління теплицею), трудове навчання (власне будівництво теплиці), біологія (виращування тих чи інших агрокультур), а також мистецтво (візуальна частина проекту) [4].

Для повноцінної реалізації даного підходу мають бути наявні STEAM-лабораторії. Вони включають в себе 3D-принтери, набори голографічної фото-відео студії, навчальної електроніки та інших сучасних технічних засобів. Робота з ними дає змогу учням запрограмувати найпростіші речі, наприклад роботу світлофора. Це передусім дає розуміння дітям, коли і чому перемикається світло та як забезпечити на дорозі безпеку пішоходів та водіїв. Таким чином учні навчаються використовувати набуті знання з різних дисциплін у будь-якій життєвій ситуації.

Згідно з даними дослідження «Changetheeducation», що проходило в США, спеціалісти інженерного напрямку навчання легко зможуть знайти роботу, адже конкуренція в галузі STEAM-вакансій (програмісти, біологи, інженери) становить 1,7 людини на посаду, в інших сферах же 4,1 людини на вакансію [4]. До речі, оплата фахівців з цієї галузі одна з найбільших на ринку.

Отже, STEM-STEAM-STREAM-освіта має суттєве значення у розвитку компетенцій, необхідних для вирішення завдань майбутнього. Головною ознакою цієї системи є перехід від традиційного до інноваційного навчання шляхом використання методів проектно-орієнтованого навчання. Як виявилось, здобувати інженерну освіту – престижно, особливо за принципами STEM-освіти, дієвість якої визнали передові країни світу. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні впливу STEM-STEAM-STREAM-технологій на системи освіти країн пострадянського простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Куцепал С. STEM/STEAM/STREAM-ОСВІТА – новий тренд в українському освітанському – дискурсі. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2018. №1. С. 11–14.
2. Подлесний С., Тарасов О. Актуальність використання STEM-STEAM-STREAM-технологій в сфері інженерно-технічної освіти для сталого розвитку економіки України. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2019. № 2. С. 123–131.
3. Ідеї STREAM Education. URL: <https://dity.in.ua/ru/node/3907> (дата звернення: 30.04.2020).
4. Що таке STEM-освіта і чому вона така популярна? URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/03/26/236224/> (дата звернення: 30.04.2020).
5. What is STREAM Education? URL: <http://duriansquare.com/what-is-stream-education/> (дата звернення: 30.04.2020).

Марія Осип, викладач біології,
Луцький педагогічний коледж

ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

На сучасному етапі розвитку освіти важливим завданням постає екологічне виховання

особистості.

Велику увагу приділяв екологічному вихованню підростаючого покоління В. Сухомлинський. Він говорив, що екологічна освіта і виховання покликані забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства і кожної людини зокрема, виробити потребу в спілкуванні з природою та сформуванню прагнення брати активну участь у поліпшенні довкілля.

Сформуванню відповідний екологічний світогляд і переконання у студентській молоді лише вивченням теоретичних основ курсу «Біологія і екологія» недостатньо. Знання повинні пройти через світ емоцій, почуттів, отримати особисту оцінку і поступово трансформуватися в екологічні переконання та екологічні потреби. Це можливо шляхом використання конкретних форм і методів, спрямованих на формування екологічної компетенції молоді і активізації її практичної природоохоронної діяльності. Ефективним засобом екологічного виховання є народні природознавчі традиції.

Під народними природознавчими традиціями розуміється виховний досвід українського народу, його звичаї, пов'язані з природою, а також норми поведінки в ній, які склалися історично і передавалися від покоління до покоління через народний календар, усну народну творчість, обряди, свята тощо [2, с 110].

Однією з головних природоохоронних традицій українського народу була традиція виховання бережливого ставлення до землі. В сімейному колі від батьків, дідусів та бабусь діти дізнавались про те, що «земля наша свята», «всеплодюча матір-годувальниця». Великим гріхом вважалося плювати на землю, бити її палицею. Роз'яснюючи дітям норми поведінки, батьки говорили: «З землі живем і знов у землю підемо, – а того й земля не прийме, хто на неї плює» [6, с 11].

До речі, саме таке дбайливе ставлення до ґрунту було притаманне українському селянинові і з погляду виробленої та використовуваної ним технології обробітку землі та агроприймів.

Завжди в Україні спостерігалось побожне ставлення і до води. Вона завжди була однією з найвищих природоохоронних цінностей, яка має сакраментальні властивості і є цілителем людини та природи.

Ставлення до джерел, криниць, озер, річок регулювалося заборонами: говорити погані слова поблизу води, плювати у неї, засмічувати її, де б то не було, чим і як би то не було – великий гріх («Не плюй у криницю, бо схочеш водиці», «Яка криниця – такий і господар»).

Старші пояснювали дітям, що внаслідок забруднення «жива» вода стане «мертвою», а хто не шанує води, той захворіє. Ці заборони мали важливе практичне та виховне значення і сприяли збереженню екологічної рівноваги у водоймах. Так, заборонялося купатися у водоймах до весняного Миколи, а в деяких місцевостях аж до Івана Купала, а також після Іллі. Не дозволялося прати в річках від Введення до Дев'ятого четверга, що мало важливі наслідки, оскільки річці давали можливість очиститися. [6, с. 3]

Народна педагогіка визначала і ставлення до культурних та дикорослих рослин. Дітей змалечку привчали висаджувати і дбайливо доглядати городні й зернові культури.

Вшановувались не лише рослини, а й зерно, яке має здатність зберігати й відтворювати життя і є символом нескінченності буття.

На Волині ж, наприклад, як скінчать на свят-вечір вечеряти, «найстаріший у сім'ї бере кутю з горшком, шматки крейди і йде на двір; з хати питають: «А хто там ходеняє?» «Сам Господь ступеняє, – відповідає той, – і хрестика писнув і кути лизнув». І при цьому малює крейдою хрести на всіх надвірних стінах, «щоб одвадити домових і усяку нечисть». Отже, у даному випадку хліб надає чоловікові такої сили, що він себе навіть персоніфікує з Господом, тобто творить діяння, яке у всіх інших випадках виглядало б блюзнірством та святотатством. Так початок Нового року завжди віншувався хлібом як найвищою культурно-природною цінністю. Добре знаний досі звичай посівати вранці на Новий рік, коли діти ходять по хатах близьких людей з рукавицею, повною пшениці, вівса, жита тощо і бажають

господарям; «На Щастя, на здоров'я, на Новий рік, роди Боже, жито, пшеницю і всяку пашницю», або «Роди, Боже, жито на все літо, пшеницю й всяку пашницю», або «Сійся жито, пшениця і всяка пашниця на Новий рік»[7, с 11].

Дітям повідомляли народні назви рослин, розповідали їм легенди, бувальщини, ділилися власними спогадами та спостереженнями за природними явищами; ознайомлювалися з правилами поведінки в лісі – не кричать, не зривати безцільно рослин, не чіпати тварин.

У слов'ян рубати дерева, які вільно росли в природі, вважалося більшим гріхом, ніж зрубати дерево, посаджене людиною. Ця традиція сприяла практичній природоохоронній діяльності – насаджуванні дерев («Зрубав одне дерево – посади трое», «Посадив дерево – себе прославив, посадив сад – рід прославив»). Бережливе ставлення до рослин, зокрема лісу, давало змогу українському народові тисячоліттями зберігати рослинність у належній кількості та якості.

У народі жив цілий цикл повір'їв, який заохочував бережливе ставлення до птахів, диких звірів, комах та плазунів. Прикладом можуть бути народні повір'я: «Ластівки не обживають обійстя, де живуть погані люди», «Лелеки приносять щастя в оселю» [5, с 326]. Як бачимо, за народними уявленнями ставлення до природи є одним з особливих критеріїв людяності й доброти.

Дорослі не дозволяли дітям вилазити до пташиних гнізд, брати в руки яйця і пташенят, а також лякати птахів, які висиджують потомство. Вбивати птахів вважалося великим гріхом.

Як бачимо, оберігання природи було невід'ємною складовою педагогічного ідеалу в українській етнопедагогіці, а навчання цього здійснювалося через сприйняття молоддю природоохоронних традицій бережливого ставлення до землі, води, рослин і тварин.

Отже, у заповідях роду на першому місці стоїть природа. І не лише, як середовище, в якому перебуває, в якому існує людина, а як її рідний дім, який потрібно берегти, захищати, дбати, любити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ніколаєнко В. М. Екологічне виховання в ДНЗ. 2-6 років. Харків : Вид. група Основа, 2010. 207 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Початкова школа*. 2011. № 7. С. 1-19.
3. Лопатюк Т. Екологія – наука про довкілля (3 досвіду роботи) / Лопатюк Т. *Початкова школа*. 2011. №2. С. 29–31.
4. Мосіященко В.А. Українська етнопедагогіка: навчальний посібник. Київ : Університетська книга, 2010. 174 с.
5. Співак Я. О. Історичні витоки екологічного виховання розумово відсталих учнів на уроках природознавства. *Мат-ли I Міжнародн. наук.-практ. конф. студентів та молодих учених [Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців]*, (Суми, 25-26 квітня 2013 рік.). Суми, 2013. С. 324–332
6. Чабайовська М.І. Я люблю Україну : Інтегрований посібник-зошит для учнів 2 класу. Тернопіль : Астон, 2016. 108 с.
7. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Початкова школа*. 2011. № 7. С.1–19.

Михайло Палюх, викладач кафедри
фізичної культури і спорту, Луцький
педагогічний коледж

ВИКОРИСТАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кожний шкільний предмет здатний суттєво вплинути на менталітет людини, яка формує себе як особистість, на методи вирішення не тільки шкільних завдань, а й проблем навколишнього середовища. Використання Smart-технологій при викладанні фізичної культури – це один із шляхів створення індивідуальної освітньо-інформаційної траєкторії

учнів, при якій формується інформаційна компетентність учнів, що є одним з найважливіших чинників успішності молодого людини. В сучасному світі улюбленими іграшками наших дітей є інтернет та планшет. Життя сучасних людей в еру інформаційного суспільства просто не можна уявити без Інтернету. Зараз – це частинка нашого повсякденного життя.

Оскільки педагоги повинні випереджати своїх дітей, то у своїй роботі вчителі фізичної культури гімназії №21 імені Михайла Кравчука намагаюся показати дітям, особливості використання інтернету та планшета в навчальному процесі.

Пропонуємо ознайомитися зі структурою Smart-технологій, що включають в себе хмарні та Apple-технології, які у своїй практиці застосовують вчителі фізичної культури гімназії №21 імені Михайла Кравчука (рис. 1).

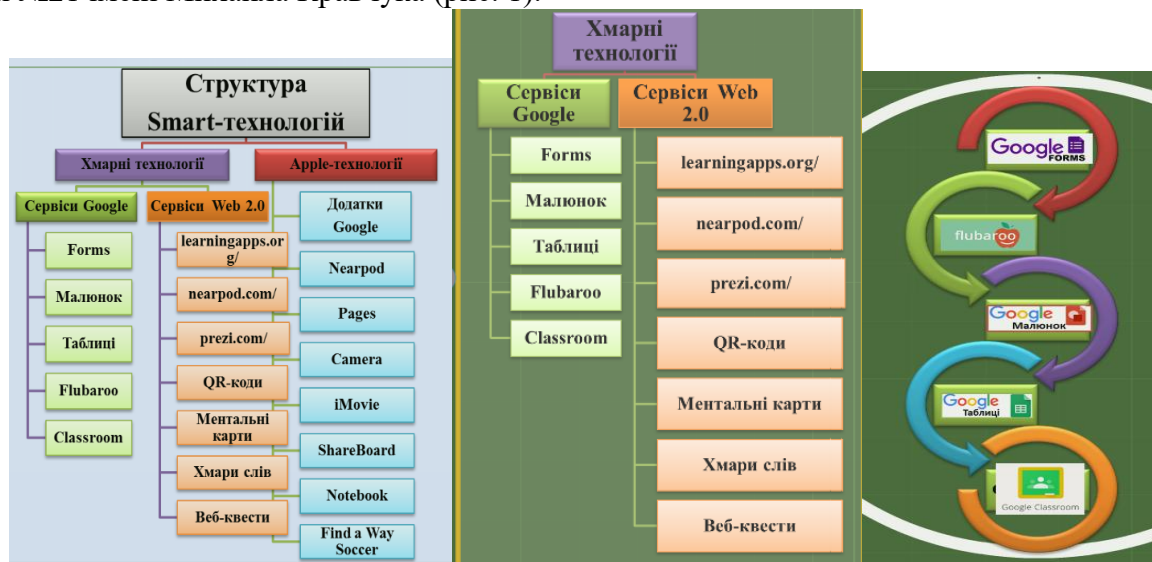

Рис.1. Структурою Smart-технологій, які включають в себе хмарні та Apple-технології

Хмарні технології дозволяють споживачам використовувати програми без установки і доступу до особистих файлів з будь-якого комп'ютера, що має доступ в Інтернет.

Google Forms створена для роботи із формуванням різного роду блоків питань, що допоможе вчителю у контролі знань учнів. Зазвичай, використовують дану форму для створення системи звітів, опитування, анкетування. Даний додаток має доповнення Flubaroo, яке проводить оцінку тестів та створює моніторингові діаграми та таблиці результатів роботи учнів.

Додаток Classroom дозволяє вчителю легко і швидко створювати та перевіряти завдання в електронній формі.

Додаток Таблиці дозволяє створити електронну систему обліку фізичної підготовленості учнів, аналізувати результати здачі нормативів з фізичної культури, створювати діаграми та графіки виконання нормативів.

Сервіси Web 2.0 дозволяють в онлайн-режимі створювати інтерактивні вправи, рухомі презентації, проводити тестування, моніторинг рівня знань та досягнень учнів, є досить потужним інструментом для проектної діяльності.

Що стосується Apple-технологій, то це розроблені компанією Apple освітні додатки. Так застосування Camera дозволяє відзняти фрагменти виконаних завдань, iMovie – створити відеоряд вправ, Pages, Notebook та Share Board залучити учнів до спільної роботи для створення власного презентаційного матеріалу.

Зокрема, вчителі фізичної культури гімназії №21 імені Михайла Кравчука переглянуть технологію веб-квест, яку можна створювати на основі додатків Google Classroom та Sites, використовуючи в ній як хмарні, так і Apple-технології.

Веб-квест – це сайт або інтернет-сторінка, де розміщені матеріали та завдання до певної теми уроку. Виконання інтерактивних вправ learning.apps дозволяє створювати

різноманітні інтерактивні вправи, та пропонувати їх для виконання учнями. Інтерактивні ігрові додатки Find a Way Soccer на планшетах використовують в розрізі кожного модуля, підвищуючи мотивацію учнів до відвідування уроків фізичної культури.

У процесі навчання іноді виникає питання: як одночасно продемонструвати матеріал учням, які знаходяться в різних місцях, або як провести тестування таких учнів. У процесі пошуку була знайдена програма NearPod, яка якраз дозволяє змодельовати урок у нестандартній формі.

NearPod можна застосовувати як для традиційних уроків у класі, так і для дистанційного навчання. Платформа Nearpod дозволяє вчителям керувати пристроями учнів. Вона поєднує в собі функції демонстрації, співпраці та оцінки реального часу в одному інтегрованому середовищі. Nearpod має два режими: учительський та учнівський.

Дані технології можна використовувати на кожному з етапів уроків, а також як випереджаюче домашнє завдання та оцінювання знань і навиків після уроків, що є елементами «перевернутого навчання» (рис. 2).

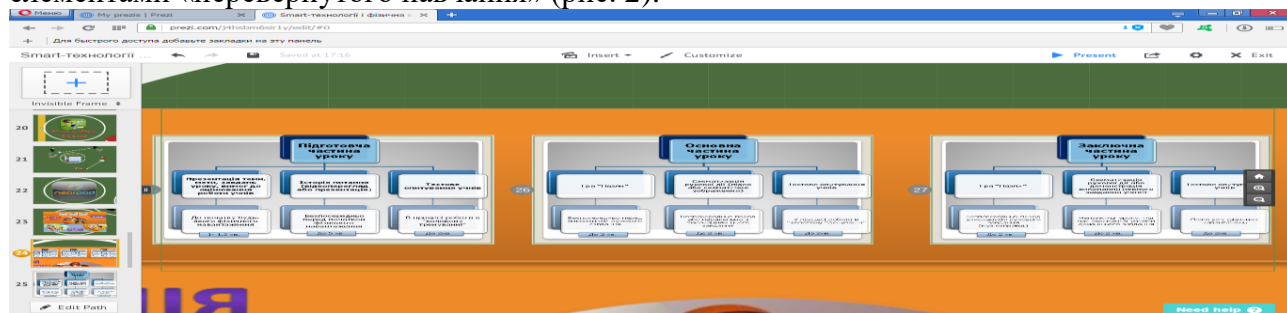

Рис. 2. Особливості застосування програма NearPod для моделювання уроку у нестандартній формі

Сучасне навчання не змушує, а зацікавлює, освіта набуває ігрових форм та сучасного «дизайну», школа змінюється зсередини і зовні, навчання виходить за її межі. Престиж професії вчителя як носія знань, який не диктує, а співпрацює з учнем та впроваджує інноваційні підходи, зростає.

Вивчивши досвід використання smart-технологій в роботі вчителя фізичної культури гімназії №21 імені Михайла Кравчука, можна говорити, що новітні пристрої у поєднанні із відкритістю до них вчителя-новатора стають гнучким інструментом організації навчального процесу, підвищуючи мотивацію до навчання, коли з цікавістю навчаються і діти, і вчителі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Клопов Р. В. Інформатизація вищої фізкультурної освіти / Р. В. Клопов // Актуальні проблеми фізкультурної освіти : матеріали II електронної наукової конференції (18 травня 2008 р. м. Харків) / Харьк. нац. пед. ун-т. Г. С. Сковороди. – Харків „ОВС”, 2006. С. 8 – 9.
2. Майстер-класи [Електронний ресурс] : сайт вчителя фізичної культури. – Режим доступу: <https://palyuh.wixsite.com/palyuhmyhailo/majster-klasi> – Назва з екрана. – Мова: українська.

Олександр Пархоменко, викладач
іноземної мови, Технічний коледж
Луцького НТУ
Ярослава Семенюк, викладач іноземної
мови, Технічний коледж Луцького НТУ

ТЕСТУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Однією з інноваційних форм інформатизованої системи освіти є тестування. Тест – це стандартизоване завдання, за результатами якого роблять висновок про знання, уміння, навички (здібності, професійну придатність, обдарованість тощо) того, кого випробовують. Тестування широко застосовується на всіх ланках навчання, починаючи з тренувального контролю і закінчуючи самопідготовкою.

Інтерес до тестування пояснюється тим, що воно значно підвищує ефективність навчального процесу, оптимально сприяє повній самостійності роботи кожного учня, є одним із засобів індивідуалізації в навчальному процесі. Крім того, тестовий контроль має багато переваг перед іншими видами контролю. Тестування є значним кроком на шляху розвитку методики контролю за засвоєнням учнями навчального матеріалу. Введення тестування дозволяє здійснити плавний перехід від суб'єктивних і багато в чому інтуїтивних оцінок до об'єктивних обгрунтованих методів оцінки результатів навчання [1, с.26-31]. Однак, як і будь-яке інше педагогічне нововведення, цей крок повинен здійснюватися на строго науковій базі, спираючись на результати педагогічних експериментів і наукових досліджень. Тестування не повинно замінити традиційні методи педагогічного контролю, а має лише в деякій мірі доповнити їх.

В педагогічній практиці застосовуються наступні види контролю: поточний, що вважається найпоширенішою і найдієвішою формою; тематичний, оскільки іноземна мова зазвичай вивчається блоками тем; періодичний, що проводиться з метою перевірки матеріалу великого обсягу; підсумковий, що охоплює перевірку всього вивченого матеріалу. За формою проведення вони можуть бути індивідуальними і фронтальними, усними та письмовими, вербальними і невербальними, одномовними та двомовними, з використанням технічних засобів навчання та без них тощо.

У навчанні іноземних мов застосовується лінгводидактичне тестування. Лінгводидактичним тестом називається підготовлений відповідно до певних вимог комплекс завдань, які попередньо випробувались з метою встановлення їх якості і які дозволяють виявити в учасників тестування рівень їх лінгвістичної і/або комунікативної компетенції та оцінити результати тестування за заздалегідь виведеними критеріями. Лінгводидактичні тести бувають стандартизовані і нестандартні. Стандартизований тест є таким, який пройшов попереднє випробування на великій кількості тестованих і має кількісні показники якості. Підготовка такого тесту потребує кропіткої роботи і тривалого часу. Стандартизовані тести супроводжуються паспортом, в якому містяться норми, умови та інструкції для багаторазового використання тесту в різних умовах. Нестандартизовані тести розробляються учителем для своїх учнів. Такі тести складаються на матеріалі конкретної теми для перевірки рівня сформованості певної навички або вміння. Нестандартизовані тести застосовуються під час проміжного контролю з метою забезпечення зворотного зв'язку у навчанні іноземної мови [2, с.382-393].

Тест складається з тестових завдань. Тестове завдання – це мінімальна одиниця тесту, яка передбачає певну вербальну чи невербальну реакцію тестованого. Існує величезна кількість різних видів, типів таких тестових завдань. У процесі складання тесту тестові завдання відбираються і впорядковуються в залежності від призначення цього тесту. Як правило, комплекс тестів включає тести для визначення сформованості комунікативної компетенції в усіх видах мовленнєвої діяльності (говорінні, аудіюванні, читанні, письмі).

Додатково можуть включатися тести на перевірку володіння лексичними, граматичними, орфографічними навичками та ін.

У сучасній теорії та практиці тестового контролю нараховується понад 20 різновидів тестів: залежно від мети, характеру та функцій контролю, характеру, форми відповіді [3, с.32-42]. В рамках кожного типу можна виділити кілька видів тестових завдань в залежності від форми варіантів відповідей:

Закритого типу:

- альтернативний вибір – учень повинен відповісти «так» чи «ні»;
- встановлення відповідності – пропонується встановити відповідність елементів двох списків;
- множинний вибір – необхідно вибрати один або кілька правильних відповідей з наведеного списку;
- встановлення послідовності – учень повинен розташувати елементи списку в певній послідовності.

Відкритого типу:

- доповнення – учень повинен сформулювати відповіді з урахуванням передбачених у завданні обмежень (наприклад, доповнити пропозицію);
- вільний виклад – учень повинен самостійно сформулювати відповідь; ніякі обмеження на них в завданні не накладаються.

Тестування має цілий ряд переваг: можливість охопити велику кількість студентів (всю групу або курс), використовуючи однаковий матеріал і однакові умови процедури тестування; економія аудиторного часу, що дуже важливо в неможливих ВНЗ, де час на вивчення мови лімітований; зорієнтованість на сучасні технічні засоби навчання та використання комп'ютерних навчальних та контролюючих систем; збільшення об'єктивності педагогічного контролю, мінімізація суб'єктивного фактора під час оцінювання відповідей. Оскільки мета тестування може бути різною, то тести поділяються на констатуючі, діагностичні та прогностичні. Констатуючі тести включають тести навчальних досягнень і тести загального володіння іноземною мовою [4, с.117-123].

Отже, для перевірки сформованості граматичних навичок та умінь використовують тести навчальних досягнень, метою яких є визначення рівня навчальних досягнень студентів у процесі оволодіння іноземною мовною компетенцією. Такі тести складаються у точній відповідності до програми або засвоєного навчального матеріалу і використовуються для здійснення поточного, рубіжного і підсумкового контролю. Варто наголосити, що тестові завдання дозволяють перевірити лише обмежену частину знань і не можуть повністю замінити інші форми перевірки, хоча вони відкривають багато нових можливостей перед викладачем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дюканова Н.М. Проблеми застосування тестів під час вивчення іноземної мови. *Наук.-метод. зб.* Київ. 2007. Вип. 46.С. 26–31.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Підручник. Київ. 2012. С.382-393.
3. Гулюкіна Н. А., Клишина С. В. Педагогический тест: этапы и особенности конструирования и использования. Новосибирск. Издательство НГТУ. 2011. С. 32–45.
4. Коккота В.А. Лингво-дидактическое тестирование. Москва. Высшая школа. 2012. С. 117–123.

Надія Петровська, канд. філ. наук, доцент
кафедри іноземних мов та перекладу,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ПРИ ПЕРЕВІРЦІ ЗНАНЬ СИНОНІМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У наш час у ході розвитку методичної думки вже остаточно сформувалося переконання про необхідність використання різноманітних прийомів роботи з лексикою англійської мови з метою розвитку мовлення та підвищення комунікативної компетенції студентів. Особливе місце у процесі вивчення іноземної мови займає засвоєння синонімічних засобів, тому актуальність нашого дослідження очевидна.

Питанням роботи з синонімами лінгвісти завжди приділяли значну увагу [2, 5, 7]. Велику допомогу студентам і викладачам надають словники синонімів [1; 3; 4; 6]. Однак вміння користуватися синонімами у мовленні являє собою складну навичку, яка формується повільно, поступово та вимагає систематичної та копіткої роботи. Тому саме викладач має вживати різноманітні прийоми у процесі навчання для досягнення успіху.

Вдосконалення мови відбувається не лише у вигляді кількісного збагачення, але й одночасно із збільшенням числа слів має місце і якісне вдосконалення словникового складу. Для здійснення комунікації та експресивної функції мови необхідні точність та виразність. Отже, синоніми вживаються для диференціації понять та вираження відтінків думок [2, с. 291].

Зосередимо нашу увагу на використанні тестового контролю при перевірці знань синонімів. Студенти мають навички роботи з синонімами ще зі школи. Сучасні підручники містять багато різноманітних текстів та вправ зі словами такої спрямованості. У молодшому шкільному віці пропонуються тести для початкового рівня (*elementary level*). Е. г. Choose the best synonym for the given words: 1. *kind* – a) *nice* b) *funny* c) *best* d) *wild*; 2. *fast* – a) *quick*; b) *kind* c) *heavy* d) *small*; 3. *glad* – a) *safe* b) *happy* c) *thin* d) *angry*; *wild*.

Для дітей середнього шкільного віку можливі тести середнього рівня (*intermediate level*) Е. г. Choose the best synonym for the given words: 1. *entire* – a) *half* b) *whole* c) *most* d) *part*; 2. *wicked* – a) *wrong* b) *evil* c) *smart* d) *helpful*; 3. *broad* – a) *thin* b) *wide* c) *small* d) *big*.

Школярі шкіл з поглибленим вивченням англійської мови здатні виконати завдання вищого рівня складності (*advanced level*). Е. г. Choose the best synonym for the given words: 1. *cogent* – a) *tentative* b) *forced* c) *convincing* d) *truculent*; 2. *ponderous* – a) *contemplative* b) *compact* c) *abstract* d) *unwieldy*; 3. *juvenile* – a) *apathetic* b) *immature* c) *fawning* d) *nascent*.

Готуючись до екзамену із зовнішнього незалежного тестування, учні працюють над цим матеріалом дуже ретельно. Багато таких тестів пропонує посібник для підготовки до ЗНО [5]. Наведемо декілька з них. Choose the synonyms for the words in bold: 1. *interrogate* the witness – a) *question* b) *believe* c) *punish* d) *listen to*; 2. live in a *humdrum* life – a) *exciting* b) *poor* c) *unusual* d) *dull*; 3. *insinuate* that I eat too much – a) *claim* b) *deny* c) *admit* d) *imply* [5, с. 68].

Прикладами тестових завдань для перевірки знань синонімів студентами факультету міжнародних відносин на заняттях з дисциплін «Іноземна мова», «Іноземна мова спеціальності», «Теорія і практика перекладу» можуть бути наступні: *Find the word, which does not belong to the group of synonyms; Choose the correct word from the group of words (synonyms or referring to one group/ topic). Mark the synonyms for the words in bold.*

Найчастіше нами використовуються такі завдання: *Find the word, which does not belong to the group of synonyms: 1. a) reply b) respond c) retort d) request*
2. a) evil b) immoral c) wicked d) probable 3. *a) high b) gorgeous c) magnificent d) graceful*. *Mark the synonyms for the given words: 1. to reply – a) to ask b) to say c) to answer d) to call; 2. view – a) scene b) picture c) photo d) portrait; 3. quantity – a) amount b) quality c) wealth d) cost.*

Як варіанти можна у завданні замінити виділене англійське слово українським словом. Правильних варіантів може бути декілька, можливі завдання не тільки з окремими словами, а й з реченнями, наповненими лексикою, що відповідає програмі курсу. Крім цього завдання можуть бути складені за рівнями складності, враховуючи рівень знань студентів. Один з варіантів роботи з тестами на заняттях з англійської мови: складання тестів, що містять синоніми, самими студентами.

Для роботи над синонімами завдання «тестовий контроль» – не єдиний спосіб перевірки знань. Завдання можуть бути у формі підбору синонімічних рядів самостійно студентами, складання речень/ситуацій з ними. Монологічне і діалогічне мовлення з використанням цього лексичного матеріалу, різноманітні нетрадиційні види роботи (презентації проектів, рольові ігри, конкурси, олімпіади) з уживанням синонімів, на наш погляд, все це – ефективні методи роботи з вокабуляром англійської мови, що допомагають студентам тренувати пам'ять та логічне мислення, покращувати увагу, поширювати ерудицію. Усе залежить від творчого підходу викладача, його вміння зацікавити, а також від рівня підготовки студентів, їхнього бажання навчатися, прагнути до успіхів у вивченні іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Англо-русский синонимический словарь / Ю. Д. Апресян. 4-е изд., стер. : Москва : Рус. яз., 1979. 543 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка ЛИНТ : Наука, 2012. 376 с.
3. Балла М. І. Англо-український словник. Т. 1. К. : Освіта, 1996. 752 с.
4. Балла М. І. Англо-український словник. Т. 2. К. : Освіта, 1996. 711 с.
5. Валігура О. Р., Давиденко Л. М. Англійська мова. Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного тестування. Тернопіль : Підручники і посібники, 2015. 480 с.
6. Девлин Д. Словарь синонимов и антонимов английского языка. Москва.
7. Gairns R., Redman J. St. Working with words: A guide to teaching and learning vocabulary. Cambridge University Press, 1991. 175 p.

Влада Плісак, студентка,
Володимир-Волинський педагогічний коледж
Науковий керівник – Марія Троцюк,
*викладач циклової комісії викладачів іноземних
мов та методики навчання іноземної мови,
Володимир-Волинський педагогічний коледж*

ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Глобалізація відкрила кордони країн, змішала раси, мови та стерла відмінності між народами. Добре це чи погано – сказати складно, але те, що у державних мовах різних держав з'явилися запозичені слова – незаперечний факт. Роль запозичень в тих чи інших мовах неоднакова через неоднорідність та різну частоту використання і залежить від конкретних умов розвитку кожної із них.

Актуальність цього питання надзвичайно велика. В першу чергу це питання стосується усіх людей, які вивчають дану мову, а з іншого боку – це предмет постійних суперечок науковців, які мають напрацювання в області лексикології. Вчені зацікавлені не тільки у тому, звідки походить те чи інше слово, але й у тому, як воно видозмінилось, підкоряючись правилам і нормам цієї мови; які зміни воно спричинило, з'явившись у складі мовних одиниць.

Неможливо дати точну відповідь на запитання, скільки всього запозичених слів в англійській мові, проте за останніми підрахунками виявлено, що кількість власних слів в англійському словнику складає близько 25%. Перш за все, це кількісна характеристика, яка

не є точною, адже у переліку зустрічаються такі власне англійські слова, як: *have, she, in, good, thing*, з якими ми постійно зустрічаємося в розмовній мові, та запозичення: *dictum, anthem, neologism*, які зустрічаються дуже рідко. Таке число можна пояснити високим відсотком запозичених слів в англійській мові, що прийшли в результаті різних подій.

Розвиток словникового складу англійської мови значною мірою завдячує кількості слів, які надійшли з французької мови. Цей процес був зумовлений історичними подіями, які торкалися періоду французького домінування у країні та характерною особливістю яких був білінгвізм – двомовність. У переплетінні двох мов за тривалий час сформувався певний прошарок французької запозиченої лексики. Актуальність цієї теми неодноразово підтверджувалась численними дослідженнями П. Траджіла, А. Бо, А. І. Смирницького, Т. Кейбла, та ін.

А. Бо та Т. Кейбл у своїх наукових роботах виділяють такі періоди: ранній (до 1250 року) та пізній (після 1250 року) період запозичень з французької. Вони переконані, що ранній період характеризується невеликою кількістю французьких запозичень, порівняно з пізнім (приблизно 900 французьких слів), а основною причиною запозичення слів був контакт нижчого соціального класу з аристократичною верхівкою Англії [3, с.164]. Після 1250 року ті франкомовні аристократи перейшли на англійську та перенесли чимало французьких слів. Здебільшого це була термінологія зі сфери державного управління, пов'язані з життям при королівському дворі (*court, servant, prince*), церковна лексика (*attorney, chapel, confess*), правова (*crime, defendant, court*) та термінологія військової справи (*war, administer, collar, petition*), а також слова повсякденного вжитку. Крім цього, запозичені були французькі слова і в сфері медицини, мистецтва та освіти. Загалом до англійської мови потрапило 35-40% всіх французьких слів [3, с.174].

Як зазначають науковці, основними способами запозичення французької лексики – транскрипція та транслітерація. Транскрипція (фонетичний метод) – це вид запозичення із збереженням звучання з певними видозмінами відповідно до фонетичних особливостей мови, до якої це слово буде запозичено. Таким способом було запозичено наступні слова: *regime, ballet, bouquet*. Транслітерація – це ще один спосіб запозичення написання іноземного слова: літери слова іншомовного походження змінюються відповідними та/або уподібненими буквами рідної мови. В результаті транслітерації слово читається за правилами рідної мови (фр. «*route*» (дорога) – *road*). Наведемо приклади запозичених слів, які на даний момент є найбільш вживаними. До них належать: *cliché* – кліше, *road* (ориг. *route*) – дорога, *bouquet* – букет, *boutique* – бутік, модна крамниця, *café* – кафе, *ballet* – балет, (*virtue*) – чеснота, *fiancée* – наречена, *fiancé* – наречений, *chef* – шеф-кухар, *decor* – декор, *to encore* – викликати на біс, *entrepreneur* – підприємець, *genre* – жанр, *résumé* – резюме, *facade* – фасад, *naïve/naive* – наївний, *unique* – унікальний, *venue* – місце проведення, *employee* – працівник. Здебільшого вони зберегли свою форму повністю, тобто вкорінилися шляхом прямої транслітерації.

У ХХІ столітті процес запозичення не припиняється і для цього є ряд різних причин. Чи не найважливішою – необхідність дати назву новим предметам або поняттям [2, с.151], які з'явилися в житті англійців під впливом франкомовних територій. Ось, наприклад, до англійської мови в ХІХ ст. потрапило слово «*saxophone*», яке утворилось від прізвища Адольфа Сакса – відомого майстра музичних інструментів. Новий музичний інструмент потрапив до Британії, а до лексики англійської мови потрапило ще одне слово з французьким корінням.

Французькі запозичення з'являються у багатьох сферах життя. Це політика, світське життя, спорт і відпочинок. Вони насичують англійську мову фарбами, оживляють її. Французькі запозичення на всіх етапах охопили багато сфер англійської мови. Незважаючи на те, що сучасна англійська мова складається приблизно на одну третину зі слів романського походження, вона не втратила своєї самобутності як мова германської групи.

Отже, можна зробити висновок, що запозичення французьких лексичних одиниць в англійській мові – це довгий процес, який пов'язаний з міждержавними зв'язками Великобританії та Франції. Запозичення лексики є наслідком зближення націй на ґрунті

економічних, політичних, наукових інтересів та міждержавних культурних зв'язків. Але попри чисельність запозиченої лексики, англійська мова – це мова, яка як і раніше має оригінальну, чітку систему та не може вважатися гібридною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арнольд І.В. Лексикологія сучасної англійської мови. –Москва : АспектПресс, 2001. 536 с.
2. Гируцкий А. А. Введение в языкознание. 3-е изд. Минск : ТетраСистемс, 2005. 288 с.
3. Baugh A. C. History of English Language / Albert C. Baugh, Thomas Cable. London : Routledge, 1993. 448 p.
4. Haugen E. The analysis of linguistic borrowing Language. Englewood, New Jersey :Prentice-Hall Publishers, 1996. P. 118–126.

Тетяна Потапчук, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри теорії та
методики дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

Ольга Данилів, Наталія Янкович,
магістрантки кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника

ВІКОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНИХ ФОРМ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Моральний розвиток дитини у дошкільному віці здійснюється на основі освоєння нею моральних знань і морального досвіду, емоційного переживання моральних стосунків. Від того, як вони будуть сформовані у перші роки життя дитини, багато в чому залежить увесь її наступний розвиток.

Рушійними силами розвитку психіки дошкільника є суперечності, які виникають у зв'язку з виникненням нових потреб дитини, найважливіші з яких: потреба у спілкуванні, завдяки якій засвоюється соціальний досвід; потреба у зовнішніх враженнях, у результаті цього відбувається розвиток пізнавальних здібностей; потреба у руховій активності, що призводить до оволодіння цілою системою різноманітних практичних навичок та вмінь. Розвиток провідних соціальних потреб у дошкільному віці характеризується тим, що кожна з них набуває самостійного значення [1].

У внутрішньому світі дитини цього періоду виникають особливо важливі для її подальшого життя новоутворення – починає розвиватись творча діяльність, яка виражається у здатності перетворювати навколишню дійсність, створювати нове [8, с.147]. «Тоді у дитини з'являється внутрішнє, особисте життя, спершу у пізнавальній сфері, а потім і в емоційно-мотиваційній. Для її пізнавальних процесів характерний синтез зовнішніх і внутрішніх дій, об'єднаних у єдину інтелектуальну діяльність. Формуються у дошкільників і розумові дії та операції, які стосуються розв'язування пізнавальних та особистих завдань. У процесі виховання відбувається засвоєння необхідних норм, форм і правил культури поведінки. Усвідомлені дошкільником норми і правила поведінки починають керувати його поведінкою, перетворювати його дії на довільні та морально регульовані вчинки. Це засвідчує появу довільної моральної регуляції» [8, с.147-148].

У дошкільному віці в дітей уже виникають перші уявлення про моральні норми поведінки і пов'язані з ними моральні переживання. Л. С. Виготський наголошував, що наявність поняття і свідомість цього поняття не збігаються ні в моменті появи, ні у

функціонуванні. Аналіз дійсності з допомогою понять виникає значно раніше, ніж аналіз самих понять. Неусвідомленість понять зумовлена самою природою дитячої думки, а усвідомлені поняття функціонують зовні, в атмосфері соціальної думки, що оточує дитину, і засвоюються дитиною в готовому вигляді тоді, коли цьому не перешкоджають антагоністичні тенденції її власного мислення [2]. Формування мислення дитини в дошкільному віці найкраще відбувається через навчально-ігрову діяльність, що веде за собою його розвиток.

Засвоєння дітьми морально-етичних норм і вимог людського суспільства розгортається через спілкування дітей з дорослими та однолітками в процесі різних видів діяльності. На основі взаємних співпереживань, загального духовного і душевного настрою в сім'ї у дитини формуються альтруїстичні почуття (самопожертва, переживання, співчуття), вони є частиною емоційного досвіду дитини. Такі почуття виникають лише тоді, коли батькам притаманні ці позитивні якості.

У дошкільному віці відбувається формування рівня буденної моральності на основі включення дитини у систему соціальної взаємодії. Засвоєння знань про моральні норми і вимоги, перетворення їх на відповідні мотиви поведінки, передбачає усвідомлення дошкільником системи моральних цінностей. Цінності і ціннісні орієнтації виступають базовими елементами моральної сфери особистості дошкільника, пов'язуючи в єдине ціле адекватні і буденні моральні уявлення у свідомості дитини.

Одночасно, слід зазначити, що дітям особливо важко вибрати між особисто значущими і суспільно важливими мотивами [6, с. 200]. Для того, щоб знання дитиною моральних норм не розходилося з їх реалізацією у поведінці, зазначає О. Кононко [5], необхідною умовою є перетворення норми на внутрішню спонуку, мотив соціальної поведінки або раціональне прийняття дитиною моральної форми як необхідної, доцільної, корисної. Зовнішня соціальна норма має пов'язуватись у свідомості дошкільника з його моральними потребами, інтересами, переконаннями, мотивами, ідеалами, самооцінкою.

Однією із передумов виникнення моральних форм поведінки дошкільників є виникнення у них моральних суджень. Аналіз літератури про моральні судження показує, що це питання в психологічній літературі розроблене недостатньо, а спеціальні дослідження майже відсутні. Про те, як ті чи інші фахівці з дитячої психології розуміють природу і суть моральних суджень дітей різних вікових груп, можна судити за окремими висловлюваннями, що прямо чи побіжно стосуються цього питання. Так, англійський психолог Дж. Селлі [9], характеризуючи моральні судження, вказує на їх особливу емоційну забарвленість, зазначає, що моральні судження - це судження якості, і вони вимагають виразності сприйняття. На його думку, дитину слід вчити порівнювати різні моральні твердження з тим, щоб вона набула певної навички, яка дозволить їй легко розпізнавати добро і зло в їх різноманітних конкретних проявах.

Свого часу французький психолог Г. Компере [5] називав їх судженнями відношення і вважав, що виникають вони приблизно під кінець другого року життя. На його думку, перші моральні судження дітей пов'язані із страхом перед авторитетом батьків. Дитина вважає добром все те, що їй дозволяють, і, навпаки, злом те, що забороняється. І зло не стільки в тому, що даний вчинок забороняється, скільки в тих неприємностях, які чекають на неї в разі непокори. Основою для судження про добро і зло у дитини є страх або симпатія. Ці два принципи, вважає Г. Компере, діють навіть тоді, коли дитина ще не навчилася говорити, коли слова добре і погано залишаються для неї незрозумілими. Науковець стверджує, що як добрі, так і злі вчинки дитина робить несвідомо, що вона від природи може творити як добро, так і зло, і що її моральні судження є вродженими.

Спеціальні дослідження моральних суджень дітей проводив Ж. Піаже [7, с.119 -125], Р. Джонсон [3] і стосувалися вони в основному моральних суджень дітей про справедливість і несправедливість, правду і неправду. Так, досліджуючи моральні судження дітей у віці 5-12 років, вчений зробив висновок, що моральне уявлення дітей змінюються від морального реалізму до морального релятивізму. Моральний реалізм – це однозначне розуміння добра і

зла, побудоване на авторитеті дорослого. Тільки в підлітковому віці виникають релятивістські уявлення про те що кожен має право на повагу і на своє розуміння справедливості. Так, дошкільники стверджують, що обманювати не можна за жодних обставин, але в оцінках провокуючих ситуацій апелюють до рішення дорослих. Старші ж діти вважають що у деяких випадках неправда допустима. Дошкільник оцінює дії за їх наслідками, а не за намірами [4, с.145]

Отже, дошкільний вік є сензитивним періодом для формування моральних форм поведінки. Тут формуються перші моральні уявлення і оцінки, вони одержують первинне уявлення про сенс моральної поведінки: просоціальні наслідки поведінки взагалі; збільшується кількість інформації про можливі наміри партнера; поглиблюється розуміння зв'язку між особливостями поведінки та реакцією на неї партнерів; виникає відповідність поведінки соціальним, моральним стандартам. Розвиток моральних форм поведінки відбувається шляхом накопичення досвіду моральних (і неморальних) дій і вчинків; збільшення кількості ситуацій, які дитина спостерігає, у яких конструює нові форми поведінки. Основою даного процесу виступає внутрішній план дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Выготский Л. С. Детская психология / сбор. соч. в 6 т. М.осква: Педагогика, 1984. Т. 4. 432 с.
3. Джонсон Р. Хрестоматия гуманистической психотерапии. СПб, 2008. 238 с.
4. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. Ленинград, 1985. 342 с.
5. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч. закладів. Київ : Освіта, 1998. 225 с.
6. Лозовая Е.Н. Роль и место нравственных отношений в системе морали. *Методологическое обеспечение современных философских проблем*: сб. науч. тр. Иркутск: Иркут. ун-т, 2006. Вып. 5. 252 с.
7. Пиаже Ж. Экспериментальная психология /Под ред. П.Фресса, Ж.Пиаже. М.: Прогресс, 1975. Вып. 5. С. 119 - 125.
8. Савчин М.В. Вікова психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.
9. Селли Дж. Очерки по психологии детства Текст. / Дж. Селли; пер. с англ. А. Громбаха. М., 1909. 456 с.

Тетяна Потапчук, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,

Вікторія Гудима, Надія Вишиванюк,
магістрантки кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗДО

Професійна діяльність майбутніх педагогів ЗДО реалізується, насамперед, у сфері спілкування. Більшість молодих спеціалістів мають проблеми у спілкуванні з дітьми, у роботі з батьками дітей, складності входження в педагогічний колектив. Одна з причин цього в тому, що педагог не дуже добре вміє спілкуватися, на що вказують результати наукового дослідження Л. Барановської [2].

Взагалі спілкування людей один з одним – дуже складний і тонкий процес. Кожен із

нас навчається йому упродовж свого життя, набуваючи досвіду, що часто будується на помилках і розчаруваннях.

У контексті нашого дослідження, ми передбачаємо, що для підвищення рівня ефективного професійного спілкування майбутнього педагога ЗДО у процесі професійної підготовки потрібно дотримуватися наступних психолого-педагогічних умов:

1. Організація спеціальної підготовки під час навчання, яка виробляє вміння емоційного налаштування на спілкування, що реалізується шляхом вивчення означеної теми з дисциплін «Основи педагогічної майстерності», «Загальна психологія», «Основи культури і техніки мовлення», «Психологія спілкування».

З основ педагогічної майстерності студенти розглядають та вивчають такі теми:

- «Майстерність педагогічного спілкування» (поняття педагогічного спілкування, його особливості, функції, види; педагогічне спілкування як діалог, контакт у педагогічному діалозі; структура педагогічного спілкування; стиль педагогічного спілкування; конфлікт у педагогічній взаємодії);

- «Психолого-педагогічні умови майстерної взаємодії в педагогічному спілкуванні» (особистість педагога як інструмент впливу в педагогічній взаємодії; характеристика перцептивної сторони педагогічного спілкування; увага й уява педагога; способи комунікативного впливу: переконування і навіювання; стратегії взаємодії у спілкуванні як характеристика інтерактивного компонента педагогічної взаємодії);

- «Мовлення педагога як засіб педагогічної праці» (мовлення і комунікативна поведінка педагога; функції мовлення педагога у взаємодії з дітьми; умови ефективності професійного мовлення педагога; шляхи вдосконалення мовлення майбутнього педагога);

- «Технологія організації педагогічної взаємодії у процесі індивідуальної бесіди» (індивідуальна педагогічна бесіда як модель діалогічної взаємодії; структура бесіди, етапи моделювання; забезпечення психологічного контакту на початку бесіди; роль невербальних засобів; методика контактної взаємодії як технологія забезпечення контакту; техніки взаємодії у процесі аналізу проблеми та пошуку її вирішення; прийоми педагогічної взаємодії).

2. Проведення психологічних тренінгів, які допомагають налаштуватися на гарний настрій, позитивно впливають на особистість.

3. Відокремлення особистісних проблем, які заважають даному процесу, щоб досягти результату потрібно використовувати самонавіювання та тренінг «Володіємо собою».

4. Відчуття настрою, характеру, темпераменту дитини її індивідуальних особливостей, реалізується за допомогою знань з вікової та педагогічної психології та проведення вправи «Розумію твої почуття».

5. Формування довіри між партнерами спілкування, що досягається шляхом проведення таких вправ «Ти про мене ще не знаєш...», «Зоряний контакт», «Воскова свічка», «Довірчі розмови».

6. Виявлення тепла і доброзичливого ставлення до особистості, що досягається шляхом дотримання семи заповідей спілкування за А. Добровичем:

▪ Стосунки з людьми – головне у будь-якій діяльності, а тим більше у педагогічній. Думайте над своїми стосунками з навколишніми людьми, будуйте їх на взаєморозумінні і довірі.

▪ Спілкуючись з людиною, ніколи не зациклюйтеся на досягненні ваших конкретних цілей і задач. Будучи вихователем, не перетворюйтеся на урядовця, для якого програма, план заняття – головне. Не забувайте, що дитина, її інтереси, прагнення, її теперішнє і майбутнє – ось значення вашої роботи.

▪ Вчіться бачити в кожній людині, дитині те, що вигідно відрізняє її від інших, ту «родзинку», яка робить її унікальною, неповторною. Пам'ятайте, що кожна людина унікальна і до кожної необхідний свій підхід.

▪ Спілкуючись з людиною, залиште свої проблеми, амбіції, стереотипи, що склалися. Говорючи з людиною, спілкуйтеся з нею, а не з її офіційним статусом, своїми

уявленнями про неї. Потреба у рівності властива всім, а тим більше дітям.

- Вчіться бачити себе ніби з боку, очима інших людей. Аналізуйте, як ви поводитися під час спілкування з ними, прагніть поставити себе на місце тієї людини, з якою спілкується.

- Частіше усміхайтесь людям. Усмішка приваблює до вас оточуючих людей, створює сприятливий емоційний настрій, викликає прагнення спілкування з вами.

- Розвивайте свій внутрішній духовний світ, ваші таланти і здібності. Пам'ятайте, що творча, духовно багата особистість завжди привертає інших людей, особливо коли все це сполучається з чуйністю, здатністю розуміти оточуючих.

7. Орієнтування за виразами обличчя дітей, за рухами, мовленнєвими реакціями, їхнім психічним станом, емоційними переживаннями, перед тим як розпочати роботу з ними, що реалізується завдяки знанням з вікової та педагогічної психології і спостереженням на педагогічній практиці.

8. Володіння майстерністю навчальної імпровізації, що реалізується шляхом вивчення курсу «Основи педагогічної майстерності». Це полягає в тому, що під час вивчення курсу студенти розробляють сценарій імпровізованої казки і реалізують її на сцені університету, в головних ролях – вони самі. Це допомагає студентам проявити свій творчий потенціал, реалізувати свої ідеї, спробувати себе в ролі казкового героя, передаючи його емоції глядачеві. Також це крок до приборкування бар'єру страху перед великою кількістю слухачів.

9. Створення творчої атмосфери, що реалізується шляхом проведення занять з курсу «Основи педагогічної майстерності» та методик з дошкільної освіти.

10. Удосконалення змісту професійної підготовки за рахунок введення навчальних курсів чи як тему для вивчення в з циклі фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін з формування навичок професійного спілкування майбутніх педагогів ЗДО [3].

Майбутні педагоги, тобто студенти закладів вищої освіти в процесі фахової підготовки навчаються професійного спілкування. Як і будь-який вид навчання, навчання спілкуватися – це двобічний процес, який складається з діяльності студента (учіння) та діяльності педагога (викладання) [1, с. 127].

Взагалі, спілкування – це планова робота, спрямована на озброєння студентів системою знань, умінь та навичок із спілкування, важливу роль у якій відіграє викладач. Тому, розглядаючи студентство як динамічне, відносно однорідне вікове утворення зі специфічним способом і стилем життя, демографічною, соціально-класовою та професійною диференціацією, можна зазначити, що динаміка спілкування у вищих навчальних закладах потребує формуючого, облагороджувального впливу викладацького спілкування; тонізуючої дії сприятливої соціально-психологічної атмосфери, яка залежить від професорсько-викладацького складу, його попереднього досвіду, загальної та комунікативної культури, системи цінностей та настанов [1, с. 13].

Процес навчання розпочинається із засвоєння знань. Вони є фундаментом, теоретичною основою становлення студента як фахівця. Однак знання залишатимуться мертвим багажем, якщо не навчитися ними користуватися, не вміти застосовувати їх на практиці, тобто коли не виробити практичних умінь на навичок користуватися ними. Тому можна зазначити, що уміння – це здатність виконувати певні дії на основі набутих знань, а навички – це дії, сформовані шляхом повторень, і в яких складові частини стають автоматичними, втрачаючи по елементу свідому регуляцію. Навички виникають з уміння, як свідоме виконання дії, у процесі повторень трансформуються в автоматизований процес її виконання. Те, що дана дія стала навичкою, означає, що індивід у результаті вправ набув можливості здійснювати дану операцію, не контролюючи процес її виконання свідомістю [1, с. 131].

На нашу думку, необхідною умовою для сформованості навичок професійного спілкування майбутніх педагогів ЗДО є створення конкретних комунікативних ситуацій, близьких до природних. Важливо при цьому кожного студента залучити до дійства,

пропонувати йому певну роль, допомагати розкрити свої потенційні можливості. Їхнє включення в ігрову діяльність дає можливість швидше ознайомитися з правилами та нормами спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барановська Л.В. Навчання студентів професійного спілкування. Біла Церква: Білоцерківський державний аграрний університет, 2002. 255 с.
2. Барановська Л.В. Педагогічні вимоги до викладачів, що здійснюють навчання студентів професійного вербального спілкування. *Наукові записи*. Кіровоград: РВІД КДПІ ім. В. Винниченка. 2000. Вип. С.4–24.
3. Бутенко Н.Ю. Комунікативна майстерність викладача: навч. посібник. К.: КЕНУ, 2005. 336 с.

Тетяна Потапчук, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

Наталя Митрюк, Марія Тимчук,
магістрантки кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

СТРУКТУРА ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Розкриття структури естетичної культури дає великі можливості для вироблення ефективної методики щодо її формування. Структура (від лат. *structura* – побудова, взаєморозміщення) визначається як спільність тривалих і міцних взаємозв'язків між численними компонентами явища, предмета, що забезпечує його стійкість і цілісність [4]. Кваліфікуючи структуру естетичної культури студента як багаторівневу сукупність фізичних, морально-духовних, практично прикладних якостей, які в єдності своїй породжують гармонію, а вона символізує красу, в неї включаються такі чотири блоки показників, як почуттєвий, пізнавальний, діяльнісний і духовний. Вони між собою переплітаються найтіснішим способом і виявляються в комплексному вираженні: у рівні духовного і творчого розвитку, у поведінці, спілкуванні, виборі шляхів до успіху і своєї долі.

Це такі показники: естетична свідомість (знання, переконання, ідеали); естетичні переживання; естетика повсякденного життя: побуту, зовнішнього вигляду, житла, вибору предметів і творів мистецтва; естетика поведінки; естетика мовленнєвої діяльності; естетика міжособистісних взаємин; художньо-естетична творчість; переконлива мотивація організаційно-естетичної педагогічної діяльності; естетика комунікативних процесів; заняття художньою творчістю; готовність і вміння жити за законами краси: в побуті, у виборі взірців художньої творчості, в оцінюванні предметів довкілля.

Безумовною є можливість розширення номінацій чи їх звуження за рахунок укрупнення блоків. Розроблена нами модель структури процесу формування естетичної культури студента стала можливою завдяки відбору фактичного джерельного матеріалу: літературного, документального і практичного. До останнього можна віднести дані експерименту, які одержано було під час дослідження суті мовленнєвої культури студентів нефілологічних факультетів. По суті, то є показники рівня мовленнєвої культури переважної більшості тих, хто навчається у класичному університеті. Рівень мовної культури студентів після проведення експерименту в дослідженні В. Пасинок зріс у середньому на 1,2 бала.

Подаємо одержані результати дослідження В. Пасинок у Таблиці 1.

**Самооцінювання рівня сформованості мовленнєвої культури
(Повторний зріз: після проведення експериментальних занять)**

Показники мовної культури	Найвищий рівень оволодіння мовною культурою		
	студенти	викладачі	вчителі
Словникове багатство	4,2	3,9	4,1
Образні мовні засоби вираження	4,2	3,9	4,4
Постава голосу (техніка мовлення)	3,4	3,2	3,7
Ораторське мистецтво	4,0	3,2	3,8
Вибір стилю мовлення	3,4	4,1	4,2

Важливим компонентом естетичної культури студента є витонченість і вишуканість мовленнєвої підготовки. Провідними питаннями естетики мовлення є багатство словникового і фразеологічного запасу: оволодіння синонімами, антонімами, умінням обрати відповідну лексичну одиницю вираження у кожному окремому випадку та зосередитися на кращому варіанті – є важливим показником естетики мовленнєвої діяльності студента. Естетичний вплив процесу мовлення здійснюється в елементах артистизму, які виражаються у міміці, жестах, пантоміміці під час розмови; у способах постановки питань і манерах відповіді; в готовності слухати і чути чи промовчати - взяти паузу. Як показує наше дослідження, мовленнєва діяльність – то є складний феномен, у якому заховані багатство думки, розмаїття почуттів, намірів і можливостей. На переконання Ю. Юцевича [5] і А. Капської [1], до арсеналу естетичного вираження у процесі мовлення належить і постава голосу. Людський голос – то є найдосконаліший музичний інструмент, а оволодіння ним і вміння користуватися, то є високе мистецтво, яке посилює вплив на соціальне довкілля та й на самого себе.

За своїм змістом структура естетичної культури відтворює систему реальних відносин особи з навколишнім світом: подіями, явищами, процесами, людьми. Вона спирається на особистісну естетичну культуру, як таку індивідуальну морально-духовну конструкцію, в якій найбільш яскраво втілюється компонент соціально-спрямованої діяльності, націленої на вдосконалення себе і довкілля в інтересах вищих естетичних та етичних цінностей. Духовна суть естетичної культури особистості найбільш повно і яскраво втілюється в сукупності естетичних характеристик індивіда, які є компонентом структури особистості, що називається загальною естетичною культурою. З одного боку в ній яскраво представлено етичний аспект особистості, з другого – витонченість і вишуканість його в реальних стосунках і поведінці, що разом і справляє враження високої духовності, яка є ознакою добре вихованої й освіченої людини з високим рівнем загальної культури [2].

Таким чином, процес з'ясування структури такого феномену як загальна естетична культура студента класичного університету як майбутнього педагога дозволило дійти до таких висновків:

1. Студенти інтуїтивно тягнуться до всього прекрасного. Вони бажають знати, що є прекрасне в довкіллі та мистецтві.
2. Студенти виявили бажання у вільний від навчання час відвідувати заняття з постанови голосу.
3. Майбутній педагог мріє бути красивим (як про те писав А. Макаренко), і духовно багатим (як доводив це В. Сухомлинський) і володіти елементами артистизму.
4. Студент бажає бути здоровим і володіти вишуканими манерами і прийомами морально-естетичного загартування.
5. Усі студенти готові у вільний від основних занять час займатися різними видами художньої та літературної діяльності.
6. Ординарний студент має реальну можливість опанувати красивою поставою голови (навчитися тримати свою фігуру у просторі легко і красиво), якщо постійно буде

вправлятися у дотриманні елементарних правил поведінки, вимог естетики в побуті, обстановці, одязі.

7. Розуміння краси внутрішнього світу і зовнішнього його вираження забезпечує необхідний рівень морально-естетичної поведінки і формування відповідного іміджу.

8. Окремим показником загальної естетичної культури студента є характерні особливості мовленнєвої діяльності. Маючи на увазі високе призначення мови, слова, мовленнєвої діяльності можна стверджувати, що вона є провідним елементом загальної естетичної культури студента.

9. Духовний розвиток студента є результатом усіх реальних факторів виховного впливу на студента.

10. Тільки єдність виховного впливу і самостійної роботи забезпечує бажаний рівень загальної естетичної культури студента.

11. Практичні заняття й участь у практиці виховної роботи школи зміцнюють рівень естетичної культури майбутнього педагога.

До системи ефективних умов, що впливають на належний рівень реалізації вимог естетичної культури належать:

- морально-психологічна спрямованість (і морально-психологічна установка) на те, що кожен студент одержує право і можливість бути красивим, бо все залежить від самого себе; для цього слід тільки бажати (поставити перед собою мету) та добирати відповідну інформацію (позитивні знання) і прагнути користуватися нею у повсякденному житті;

- систематичне вправління у виконанні правил красивої ходи, поведінки, мовленнєвої діяльності;

- розбудова міжособистісних взаємин на основі використання вічних вимог доброчинності, порядності, довіри, постійного сподівання на краще, буквально: «без надії – таки сподіватись», жити за законами краси, які є такими ж об'єктивними, як і суб'єктивними. Суб'єктивність у даному випадку є провідною умовою реальної вихованості та відповідності її рівню сучасних вимог;

- позитивно-естетичне сприйняття світу та прагнення внести якомога більше прекрасного в нього: думками, поведінкою, діяльністю, спілкуванням.

Таким чином, визначення структури естетичної культури особи студента має важливе наукове і практичне значення, бо допомагає зрозуміти суттєві процеси формування індивідуальності як носія відповідних громадських і загальнолюдських рис характеру та поведінки, а також успішно шукати конкретні педагогічні шляхи і технології здійснення основних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Капська А.Й. Педагогіка живого слова. К., 1997. 140 с.
2. Нечепоренко М.В. Естетика спілкування. *Наукові записки кафедри педагогіки ХДУ*. Харків: Основа, 1998. Вип. III. С. 78-81.
3. Сухомлинский В.А. Воспитание и самовоспитание. *Советская педагогика*. 1965. №2. С. 34-40.
4. Эстетика: Словарь/ Под ред. А.А. Беляева и др. М.: Политиздат, 1989. 447 с.
5. Юцевич Ю.Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу. Київ, 1998. 158 с.

Тетяна Потапчук, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри теорії та
методики дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Уляна Політовська, Ірина Базна,
магістранти кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НАРОДОЗНАВЧОГО СПРЯМУВАННЯ

Педагогічні умови – це результат цілеспрямованого відбору, констатування і застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей [1, с.317].

Перша умова – використання музики у побудови змісту роботи дітей.

Аналізуючи зміст і музичне рішення українських народних пісень, доходимо висновку про те, що в них віддзеркалюється історія України, її трудові будні, традиції, менталітет і вдача народу. В історичних піснях, думках оспівувалися доленосні події в житті народу, прославлялися герої, козаки. Любов до української пісні найприродніший та найглибший духовний початок людського життя. Адже кожна людина генетично несе в собі пам'ять тієї музичної свідомості, на якій в далекому минулому вона зросла. Могутня сила фольклору в житті кожного з нас – незаперечна. Він сприяє виникненню любові до сформованих упродовж віків уявлень про сутність людини, її духовність, красу та гармонію з довкіллям.

Н. Морозова стверджує, що українська народна музика розповідає про «довгу вікову дорогу, яку пройшов український народ у своєму духовному розвитку, та висвітлює в історичній перспективі перехрещення культурних впливів», які залишили значний відбиток у народній музичній культурі [4, с.19].

Таким чином, відображаючи духовний світ українського народу, його високі моральні та естетичні ідеали, українська музика містить у собі невичерпний потенціал для формування етно-художньої культури у дітей дошкільного віку. Використання фольклору у поєднанні з музикою виховує такі моральні якості, як любов до народних традицій, обов'язок, честь, гідність, доброзичливість. Український музичний фольклор сприяє розвитку мислення, мовлення, уяви, емоційної чуйності й почуття гумору.

Друга умова. Створення ситуацій успіху у пізнавальній діяльності

В. Сухомлинський зазначав: «Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил, що народжує енергію для подолання труднощів, бажання вчитися» [5, с. 8].

Високий рівень пізнавальної активності формується тільки в тому випадку, якщо дитина випробує успіх у ході і результаті своєї пізнавальної діяльності. Однак, при цьому необхідно розділити поняття «успіх» і «ситуація успіху». Ситуація – це поєднання умов, які забезпечують успіх, а сам успіх – результат подібної ситуації [2, с. 30].

Успіх, насамперед, зв'язаний з почуттями радості, емоційного підйому, які відчуває людина в результаті виконаної роботи. Пам'ятаючи про ці позитивні емоції, суб'єкт діяльності й наступного разу візьметься за подібну роботу. Все це сприяє формуванню позитивного активного ставлення дитини до пізнання, стимулює його пізнавальну активність.

Успіх суґубо індивідуальний. Значущість його все-таки визначається нормами, установленими заздалегідь: дитина щоразу змушена звіряти свої досягнення із запропонованим рівнем. Таким чином, ситуацію успіху у пізнавальній діяльності можна представити як комплекс оптимальних прийомів, що сприяє включенню кожної дитини дошкільного віку в активну навчальну діяльність на рівні його потенційних можливостей і розвиває ці можливості, впливаючи на емоційно-вольову й інтелектуальну сфери особистості [2, с. 5].

Вихователь, виходячи із власного професійного й творчого потенціалу, визначає той шлях у процесі навчання, що забезпечує організацію умов для досягнення успіху дітей дошкільного віку, або ситуацію успіху.

Третя умова. Включення дітей у дидактичні ігри, основані на актуальному матеріалі з української народної культури

Потреба у розвитку пізнавальних інтересів дітей з урахуванням дидактичних можливостей ігор. У грі, по-перше, формуються мотиви й інтереси дітей (виграти й пізнати, навчитися діяти, приймати правильні рішення, відшукати вихід із ситуації, що створилася); по-друге, дії виконуються відповідно до певних правил і норм діяльності; по-третє, у грі чітко прослідковуються операційні компоненти діяльності; по-четверте, діти природно включаються у соціальні, особистісні, групові відносини [6, с. 27] і при цьому засвоюють певний обсяг навчального матеріалу, дізнаються про нове.

У науково-методичній літературі виокремлено технологічну структуру гри, до якої належать такі елементи: настанова на гру, завдання, правила гри, ігрові ситуації, ігровий стан, сюжетно-ігрові дії, результат гри.

Доцільно використовувати такі ігри, для організації яких не потрібні тривала підготовка обладнання, запам'ятовування громіздких правил, натомість передбачається швидка відповідь, зосередження мимовільної уваги більшості дітей.

Вибір української народної культури спрямованості більшості пізнавальних ігор обумовлений надзвичайно великим потенціалом краєзнавства, що поєднує у собі значний обсяг матеріалу з географії, історії, традицій, культури народів, їх виробничої діяльності. Доцільними доповненнями цим видам діяльності для розвитку пізнавальних інтересів засобами української народної музики є народні танці, хороводи, елементи народних свят, ритуалів, обрядів, ігор з етнічним змістом і багато чого іншого. Усе це допомагає прилучати дітей до народного мистецтва, розкривати особливості фольклору, залучатися до світу народних традицій й формувати прагнення до наслідування, розповсюдження й примноження етно-художньої культури народу.

Зазначені педагогічні умови будуть сприяти розвитку пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку, якщо будуть впроваджуватися у комплексі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Анохина Г.М. Педагогика; ред. О.А. Абдуллиной. Ростов на Дону : Феникс, 2002. 512 с.
2. Аристова Л.П. Активность учения школьника. Москва : Просвещение, 2008. 139 с.
3. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник. Харків : ОВС, 2012. 400 с.
4. Морозова Н. Г. О познавательных интересах. Москва : Высшая школа, 1999. 356 с.
5. Сухомлинський В.О. Інтерес до навчання – важливий стимул навчальної діяльності учнів. Вибр. твори в 5-ти т. Т.5. Київ : Рад. школа. 1980. С.7–17.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю. В 5-ти т. Т.5. Київ : Рад. школа. 1980. С. 387–392.

Тетяна Потапчук, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри теорії та
методики дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Ілона Прокоп, Наталя Мрічко,
магістрантки кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

РОЛЬ ХУДОЖНІХ І КОНСТРУКТИВНИХ УМІНЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ РІЗНИХ ПОКИДЬКОВИХ МАТЕРІАЛІВ

Уміння є одним з найважливіших компонентів розвитку дитини старшого дошкільного віку. Якісна підготовка вихователя до проведення роботи з художньої праці в дошкільному закладі передбачає формування таких умінь, від яких буде залежати результативність цієї роботи. Достатній рівень володіння ними допоможе педагогу постійно творчо розвиватися і розвивати творчий потенціал дитини.

Сутність поняття «уміння» в узагальненому розумінні трактується як спосіб виконання дії чи системи дій, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок.

Знання визначається як особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності. Суб'єкт повинен застосовувати знання у практичній діяльності.

Є. І. Бойко вважав, що «уміння, виражене у дітей старшого дошкільного віку у вигляді готовності до дії, і являє собою певну систему знань і навичок, тобто продукт їх функціонального поєднання» [3, 43].

С. І. Кисельгоф відмічає, що уміння «являє собою не механічну комбінацію навичок, а кожний раз новий «сплав» знань, навичок і творчих можливостей дитини». На його думку, основу умінь складає використана у відповідності з поставленою метою система знань і навичок при виконанні певних дій. Він також вважає, що основою умінь можуть бути не тільки відповідні операції, але й знання і навички, набуті при виконанні нових завдань. Дитина, виконуючи завдання, що стоять перед нею, спирається на вже засвоєні знання та навички, хоча раніше вони не були безпосередньо пов'язані із завданнями, які вона вирішує зараз [6, с.152].

На думку Л. Д. Кудряшової, уміння – це знання, що включені в певну діяльність. Ми погоджуємося з думкою З. І. Ходжави, який визначає уміння як створення нового, своєрідного творчого моменту в практиці суб'єкта, як здатність свідомо і самостійно виконати те чи інше завдання [1, с.21].

Ми цілком погоджуємося з думкою В. В. Каплинського, який визначає уміння як «внутрішні моделі майбутньої діяльності, що забезпечують її результативність у змінених умовах» [7, с.4].

У плані професійної діяльності під «умінням» ми розуміємо здатність виконувати дії, що потребують самостійного, творчого застосування набутих знань і навичок в умовах, відмінних від тих, у яких вони набувалися.

Здійснений аналіз педагогічної і психологічної літератури дозволив виділити характерні особливості умінь, а саме:

1) усвідомленість, тобто всі дії або системи дій потребують осмислення, поетапності свідомої регуляції і контролю;

- 2) складність структури (уміння ґрунтуються на основі функціонального поєднання знань і навичок, а також таких якостей особистості як прагнення до творчості);
- 3) гнучкість (структура умінь постійно поновлюється: вдосконалюються знання і навички; уміння дає можливість виконання дій не тільки в звичних, але і в нових умовах);
- 4) поетапність формування (від початкових умінь до творчих; чим досконаліше уміння, тим більше в ньому проявляється творчість).

У нашій роботі ми розглядаємо формування художніх і конструктивних умінь, що є уміннями спеціальними і специфічними. Кожний вид діяльності потребує умінь. Всі ці уміння ґрунтуються на спільних психічних властивостях, які набувають специфічних особливостей в кожній діяльності відповідно до її змісту.

Спеціальні уміння – це уміння в тій галузі діяльності, якій навчають дітей: уміння малювати, конструювати, ліпити, вишивати та ін.

В нашому дослідженні такою діяльністю є художня праця, яка має свою специфіку, що виражається у застосуванні певних прийомів обробки покидькових матеріалів, технології виготовлення виробів, їх художнього оформлення.

Аналіз програм [2; 5; 8] дозволив створити програму з художньої праці, приділивши належну увагу роботі з різних покидькових матеріалів як засіб розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку для дошкільних установ, визначити зміст, специфічні і структурні компоненти художніх та конструктивних умінь.

Художні уміння при роботі з різними покидьковими матеріалами:

- уміння добирати засоби для відображення художнього образу;
- скласти план-схему виготовлення виробу;
- розробляти ескіз декоративної композиції;
- добирати і поєднувати кольорові сполучення;
- узагальнювати і підкреслювати колір у декоративному оформленні порівняно з реальним;
- уміння передавати образну виразність предмета, підкреслювати ідею задуму допоміжними елементами;
- створювати композиції з реальних об'єктів (листя, квітів, жолудів тощо), переробляти їх на декоративні;
- узагальнювати і переробляти реальні мотиви у декоративні;
- узагальнювати образ, виражати асоціативність, стильову єдність;
- взаємопов'язувати матеріал, форму і декорування виробів, їх залежність від призначення;
- прикрашати вироби з тканин художніми швами і накладними аплікаційними елементами.

Конструктивні уміння при роботі з різними покидьковими матеріалами:

- володіти технологією обробки різних матеріалів;
- добирати матеріали за їх властивостями в залежності від призначення і конструкції виробу;
- скласти план послідовності виконання роботи;
- уміння комбінувати форми при виготовленні виробів з паперу, картону, природного та покидькового матеріалів;
- передавати характерні особливості форми, пропорції, розміру предметів, а також взаєморозміщення і взаємозв'язок частин;
- знаходити кілька рішень на одну тему, вибирати більш доцільне;
- враховувати зв'язок між призначенням і характером конструкції виробу;
- добирати способи з'єднання частин виробу.

Для дошкільних закладів зміст художньої праці розкритий у програмі «Дитина», «Малює».

Так, наприклад, І. Т. Риндін та Л. О. Риндіна, І. О. Павлюк вважали, що формування художніх умінь в процесі живопису відбувається в ході виконання творчих

вправ. Розвивальне навчання потребує такого рівня засвоєння дітьми знань, умінь і навичок, на якому вони в майбутньому зможуть самостійно застосовувати їх в нових умовах. Система вправ повинна бути побудована таким чином, щоб діти могли самостійно застосовувати їх у вирішенні нових завдань. Іншими словами, вправи повинні формувати уміння і навички, яким властиві рухомість, пластичність, пристосування до різних ситуацій. Однією з умов формування необхідних умінь і навичок в процесі навчання є створення ситуацій, які моделюють варіативні умови діяльності [4, с.36].

Б. Ф. Григор'єв підкреслював, що важливу роль у формуванні художнього смаку дитини і прищеплення їй практичних умінь і навичок роботи з конструкційними матеріалами відіграє декоративно-прикладне мистецтво, оскільки воно поєднує в собі технічні прийоми ручної і механічної обробки матеріалів, творчість і знання основ композиції. Автором були запропоновані творчі завдання на створення дітьми декоративних виробів з граверно-медальєрної обробки в певній техніці за затверджуючим проектом, а також створення виробів копіюванням з частковою переробкою композиції [1, с.3].

Отже, для успішної художньо-декоративної діяльності дитини необхідний високий рівень художнього сприйняття, що виявляється, в умінні тонко відчувати форму, колір, в усвідомленні емоційно-виразних сторін об'єкту, умінні здійснювати відбір художніх засобів, що дозволяють передати його образний зміст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ананьїн С.А. Трудове виховання. Його минуле і сучасне. Київ: Книга, 2004. 134 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / За науковою редакцією О. Л. Кононко. Колектив авторів. Київ : Ред. ж-лу «Дошкільне виховання», 1999. 70 с.
3. Бойко Е.И. К постановке проблемы и навыков в современной психологии. *Педагогика*. 1995. №11. С. 41-54.
4. Ганжа П.О. Таємниці українського рукомесла. Київ : Мистецтво, 2006. 192 с.
5. Державна національна програма «Освіта» Україна ХХІ ст. *Дошкільне виховання*. 1994. №2. С. 10-25.
7. Кисельгоф С.И. Формирование у студентов педагогических умений и навыков в условиях университетского образования. Київ : Украина, 1993. 152 с.
8. Каплинский В.В. Формирование коммуникативных умений будущего учителя на основе проблемных педагогических ситуаций: Київ : Наука, 1999. 201 с.
6. Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку. Київ : ВІПОЛ, 1999. 286 с.

*Лілія Потапук, канд. пед. н.,
доцент, Луцький національний
технічний університет*

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ЯК СПОСІБ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Одним із найважливіших завдань модернізації вищої освіти в Україні є забезпечення якості підготовки спеціалістів з різних галузей на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання стане доступним за умови покращення і часткової реорганізації педагогічних методик за допомогою впровадження так званих інноваційних технологій навчання. Сьогодні час не стоїть на місці і на фоні розвитку цих технологій, а також під впливом нової кредитно-модульної системи, на яку перейшли заклади вищої освіти, все більш перспективним стає розробка та використання електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК) як способу модернізації освітнього процесу.

ЕНМК – це електронне видання, що включає сукупність нормативних та навчально-методичних матеріалів, які сприяють ефективному засвоєнню студентами навчального матеріалу, що входить до робочої програми дисципліни (або блоку дисциплін), передбаченої

навчальним планом. У ці дидактичні системи інтегруються прикладні програмні продукти, бази даних, різні засоби і методичні матеріали, що забезпечують освітній процес [4].

Розробкою теоретичних і практичних засад впровадження інформаційних комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес займалися М. Жалдак, Н. Морзе, О. Співаковський. Проблеми розробки електронних навчальних видань і їх компонент досліджували О. Баликіна, А. Башмаков, М. Беляєв, В. Биков, В. Волинський, С. Григор'єв, В. Гура, М. Хоменко, О. Черноус та ін.

Основна мета створення ЕНМК – надати студентам повний комплекс навчально-методичних матеріалів для здійснення самостійного індивідуального вивчення дисципліни. ЕНМК призначені для вивчення предмету від початку до кінця навчальної програми, передбачають усі види навчальної діяльності: одержання інформації, практичні заняття, контроль знань та ін. [1, с. 41].

ЕНМК повинен забезпечити усі основні етапи педагогічного процесу: повідомлення навчальної інформації і її сприйняття; закріплення й удосконалення знань, умінь і навичок; їх застосування й контроль.

Основними дидактичними можливостями електронного засобу навчального призначення (ЕНМК) є: урізноманітнення форм подання інформації; урізноманітнення типів навчальних завдань; створення навчальних середовищ, які забезпечують «занурення» учня в уявний світ, у певні соціальні й виробничі ситуації; забезпечення негайного зворотного зв'язку, широкі можливості діалогізації навчального процесу; широка індивідуалізація процесу навчання, використання основних і допоміжних навчальних впливів, розширення поля самостійності; широке застосування ігрових прийомів; широкі можливості відтворення фрагментів навчальної діяльності (предметно-змістовного, предметно-операційного і рефлексивного); активізація навчальної роботи учнів, посилення їх ролі як суб'єкта навчальної діяльності (можливість обирати послідовність вивчення матеріалу, визначення міри і характеру допомоги тощо); посилення мотивації навчання тощо [3].

З огляду на зазначене вище вважаємо, що ЕНМК має містити певні інформаційні компоненти, які необхідні для вивчення конкретної дисципліни. Серед них можемо виділити:

1. Відомості про автора (авторів).
2. Вступна частина, яка включає методичні вказівки для студентів і викладачів щодо використання ЕНМК.
3. Типові програми дисципліни (навчальна і робоча).
4. Теоретичний матеріал (конспекти лекцій, довідкові матеріали; підручники / навчальні посібники, які розроблені викладачами кафедри, конспекти (тексти, схеми) лекцій у електронній формі (електронний підручник/навчальний посібник/інтерактивний комплекс, файл зі змістом матеріалу, що викладається на лекціях, файл із роздатковими матеріалами).
5. Ілюстративний матеріал (презентації, анімації, аудіо- і відео ілюстрації, інтерактивні плакати, інтелектуальні карти знань і т. п.).
6. Питання, тести й завдання за окремими темами лекцій (змістовими модулями навчальної дисципліни) для самоконтролю студентів. Підсумкові тести для самоконтролю.
7. Практикум (збірник завдань, методичні вказівки і завдання лабораторного практикуму, приклади розв'язання завдань і т. п.)
8. Рекомендована література (основна, додаткова, Інтернет-ресурси).
9. Глосарій (тлумачний словник термінів – упорядкований перелік спеціальних термінів, зміст яких вимагає пояснення, що зустрічаються в тексті лекцій навчальної дисципліни, за темами лекцій або за абеткою).
10. Блог автора для спілкування зі студентами.

Впровадження в освітньому процесі ЕНМК підкреслює комплексний підхід до навчання в цілому. Він розрахований не лише на студентів, а й на підготовку викладачів та інших зацікавлених сторін, які беруть участь в освітньому процесі, що вказує на використання принципу аналізу зацікавлених сторін, тобто не лише суб'єкта, а й об'єкта навчання. Наступною особливістю, що свідчить про доцільність використання ЕНМК, є те,

що перед початком вивчення курсу студент не володіє компетенціями у певній предметній галузі, проте після його завершення, він стає фахівцем зі сформованими компетенціями, формування яких відбувалось з безпосереднім використанням інформаційних технологій і засобів оцінювання знань.

Впровадження ЕНМК активізує розвиток у студентів внутрішніх мотивів і умінь здобувати й оновлювати знання, збагачувати досвід інноваційними технологіями, використовувати комп'ютерну техніку для пошуку й використання інформації, оволодівати навичками самостійної роботи в процесі вивчення дисциплін, що вказує на необхідність його використання в процесі підготовки майбутніх фахівців.

Отже, ЕНМК є складовою інформаційного освітнього середовища закладу освіти. Вони дозволяють організувати плануючу, пізнавальну, організаційну, методично спрямовану діяльність студентів, що орієнтована на володіння навчальною дисципліною, яка здійснюється самостійно без прямої підтримки викладача за умов підтримки її інформаційно-комунікаційними технологіями. Розроблені ЕНМК сприяють якісному засвоєнню змісту матеріалу як під керівництвом викладачів, так і самостійно; забезпечують диференційований підхід до студентів залежно від рівня їхньої підготовки; індивідуалізують навчання; дають можливість педагогові здійснювати систематичне оцінювання результатів навчання і керувати процесом; стимулюють самоконтроль студентів; активізують їхню пізнавальну діяльність; підвищують самостійність; сприяють формуванню стійких практичних навичок роботи; підвищують результативність освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Положення про навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни. URL: <http://www.matbnau.in.ua/teacher/nmk.pdf> (дата звернення 06.05.2020).
2. Буйницька Оксана Петрівна. Використання електронних навчально-методичних комплексів в процесі фахової підготовки студентів. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/527-Article%20Text-1754-1-10-20111202.pdf> (дата звернення 07.05.2020).
3. Нікуліна А.С., Максименко Ю.Б. Інноваційні педагогічні технології навчання професії. Донецьк : «Норд Комп'ютер». 2005. 385 с.
4. Семенюк М.Ю. Електронний навчально-методичний комплекс як інноваційний засіб у сучасному навчальному процесі. *Сучасна вища освіта: проблеми та перспективи* : зб. тез доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (22 березня 2018 р., м. Дніпро). Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. С. 161 – 162.

Тетяна Прокопович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри теорії, історії музики та методики музичного виховання, Рівненський державний гуманітарний університет
Інна Чалик, магістрантка кафедри теорії, історії музики та методики музичного виховання, Рівненський державний гуманітарний університет

ДО РОЗГЛЯДУ ПОНЯТТЯ «ХУДОЖНІЙ СМАК»

Автори зазначають, що художнім називається все, що стосується мистецтва, то ж естетичний смак щодо мистецтва – художній смак. Та слід зауважити, що художній смак має і свої особливі риси, головна з яких полягає в тому, що художній смак – здатність правильно розуміти і естетично оцінювати художні твори й створювати естетично виразні твори мистецтва. Це залежить від того, наскільки добре особистість розбирається в мистецтві, наскільки глибоко його розуміє. Отже, художній смак потребує певної художньої освіченості особистості [5, с. 34–35].

З науковцями погоджується Л. Левчук (1997), яка тлумачить художній смак як особливу модифікацію естетичного смаку. Вона зазначає, що оскільки змістом мистецтва є та ж сама система суспільних цінностей, то й художній смак стає предметом суперечок, в усякому разі відтоді, як виникло саме поняття «смак». Суперечки щодо смаків є лише моментом у всезагальному процесі розвитку суспільства та його самопізнання, визначення сенсу життя і особистого життєвого шляху. То ж науковець розглядає художній смак як: 1) перетворення естетичного смаку; 2) результат взаємовідносин особистості з творами мистецтва під впливом рівня художньої освіти; 3) показник взаємовідносин особистості і суспільства через мистецтво [2, с. 57].

Отож охарактеризуємо аспекти художнього смаку.

Перший аспект поділу пов'язаний із професійною належністю їх носіїв. Перш за все мова йде про професійно орієнтовані смаки, тобто смаки професіоналів мистецьких галузей. Та, зважаючи на умови праці, її характер, зміст, що також накладають відбиток на особливості естетичного сприйняття представників різних професій, можна стверджувати про наявність смаків у представників багатьох інших і навіть не мистецьких професій [378, с. 69-70]. Нам важливо розглядати цей аспект, бо для дітей молодшого шкільного віку вчитель є взірцем. Професія вчителя виділяється своєю унікальністю. Вона передусім публічна. Його всі бачать, спостерігають за ним: безпосередньо в класі, на вулиці, у магазині, вдома, на прогулянці. І всюди він має бути прикладом, взірцем для наслідування представниками різних поколінь [3].

Приклад учителя має велику виховну силу. В українському менталітеті вчитель завжди займав верхню сходинку серед духовних поведирів народу. К. Ушинський (1952) неодноразово наголошував: «У вихованні все повинно базуватись на особі вихователя, тому що виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості» [7, с. 123]. Тому якщо у вчителя несформований художньо-естетичний смак, то спроби сформувати його в учнів будуть марними [1, с. 82–85].

Другий аспект поділу, пов'язаний зі статтю людини. Загальноновизнано, що жіночі смаки є більш емоційно забарвленими. Саме жінкам притаманна естетична обдарованість, яка виявляється в оформленні інтер'єра, в одязі, аксесуарах, оригінальності зовнішнього вигляду. При чому можуть існувати суттєві відмінності в залежності від віку, освіченості, заможності, приналежності до мистецтва, професії. Чоловічі ж смаки відображають в основному їх професії, ремесло, рівень майстерності, наявність певних уподобань, навичок, умінь, захоплень. Тому слід враховувати цей аспект у процесі формування художньо-естетичного смаку у дітей молодшого шкільного віку.

Третій аспект – поділ смаків за національними та етнічними ознаками. Національні смаки яскраво проявляються в оформленні осель, одягу, особливо це збереглося в сільській місцевості, де ще переважають національні традиції, обряди, уподобання. За смаками розрізняються також традиційні народні страви, причому не тільки їх фізіологічний смак, а й оформлення самих страв і столу. Тому, під час ознайомлення з національними та етнічними особливостями, постає необхідність, перш за все, враховувати надбання регіональної культурно-історичної спадщини.

Неможливо побудувати стратегію своєї життєдіяльності без урахування багатовікового досвіду і традицій попередників. Ті чи інші традиції діють у будь-якому суспільстві, в усіх сферах суспільного життя. Традиції забезпечують успадкування цінностей, зокрема етнокультурних. Збереження цих надбань українського народу є завданням історичної значущості. Тому прогресивна педагогічна думка орієнтує педагогічний і культурний загал на необхідність збереження ціннісного ядра своєрідної національної культури – української традиційної народної культури [4, с. 5].

Четвертим аспектом є поділ смаків на власні та запозичені. Особливо цю градацію слід враховувати у молодшому шкільному віці, коли дітям притаманна схильність до наслідування. Учні прагнуть бути схожими на відомих акторів, моделей, літературних героїв та інших знаменитостей. Саме по собі явище позитивне, хоча й досить складне. Адже при

наслідуванні чужих смаків відбувається певна їх уніфікація, хоча разом з тим спостерігається й урізноманітнення, індивідуалізація, оскільки запозичення чужих смаків та уподобань, як правило, не є механічним, а йде з урахуванням індивідуальних рис, особливостей кожної особистості [6, с. 69–70]. Мало хто з дітей молодшого шкільного віку знає про видатних діячів культури, науки і техніки регіону, а саме вони мають стати взірцем для наслідування молодим поколінням.

П'ятий аспект пов'язаний з розрізненням смаків за віком їх носіїв. У різні вікові періоди спостерігаються й різні смакові переваги, симпатії та антипатії. Це відображається і в кольорі одягу і предметах побуту, інтер'єрі, життєвому ритмі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блудова Ю. О. Формування художньо-естетичного смаку майбутніх вчителів початкових класів у процесі фахової підготовки. Проблеми та перспективи розвитку освіти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17-18 квітня 2015 р.). Херсон : Гельветика, 2015. С. 82–85.
2. Левчук Л. Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття : навч. посібник. К.: Либідь, 1997. 224 с.
3. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання : навч. посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с. (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).
4. Семенова М. О. Виховання учнів основної і старшої школи засобами фольклористично-етнографічної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків, 2005. 279 с.
5. Скатерщиков В. К. Твой эстетический вкус. Москва : Знание, 1983. 132 с.
6. Стрілько В. В. Формування естетичних смаків старшокласників у роботі загальноосвітньої школи. Харків : Колегіум, 2011. 252 с.
7. Ушинский К. Д. Выбранные педагогические творения : в 2-х т. : пер. с рос. / за ред. О. И. Пискунова. Київ : Рад. школа, 1983. Т. 1 : Теоретичні проблеми педагогіки. 488 с.

Ірина Пундик, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, Горохівський коледж Львівського національного аграрного університету

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА»

Принцип спрямованості курсу зарубіжної літератури повинен узгоджуватися з важливими компонентами освітнього процесу: всебічний інтелектуальний і психічний розвиток особистості, яка здатна до активної участі у плануванні та реалізації освітньої діяльності, самоосвіти. Мету навчання зарубіжної літератури визначає зміст освітнього процесу, який полягає у формуванні в студентів іншомовно-мовленнєвої компетенції, в ході якого вирішується завдання освітнього, виховного і розвивального характеру.

Головні ідеї формування особистості студента, особливо його інтелектуальної сфери, обґрунтовують І. Д. Бех, В. В. Рибалка, І. О. Зимна.

Постановка завдання. Дослідити значний вплив літератури на формування особистості учасників освітнього процесу, роль зарубіжної літератури як важливого фактора інтелектуального розвитку студентів.

Зарубіжна література – це навчальна дисципліна немовного вищого навчального закладу, що містить у собі великі резерви для філологічної освіти студентів. Це дуже важливо для справи виховання, особливо інтелектуального, якщо взяти до уваги, що інтерес до філології здавна був супутником справжньої освіченості та інтелігентності, яка, в свою чергу, є ознакою справжнього професіоналізму. Філологічна освіта формує первинні інтелектуальні смаки, без яких не можуть бути сформовані фахові компетентності

майбутнього спеціаліста.

Зарубіжна література як навчальна дисципліна виконує практично всі функції загальноосвітньої та соціокультурної підготовки студентів, що має велике виховне значення, у тому числі й для формування фахових смаків. Вивчення літератури сприяє також розвиткові пізнавальних і творчих функцій психіки. Розвиваються дуже важливі для майбутнього спеціаліста інтелектуальні функції аналізу та синтезу, узагальнення, абстрактне мислення. Вивчення дисципліни сприяє формуванню світогляду майбутнього фахівця. Тому, добираючи матеріал для самостійного читання, не слід забувати про виховний фактор, долучати студентів до кращих зразків світової класики.

Не меншої уваги потребують і зв'язки з мовою. Як зазначено в програмі навчальної дисципліни «Зарубіжна література», важливим аспектом підготовки студента є надання йому в процесі оволодіння змістом навчальної дисципліни не лише літературної, а й мовної освіти. Мовні культурологічні зв'язки реалізуються у порівнянні перекладу іншомовного твору з оригіналом; збагаченні словникового запасу студентів через афоризми, крилаті вислови, які прийшли з творів літератури; застосуванні ситуацій творчого осмислення матеріалу, що обговорюється; роботі над вдосконаленням усного і писемного мовлення; власній літературній творчості студентів [1, с. 76].

Важливим чинником формування інтелектуального розвитку здобувачів освіти при вивченні зарубіжної літератури є виявлення та усвідомлення естетичних якостей самої мови, її гармонійності. Усе це справляє дієвий вплив на естетичні почуття, естетичну культуру молоді, інтелектуальний смак, як необхідні компоненти гармонійно розвиненої особистості, майбутнього фахівця.

Зарубіжна література є загально визнаним засобом міжкультурної комунікації, ефективним важелем розвитку освітнього і культурного потенціалу, інтелектуальних здібностей студента. Оволодіння змістом навчальної дисципліни «Зарубіжна література» у немовному ВНЗ детермінується ефективністю самостійної роботи студентів. Самоосвітня діяльність впливає на розвиток їх інтелектуальної сфери, ініціативи, самостійності, активності студентів, які зроблять саморозвиток і самоосвіту майбутнього фахівця ефективнішими [3, с. 536].

Для ефективного формування інтелектуальних умінь студентів у освітньому процесі визначаємо такі педагогічні умови: використання особистісного підходу у формуванні завдань; створення проблемних ситуацій на заняттях; застосування системи завдань для позааудиторної самостійної роботи студентів з довідковою літературою; завдання на побудову висловлювання; завдання на аналіз термінів; завдання на редагування тексту; самостійне узагальнення знань наприкінці вивчення теми у вигляді доповідей, повідомлень, мультимедійних презентацій [2, с. 240]. Студенти навчаються самостійно оволодівати новими знаннями та іншомовною інформацією. Такий підхід до вивчення дисципліни «Зарубіжна література» сприяє формуванню дипломованого фахівця з інноваційним типом мислення, здатного до інноваційного типу діяльності.

Висновки. «Зарубіжна література» як навчальна дисципліна містить в собі великі резерви для формування комунікативної компетенції студентів, їх загального, інтелектуального розвитку, фахових смаків, оскільки вона має чітку визначену виховну спрямованість, бере на себе всі функції загальноосвітньої та соціокультурної підготовки студентів як майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атаманчук П. С. Дидактичні особливості формування освітнього середовища з ТЗН : навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський : ФОП Сиса О. В, 2008. С. 76.
2. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2012. С. 240.
3. Гороль П. К. Сучасні інформаційні засоби навчання : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2007. С. 536

*Олена Пуш, кандидат педагогічних наук,
заступник директора з навчально-виробничої
роботи, Луцький педагогічний коледж*

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ РОБОТИ У ЛУЦЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Важливою складовою фахової підготовки студентів Луцького педагогічного коледжу є виробниче навчання. Сьогодні воно ґрунтується на запровадженні елементів дуальної форми здобуття освіти, посиленні ролі роботодавців у професійному становленні майбутніх педагогів, оптимальному поєднанні теоретичного навчання студентів з практичним досвідом роботи в освітніх установах різних типів. Саме тому Луцький педагогічний коледж активно співпрацює з базовими закладами загальної середньої та дошкільної освіти, дитячими закладами оздоровлення і відпочинку Волинської області. Угоди, укладені з керівниками цих установ, дозволяють забезпечити проходження практики студентів у кращих педагогів, оптимально використовувати у підготовці майбутніх фахівців навчально-методичні, інформаційні ресурси базових закладів.

У коледжі налагоджена чітка система організації всіх видів практики, яка сприяє планомірній адаптації здобувачів вищої освіти до професійної діяльності.

Практика з позакласної та позашкільної виховної роботи дозволяє майбутнім учителям початкових класів, музичного мистецтва, фізичної культури отримати перший досвід педагогічної комунікації, навчитись організовувати освітнє середовище, здійснювати наскрізне виховання учнів на уроках. Студенти, які здобувають освіту за спеціальністю Фізична культура і спорт, проходять пропедевтичну практику у закладах загальної середньої освіти та спортивних школах: ознайомлюються із специфікою навчально-тренувального процесу дітей різного віку і статі, вчать дозувати фізичне навантаження на різних етапах підготовки спортсменів, раціонально використовувати обладнання.

Пробна педагогічна практика спрямована на апробацію професійних компетентностей студентів: моделювання навчальних занять в умовах закладів загальної середньої та дошкільної освіти, застосування сучасного методичного інструментарію у роботі з дітьми дошкільного віку та учнями, організація освітнього процесу на інтегровано-предметній основі, аналіз результативності використання форм освітньої діяльності.

Під час літньої практики студенти виконують функції вихователів, педагогів-організаторів, вожатих, керівників гуртків і секцій, музичних керівників, рятувальників, інструкторів з фізкультури та спорту у закладах оздоровлення і відпочинку різного типу.

Майбутні вчителі початкової ланки у процесі проходження практики «Перші дні дитини у школі» ознайомлюються із особливостями адаптації учнів шестирічного віку до шкільного життя. Студенти спостерігають за специфікою проведення ранкових зустрічей, уроків з першокласниками, облаштування осередків освітнього простору Нової української школи.

Переддипломна практика – завершальний етап професійної підготовки студентів коледжу. Вона передбачає комплексний моніторинг рівня сформованості фахових компетентностей у студентів випускних курсів, дозволяє окреслити перспективи їх працевлаштування.

Для ефективної підготовки студентів до різних видів практики викладачами коледжу розроблено локально-нормативну, планувальну та звітно-облікову документацію з виробничого навчання, створено відповідну навчально-методичну базу. Кабінети фахових методик оснащені каталогізованими дидактичними матеріалами для проведення навчальних занять, фізкультхвилинок та виховних заходів у початковій школі; різними видами театрів та комплексом дидактичних ігор для дітей дошкільного віку; системою відео-уроків з використанням Smart-дошки; упорядкованими електронними засобами навчального

призначення, аудіо- та відеозаписами для уроків фізичної культури, музичного мистецтва.

У коледжі постійно проводяться науково-методичні заходи, спрямовані на адаптацію змісту практичної підготовки студентів до роботи в умовах Нової української школи, творчі звіти-презентації діяльності літніх оздоровчих таборів перед розподілом студентів на літню практику, інструктивні наради та конференції за підсумками переддипломної практики, на які запрошуюються педагогічні працівники базових закладів дошкільної та загальної середньої освіти.

Виробниче навчання студентів коледжу здійснюється з урахуванням сучасних освітніх реформ, сприяє конкурентоспроможності, затребуваності молодих спеціалістів на ринку освітніх послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кіт Г. Г. Педагогічна практика в системі ступеневої підготовки вчителя початкових класів: навч.-метод. посіб. для студ. пед. закл. осв. (спеціальність: початкове навчання). Вінниця, 2007. 222 с.
2. Методичні рекомендації до проведення педагогічної практики студентів напряму підготовки 5.01010201 «Початкова освіта» / Упорядники Л.М. Прокопів, С.Ю. Довбенко, О.М. Сидорук; відповідальний за випуск Ю.М. Москаленко, Івано-Франківський коледж ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: 2015. 224 с.
3. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затверджене наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 р. № 93. ЗНД. Київ, 1993. №173. 24 с.

Надія Пушкар, викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик, Луцький педагогічний коледж

Марія Козігора, викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик, Луцький педагогічний коледж

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ПЕРШОКЛАСНИКАМИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИМОГ

Нова українська школа потребує професіонала, який зможе навчити, розвинути, виховати і соціалізувати дитину. Вперше на національному рівні прийнято «Професійний стандарт вчителя початкових класів» (2018), розроблений Міністерством освіти і науки України спільно з представниками освітянської спільноти [6]. Він визначає функції сучасного вчителя, професійні компетентності, знання, уміння і навички. Професійний стандарт є основою оцінювання кваліфікації вчителя початкової освіти та дороговказом для вищих учбових закладів, які готують таких фахівців. Постає завдання знайти інструменти якісної комплексної підготовки вчителів початкової освіти у відповідності до законів України «Про освіту» [4] та «Про вищу освіту» [3]. Проблема, що розглядається нами, є актуальною, оскільки реформування загальної середньої освіти розпочинається з першого класу.

Проблема підготовки вчителя була важливою завжди, її вирішенню присвятили низку праць зарубіжні та українські педагоги, зокрема А. Дістервег, Я. Коменський, К. Ушинський, Д. Дьюї, В. Сухомлинський та ряд інших. Вирішенню проблеми в контексті сучасних умов розвитку освіти присвячують свої дослідження знані психологи і педагоги, які розробляють проблему особистісно-орієнтованого навчання і виховання на всіх рівнях освіти (І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Ільченко, В. Моляко, О. Савченко, І. Якиманська). методисти та вчителі-практики [2, с. 52].

Метою статті є узагальнення результатів дослідження підготовки майбутніх учителів до роботи з першокласниками в умовах Луцького педагогічного коледжу.

Професійне становлення та розвиток майбутнього педагога залежить від усвідомлення ним завдань та вимог до професії. В умовах реформування початкової освіти актуальною є проблема змісту ціннісно-сислової сфери особистості майбутнього вчителя початкових класів, яка охоплює потреби, мотиви, інтереси, самосвідомість, спрямованість, ідеї, ідеали та цінності [5, с. 6].

Формування майбутнього вчителя початкових класів, який працюватиме з першокласниками, базується на створенні відповідних умов у Луцькому педагогічному коледжі, який ставить метою підготовку якісних фахівців освітньої галузі.

Керівництво забезпечило заклад висококваліфікованим науково-педагогічними кадрами, готовими до змін. Створений позитивний мікроклімат партнерських відносин між викладачами та студентами. Хороша технічна база для навчання. До послуг здобувачів педагогічної освіти електронна бібліотека. З вересня 2018 року розпочала роботу інноваційна навчально-тренінгова лабораторія «Нова українська школа», обладнана сучасними дидактичними засобами навчання, рекомендованими МОН України та належно технічно оснащена. Це дає можливість проводити сучасні заняття на високому рівні. Як показало опитування, майбутні вчителі початкової освіти задоволені рівнем викладання у коледжі. Викладачі упроваджують в практику досягнення сучасної науки, використовуючи інноваційні технології.

Значне місце в навчальному плані, який відображає зміст професійної підготовки майбутніх учителів, відведено дисциплінам психолого-педагогічного циклу, які сприяють усвідомленню важливості професії, мотивують до навчання. Головним їх завданням є підготовка майбутніх фахівців до розуміння проблем реформування та оновлення початкової освіти, формування відповідального ставлення до професії, забезпечення науковими знаннями щодо нових підходів та застосування їх у практичній діяльності.

Розроблена кандидатом педагогічних наук Луцького педагогічного коледжу Смалько О. В. і впроваджена в освітній процес робоча програма «Нові педагогічні технології НУШ» для студентів спеціальності 013 Початкова освіта освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст». Її виконання забезпечує формування у майбутніх учителів системи ключових компетентностей організації освітнього процесу в початковій школі, здатність на основі отриманої інформації формулювати комплексні аналітичні висновки, систематизувати, критично оцінювати і використовувати нову інформацію в контексті сучасних завдань роботи з першокласниками. Вона сприяє засвоєнню на теоретичному та практичному рівнях інноваційних педагогічних технологій та сучасних ефективних методик навчання.

Знання та володіння сучасними теоретичними основами освітніх галузей, окреслених Державним стандартом початкової освіти [1], Концепцією Нової української школи, інноваційними технологіями та методиками є надійною основою для проходження усіх видів педагогічної практики у кращих закладах загальної середньої освіти. Здобувачі вищої педагогічної освіти набувають професіоналізму на кращих зразках досвіду вчителів, вміло застосовуючи здобуті в коледжі знання та вміння. Вони отримують схвальні відгуки про свою роботу з учнями початкової школи, зокрема першого класу.

«Професійний стандарт вчителя початкових класів» визначає його важливу функцію – провадження педагогічних досліджень [6].

Здобувачі вищої педагогічної освіти вчать вести дослідження, вивчаючи навчальні дисципліни та під час педагогічної практики, формуючи навички, необхідні в майбутній професії.

Велике значення у підготовці фахівців високого класу має поставлена на високому рівні в Луцькому педагогічному коледжі позанавчальна робота, яка збагачує духовний світ кожного.

Завданнями вивчення педагогічних навчальних дисциплін перш за все є підготувати майбутніх фахівців початкової освіти до розуміння проблем реформування та оновлення початкової освіти, ознайомити з основними проблемами початкової освіти нашої країни; сформулювати відповідальне ставлення до ролі вчителя-реформатора, прагнення поповнювати свої знання, підвищувати професійну майстерність; застосовувати теоретичні знання з курсу у педагогічній практиці; виховувати відповідальне ставлення до своєї професії, прагнення до самовдосконалення; вміти організувати освітній процес, спрямований на удосконалення існуючої педагогічної системи тощо.

Здійснення комплексного підходу до підготовки фахівців початкової освіти на основі нормативних документів є основою їх самореалізації, самовдосконалення в майбутньому заради формування нового креативного покоління, здатного змінювати світ на краще.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Дубровська Л.О., Дубровський В.О. До питання підготовки майбутніх вчителів початкової школи у закладах вищої освіти. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2 (69.2). С. 52–55.
3. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики. Київ : КІС. 2004. С. 6–15.
6. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» : Наказ Міністерства соціальної політики України від 10.08.2018 № 1143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18>

Катерина П'явка, викладач акордеону циклової комісії народних інструментів, Луцький педагогічний коледж

Ігор П'явка, викладач акордеону циклової комісії народних інструментів, Луцький педагогічний коледж

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ У СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сьогодні в умовах докорінної реорганізації всіх галузей життєдіяльності українського суспільства проблема формування творчої особистості набуває особливої актуальності, адже саме у творчій діяльності має закладені перспективи соціального прогресу. Створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації його природних задатків визначається одним із стратегічних завдань реформування і розвитку національної системи освіти, адже могутність нашої держави визначається насамперед кількістю висококваліфікованих спеціалістів, що творчо ставляться до своєї справи і здатні своєю працею сприяти успішному розвитку науки, техніки, культури, мистецтва.

Глобалізація змін, що відбуваються у сучасному світі та культурі, вимагає переосмислення ролі окремих спеціальностей в мистецькій освіті. Відтак виникає необхідність у формуванні освітнього середовища, що має ознаки радикального відступу від традиційних педагогічних підходів. Ефективність розв'язання завдань фахової підготовки студентів залежить від прагнення самореалізації, наявності потреби у пошуках нових шляхів естетичного перетворення навколишнього середовища. [2, с. 48].

Враховуючи потребу сучасного суспільства у цілісних гармонійних особистостях

високого рівня культури, духовності та творчої активності, актуалізується проблема розвитку креативності особистості загалом та креативних здібностей студентів мистецьких факультетів зокрема.

Одним із пріоритетних напрямів реформування вищої освіти в Україні є гуманізація освітньої діяльності, спрямування освітнього процесу на формування творчої особистості майбутнього фахівця, створення умов для розкриття її талантів, духовно-емоційних та розумових здібностей.

Розвиток творчих здібностей був і залишається предметом уваги багатьох психологів і педагогів. Креативності та її природі, формуванню і прояву креативних здібностей, а також їх діагностиці присвячені дослідження Дж. Гілфорда, А. Грузенберга, О. Костюка, А. Кроніка, І. Павлова, К. Платонова, Я. Пономарьова, Є. Торренса, Х. Трік та інших. Визначення педагогічного контексту категорії «креативне мислення» і шляхи його розвитку представлені Г. Пауля, А. Петрова, В. Ружейро, Ч. Темпла та інших. [3, с.156].

Креативність в науковій літературі представлена в чотирьох аспектах як:

- продукт (результат мислення та інтелекту);
- процес (мислення, перетворення, характеристика процесу);
- якість (головна риса високо розвиненої особистості);
- здібності.

Важливим показником розвиненої креативної здібності студентів мистецьких факультетів є креативна готовність, яка проявляється в мотиваційно-творчій активності і спрямованості особистості на успіх у мистецькій діяльності; знанні прийомів і способів вирішення професійно-практичних завдань, умінні творчо використовувати їх; розвиненості творчого мислення; наявності емоційно-вольових якостей особистості (цілеспрямованості, працездатності, здатності керувати своїми діями, задоволеністю результатами), умінні аналізувати і оцінювати творчу діяльність. [1].

Розвиток креативного мислення майбутнього педагога у процесі навчання – це формування і вдосконалення всіх видів, форм та операцій мислення, вироблення вмінь та навичок для застосування законів мислення в пізнавальній діяльності, а також умінь здійснювати перенос прийомів мислительної діяльності з однієї галузі знань в іншу.

Для викладача розвивати креативне мислення студентів – означає:

- розвивати всі види і форми мислення: практично-дійове, наочно-образне, словесно-логічне, емпіричне і теоретичне, дискусійне й інтуїтивне, продуктивне та репродуктивне – і стимулювати перехід їх із одних в інші;
- формувати і вдосконалювати мислительні операції (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікацію);
- розвивати вміння: виділяти суттєві властивості предметів і абстрагувати їх від несуттєвих; знаходити головні зв'язки і відношення речей та явищ навколишнього світу; робити правильні висновки з фактів і перевіряти їх; доводити істинність своїх суджень і спростовувати хибні умовиводи; розкривати суть основних форм правильних умовиводів, викладати свої думки послідовно і доказово;
- формувати вміння здійснювати перенесення операцій і прийомів мислення з однієї області знань в іншу; передбачати розвиток явищ і робити обґрунтовані висновки;
- стимулювати процес переходу від мислення, заснованого на формальній логіці, до мислення, заснованого на діалектичній логіці; вдосконалювати вміння з використання законів і вимог формальної та діалектичної логіки в навчальній і пізнавальній діяльності учнів.

Креативний потенціал майбутнього фахівця-музиканта синтезує в собі різні види творчості, які виступають його специфічними особливостями. Поєднуючи педагогічну, хормейстерську, музикознавську, музично-виконавську, дослідницьку роботу, вчитель формує свій професійний потенціал, інтегруючи педагогічні і спеціальні знання.

Отже, розвивати креативне мислення означає здійснювати розвиток його складових, тобто всіх його видів і форм мислительних операцій, процедур пізнання, логічних умінь та

прийомів у процесі засвоєння системи наукових знань, передбачених вузівською або шкільною навчальною програмою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вікіпедія. Про креативність. URL: <http://uk.wikitu.com/wiki/Креативність>
2. Гриненко І. В. Педагогічні умови розвитку креативності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2008. 192 с.
3. Антонова О.А. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2012. С. 14–41.
4. Жорняк Б. С. Формування соціальної самореалізації майбутнього вчителя музики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. В. 62 : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 68–72.

Оксана Раковець, кандидат
біологічних наук, завідувач
кафедри природничо-математичних
дисциплін, Луцький педагогічний коледж

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕМЕНТІВ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

Сучасні масштаби екологічних змін створюють реальну загрозу для життя людей, що робить украй актуальною проблему зміни ставлення людства до природи. Цій меті служить екологічне виховання, яке передбачає систематичну педагогічну діяльність, спрямовану на розвиток в учнів екологічної культури.

Екологічне виховання передбачає розкриття сутності світу природи – середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це передбачає уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності. Здійснюється вона на всіх етапах навчання у школі, кожному з яких, з огляду на вікові особливості школярів, властиві певна мета, завдання, методика [1, с. 176].

У формуванні екологічної компетентності провідна роль належить початковій школі, яка є однією з перших ланок становлення людини – громадянина. Основні риси характеру особистості формуються у ранньому дитинстві, і спілкування з природою посідає чільне місце у дитини молодшого шкільного віку. Щоб забезпечити ефективне формування екологічної компетентності в учнів початкових класів вчителям необхідно виокремити екологічний потенціал в кожному навчальному предметі. Провідна роль належить природничій освітній галузі та урокам читання, під час вивчення яких можливе формування наукової основи природоохоронної діяльності молодших школярів.

З року в рік екологічний компонент набуває все більшого значення. В першу чергу це зумовлено тим, що природні ресурси, їх відтворюваність мають скінченні величини, а тиск від діяльності людини на природу зростає і став практично неконтрольованим, майже не прогнозованим. Суспільству сьогодні потрібні виховані, грамотні та культурні в екологічному відношенні люди. Саме тому так важливо розпочати екологічне виховання з раннього дитинства. В. О. Сухомлинський вибудував чітку педагогічну систему долучення школярів до пізнання, збереження і збагачення природи. Він наголошував, що людина була й завжди залишається дитям природи [4, с.127]. Великий педагог вважав, що активно впливати на природу, але при цьому залишатися сином її, бути вінцем її творіння і водночас володарем її сил, по-синівськи бережливо ставитись до неї – ось яку позицію нам треба виховувати в учнів у процесі їх взаємодії з природою [5, с. 280].

Упродовж останнього десятиліття в Україні активно досліджуються проблеми екологізації освіти в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах. Сучасні масштаби екологічних змін створюють реальну загрозу життю людей, тому навчально-виховна діяльність школи має бути спрямована на виховання екологічної культури учнів, щоб виростити покоління, яке охоронятиме довкілля. Саме тому нині проблеми модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи набувають важливого значення [6, с.12].

Особливе місце відводили екологічному вихованню видатні педагоги К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Русова та інші. Зокрема К. Ушинський дав найбільш повне теоретичне обґрунтування екологічного підходу до навчання й виховання. Він твердо відстоював проблему необхідності озброєння учнів конкретними життєвими уявленнями та поняттями на основі спостережень у природі та навколишньому житті. Вчений писав, що не з курйозами й диковинами науки має знайомитися в школі дитина, а навпаки, треба привчати її знаходити цікаве в тому, що її постійно і скрізь оточує, й тим самим показати їй на практиці зв'язок між наукою і життям. Живе образне уявлення країни, на думку К. Ушинського, можливе тільки тоді, коли можна правильно уявити собі ті форми земної поверхні, ті природні явища та природні творіння, поєднання яких і становить характер даної країни. Видатний педагог наполягав на необхідності розвивати у дітей «інстинкт місцевості», тобто знати оточення своєї школи. Цю рису, надзвичайно важливу в навчанні й практичному житті, слід усіляко зміцнювати в учнів [2, с.178].

Досвід показує, що у самореалізації особистості певного значення набувають форми поглибленого навчання за інтересами, одну із яких становить гурткова робота. Так, на думку С. Шмалей [7, с. 305], метою гурткової роботи є формування нормативних, когнітивних, емоційно-мотиваційних, практичних компонентів екологічної компетентності учнів, а саме: формування уявлення про цілісну картину світу, самоорганізацію та саморозвиток природи; пояснення взаємовідносин тваринного, рослинного та антропогенного світів; формування вмінь порівнювати екологічні знання з життєвим досвідом; виховання елементів екологічної культури особистості дитини; нагромадження морально-етичних уявлень, загальнокультурних елементів ерудиції. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: засвоєння знань про типових представників рослин та тварин рідного краю; усвідомлення значення спостережень за живими та неживими об'єктами; засвоєння правил поведінки в природі; формування дбайливого ставлення до рослин та тварин [3, с.20].

Отже, екологічне виховання забезпечує формування в учнів системи умінь, на основі яких відбувається усвідомлення молодшими школярами природи, як особливого утворення та місця людини у системі відносин «людина – природа»; можливість проводити цілеспрямовані системні спостереження за об'єктами і явищами природи, а також досліджень, у ході яких учні вивчають істотні ознаки, властивості та способи взаємодії між об'єктами та явищами природи; вміння виділяти істотні ознаки, класифікувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, виконувати навчальні дії за певним планом.

Правильне керівництво та дотримання умов організації екологічного гуртка забезпечить формування екологічної компетентності в учнів молодших класів. Реалізація компонентів екологічного виховання буде ефективним в контексті формування екологічної компетентності за умови поетапного, систематичного та цілеспрямованого її застосування як на уроках природничого циклу, так і в позаурочній гуртковій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грущинська І. В. Природознавство : підручник для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013. 176 с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків : Вид-во група Основа, 2011. 178 с.
3. Лихачов Б. Т. Екологія особистості. *Педагогіка*. 1993. № 2. С. 19–21.
4. Сухомлинський В. О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів. Київ : Радянська школа, 1977. С. 122–139.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1984. 280 с.

6. Шишкіна Ю. О. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів до екологічного виховання учнів. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2010. № 4. С. 12–13.
7. Шмалей С. В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу: дис. ... док. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2005. 305 с.

Ольга Ребрина, студентка 4 курсу
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Майя Федорець,
викладач кафедри іноземних мов, Луцький
педагогічний коледж

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ МАС (МЕТОД АСОЦІАТИВНИХ СИМВОЛІВ) У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Головною метою *навчання іноземної мови у початковій школі* є формування в учнів іншомовної комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів. В результаті цього у початковій школі мають створюватися умови, для ранньої комунікативно-психологічної адаптації молодших школярів до нового мовного світу та для подолання подальших психологічних бар'єрів при використанні іноземної мови як засобу спілкування, для розвитку мотивації у подальшому оволодінні іноземною мовою. Чим раніше починається адекватне, грамотне навчання, тим кращим буде подальший інтелектуальний розвиток дитини.

Незаперечним є факт, що іноземна мова в ранньому віці засвоюється краще. Відомий психо- лінгвіст Наом Хомський зазначав, що ми народжуємось з можливістю вивчати будь-яку мову швидко, без проблем і розвивається цей талант приблизно до 11-12 років. При правильній організації навчання діти молодшого шкільного віку, не знаючи граматичних правил, дуже швидко вивчають мову до рівня вільного володіння.

Дослідження показують, що пам'ять у дитини нетривала: вона не тільки швидко запам'ятовує, а й швидко забуває вивчене. Однією з найбільших проблем навчання є збереження в пам'яті мовного матеріалу. Науковці, що досліджують дитяче мислення стверджують, що розуміння будь-якого поняття для дітей раннього віку відбувається на основі конкретного й безпосереднього сприймання, тому дуже важливо, щоб мовні одиниці сприймалися ними через усі аналізатори: зорові, слухові, мовленнєво-моторні й рухові. Якщо при вивченні навчального матеріалу задіяно чим більше аналізаторів, то тим ефективніше буде його засвоєння. Не випадково одним із завдань сучасної методики навчання іноземних мов є пошук оптимальних шляхів вирішення цієї проблеми.

Дослідження психологів засвідчили, що під час навчання людина запам'ятовує 10% того, що читає; 20 % того, що чує; 30 % того, що бачить; 50 % того, що бачить і чує одночасно; 70 % того, що говорить; 90 % того, що робить і говорить одночасно.

Враховуючи ці дані, слід насамперед застосовувати ті засоби та методи навчання іноземної мови, в основу яких покладено мнемічну діяльність, що впливає з мислительної, використання яких дало б змогу зробити світ мовних абстракцій доступним і зрозумілим вихованцям. На початковому етапі вивчення іноземної мови надзвичайно доцільно

підключити елементи мови жестів як основного способу семантизації лексичних одиниць.

На основі багатьох досліджень про природу мовленнєвої діяльності людини сучасні психолінгвісти зробили висновок, що ми мислимо не словами, а образами, кодовою мовою уявлень і асоціацій. Слово – це звуковий образ, який використовується для вираження того, що ми бачимо, думаємо або відчуваємо. Отже, опанування мови починається з відчуттів, тобто з процесу відображення в мозку людини окремих властивостей предметів та явищ, які безпосередньо впливають на її органи чуття.

Мова жестів – одна з природних мов людства, не краща й не гірша за будь-яку словесну мову, характеризує її як «мову – мислення», «мову – когнітивну діяльність», «мову – соціалізацію» стосовно осіб, котрі не чують. Практичний досвід та напрацювання теоретичних напрацювань дають змогу сказати, що на початковому етапі навчання надзвичайно доцільно підключати елементи жестової мови як основної семантичної одиниці. Тому керуючись загальноєвропейськими рекомендаціями з питань освіти та вирішуючи питання оптимізації навчання іноземної мови, досить цікавий метод засвоєння навчального матеріалу на уроках іноземної мови розробила Луцька наукова школа. Нею було розроблено нову методику навчання іноземної мови за методом асоціативних символів (МАС), яка є процесуальною основою асоціативного навчання молодших школярів.

Метод асоціативних символів – це мова рухів, жестів, міміки, мова нашого тіла, кодова мова уявлень і асоціацій. Це метод, який покращує сприймання і відтворення інформації, побудований на вмінні дитини уявляти і фантазувати. За допомогою яскравої дитячої уяви створюються образи будь-якої лексичної чи граматичної одиниці. Дитина набагато швидше запам'ятовує іноземне слово, якщо воно пов'язане з конкретним образом чи дією. Метод асоціативних символів передбачає вивчення іноземної мови через імітацію, максимально наближену до реальності.

Характерна ознака методу – емоційно-смысловий підхід до вивчення іноземної лексики. В його основі – емоційне сприйняття дитиною зв'язної мови за допомогою рухів. Ефективність засвоєння мовного матеріалу значно підвищує мова рухів, жестів, полегшує не лише пам'ять, а й увагу та здатність творчо мислити. Вигадка, фантазія, вміння пояснити складні мовні явища доступною дитині образною мовою – усе це саме ті ігрові прийоми, які можуть стати гарантією успіху співпраці учня та вчителя.

В основі асоціативного навчання покладено цілий ряд загальнодидактичних принципів: принцип науковості, принцип систематичності, принцип послідовності навчання, принцип тематичної організації навчального процесу, принцип комунікативної спрямованості, принцип доступності, принцип повторюваності навчальних процесів, принцип міцності засвоєних знань, принцип індивідуального підходу до учнів, принцип наочності, принцип психологічної комфортності, особистої творчості, креативності. Всі ці принципи є взаємопов'язані розкривають закономірності навчального процесу та дозволяють ефективно реалізовувати навчальну діяльність у єдності всіх її компонентів.

Оскільки інноваційна методика асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів базується на принципі природовідповідності, у неї покладено використання асоціативних символів, що створюють умови, максимально наближені до життєвих ситуацій, та роблять процес вивчення іноземної мови доступним та невимушеним.

Основною метою навчання іноземної мови молодших школярів за методом асоціативних символів є формування елементарної іншомовної комунікативної компетенції, формування якостей, необхідних для засвоєння мінімізованого обсягу знань та вмінь. Щоб досягти поставленої мети потрібно розвивати позитивну мотивацію щодо вивчення іноземної мови, встановлювати з учнями партнерські стосунки, що забезпечує стійкий інтерес до навчання.

Працюючи за цим методом, потрібно насамперед ознайомитися з технікою його застосування. Перед початком введення нового лексичного матеріалу вчитель разом з учнями домовляється, як вони будуть зображати мовою тіла той чи інший предмет, стан або дію, коментуючи їх спочатку рідною мовою. Рідна мова використовується тільки для

пояснення асоціативних символів. Дитині достатньо лише раз показати, як зобразити мовою жестів предмети, об'єкти, наприклад: річку – 1, ліс – 2, парк – 3, зоопарк – 4, як виконати певні дії: походити – 1, пострибати – 2, пограти з м'ячиком – 3, покататися на велосипеді – 4 і т.д. – і вона стане активним учасником гри на занятті. Презентація будь-якого навчального матеріалу проходить за незмінними *алгоритмами*: 1) домовленість про спосіб зображення асоціативного символу; 2) перевірка розуміння цього символу; 3) озвучення символу мови, яка вивчається, з одночасним його зображенням.

Отже, аналіз сучасних психологічних досліджень та експериментальних даних показує, що упровадження методу асоціативних символів забезпечило високий розвиток мовленнєвої діяльності молодших школярів, уміння вільно й невимушено спілкуватися в довільних життєвих ситуаціях, швидко реагувати на думки, висловлені співрозмовниками. Дана методика дає можливість учням і вчителю подолати багато труднощів засвоєння англійської мови принципово новим шляхом. Цей метод формує соціокультурну та лінгвістичну компетенції учнів за допомогою багаторазового вживання різноманітних мовленнєвих структур у різних комунікативних ситуаціях, вивченням пісень та віршів, засвоєнням правил етикету та звичок, норм поведінки носіїв мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гунько С. Метод асоціативних символів – сучасний високоефективний метод вивчення іноземної мови на початковому етапі : *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. №8. Луцьк, 2010. С. 319–329.
2. Редько В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи. Київ : Генеза, 2007. 136 с.
3. Гусак Л.Є. Мнемічна діяльність молодших школярів у процесі їх асоціативного навчання іноземної мови : *Науковий вісник* № 39. Луцьк, 2013. С. 150–158.

Євген Родін, викладач-методист,
голова циклової комісії музичних дисциплін та
методики навчання музичного мистецтва,
Коломийський педагогічний коледж

ДО ПИТАНЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МУЗИКИ Й. С. БАХА НА ЗАНЯТТЯХ ОСНОВНОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ

Творчість Й. С. Баха складає цілу епоху в історії світової музичної культури. Музика Й. С. Баха з широтою художнього узагальнення, образною сконцентрованістю, високим інтелектом і різноманітністю емоційних станів, великим арсеналом засобів виразності та ясною логікою становлення музичної думки є основою гармонічного формування комплексу професійних якостей музиканта.[7]

Питання інтерпретації бахівської музики є актуальною проблемою музикантів-виконавців. Нові сучасні дослідження життя і творчості композитора значно розширюють горизонти – з'являється незнана до цього багатовекторність концепцій, у зв'язку з чим бахіана зазнає багатогранного образно-емоційного, інструментального, стилістичного інтерпретування.

Музика Й. С. Баха протягом десятків поколінь піддавалася різним тлумаченням. Тому ще на початковому етапі з підбору бахівського репертуару необхідно звернути увагу на редакцію нотного тексту. Оригінальні нотні тексти Й. С. Баха (уртексти) не мають позначень динаміки, штрихів, розшифрування мелізмів і т. п. Одиначні зразки авторських виконавських вказівок в нотних рукописах можуть бути цінним матеріалом для досліджень, що стосуються виконання старовинної музики, однак не можуть бути використані в

навчальній роботі студента.[3. с.6] Існує багато нотних редакцій творів Й. С. Баха. Завдання педагога – запропонувати студентові для вивчення варіант, який найповніше відображає стильові особливості і художню цінність музики великого митця.

До порад редактора варто прислухатися, однак необхідно вчити студента бачити в творах Й. С. Баха власне бахівський текст, знати і розуміти закономірності та логіку розвитку музики. Вміння бачити те, що написано автором, є ключовим завданням виконавця. Педагог повинен сформулювати у молодого музиканта уявлення про те, що ж таке «бахівський» стиль: особливості голосоведення, динаміки, штрихів, темпу, виконання мелізмів.

Темпові позначення в бахівських творах лаконічні. Позначень *accelerando*, *stringendo*, *piu mosso*, *rallentando*, *ritenuto*, *meno mosso* Бах зовсім не використовував.[3, с.5] Важливим аспектом є питання відносності темпу. Ми не можемо ототожнювати *Allegro* старовинне і *Allegro* сучасне. Раніше *Allegro* було більш повільним, а *Andante* більш швидким. Різниця між темпами була меншою. Темп повинен бути логічним і відповідати задуму автора. Разом з тим, при всій динамічності виконання, захоплення дуже швидкими темпами не відповідає стилю музики Баха. Крім того, варто пам'ятати, що легкі клавірні твори призначались для навчання, а не для концертного виконання. Тому найдоцільнішим темпом треба вважати той темп виконання, який є найкориснішим для студента на даному етапі роботи з твором [3, с.53]. Мета даного прийому – підготовка свідомості учня до розуміння музики, можливість вслухатися в музичний твір. Напрацювання швидшого темпу доцільне лише у випадку, якщо при цьому не змінюється якість виконання.

Динаміка в музиці Й. С. Баха. Має свої закономірності. В своїх творах він використовував лише три позначення (*forte*, *piano*, зрідка *pianissimo*). Я. Мільштейн писав: «... зміна динамічних відтінків – *forte*; *piano* – у Баха рівнозначна зміні мануалів. Остання передбачає «терасоподібну», ступінчасту динаміку, а не динаміку поступових переходів. Однак всередині великого епізоду поряд з цілісною динамікою можливими є тонкі звукові градації.» [8, 64].

Найважливіше виконавське завдання полягає в умінні візуально побачити, внутрішньо почути та реально відтворити сплетіння голосів. Адже виконання поліфонії власне передбачає проведення музичної горизонталі, тобто одночасного звучання двох і більше самостійних мелодичних ліній. У вирішенні поставлених завдань допоможе спільний аналіз нотного тексту. Тут важливо розглянути такі моменти, як регістрове розміщення голосів, тембральне забарвлення, особливості музичного розвитку кожного голосу зокрема, ритмічні та штрихові особливості голосоведення. [1, с.56]

Ще одна важлива деталь виконання музики Й. С. Баха – артикуляція. Якщо звернутися до оригіналів бахівських творів – кантат, оркестрових сюїт, концертів, – в більшості випадків зіткнемося з партитурами з штриховими позначеннями в оркестрових партіях. В клавірній музиці такого явища не спостерігаємо. Дослідники висловлюють думку, що найдетальніше Й. С. Бах виставляв штрихи в тих творах, виконання яких не передбачалося під його керівництвом [3, с.35]. Тому суттєва роль у визначенні артикуляції при виконанні клавірних творів Й. С. Баха визначається властивостями клавесина та особливостями звукодобування на цьому інструменті. На клавесині (як на клавикорді і органі), якщо ми знімаємо руку з клавіатури, звук переривається. Ця властивість клавірних інструментів бахівської епохи пояснює значення мануальних (ручних) прийомів зв'язування і розчленування. Втім, прийоми ці проводяться не загалом через всю звукову тканину, а окремо в кожному голосі.

Значення артикуляції в клавірному мистецтві базується не лише на особливостях клавесину, воно визначається також загальним значенням артикуляції в бахівському мистецтві.

Важливим чинником, що впливає на якість роботи над голосоведенням і на майстерність виконання, є аплікатура. Доцільне використання пальців допомагає втілити художні задуми і сприяє вирішенню багатьох виконавських завдань. При виборі аплікатури слід звертати увагу на те, щоб рука залишалася у вільній природній позиції. Якщо педагогу

доводиться замінити чи доповнювати аплікатурні вказівки, то це слід робити, виконуючи твір у вказаному в нотному тексті темпі. Треба пам'ятати, що аплікатура, зручна в повільному русі, може виявитися неприйнятною в швидкому.[1, с.62]

Підсумовуючи сказане, варто додати, що найкращих результатів при вивченні музики Й. С. Баха можна досягти, коли робота ведеться без поспіху, коли в учня чи студента є можливість вслухатися в тему та всі перипетії її розвитку. Включаючи до репертуару студента твір Й. С. Баха, педагог повинен бути переконаний, що завдання буде посилюючим для виконання. Викладач має бути впевнений, що студент підготовлений до розуміння смислу твору. В інакшому випадку вивчення перетвориться в формальне, позбавлене істинного інтересу вправління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеев А. Д. Работа над музыкальным произведением с учениками школы и училища. Москва : Государственное Музыкальное издательство, 1957.
2. Бодкин Э. Интерпретация клавирных произведений И.С.Баха. Москва : Россия – Малс, 1993.
3. Браудо И. Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе. Санкт-Петербург : Музыка, 1979. Изд. 2-е.
4. Дикий Ю. Интерпретация клавирных творів Й.С.Баха. Питання педагогіки та виконавства. Київ : Музична Україна, 1981.
5. Друскин М. С. Иоганн Себастьян Бах. Москва : Музыка, 1982.
6. Друскин Я. С. Про риторичні прийоми в музиці Й.С.Баха. Київ : Музична Україна, 1972.
7. Лоскутова Т., Толошняк Н. Символіко-стилістичні особливості драматургії багатотемних клавирных фуг Й. С. Баха. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія : Мистецтвознавство. Івано-Франківськ, 2004. Вип. VII. С.77 – 85.
8. Мильштейн Я. Хорошо темперированный клавир Й. С. Баха. Москва : Музыка, 1967.
9. Оберюхтин М. Виконання органних п'єс Й. С. Баха на баяні. Київ : Музична Україна, 1973.
10. Швейцер А. Иоганн Себастьян Бах. Москва : Музыка, 1964. 728 с.

Галина Романчук, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії соціологічних досліджень та розвитку освіти, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти

СУЧАСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Аналіз наукової літератури з проблеми неперервної освіти педагогічних працівників дозволив виокремити один із основних напрямів досліджень – проектування, організація та вдосконалення параметрів сучасного освітнього середовища, як засобу забезпечення якісної підготовки вчителів до роботи в умовах реалізації Концепції нової української школи.

Вже кілька десятиліть поспіль у дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних педагогів, психологів, соціологів та політологів обґрунтовується категоріальний апарат неперервної освіти (І. Зязюн, В. Олійник, В. Остапчук, В. Пашков, О. Щербак, В. Ясвін). У характеристиках неперервної освіти суттєве місце займає поняття «освітнє середовище», яке трактується О. Захар і Т. Тихоною як «багаторівнева система умов, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкта» [4].

Дослідження освітнього середовища неперервної освіти як освітнього феномену ведуться за такими основними напрямками:

І. Теоретичне обґрунтування та створення моделей освітнього середовища закладів освіти.

В. Биковим здійснено моделювання сучасних систем освіти та освітнього середовища

на основі системного і задачного підходів [1]. У комплексній моделі освітнього середовища автор виокремлює такі його складові: нормативну, управлінську, цільову, ресурсну, психолого-педагогічну, учнівську. Оскільки науково-педагогічні та педагогічні кадри закладів освіти входять до ресурсної складової, то якість і ефективність їх діяльності, яка залежить і від здійснення педагогами неперервної освіти, безпосередньо впливає на якість і ефективність освітнього середовища. Складником авторської системи В. Чудокової з формування психологічної готовності персоналу до інноваційної діяльності як компонента конкурентоздатної особистості є розроблена нею модель створення сприятливого організаційно-інноваційного середовища освітніх організацій [9]. О. Власенко розкриває вплив особистості на створення відповідного освітнього середовища, [2]. Аналіз досліджень дає змогу зробити висновок про існування множинності теоретичних моделей освітнього середовища неперервної освіти, які мають як спільні, так і відмінні характеристики.

II. Реалізація середовищного підходу в підготовці майбутніх учителів.

Характеристики шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів різних фахів засобами інформаційно-освітнього середовища (ІОС) закладів вищої освіти є переважаючою тематикою досліджень останнього десятиріччя. ІОС, за Чайкою І., це – системне утворення (з такими структурними компонентами: соціальний, психодидактичний, просторово-предметний і рефлексивно-поведінковий), основними функціями якого є науково-інформаційна, навчальна, спонукально-мотиваційна, розвивальна, управлінська, комунікаційна, що забезпечують формування готовності до самостійної навчальної та пізнавальної діяльності студентів [8]. Сучасний стан цього напрямку досліджень узагальнено на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Створення інформаційно-освітнього середовища сучасного закладу освіти України» (м. Київ, 15 березня 2019 р.).

У дисертаційному дослідженні О. Ярошинської зроблено глибинний аналіз різних етапів наукового обґрунтування впливу освітнього середовища на підготовку студентів до роботи в початковій школі [10]. В. Желановою розглядається приклад реалізації середовищного підходу у контекстному навчанні майбутнього вчителя початкових класів у закладі вищої освіти. Процес середовищеутворення трактується дослідницею «як організований, цілеспрямований процес створення середовища для розв'язання завдань формування сукупності рефлексивних конструктів майбутніх учителів початкових класів у технології контекстного навчання засобами моделювання контексту професійної діяльності» [3]. Активізація наукового пошуку з підготовки вчителів початкової школи зумовлена кардинальними змінами, що відбулися у цій ланці освіти та необхідністю нових теоретико-методологічних підходів та ґрунтовного наукового аналізу до обґрунтування параметрів вдосконалення освітнього середовища закладів вищої педагогічної освіти.

III. Вплив освітнього середовища післядипломної педагогічної освіти (ППО) на форми організації підвищення кваліфікації вчителів.

Концептуальні засади освітнього середовища, способи організації неперервної професійної освіти в системі ППО розкриваються В. Пашковим. Акцентуючи увагу на особливостях саме освітнього середовища ППО, автор одним із головних механізмів його створення визначає науково-дослідну роботу [5]. Детальний опис складників сучасного інформаційно-освітнього середовища інституту післядипломної освіти та організації процесу підвищення кваліфікації вчителів, їх взаємозалежності та взаємодії здійснено О. Захар і Т. Тихоною [4]. У колективній монографії «Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти» розкриваються теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку освітнього середовища післядипломної педагогічної освіти та проаналізовано ефективність професійного розвитку педагогів в його умовах [6].

IV. Психологічні особливості освітніх середовищ неперервної освіти.

У комплексі робіт М. Смульсон визначено основні психологічні чинники ефективного освітнього середовища, виокремлено особливий напрям аналізу – віртуальне освітнє середовище, яке характеризується як «весь комплекс контенту розміщених в Інтернеті різноманітних навчальних та інших матеріалів, які відповідають навчальним програмам

середніх та вищих навчальних закладів, курсів підвищення кваліфікації тощо, так і «не програмних», випадкових, розрізнених, так званих «тренінгових», а також інформаційних матеріалів навчального контенту на сайтах іншого (найрізноманітнішого) спрямування і в соціальних мережах» [7]. Автор виокремлює головну особливість віртуального освітнього простору, яка полягає в тому, що людина самостійно формує цей простір «відповідно до мети, готовності до саморозвитку та наявності проекту саморозвитку, рівня мотивації» [7].

Таким чином, у дослідженнях демонструються різні наукові підходи до характеристик освітнього середовища неперервної освіти. Аналіз свідчить, що вони не заперечують один одного, а взаємодоповнюють, поглиблюють та розширюють спектр досліджуваних проблем, вводять до наукового обігу авторське бачення феномену освітнього середовища неперервної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Биков В. Ю. Моделі системи освіти і освітнього середовища. URL: http://lib.iitta.gov.ua/1167/1/Моделі_системи_освіти_і_освітнього_середовища.pdf
2. Власенко О. Особливості формування освітньо-виховних систем. *Тенденції модернізації національних освітніх систем* : зб. наук. праць / за ред. О. С. Березюк, О. М. Власенко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. URL: http://eprints.zu.edu.ua/13049/1/6_.pdf
3. Желанова В. В. Динаміка середовища утворення у технології контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів. URL: file:///D:/F/Downloads/pptp_2014_4_8.pdf
4. Захар О. Г., Тихонова Т. В. Інформаційно-освітнє середовище підвищення кваліфікації як засіб забезпечення якісної післядипломної педагогічної освіти вчителів інформатики. URL: [openedu.kubg.edu.ua > article](http://openedu.kubg.edu.ua/article)
5. Пашков В. В. Освітнє середовище в системі післядипломної педагогічної освіти: методологічний аспект. URL: file:///D:/F/Downloads/znpgvzdia_2012_50_21.pdf
6. Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти (теоретико-прикладний аспект): колективна монографія / за ред. П. С. Олешка, Н. М. Ткачук. Луцьк, 2019. 308 с.
7. Смульсон М. Л. Доросла людина у віртуальному освітньому просторі. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)*. Зб. наук. праць / за заг. ред. В. Г. Кремень. Київ : Видав. дім. «Сам», 2017. С. 107 – 111.
8. Чайка І. А. Удосконалення професійної підготовки майбутнього педагога засобами інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти. URL: file:///D:/Наталія/Downloads/Vnaou_2014_6_43.pdf
9. Чудакова В. П. Особливості формування експерименту та етапи впровадження «Корекційної моделі створення сприятливого організаційно-інноваційного середовища організації» (В. Чудакової) – компонента сформованості конкурентоздатності особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 5. С. 31 – 36.
10. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/17810/1/..pdf>

Наталія Руденко, канд. психол. наук,
доцент кафедри педагогіки і психології
(дошкільної та корекційної) імені проф.
Поніманської Т.І., Рівненський державний
гуманітарний університет

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ДИЗАРТРИЄЮ

Орієнтація сучасної педагогіки, психології на гуманізацію освітнього процесу висуває в число актуальних проблем створення оптимальних умов розвитку особистості кожної дитини, її особистісного самовизначення [1]. Особливо гостро ця проблема назріла відносно дітей із порушеннями мовлення, а саме – дошкільників із клінічним діагнозом «дизартрія», оскільки, за даними психолого-педагогічних досліджень, процес розвитку психічних процесів та соціально-психологічних явищ, особистісного розвитку і самовизначення цих дітей ускладнений.

Дизартрія – порушення вимовної сторони мовлення, зумовлене недостатньою іннервацією мовленнєвого апарату. Це тяжкий розлад усієї мовленнєвої діяльності. При дизартрії порушується не тільки звуко вимова майже усіх груп звуків, але і просодична сторона мовлення: голос, інтонація, темп, ритм [2].

Щодо розвитку комунікативних здібностей дітей з дизартрією, тут процес будується за специфікою розвитку особистості дитини, зумовленою порушеннями звуко вимовної і просодичної сторони мовлення, рухових розладів та психічних процесів.

Комунікативні здібності – індивідуальні психологічні особливості особистості, що забезпечують ефективну взаємодію і адекватне взаєморозуміння між людьми в процесі спілкування або виконання спільної діяльності [4]. Спостереження за дітьми з дизартрією в процесі спілкування показують, що обмежені можливості мовної комунікації супроводжуються зниженням мотиваційно-потребової сфери спілкування, труднощами реалізації мовних засобів, невиразністю міміки обличчя і рухів рук. Досліджуючи дітей з дизартрією можна стверджувати, що у них спостерігається недостатність комунікативної діяльності, комунікативної поведінки в цілому, де мовлення є лише одним із засобів, хоча й дуже важливим.

Питання розвитку комунікативних здібностей дошкільників із дизартрією неодноразово розглядалися науковцями (К. Семенова, Е. Каліжнюк, О. Раменська, Г. Городецька, Н. Симонова, М. Ейдінова, О. Вінарська, Р. Абрамович-Лехтман, В. Кіріченко, М. Блюміна, М. Ішполітова, І. Мамайчук, О. Мастюкова С. Гайдукевич, В. Гайслер, Ф. Готан, Л. Белякова, Н. Волоскова та інші), але і на сьогодні залишається багато проблемних питань стосовно вивчення і ефективного формування комунікативної поведінки дітей цієї категорії [3].

Недостатньо вивчена структура комунікативних здібностей дошкільників, не розглядаються педагогічні умови і шляхи формування комунікативних здібностей таких дітей. Мало уваги приділяється формуванню комунікативних здібностей дошкільників із дизартрією з урахуванням їх індивідуальних показників розвитку (рівень розвитку комунікативних здібностей, наявність або відсутність відхилень у психічному розвитку); недостатньо повно використовуються можливості таких практико-орієнтованих засобів формування комунікативних здібностей, як сюжетно-рольові ігри; не приділяється увага формуванню адекватної самооцінки та мотиваційної сторони як умов розвитку комунікативних здібностей [3].

Виходячи з актуальності проблеми, метою нашого дослідження стало вивчення особливостей розвитку і формування комунікативних здібностей у дітей з дизартрією. План дослідження передбачав проведення констатувального, формувального і контрольного етапів. Дослідження проводилось під нашим керівництвом членами наукового гуртка з логопсихології кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т. І. Рівненського державного гуманітарного університету. В експерименті брали участь 20 дітей (12 дівчат та 8 хлопців), тривалість експерименту склала три місяці, протягом яких діти проходили курс реабілітації в Центрі всебічного розвитку «Перлінка» м. Рівного.

У ході констатувального етапу були застосовані наступні методи: психолого-педагогічне спостереження, комплекс завдань на визначення комунікативних здібностей (С. А. Миронова, Н. Г. Пахомова), методика «Форми спілкування» (М. І. Лісіна). Результати дослідження показали, що у більшості дошкільників із дизартрією рівень розвитку комунікативних здібностей відстає від вікової норми. Дітей з низьким рівнем виявлено 13,3 %, з середнім – 73,4 %, з достатнім – 13,3. Дітей з високим рівнем розвитку комунікативних здібностей не виявлено.

На формувальному етапі нашого експерименту нами було проведено певні види логопедичної роботи з розвитку мовної моторики дошкільників з дизартрією та серія вправ з використанням засобів соціально-психологічного тренінгу, за допомогою яких ми підвищували рівень розвитку комунікативних здібностей дітей.

Завдання корекційно-розвиткової роботи були наступні: становлення вміння володіти засобами спілкування; формування установок на взаємодію та доброзичливе ставлення; формування позитивних взаємин з оточуючими; здатність висловити власні думки, формування позитивного образу Я; формування вміння колективного обговорення завдань.

Дуже велика увага приділялась роботі над мовною моторикою, оскільки у дітей з дизартрією обмежена мовленнєво-рухова активність. Ця робота складалась з таких ланок: а) масаж, б) пасивна гімнастика з поступовим переходом у пасивно-активну; г) активна гімнастика. Результати контрольного етапу дослідження показали, що у дітей експериментальної групи підвищилися показники розвитку комунікативних здібностей. Вони оволоділи навичками та засобами комунікації. Так, дітей із низьким рівнем розвитку не було виявлено. Тоді як на констатувальному етапі їх було 13,3%. Високий рівень розвитку комунікативних здібностей виявлено було у 17,8%, а з достатнім рівнем – у 82,2 % дошкільників з дизартрією.

Отже, запропонована нами програма підвищує рівень розвитку комунікативних здібностей та сприяє кращому засвоєнню вмінь на навичок спілкування. Рання і систематична корекція порушень мовлення, комунікативної сфери дітей з дизартрією створює умови для їх більш оптимальної соціальної адаптації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Козачук М.В. Формування професійної компетентності логопеда в умовах інклюзивної освіти. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. *Наукові записки РДГУ*. Випуск 17 (60), 2017. С. 167–170
2. Логопедія : підруч. для студ. вищ. навч. закл., які навч. за спец. «Дефектологія» / за ред. М.К. Шеремет. Київ : Слово, 2014. 665 с.
3. Тарасун В.В. Стерта форма дизартрії: діагностика та особливості логопедичної роботи. Хрестоматія з логопедії: історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія: навч. посіб. / за заг. ред.: М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. Київ : КНТ, 2008. С. 282–289.
4. Чарченко П. Теоретичні підходи до структури комунікативних здібностей. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Випуск 9. С. 315–318.

Ірина Рудь, студентка 4-Б групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Майя Федорець,
викладач кафедри іноземних мов,
Луцький педагогічний коледж

МОЗКОВА АТАКА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У тезах розглядається суть використання мозкового штурму, як методу інтерактивного навчання, його актуальність і практична цінність, зокрема шляхи, умови, та середовище його ефективного використання, що характеризуються постійною, активною взаємодією всіх учасників освітнього процесу, де і учень, і вчитель – рівноправні суб'єкти навчання, моделюванням життєвих ситуацій, спільним вирішенням проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, використовуючи англійську мову.

Робота вчителя англійської мови початкових класів дуже відповідальна, і складність її полягає в тому, що необхідно, не лише затренувати певний лексичний чи граматичний матеріал, а й викликати в учнів інтерес до знань, допитливість, навчити кожного з них вчитися, запевнити у своїх силах. Саме інтерес і є своєрідним центром активізації навчання, розвитку пізнавальної активності школярів, формування у них позитивного ставлення до процесу навчання та результатів своєї праці.

Одним з найбільш ефективних методів для досягнення вищезазначеної цілі є мозковий штурм. Він сприяє не лише активному розвитку іншомовної комунікації, а й створенню умов для атмосфери успіху та творчого співробітництва: колективній діяльності, активній роботі групами, парами.

Мозковий штурм допомагає вчителю приділити увагу кожному учню. Працюючи в групах чи парах, школярі самостійно розв'язують доступні для них завдання, стають дослідниками, разом переборюють труднощі на шляху до мети. Крім того, він розвиває комунікативні вміння та навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учнями. Школярі вчать критично мислити, дискутувати, самостійно приймати рішення, навіть якщо вони обговорюють такі прості теми, як «Погода», «У зоопарку».

Цей метод полягає у вирішенні проблеми та виробленні певної ідеї за обмежений час (10-15 хвилин). Такий вид діяльності активізує інтелектуальні здібності дітей, розвиває фантазію, виробляє вміння толерантно ставитись до чужих думок. Проте ця діяльність потребує певної підготовки класу, ознайомлення учнів із правилами «мозкового штурму». Її доцільно використовувати у 3-4х класах. Саме при використанні мозкового штурму діти навчаються: створювати власні висловлювання комунікативного спрямування, розвивати усну взаємодію та усне продукування з урахуванням ситуації спілкування, уважно слухати і розуміти текст, запам'ятовувати з одного прослуховування фактичний зміст, послідовність подій, основну думку висловлювання, спілкуватися, висловлюватися, доводити свою думку, толерантно ставитись до думок інших учнів.

«Мозковий штурм» (або «злива ідей», генерування ідей, англ. *brainstorming*) – популярний метод висунування творчих ідей у процесі розв'язування наукової чи технічної проблеми, сеанси якого стимулюють творче мислення. Автор креативної техніки, що отримала назву мозковий штурм – Алекс Осборн [1].

Ми ж використовуємо цей метод у процесі навчання іноземної мови молодших школярів, оскільки він є дуже ефективний у процесі колективного обговорення, пошуку рішень, що спонукає учнів виявляти свою творчість та уяву, який можна досягнути шляхом вільного вираження думок всіх учнів і допомагає знаходити кілька рішень із конкретної теми.

Методика використання нами цього методу на уроках англійської мови у початковій школі полягає в наступному: оголошується проблема, яку треба розв'язати. Всі учні беруть участь у її обговоренні шляхом колективного обдумування – «мозкового штурму».

Мозковий штурм організують за такими правилами: 1. Учитель на уроці називає тему «Мозкового штурму». 2. Всі учасники «штурму» пропонують свої ідеї щодо розв'язання цієї проблеми (ідеї можуть бути будь-якими, навіть фантастичними). 3. Один учень («секретар») записує на дошці всі ідеї, які запропонували учні. Коли група вважає, що ідей вже достатньо, переходять до наступного етапу. 4. Ідеї групують, аналізують, розвивають групою. Можна вдосконалювати чужі ідеї. 5. Обирають найкращі рішення [2].

Правила поведінки під час «мозкового штурму». Намагатися висунути якомога більше ідей щодо вирішення проблеми. Включити свою уяву: не відкидати ніякої ідеї тільки тому, що вона суперечить загальній думці. Ви можете подавати скільки завгодно ідей, або розвивати ідеї інших учасників. Не можна критикувати висловлювання інших та давати оцінку запропонованим ідеям.

Наприклад, під час вивчення теми «Travelling» організуємо роботу в такій спосіб. Записуємо на дошці проблемне питання: *You and your family go on vacation and your parents told you to take only the necessary things.. You can only take 10 things with you. Which of them do you think you should take? Why?*

Нижче прикріплюємо малюнки із зображенням таких предметів: oranges, hamburgers, guitar, warm coat, watch, sleeping bag, sport shoes, camera, cap, ball, glasses, badminton, swimsuit, sweets, cream.

Спочатку потрібно обрати керівників груп шляхом проведення бліцтурніру (5-6 запитань із теми уроку), решта учасників формується за вибором учнів. 5-6 осіб (оптимальна

кількість дітей у групах) розміщуються навколо стола. Лідер групи отримує та оголошує тему для обговорення та пропонує протягом хвилини по черзі висловити свої думки. Секретар фіксує ідеї. Головне – кількість ідей. Кількість породжує якість. Мають право на існування й абсурдні, на перший погляд, думки. Не допускати критики. Можливе запозичення чужих ідей з метою їх удосконалення. Важливо у процесі обговорення довести правильність своєї думки, а також бажано дійти спільного висновку. Ідеї груп записуються на дошці. У процесі обговорення обґрунтовується остаточний вибір. Рефлексія: «Ця ідея допоможе нам...», «Ми дійшли думки, що...», «У ході обговорення я зацікавився...» [3].

Згодом повторюємо назви предметів, що на дошці, потім учні обдумують і висловлюють власні пропозиції. Слухаємо і записуємо точку зору кожного учня. Всі пропозиції беремо до уваги без жодних коментарів і критики. У кінці роботи обговорюємо ідеї, обираємо найкращі.

Використання мозкового штурму – це не самоціль. Це не лише засіб створення атмосфери співробітництва і доброзичливості, а й можливість дійсно зреалізувати основні цілі сучасного навчання. Адже, застосування його на англійській мові в початковій школі дає змогу створювати навчальне середовище, що допомагає учням формувати іншомовну компетенцію, розвивати мовленнєву, країнознавчу та соціокультурну компетенції, а також формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення, виявити і реалізувати індивідуальні можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Лупенко-Ковтун С. М. Методичні рекомендації щодо підготовки уроку за інтерактивними технологіями URL: <http://intkonf.org/lupenko-kovtun-smmethodichni-rekomendatsiyi-schodo-pidgotovki-uroku-za-interaktivnimi-tehnologiyami>.
2. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика : науково-методичний посібник /за ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
3. Гарнавіський В.Г. «Підвищення ефективності навчання англійської мови шляхом використання інтерактивних технологій» : навчально-методичний посібник. Віньківці, 2014. 48 с.

Світлана Савчук, викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик Луцького педагогічного коледжу

Надія Антонюк, канд. пед. наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик Луцького педагогічного коледжу

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Головним завданням сьогодення є розбудова, вдосконалення і збереження суверенної, демократичної держави й громадянського суспільства. Ці соціальні перетворення зумовлюють реформування системи освіти України, оскільки в даний час для розвитку держави важлива не просто підготовка компетентного спеціаліста, а й громадянина, який цінує та готовий відстоювати ідеали свободи, демократичності та права людини. У цьому контексті на перший план виходить проблема громадянського виховання.

У статті 5 Закону України «Про освіту» зазначено, що: « Держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей

громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина»[2] . Виконання цієї статті Закону видається можливим, лише за наявності біля здобувача освіти педагога зі стійкою сформованою громадянською позицією. Саме тому, формування такої якості у майбутніх фахівців сьогодні набуває особливої актуальності.

Категорію громадянського виховання досліджували К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Г. Ващенко. Педагоги закликали виховувати покоління людей відданих своєму народові. Дослідження концептуальних засад національного виховання здійснювали І. Бех, М. Євтух, П. Кононенко, О. Любар, Ю. Руденко, М. Стельмахович, О. Сухомлинська та ін. Проблему формування активної громадянської позиції української студентської молоді вивчали: Т. Ліхневський, М. Михайличенко, Н. Нікітіна, А. Панчук, В. Плахтєєва, І. Сопівник, І. Щербак та ін.

Мета статті полягає в аналізі процесу та результативності формування громадянської компетентності в закладах вищої освіти педагогічного спрямування.

Підготовка майбутнього вчителя до громадянського виховання учнів початкової школи вимагає використання в закладах освіти таких форм активності, в процесі яких здобувач освіти досягає поставлених цілей через емоційне переживання з відчуттям задоволення від виконаної роботи та віри у власні сили. Громадянське виховання студентів постійно здійснюється викладачами профільюючих психолого-педагогічних дисциплін в освітньому процесі коледжу. Практично, усі дисципліни, науково-дослідна робота, різного виду практики націлені на формування громадянської компетентності.

Постійна систематична виховна робота кураторів зі студентами академічних передбачає різні форми та методи роботи з громадянського виховання. До прикладу, виховні заняття: спрямовані на формування особистого та громадянського здоров'я – «Вплив алкоголю та тютюну на здоров'я та кишенью»; на формування правосвідомості – «Мої права та обов'язки»; на громадянську самосвідомість та відповідальність – «Біля тополі калина цвіте»; на формування толерантності – «Хоч ми різні – всі ми рівні» та ін. Традиційним для кафедри педагогіки, психології та окремих методик є проведення конкурсу «Кращий студент», під час якого учасники проявляють свої знання з освітньої галузі, практичні уміння та навички з обраної професії, креативність, творчість, стійкість поглядів та переконань. Постійним став перегляд та обговорення фільмів національно-громадянського спрямування. А також, важливим інструментом у цьому напрямку є проведення студентської науково-практичної конференції «Волинська весна: перші паростки науки», участь в якій беруть здобувачі з різних освітніх закладів України. Це допомагає здружувати молодих людей та сприяє формуванню почуття гордості за свій заклад освіти.

Такі форми роботи створюють передумови для формування і прояву свого громадянського «Я», позитивно впливає на його майбутнє «Я-професійне».

У всякій дії необхідно бачити результат. Компетентнісний підхід передбачає, що кінцевим результатом навчальної діяльності у процесі професійної підготовки є сформованість компетентностей здобувачів освіти. В даному випадку ми говоримо про громадянську компетентність, пов'язану з ідеями демократії, справедливості, рівності, з усвідомленням рівних прав і можливостей. громадянська компетентність розглядається як цілісне інтегроване утворення в сукупності здатностей особистості, необхідних для її успішної самореалізації та соціальної взаємодії в демократичному суспільстві [1].

Якість оволодіння компетентностями різна для кожного здобувача освіти. Ми не можемо впливати на формування їх особистості до вступу у заклад вищої освіти. Всі абітурієнти приходять зі своїми інтересами та метою здобування освіти.

Не ставлячи за мету всебічний аналіз громадянської компетентності, нами було проведено дослідження якості формування громадянської позиції студентів Луцького педагогічного коледжу. Вибірка становила 100 здобувачів освіти 3 курсу відділення «Початкова освіта». Студентам було запропоновано продовжити твердження «Я громадянин України», вибравши відповідний варіант:

- я цим пишаюсь;
- я цього соромлюсь;
- мені байдуже.

Аналіз результатів показав, що жоден з опитуваних студентів не соромиться того, що він громадянин України. Приємно і те, що 92% респондентів пишаються цією приналежністю. Та, все ж, необхідно продовжувати працювати в зазначеному напрямку, адже: «З мовчазної згоди байдужих людей відбуваються найгірші події.» А 8% опитуваних зазначили, що їм байдуже до того, що вони громадяни України.

Загальновідомою є теза про те, що виховують не навчальні програми, підручники, виховує особистість. Саме особистість, – на думку К. Ушинського, – може виховати справжню особистість. Для виявлення впливу на формування активної громадянської позиції молоді, нами було проведено опитування серед тих же респондентів. Студенти відповідали на запитання «Хто має найбільший вплив на ваші переконання?» варіанти відповідей – сім'я, – ровесники, – ЗМІ, – викладачі.

Результати дослідження засвідчили, що ЗМІ і ровесники, як це не дивно, мають менший вплив на студентів, не зважаючи на те, що вони підлітки, ніж сім'я та викладачі.

Саме тому, у вихованні громадянськості майбутнього вчителя значну роль відіграє громадянська позиція викладача закладу вищої освіти. Здобувачі добре розрізняють просте транслювання навчального матеріалу, з відповідною громадянською наповненістю, від справжньої позиції наставника. Щоб збіг подібних орієнтацій між студентами та педагогом легше відбувався, не повинно існувати розбіжностей між трансльованими поняттями й особистою громадянською позицією викладача.

Під керівництвом педагогів студенти продовжують формуватися, як особистості, за їх дорослим тілом часто ховається дитяча душа, яка, знає багато відтінків та варіацій добра та зла і з якими не завжди спроможна розібратись – це стосується і громадянської позиції. Викладачам необхідно намагатись навчити молодих людей критично мислити, аналізувати та досліджувати, не нав'язувати свої політичні погляди, але дати зрозуміти, що толерантність, доведена до абсурду, може спричинити утискання найпершої громадянської якості, якою є патріотизм. Оскільки, компетентність це поєднання знань, умінь та способів поведінки, то проявитися вона може лише у відповідному реагуванні та виборі особистості в реальному житті. Недопрацювання у формуванні громадянської компетентності можуть обійтись дуже дорого не лише конкретній людині, а і державі в цілому. Тому, на нашу думку, необхідною є не лише постійна робота по формуванню даної компетентності, а і діагностика та аналіз якості результатів і відповідне коригування виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ремех Т. Сутність і структура громадянської компетентності учня Нової української школи. *Український педагогічний журнал*. №2, 2018. С. 34–41.
2. Закон України «Про освіту» Верховна Рада України : URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 20.03.2020).

Марія Сапожник, студентка 3-А курсу,
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Алла Мартинюк,
канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов,
Луцький педагогічний коледж,

ТИПИ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У цій роботі ми розглянемо типи нетрадиційних уроків іноземної мови і умови їх використання. Вихід України у європейський та світовий простори, сучасний стан міжнародних зв'язків, нові політичні та культурні реалії вимагають змін у галузі навчання,

зокрема навчання іноземних мов, статус яких невпинно зростає. Розкриття цієї проблеми є актуальним у наш час.

Сучасним дітям важко засвоїти навчальний матеріал, якщо він поданий одноманітно, нудно та старомодно. Педагогам необхідний постійний заряд творчості, який буде допомагати зацікавити та вмотивувати дітей. Сучасні проблеми потребують сучасних рішень, тому стало актуальним питання щодо удосконалення уроків іноземної мови, а саме проведення нестандартних уроків.

Об'єктом дослідження є процес навчання, а предметом – нетрадиційні форми його організації. Метою роботи є розкриття змісту та особливостей нетрадиційних уроків, їх ролі у навчальному процесі. Питання типології уроків різнобічно досліджували дидакти С. В. Іванов, І. Н. Казанцев, В. О. Онищук, А. А. Бударний, М. І. Махмутов та ін. Суттєвий внесок у вирішення цієї проблеми зробили лінгводидакти О. М. Біляєв, С. Ю. Ніколаєва, Ю. І. Пассов, М. І. Пентилюк, В. М. Чистяков, Г. Т. Шелехова, Л. З. Якушина та інші.

Урок, як відомо, це процес взаємодії вчителя та учнів, тому кожен вчитель має право обирати форму та спосіб цієї взаємодії з метою покращення умов навчання учнів. У зв'язку з проведенням освітньої реформи в Україні, педагоги почали використовувати більше міжпредметних зв'язків, популярним стало проблемне навчання, використання інноваційних технологій.

А. Бородай писав: «Нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нестандартну структуру». Для традиційних уроків не існує посібників, кожен вчитель є творцем свого уроку і, відповідно, робить великий вклад у розвиток сучасного свідомого громадянина. Грамотний вчитель має завжди враховувати, що клас не складається з одних відмінників або навпаки, кожна дитина особлива і по-різному сприймає матеріал. Кожен нетрадиційний урок розширює кругозір учнів, змушує їх мислити критично, розвиває їх. Діти засвоюють матеріал краще, якщо використано багато наочності різних видів.

Нетрадиційні уроки іноземної мови зазвичай проводяться після вивчення теми для закріплення та контролю нових знань. Нетрадиційна, незвична обстановка знімає у дітей психічне напруження, дозволяє ширше обдумувати кожне питання та свідомо аргументувати відповіді.

Найбільш ефективними, як правило, вважаються такі типи нетрадиційних уроків: урок-спектакль, урок-свято, відео-урок, урок-екскурсія, урок-інтерв'ю та інші.

При проведенні нетрадиційних уроків вчитель може використовувати позапрограмовий матеріал, організовувати колективну діяльність і поєднувати її з індивідуальною, залучати до уроку гостей.

Зараз дуже велику роль у проведенні нетрадиційних уроків грає Інтернет. Він допомагає у реалізації цілей і завдань уроку іноземної мови. Мережа Інтернет створює природне мовне середовище, діти занурюються у віртуальний світ і буквально поглинають інформацію, як губка.

Проходячи пробну навчальну практику у школі, ми найчастіше використовуємо урок-подорож. В основу уроку зазвичай використовується текст, а також відбувається вивчення лексичного та граматичного матеріалу за темою, з якою цей текст пов'язаний. В програмі початкової школи більшість текстів, що використовуються на уроках фантастичні, зазвичай це уривки з казок та оповідань. Тому дітям дуже цікаво переноситись у події різних часів, відчувати себе в ролі тих героїв. Це все сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Отже, ми можемо зробити висновок, що нетрадиційні уроки дуже корисні, їх використання сприяє кращому засвоєнню учнями нових знань, розвиває критичне мислення учнів, а також підтримує мотивацію учнів до оволодіння іноземною мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. О.С. Михайлова. Нестандартний урок іноземної мови як засіб формування соціокультурного виховання учнів початкової школи. 2012. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/8882/1/%D0%BC%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>
2. Когут Катерина. Нестандартні типи уроків з англійської мови та їх можливості. Умань, 2015.

3. Нестандартні типи уроків з англійської мови та їх можливості. URL: https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00623570_0.html#text
4. Т. Куценко. Особливості нетрадиційних форм уроку англійської мови. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 46, 2013. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_l_silsk_shkolu/46/tetianakuzienko.pdf
5. Типологія уроків іноземної мови у старшій школі та її реалізація у змісті підручників. Збірник наукових праць. *Проблеми сучасного підручника*. Випуск 13. URL: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/f6c/f6ce05af683e2cb688ed6379ad69dea9.pdf>.

*Дар'я Стасюк, аспірант,
викладач кафедри дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж*

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСУ «PREZI» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ

Успішність та ефективність формування компетентностей студентів залежать від форм та методів організації освітнього процесу. Пріоритетними в цьому відношенні стають сучасні педагогічні технології, інноваційні методи навчання, інформаційні, комп'ютерні технології, презентації, які забезпечують активні форми діяльності студентів, залучають їх до творчого процесу пізнання, дослідження проблем, формування власної думки та самореалізації [Ошибка! Источник ссылки не найден.Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Аналіз публікацій демонструє, що формування комунікативної компетентності досліджено в працях В. Берези, Ю. Васькова, В. Введенського, А. Гірник, Д. Годлевської, Л. Голуб, М. Заброцького, С. Комісарової, Р. Короткової, Т. Олоховецької, О. Онопрієнко, В. Пелагейченко, В. Полторацької, В. Приходька. Дослідженням використання інноваційних технологій у вищій школі займаються Н. Гушинець, Н. Дзямулич, Н. Заячківська, Л. Ковальчук, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. П'ятакова, Л. Ревуцька, Т. Туркот, І. Яцик. Вітчизняна педагогіка також має певні напрацювання у вивченні можливостей сучасних інформаційних технологій, зокрема й сервісу Prezi. Серед українських фахівців заслуговує на увагу методичний посібник І. Аман та О. Литвиненко [1], які, описуючи інтернет-сервіси в освітньому просторі, розкрили особливості «Prezi» як ефективного засобу для створення презентацій. У цьому напрямі працює дослідниця Г. Ткачук [4, с. 87-92], яка описала переваги використання програмного продукту під час підготовки мультимедійного навчального матеріалу. Оглядом, на характеристиках сервісу хмарного середовища, зупинила свою увагу на Prezi О. Попіль [2, с. 32-35].

Аналіз праць цих видатних психологів та педагогів свідчить, що важливе місце у підготовці майбутнього вчителя-логопеда займає формування його професійної компетентності, яка передбачає вільне володіння своїм предметом, усвідомлення своєї ролі у корекційній, виховній та розвивальній роботі з дітьми, досконале володіння своєю мовленнєвою діяльністю, володіння професійно-педагогічними якостями. Крім того, є недостатньо вивченим формування комунікативної компетентності у студентів, оскільки, як засвідчує практика, дуже незначний відсоток молоді приходить до закладу вищої освіти із сформованими комунікативними вміннями.

З метою набуття комунікативної компетентності майбутніми логопедами вивчення фахових дисциплін, зокрема логопедії, має спрямовуватися на формування в них стійкого інтересу до педагогічної комунікації, на оволодіння професійною термінологією та відповідними прийомами спілкування, комунікативно-професійними вміннями і навичками у

розв'язуванні комунікативних задач під час викладання логопедичних дисциплін.

Зокрема, застосовувати сьогодні на практиці логопедію можна за допомогою сучасних комп'ютерних програм, які представлені у великій кількості. Насамперед, це Google Slides, Prezi, Keynote, PowToon, Canva, Emaze, ZohoShow та інші. Однак, для реалізації дидактичного принципу наочності викладачі закладів вищої освіти педагогічного спрямування зосереджують свою увагу на додатку PowerPoint, який є прикладною програмою пакета Microsoft Office [1].

Сучасне покоління студентів мобільне активне, тому ми переконані у тому, що використання інноваційних педагогічних технологій, а саме акцент робимо на онлайн-сервіс «Prezi», відіграє значну роль.

Враховуючи зацікавленість студентів логопедією нами було розроблено навчально-методичний комплекс «Логопедія», який передбачав наявність лекційного матеріалу, практичні, семінарські та лабораторні заняття, а також перелік завдань для самостійної роботи студентів [3]. А для кращого розуміння і запам'ятовування навчального матеріалу нами був застосований хмарний онлайн-сервіс «Prezi» оскільки він є дуже популярним серед студентів педагогічних спеціальностей, який пропонує велику кількість можливостей для візуалізації презентацій, за допомогою використання відео матеріалів, графіки тощо.

Зазвичай, проведення класичної лекції передбачає участь викладача як доповідача, а студенти виступають як пасивні слухачі навчального процесу, за таких умов, на наш погляд, складно формувати комунікативну компетентність майбутніх логопедів. Застосування презентації Prezi дозволяє підключати до заняття тих учасників навчального процесу, які не мають змоги відвідати лекцію. За наявності комп'ютерів і необхідного програмного забезпечення можна долучитися до навчання, перебуваючи вдома, на роботі, у відрядженні або іншому місці, де є інтернет.

Зворотній зв'язок між студентами і лектором здійснюється шляхом коментування презентації у віртуальному просторі платформи Prezi. Наразі, контрольним елементом виступає вікно зі списком учасників презентації, яким відкрито доступ для спільної роботи. У випадку коментування лекційного матеріалу викладач може особисто відповідати на запитання, разом зі студентами або ж спільно продовжити його обговорення після закінчення заняття.

Керуючи презентацією Prezi, доповідачеві варто враховувати аспект особистісного оволодіння навчальним матеріалом слухачами, які працюють віддалено.

Отже, завдяки технології застосованій у Prezi під час практичних занять ми передивляємося слайди та акцентуємо увагу студентів широке коло вмінь, серед яких виділяють прості та складні комунікативні вміння. До простих вмінь відносять: вміння вербального і невербального спілкування, тобто, вміння, говорити, слухати, використовувати жести, міміку, пантоміміку, погляд, інші невербальні засоби; вміння розподіляти свою увагу; вміння соціальної перцепції (сприймати та розуміти внутрішній стан партнера за зовнішніми ознаками); вміння здійснювати прогнозування реакції партнера по спілкуванню; вміння «подавати себе» у спілкуванні з даною аудиторією; вміння керувати своєю поведінкою в спілкуванні. Складні комунікативні вміння розподіляють на: вміння встановити діловий та емоційний контакт з партнерами, вміння організувати пристосування у спілкуванні, вміння здійснювати «комунікативну атаку», вміння втримати і перехопити ініціативу в спілкуванні, вміння спрямовувати процес спілкування на розв'язання педагогічних завдань.

Ми глибоко переконані у тому, що, готовність майбутнього педагога до комунікативної діяльності є не лише результатом професійної підготовки студентів, а й її метою і важливим компонентом у формуванні особистості вчителя-логопеда.

Отже, практика показує, що онлайн-сервіс «Prezi» є ефективним для формування комунікативної компетентності майбутніх логопедів. Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у опрацюванні інших видів мультимедійних сервісів для створення навчального матеріалу для формування компетентнісного фахівця у сфері корекційної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аман І. С., Литвиненко О. В. Інтернет-сервіси в освітньому просторі: методичний посібник, Кіровоград : КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», 2016. 88 с.
2. Попіль О. Р. Використання хмарних технологій під час навчання у середньо-освітній загальній школі. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів. Вінниця, 2015. С. 32–35.
3. Стасюк Д. О. Вступ до логопедії. URL : https://prezi.com/p/o_mfthiyergl/?present=1
4. Ткачук Г. В. Особливості підготовки мультимедійного навчального матеріалу засобами середовища Prezi. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : збірник наукових праць УДПУ, Умань, 2015, С. 87-92.

Ігор Степанюк, канд. мистецтвознавства,
старший викладач кафедри музичного
виховання та гри на інструменті,
Луцький педагогічний коледж

РОЛЬ НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ У ЗБЕРЕЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Питання збереження та примноження національної культури і традицій українців у наш час стає все більш актуальним. Причиною цього передусім є світові глобалізаційні процеси, інтеграція культур, їх часткова асиміляція, синтез, інтернаціоналізація тощо. Безперечно, без таких явищ на початку третього тисячоліття обійтися неможливо, однак бути уважними до їх перебігу повинна кожна цивілізована, автономна країна та її народ. Не виключенням у контексті зазначеного є й Україна з її давніми традиціями культури, духовною та матеріальною спадщиною, оригінальними видами мистецтва, серед яких поважне місце займає хореографія.

Сучасне покоління, зокрема молодь, не має ні морального, ні історичного права загубити, забути, втратити, знівельювати, трансформувати те культурне надбання, яке дісталось у спадок від попередніх поколінь. А такі тенденції в молодіжному середовищі, на жаль, проглядаються, часто стають предметом жартів, несвідомого ставлення до традицій та маргіналізації суспільства.

Значну увагу вчені надали аналізу особливостей розвитку української народної сценічної хореографії на кожному історичному етапі, стану аматорського хореографічного мистецтва, визначенню взаємовпливів аматорських і професійних хореографічних колективів, наявності регіональних аспектів у народному танці тощо.

Однак сьогодні актуальним є продовження наукового розроблення піднятого питання, адже серед різних видів мистецтва нашого суспільства народна хореографічна культура займає поважне місце. І це цілком закономірне явище, викликане тим, що український танок був і є досить популярним в Україні й за кордоном. Він представлений широким спектром тем і сюжетів, що вдало й колоритно розкривають дух, національний характер етносу, відображають елементи його побуту, культури відпочинку, історії, красу рідної природи, традицій.

Відомий вітчизняний фольклорист, етнограф і хореограф В. Верховинець в одній зі своїх робіт писав, що вченим-мистецтвознавцям необхідно вивчати народний танець «...з його мальовничими фігурами й широкою, нічим не обмеженою фантазією думок». Зазначав і на тому, що він «...перейнятий духом веселих танцювальних пісень, повних кипучості, енергії, бадьорості та невимушеної щирої розваги справжнього народного життя» [3, с. 96].

В. Верховинець також часто акцентував увагу на тому, що народні танці наповнюють

душу естетичним задоволенням, наділені особливою мовою, що завжди свіжа і нова. Саме тому спроби збереження національної ідентичності, традицій, колорит зразків народної творчості, потяг до художнього піднесення в розкритті образів притаманні спадщині цього митця та інших відомих творчих особистостей.

При роботі з молодшими школярами в контексті аналізованої теми на прикладі досвіду В. Верховинця слід наголошувати, що народна творчість є невід'ємним складником життя кожного етносу, передбачає процес національної самоідентифікації та самоствердження.

Використовуючи результати досліджень мистецтвознавчого, етнографічного та фольклористичного спрямування таких фахівців, як К. Василенко і А. Гуменюк, школярам необхідно розповісти, що єдиним джерелом виникнення різноманітних видів мистецтва, насамперед танцю, стала синкретична народна творчість. Зокрема, у праці А. Гуменюк зазначено, що первинно сформувалася група танців, ігор, обрядів, що виконувалися під вокальний супровід пісні. А ось інструментальний супровід з'явився пізніше [4, с. 125].

Знайомство молодших школярів із сутністю народного танцю призведе й до вивчення історії свого етносу та країни. Зокрема, особливу увагу слід звернути на період козаччини, коли в Запорізькій Січі цей вид мистецтва став надзвичайно актуальним. Та й самі умови життя козаків сприяли появі оригінальних самобутніх танців. Цікавим фактом також є й те, що на Січ сходилися представники майже всіх українських земель, репрезентуючи культуру свого села чи міста. Існують припущення, що танці «Гопак», «Метелиця» з'явилися ще в середині XVII ст. і з того часу приносять популярність Україні, у сценічних обробках захоплюючи вітчизняних та іноземних глядачів.

Сьогодні також потрібно звернути увагу й на поширення стереотипу, який заявив про себе у XX ст., ніби народна танцювальна творчість асоціюється виключно із творчістю села та представлена у фольклорних виступах літніх людей. Саме таке викривлене ставлення до народної хореографії призвело до того, що міська (а іноді й сільська) молодь, починаючи з другої половини XX та особливо на початку XXI ст., першочергове значення надає танцювальній культурі США, африканських народів, Сходу. Цю культуру постійно пропагують через ЗМІ.

Не секрет, що вибір української молоді в наш час все більше зосереджується на танцях у стилі «реп», «хіп-хоп», «диско», «рейв», «техно», «танко», «рок-н-рол». У динамічному їх культивуванні через різноманітні шоу, конкурсні програми на вітчизняному телевізійному просторі цікавість серед молоді до національних танців майже зникла. Лише окремі представники молодіжного середовища виявляють бажання й надалі вивчати традиційні зразки українського танцювального мистецтва.

Мало хто з організаторів згаданих вище шоу, конкурсів, розважальних програм усвідомлює, що національний танець у поєднанні з народною піснею, обрядом складають оригінальну культуру етносу, тривалий час формуючи його ментальність, світогляд, специфіку та самобутність. Через ігнорування таких важелів народної хореографії українці можуть утратити свій танцювальний фольклор, а з ним – і частину історії, духовності та традиційності.

Безперечно, у наш час, коли інтенсивно поширюються міжкультурні зв'язки, логічними є й взаємовпливи національних культур. Проте вони мають багато в чому і позитивні наслідки, зокрема, якщо говорити про зацікавлення молоддю світовою, а особливо європейською культурою. У результаті зросли б популярність, знання щодо особливостей російських, білоруських, польських, чеських, болгарських, молдавських, французьких, німецьких тощо танців.

Як зазначав А. Гуменюк, сусідство окремих районів України з різними країнами, наприклад Білоруссю, призвело до того, що окремі рухи білоруського танцю (польська-трясуха, оберти на підскокаку польці) почали зустрічатися в українських танцях, які побутують у таких місцевостях [5, с. 28].

Подібна форма культурних зв'язків також є актуальною і цікавою та сягає вглиб віків.

Як відомо, ще в одному з таких давніх витворів українського народного мистецтва, як ляльковий театр «Вертеп», окрім українських, простежуються російські, польські та інші народні танці як засіб музичної характеристики представників різних етносів.

Отже, підсумовуючи все зазначене вище, можемо зробити висновки, що народний танець демонструє свою самобутність, духовну і творчу силу, піднімає престиж вітчизняного мистецтва, освіти, нації та держави, впливаючи на виховання морально і культурно здорового молодого покоління українців. Молодші школярі мають можливість розвивати свої знання та рівень особистої культури, вивчаючи історію власної країни, краю, культурної спадщини, у якій поважне місце займала й займає народна хореографічна творчість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василенко К. Лексика українського народно-сценічного танцю : навч. посіб. для ін-тів культури. Київ, 1996. 496 с.
2. Василенко К. Український танець: підручник. Київ, 1997. 282 с.
3. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю. Київ, 1990. 152 с.
4. Гуменюк А. І. Народне хореографічне мистецтво України. Київ, 1963. 56 с.
5. Гуменюк А. І. Українські народні танці. Київ, 1969. 615 с.

Олена Стрельбіцька, кандидат
філологічних наук, викладач кафедри
словесних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

ОСОБЛИВОСТІ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта невідривно пов'язана зі стрімким розвитком інформаційних технологій, що спонукає до пошуку нових методів навчання. Особливої популярності сьогодні набувають нетрадиційні форми навчання за допомогою мобільного зв'язку. Ми живемо у мобільному світі, де кожен учень і студент уже не уявляє своє життя без новітніх портативних пристроїв, таких як: смартфони, MP3-плеєри, планшети, eReader, MP3 плеєри, ноутбуки тощо. Однією з функцій сучасних мобільних приладів є доступ до контенту та навчання. Тож, не дивно, що використання мобільних ресурсів стало невід'ємною частиною під час викладання будь-якого предмету, а надто в умовах дистанційної освіти.

Мобільне навчання зараз, як ніколи, актуальне: з одного боку, воно володіє привабливістю новизни, з іншого – зручністю у використанні.

Проблема мобільного навчання не раз поставала об'єктом наукових зацікавлень учених-педагогів. Серед українських науковців це питання висвітлювали В. Биков, І. Голіцина, Т. Калуга, В. Куклев, О. Семеріков, О. Тихомірова та інші. Попри значну кількість досліджень з проблеми застосування інформаційно-комунікаційних (у тому числі й мобільних) технологій в освітньому процесі, питання впровадження мобільного навчання саме на уроках української мови в початковій школі залишається невивченим.

Метою нашої статті є стислий аналіз особливостей застосування мобільного навчання під час вивчення початкового курсу української мови.

Термін «мобільне навчання» (М-навчання) *mobilelearning* (M-learning) пов'язують з використанням мобільних і портативних ІТ-приладів, таких як кишенькові комп'ютери, мобільні телефони і планшетні ПК у процесах викладання та навчання. Мобільне навчання тісно пов'язане з електронним та дистанційним навчанням, відмінністю якого є використання мобільних приладів. Навчання проходить незалежно від місця знаходження і відбувається за допомогою використання портативних технологій. Самоосвіта, гнучкість та миттєве отримання інформації – головні ознаки мобільного навчання. У порівнянні з традиційним у мобільному навчанні з'являється можливість моніторингу освіти в реальному часі та забезпечується висока насиченість контенту, що дозволяє розглядати його ще й як

інструмент спільної роботи, призначений для підвищення якості навчання [5, С.48].

Сьогодні мобільні пристрої ефективно застосовуються чи не на всіх навчальних дисциплінах. На уроках мовно-літературної галузі в початковій школі можна використовувати такі елементи мобільного навчання:

- ✓ електронні підручники, або ж навчальні курси з української мови;
- ✓ довідники, словники та інші довідкові джерела інформації;
- ✓ системи онлайн-тестування;
- ✓ мультимедійні засоби;
- ✓ пошукові системи, хмарні сховища, Wiki, відеохостинги;
- ✓ спеціальні програми, що здатні відкривати файли офісних програм, таких як OfficeWord, PowerPoint, Excel, текстові документи у різних форматах (txt, doc, pdf);
- ✓ офіційні додатки мобільних версій соціальних мереж, завдяки яким вчитель може поширювати різноманітні документи та файли для організації самостійної роботи учнів, здійснювати контроль граматичних навичок, умінь аудіювання, проводити тестування та контрольні роботи на уроках та обговорювати з учнями результати освітнього процесу у будь-який зручний момент [1, с.117].

Значною перевагою, на наш погляд, є те, що мобільні пристрої якнайкраще дозволяють підготувати і спланувати завдання для різних категорій дітей та враховувати індивідуальні особливості учнів, а це сьогодні вкрай важливо.

Варто зауважити також, що нові мобільні засоби залучають і тих учнів, які, можливо, втратили інтерес до освіти. Таким чином, можемо вважати, що більшість сучасних школярів технічно і психологічно готові до використання мобільних технологій в освіті, тому необхідно розглядати нові можливості для більш ефективного використання потенціалу мобільного навчання. А це вимагає організаційних зусиль з боку педагогів щодо впровадження стратегій, форм і методів мобільного навчання в освітній процес молодших школярів.

На уроках мовно-літературної галузі ефективними прийомами мобільного навчання можемо вважати спеціальні мобільні додатки, яких на сьогодні є уже чимало. Охарактеризуємо деякі з них.

Мобільний додаток «Rebus1.com.ua». Це унікальна розробка україномовного генератора ребусів, програма сама миттєво згенерує за вашим запитом будь-яке слово.

Додаток для вивчення української мови «Р.І.Д.». Цей проект створений «українцями для українців». Р – означає рід, І – історія, Д – духовність. Це основні принципи проекту.

Додаток в ігровій формі допоможе у вивченні та поглибленні знань української мови та культури мовлення. Матеріал подано у вигляді системи карток, кожного дня користувач отримує для запам'ятовування три нових слова у супроводі пояснень, ілюстрацій та цікавих фактів чи цитат. Вивчені слова автоматично потрапляють до словника. Коли користувач відмічає картку зі словом, як вивчену, він отримує бали [4].

Мобільний застосунок «Мова – ДНК нації». Надзвичайно цікавий проект для тих, хто хоче удосконалити свої знання української мови. Особливо цікавим він буде для дітей, адже різних цікавинок з рідної мови навчає харизматичний герой – язичок Лепетун. Працюючи в цій програмі, можна пригадати основні правила правопису; дізнатися фразеологізми й синоніми; навчитися правильно наголошувати слова. За допомогою цього додатку діти можуть вивчати мову в ігровій формі, виконуючи завдання у вільний від навчання час. Окрім того, авторами проекту нещодавно запущено серію мультфільмів на вивчення української мови саме для маленьких діток [3].

Тренажер з правопису української мови – поєднує теоретичні положення і практичні завдання, що сприяє засвоєнню граматики української мови, удосконаленню правописних навичок. Зібрані навчальні матеріали у додатку містять цікаву, корисну інформацію для учнів усіх класів [7].

Мобільний додаток «Слова зі слова». Це гра-головоломка, що не тільки сприяє збільшенню словникового запасу, а й непогано тренує увагу та посидючість. Процес дещо

нагадує гру «Ерудит». Існує декілька слів, з літер яких потрібно скласти інші слова. За кожне вгадане слово гравець отримує монетки, на які можна купляти підказки. Додаток стане у пригоді тим, хто лише починає вивчати українську мову. До того ж, усі матеріали подано з аудіосупроводом, що дозволяє тренувати правильну вимову [2].

Вважаємо, що можливості мобільних пристроїв у навчальному процесі, в тому числі й на уроках мовно-літературної галузі, на сьогодні ще недостатньо оцінені. Та все ж переваги їхні очевидні, адже мобільне навчання у поєднанні з традиційними формами відкриває необмежені можливості доступу до навчальної інформації, сприяє залученню сучасних українських школярів до загального інформаційного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гуревич Р. С. Мобільне навчання – нова технологія професійної освіти XXI століття. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* № 20 (255), 2012. С. 113 – 119.
2. Мобільне навчання стає дедалі більш популярним : Management.com.ua URL: <http://www.management.com.ua/news/?id=1329> (дата звернення: 07.04.2011).
3. «Мова – ДНК нації» : мобільний застосунок URL: <https://ukr-mova.in.ua/>
4. «Р.І.Д.» : додаток для вивчення української мови. URL: <http://rid.ck.ua/posts/2>
5. Семеріков С. О., Теплицький І. О., Шокалюк С. В. Нові засоби дистанційного навчання інформаційних технологій математичного призначення. *Вісник. Тестування і моніторинг в освіті.* 2008. № 2. С. 42 – 50.
6. Теплицький І.О., Семеріков С.О., Поліщук О.П. Модель мобільного навчання в середній та вищій школі. *Комп'ютерне моделювання в освіті* : Матеріали III Всеукраїнського науково-методичного семінару. (Кривий Ріг, 24 квітня 2008 р.) Кривий Ріг : КДПУ, 2008. Т. 3. С. 20 – 24.
7. Тренажер з правопису української мови. URL: <http://webpen.com.ua/>

Вікторія Сулімова, студентка 2 курсу,
ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний
коледж ім. А. Ю. Кримського»

Науковий керівник – Лілія Сулімова,
викладач-методист, ВКНЗ «Володимир-
Волинський педагогічний коледж
імені А. Ю. Кримського»

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ОСВІТИ

Комунікативна функція мови – це функція спілкування, що здійснює інформаційний зв'язок між членами суспільства, задовольняє потребу людини в іншій людині, забезпечує нерозривну єдність людини й мови. Комунікативний підхід у вивченні мови має виразно прикладний характер, оскільки передбачає оволодіння лінгвістичним матеріалом у дії, тобто засвоєння лексичної і граматичної системи мови з огляду на їх комунікативну (мовленнєву) значущість [3, с. 9].

Застосування комунікативно-діяльнісного підходу найбільше відповідає сучасним навчальним цілям та психолого-педагогічним ідеям сьогодення, оскільки дозволяє активно формувати в учнів комунікативну компетенцію – головну мету стандартизованої мовної освіти на усіх рівнях [4, с.17].

Перші теоретичні праці, присвячені навчанню на комунікативні основі, здійснили методисти і викладачі іноземних мов І. Зимня, Є. Пассов, О. Біляєв, І. Бім та ін., які розглядають комунікативно орієнтоване навчання як поєднання двох структурних компонентів: екстралінгвістичного (комунікативні наміри мовця і предметний зміст спілкування відповідно до ситуації) і лінгвістичного (мовний матеріал – фонетичний,

граматичний, лексичний і мовленнєвий матеріал – зразки ситуативно і тематично обумовлених мовленнєвих висловлювань). Відтак було сформульовано концептуальні засади та описано окремі аспекти комунікативного вивчення рідної мови (В. Мельничайко, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Г. Шелехова, Л. Скуратівський, Н. Остапенко, М. Пентилюк, Л. Паламар та ін.) [1].

Формування комунікативної компетентності є важливою складовою сучасної мовленнєвої освіти: «Умова успіху кожного – успіхи всіх членів колективу».

Комунікативне навчання – це навчання на основі спілкування, коли діти включаються в діалог між собою та вчителем. Для цього слід використовувати динамічні, варіаційні пари, групи по декілька учнів. Роботи над комунікативними навичками слід проводити як під час спеціальних, інтенсивних тренінгів у спеціально виділений для цього час, так і під час звичайного предметного викладання.

При цьому можна застосовувати таку модель розвитку комунікативних здатностей, що містить у собі: міркування про комунікації й пропедевтичні вправи; систему вправ для розвитку вільного говоріння; розмову «тет-а-тет», ведення бесіди між двома партнерами; переконливе аргументування, вправи з риторики; комплексні комунікаційні й інтерактивні ігри.

У процесі цієї роботи ознайомлюємо учнів із правилами мови, спілкування й вправляємося в них.

Компетенції мовлення й сприймання інформації на слух, читання та письма можуть використовуватися при веденні дискусій, читанні матеріалів, необхідних для проекту, написанні есе тощо.

Вимоги, що висуваються до комунікативної компетентності передбачають як усну (дискусії, доповіді, презентації), так і письмову (читання, розуміння й написання різного роду текстів) форми комунікації. При цьому учень повинен вміти: визначати необхідність своєї участі у комунікації; окреслювати свою мету (що в результаті я хочу отримати? навіщо мені це потрібно?); прогнозувати розвиток комунікації (хто учасники? які їх можливі позиції, ролі, мовні амплуа й наміри?); оцінювати свою комунікативну спроможність; вибирати мовний жанр, поведінку; установлювати й підтримувати контакт у ході дискусії; підтримувати й розвивати дискусію; переформатовувати, інтерпретувати, змінювати свою роль, мовне амплуа в ході комунікації; оцінювати бажані результати: що зрозумів, нового дізнався, чого навчився.

Отож, працюючи над формуванням комунікативної компетентності учнів, треба пам'ятати, що вона орієнтована на розвиток здатності ефективного спілкування в різних ситуаціях. Тоді ми виховаємо успішного, конкурентоспроможного громадянина України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабій І. Комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення рідної мови у професійно-технічних навчальних закладах. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/6510/1/%D0%9A%D0%94.doc.pdf>
2. Башевич Ф. М. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія. 2004. 342 с.
3. Пентилюк М. І. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови. *Укр. мова і літ. в шк.* 1999. №3. С. 8–10.
4. Пентилюк М. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови. *Українська мова і література в школі.* 2006. № 1. С. 15–20.

Емма Сус, студентка 3 курсу
спеціальності «Початкова освіта»,
Науковий керівник – Алла Мартинюк,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
іноземних мов,
Луцький педагогічний коледж

РОЛЬ ГРИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У початковій школі формуються основи знань, вмінь і практичних навичок, які будуть потрібні для навчання і життя, формуються моральні якості і вміння дітей самостійно здобувати знання, пробуджується інтерес до навчання, до творчих пошуків, але цей процес ускладнюється віковими особливостями молодших школярів: нестійкістю уваги, мимовільністю мислення і пам'яті. Одним із найбільш ефективних засобів розвитку інтересу до навчання поряд з іншими методами та прийомами, які використовуються на уроках є гра. Гра для дітей – це шлях пізнання навколишньої дійсності і можливість випробувати себе та свої вміння, відчувати свою індивідуальність, познайомитись з тими ролями, які вони мають виконувати в майбутньому [1].

Ігри були відомими дуже давно, і хто хотів виростити своїх дітей здоровими, сильними, чесними і сміливими звертали велику увагу на те, в які ігри грають їхні діти. Проте, можна спостерігати, що коли приходять в школу, вчителі на це не звертають уваги, хоча ігри та малювання є найбільш характерними для молодших школярів.

Першою формою пізнання і творчості є наслідування. Діти починають наслідувати своїх близьких і рідних. Вони легко запам'ятовують і повторюють вірші, цікаві приказки і примовки, короткі дитячі пісні. Тому питання наслідування є дуже актуальним для врахування вікових особливостей дітей. Коли діти повторюють за вчителем, одночасно рухаючись, вони будуть невимушено запам'ятовувати нові слова. Динамічні і веселі ігри сприяють формуванню в дітей стійкого зацікавлення до вивчення іноземної мови.

К. Д. Ушинський стверджував: «У дидактичній грі формуються всі сторони душі людської, її розум, її серце і її воля, і якщо говорять, що ігри прорікають майбутню долю дитини, то це правдиво в подвійному розумінні: не тільки у грі виявляються здібності дитини і відносна сила її душі, але й сама гра має великий вплив на розвиток дитячих здібностей і нахилів, а одночасно і на її майбутню долю»[2, с.64]

Процес формування англійської мовної компетентності складний і вимагає особливого підходу до його організації. Важливе значення у ньому належить формуванню в учнів мовно-граматичної компетентності.

Особливий вплив ігор, римівок, віршів, пісень, помітний у процесі формування граматичних навичок та англійської мовної компетентності учнів. Проте їх використання повинно бути доцільним і вмотивованим. Вірші, пісні, римівки пропонують дітям вивчати напам'ять, тому що це збагачує словниковий запас школярів, розвиває їхню пам'ять, особистісні якості дітей, зменшує напруження під час уроків, об'єднує колектив.

Особливого значення при вивченні англійської мови у початковій школі приділяють іграм. Для навчання іншомовного спілкування використовують різні види ігрової діяльності: навчальні ігри, рольові ігри, ділові або імітаційно-ділові ігри, драматизації, дискусії, інсценівки, проекти.

Науковці стверджують про те, що навчальні або дидактичні ігри є засобом навчання іноземної мови молодших школярів, оскільки ігрова діяльність є провідною для дітей цього віку. Учасники гри можуть працювати в командах, в групах, в парах, індивідуально тощо. Головне завдання вчителя полягає в тому, щоб учні зрозуміли правила і контролювати, щоб учасники гри їх не порушували. Ігри, які проводить вчитель на уроці англійської мови, є ефективним засобом мотивації для розвитку іншомовної мовленнєвої діяльності у процесі виконання завдань гри.

Ігрові форми роботи відповідають таким вимогам процесу навчання як: доступність, зв'язок з життям, наочність, створення іншомовної мовленнєвої атмосфери на занятті.

Рольові ігри дають змогу моделювати в класі різні ситуації іншомовного спілкування. Всі учні грають у запропоновані їм ролі та вирішують певні завдання ігри.

Ігрові методи є дуже актуальним напрямком навчання англійської мови у сучасній школі. Вони допомагають формувати інтерес школярів до вивчення англійської мови, розвивають мислення, уяву, пам'ять. Ігри підвищують якість освітнього процесу, підвищують взаємодію вчителя і учнів, дарують незабутні емоції на уроці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Використання ігор на уроці англійської мови. URL: <http://referat-ok.com.ua/movoznavstvo/vikoristannya-igor-na-uroci-anglijskoji-movi>
2. Ушинський К.Д. Вибрані твори. Київ : Рад. школа, 1976. 371 с.

Ірина Тарасюк, студентка,
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Андрійчук Юліана,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
старший викладач, Луцький педагогічний коледж

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПІДЛІТКІВ 12-14 РОКІВ В УМОВАХ ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРІВ

Проблема формування здорового способу життя охоплює широкий спектр питань. Але необхідність збереження здоров'я і запобігання його руйнації потребує всебічного і комплексного вивчення всіх можливих форм вкорінення в систему освіти формування здорового способу життя [1, 3, 4, 5, 6]. Школа, трудові колективи, сім'я – найефективніші інституції формування здорового способу життя та культури здоров'я дітей та молоді – недостатньо використовують свої можливості через брак практичного досвіду та не розробленість відповідних виховних технологій [2, 3, 6].

Метою дослідження було дослідити виховні системи дитячих оздоровчих таборів та їх вплив на здоровий спосіб життя підлітків.

Для того щоб краще зрозуміти, оцінити та порівняти системи організації вихованню здорового способу життя у пришкольньому таборі денного перебування школи № 3 та у таборі цілодобового перебування «Сонячний», ми провели опитування серед вчителів фізичного виховання.

Нами було опитано 20 респондентів, якими стали вчителі фізичного виховання у школі №3, також фізорг і вожаті табору «Сонячний».

Ми вирішили, для того щоб краще проаналізувати зібрані дані нам потрібно внести до анкети запитання, які будуть стосуватися як стажу педагогічної діяльності, так і кваліфікаційної категорії.

Отож, 50%(10) респондентів це вчителі, що мають педагогічний стаж 11-20 років. Звичайно думка цих спеціалістів була важливою для нас. Інші 50% (10) опитаних це вчителі, у яких педагогічний стаж не перевищував одного року. Проте їхня думка є не менш вагомою для нас

Кваліфікаційні категорії відрізнялись відповідно до стажу. 50% (10) опитаних отримали або отримують категорію спеціаліста, 40% (8) вчителів мали першу категорію, 10% (2) вищу категорію.

На запитання чи розподіляють дітей під час відпочинку у таборі на медичні групи

100% респондентів відповіли ні, але за потреби вчителі проводять індивідуальні руханки.

Щодо запитання про те, як сформовані у дітей фізичні навички у більшості виникали труднощі із відповіддю. Адже це питання індивідуальне, тому визначивши з даних середнє арифметичне ми дійшли висновку, що у дітей частково сформовані фізичні навички. Що не є хорошим показником, тому що діти знаходяться у такому віці, коли певні фізичні якості та бажання займатись спортом, а отже бути здоровим, є чи не найголовнішим чинником який буде впливати на формування у них здорового способу життя та в подальшому на їхнє життя та здоров'я.

На пункт анкети, де запитувалось чи цікавились батьки технічними характеристиками табору, усі респонденти відповіли чітко так.

З питань про моніторинг ми зробили висновок, що більшість вчителів не ведуть електронних або письмових баз даних про те чи покращився стан здоров'я дітей. Але спілкуючись з ними ми дізнались, що вчителі знають можливості кожного учня і можуть визначити покращувались вони чи навпаки погіршувались.

Відомо, що ведення здорового способу життя в умовах дитячих таборів має підтримуватись, як власною ініціативою, так і допомогою вчителів фізичного виховання. Звичайно не останню роль відіграє матеріально-технічне забезпечення та умови перебування, під час яких формується прагнення дітей бути здоровими. Тому у даному опитуванні найбільшу увагу ми звернули саме на ці чинники.

Дослідження показало, що 100% (20) респондентів вважають, що час періоду перебування дітей у табоі є найбільш сприятливим для формування у них здорового способу життя. 50% (10) опитуваних зазначили, що проводили секції та гуртки для дітей (рис. 1) зображає проведення секцій та гуртків.

Секції та гуртки

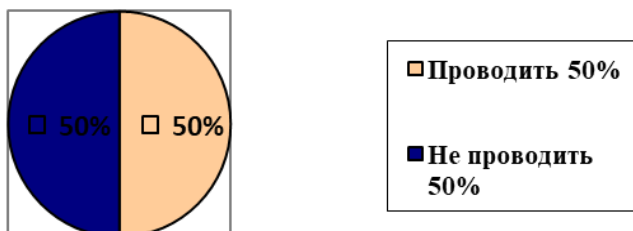

Рис. 1. Секції та гуртки

Також, 85% (17) проводили виховні бесіди на теми ведення здорового способу життя та зміцненню здоров'я у дітей (рис. 2) відображає проведення бесід та лекцій.

Бесіди та лекції

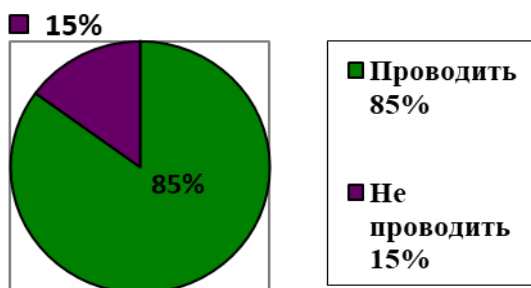

Рис.2. Бесіди та лекції

Щодо матеріально-технічного забезпечення дані виявились прогнозованими. Респонденти, що були опитані в таборі цілодобового перебування «Сонячний» зазначили, що матеріально-технічне забезпечення знаходиться у них на високому рівні, є майже усе необхідне для того щоб виховувати у дітей бажання вести здоровий спосіб життя та любов до спорту. А от дані, що були зібрані в школі залишають бажати кращого. Матеріально-

технічне забезпечення, інвентар знаходяться на середньому рівні, багато чого не вистачає. Тому у пришкольному таборі немає таких можливостей, як у спеціалізованому таборі цілодобового перебування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буданова Г.С. Літня країна дитинства, народна освіта. 2001. 124 с.
2. Жилка Н., Іркіна Т., Тешенко В. Стан репродуктивного здоров'я в Україні медико-демографічний огляд Міністерство охорони здоров'я України, НАН, 2001. 68 с.
3. Огністий А.В. Методика фізичного виховання учнів шкільного віку. Тернопіль: ТДПУ, 2001. 124 с.
4. Романова Н. Ф. Формування здорового способу життя як сучасна стратегія протидії соціально небезпечним хворобам серед дітей та молоді : монографія. К. Пульсари, 2010. 39–48 с.
5. Селезньова О. О. Здоров'я молоді та формування здорового способу життя. Київ. НАН 2018. 3 с.
6. Яременко О.О., Вакулєнко О.В., Галустян Ю.М. Формування здорового способу життя молоді: стратегія розвитку українського суспільства : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, Укр. ін-т соц. дослідж., 2004. 164 с.

Галина Ткаченко, канд. політичних наук,
доцент, викладач, Рівненська медична академія

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПАТРІОТИЗМ ЯК ОЗНАКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

В'ячеслав Казимирович Липинський (05.04.1882 – 14.06.1931) – видатний український історик, політолог, громадсько – політичний діяч. Автор понад двісті наукових праць з історії України, державознавства, етнополітології. Найвідомішими з них є: «Україна на переломі 1657 – 1659» (1920 р.), «Замітки до історії українського державного будівництва у XVII ст.» (1920 р.), «Релігія і церква в історії України» (1925 р.), «Листи до братів – хліборобів про ідею і організацію українського монархізму» (1926 р.) та ін. Започатковував консервативний напрям української емігрантської суспільно – політичної думки.

В. Липинський наполегливо і послідовно обстоював ідею незалежної української державності. Він вважав, що тільки власна держава, збудована українською нацією на своїй етнографічній території, врятує націю від економічного розпаду і кривавої анархії. Адже формування державності завжди спрямоване на послаблення національних конфліктів, консолідацію різноманітних соціальних і національних спільнот. Лейтмотивом в політичній доктрині Липинського є слова: «Ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її собі не збудуємо, й ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не хочимо бути» [2, с.67].

Липинський своєрідно трактує поняття нації, висуваючи при цьому на перший план ідею її «органічності» – нація є «органічний колектив».

Дуже оригінальним є те, що В. Липинський вважав територію основним конструктивним складовим елементом буття нації. При цьому він не раз вживає слово «Земля» – тобто територія в її конкретних проявах: з усіма її геологічними, кліматичними, топографічними, господарськими й, навіть, естетичними властивостями.

В. Липинський вважає можливим вживати поняття «територіальна нація», яка базується на почутті «територіального патріотизму», котрий впливає з «інстикту осілості».

Виключно велику увагу В. Липинський приділяв консолідації української нації, проблемам територіального патріотизму, налагодженню сталих доброзичливих відносин з національними меншинами. Популярне гасло «Україна для українців» писав він, український державник мусить розуміти так: «Україна для всіх, що живуть на українській землі».

На думку Липинського українську націю можна найкраще об'єднати на ґрунті територіального патріотизму, який означає усвідомлення своєї території, любов до своєї землі, почуття єдності, солідарності та співпраці між усіма її постійними мешканцями незалежності від їх походження, соціально – класової та етнічної приналежності,

віросповідання тощо. Україна має стати спільною батьківщиною для всіх своїх громадян – росіян, поляків, євреїв, вірмен і т.д. Почуття любові до рідного краю – української землі, яка годує всі її мешканців, як до органічної цілісності, вважає вчений, є необхідною і єдиною можливістю того найважливішого у світі зв'язку людей, що зветься нацією.

Свизначення він дає поняттю «українець»: «Українцем, людиною однієї, своєї нації є кожна людина, що органічно зв'язана з Україною, не українцем є мешканець іншої землі». Тут ми бачимо переконання, що почуття любові до рідного краю, конкретної території, глибока пов'язаність з ними є необхідною передумовою бути частиною тієї спільності людей, що зветься нацією.

В цьому зв'язку варто згадати про те, що тривалий час частина українських земель входила до складу інших держав (Польщі, Австро – Угорщини, Чехії та інших). Таке становище, яке В. Липинський визначив формулою «роздвоєного серця», заважало формуванню національної ідентичності українців.

В. Липинський зауважує, що брак територіального патріотизму завжди вілігравав деструктивну роль у творенні української державності. Він пише: «Україна завжди була гніздом, яке постачало фанатиків – екстериторіальної віросповідності і становости. Патріотів українських патріотизму українського історія наша, за винятком одиниць і епізодів, не знає. Не маючи ж патріотизму – не маючи свідомости своєї території і почуття спільности всіх її мешканців – ми не могли мати на ній і своєї власної держави» [2, с.376].

В. Липинський рішуче виступав проти українського шовінізму, зокрема – інтегрального націоналізму Д. Донцова. Бути шовіністом, на думку мислителя, означає прикривати свою бездуховність, відсутність віри, політичне руїнництво, зрадництво, хиткість, кар'єризм, здекласованість фанатичними гаслами про «неньку Україну» про «рідну мову», про «клятих москалів і ляхів». Необхідно бути патріотами, а не шовіністами.

«Бути патріотом – це значить бажати всіма силами своєї душі створення людського, державного й політичного спіжиття людей, що житимуть на Українській землі, а не мріяти про втоплення в Дніпрі більшості своїх же власних земляків. Бути патріотом – це значить шукати задоволення не в тім, «щоб бути українцем», а в тім щоб було честю носити ім'я українця», – наголошував В. Липинський [3, с.745 - 746].

Політику «дрібної праці», тобто постійного, наполегливого виховання у молоді державотворчих цінностей, завдяки чому вона зможе увійти в українське життя як організована сила, вчений вважає одним з вузлових пунктів своєї теорії.

Концепція територіального патріотизму В. Липинського зберігає свою актуальність і в наш час.

За результатами опитування Фонду «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва та Центру Разумкова в грудні 2019 р. 80 % українців основою складовою патріотизму вважають любов до своєї країни. Проте, як зауважує психолог Л. Волошина «любов до країни кожен розуміє по – своєму. Можна любити державу, що бореться за своє існування, або співочу, де борщ – національний бренд. Це різні речі» [1, с.1].

Згідно з цього ж опитування, усе більше людей з усіх регіонів вважають національну ідентичність важливішою за регіональну. Тобто спершу – українець, потім представник певного регіону.

Якщо до 2014 року загальнонаціональний показник складав 54 відсотки, то нині – 75 відсотків [1, с.1].

Зауважимо, що за всі роки незалежності України ми, на жаль, не змогли виробити і запровадити чітку цілеспрямовану, перспективну всеукраїнську стратегію національно – патріотичного виховання громадян, і, перш за все, молоді. Показовим в цьому плані є той факт, що День Незалежності відзначає лише кожен п'ятий українець. Тоді як у США і багатьох інших країнах це свято найшанованіше [4, с.6].

На Донбасі, наприклад, місцева влада виділяла кошти на виховання регіонального патріотизму, який заперечував патріотизм всеукраїнський. Програма «Патріот Луганщини», що була розрахована на 2011 – 2014 рр. і на яку спрямували понад 10 млн грн, включала в

себе теми про російсько – українську дружбу, «Зарницю», «Молоду гвандію» тощо і нуль загально – українських цінностей [5, с.14].

Багато хто небезпідставно вважає: якби національно – патріотичне виховання в нашій державі проводилося на належному рівні, то не було б окупації Криму та Донбасу російськими агресорами.

Прикладом організації і проведення патріотичного виховання може бути досвід наших сусідів – поляків. У Польщі патріотизм є невід’ємним елементом повсякденної культури, а виховання патріотизму є обов’язковим. При чому починається воно з дитячих літ. Коли дитині виповнюється п’ять років, вона повинна вивчити вірш Владислава Белзи «Катехизис польської дитини». Цей патріотичний вірш написано у формі діалогу, що починається словами:

- Хто ти такий?
- Поляк малий!
- Який знак твій?
- Білий орел!

(Білий орел – герб і головний ментальний символ Польщі – Г. Т.)

- Де ти живеш?
- Між своїми!...

Закінчується вірш усвідомленням патріотичного обов’язку, замовіданості й готовності до особистої пожертви в ім’я свободи й незалежності Батьківщини:

- Хто ти для неї?
- Вдячне дитя!
- Що ти їй винен?
- Віддати життя!

Декілька років тому польське міністерство культури та національної спадщини запустило в інтернеті веб – сайт для 4 – 5 річних дітей, за допомогою якого вони можуть засвоїти стандарти рідної культури в ігровій формі.

Польський уряд розродив і впроваджує розраховану на молодих людей програму «Патріотизм завтрашнього дня».

Саме патріотизм поляків став джерелом швидких кандинальних змін в Польщі в післясоціалістичний період.

В Україні в 2019 році було прийнято Стратегію національно – патріотичного виховання, у відповідності з якою Кабмін розробив і затвердив план дій на 2020 – 2025 рр. щодо реалізації цієї стратегії. Серед заходів, передбачених планом, є програма «Зшивання країни» – проект мобільності молоді.

Проте її втілення призупинено у зв’язку з переглядом Державного бюджету України на 2020 рік через економічну кризу, а також пандемією коронавірусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеева Т. Заможними можна бути будь-де. *Газета по-українськи*. 30 січня 2020 р. №5.
2. Липинський В. Листи до братів – хліборобів. Відень, 1926. 412 с.
3. Липинський В. Націоналізм, патріотизм, шовінізм (Лист В. Липинського до п. Богдана Шемета), писаний у Райхенау дня 12.XII.1925 у відповідь на поставлене питання). *Мала енциклопедія етнодержавознавства*. НАН України інт. держави і права ім. В. М. Корецького: ред. кол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. Київ : Довіра; Генеза, 1996. 942 с.
4. Левицька І. «Українці ще звикли до патріотичних свят». *Газета по-українськи*. 16 квітня 2020. № 16.
5. Ясинчук Л. Як навчити любити Україну. *Експрес*. 30.05–06.06.2019 р. № 22.

Катерина Токало, *викладач кафедри
хорового диригування та постановки голосу,
Луцький педагогічний коледж*

МЕТОДИКА АКАПЕЛЬНОГО ХОРОВОГО СПІВУ ЯК ОСНОВА ХОРМЕЙСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

В усіх сферах життєвої діяльності людини головне – якість. Та особливий моральний, духовний вплив на людину справляє якість правдивого мистецтва. Але якість сама не приходить, за якість мистецтва, як і за якість життя в цілому, треба боротися. Боротися за якість мистецтва – це боротися за культурний саморозвиток народу, бо з піднесенням рівня культури покращуватиметься й соціальне життя людей. Основою культурного розвитку людей є музичне виховання, розвивати музичну культуру потрібно з дитинства, бо музика духовно збагачує людину [1].

Спеціаліста, який оволодів технікою диригування, ще не можна назвати диригентом-хормейстром. Хормейстр – той, хто може в хорі розвинути хорову співочу культуру. Хормейстр повинен мати розвинений вокальний слух, чути найменші інтонаційні відхилення. Хормейстрові треба навчитися провести в хоровому колективі розспіванку, підготовчу «чорнову» й художню роботу, але тільки в природному ладі. На цій професійній основі необхідно досягнути кантиленного співу, єдності тембру й чистоти вокальної інтонації. Тільки такий диригент-хормейстр сам досягає високого рівня й приводить цілий хор до високого професійного звучання в вокально чистому унісоні. Ще треба мати ті невлімові якості таланту, завдяки яким тільки одиниці стають хормейстерами. Така практика переконує, що диригентська хорова спеціальність є однією з найскладніших музичних спеціальностей [1].

Аби досягнути високого художньо-виконавського рівня потрібно, в першу чергу, відмовитися від репетицій за допомогою музичного інструменту та проводити репетиції виключно голосом під камертон. Це дасть можливість диригентові та співакам розвинути свій внутрішній слух настільки, що кожен буде реагувати на найменші інтонаційні неточності. Такий метод роботи поступово увійде в звичку, і не буде здаватися таким складним, як на початку. Через певний час усі відчують творче зростання хорового колективу. Це не означає, що від музичного супроводу потрібно відмовитись, бо є багато прекрасних хорових творів, які написані з інструментальним супроводом. Їх потрібно виконувати, але сам репетиційний процес повинен проходити без супроводу. А супровід найкраще вже підключити за дві або три репетиції до концерту.

Результатом такої методики буде те, що хор надзвичайно ансамблево скріпиться у хорових партіях і ніщо не зможе порушити стабільності виконуваної тональності, навіть неналагоджений рояль. Диригент-хормейстр повинен постійно, систематично, наполегливо й щиро працювати над підвищенням виконавської майстерності хорового колективу. Треба вміти знайти красу не тільки в цілому творі, а й у кожному акорді, в кожній заспіваній ноті.

Праця без музичного супроводу нелегка. Її треба впроваджувати, до неї потрібно звикнути, переключитися не тільки думкою, а й душею. Ця методика – єдина для піднесення якості, чистоти хорового співу.

Найкращий спів – чистий спів, тобто правильне висотне та позиційне положення звуку. Хоровий спів можна поділити на художній і масовий. Проблема масового співу – звичка співати фальшиво, між нотами. Художній спів ґрунтується на співочій культурі, а масовий – культури не потребує. Все просто: зібралися, сіли та й заспівали – десь голосніше, десь тихіше, десь швидше, а десь повільніше. На цьому й закінчується підготовча робота. Аби не допустити рівня масового співу, потрібно навчитися працювати в природному ладі.

Хто користується темперованим строем (фортепіано), той ніколи не зможе досягнути художнього співу. В межах темперованого строю нота має одну висоту, а в природному ладові кожна нота має три висоти. Коли група співаків інтонаційно потрапляє у центральну висоту, тоді лине приємний, злагоджений звук. А якщо співаки потрапляють у три висоти, тоді виникає неприємне, різке, крикливе звучання. Тобто два співаки, сидячи поруч і співаючи в різних стилях, один природним ладом, а другий в межах темперованого строю, ніколи не досягнуть унісону. І завжди співак, який нечисто співає, «перетягне» на свій бік чистого співака. Досягнути художнього співу можливо тільки працюючи в стилі акапельного співу, в природному ладові. Розвинувши внутрішній слух, досягнувши кантиленного співу, єдності тембрів й чистої вокальної інтонації.

Всі ці вимоги можливо виконувати, тільки користуючись діафрагмою й диханням. Під час співу діафрагма завжди має бути піднята. Міцність діафрагми залежить від динаміки. На піано вона м'якша, а на форте тверда. На крещендо діафрагма поступово твердішає, а на дімінуендо пом'якшується. Дихання потрібно затримувати на виконання більших фраз. Для кантиленного співу всі ноти повинні тісно з'єднуватись. Для єдності академічного тембру всіх голосних звуків необхідно звуки а-е-и-і-ї наближати ближче до губ. А на високих нотах звукове сходження необхідно переносити в голову й зміцнювати дихання. Для чистої вокальної інтонації потрібно в природному ладові, *a cappella*, запам'ятати природну висоту всіх інтервалів. [1]

Хор *a cappella* являє собою повноцінне об'єднання значної кількості людських голосів, здатних передавати найтонші порухи душі, думок і почуттів, які виявляються у виконуваних творах. [2]

Таким чином, лише працюючи за методикою акапельного хорового співу, можливо співати абсолютно чисто в природному ладові та розвивати високий рівень виконавства. Адже чистий спів, тонка музика спонукають людей до чистоти в житті, до культури взаємин. А культурні люди й житимуть краще, бо культурна людина знає, що треба робити, аби не жити абияк, а достойно. Україна тільки тоді розбагатіє матеріально, коли ми всі збагатимося морально, духовно, культурно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ:

1. Муравський П. Моя хорова школа. Київ : Просвіта, 2014. 381с.
2. Чесноков П. Хор и управление им. Москва : Музгосиз, 1952. 222 с.

Олена Трач, викладачі кафедри
природничо-математичних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

Наталія Хомюк, викладачі кафедри
природничо-математичних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Природознавство як наука і навчальний предмет належить до найбільш наукомістких. Поряд з цим, галузь природознавства продовжує розвиватися на основі нових досліджень, учасниками яких можуть стати за відповідної підготовки і студенти.

Сьогодні є всі підстави стверджувати, що використання дослідницьких методів може забезпечити освіту, розвиток і виховання студентів відповідно до вимог сучасного рівня науково-технічного прогресу.

Сучасний навчальний заклад покликаний не просто надавати, а й організувати навчання так, щоб готувати студентів до перетворення знань в інструмент творчого освоєння світу.

Мета дослідницьких методів навчання – набуття студентами досвіду дослідницької роботи в пізнавальній діяльності, об'єднання розвитку інтелектуальних здібностей, дослідницьких умінь і творчого потенціалу та на цій основі формування активної, компетентної творчої особистості.

Підготовка дослідження → Дослідження (теоретичне, експериментальне, колективне, індивідуальне, групове) → Узагальнення результатів дослідження → Застосування результатів дослідження → Підбиття підсумків дослідження → Програмування й планування нових досліджень.

Як свідчить досвід, схильність студентів до дослідницької діяльності значною мірою індивідуальна. Вона залежить від розвитку пізнавальних інтересів, змісту й обсягу знань, спостережливості, пам'яті, уваги, працьовитості, волі тощо.

- Розвиток творчої мотивації, творчих здібностей і мислення: швидкість розумових процесів, глибини, гнучкості, оригінальності, самостійності.
- Розвиток інтелектуальних здібностей до аналізу і синтезу. Порівняння і узагальнення.
- Пізнавальний інтерес до об'єктів дослідження та його технології.
- Поглиблення дослідницьких компетенцій.
- Розвиток творчих вмінь: дискутувати, полемізувати під час обговорення результатів дослідження; звітувати про них та прорахувати їх.
- Розвиток пізнавального інтересу до практичного застосування результатів дослідження.
- Успіхи на олімпіадах, турнірах, конкурсах-захистах наукових робіт.
- Практичні та наукові результати проведення досліджень.
- Спільні наукові публікації.
- Активна життєва та професійна позиція.
- Самореалізація та самовираження.

Залучення студентів до процесу наукового дослідження сприяє формуванню самодостатньої компетентної особистості. Дослідницька технологія змінює світогляд молодшої людини, її самооцінку, справляє значний вплив на формування життєвих цінностей.

Наукова діяльність студентів – один із складників навчально-виховного процесу. Головне завдання науково-дослідницької діяльності, за висновками вчених, – опанування науковим методом пізнання, поглиблене творче засвоєння навчального матеріалу, формування навчально-дослідницьких навичок і вмінь, озброєння студентів методикою і засобами самостійного розв'язання задач, розвиток дослідницьких здібностей.

Організація креативного навчання узгоджується з головними етапами наукового дослідження як творчого процесу.

У креативній педагогічній системі студент як суб'єкт творчої діяльності – це дослідник, а навчальний матеріал – об'єкт дослідження та засіб творчості особистості.

Із досвіду відомо, що різкий перехід від репродуктивного типу завдань до пошукового, а то й дослідницького не буде успішним, а призведе до багатьох труднощів та невдач. Потрібна проміжна і єднальна ланка між репродуктивними та творчими завданнями частково-пошукового характеру. Під час їх розв'язання студенти вчаться встановлювати логічно завершені зв'язки між судженнями та умовиводами. Тому на початковому етапі можна запропонувати прості вправи, а потім – складніші завдання.

Працюємо за такою схемою:

- евристична бесіда (пошукова діяльність під контролем викладача);
- частково-пошуковий метод (взаємодія викладача та студентів);
- проблемний метод (застосування знань і способів діяльності в новій ситуації);
- дослідницький метод (студенти самостійно і творчо працюють).

Прикладом поступового ускладнення завдань можуть бути вправи:

Вправа 1. Закресліть зайве в переліку.

- 1) Об, Єнісей, Дніпро, Байкал, Ніл.
- 2) Лисиця, гієна, окапі, шакал.

Вправа 2. Знайдіть зв'язок між подіями, явищами.

Платформа – рівнини, область складчастості – гори.

Коли студенти навчаються знаходити зв'язки між предметами, явищами, подіями, можна переходити до розв'язання складніших дослідницьких завдань.

Прикладом складніших завдань можуть бути:

1) Уявіть, що ви – підприємці і займаєтесь посередницькою діяльністю. Вкажіть, з яких сусідніх країн, першого і другого порядку ви розраховуєте одержати: а) нафту і природний газ; б) високоякісну техніку; в) недорогий одяг і взуття масового попиту; г) сучасні будівельні матеріали.

Сучасний студент – майбутній фахівець. Маючи знання у відповідній галузі, він зможе за різних ситуацій самостійно приймати рішення, робити і відстоювати свій вибір.

Людина поступово усвідомлює, що засвоїти всю інформацію, обсяг якої постійно зростає, неможливо, та й не потрібно. Отже, важливий не стільки обсяг знань, якими володіє людина, скільки вміння їх добувати і застосовувати в конкретних ситуаціях. Адже життя вимагає від особистості неперервної самоосвіти, самовдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нарочна Л.К., Ковальчук Г.В., Гончарова К.Д. Методика викладання природознавства : навч.посібник.-2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Вища школа, 1990. 303 с.
2. Методика викладання географії / Упоряд. Н. Муніч, В. Серебряй. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005.
3. Освітні технології / За ред. Пехоти О. М. Київ : А.С.К., 2002.
4. Рудь. С. Розвиток дослідницьких здібностей учнів на уроках географії. *Краєзнавство. Географія. Туризм.* 2002. № 40. С. 1 – 3.
5. Чернов Б. О., Корнеев В. П. Методи навчання географії в школі. Київ : Рад. школа, 1986.
6. Ягенська Г. Співпраця вчителя та учнів у науково-дослідницькій роботі з біології. *Біологія і хімія в школі.* 2004. № 6. С. 10–13.

Наталія Трефяк, кандидат філологічних наук, викладач філологічних дисциплін.
*КВНЗ «Коломийський педагогічний коледж
Івано-Франківської обласної ради»*

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний освітній процес протягом останніх двох місяців зазнав різких змін, однак пріоритетними для ВНЗ різних рівнів акредитації залишились якісне оволодіння змістом освітніх програм, студентоцентричність, формування ключових фахових компетентностей, спрямованих на досягнення відповідних результатів навчання. Але от форми й методи організації навчальної діяльності під час дистанційного освітнього процесу зазнали суттєвих змін. Причина насамперед криється в порушенні звичних умов оволодіння програмовим матеріалом, починаючи від робочого місця, звичної викладацько-студентської діяльності й закінчуючи ресурсами, видами взаємозв'язку й, зрештою, перевіркою рівня знань. Однак дозволимо зауважити, що труднощі, викликані різким вимушеним переходом на дистанційну освіту, спровокували мимовільний вихід із зони комфорту. Уважаємо, що це стимулювало

розвиток ключових компетентностей. Тому на перший план вийшли питання, на які раніше, можливо, не зверталось достатньо уваги. Це, зокрема, синергія інформаційно-цифрової та мовної компетентності, тобто спрямованість на здобуття нових знань з предмета, але іншими методами, що сприяє формуванню освіти впродовж усього життя.

Враховуючи всі особливості дистанційного навчання й величезний обсяг онлайн-платформ, маємо на меті висвітлити саме ті ресурси, які використовуємо на практиці і які допоможуть викладачам і вчителям при проведенні занять з української мови та літератури. А також продемонструвати ті, що найкраще адаптовані до предметів і які, за необхідності, варто використовувати й під час звичайних аудиторних занять.

Якщо раніше ІКТ займали місце розваги, перепочинку чи активізації уваги студентів або учнів, то тепер стали просто майданчиком для проведення самих занять. Однак найвагоміша перепона – це сама якість технічного з'єднання, тобто інтернету. Також перед викладачами постала проблема подачі, опрацювання матеріалу, зворотного зв'язку й оцінювання. Найпростіший спосіб її вирішення, який з перших днів дистанційної освіти посів головне місце, – сфотографовані лекції, розповсюджені в студентських/учнівських групах Viber. Для перевірки рівня засвоєння матеріалу здебільшого використовуються творчі завдання чи ж проєктна діяльність. Але якщо для деяких тем з літератури такий спосіб умовно придатний, то вивчення української мови потребує ґрунтовного пояснення й детального аналізу, а також виконання практичних завдань. Крім того, така форма роботи не передбачає чіткої стратегії перевірки рівня засвоєння і, звичайно, оцінювання, тобто усвідомлення чітких результатів навчання майже відсутнє. Для цього вже необхідним стає двосторонній зв'язок зі студентами/учнями, а відповідно – інші методи й способи освітньої діяльності.

Відтак зауважимо, що дистанційне навчання передбачає 2 форми роботи:

1. Доступ до мережі і робота в будь-який зручний період доби, оскільки не кожен студент/учень через різні обставини може доєднатися у точно визначений час. І це не обов'язково означатиме недбалість чи нехтування. Усі ми переконалися, що інтернет, особливо зараз, не завжди працює безперебійно, а що говорити про віддалені чи гірські райони. Тим паче, не кожен має потужну техніку чи смартфони та й, як виявилось, завантажувати застосунки не всім вдається легко. Це перша проблема й доволі об'єктивна. Тому презентуємо роботу в простому додатку Google Classroom. Детальніше можна опрацювати матеріали, представлені в інструкції [3]. Загалом механізм діяльності такий:

1.1. Для використання ресурсу необхідно мати пошту gmail.com. Викладач заздалегідь створює курс з відповідною назвою і одержує код. Його повідомляє кураторові/класному керівникові чи старості або ж скидає в групу у вайбері. Студенти заходять на платформу і реєструються. Варто наголосити, що при реєструванні вони обов'язково вводять електронну пошту. У такий спосіб після створення завдання їм приходитиме повідомлення, бо платформа прив'язана до акаунта. Також куратор може створити курс для всієї групи, приєднавши до 20 викладачів, і вони завантажуватимуть свої завдання. Так курс матиме більш систематизований вигляд.

1.2. Наступний етап – створення в Google Classroom завдання з назвою теми, яка вивчається. Для цього зразу існує відповідна вкладка. Сюди ми можемо завантажувати теоретичний матеріал, відео, файли з власного комп'ютера, покликання, тексти лекцій тощо, назначати термін здачі. Натомість студенти усю виконану роботу залишатимуть саме тут (презентація, проєкт, творче завдання тощо). Для прикладу, навіть вивчені напам'ять вірші студенти завантажуватимуть у «Папку курсу», що знаходиться у вкладці «Завдання». Це значно полегшить роботу, бо всі відео знаходитимуться в одному місці. Викладач зразу може оцінити роботу, написавши коментар чи відправивши результат студентові на електронну пошту. Це забезпечить якісний і швидкий взаємозв'язок.

1.3. Під час створення завдань радимо використовувати застосунок гугл-форми. Для цього необхідно вибрати опцію «Завдання з тестом», написати назву (інакше завдання не створиться), зазначити максимальну кількість балів, час виконання. Сама форма доєднається

автоматично. Усі аспекти заповнення можна знайти за покликанням [2]. Зауважу, що в налаштуваннях форми обов'язково потрібно вибрати опцію збирання електронних адрес, а також під нульовим питанням зазначити, щоб студенти записали ім'я й прізвище. Так швидше вдасться ідентифікувати протестованого. Перевагою гугл-форми є те, що вона дозволяє створювати різнотипні завдання за однією темою. Викладач може додати картинки, відео, скопіювавши їх із мережі чи з файлів комп'ютера, а також сформувати тести зі встановленням відповідності і доповнити творчим розгорнутим питанням. Після цього варто зазначити правильні відповіді, щоб система автоматично перевіряла бали й показувала студентам помилки. Після завершення тесту викладачеві зручно зайти в кожну роботу, опрацювати її й перевірити відповіді на розгорнуті чи творчі питання.

2. Другим, найбільш придатним способом подачі нового матеріалу, є все-таки онлайн-зв'язок за допомогою застосування платформ Zoom чи Skype, які дозволяють залучити велику кількість слухачів. Можна навіть провести лекцію для кількох груп з чітким поясненням складних чи заплутаних питань. Рекомендуємо використовувати все-таки платформу Zoom, найбільш придатну для конференцій та активної комунікації [1]. Організатор конференції вибирає функцію «Демонстрація екрану» й у такий спосіб вмикає презентацію чи електронний підручник і пояснює матеріал з використанням наочності. Цей спосіб взаємозв'язку дозволяє почути потреби студента й допомогти майже як під час аудиторного заняття.

Для студентів, що не змогли бути в мережі, можна записати відео з поясненням теми й акцентом на важливих моментах теми, що вивчається. При цьому варто показати хід виконання вправи, розбору слова, речення тощо. Завантажити відео зручно у програмі Google Classroom або ж у звичайному Viber.

Також, для прикладу, можна додатково назначити певну годину для студентів, які не змогли долучитися до вебінару чи виконати завдання у визначений час. Але розуміємо, що для викладача це створить додаткові труднощі, адже знижується рівень самостійності, бо частина студентів уже ознайомена із завданнями. Тому рекомендуємо створити кілька додаткових питань і долучити їх до тесту, а також використати перемішування відповідей.

Отже, вимушене різке впровадження дистанційної освіти змістило акценти на нові форми й методи роботи, більшість з яких варто використовувати й удосконалювати і після переходу до звичного навчального процесу. Це дозволить викладачам і студентам не лише бути мобільними, готовими до змін, відповідати вимогам і потребам сучасності, а й урізноманітнити аудиторну діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інструкція щодо встановлення та роботи з Zoom. URL: <https://bit.ly/2yqWJVs>
2. Створення форм під час роботи у Google Classroom. URL: <https://bit.ly/2V51rzP?fbclid=IwAR3NE2zLg0nLx6dXUPf8b-QaCZp7nLs0HyHP-FhZYIU46Ny2Q5Bzo9qzxMw>
3. Google Classroom: як організувати навчальний процес у віртуальному просторі. URL: <https://bit.ly/3dNqJeo>

Валентина Триндюк, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов, Луцький педагогічний коледж
Майя Федорець, викладач кафедри іноземних мов, Луцький педагогічний коледж

МЕТОД ПРОЕКТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПИСЕМНІЙ ІНШОМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Демократичний розвиток України потребує перебудови системи вищої освіти, розробки нових програм з метою поліпшення професійної підготовки педагогічних кадрів. Соціальне замовлення суспільства полягає в тому, щоб студент сьогодні був підготовлений до ефективного виконання своїх професійних функцій і повноцінної участі в усіх галузях сучасного суспільного життя, що неможливо без оволодіння вміннями писемної іншомовної комунікації.

Наші багаторічні спостереження за процесом навчання писемній іншомовній комунікації, у педагогічному коледжі свідчать про те, що у навчанні англійській мові репродуктивні види письмових робіт переважають над творчими. Основним критерієм оцінки висловлювання є мовна та мовленнєва коректність, внаслідок чого поза увагою залишаються зміст і логіко-структурна побудова тексту. Дослідження сучасних науковців свідчать, що використання методу проектів для навчання писемної іншомовної комунікації у ЗВО допомагає усунути зазначені недоліки, проте особливості застосування методу проектів у педагогічному коледжі на заняттях з іноземної мови мало досліджене.

Значний внесок у розробку методології і теорії поняття педагогічної технології зроблений сучасними педагогами: В. Безпалько, Б. Лихачовим, М. Кларінім, В. Монаховим, Г. Селевко та іншими. [1;2;3;4] Проблема навчання писемної іншомовної комунікації, розглядалася вченими С. Каганом, Х. Д. Брауном та іншими. Проблему реалізації методу проектів у навчальних закладах різних типів розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці: Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркіна, М. В. Моїсеева, А. Е. Петров; О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко, Р. О. Безугла, Ю. В. Дегтярьова, П. Гібсон, Дж. Дьюї, Е. Пархарст, Фрід-Бус, та інші.

Але проблема використання методу проектів у процесі навчання писемної іншомовної комунікації, ще не має достатньо розвинутого наукового підґрунтя. У ЗВО навчання писемної іншомовної комунікації, має бути спрямоване на розвиток умінь самостійного вибору студентами шляхів розв'язання проблеми, їх творчості й ініціативи за мінімального втручання викладача. Це може досягатися через відповідну організацію навчального процесу, ретельний добір матеріалу, використання комплексу вправ, що розвивають уміння само- і взаємоконтролю, а також само- і самооцінювання студентами писемних висловлювань. Функціонування всіх вищезазначених факторів забезпечує використання методу проектів

У наслідок оволодіння різними стратегіями роботи, яких вимагає виконання проектів, у студентів можуть формуватися не тільки продуктивні вміння писемної іншомовної комунікації, але й вміння обговорювати творчі роботи, оцінювати й виправляти написані роботи, аргументовано висловлювати свою точку зору, пропонувати раціональні способи розв'язання проблем. Сутність методу проектів полягає в тому, що а) процес оволодіння мовним матеріалом та мовленнєвими навичками й уміннями здійснюється у контексті виконання індивідуальних творчих завдань; б) студенти в складі малих груп або індивідуально творчо працюють над виконанням особисто значущого для них проектного завдання, у якому кожен одержує свою частку роботи, відповідно до особистих інтересів, нахилів, талантів; в) студенти самі відбирають необхідний матеріал, планують зміст своєї

діяльності та здійснюють її, досягаючи потрібного результату, що демонструється не оцінкою, а презентацією творчих розробок, буклетів, стінгазет, проведенням конференцій, виставок, показом фільмів, альбомів тощо; г) у навчальному процесі викладач виступає як організатор, керівник творчого процесу, як джерело ідей і порад.

Ми спробували дослідити ефективність використання методу проектів у процесі навчання у педагогічному коледжі, залучивши студентів, які пройшли підготовку. У рамках експерименту було проведено серію проектів, таких як: ігровий проект «Видаємо газету «The World», творчий проект «Поетичний альманах», дослідницький проект «Битва запозичень» та інші. Розглянемо проблеми, які виникали у студентів під час виконання проектів при експериментальному навчанні писемного мовлення, і знайдені способи їх подолання. Етапи навчального проекту направлено на розвиток писемної іншомовної комунікації представлені на Рис.1.

Спостерігається суттєва розбіжність між необхідністю вчити студентів писати і необхідністю надавати студентам можливість розвивати свої творчі наміри. Чим активніше допомагає викладач, тим меншу відповідальність бере на себе студент. При цьому губиться індивідуальність студента і стає неможливою оцінка кінцевого продукту його діяльності (викладач скоріше буде оцінювати процес свого співробітництва, аніж досягнення студента). Губиться також можливість розвитку творчого, інтелектуально-стимулюючого автономного писемного мовлення. Аналіз письмових робіт студентів показав, що взаємоперевірка і групове обговорення першої чернетки більш ефективні, ніж перевірка кінцевих чернеток викладачем. Письмові відгуки викладача стають у нагоді і спрямовують студента на подальший пошук, аналіз, обговорення, міркування, а не є черговим способом розв'язання проблеми. Необхідно утримуватися від виправлень при перевірці, лише вказуючи на помилки, щоб студенти корегували їх самі. Доцільно зосереджувати увагу студентів на змісті, а не на виправленні мовних помилок, оскільки текст ще буде змінюватися і редагуватися. Писати відгуки варто як у формі тверджень, так і у формі питань, не використовувати незрозумілі символи. Групове читання і обговорення творчої роботи викликає труднощі, якщо текст читає один студент, інші погано сприймають його на слух. Для групового читання необхідно мати декілька копій тексту, що вимагає попередньої підготовки до групового обговорення і редагування. Рекомендуємо обмежити групи для обговорення трьома особами. На початковому етапі при взаємоперевірці робіт превалює критика тексту. Читаючи роботу іншого, студенти відразу прагнуть знайти помилки. Переорієнтація на виявлення позитивного і найбільш вдалого сприятиме створенню в групі доброзичливих стосунків, оскільки студенти вчать не тільки на помилках, але й на позитивних прикладах своїх товаришів.

З огляду на вищесказане використання методу проектів у процесі навчання студентів педагогічного коледжу не викликає сумніву.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ділові проекти : підручник / Кол. авторів під керівн. О.Б. Тарнопольського та С.П.Кожушко : Р.О.Безугла, Ю.В.Дегтярєва, П. Гібсон. Київ : Фірма «Інкос», 2002. 280 с.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалификац. пед. кадров. Под ред. Е.С.Полат. Москва : Издательский центр «Академия», 2002. С. 64–110.
3. Федорець М.А. Метод навчальних проектів – ефективний засіб інтелектуального розвитку студентів педагогічного коледжу : Вісник Львівського університету, Серія педагогічна, випуск 22, Львів. 2007. С. 138–144.

Альона Фарина, канд. істор. наук,
завідувач кафедри суспільних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

КРИСТАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ У РОБОТІ КАФЕДРИ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЛУЦЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Які би концепції чи програми щодо громадянського виховання не затверджувались у державі, та для нас, освітян, які готують майбутніх учителів, незмінним орієнтиром залишаються настанови метра української педагогіки Василя Олександровича Сухомлинського, адже у його висловлюваннях доступно закладений зміст громадянського виховання [1]. Відрадно, що нам, викладачам суспільних дисциплін, вдається реалізувати ці ідеї.

1. *Громадянське виховання – це виховання громадянськості.* Її основу складають моральна культура, почуття власної гідності та вболівання за суспільні ідеали. Так, напередодні Всесвітнього Дня Гідності 21 жовтня щорічно викладачі кафедри проводять масові інформаційні заходи для студентів перших курсів коледжу. Крім того, впродовж багатьох років коледж – учасник Міжнародного Мандрівного фестивалю документального кіно про права людини Docudays UA на Волині.

2. *Громадянськість визначає обов'язок і відповідальність особистості перед Батьківщиною та співгромадянами.*

Напередодні пам'ятних дат ми віддаємо шану тим, хто оберігав чи оберігає наші терени. Традиційно, до Дня пам'яті Героїв Крут, вкінці січня, відбувається перегляд та обговорення документального кіно. У лютому на Меморіалі Слави міста студенти проводять тематичний лекторій у День Героїв Небесної Сотні. Систематичною є співпраця із Волинською обласною бібліотекою ім. Олени Пчілки, спільно з працівниками якої організовуються проекти громадянського спрямування. З нагоди Дня Героїв України (23 травня), зазвичай, підводимо підсумки пошукової роботи студентів, що об'єднана назвою «Життєвий шлях Героїв АТО: знати, поважати, популяризувати».

3. *Бути справжнім громадянином – значить насамперед піклуватися про майбутнє суспільства, а майбутнє – це діти та їхні права.*

У цьому контексті мають місце такі ініціативи: конкурс соціального плакату «Права людини понад усе», виступи в актовій залі коледжу Інклюзивного театрального проекту «Пригоди ХромоСоні», підготовленого інклюзивною студією «Сонячні діти» (м. Луцьк), участь студентів у правовому брейн-ринзі «Вивчаємо права – захищаємо державу» у Луцькому інституті розвитку людини Університету «Україна» (м. Луцьк), проведення науково-практичного семінару «Гендерні студії», де обговорюється гендер як складова громадянських прав людини.

4. *Знання про Батьківщину – наріжний камінь громадянської гідності.* Йдеться про формування свідомості, належності до рідної землі, народу.

Згадаємо насамперед про участь студентів у проекті Волинського краєзнавчого музею «Наші захисники», жоден із етапів якого не обходився без присутності членів суспільно-політичного клубу «Всесвіт» Луцького педагогічного коледжу. Систематичним є огляд нових виставок у Волинському регіональному музеї українського війська та військової техніки студентами, які відвідують військово-патріотичний гурток «Патріот».

2019 року за ініціативи викладача суспільних дисциплін А. Кравця проведено I науково-практичну конференцію «Волиняни у боротьбі за утвердження української державності в ХХ столітті». У ній взяли участь професори і кандидати наук, місцеві краєзнавці, викладачі і студенти, за матеріалами роботи яких видано збірник праць.

Маємо переконання, що серед завдань викладачів суспільних дисциплін під сучасну пору – надання студентам правдивої інформації про обставини збройної агресії Російської Федерації проти України. З цією метою масово долучаємося до презентації видань-новинок про ці події, серед недавніх – про «Спецпідрозділ «Світязь» в АТО на Донбасі (2014–2018)», а також організуємо зустрічі з представницею Українського інституту національної пам'яті на Волині.

5. Важливо визнавати духовну єдність поколінь та спільність культурної спадщини.

У цьому напрямі вагомою є співпраця з Художнім музеєм м. Луцька, керівництво якого охоче сприяє втіленню навчальних, методичних і наукових ідей викладачів і студентів коледжу. Як приклад – проведення зустрічей у форматі відкритий музейний простір.

Проблема неперервності зв'язку поколінь актуалізується у пошуково-дослідницькій роботі членів студентського наукового товариства «Академія». Студенти займаються вивченням усної історії, що полягає у зборі інформації від старожилів – свідків окремих подій минувшини, а також написанні на їх основі тез і статей [2].

6. Громадянин складається з почуття господаря, з почуття причетності до творення чогось важливого і потрібного.

Студенти свідомі того, що є частиною родини Луцького педагогічного коледжу. Аби розповісти про нього загалу та з нагоди 80-ї річниці закладу освіти у 2019-2020 навчальному році з'явилися тематичні студентські публікації. Проведено турнір із гри брейн-ринг, присвячений 80-річчю коледжу, за участі студентів-першокурсників.

Як висновок, слід зауважити, що викладачі кафедри суспільних дисциплін працюють над урізноманітненням шляхів громадянського виховання студентів. Своєрідним підсумком, моментом обміну досвідом між колегами щодо громадянського виховання студентів є щорічне (впродовж 9-ти років) проведення науково-практичної конференції «Методологічні та методичні проблеми викладання соціально-економічних дисциплін у сучасному освітньому процесі», зокрема робота секції «Національно-патріотичне виховання в освітньому просторі».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богуш А. Василь Сухомлинський: азбука виховання майбутніх громадян України. *Наука і освіта*. 2008. № 6. С. 43–68.
2. Матеріали пошукової роботи студентів Луцького педагогічного коледжу. *Поточний архів кафедри суспільних дисциплін Луцького педагогічного коледжу*.

Володимир Федорець, студент 3-А курсу,
спеціальності: 013 «Початкова освіта»,
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Алла Мартинюк,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
іноземних мов, Луцький педагогічний коледж

МЕТОД ПРОЕКТІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Завдання Нової української школи полягає, насамперед, в усвідомленні вчителями головних суспільних завдань та націлює на пошук форм, навчальних підходів, методів, розробки авторських програм, урізноманітнення технік проведення уроків. Метою Нової української школи є всебічний розвиток дитини, її нахилів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових особливостей. Згідно поставлених завдань, оновленої навчальної програми, всі педагогічні методи, досвід, практика повинна бути спрямовані на розвиток й удосконалення усіх сутнісних сил особистості школяра [2, с. 62].

У сучасний період розвитку НУШ в Україні істотно зростають вимоги до якості навчання іноземної мови у початковій школі. Методи вивчення англійської мови у початковій школі базуються на дитиноцентричному, компетентнісному, діяльнісному підходах у поєднанні із засобами, спрямованими на здобуття очікуваних освітніх результатів. Це висвітлено у працях О. Бочковської, Г. Галушки, І. Душніцької, В. Казачінер, О. Колесник, О. Савченко, Є. Ярової та ін. Суттєво змінюються і форми навчання англійської мови, а саме: учень знаходиться в центрі навчального процесу, активно включений до процесу отримання нових знань та практичного їх застосування.

Оновлення змісту навчання іноземних мов пов'язується із деякими змінами у стратегічних напрямках розвитку сучасної шкільної освіти, спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей (life skills), що в майбутньому давали б змогу випускникам, які здобувають повну загальну середню освіту, комфортно почуватися в сучасному світовому мультинаціональному та полі культурному просторі. Це об'єктивно зумовлено активною переорієнтацією шкільної іншомовної освіти на компетентнісне спрямування навчального процесу [12, с. 10].

Проаналізувавши досвід науковців і методистів, ми дійшли висновку, що ефективність навчання англійської мови учнів початкової школи залежить від системи впровадження інноваційних педагогічних технологій в цілому та методу проектів зокрема. *Мета нашого дослідження* – довести, що використання методу проектів на уроках англійської мови у початковій школі, у значній мірі впливає на розвиток ключових компетенцій учнів та підвищує ефективність навчання, забезпечує чітку і гнучку організацію освітнього процесу.

Для досягнення високих результатів у навчанні англійської мови традиційних моделей навчання вже недостатньо. Потрібні нові, інноваційні підходи: *технологічні*, які модернізують традиційне навчання та *пошукові*, які організують традиційне навчання на основі продуктивної діяльності учнів [4]. Серед них, найбільш ефективними моделями навчання, які використовуються у початковій школі, є дослідницьке навчання, проблемне навчання, навчання на основі ігрового моделювання, навчання на основі рольової гри, але найбільш ефективним є метод проектів. Він займає особливе місце в системі освіти, оскільки дозволяє учню використати отримані знання практично, в умовах наближених до повсякденного життя.

У зарубіжній педагогіці ХХ століття ідеї методу проектів пов'язані, перш за все, з іменами американського педагога-філософа Джона Дьюї [4] і його учня В. Х. Кілпатріка [3].

Саме вони заклали основу реалізації *методу проектів* в навчанні, взявши за основу безпосередній досвід та інтерес учнів. Метод проектів сьогодні – це система навчання, за якої учні «...набувають знань і умінь в процесі планування і виконання практичних завдань, що поступово ускладнюються, – проектів» [4, с. 167]. А. В. Хуторський розглядає освітній проект як форму організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності всіх учасників по отриманню освітньої продукції за певний проміжок часу (від одного заняття до декількох місяців) [3]. Е. Г. Кагаров, який підкреслював важливість застосування методу проектів, давав йому наступне визначення; «...всеохоплююча форма навчальної роботи, що органічно включає і Дальтон-план, і комплексну систему, і дослідницький метод» [2].

У питаннях класифікації освітніх проектів, як показує аналіз науково-педагогічної літератури, єдиний підхід поки що відсутній. В. Х. Кіпатрік, наприклад, виділяв чотири типи проектів, направлених на реалізацію різних цілей: 1. *творчий*, або *продуктивний*; 2. *споживацький*; 3. *проект вирішення проблеми*; 4. *проект-вправа* [2]. Е. Г. Кагаров запропонував класифікацію проектів на *хронологічні*: сезонні і датові, а також *структуровані*: плануючі і підсумовуючі [8].

Якнайповніший і системний перелік типологічних ознак проектів, на нашу думку, представлений в роботах Є. Полат [3; 4]. Залежно від *домінуючої діяльності, характеру координації проекту, характеру контактів кількості учасників проекту і тривалості його виконання, згідно наочно-змістової області* певною специфікою володіють: *монопровекти* (в рамках однієї галузі знання); *міжнаочно* проекти, В. В. Гузєєв [6] вводить поняття *надпредметних* проектів. Різноманітністю відрізняється і *тематика проектів*: *експериментальне вивчення і використання природних явищ; дослідження різних процесів; створення теоретичних моделей, художніх, фантастичних і соціальних розробок, тощо*. Проте, не дивлячись на відмічені вище відмінності як у визначеннях методу, так і в його типологіях, не береться під сумнів той факт, що метод проектів стимулює навчання учнів, оскільки воно: особистісно-зорієнтоване; використовує безліч дидактичних підходів; самомотивоване, що означає зростання інтересу і залученості до роботи по мірі виконання; підтримує педагогічні цілі в когнітивній, афектній і психомоторній областях на всіх рівнях; дозволяє вчитися на власному досвіді і досвіді інших в конкретній справі; приносить задоволення учням, які бачать продукт своєї праці [3; 4].

Відзначимо, проте, що в реальній практиці у початковій школі найчастіше доводиться мати справу із різними типам навчальних проектів, але до організації будь-якого з них пред'являється цілий ряд обов'язкових вимог, щонайпершою з яких виступає наявність проблеми, актуальної і значущої для учнів, а не для вчителя. При цьому важливо знати провідні мотиви на початковому ступені навчання і їх наступний взаємозв'язок, оскільки пізнавальні мотиви на кожному ступені навчання мають певну спрямованість: на зміст, способи діяльності, отримання нових знань, тощо. Важливо, що метод проектів заснований на розвитку умінь досліджувати оточуючий світ, а це, у свою чергу, – одне з найважливіших завдань сучасної якісної освіти в НУШ.

Проаналізувавши нові програми та підручники, ми дійшли висновку, що зміст навчання англійської мови у початковій школі суттєво не відрізняється. Тематика ситуативного спілкування в підручниках різних авторів ідентична, але може змінюватись послідовність викладення тем: Кольори, Числівники в межах 10, Іграшки, Тварини, Члени родини, Їжа, Свята й т.ін.

Робота з навчальним проектом якраз і має на увазі поступовий розвиток таких здібностей учнів, а тому є всі підстави стверджувати, що реалізація методу проектів – ефективний засіб формування ключових компетенцій учня.

Ефективним є використання методу проектів на уроках англійської мови з першого класу, особливо виконання індивідуальних проектів: *My friend* (учні малюють свого друга та представляють за допомогою простих фраз: *He is my friend. His name is...*); *My toys* (Діти виготовляють книжечку з зображенням своїх іграшок та презентують однокласникам); *Family tree* (діти отримують шаблон з зображенням дерева та після рекомендацій вчителя

розташовують зображення своїх членів родини й представляють свою родину за допомогою простих реплік: *She is my mother. Her name is.. He is my father. His name is...*); *My favourite colour* (Після уявної подорожі до країни Дивокраю діти створюють монстриків, обмалювавши долоньку та додавши деталі за власним бажанням). Наприкінці теми «Свята та традиції» діти виготовляють вітальні листівки до свята, та на останньому уроці з теми діти працюють над груповим проектом «Прикрасимо ялинку».

Варто зазначити, що, як підкреслював М. А. Данілов, для забезпечення ефективності навчання необхідно «...постійно повертатися до раніше отриманих знань і розглядати їх під новою точкою зору, з тим, щоб учні в якійсь мірі по-новому оперували ними. При цьому важливо досягти такої операції знаннями, при якій вони збагачувалися б і глибше усвідомлювалися» [3, с. 142].

Визначення мети і завдань проекту на етапі 1-2 класу повинен здійснювати вчитель, причому, тематика навчальних проектів в цьому випадку носитиме швидше суб'єктивно актуальний характер із залученням ефектних дослідів, цікавих завдань і питань, направлених на закріплення і поглиблення програмного навчального матеріалу, оскільки учні ще не адаптовані до самостійного навчання та навички аналізу, синтезу та оцінювання у них ще не розвинуті. На етапі 3-4 класу ситуація дещо змінюється: навчальні інтереси набувають більшої постійності, конкретності, особистісного характеру. На даному етапі учні вже можуть брати достатньо активну участь в роботі по плануванню і створенню проекту, але самостійне целепокладання все таки стає можливим тільки на вищих ступенях навчання.

Метод проектів розвиває такі ключові компетентності в учнів початкової школи: предметна компетентність (*subject-matter competence*) – можлива в контексті передачі знань і незалежному оперуванні знаннями та їх критичним відбиттям; особистісна компетентність (*personal competence*) – розвиток індивідуальних здібностей і талантів, обізнаність у власних сильних і слабких сторонах, здатність до самоаналізу, динамічні знання; соціальна компетентність (*social competence*) – здатність брати відповідальність, співпраця, ініціатива, активна участь, динамічне знання. Це поняття передбачає також відкритість до світу та відповідальність за навколишнє середовище, уміння працювати в команді (що охоплює традиційне поняття робочої етики) та здатність спілкуватися; методологічна компетентність (*methodological competence*) – є вимогою для розвитку предметної компетентності. Означає гнучкість, самоспрямоване навчання, здатність до незалежного розв'язання проблем, самовизначення.

Варто відзначити, що метод проектів, не альтернатива традиційній системі навчання. Фахівці з тих країн, де є досвід робіт з проектами, вказують, що подібна робота повинна бути корисним доповненням до інших видів прямого або непрямого навчання, як засіб «прискорення зростання і в особистісному сенсі, і в освітньому» [4, с. 198].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/Laws/show/462-2011>
2. Морозова О. НУШ очима дитини. *Початкова школа*. № 6. 2018. С. 62.
3. Нові педагогічні і інформаційні технології в системі освіти : навчання, допомога для студ. пед. вузів і системи підвищ. кваліф. пед. кадрів / Під ред. Е.С. Полат. Москва : Видавничий центр «Академія», 2001.
4. Редько В. Оновлення змісту навчання іноземних мов у сучасній шкільній освіті – прерогатива Нової української школи : *Іноземні мови в школах України*. № 4. 2018. С. 10–15.
5. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи. *Рідна школа*. № 1-2. 2018. С. 3–7.
6. Dewey J. Progressive education and the science of education.

Олександра Філімонова,

студентка 3 курсу

спеціальності «Початкова освіта»,

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівники – Наталія Хомюк,

викладач кафедри природничо-математичних

дисциплін, Луцький педагогічний коледж

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ТРЕТЬОКЛАСНИКІВ З ПРИРОДОЮ

Питання взаємозв'язку людини з навколишнім середовищем в даний час має велике значення. Екологічна проблема взаємодії людини і природи, а також впливу людського суспільства на навколишнє середовище, значна, і носить глобальний, світовий характер. Це пов'язано з екологічною ситуацією на нашій планеті: забруднення природного середовища створює загрозу існування самого життя на Землі. Одною з найважливіших причин цього є екологічна неграмотність населення, невміння передбачити наслідки людського втручання в природу. Планету може врятувати лише діяльність людей, що здійснюється на основі глибокого розуміння законів природи, а також екологічна свідомість людини, формування якої починається з дитинства і має триває все життя.

Важливо починати виховувати екологічну культуру з самого раннього віку, тому що молодший шкільний вік характеризується високим пізнавальним інтересом до світу природи. Діти молодшого шкільного віку дуже допитливі, чуйні, сприйнятливі, легко відволікаються на тривоги і радості, щиро співчують і співпереживають.

Вікові особливості молодших школярів сприяють формуванню основ екологічної культури, що і є метою екологічного виховання. Тому система шкільної освіти повинна створити умови для того, щоб на рівні початкової загальної освіти закладалися основи екологічної моральності і культури.

Знання про природу розвивають ерудицію, світогляд, мислення, мовлення, волю, почуття, уяву, творчі та дослідницькі здібності, спостережливість, екологічну культуру, позитивні моральні якості, навички навчальної праці, різноманітні теоретичні й практичні способи діяльності, зокрема способи пізнавальної діяльності, сприяють успішній адаптації у навколишньому середовищі [1, с. 18].

У 3 класі учні уже усвідомлено засвоїли певні природничі (екологічні) поняття, судження, закони, теорії, правила взаємодії між різними компонентами природи, які сприяють формуванню ціннісного ставлення до природи. Урок природознавства вважається найважливішим для формування природничої компетентності. На сьогодні у кожен урок в НУШ входить велика кількість цікавих матеріалів, що дають дітям можливість отримувати знання і навички не під пресом вчителя, а в ігровій формі. Крім цього, під час проведення більшості занять проходять практичні роботи, де діти вільно можуть показати свої творчі здібності. Взаємодія дітей з природним оточенням є підґрунтям, основою для всіх інших ліній розвитку. Ознайомлення з рослинним та тваринним світом відбувається під час спостережень, екскурсій і цільових прогулянок до лісу, на луг, до водойми.

Оскільки для молодших школярів найдоступнішим є емоційно-естетичне сприйняття природного середовища, то вчитель знаходить способи злиття емоційних почуттів у ставленні до природи з пізнавальними завданнями щодо її вивчення і практичними діями з охорони. Під час сезонних екскурсій у природу вчитель акцентує увагу дітей на характерних ознаках кожної пори року, формує почуття прекрасного, любов до рідного краю, навички грамотної поведінки в природі, оцінки позитивних і негативних дій людини стосовно навколишнього середовища [2, с. 58-60].

Серед засобів пізнання природи провідне місце належить безпосередньому цілеспрямованому спілкуванню учнів з природою. Адже екологічне виховання повинно

проходити при безпосередньому спостереженні за природою, а значить потрібно використовувати кожен прогулянку, екскурсію, роботу по догляду за кімнатними рослинами. Захоплення красою природи має бути дієвим, тобто поєднуватися з активним пізнанням її законів і обов'язковою участю в її перетвореннях.

Ведучий метод емпіричного пізнання природи на екскурсіях – спостереження. Спостереження дозволяє формувати у дитини повне і чітке уявлення про об'єкти природи, виявляти зв'язки, що існують між ними, що має величезне значення для екологічної освіти.

Ознайомлення молодших школярів з природою є важливою частиною процесу навчання. У цьому процесі виняткова роль належить рівню початкової освіти, де учні отримують базові знання про природу. Любов до природи, дбайливе ставлення до її багатств не приходять відразу. Це результат цілеспрямованої діяльності і кропіткої роботи при вивченні природи на уроках і в позакласній діяльності.

Саме через урочну діяльність створюються оптимальні умови для формування у молодших школярів базових знань про навколишній світ. Але не можна забувати про вікові особливості молодших школярів. Для учнів початкової школи – це період вразливості, сприйнятливості, готовності до дій і вчинків, мислення у них має переважно наочно-образний характер. Тому важливо, щоб ознайомлення з природою відбувалося з використанням практичних прийомів і методів педагогічної діяльності і поєднувалося з активними формами пізнання навколишнього світу, тобто через безпосереднє спостереження законів і явищ природи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Формування екологічної компетентності учнів 3 класу в системі природоохоронної діяльності сучасної початкової школи. URL:
<http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2818/1/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%20%D0%A3%D0%B3%D1%80%D1%96%D0%BD.pdf>
2. Эльконин Д.Б. Психологические вопросы формирования учебной деятельности в младшем школьном возрасте. *Вопросы психологии обучения и воспитания*. Кие. 1961. С. 38.

Інесса Філіппова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж
Рафал Іскра, голова Польського
Фребелівського Товариства м. Люблін (Польща)
Людмила Назаренко, директор закладу
дошкільної освіти №2 м. Луцька

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІДЕЙ Ф.ФРЕБЕЛЯ: РОЗВИТОК МУЗИЧНО-РУХОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ

Дошкільний вік є найкращим періодом для стимуляції творчого потенціалу дитини. Це вік не травмованої уяви дитини і період спонтанної емоційної, вербальної, рухової та музичної експресії. Концептуальний підхід Ф. Фребеля дає поштовх для розвитку творчих та артистичних здібностей дитини, координації її рухів, геометричної інтуїції, нових можливостей конструювання, пізнання кольорів, величини, образної сфери, відчуття ритму, розвиває пошукову та мануальну здатності, а також вміння дитини інтегруватися в соціумі.

Починаючи від Стародавньої Греції музика була важливим елементом освіти дитини. Інтерпретуючи ідеї Ф. Фребеля, його спостереження за дитиною під час прослуховування музики, виконання співу та танцю, можемо зауважити, що відбувається підтримка рухової активності дитини, фізичного та мовленнєвого розвитку.

Ф. Фребель у своїй концепції звертався до Песталоці, який відмічав, що «розвитком

кожної дитини керує *три основні сили*:

- *сила сприймання та інтелектуальна* (сила голови), на яку спираються основні пізнавальні лінгвістичні здібності;

- *сила фізична* (сила рук), пов'язана з контролем тіла та мануальними здібностями;

- *сила моральна* (сила серця), на яку спираються певні соціальні установки» [1].

Ці три сили є тими оптимальними категоріями, які стимулюють розвиток дитини дошкільного віку. Але важливим є спонукання ззовні, що буде сприяти гармонійному повноцінному розвитку починаючи з раннього дитинства.

Ф. Фребель звертав увагу в процесі виховання та навчіння дитини на нагромадження нею різноманітного досвіду, який дасть в процесі розвитку поєднання у специфічну неповторну структуру мислення, сприйняття світу, фізичну поставу та соціальні настанови.

В концепції Ф. Фребеля фізична чи рухова активність була однією з головних педагогічних настанов, а підготовлені ним *дари* необхідні дітям для перцептивно – маніпулятивної гри, яку вони мали супроводжувати співом чи віршуванням.

В сучасному дошкільному закладі для впровадження методики Ф. Фребеля педагог має зважати на реалізацію основ дошкільного виховання та всебічного розвитку дитини, в якому музика розвиває п'ять найважливіших активностей дитини, а саме: *спів, гру на інструменті, слухання музики, рух під музику, а також її творення*.

Досвід *польських педагогів – фреблянок* характеризується розвитком музичної активності дітей в групі, поєднуючи гімнастику тіла, мислення та апарат мовлення. Виходячи з концепції музичного виховання та розвитку дитини дошкільного віку і реалізації основ програми дошкільної освіти в Польщі, пропонують музично-рухову діяльність в двох модулях: «*Зустріч у колі*» чи перерви між запланованими навчальними ситуаціями, а також «*Навчальні ігри – вільні та організовані одночасно з елементами сил: голова, руки та серце*». Перший модуль передбачає інтеграцію в колі, що має бути спрямована на гігієну голосу та інструментів для руху. Другий модуль включає: ритмічне читання до музики, рухову розповідь (з музичною фавулою) – *розвиток когнітивний (голови)*; далі йде гра на музичних інструментах, які сконструювали діти, музиковане в групі та індивідуальна гра – *розвиток мануальний (рук)*; ігри паратеатральні (гра в ролях) та музика тематична відповідно до пори року – *розвиток серця*.

Досвід *українських педагогів – фреблянок* показав, що серед ознак особистісного становлення та розвитку дитини суттєве місце займає її активність. Пізнавальна активність є основою засвоєння дитиною культурного досвіду людства, необхідною умовою формування розумових якостей особистості дошкільника, її самостійності, ініціативності, успішності, творчості, що в свою чергу, сприяє гармонійному становленню зростаючої особистості. Базовим дошкільним закладом в Україні щодо впровадження в освітній процес філософії та методики Ф. Фребеля є дошкільний заклад №2 м. Луцька. З метою вдосконалення освітнього процесу та здійснення ефективного спрямування пізнавальної активності дітей дошкільного віку педагоги закладу послідовно та методично грамотно використовують дидактичний матеріал – *Дари*. Дари Фребеля дають можливість організувати ігрову та пізнавальну діяльність вихованців дитячого садка цікавою, творчою, незвичною. Ознайомлення дітей з Дарами відбувається поступово. Кожен Дар – це сюрпризний момент, інтрига для малюків, який створює позитивну атмосферу у дитячому колективі. Крок за кроком дитина йде від об'ємних форм до поверхонь, від поверхонь до ліній, від ліній до точок. Поступово від об'єктів реального світу, дитина переходить до абстракцій і занурюється в світ науки через ігри Фребеля.

З метою презентації роботи з Дарами Фребеля педагоги задумали і провели свято «*Осінній Ярмарок*», на якому через різні види діяльності (руханки, ігри, спів, танці, читання віршів) вихованці мали змогу використовувати Дари. Дана форма роботи, протягом якої відбувалася активна діяльність малят, дала можливість побачити ефективність впровадження ідей Фребеля в роботі з дітьми та дорослими. Головна увага зверталася на вдалому підборі *Дару* до певної діяльності, де дії дітей є невимушеними та природними.

Дари Ф. Фребеля є унікальним ігровим матеріалом для організації освітнього процесу з малятами, педагогами та батьками. Оскільки їх починають використовувати не тільки вихователі закладу, а й вчитель-логопед, практичний психолог, музичний керівник для стимулювання пізнавальної та творчої активності дітей дошкільного віку.

Свято, яке проходилося у закладі дошкільної освіти №2 «Осінній Ярмарок» (з використанням *Дарів Фребеля*) дало можливість духовно і культурно збагатити дітей, широко відкрити їм особливості та традиції рідного краю у святкуванні зібраного урожаю, розширити знання про навколишній світ як важливих динамічних етнопсихологічних характеристик особистості.

Для реалізації основної мети та завдань заходу було виконано цікаву попередню роботу творчою групою педагогів. Робота складалася з наступних етапів:

1. Складання тематичного сценарію заходу.
2. Підбір пісенного репертуару та віршованого матеріалу, руханки, відповідно до віку дітей з різних груп, вдале їх поєднання з використанням *Дарів* та безпосередньою ігровою діяльністю дитини.
3. Оформлення музичного залу.
4. Активізація батьків як глядачів, які брали усвідомлену зацікавлену участь у святі.

Використання інноваційних методик і технологій в організації освітнього процесу приносить позитивні результати. Саме застосування *Дарів Ф. Фребеля* на святі «Осінній Ярмарок» давало можливість малятам здійснювати сюрпризні моменти та створювати яскраве дійство. У ході виконання пісень діти не тільки відтворювали музичний твір, а й виконували певні рухи з Дарами. Відбувалося вдале поєднання гри на музичних інструментах та Дарах Фребеля. Послідовна зміна видів діяльності дітей під час свята сприяла позитивній активізації уваги глядачів, що забезпечувало активну взаємодію.

Свято «Осінній Ярмарок» – це яскрава та радісна подія у житті педагогів та вихованців закладу дошкільної освіти №2. Підготовка і проведення свята сприяли моральному вихованню дітей: вони об'єдналися спільними переживаннями, успіхами, радіщами. Пісні, вірші про Україну, природу, працю формують у них національно-патріотичні почуття. Дари Ф. Фребеля були яскравими атрибутами свята, від яких малята мали велику втіху та радість. Святкова атмосфера, вдало продуманий та підібраний репертуар – все це сприяє успішному розвитку дошкільника.

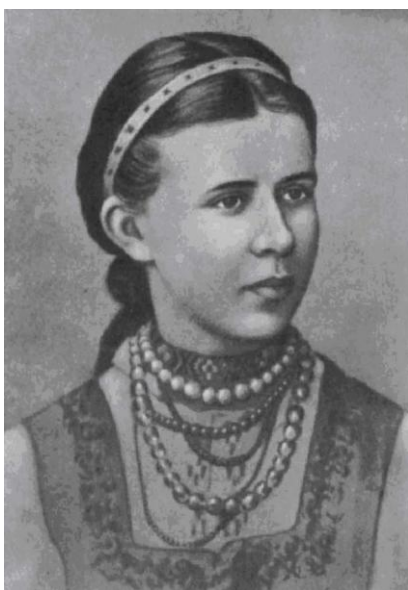
Знати методологію Ф. Фребеля – це означає сприяти своєчасній діагностиці проблем розвитку дитини, реалізації глибинної корекції її розвитку, а також розкриттю її творчих здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Piotr Kaja (2017) *Zabawy muzyczno-ruchowe w nurcie pedagogiki freblowskiej*. Lublin, Froebel.pl Sp.z o.o. , 5s.
2. Філішова І., Іванова Н. (2019) Інноваційні підходи в освіті: метод. матеріали. Луцьк : Волиньполіграф. 56с.

Галина Хаймик, студентка 12 групи спеціальності «Початкова освіта» бакалаврського освітнього ступеня, Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Сергій Марчук, кандидат педагогічних наук, Луцький педагогічний коледж

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Видатна українська поетеса, наша землячка, Леся Українка (Лариса Петрівна Косач-Квітка, 1871–1913) належить до тих славетних діячів людства, які в міру свого віддалення від наступних поколінь стають все величнішими та привабливішими. Час для них – не перешкода [1, с. 20].

Лариса Петрівна Косач народилася 25 лютого 1871 р. в м. Новограді-Волинському, тепер Житомирської області, в сім'ї повітового службовця-юриста Петра Косача та відомої української письменниці, громадської діячки Олени Пчілки. У зв'язку з переведенням Петра Косача по службі родина мешкала в Луцьку та Ковелі, а з 1882 р. постійним її місцем проживання стало с. Колодяжне. Саме на Волині, серед чарівної природи, у спілкуванні з Селянськими дітьми минули дитинство і отрочтво Лесі. Мати, доглядаючи за дітьми (а їх було шестеро),

намагалася дати їм національне виховання. У родині спілкувалися українською мовою, читали українські книжки, щороку відзначали шевченківське свято. Діти змалку ходили в національному одязі, шанували народні звичаї.

Основними напрямками освітньої роботи Лесі Українки були: навчальна, репетиторська і методична. Не зважаючи на те, що сама «вона жодних шкіл не покінчила і взагалі систематично вчилася тільки до 14 років», самотужки, правда, під вмілим керівництвом матері Олени Пчілки і дядька М. Драгоманова набула великих знань.

Педагогічну практику Леся Українка розпочала з виховання і навчання молодших рідних та двоюрідних братів і сестер, тобто, можна казати з «родинної педагогіки». І саме тут виявились її педагогічні здібності. Вивчивши майже всі європейські мови (французьку, німецьку, італійську, англійську, російську, польську, болгарську, грецьку, латинську), Леся Українка мала найбільшу педагогічну практику «філологічних наук у розмірі 1-го і 2-го класу гімназії».

Високими принципами людяності пронизані літературні твори Лесі Українки. Зокрема, цикл поезій для дітей під назвою «Дитяче та прозові казки для малолітніх читачів»: «Метелик», «Лелія», «Біда навчить». Адресуючи ці твори маленьким читачам, вона тактовно, мудро й дотепно спрямовує їхню увагу на усвідомлення таких понять, як добро і зло, прекрасне чуже і далеке та рідний край, своя Батьківщина; акцентує на тому, що найвища цінність серед людей – чесність, правдивість, милосердя тощо.

Леся Українка тривалий час товаришувала з Марією Биковською. Часто відвідували одна одну в Колодяжному, Луцьку, Києві, далеких містах Китаю. Візит Лесі до товаришки у серединні квітня 1891 року в с. Піддубці спонукав письменницю написати твір «Школа». Є відомості, що в 1895 р. Леся Українка в газеті «Народ» опублікувала статтю «Волинські образки (Школа)» [2, с. 641], як спогади про свою педагогічну мандрівку. Письменниця в листі від 11.01.1895 писала редакторові газети: «На цім тижні пришло я Вам напевне одну свою роботу «Волинські образки». Твір цей вона послала через десять днів. У листі

повідомлялося: «Посилаю Вам обіцяну роботу, властиве початок її. Коли вам такі речі годяться, то я згодом ще надішлю два-три подібні нариси, що мають іти під тою назвою («Волинські образки»). На цей раз буде одного» [2, с. 641]. Проте з низки причин письменниця не змогла більше написати до газети статей на цю тематику. Лесин критичний нарис «Школа» розповідає про стан початкової освіти на Волині. Розглянемо соціальні, освітні проблеми, які Леся Українка виносить на громадське обговорення у своєму творі.

Педагогічні нахили Лесі Українки і брак якісних популярних посібників наштовхнули її на думку написати для меншої сестри підручник стародавньої історії східних народів. Леся Українка ретельно опрацювала дослідження тогочасних західноєвропейських істориків. Це були ґрунтовні праці французьких та німецьких вчених – «Стародавня історія народів Сходу» французького єгиптолога Г. Масперо, книга Л. Менара на цю ж тему та ін. Прислухалася молода авторка й до порад М. Драгоманова, які допомогли їй виробити струнку історичну концепцію. Усю зиму 1890 р. в селі Колодяжному Леся поповнювала свої історичні знання («Учусь!» – говорила вона друзям). І вже в 1891 р. книжка на 15 друкованих аркушів була закінчена [3, с. 11].

У підручнику на 250 сторінках викладено стародавню історію індусів, мідійців, персів, єгиптян, ассірійців і вавілонян, фінікійців і євреїв. За обсягом книжка значно більша від тогочасних затверджених міністерством підручників. Найпевнішим джерелом історичних знань письменниця вважає народне мистецтво. Серед важливих джерел пізнання історії народу Леся Українка називає мову і всі види словесної творчості: «Вдачу, думки та світогляд народу найбільше видно з його віри та мови, бо в їх одбивається все, що думають люди про природу й про самих себе» [3, с. 18].

У кожний розділ підручника введено статті «Пам'ятники» (про єгиптян, про ассірійців та вавілонян) або «Письмо» (про фінікійців та єгиптян), або «Письмо та пам'ятники» (про мідійців і персів). Легенди й поетичні твори, що дійшли до наших часів, використано в підручнику для висновків про духовне життя народу, про його моральні якості (Веди, Біблія). Становлять інтерес подані в підручнику описи єгипетських сфінксів та пірамід, саркофагів і тун, руїн Великого лабіринту, малюнків у печерах князівських поховань,obeliskів, руїн палацу Асур-ак-пала і багато чого іншого [3, с. 27].

«Стародавня історія східних народів» побудована за строгою системою. Розпочинається підручник вступом, який готує читача до свідомого сприймання фактів і подій. З повідомлення О. Косач-Кривинюк ми знаємо, що до підручника були підготовлені малюнки, їх добирала сама Леся Українка, та пізніше вони були загублені. У 1918 р. підручник надруковано без малюнків.

Зазначимо, що Леся Українка не писала спеціальних педагогічних трактатів з методики навчання та виховання. Проте змістом свого життя творила вона свою педагогічну систему, утверджувала принципи педагогіки життя, родинної, народної педагогіки. У своїх публіцистичних творах, рецензіях та відгуках поетеса звертається до всієї громади вчителів України:

- забезпечити підготовку молоді до життя на засадах принципів широкого пізнання навколишнього світу;
- виховання у дитини високої моральності;
- пробудження і розвитку національної самосвідомості і виховання учнів в дусі поваги і дружби між народами, які Леся Українка сповідувала сама.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Марчук С. С. Духовно-освітні традиції у нарисі Лесі Українки «Волинські образки (Школа)». *Літпис Волині: Всеукраїнський науковий часопис*. 2016. Число 16. С. 20–25.
2. Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки / за заг. ред. С. А. Литвинова. Київ : Рад. шк., 1961. 652 с.
3. Шиманська І. Ф. Леся Українка про освіту та виховання. Київ : Рад. школа, 1973. 111 с.

Марія Хімч, здобувач *другого (магістерського) рівня, Рівненський державний гуманітарний університет*

Науковий керівник – Володимир Руденко, *доктор педагогічних наук, професор кафедра педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І., Рівненський державний гуманітарний університет*

НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна демократія вимагає від людини готовності і здатності до активної участі у справах суспільства і держави на основі глибокого усвідомлення своїх прав і обов'язків, себе як повноправного члена соціальної спільноти, громадянина своєї країни [4, с.4].

Процес соціалізації характеризується такими ознаками як періодичність та динамічність протікання. Найбільш важливим періодом соціалізації є дошкільний вік, коли дитина не лише набуває знання, формує власний світогляд, але і отримує навички самоконтролю, взаємодії з колективом, уміння вирішувати складні життєві ситуації. Саме тому в освітньому процесі відбувається розвиток усіх складових самовдосконалення особистості, у першу чергу потреби у самоствердженні та самореалізації, що є невід'ємною частиною соціального становлення сучасної людини.

Державний стандарт дошкільної освіти України – Базовий компонент дошкільної освіти, який реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням у розділі «Дитина в соціумі», визначає державні вимоги до формування у дітей навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватися у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим. Завдяки спілкуванню з дорослими, як носіями суспільно-історичного досвіду людства, в дитини з'являються інтерес та вміння розуміти інших, долучатися до спільної діяльності з однолітками та дорослими, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що вимагає уміння узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства[1].

Завдання вихователів – сформувати у дитини компетентність у різних сферах. Зупинимось на соціальній компетентності дошкільника. Дане поняття (за С. Архиповою, М. Докторович, О. Кононко) розуміється як цілісна динамічна структура, складне, багатокомпонентне, багаторівневе, поліфункціональне утворення, яке має значну кількість дефініцій описового характеру, що різняться за обсягом, складом та структурою. Виявляється соціальна компетентність у спілкуванні, взаєминах та діяльності.

Дослідниця у галузі дошкільної педагогіки Т. Поніманська розглядає соціальну компетентність дитини як відкритість до світу людей, навички соціальної поведінки, готовність до сприймання соціальної інформації, бажання пізнати людей і робити добрі вчинки [3, с 6]. На думку Н. Гавриш, соціальна компетентність дитини є інтегральною якістю особистості, що складається з комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей і виявляється у соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості.

Великі можливості педагогічного впливу закладені в усній народній творчості, де в узагальненому вигляді зберігається та передається людський досвід, через засвоєння якого відбуваються процеси особистісного розвитку.

Фольклор у сучасному соціумі переконливо пояснюється незмінністю та

повторюваністю його жанрів впродовж століть, своїм неоціненним розвивальним та виховним між поколінням значенням у життєдіяльності дітей. Читання, слухання, розігрування фольклорних творів, промовляння їх разом із дорослим збагачують словник, розвивають артикуляційний апарат, формують уміння усвідомлювати й відтворювати почуте.

Вихователь, який володіє фольклорним матеріалом, знає народні забавлянки, пісеньки, пестушки тощо, вміє емоційно, виразно їх прочитати, швидше досягає контакту з дітьми, успішніше прищеплює їм навички, пов'язані з режимними моментами, цікавіше організовує ігрову діяльність і стає активним учасником життя дитини.

На важливому виховному значенні фольклору наголошує А. М. Богуш, яка висловлює думку про те, що «Розвиток дитини поза фольклором тільки в межах побутового спілкування гальмує розвиток духовного начала, містить небезпеку закріплення підсвідомої орієнтації вже змалку переважно на задоволення утилітарних потреб» [2, с. 6].

Усна народна творчість пробуджує кращі якості людської душі – співчуття, щирість, великодушність, вміння прощати та любити. Не обов'язково бути красномовним оратором, щоб донести зміст слів до інших, достатньо мати відкрите серце, людську доброту і бажання перейнятися реальними проблемами співрозмовника.

Отже, усна народна творчість є важливим засобом впливу на формування соціальної компетенції у дітей, що зумовлює активне використання у ЗДО та поза його межами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник : А. М. Богуш. Київ : Видавництво, 2012. 26с.
2. Богуш А.М., Монке О.С. Формування оцінно-етичних суджень у дітей дошкільного віку: монографія. Одеса, 2002. 239 с.
3. Поніманська Т. І. Моральне виховання. *Дошкільне виховання*. 2008. № 2. С. 6.
4. Тарабасова Г.Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника. Дніпропетровськ, 2015. 30с.

Михайло Ходак, викладач психолого-педагогічних дисциплін, Коломийський педагогічний коледж

МІСІЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ЗА СПАДЩИНОЮ МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА І В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Публікація присвячена дослідженню проблеми місії вчителя початкової школи за спадщиною Мирослава Стельмаховича і в контексті Концепції НУШ. Відповідно до Концепції Нової української школи серед основних ключових компетентностей, що визначають формулу нової школи, зазначена й така: «Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно».

Це повинен бути новий, успішний, творчий та відповідальний вчитель, який зможе стати агентом змін; який здійснюватиме особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом і працюватиме на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, максимально враховуючи права дитини, її здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму [1].

Окреслене передбачає не тільки знання сучасної нормативної бази з питань освіти та відповідної теоретичної і методичної підготовки, а й доцільність вивчення й творчого переосмислення ідей видатних вітчизняних педагогів. З цього погляду незаперечну цінність має педагогічний доробок знаного українського вченого, відомого публікаціями з питань професійного становлення вчителя початкової школи, академіка Мирослава Гнатівича Стельмаховича.

Мирослав Гнатович Стельмахович належить до плеяди славетних вітчизняних педагогів, якими пишається Україна.

Його ідеї та погляди на проблеми навчання та виховання української дітвори й української молоді ввійшли до фонду вітчизняної педагогічної науки, стали предметом вивчення в педагогічних навчальних закладах. Адже, майже три десятиліття викладацької праці Мирослава Гнатовича в Івано-Франківському педагогічному інституті (нині – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника) та Коломийському педагогічному коледжі пов'язані з підготовкою майбутніх вчителів.

Аналіз педагогічної спадщини академіка Стельмаховича дає підстави стверджувати, що він у ряді своїх публікацій вибудував своєрідну *професійну модель українського педагога*: «високоосвічена, професійно компетентна, всебічно розвинена особа українця, наділена глибокою національною свідомістю й державницькою ідеєю, відповідальністю, високими інтелектуально-творчими, духовно-моральними й естетичними рисами, патріотичними почуттями, працьовитістю...» [6, с. 6], що співзвучна з описом трудових функцій та професійних компетентностей моделі нового професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» [3].

Більшість з ідей педагога співзвучні також із завданнями сучасної Нової української початкової школи, місією якої «є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві» [1].

А це є не лише узагальненою місією школи як освітньо-виховної інституції, а й конкретною місією вчителя цієї Нової української початкової школи.

В основному документі, у якому визначено контури майбутньої української школи «Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи», означено ряд компетентностей вчителя цієї школи, серед них: «Це повинен бути новий вчитель, який зможе стати агентом змін; ... школа українська буде успішна, якщо до неї прийде успішний учитель. Він – успішний вчитель та фахівець – вирішить дуже багато питань щодо якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. До дітей має прийти людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає; ... насамперед творчий та відповідальний вчитель, який постійно працює над собою; ... який здійснюватиме особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом, знатиме психологію групової динаміки; ... педагог з новими функціями і роллю учителя – не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини; ... який працюватиме на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, максимально враховуючи права дитини, її здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму; ... буде організовувати освітній процес відповідно до індивідуальних стилів, темпу, складності та навчальних траєкторій учнів: від комунікативних типів завдань (знайти спільну мову з друзями, учителями, однокласниками, батьками, незнайомими людьми) до творчих (креативно-інноваційних); ... у навчанні буде враховувати вікові особливості фізичного, психічного і розумового розвитку дітей» тощо [1].

Означені компетентності нового вчителя Нової української школи перегукуються з баченням ролі вчителя початкової школи академіком Мирославом Стельмаховичем, який в ряді своїх праць теж зазначав, що дуже важливо, щоб учителі повною мірою розуміли свою роль моделі бажаної поведінки та ставлення до дітей із повагою, добротою й відповідальністю.

Особливу увагу Мирослав Гнатович приділяв *місії і почесності* посади вчителя початкових класів, що також співзвучна з вимогами сьогодення. Так, у праці «Теорія і практика українського національного виховання» він пише: «Серед усіх шкільних працівників *місія вчителя початкових класів* особлива, почесна, багатогранна, тяжка,

відповідальна, разом з цим вельми благородна. Особливість її полягає в тому, що він закладає у дітей основну систему наукових знань; через буквар, читанку відкриває їм широкий шлях до царства книг, до грамотності, до рахунку й письма, до науки, до скарбів людської культури, освіти» [4, с. 14].

І далі: «Довговічність будинку визначається міццю його фундаменту. Інтелектуальна підготовка й дальший успіх учнів у навчанні у вирішальній мірі залежить від підвалин знань і вихованості, вміння вчитися закладених у початкових класах. А *почесність посади вчителя початкових класів* зумовлена тим, що саме йому припадає висока честь бути першим учителем у житті кожної людини, назавжди вкарбуватися у її пам'яті [4, с. 14].

Багатогранність діяльності вчителя початкових класів виражається в тому, що йому, на відміну від вчителя-предметника, треба вести уроки не з однієї-двох, а з усіх навчальних дисциплін, як кажуть, бути багатопредметником, педагогом-енциклопедистом, бо доводиться ще й виконувати функції класного керівника, працювати з батьками учнів. Робота нелегка (першопрохідцями завжди важко), але радісно й приємно, бо маємо справу з найменшими, щирими й довірливими, для яких авторитет учителя найвищий серед усіх людей на світі.

Коли батько чи мати, дідусь чи бабуся, а то й всі разом, ведуть синочка чи донечку, внука чи внучку по-святковому вдягнутих, з ранцем за плечима й букетами квітів у руках золото-осіннього дня Першого вересня перший раз у перший клас й в урочистій обстановці передають у руки вчителя, то щиро вірять, що рідна школа навчить їхніх дітей не тільки читати, писати й рахувати, але й формуватиме з них здорових, розумних, добрих, чесних, порядних людей, палких патріотів України. І треба ці благі надії оправдати. А це здатний зробити лише той учитель, який щиро любить дітей і готовий віддати їм своє серце, має ґрунтовну педагогічну підготовку, вірно служить українському народові, працює ретельно, творчо, самовіддано [4, с. 14-15].

Треба вміти підняти навчально-виховний процес до такого рівня, аби наші учні в своєму майбутньому життєвому злеті переросли нас, своїх учителів. Тільки при такій умові вчителі можуть пишатися своїми учнями, а учні – вчителями. Виховувати й навчати дітей має право той педагог, який сам добре вихований і належно навчений, тобто мудра, порядна, доброзичлива, професійно підготовлена до роботи в школі, людина [4, с. 15].

Навчально-виховний процес завжди двосторонній. Учитель може прагнути дати знання, але нічого, або й майже нічого путнього з цього не вийде, якщо учень не хоче їх взяти. Можна насильно привести коня до води, але не можна змусити його пити воду. Виходить, що в кожній справі, а тим більше у навчанні й вихованні, мусить бути свій підхід. Нерідкі випадки, коли вчитель прекрасно знає свій предмет, який викладає, але не вміє належно донести навчальний матеріал до учнів, то й змушений кидати педагогічну роботу. Цим наочно переконуємось в надзвичайній важливості знань педагогіки. Без них жоден учитель обійтись не може.

Складність діяльності вчителя початкових класів виражається в тому, що йому, як було вже згадувано, треба викладати 6-8 навчальних дисциплін, працювати в різних типах шкіл, володіти широким діапазоном педагогічних і методичних умінь, виконувати функції класного керівника, працювати з батьками учнів» [4, с. 16].

А як актуально, і по-нинішньому, звучать оці слова академіка з місії вчителя початкової школи: «Вчитель має бути завжди готовим до процесу оновлення педагогічної системи» [6, с. 6].

Академік Мирослав Стельмахович постійно стверджував, що у професійній діяльності вчителя початкових класів важливе місце посідає *етнопедагогічна складова*: «Вона ж, українська етнопедагогіка пильно береже нас як народ, невпинно плекає нашу національну свідомість, пам'ять родоводу, розвиває нашу національну педагогічну культуру...» [7, с. 268]. І на підтвердження цієї ідеї часто звертався до перлин народної мудрості, висловлювань відомих педагогів, культурних діячів, тексту Святого Письма.

От хоча б деякі:

«Шануй учителя, як родителя!» – закликає народна мудрість.

«Учителем школа стоїть» – відзначав Іван Франко.

«Вчителько моя, зоре світова» – пісенно-поетично виразив задушевне ставлення до вчителя Андрій Малишко.

Ім'я вчителя високе, святе! В устах народу воно вимовляється урочисто й побожно. Відзначимо, що й сам Ісус Христос, син Божий, мав високе й крилате ім'я – Учитель! А його учні називалися апостолами, тобто посланцями, проповідниками, поширювачами вчення свого Учителя» [4, с. 14].

«До речі, освіта в українській педагогіці асоціюється зі Світлом, Сонцем, сягаючи в своєму вияві, як і думка людська та розум, до невіданих далеких і космічних висот. У такий оригінальний спосіб наш народ мудро возвеличує значення освіти в житті людини й месіанську роль учителів у навчанні та вихованні учнів» [4, с. 14].

«Невіглас і нероба вміють тільки споживати, а не заробляти й щось корисне вирощувати чи виробляти. Коли даш своєму синові хлібину, то він буде ситий один день, дві – два. А коли навчиш його вирощувати хліб, працюючи в полі, то він буде ситий все своє життя. Така закономірність людського буття. Бідні розумом і ниці душею сини чи дочки неодмінно прогайнують навіть найбільший батьківський маєток» [4, с. 16].

Навченість, освіта, розум, доброта, вихованість і здоров'я – найбільший скарб людини. «Знання ні в воді не потонуть, ні в огні не згорять», – кажуть у народі. Іншими словами, коли маєш знання, освіту, то в житті можна завжди бути «на плаву», «не прогоріти» [4, с. 15].

І насамкінець, за словами Мирослава Гнатовича: «Добрий початок – половина всієї справи», – гласить народна мудрість. Саме його, добрий початок, освіченості й закладає вчитель початкових класів. Розум виховується розумом, честь честю, працьовитість працею, талант плекається талантом, а винахідливість й творча ініціатива – творчістю» [4, с. 15].

На нашу думку, короткий огляд ідей Мирослава Стельмаховича про «місію» вчителя початкової школи підтверджує актуальність і значущість педагогічної спадщини академіка, особливо в контексті Концепції НУШ. Ці ідеї не тільки є своєчасними для сучасності, а й можуть залишатися актуальними для педагогічної теорії та практики ще тривалий час, виступаючи своєрідними гаслами Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: [mon.gov.ua > storage > app > media > nova-...](http://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-...) (дата звернення: 20.02.2020).
2. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. N.M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.
3. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». URL: [osvita.ua > ... > Реформа середньої освіти](http://osvita.ua) (дата звернення: 04.03.2020).
4. Стельмахович М.Г. Вибрані педагогічні твори: У двох томах. Т. 1 : Українське національне виховання / Упоряд. : Л.В. Калуська, В.І. Ковтун, М.М. Ходак / За заг. ред. Л.В. Калуської. Івано-Франківськ. Коломия : Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 2011. 520 с.
5. Стельмахович М.Г. Вибрані педагогічні твори: У двох томах. Т. 2 : Українська етнопедагогіка / Упоряд. : Л.В. Калуська, В.І. Ковтун, М.М. Ходак / За заг. ред. Л.В. Калуської. Івано-Франківськ. Коломия : Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 2012. 464 с.
6. Стельмахович М.Г. Застосування ідей української етнопедагогіки в роботі вчителя початкових класів. Початкова школа. 1994. № 2. С. 4–7.
7. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка. Київ : ІСДО, 1996. 288 с.

Анастасія Хомич, студентка 32 групи
спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Луцький педагогічний коледж

Марія Замелюк, канд. пед. наук, старший
викладач кафедри
дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж

ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ В РІЗНОВІКОВІЙ ГРУПИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні зазначає, що спілкування виступає одним із провідних видів діяльності у дошкільному віці [2, с. 243].

Спілкування дітей різного віку в процесі спільної діяльності та його вплив на їхній загальний розвиток досліджували Б. Ананьєв, Г. Андреев, А. Бодалев, П. Гальперін, А. Добровіч, А. Запорожець, В. Кан-Калик, Е. Кузьміна, А. Петровський, С. Рубінштейн та ін. На думку вчених, в основі міжособистісної взаємодії лежать загальноприйняті моральні вимоги до спілкування.

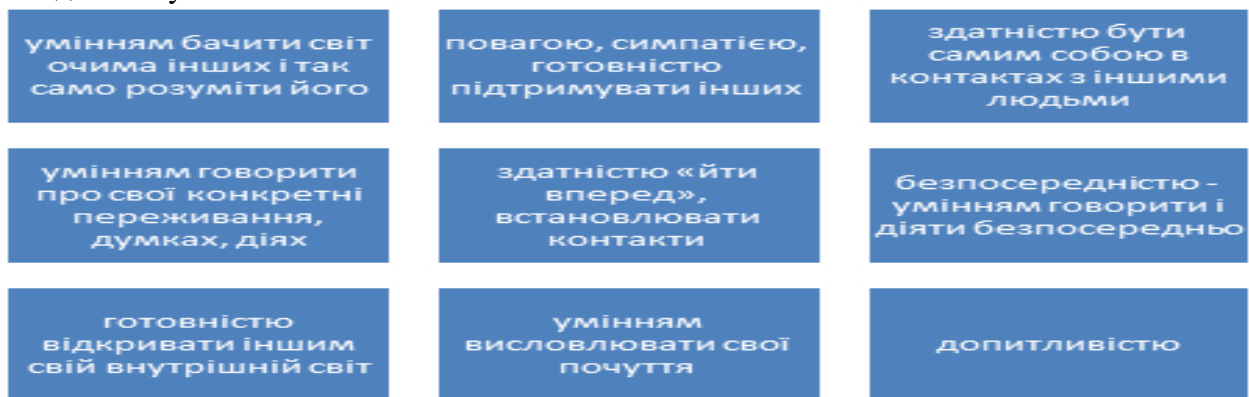

Рис. 1. Міжособистісна взаємодія

Це ввічливість, коректність, тактовність, скромність, які нерозривно пов'язані з визнанням неповторності і цінності кожної особистості. Ми погоджуємося з думкою вищезазначених науковців, що людина з високим рівнем міжособистісного взаємодіяє має взаємодіяти з іншою людиною.

Зокрема, у концепції М. І. Лісіна, спілкування виступає як комунікативна діяльність, яка спрямована на формування взаємовідносин [4]. Відносини формуються, реалізуються і виявляються у взаємодії людей. Здатність до спілкування включає в себе: бажання вступати в контакт з оточуючими («Я хочу!»); вміння організувати спілкування («Я умію»), у тому числі вміння слухати співрозмовника, вміння емоційно співпереживати, вміння вирішувати конфліктні ситуації; знання норм і правил, яких необхідно дотримуватися при спілкуванні з оточуючими («Я знаю!»).

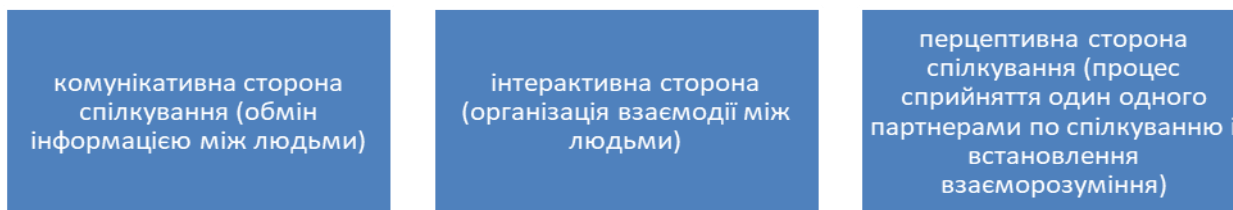

Рис. 2. Основні сторони спілкування

Не менш важливими, складовими міжособистісної взаємодії є знання, вміння та навички, які стосуються мовної діяльності, в якій можна виділити три сторони: змістовну, виразну і спонукальну.

Змістовна сторона – багатство, значущість і доказовість думок. Виразність мови – емоційна забарвленість: мова може бути яскравою, енергійною або, навпаки, сухий і млявою. Спонукальна сторона мовної діяльності – вплив її на думки, почуття і волю слухача. Від рівня мовної культури, що охоплює всі три сторони, залежить ступінь сприйняття мови слухачами.

Звертаємо увагу на те, що взаємини дітей дошкільного віку з однолітками були досліджені (В. Котирло, Я. Коломінський, Т. Репіна, В. Дамон, К. Рубін та ін.) в різних аспектах: дослідження провідних видів діяльності, особистісних особливостей учасників взаємовідносин, впливу дорослих на становлення взаємин у дітей, формування самосвідомості та інших. Наводяться різні типології змісту міжособистісних відносин дітей дошкільного віку з однолітками: пасивно – позитивний, егоїстичний, конкурентний, особистісний і нестійкий типи.

До кожної дитини в групі закладу дошкільної освіти є певне ставлення однолітків. Можуть бути «лідери» (мають знання, розумовий розвиток, особливості поведінки, уміють встановлювати контакти з іншими дітьми, приваблива зовнішність, фізична сила, витривалість та ін.) дві, три дитини які користуються популярністю в освітній діяльності (хочуть дружити, сидіти поруч на заняттях, їх наслідують), у повсякденному житті групи (виконують їх прохання, поступаються іграшками). Однак, є і такі діти, з якими мало спілкуються, не граються, не дають іграшки. Ще між цими дітьми «полюсами» функціонують інші діти. Контакти з однолітками приносять ні з чим незрівнянну радість. Тільки між собою діти вчать бути нарівні, а значить, будувати особливі (особистісні, ділові, оціночні) відносини, які вони не можуть мати з дорослими. Дорослі можуть лише сформувати внутрішній світ дитини у вигляді знань і відомостей про навколишній, яким прагне поділитися дитина зі своїми партнерами із спілкування.

Вищезазначене дає підстави зробити узагальнення, що «міжособистісне спілкування» – це процес взаємодії принаймні двох осіб, в результаті якого виникає психологічний контакт і певні відносини, між учасниками спілкування. Воно має на увазі знання індивідуальних особливостей один одного, наявність співпереживання, розуміння, спільного досвіду діяльності. Будучи невід’ємним атрибутом життя людини, міжособистісне спілкування відіграє велику роль у всіх сферах життя діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти : науковий керівник А.М. Богущ. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Замелюк М.І. Інтеграційність у різновіковій групі закладу дошкільної освіти: проектування і реалізація. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Бердянськ, 2019. С. 110–116.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. Наук. ред. О.Л. Кононко. Київ: Ред. жур. «Дошкільне виховання», 2003.
4. Русан Л., Колосінська Г. Різновікова група в дитячому садку. Київ, 2007.
5. Смольникова Г. Всі разом дружать, як долоньки. *Дошкільне виховання*. 2000. №11. С. 10–11.

*Алла Хомячук, викладач-методист
кафедри педагогіки, психології та окремих
методик, Луцький педагогічний коледж*

*Вікторія Бугайчук, студентка 3-Г курсу,
відділення «Початкове навчання»,
Луцький педагогічний коледж*

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ І РЕМЕСЕЛ

Естетичне виховання молодших школярів обумовлене об'єктивними і суб'єктивними факторами. До об'єктивних відносяться середовище й умови, в яких проходить формування естетичних уявлень особистості, до суб'єктивних – естетичний рівень розвитку учнів, їх нахили та інтереси. Естетичний смак формується разом із становленням особистості.

Одним із найважливіших джерел естетичного виховання і розвитку молодших школярів є народне мистецтво. Воно будить творчі сили здобувачів освіти, робить доступним процес художньої творчості. Мистецтво, подібно до мови, є засобом спілкування людей, подібно до науки – засобом пізнання дійсності, подібно до педагогіки й моралі – засобом виховання, прищеплення знань і норм поведінки в суспільстві. Народне декоративно-прикладне мистецтво містить багато видів і жанрів залежно від матеріалу, техніки виготовлення та функціонального призначення виробів.

Народні промисли і ремесла є міцною системою створення образів, естетичних уявлень, сформованих у певному середовищі. Основне у виховних традиціях народних промислів і ремесел – матеріал, техніка його обробки, характер виготовлення предметів, а також принципи і прийоми втілення образу. Головну роль відіграють художні особливості сюжетних зображень, форми виробів, орнамент, виражені живописними, пластичними або графічними засобами [5, с.1].

Народні промисли і ремесла є особливо цінними для виховання, навчання та розвитку дітей. Вони переконливо доводять, що найбільшого успіху досягає той, хто вмів поєднати теорію і практику, яка ґрунтується на досвіді вивчення основ мистецтва [1, с. 65].

Розглядаючи естетичні можливості народних промислів і ремесел, можна оцінювати і їх місце у людській діяльності, житті. Сьогодні народні промисли і ремесла розглядаються як важлива художня цінність, що виконує чималі функції: пізнавальну, комунікаційну, естетичну. Народні промисли і ремесла збагачуються новими аспектами естетичного звучання, їх змістовна краса потрібна людині, в наш час зростає його художньо-культурна цінність [2, с.45].

На заняттях з використанням народних промислів і ремесел здобувачі освіти ознайомлюються з кращими зразками українського народного декоративно-прикладного мистецтва, вивчають будову орнаментів, самі складають і підбирають кольори для оздоблення різних предметів. У творах декоративного мистецтва видно любов до Батьківщини, життєрадісну силу та спостережливість. Такі заняття особливо розвивають дітей, якщо проводяться з підбиранням наочних посібників із справжніх зразків творчості. Демонстрування на уроках вишиванок, писанок, виробів з лози і соломи, мережива, кераміки з розписом, предметів, оздоблених різьбою по дереву, по кістці, та інших зацікавлює школярів. Бесіди, демонстрування посібників, навчальних таблиць і фотографій треба проводити так, щоб показати всю різноманітність видів народної творчості.

Використання народних промислів і ремесел на заняттях починається ознайомленням школярів з декоративним мистецтвом, що супроводжується цікавою розповіддю чи бесідою. Велику увагу слід відводити ознайомленню з українським народним декоративно-прикладним мистецтвом, насамперед з мистецтвом свого краю. Бесіди на цю тему мають

супроводжуватися показом ілюстрацій, а ще краще – реальними зразками.

Велике значення вивчення народних промислів і ремесел полягає в естетичному вихованні дітей у сучасній початковій школі. Чимало педагогів, учених, вивчали й аналізували народні промисли і ремесла. Їхні рекомендації зводяться, як правило, до двох варіантів. Один з них – найбільший вплив на естетичний розвиток молодших школярів має вільна імпровізація, виконання виробів на основі народних промислів і ремесел [5, с. 2].

У школах з метою покращення ефективності освітнього процесу при ознайомленні з народними промислами і ремеслами, рекомендується використовувати таку послідовність виконання виробу:

- збір матеріалу, необхідного для виконання виробу на основі народних промислів і ремесел (листя дерев, репродукції, фотографії);
- ознайомлення з об'єктами, форми яких повинні втілитись в декоративні форми (листя, квіти, фрукти тощо);
- виконання кількох варіантів декоративних елементів;
- виконання ескіз невеликого розміру;
- виготовлення деталей виробу чи виконання малюнку олівцем;
- зробити кінцевий варіант виробу чи виконання малюнка фарбами [4, с.1].

Головним у виконанні творів на основі народних промислів і ремесел є спрямоване багаторазове повторення вправ, які стануть підґрунтям творчості. Простота виконання, виразність, яскравість кольорових барв, значні можливості імпровізації роблять твори на основі народних промислів і ремесел доступними як і в початкових, і в середніх, і в старших класах української школи, що сприяє естетичному вихованню [1, с. 64].

Особливо дієвим у виховній роботі є метод порівняльного аналізу виробів. Цей метод дає можливість порівнювати художні вироби декоративного мистецтва у різноманітних напрямках. Бесіду на цю тему з дітьми не слід перевантажувати показом великої кількості різноманітних виробів. Найдоцільніше аналізувати два-три, зрідка чотири вироби. Головне, щоб діти добре зрозуміли і засвоїли зміст цих виробів, ознайомилися з життям їх авторів [5, с. 66].

Отже, естетичне виховання здобувачів освіти засобами народних промислів і ремесел дає можливість розвивати в школярів творчі здібності, виховувати в них художній смак, інтерес і любов до мистецтва, формує естетичний смак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ворона М.О. Особливості вияву естетичних почуттів у дітей. *Початкова школа*. 1990. №4. С.64–66.
2. *Від ремесла до творчості*. Збірник. Упорядник Ю.Г. Легенький. Київ : Час. 1990. 152 с.
3. Естетичне виховання учнів засобами народних промислів і ремесел. URL: <https://findout.su/5x63120.html>
4. Особливості виховання учнів засобами народних промислів і ремесел URL: <http://www.startpedahohika.com/sotems-125-1.html>
5. Традиційні народні промисли і ремесла як засіб навчання молодших школяр URL:
6. Шевченко Г.П. Естетичне виховання учнів початковій школі. Київ : *Радянська школа*. 2018. 178 с.

Тетяна Царик, викладач
хореографічних дисциплін вищої категорії,
Луцький педагогічний коледж

РОЛЬ ТВОРЧОСТІ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТЬОГО КЕРІВНИКА ДИТЯЧОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

Світ навколо нас постійно розвивається і оновлюється, адже все знаходиться у

невпинному русі. Це незаперечні закони розвитку природи і людства, яких повинна дотримуватися кожна людина. Адже рух і розвиток – і є саме життя. Сучасне соціальне середовище вимагає людей, котрі активно мислять і діють, швидко реагують на різноманітні зміни, легко вирішують нестандартні ситуації. Нашому суспільству просто необхідні креативні особистості з яскраво вираженою творчою індивідуальністю. А кожна така особистість формується у процесі навчання і виховання, зокрема у вищому навчальному закладі.

Творчість – необхідна умова становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості. Творчість є основою формування педагогічної талановитості вчителя [3, с. 29]. Виховання справжнього творчого педагога має починатися ще у вузі.

Питання творчості у своїх працях розглядають багато вчених, зокрема О. Брушлінський, О. Васильєва, О. Губенко, Ю. Кулюткін, С. Сисоева та ін. Дослідженням проблеми вияву творчої індивідуальності займалися В. Кан-Калік, А. Макаренко, В. Моляко, Н. Нікандров, В. Пономарьов, В. Сластьонін, В. Сухомлинський та ін. Як зазначає Л. Бірюкова, вчені одностайні в тому, що розв'язання цієї проблеми – одне з головних завдань професійної підготовки майбутніх кадрів, адже, розвиваючи творчу індивідуальність студента, ми формуємо потребу в самоосвіті як якості особистості, що спрямовує до оволодіння майстерністю педагогічної професії [5, с. 119].

Розвиток педагогічної творчості майбутніх керівників дитячих хореографічних колективів і підвищення результативності навчально-виховного процесу залежить від психолого-педагогічних умов, правильно визначених шляхів розвитку та реалізації творчої педагогічної діяльності та особистісних якостей учителя. О. Таранцева у своєму дослідженні вказує на те, що пріоритетним завданням вищих навчальних закладів педагогічного спрямування на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору стає підготовка вчителя нової генерації [3, с. 13]. Тому, слід зазначити, що педагогічна діяльність – це передусім діяльність творча. Без творчості неможливі ні виховний, ні навчальний процеси. Майбутні вчителі хореографії повинні розвивати себе і свою творчість. Найглибше поринати у світ мистецтва, бути спостережливими, цікавитися усіма проявами творчого потенціалу інших людей. Тільки тоді, це стане великим поштовхом у процвітанні їхньої кар'єри. Для того, щоб людина набула певних навичок, сформувала в собі певні якості, набула певних практичних умінь, необхідна постійна і систематична творча діяльність.

Процес педагогічної підготовки майбутніх керівників дитячих хореографічних колективів – складний і багатогранний процес, котрий включає в себе різноманітні форми і методи роботи. Як зазначає А. Тарасюк, професійно-педагогічною підготовкою майбутнього вчителя хореографії є процес формування особистості майбутнього вчителя у науково-дослідній і науково-практичній роботі, розвитку у нього педагогічних здібностей, психолого-педагогічних знань, педагогічного такту, педагогічної техніки, педагогічного оптимізму, практичних педагогічних вмінь і навичок, гуманних загальнолюдських цінностей, серед яких головною є доброта, що втілюється передусім у любові до дітей [2, с. 194].

Усі ці якості виховуються у майбутніх вчителів під час систематичних лекційних, практичних занять. Важливою формою організації навчального процесу у вищому навчальному закладі є самостійна робота, у процесі якої студенти навчаються узагальнювати та систематизувати отриману інформацію. Окремої уваги заслуговує педагогічна практика, метою якої є усвідомлення студентами-практикантами сутності й особливостей хореографічної навчальної діяльності та набуття й удосконалення умінь та навичок, необхідних для успішної роботи. Під час проходження практики студенти-хореографи мають змогу випробувати власні сили у проведенні занять з хореографії, керуванні колективом, постановці дитячих танцювальних номерів, підготовці дітей до участі у концертах і конкурсах тощо. Ще однією формою роботи з майбутніми педагогами-хореографами є застосування творчих завдань на заняттях, під час виконання яких відбувається процес безпосередньої індивідуальної та колективної творчості. Під час індивідуальної творчості

кожен студент навчається самостійно мислити, шукати власні нестандартні рішення, розкривати свої балетмейстерські здібності. У процесі колективної творчої діяльності майбутні педагоги-хореографи навчаються шукати компромісні рішення у процесі виконання завдань, співпрацювати в колективі, мислити як єдиний творчий організм [4, с. 67].

Невід'ємною частиною розвитку творчої індивідуальності студента-хореографа є концертна діяльність, котра відіграє важливу роль у формуванні їх професійної культури, всебічному і гармонійному розвитку, творчій самореалізації. Адже сценічний досвід надає впевненості, допомагає удосконалити усі набуті навички, сприяє ефективній педагогічній діяльності. Усі ці форми роботи з майбутніми керівниками хореографічних колективів містять у собі елемент творчості і спрямовані на постійний розвиток їх творчої індивідуальності, розкриття їх творчого потенціалу та формування справжнього творчого вчителя засобами практичної діяльності.

Отже, творча індивідуальність розвивається під час навчання і виховання особистості, однак найбільше з творчістю пов'язана саме мистецька діяльність, зокрема у вищих педагогічних навчальних закладах у процесі підготовки майбутнього керівника дитячого хореографічного колективу. Тому творчість можна вважати необхідною умовою розвитку творчої індивідуальності майбутнього вчителя хореографії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Таранцева О. О. Формування фахових умінь майбутніх вчителів хореографії засобами українського народного танцю: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2002. 22 с.
2. Тарасюк А. М. Професійна підготовка майбутніх учителів хореографії до роботи у позашкільних закладах освіти. *Педагогічний альманах* : збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон : РІПО, 2012. Випуск 13. 303 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : У 2 кн. Кн. 1 : Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Наук. видання. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
4. Колногузенко Б. М. Мистецтво балетмейстера : навч.-метод. матеріали з курсу / уклад. Б. М. Колногузенко. Харків : ХДАК, 2007. 86 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Київ : Освіта України, 2008. 247 с.

*Аліна Циплюк, канд. пед. наук,
викладач кафедри дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж*

МОТИВАЦІЯ ЯК СТИМУЛ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування особистості дитини, виховання у неї активного ставлення до здобуття знань, розвиток її інтелектуальних і творчих здібностей, логічного мислення, навчання розмірковуванню – завдання, які необхідно розв'язувати в контексті дошкільної освіти дитини в цілому, та логіко-математичного розвитку зокрема [3]. Зауважимо, що під логіко-математичним розвитком дошкільників розуміють якісні зміни в пізнавальній діяльності дитини, які відбуваються в результаті формування елементарних математичних уявлень і пов'язаних з ними логічних операцій. Це – значущий компонент у формуванні «картини світу» дитини [1].

Процес передачі й засвоєння знань – складний та багатогранний, адже, щоб навчити дитину, слід не просто передати їй певну інформацію чи продемонструвати способи практичної діяльності, а й необхідно викликати відповідну активність, потребу в пізнанні чогось нового. Тому, одним з найбільш важливих завдань вихователів і батьків – розвинути у дитини інтерес до математики в дошкільному віці. Як зауважують учені (Л. Зайцева, І. Підлипня, К. Щербакова та ін.) провідним фактором у визначенні успішності логіко-

математичного розвитку дітей дошкільного віку є позитивна мотивація, що визначає готовність дитини до діяльності й усвідомленої поведінки. Формування мотивації є однією з найбільш складних і суперечливих проблем дошкільної освіти.

Проблема мотивації в сучасній теоретичній думці характеризується складністю й багатоаспектністю, що зумовлюється різними підходами до розуміння її суті та природи (К. Платонов, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв та ін.), а розмежування понять «*мотив*» та «*мотивація*» є певною науковою проблемою. Так, одні вчені (В. Іванников, В. Шадриков) розглядають мотивацію зі структурних позицій, як сукупність факторів або мотивів, як динамічний процес. При цьому мотивація розглядається як вторинне утворення по відношенню до мотива, як засіб, механізм його реалізації. Наприклад, В. Іванников вважає, що процес мотивації розпочинається з актуалізації мотива. І. Джидарьян зауважує, що на відміну від мотивації, мотив має більш вузьке значення, він фіксує власне психологічний зміст, той внутрішній фон, на якому розгортається процес мотивації. Мотив енергетизує і спрямовує дії людини на кожний момент часу.

Інші вчені (О. Леонтьєв, Р. Пілоян) ототожнюють поняття «мотивація» та «мотив». Так, Р. Пілоян пише, що мотивація і мотив – взаємопов'язані, взаємозумовлені психічні категорії: мотиви формуються на основі мотивації (мотиви вторинні), і водночас, учений зазначає, що через вироблення певних мотивів ми можемо впливати на мотивацію в цілому (мотивація залежить від мотива, який стає первинним). Натомість, О. Леонтьєв виділяє два типи мотивації: первинну, що проявляється у вигляді потреб, інстинктів, і вторинну, що виявляється у вигляді мотивів. Дослідник стверджує, що мотив як форма мотивації виникає лише на рівні особистості й забезпечує необхідну активність задля досягнення поставлених цілей. Ю. Трофимов також визначає мотив як результат мотивації, який являє собою внутрішню психологічну активність та діяльність, що організує і планує поведінку, в основі яких лежить необхідність задоволення потреб.

У визначенні *мотивації* ми солідарні з думкою Р. Пріми, яка, спираючись на положення системного підходу, розглядає мотивацію як багатомірну за змістом підсистему особистості, що впливає на людину як на ціле, а не на окремі аспекти її поведінки та ґрунтується на мотивах – конкретних прагненнях, спонуках, причинах дій особистості [2]. При цьому очікування успіху, передбачення перспективи у здійснюваному процесі – одна з найважливіших складових «мотивації досягнення», яку Д. Макклелланд визначає як стійку потребу індивіда досягати успіху в різноманітних видах діяльності. Суб'єкти, мотивовані на успіх, упевнені в успішному результаті задуманого, рішучі, схильні до розумного ризику, готові взяти на себе відповідальність, наполегливі у прагненні до мети, покладаються на власні здібності. За даними Макклелланда, формування «мотивації досягнення» багато в чому залежить від виховання дитини, починаючи з раннього дитинства, та сприятливого середовища, в якому відбувається її розвиток.

Серед причин, які знижують ефективність навчання математики у закладі дошкільної освіти Л. Зайцева виділяє наступні: чекання дитиною черги щось виконати, або сказати на занятті; перевага діалогу над монологом, переважно словесна передача знань педагогом (дитина здатна запам'ятати до десяти слів); механічні вправи для закріплення знань, наприклад, словесна лічба; постійне навчання в актуальній зоні розвитку; велика кількість дітей у групі; спрощення навчального матеріалу (відсутність ускладнення) та ін.

Яким же чином підвищити мотивацію у дитини до математичної діяльності? Формуванню позитивної мотивації сприятимуть такі методи: 1. Проблемні ситуації на занятті (незвичайна ігрова ситуація з елементами проблеми завжди викликає інтерес у дітей. Цікаві завдання сприяють розвитку у дітей уміння швидко сприймати пізнавальні завдання і знаходити для них вірні рішення. Вони наполегливо шукають хід рішення, який веде до результату. У тому випадку, коли цікава задача доступна дитині, складається позитивне емоційне відношення до неї, що і стимулює розумову активність, самостійність думки, творчий підхід) [1]. 2. Організація діяльнісного навчання (навчання, за якого дитина самостійно діє, знаходить відповідь, розв'язок. При цьому завдання повинні виконуватись не

тільки біля дошки з демонстраційним матеріалом, але й з роздавальним. Навчання матиме розвивальний характер лише у тому разі, якщо дитину включати у розвивальну, а отже, й самостійну діяльність, яка розгортається під різними педагогічними впливами) [1]. 3. Словесний супровід вихователем дій дітей (у процесі навчання математики Л. Зайцева рекомендує педагогам уникати слів «мені», «будь ласка» (створюють уявлення, наче завдання дитина виконує для дорослого, а не для себе), «відпочинемо» (формує стереотип у дитини про те, що математичні заняття складні і втомливі), «ні, не так», натомість, використовувати фрази: «давайте подумаємо», «знайдемо варіанти вирішення», «давайте пограємо у цікаву гру»). Активізувати увагу дітей допоможе й художнє слово. Вирішуючи задачі-жарти, головоломки, логічні вправи, граючи ігри з цікавим математичним матеріалом діти опановують вміння вести пошук рішення самостійно, у них складається позитивне емоційне відношення до математичної діяльності, що і стимулює розумову активність, самостійність думки, творчий підхід) [1]. 4. Наочність (картки, картинки, моделі тощо). 5. Правильно організовані фізкультурні хвилини під час заняття (важливо, щоб була задіяна верхня частина тіла дитини). 6. Зображувальна діяльність (аплікація, малювання, ліплення). 7. Зацікавленість дорослих діями та результатами дітей (педагоги та батьки). 8. Оцінка діяльності дітей педагогом (використання різних прийомів заохочення, зокрема створення «ситуації успіху» для кожної дитини).

Отже, попри різнобічне тлумачення у визначення суті «мотив» і «мотивація», усіх учених об'єднує думка, з якою важко не погодитися – мотиваційна сфера становить ядро особистості та є рушійною силою її діяльності. Це дає підстави стверджувати, що процес логіко-математичного розвитку немислимий без формування у дітей дошкільного віку стійких мотивів – внутрішньої психологічної причини поведінки та позитивної мотивації – сукупності спонукальних факторів, які викликають активність у пізнанні та засвоєнні математичних уявлень та понять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Підлипняк І. Ю. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: особливості освітньо-виховного процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Вип. 2. С. 194–197. URL : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped> (дата звернення: 16.03.2020).
2. Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів : теорія і практика : монографія. Дніпропетровськ : ІМА-прес. 2009. 367 с.
3. Русин Н. М. Специфіка розвитку логіко-математичних здібностей у дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія : Педагогіка та психологія. 2016. Вип. 1. С. 97 – 101. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2016_1_25 (дата звернення: 6.05.2020).

Марія Цюрик, студентка 3 курсу

спеціальності «Початкова освіта»,

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівники – Наталія Хомюк,

викладач кафедри природничо-математичних

дисциплін, Луцький педагогічний коледж

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОЦІ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Найголовніше в педагогічній роботі вчителя – правильно дібрати методи і зуміти їх практично реалізувати. Метод навчання – спосіб упорядкованої взаємопов'язаної діяльності вчителів та учнів, спрямованої на вирішення завдань освіти, виховання і розвитку в процесі навчання. Відомо, що методи навчання тісно пов'язані зі змістом, метою та завданнями предмета. Специфіка кожної дисципліни визначає коло методів, найбільш оптимальних для її

викладання.

Природознавство – предмет природничого циклу, вимагає разом з використанням загально-дидактичних методів навчання, використання також специфічних методів, характерних для цієї галузі знань, які забезпечуватимуть найбільш ефективне засвоєння учнями теоретичного та практичного матеріалу. Тому вчитель повинен добирати і навчитися компонувати методи і методичні прийоми в єдине ціле. Класифікують методи навчання з урахуванням того, що вони мають вирішувати дидактичне завдання.

Методи класифікують на: словесні, наочні, практичні ці групи методів тісно пов'язані між собою і не завжди можна встановити межі між ними, адже на уроці використовується кілька різних методів, оскільки вибір і оптимальне поєднання методів, прийомів і засобів навчання вирішують триєдину мету: навчальну, розвивальну, виховну.

Проаналізувавши психолого-педагогічну, дидактичну та методичну літературу з даної проблеми виявилось, що сьогодні поряд із традиційними методами, такими як бесіда, розповідь, демонстрація, екскурсії, практичні та лабораторні роботи, учні рекомендують використовувати елементи нетрадиційних методик: проблемно-пошукового навчання, методів активізації пізнавальної активності учнів, особистісно-орієнтованого навчання тощо.

Коли вчитель використовує інтерактивні методи, окрім зростання рівня знань, в учнів розвивається логічне мислення, зв'язне мовлення, пам'ять, увага, здатність до самостійного пошуку інформації, самоаналізу та аналізу думок інших, учні вчаться давати короткі, лаконічні відповіді, слухати інших, з повагою ставитися до думки однокласників, формується вміння спілкуватися в колективі, вміння товаришувати та допомагати, з'являється вмотивованість навчання, зацікавленість предметом [1].

Якщо матеріал складний, не пов'язаний з раніше засвоєними учнями знаннями, використовуються переважно словесні методи у поєднанні з проблемно-пошуковою роботою. За умови, якщо матеріал невеликий за обсягом і знайомий учням, застосовуються інтерактивні розминки із практичними методами навчання.

У молодших класах використовувались такі методи проблемного навчання, як: проведення спостережень за природою, життям і працею людей, ведення календарю природи і праці, щоденника спостережень, евристичний метод при проведенні елементарних природничих дослідів, занять із сільського господарства. Процес спостереження має декілька етапів [3]:

1) підготовчий етап, мета – викликати в дітей інтерес до об'єкту спостереження, що досягалось за допомогою коротких бесід, звертання до особистого досвіду дітей, показу діафільму.

2) етап зосередження уваги на об'єкті спостереження, для чого використовувались сюрпризи, несподіванки, загадки, художні образи, прислів'я та приказки, вірші, показі пояснення, ілюстрації, питання;

3) основний етап – власне спостереження. На цьому етапі відбувалось дослідження предмету або явища в цілому, їхній аналіз, обстеження, яке інтерпретувало, розкривало властивості, котрі приймались почуттями й абстрактні властивості предметів і явищ в їхніх суттєвих взаємозв'язках;

4) заключний етап, мета якого полягала в підбитті підсумків і закріпленні отриманих уявлень і знань про предмети та явища, а також в оцінці тих способів обстеження предметів, якими користувались діти.

Поряд із словесними методами навчання рівноцінне значення отримували як наочні, так і практичні методи, оскільки основою педагогічного процесу є не самі методи, а їх система, методи навчання, за допомогою яких досягаються очікувані результати, залишаючись принципово однаковими, нескінченно варіюються в залежності від різноманітних обставин і умов реалізації педагогічного процесу.

З урахування поступового нарощування обсягу і змісту понять урізноманітнюється вибір методів і прийомів навчання, щоб забезпечити взаємозв'язок усіх його функцій. У формуванні умінь, способів дій, навичок провідними виступили практичні методи (вправи,

дидактичні ігри, досліди) у поєднанні з поясненням, узагальненням. Наприклад, на етапі вивчення нових знань, організовуючи сприйняття учнями навчального матеріалу враховується, що сприйняття – це відображення в корі головного мозку наочних образів, предметів та явищ навколишнього світу в результаті їх безпосередньої дії на аналізатори людини. Тому поєднується взаємодія зображувальних засобів наочності зобразним викладом навчального матеріалу. Адже точне й образне слово вчителя здатне замінити натуральну чи зображувальну наочність, збудити думку учня, спрямувати і уточнити спостереження запропонованих наочних засобів.[2]

Про правильний добір методу навчання свідчить характер діяльності та взаємовідносин учителів і учнів, глибина і міцність набутих знань, навичок, умінь і також те, якою мірою вони викликають пізнавальну, емоційну і практичну активність учнів та формують у них мотивацію учіння.

Таким чином, можна зробити висновок, що комплексне використання методів навчання позитивно впливає на засвоєння учнями знань з природознавства. Отже, застосування вчителем усього набору методів навчання у їх численних комбінаціях і поєднаннях забезпечує високу ефективність навчання і розвитку школярів. Взаємодія і взаємозв'язок методів навчання виявляються за єдності завдань і змісту навчання. Провідна роль завжди належить учителеві, а успішність навчального процесу залежить від того, наскільки аргументовано, доцільно і майстерно він застосовує конкретні методи навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. Початкова школа. 2007 URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/90-innovatsiyini-pedahohichni-tekhnohohiyi-v-zahalnoosvitniy-shkoli-teoriya-ta-praktyka-22-liutoho-2019-r/219-vikoristannya-interaktivnikh-tekhnologij-navchannya-na-urokakh-prirodovnavstva-v-pochatkovij-shkoli>
2. Гулько Ю. А. Формування розумових тенденцій пошуку аналогів і комбінування на уроках природознавства. *Обдарована дитина*. 2008. №2. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/DocDescription?doc_id=316526
3. Исаева Е.В. Роль наблюдений за животными и растениями при изучении родной природы младшими школьниками. *Начальная школа*. 1994. № 1. С. 38 – 41. URL: <https://www.disscat.com/content/aktivizatsiya-uchebnoi-deyatelnosti-mladshikh-shkolnikov-na-urokakh-prirodovedeniya>

Марія Цюрик, студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта», Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Алла Мартинюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Луцький педагогічний коледж

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Беззаперечно, що всі мови однаково важливі і мають рівноцінний ступінь гідності та значущості. За різними даними, сьогодні в світі налічується близько 6909 мов. З них, більша половина населення земної кулі розмовляє лише десятима мовами.

У сучасних умовах глобалізації спостерігається чітка тенденція щодо вживання англійської мови як універсальної мови-посередника. Сьогодні питання вивчення іноземних мов, зокрема англійської, в нашій крайні досить актуальне. Адже, все більше людей мають доступ до мережі Інтернет, за даними досліджень 80 % інформації в всесвітній мережі зберігається англійською мовою, і цей обсяг подвоюється кожні 18 місяців [2, с.43]. Незнання мови обмежує людину в плані пошуку інформації та комунікації з іншими користувачами.

Глобальна англійська – це культурна і політична реальність 21 ст. мова досягає

статусу глобальної, якщо відповідає наступним критеріям:

- 1) її вага та роль визнається в багатьох країнах світу, тобто мова має широку географію застосування;
- 2) значна кількість населення країн використовує її як першу (рідну) мову;
- 3) їй надається статус державної, офіційної чи регіональної;
- 4) вона використовується як головний засіб спілкування в таких сферах діяльності, як державне управління, судочинство, засоби масової інформації, освіта;
- 5) мова відіграє домінуючу роль в іншомовній підготовці великої кількості країн. [1, 322].

Для українців, які знають англійську мову, є безліч можливостей взаємодіяти з представниками інших країн. Це може бути обмін студентами, школярами, творчими колективами, волонтерська діяльність чи стажування. Так, наприклад, для старшокласників найвідомішими є програми FLEX і HMC Projects. Програма FLEX надає можливість учням вчитися в США, а HMC Projects – у Великобританії. В обох випадках діти проживають в іноземній сім'ї, тому крім вивчення мови, вони ще мають змогу познайомитись із культурою країни з середини.

Програми обміну дозволяють країнам взаємодіяти між собою. Все це є неоціненним досвідом для людей. Так як наука не стоїть на місці і постійно з'являються нові ідеї, відкриття, а разом з цим і потреба їх удосконалювати, враховуючи передовий досвід людства. Взаємодія з різноманітною групою людей забезпечує широке бачення проблеми, що є сприятливим фактором для розвитку людини. Держава не може розвиватись ізольовано, в багатьох аспектах країни співпрацюють, вирішують економічні, політичні, освітні питання.

Для студентів популярними є IREX (Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів) та програми академічних обмінів імені Фулбрайта (Fulbright Ukraine), що дозволяють студентам проводити дослідницьку роботу в США. Цікавою пропозицією британського уряду є програма Chevening. Більшість стипендій Chevening розраховані на післядипломні магістерські програми (на здобуття ступенів MSc, MA, LL.M). Навчання триває від 3 до 12 місяців.

Також відома програма меморіального фонду Джона Сміта. Вона надає можливість навчатись чотири тижні в Англії та вивчати політичні процеси держав розвинутої демократії. Cambridge Ukraine Studentships (Українська стипендіальна програма в Університеті Кембриджу) дозволяє 1 рік навчатись у магістратурі за одним з 50 гуманітарних напрямків.

Процеси глобального зближення та взаємодії важко уявити без наявності комунікативних засобів, за допомогою яких таке зближення стає реальним. Англійська мова стала своєрідною *lingua franca* для бізнесу та новітніх технологій, важливим засобом торгівлі, академічних обмінів та електронної комунікації для тих, хто не має спільної рідної мови. Англійська перетворилася на засіб доступу до знань та їх поширення. Д. Крістал стверджує, якщо узагальнити все те, що було зроблено англійськими та американськими вченими, то стане очевидно, що в період 1750 – 1900 рр. більше половини всіх значних наукових робіт було написано англійською мовою [3, с.421].

Англійська мова на хвилі глобалізації підкорила сучасний світ і стала основним засобом міжкультурної комунікації. Аналізуючи нові глобальні тенденції до появи різновидів англійської мови, я вважаю, що тенденції мають і певні позитивні якості саме для носіїв мови. Виходимо з того, що жодній із мов за всю історію людства не вдавалося так швидко підкорити світ, як це зробила англійська мова завдяки глобалізації та розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, англійська мова має статус глобальної, нею спілкується велика частина населення планети. Дуже важливо знати цю мову для особистісного розвитку кожної людини чи держави загалом. Англійська важлива на кожному рівні, починаючи від простого обміну думками з іноземцями до вирішення глобальних питань економіки, науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бородин Д. С. Английский лингва франка – за и против. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия «Филология. Социальные коммуникации». 2011. Том 24 (63). № 1. Часть 1. С. 324–331.

2. Ларченко В. В. Теория лингвистического империализма Р. Филлипсона vs теория глобального английского языка Д. Кристала. URL: http://www.rusnauka.com/10_ENXXIV_2007/Philosophia/21685.doc.htm
3. Хоменко О. Роль англійської мови в умовах глобалізації. *Вища школа. Гуманізація навчального процесу* : збірник наукових праць. 2013. Вип. LXI. С. 203 – 217. URL: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/11/014-17.pdf>

Вікторія Чайка, викладач постановки голосу,
Луцький педагогічний коледж

ЗНАЧЕННЯ ВОКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ НА ЗАНЯТТЯХ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Освітні реалії, спричинені інтенсивним розвитком науки, новітніх інформаційних технологій, характеризуються тим, що вокально-виконавська практика залишається одним з тих небагатьох видів мистецтва, в якому використовуються здебільшого емпіричні методи та прийоми. Це призводить до низки суперечностей між традиційними методами роботи у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Вокальна школа у вузькому розумінні – це певна сукупність вокально-технічних засобів, що забезпечують високий рівень виконавства. Упродовж багатьох століть активно вивчається голосовий апарат людини та його можливості, удосконалення методів та принципи виконання.

Проблемі професійної спрямованості у викладанні музичних дисциплін, розкриттю специфіки та вимог підготовки спеціалістів на музично-педагогічних факультетах розкрито у працях Л. Василенко, Л. Каменецька, Л. Гавриленко, О. Прядко, А. Болгарський, Н. Мозгальова, Т. Жигінас, О. Плохотнюк.

У науково-методичній літературі питання вокальної підготовки розглядається в різних аспектах, зокрема: теоретичні засади методики постановки голосу розглядають у своїй працях М. Микиша, А. Заседателев, Л. Работнов, Д. Аспелунд, А. Зданович та ін.; акустико-фізіологічний аспект питання вивчали Р. Юссон, Л. Дмитрієв, В. Морозов, В. Ємельянов; інноваційні технології розвитку професійних рис студентів у процесі вокальної підготовки Л. Лабінцева, Г. Панченко.

Аналіз останніх наукових джерел засвідчує зростання інтересу до вокально-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

На нашу думку, у процесі підготовки до вокально-педагогічної діяльності викладач має не лише навчити студента володіти вокальними навичками, але й визначати шляхи, методи організації навчального процесу у загальноосвітній школі, прийоми та методи розвитку вокальних навичок у дітей. Адже завдяки співу у школярів збагачується не лише емоційна та культурна сфери, але, найголовніше, формується духовна складова особистості, що і є основним завданням педагогічної діяльності.

Існує дуже багато різноманітних типів вокальної техніки, їх характеризують за різноманітними критеріями та фізіологічними ознаками. Вокальна техніка – це комплекс умінь та навичок, які необхідні для усвідомленого управління фонаційним процесом для досягнення максимального акустичного ефекту та створює відповідну співочу ефективність відносно діапазону та тембру при мінімальних енергетичних витратах співака [3, с. 152].

Спираючись на дослідження французького вченого, фоніатора Р. Юссона, пропонуємо розглянути такі три основні, на нашу думку, типи вокальної техніки:

- тип вокальної техніки зі слабким імпедансом;

- тип вокальної техніки з сильним імпедансом;
- назалізований тип вокальної техніки з надсильним імпедансом.

Термін «імпеданс» походить від латинського *impedio* (перешкоджати) та означає комплексний опір. Відповідно, акустичний імпеданс – комплексний акустичний опір – це створення зворотного опору в надставній трубці співака, що веде до встановлення взаємозв'язаної системи коливань резонаторів та голосових складок і є найважливішим акустичним механізмом у роботі голосового апарату, який дозволяє за порівняно малих затрат енергії отримувати надзвичайно великий акустичний ефект [5, с. 98-99].

Найдоцільнішим у співі вважається сильний імпеданс, який створюється рупором на рівні гортані, де майже повністю урівноважуються підкладковий тиск повітря та надкладковий опір. Це являється надзвичайно потужним захисним механізмом голосових складок під час фонації, в той час, коли надсильний чи слабкий імпеданс діють у зворотному напрямку.

При надсильному імпедансі виникає занадто активне перевантажене дихання. Збільшення розходу повітря викликає реакцію пристосування дихальних механізмів: більш глибокий вдих та посилена робота видихальної мускулатури при одночасному збільшенні підкладкового тиску [5, с. 98]. Тобто імпеданс досягає такого високого рівня, що стає перешкодою нормальному функціонуванню складок, і як наслідок – крикливий форсований звук.

Відповідно, слабкий імпеданс характеризується недостатньою роботою дихальної системи, недостатня опора звуку, де навантаження повністю йде на гортань та голосові складки, що веде до швидкої втоми голосового апарату та втрати важливих характеристик звуку – природного вібратор, тембру, рівності звуковедення тощо. З цього яскраво зрозуміло наскільки функція гортані тісно пов'язана з диханням у процесі звукоутворення і неможливо розглядати одну окремо від іншої [2, с.141].

Вчений Ф. Заседателев у своїх працях слідує трьом основним різним компонентам постановки голосу: постановка дихання, гортані та резонаторів [1, с. 171]. Він стверджує, що правильна взаємодія дихання та роботи голосових зв'язок, нерозривно пов'язана з потрібним розширенням гортані при співі, де і утворюється імпеданс [4, с. 48].

Л. Дмитрієв конкретизує систему утворення імпедансу та визначає співацьку опору як найважливіше відчуття для співака, завдяки якому він вільно і легко може володіти своїм голосом [2, с. 290].

З вищесказаного видно, що результатом повноцінного звукоутворення в контексті дихання, є дві обов'язкові умови – *це опора звуку та опора дихання*, які являються головними компонентами *співацької опори*.

Таким чином, ми можемо бачити значну перевагу вокальної техніки з сильним імпедансом та важливість вибору роботи над таким аспектом як утворення імпедансу при співі. Адже, часто викладачі з постановки голосу нехтують цим, що в окремих випадках може призвести до серйозних негативних наслідків.

Спираючись на вищесказане, ми виділяємо такі основні, на нашу думку, критерії для її класифікації:

- особливості вокально-тілесних схем, які є характерними для певного типу вокальної техніки;
- локалізація внутрішніх відчуттів, (м'язові відчуття);
- акустичні ознаки (вокальний тембр, дзвінкість, сила та гнучкість голосу) [5, с. 159].

Отже, ми можемо з упевненістю сказати, що однією з найважливіших і необхідних умов виховання голосу в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, є навчання співу із застосуванням вокальної техніки з сильним імпедансом, який дозволяє отримувати надзвичайно великий акустичний ефект при мінімальних фізичних затратах. Адже фонація повинна утворюватися за більш сприятливих умов, які залежать від способу звуковидобування співака.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вопросы вокальной педагогики. Вып. IV. Составление и общая редакция В. Л. Чаплина. Изд. «Музыка». Москва. 1969. 230 с.
2. Дмитриев Л. Основы вокальной методики. Москва : Музыка, 2007. 368 с.
3. Кушка Я. С. Методика навчання співу : навч. посібн. з основ вокальної майстерності. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2013. 288 с.
4. Юдин С. П. Формирование голоса певца. Государственное музыкальное издательство. Москва, 1962. 166 с.
5. Юссон Р. Певческий голос. Исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса. Изд. «Музыка». Москва, 1974. 258 с.

Ірина Чемерис, соціальний педагог,
викладач педагогічних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

ГУМАНІЗМ ШАЛВИ АМОНАШВІЛІ

*«Кожен із вас – промінчик сонця»
(Шалва Амонашвілі)*

Нове тисячоліття висунуло перед людством серйозні виклики в усіх сферах життєдіяльності. На сучасному етапі освіта виступає одним із головних чинників розвитку людини. Особливо гостро постають завдання оновлення цілей, змісту, форм і методів освітньої діяльності різних соціально-освітніх інституцій. Економіка знань, інформаційна економіка, побудова високотехнологічного і громадянського суспільства, трансформація інститутів, що відповідають вимогам теперішнього часу – все це ґрунтується на освіті і вихованні. У сучасному світі все частіше не вистачає доброти і гуманності.

У межах європейської цивілізації витоки гуманізму простежуються ще в античності. Вочевидь, найважливішими епохами становлення гуманізму стали Відродження та Просвітництво, коли було відновлено античний ідеал гармонійного розвитку особистості [7, с. 123].

Гуманна педагогіка – це велика мудрість, у якій стверджується педагогіка світла, яка може наблизити дитину до пізнання самих себе. Гуманізм, як риса характеру, найповніше виявляється у любові та повазі до людей і передбачає високий рівень вимогливості до себе. Обов'язок учителя дати дитині радість пізнання. Учитель – творець, який дозволяє дитині відкрити самого себе. Він віддається безкорисливо, щоб продовжити себе у своїх виконавцях, дати їм крила для польоту у житті. Він – носій Світла. Народна мудрість говорить, що у справжнього вчителя уроки не для дітей, а з дітьми. Це вони, справжні вчителі – доторкаючись душі маленької людини, намагаються не поранити, не образити, обережно виростити, допомогти реалізувати себе у житті, вийти у нього якомога чеснішими, добрішими, впевненішими.

Засновник «гуманної педагогіки» Ш. Амонашвілі визначає її як велику відкрити авторську педагогічну школу, а освіту в гуманно-особистісній педагогіці – як процес насичення душі і серця всім найкращим, таким, який підносить, людину, одухотворяє її досягненнями загальнолюдської культури. Гуманна педагогіка як педагогічна концепція Ш. Амонашвілі виступає як наслідок нового гуманного педагогічного мислення і включає у себе ідеї, що відкривають можливості безперервного оновлення освітнього процесу, вдосконалення творчості, професійності педагога. Провідним постулатом гуманної педагогіки є віра у можливість особистості; розкриття її самобутньої природи, повага і ствердження особистості; спрямування її на шлях служіння добру, істині, красі, справедливості. Ця концепція містить й ідею єдності матеріального і духовного, раціонального та ірраціонального, наукового та релігійного, земного і космічного, вічності

духу та спрямовує людину до такого земного життя, яке немислиме без розвитку і вдосконалення духу. Положення цієї концепції спрямовані на набуття шляхетності душі та серця вихованця, а знання розглядаються як необхідна умова творення, зокрема творення блага. Сутність гуманної педагогіки полягає не лише у нових цілях та завданнях освітнього процесу, але і в засобах, за допомогою яких вони мають бути досягнуті [7, с. 125].

Принципи гуманізму Ш. Амонашвілі покликані утверджувати високе суспільне визнання людини, її гідності, цінності як особистості, право на свободу, щастя, виявлення здібностей і передбачають створення для особистості певних умов. Гуманізацію педагогічного процесу неможливо здійснити без переходу від навчально-дисциплінарної до особистісно-орієнтованої моделі виховання, що базується на загальнолюдських цінностях, серед яких суттєве місце посідає виховання гуманістичних якостей дитини.

У гуманній школі Амонашвілі виділяє шість особливостей виховного процесу, які безпосередньо чи опосередковано впливають на організацію практики гуманних вчинків дитини, а саме: внутрішня наступність творчої діяльності природи і людини-вихователя, тому що природа закладає в дитині можливості безмежного розвитку, а школа бере на себе відповідальність продовжити справу природи і зробити з неї благородну людину; цілісність виховного процесу, що означає цілісність життя дитини, яке спрямоване в майбутнє; шкільний урок розглядається як акумулятор, провідна форма життя дітей, а не тільки їх уміння, оскільки благополуччя життя дитини на уроці забезпечується співпрацею і співтворчістю з учителем та іншими учнями; співробітницькі взаємини учителя з дітьми стають його природною якістю; розвиток у дітей здібності до оцінної діяльності при одночасному скасуванні шкільних оцінок, що є запорукою успіхів дітей у навчанні; винятково важлива гуманна місія вчителя в «Школі життя» [1].

Гуманна педагогіка стоїть вище всіх наук і творить рівень життя, вона заснована на Вірі. А звідси і три заповіді педагогіки: Віра у безмежність дитини; Віра у свою іскру Божу; Віра у силу гуманної педагогіки.

Педагогічні твори Ш. Амонашвілі – це науковий пошук шляхів організації радісного, захоплюючого життя в школі. Всупереч існуючій педагогіці, практиці, педагог звертається до педагогіки серця, розмірковує про добро і зло, біль і радість, совість і безсердечність і т.д. У школі має бути вчитель, в якого можна черпати знання, як воду з криниці, який уміє дослідити душу дитини і серцем дійти висновку: добро має панувати у школі і ніякої байдужості.

Із висловлювань Шалви Амонашвілі:

- ✓ Дитинство як двигун, рухає нами; ніби коріння, живить життя.
- ✓ Учитель – сівач: сіє добре, прекрасне і відправляє у світ, не дочекавшись урожаю.
- ✓ У дитині закладена пристрасть до мудрої свободи.
- ✓ Хто виховує себе, той виховує інших [3].

Педагог-новатор Шалва Амонашвілі, автор багатьох навчально-методичних збірок, в художній формі аналізує головні чинники та методи формування у школяра початкових класів бажання вчитися, дізнаватись нового та постійно вдосконалюватися. На думку Амонашвілі, «головною силою, яка встановлює погоду в духовному світі дитини є враження, і тому потрібно, щоб воно було добрим і звеличуючим. Які у дитини створюються враження в організованому нами освітньому процесі – від цього буде залежати направленість її особистісних орієнтацій, мислення та поведінки» [5].

У сучасній українській школі повинні панувати впевненість та рішучість, взаємодопомога та підтримка, здорова конкуренція та оптимізм, а також любов та доброта. Лише за таких умов результатом нашої роботи буде критично мисляча, гуманна, життєздатна, творча, креативна, самореалізована особистість. Тільки гуманний педагог досягає висот і своїй професії, і в житті!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амонашвілі Ш. О. Школа життя [пер. з рос.] Хмельницький : Подільський культурно-просвітницький центр ім. М.К. Реріха, 2002. 170 с.
2. Амонашвілі Ш. А. Здрастуйте, діти! : посібник для вчителя. Москва, 1983. 90 с.

3. Амонашвили Ш. А. Як любити дітей. Донецьк, 2010. 128 с.
4. Амонашвили Ш. А. Педагогическая симфония. Москва : МЦР, 2002. 672 с.
5. Амонашвили Ш. А. Образ и образование. Три ключа. *Педагогический вестник*. Москва : Изд. дом Шалвы Амонашвили, 2001. Вып. 5. 124 с.
6. Вайнцвайг П. Десять заповедей творческой личности [пер. с англ.]. Москва : Прогресс, 1990. 192 с.
7. Шабанова Ю. О., Сутність і принципи гуманної педагогіки вищої школи. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2014. № 2 (8). С. 123–125.
8. Штайнер. *Антологія гуманної педагогіки*. Москва : Издательский Дом Шалвы Амонашвили. 2007. С. 200–224.

Олеся Чемерис, студентка 2 курсу
спеціальності Початкова освіта,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Ірина Чемерис,
соціальний педагог,
викладач педагогічних дисциплін,
Луцький педагогічний коледж

НАРОДНА КАЗКА В ЖИТТІ ДИТИНИ

Особливе місце в духовній сфері нашого народу належить казці. Казка незвичайним почуттям живе у кожному з нас від колиски до змужніння, адже це особлива форма мислення, форма творчості. Поряд з цим, вона – джерело знань, бо у ній зашифрований життєвий досвід багатьох попередніх поколінь, відображаються усі аспекти людського життя, а казкові сюжети розкривають ситуації та проблеми, які переживає в своєму житті кожна людина.

Казка є невід’ємним елементом у вихованні дітей. Вона доступною мовою вчить дітей життя. Діти беруть з них багато корисних для себе знань: перші уявлення про час та простір, про зв’язки людини з природою, з предметним світом. Казки дозволяють дитині вперше відчувати хоробрість і стійкість, побачити добро і зло [2, с.26].

У казках просто й природно ставляться проблеми виховання у дітей почуття прекрасного. Значення казок у вихованні дітей важко переоцінити. Накопичуючи у собі мудрість колишніх поколінь, вони мають справді чарівну силу: навчальну, розвивальну, творчу. Варто відзначити, що казки впливають на формування мислення дитини, на її поведінку протягом усього дитинства з перших днів життя. Спочатку діти вбирають інформацію про найпростіші цінності й поняття разом з материнськими піснями, віршиками, приповідками.

Через художнє слово учні усвідомлюють власні національні корені, приналежність до свого народу, його звичаїв і культури. Читання та переказ казки сприяє розвитку фантазії, пам’яті, мислення та збагачує мовлення дитини та її творчий потенціал. Дитячі казки створюють в уяві дитини прості образи персонажів, які є для дитини цікавими.

Казки – один із найбільш популярних жанрів серед дітей. На думку В. Сухомлинського, казка – активне моральне мистецтво, яке захоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі [3, с. 80].

Кожний казковий твір викликає в дитини певні емоції (радість, сум, ненависть, обурення, переживання, біль). Це не просто здатність людини передати ці відчуття, а здатність казки викликати ці почуття. Читаючи казку, дитина входить у фантастичний світ, починає жити описаною дійсністю, життям свого героя. І сприймає це все по-справжньому.

«Казка – на думку В. Сухомлинського – це зернятко, з якого проростає емоційна оцінка дитиною життєвих явищ». Казка в початковій школі здатна виконати не лише виховні, а й розвивальні та навчальні завдання. За правильної організації процесу роботи над казкою учні зможуть істотно покращити мислення, увагу, пам'ять, мовленнєвий розвиток тощо [3, с. 83].

Казковий світ магічно впливає на дитину, манить таємницями, чудесами, чаклунством. Діти з радістю подорожують в уявному, нереальному світі, активно діють у ньому, творчо трансформують, перетворюють його. За допомогою казок вони здобувають знання про довкілля, про взаємостосунки людей, проблеми, які трапляються в житті.

Казки навчають дитину знаходити вихід із складних ситуацій, вірити в силу добра, любові, справедливості, краси. Діти дуже люблять казки, бо в них компенсується недостатність дій у реальному житті і стає можливою реалізація їх творчого потенціалу.

У народних казках явно проводиться думка про те, що вільну людину тримає в суспільстві совість, честь, прив'язаність до своєї землі й народу, почуття відповідальності і почуття обов'язку. А вони підтримують людину і тоді, коли все інше рухнуло. У казках підкреслюється, що хоробрим є не той, хто не боїться (не бояться тільки дурні), а той, хто зуміє подолати страх. Головне – перемогти не ворога, а себе. Головне – не шкуру зберегти, а не зрадити. У цьому полягає різниця між вільною, сильною духом людиною і рабом. Для раба ж найголовніше – поцілити за будь-яку ціну. А для вільного, сильного духом – не зрадити! Втілення в казках найкращих рис народу зробило їх ефективним засобом передавання їх із покоління в покоління. Саме тому, що казки відображають життя народу, його найкращі риси, культивують їх у підростаючому поколінні, народність виявляється однією з найважливіших характеристик казок. Стає зрозумілим і очевидним, що казка належить до тих засобів, які якнайкраще налаштовують душу дитини на хвилю самовиховання і водночас роблять її ще більш піддатливою виховному впливові. Виховання, зі свого боку, стимулює самовиховання [1, с. 21].

Крім того, що казка є ефективним засобом виховання дитини, здатним вирішувати безліч завдань, вона також об'єднує батьків та їхніх дітей, дає можливість просто приємно провести час і відпочити від метушні реального світу. У юному віці діти осмислено сприймають сюжет, встановлюють прості причинно-наслідкові зв'язки. Характеризуючи героя, найчастіше висловлюють правильні судження про їхні вчинки, опираючись при цьому на свої уявлення про норми поведінки та особистий досвід.

Отже, для дитини казка – це її життя. Це різнокольоровий, рівнодійовий світ, де дитина є головним героєм, який протистоїть злу і допомагає добру. Казка готує дитину до майбутнього життя в реальному світі та показує на прикладах шляхи подолання труднощів. Також казка формує загальнолюдські цінності, які залишаться з дитиною на все життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондарчук О. І. Виховний потенціал народних казок. *Вісник післядипломної освіти*. 2010. Вип. 2. С. 17–23.
2. Васильченко А. І., Новодон Т. О., Тарнавська Н. П. Казка як засіб виховання та розвитку дитини. *Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини*: зб. наук.-метод. праць. За заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник. Житомир : ФОП Левковець, 2012. С. 26–29
3. Сухомлинський В.О. Серце відаю дітям. Вибрані твори : в 5-ти т. Київ : Радянська школа, 1980. Т.3. 150 с.

Олеся Чемерис, студентка 2 курсу
спеціальності Початкова освіта,
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Наталія Кардашук,
викладач кафедри природничо-математичних
дисциплін, Луцький педагогічний коледж

НАРОДНИЙ ПРОГНОСТИК НІКОЛИ НЕ ПОМИЛЯЄТЬСЯ (НА ВІДМІНУ ВІД ІТЕРНЕТУ): МУДРІ ПЕРЕРЕДБАЧЕННЯ ПОГОДИ УКРАЇНЦІВ

Протягом багатьох століть в українців відбувалося постійне спілкування з природою, на базі чого склалися багаті традиційні знання, вони, своєю чергою, давали змогу виживати в нелегких природних умовах, орієнтуватися в просторі, пристосовуватися до природних умов, прогнозувати результати праці, пізнавати світ.

З давніх-давен люди не в ладу з погодою, бо ж дощ, як правило, йде не тоді, коли просять, а коли косять: і тепло й холод настають не в пору, і влітку траплялося кожух одягати. Ніби все наперекір людині. Осліплені яскравою блискавкою, приголомшені громовицею, наші далекі предки у відчайдушному пориві кидали в небо списи, стріли. Пробували небесний вогонь «заякати» вогнем земним – запалювали ліси.

Людство з самої своєї появи цікавилось навколишнім середовищем, намагалося зрозуміти процеси, які відбуваються в світі. Прогноз погоди був важливим для виживання. Спостерігаючи за природою, людина могла розпізнати знаки негоди і приготуватися до неї, відшукавши укриття і сховатись. Тож, аби вберегти себе від неочікуваної напасти чи прикрої несподіванки, котру може підкинути навколишній світ, людина хотіла не лише його собі пояснити, а й передбачити те, що може статися, аби встигнути до цього підготуватися. Завдяки своїй відмінній спостережливості помітили наші предки, що природа сама підказує їм, що і коли вона має намір послати на землю, і навчилися за сьогочасними передвісниками бачити те, що може трапитися завтра. Відтак в кожній місцевості люди з року в рік уважно спостерігали за небесними світилами, стихіями, рослинами, поведінкою та звичками тварин.

У минулому для того, щоб дізнатися прогноз погоди на наступний день доводилося спостерігати за навколишнім середовищем з особливою ретельністю, адже раніше не було супутників і метеорологічних станцій, завдяки яким дізнатися чи піде завтра дощ чи світитиме сонце, стало зовсім просто.

Всі спостереження і нотатки передавалися спочатку з уст в уста, потім стали записуватися й сьогодні представляють собою величезний збірник народних прикмет про погоду. В основу народних прикмет лягали самі різні фактори: поведіння птахів, напрямок вітру, колір неба на заході або світанку і його прозорість. Такі «прогнози» було цілком природним, адже основним завданням людей було – посіяти та зібрати врожай і вберегти його від заморозків і інших несприятливих погодних факторів.

Народні прикмети про стан погоди збиралися в збірку де передбачення погоди було чи не на кожен день року, а часто і на пів року вперед. Ці спостереження не лише допомогли впорядкувати довколишній світ у чітке знання, а й створили систему передбачень – народних прикмет, які застерігають від небезпеки, допомагають передбачити погоду та врожай, якими будуть весна, літо, осінь та зима. І усе це багатство перевіреного часом знання, яке передавалось з уст в уста, наші предки залишили нам у спадок.

Птахи, тварини передчувають зміни в атмосфері. Комахи ж вимушені бути «синоптиками», бо їхнє існування цілковито залежить від температури, вологості, повітря, освітлення. Пасічники знають: бджоли не летять у поле на негоду. А не летять тому, що багато квіток перед дощем закриваються, отож нектару бджолі не набрати. Передбачити опади також можна завдяки мурахам, світлячкам, стрекозам, комарам, сліпням, мошкам.

Перед дощем мурахи запечатають входи в мурашник, бабки безладно літають і збиваються в зграї, світлячки гаснуть, а комахи-паразити (комарі, мошки) стають дуже агресивними, їм треба наїстися про запас до того, як піде дощ.

Так, рослини теж по своєму реагують на зміну погоди. Одні перед дощем закриваються, щоб захистити пилок і зменшити вивітрювання тепла; другі – при високій вологості повітря, скорочують випаровування; треті – «плачуть»; четверті – змінюють форму й положення листя. Зокрема, білі лілії від дощу ховаються у воду.

Домашні тварини – прекрасні індикатори погоди. При наближенні дощу собаки починають кататися по землі, качки підіймаються на височину, а кішки вилизують хвости.

Згідно з прикметами, якщо божа корівка, посажена на долоню, переховується між пальців – буде негода, якщо ж вона швидко злітає – день буде сонячним.

Якщо ввечері жаби багато квакають, на наступний день погода буде ясна, сонячна і безвітряна.

Зозулі кують з самого ранку не перестаючи – очікується потепління.

Півні почали співати взимку дуже рано – буде відлига найближчим часом.

Кішка розляглася на підлозі і ліниво потягується – тепло не за горами.

Якщо під час дощу домашні птахи не ховаються – значить, скоро розпогодиться.

Нічні метелики, які розліталися поруч з будинком, віщують сильний вітер і холод.

Ластівки ховаються під дахом – гряде буря чи ураган.

Горобці збиваються у зграї і літають серед дерев – очікується посуха.

Вночі солов'ї не замовкають – в найближчі три дні буде вітряно.

Птахи восени летять високо – зима буде теплою, низько – холодною.

Щоправда, є прикмети, далекі від здорового глузду. Наприклад: «Коли увечері йде попереду череди чорна корова – на негоду; ряба – на дощ при сонці; руда – на тиху погоду». За тисячоліття скарбниця хліборобської мудрості поповнилась перевіреними досвідом прикметами, що мають не лише практичну, а й наукову цінність.

Вважається, що передбачення погоди за народним прикметами в наш час безглузде, так як клімат і умови навколишнього середовища зазнали значних змін. Сучасні метеорологи відносяться до більшості народних прикмет з гумором, вважають їх всього лише частиною народного фольклору. Однак деякі з народних прикмет мають цілком логічне наукове обґрунтування і по сей день можуть розглядатися як реальний факт. Наприклад, прикмети, пов'язані з поведінкою рослин:

«Зацвіла фіалка – сій моркву і петрушку».

«Якщо лист берези розгорнеться повністю – можна садити картоплю».

Такі прикмети пов'язані з реакцією рослин на зміну температури й вологості навколишнього середовища. І їх цвітіння, розкриття і поява особливого запаху і справді вказує на погодні зміни.

Народні прикмети не завжди достовірні, і повністю покладатися на них не варто. Однак і заперечувати їх цілком не варто, адже багато-які з прикмет досить точні і можуть допомогти у веденні домашнього господарства, плануванні посадок і збору врожаю. Спираючись на досвід предків і сучасні знання, можна набагато ефективніше вирощувати рослини на своєму городі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі. Київ : Вища школа, 2002. 407 с.
2. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Радянська школа, 1985. 312 с.
3. Скуратівський В. Т. Місяцелік : Укр. нар. календар. Київ : Мистецтво, 1993. 208 с.

ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Методологічною основою естетичного виховання є естетика – наука про прекрасне. Її закони та категорії, взаємодія творчості та виконавчої майстерності пронизують усі аспекти естетичної вихованості. З цих категорій, як найважливіших для виховання, постають естетичні ідеали, естетичні смаки, естетичні цінності. Крім цих трьох зазначених категорій, зупинимося ще на аналізі таких понять як «краса», «естетичне відношення», «естетична свідомість», «естетичне почуття», «естетична потреба», «естетична оцінка», «естетичний розвиток».

Краса. Проблема прекрасного досить складна і дискусія про суть краси не закінчена й сьогодні. Красу розуміють як один з видів цінностей. З категорії красивих виключаються насамперед некорисні для людини предмети і явища. Безперечно, красивим може людині здаватися тільки те, що для неї корисне, тобто, що має значення в її боротьбі за існування з природою або з іншою суспільною людиною. Краса як цінність є відповідність чуттєво сприйманих явищ в людській потребі в максимально позитивному збудженні нервової системи. У зв'язку з тим, що таке збудження викликають корисні досконалі речі, явища, то краса – це відповідність предмета людському прагненню до досконалості. Визначення «красивий», «дуже, не дуже красивий», «так собі», «потворний», які ми даємо предметам, – позначення різних ступенів цінності для людини цілісної речі (не тільки змісту, а й змістовної форми) [1, с. 18].

Естетичне відношення – особливе духовно-практичне ставлення людини до дійсності, до явищ природи і суспільного життя. В естетичному відношенні до світу людина виступає як цілісний індивід, здатний переживати найвищу духовну насолоду, утверджувати прекрасне й піднесене через розв'язання трагічних та комічних колізій та подолання потворного й низького. Через зумовлене естетичне відношення людина відкриває для себе особисте в загальному, індивідуальне в колективному. Цим зумовлені універсальність та вагомість естетичного відношення, його безпосередній зв'язок з суспільними ідеалами, ідеологією [3, с. 420].

Естетична свідомість – форма суспільної свідомості, яка являє собою художньо-емоційне відображення дійсності через естетичні почуття, переживання, оцінки, смаки, норми, ідеали тощо і дістає концентроване вираження у мистецькій творчості та естетичних поглядах. Її об'єктом виступають такі характеристики предметів і явищ навколишнього світу, як прекрасне й потворне, піднесене й низьке, комічне й трагічне, героїчне тощо.

Загалом, естетична свідомість суспільства й окремої людини являє собою цілий світ духовних почуттів, переживань та поглядів, які збагачують людське життя, розуміння його сенсу і своєрідності, допомагають орієнтуватися у світі та виробляти уявлення про вищі життєві цінності (ідеали), до яких належить прагнути. Вона є носієм духовних цінностей, що існують у суспільстві і постійно розвиваються внаслідок соціального прогресу, розвитку мистецтва, спілкування народів та культур.

Естетичне почуття – переживання індивіда, викликане спогляданням естетичного предмета і пов'язане з історично сформованим, у найвищій мірі, не байдужим, тобто істинно людським ставленням до краси навколишнього світу. В процесі історичного розвитку естетичні почуття формуються під дією специфічних естетичних та художніх факторів культури. Особлива роль у вихованні естетичних почуттів належить мистецтву, яке служить засобом їх вираження. Різні види мистецтва сприяють розвитку специфічних видів естетичних почуттів. Під впливом живопису, наприклад, формується почуття кольору, хореографії – почуття пластики, гармонії руху, театру – почуття драматизму і т.п. Лише на основі естетичних почуттів формуються естетичні потреби, смаки, ідеали [2, с. 23].

Естетична потреба – потреба в гармонії, погодженості всіх сторін людської

життєдіяльності, а також у гармонійних відносинах особи і суспільства, суспільства і природи. Естетична потреба – це потреба людини в духовному самовдосконаленні, яка сприяє розкриттю творчих сил в усіх сферах її життєдіяльності. Естетична потреба не зводиться до споглядання, вона включає і потребу створення прекрасного, виявлення себе в творчості як цілісної особистості [1, с. 87].

Естетичний смак – здатність людини за безпосереднім почуттям визначити цінність предметів і явищ дійсності та мистецтва. Щодо оцінки творів мистецтва естетичний смак називають художнім смаком. Естетичні смаки розглядають як переживання емоційного становлення особистості до того чи іншого об'єкта. Розуміння смаків поширюється як естетична категорія на багато сфер – з повним правом можна сказати про смак до життя, смак до праці. Виховання естетичних смаків, як того, що «подобається» або «не подобається», передусє ідеалові, але в цілому естетичні ідеали і смаки об'єднуються в раціонально-емоційне сприймання прекрасного і відторгнення потворного, хоч у сприйманні прекрасного і потворного є чимало суб'єктивного. Смаки сучасної молоді є не тільки строкатими, що їх важко узагальнити, вони обіймають всю естетичну палітру мистецтва [1, с. 93].

Естетичний ідеал – конкретно-чуттєве уявлення про прекрасне в його найвищому прояві. Ідеал є досить складним утворенням, де переплетені такі компоненти як уявлення про належне, бажане і шляхи їх подолання. Естетичні ідеали – вищі досягнення особистості в жанрі або виді мистецтва, які цінуються вище за всі інші. Естетичний ідеал митця (художника, композитора, артиста) – це найповніше розкриття його талановитості, можливо, ідеальної і недосяжної для інших митців. Стосовно школяра, то під естетичним ідеалом розуміють його уподобання в мистецтві, особисті кумири.

Естетичні цінності – морально-естетичні, а також образіві предмети живопису, архітектури, ікони, ювелірні вироби найвищого гатунку, які є найдосконалішими зразками мистецтва. Усвідомлення молодою людиною такої загальної цінності і є в її індивідуальною естетичною цінністю. Естетична оцінка є встановленням значущості предметів і явищ дійсності, що оточують людину з позицій уявлень особи про прекрасне. Естетична оцінка визначає не практичне цільове призначення речі, а доцільність – ступінь відповідності її призначенню, – отже, не корисність речі, а рівень виявленого в ній розвитку людини. Естетичні оцінки виявляються через категорії прекрасного, піднесеного, трагічного, комічного, потворного й низького.

Естетичний розвиток – об'єктивний процес набуття людиною якостей і властивостей естетичного суб'єкта. У результаті естетичного розвитку у людини виробляється певний тип сприйняття, та переживання дійсності, основою якого є певний естетичний ідеал, що виступає внутрішнім критерієм оціночного відношення до світу, а зовнішнім вираженням вибіркової активності естетичного смаку.

Отже, категоріальний аналіз базових понять естетичного виховання засвідчує, що воно є процесом формування й розвитку естетичної свідомості і всіх її структурних елементів: естетичних почуттів, потреб, смаків, ідеалів та оцінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Естетичне виховання : довідник / упоряд. Н.О. Яранцева. Київ : Політвидав України, 1988. 214 с.
2. Лихачов Б. Т. Естетичне виховання школярів. Київ : Знання» Укр., 1973. 48 с.
3. Педагогіка / за ред. М. Д.Ярмаченка. Київ : Вища шк., 1986. С. 415–429.

Юля Чернюк, студентка, Луцький педагогічний коледж

Науковий керівники – Наталія Хомюк, викладач кафедри природничо-математичних дисциплін, Луцький педагогічний коледж

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ З ПРИРОДОЗНАВСТВА В ЖИТТІ ТРЕТЬОКЛАСНИКІВ

Метою цієї статті є дослідити скільки часу приділяє учень за домашнім завданням з природознавства та чи не руйнується правильний режим дня дитини. Кожен вчитель сам визначає обсяг домашнього завдання, але він має відповідати нормам. Зміст домашніх завдань з природознавства широкий:

- опрацювання текстів підручника (прочитати, відповісти на запитання, розглянути малюнки, виконати завдання та ін.);
- виконання завдань у робочому зошиті з природознавства;
- виконання дослідів, практичних робіт за пам'ятками в підручнику (довготривалі та короткочасні);
- проведення спостережень за об'єктами і явищами природи;
- виконання ілюстрацій та малюнків до окремих тем;
- збирання краєзнавчого матеріалу;
- виготовлення наочних посібників, виробів з природного матеріалу та ін.
- робота з картою;
- виконання посильної суспільно-корисної роботи (збирання лікарських рослин, корму для тварин, вирощування зеленої маси тощо)

Вимоги до домашніх завдань:

- чіткість і правильність формулювання;
- надання необхідних вказівок, рекомендацій, пам'яток до виконання дослідів і практичних робіт;
- систематичний контроль за виконанням домашніх завдань;

Учень мусить мати час на прогулянки та відпочинок. Вчасно харчуватися та лягати спати. Дитина, яка навчається у третьому класі робить домашнє завдання з природознавства від 20 хв. до 40 хв. Адже за правилом вчитель має встигати за урок опрацювати більшу частину матеріалу. У зошиті на уроці діти мають опрацювати 90 % завдань та текст у підручнику.

Я провела дослідження за допомогою анонімних анкет у двох третіх класах (А і Б).

Щоб визначити чи є у них труднощі з домашнім завданням з природознавства, чи вдосталь вони відпочивають?

Анкета

1. Що ти робиш одразу, коли приходиш зі школи?

- А) обідаю
- Б) роблю домашнє завдання
- В) відпочиваю

2. Чи відпочиваєш ти, коли приходиш зі школи?

- А) так
- Б) ні
- В) інколи

3. Скільки часу ти проводиш за виконанням домашнього завдання?

- А) До 30 хв.
- Б) 1 год.

В) Понад 1 год.

3. Скільки часу у тебе забирає відпочинок після занять у школі?

А) 1 год

Б) 2 і більше год

В) я не відпочиваю

4. Чи займаєшся ти улюбленими справами?

А) так

Б) ні

В) інколи

Аналізуючи анкетування дітей 3 класу, можна порівняти, що діти А класу мають хороший режим дня тому що більша частина класу відповіли на відмінно та добре. А ось Б класі менший відсоток на відмінно та добре. В основному діти обирали негативні відповіді до питань, що стосуються сну та обсягу домашнього завдання.

Діти мають лягати спати спати не пізніше 22.00. На жаль чимало дітей порушує цей режим. Учень стає збудженим, не уважним, важко буде даватися саме навчання. Щоб забезпечити достатньо глибокий сон, необхідно привчати дитину лягати спати і вставати завжди в один і той самий час; практикувати перед сном 20-30-хвилинні прогулянки на свіжому повітрі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Домашні завдання як частина позаурочної роботи з природознавства. URL: <https://vseosvita.ua/library/domasni-zavdanna-ak-castina-pozaurочної-roboti-z-prirodознавства-24955.html> (дата звернення: 3.05.2020).
2. Розпорядок дня школяра. URL: <https://srcaltufevo.ru/uk/rasporjadok-dnya-shkolnika-shablon-dlya-zapolneniya-raspechatat.html> (дата звернення: 3.05.2020).

Андрій Чміль, студент 4 Ж курсу спеціальності «Початкова освіта», Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Наталія Хомюк, викладач кафедри природничо-математичних дисциплін, Луцький педагогічний коледж

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Однією з ключових дидактичних проблем, що стоять сьогодні перед педагогічною наукою та шкільною практикою, є не вирішені до кінця завдання створення та запровадження в навчальних закладах таких технологій навчання, які забезпечили б інтенсивне оволодіння тими, хто навчається, міцними знаннями, уміннями і навичками та сприяли б якісному системному засвоєнню змісту навчання. Ми вирішили провести дослідження серед батьків, щоб дізнатись їхню думку щодо цього питання.

Дане дослідження проводилося у формі анкетування. В анкетуванні брали участь батьки (у кількості 10 пар) учнів 1, 2, 3, 4 класів, НВК «ЗОШ І-ІІ ст. - ДНЗ» с. Клепачів. Було реалізовано на батьківських зборах 19.03.2020 р.

АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ

Шановні батьки!

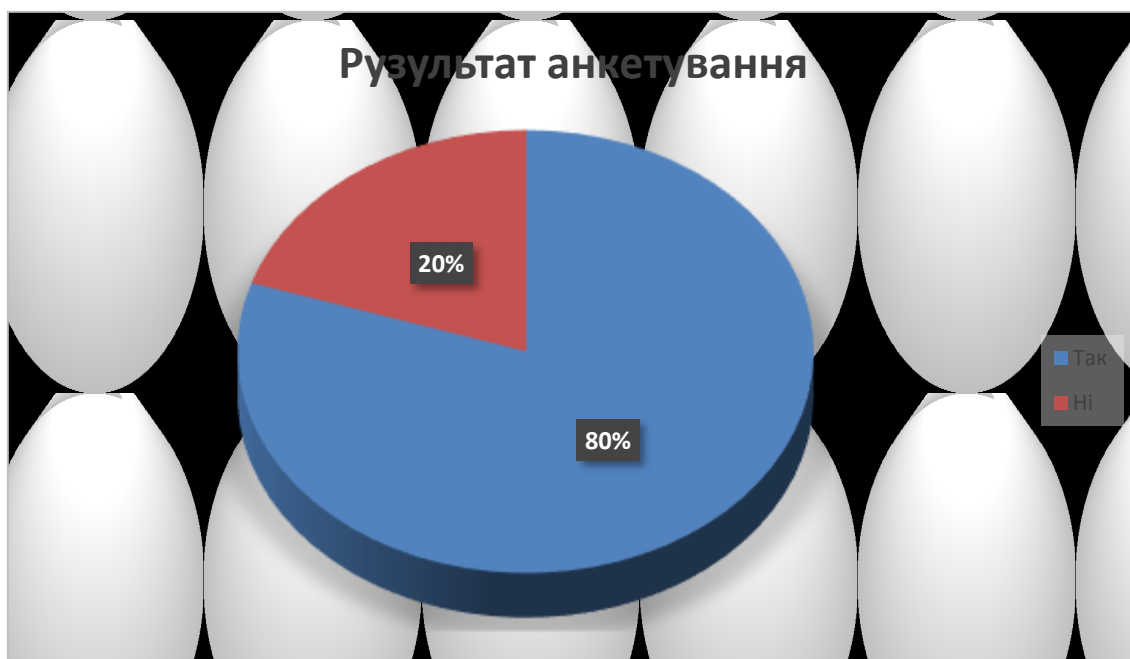
Луцький педагогічний коледж проводить анкетування стосовно актуального на сьогоднішній день питання вдосконалення процесу навчання та виховання молодших школярів на уроках природознавства використовуючи інноваційні введення на уроці (а саме ТЗН – технічні засоби навчання). Будемо раді якщо ви візьмете участь у нашому анкетуванні і дасте відповідь на наступні питання та поставите позначку при виборі одного з варіантів.

	Зміст питання	Варіант відповіді		Висловіть свою думку з приводу даного питання
		Так	Ні	
1.	Чи вважаєте ви доцільним використання ТЗН на уроці природознавства у початкових класах?			
2.	Чи використовують ТЗН на уроках природознавства у класі де навчається ваша дитина? Чому?			
3.	Чи подобаються вашій дитині уроки з використанням ТЗН?			
4.	На вашу думку, чи краще засвоюється навчальний матеріал, при використанні ТЗН? Свою відповідь обґрунтуйте.			
5.	Чи хотіли б ви, щоб у класі де навчається ваша дитина використовувалося ТЗН?			

На питання анкети, батьки відповідали дуже аргументовано, звідси «Так» - обрали 80% батьків за використання ТЗН на уроках природознавства та 20% - проти. Ось як, вони аргументували свої відповіді:

«Так» - оскільки, ТЗН значно підвищує ефективність навчання, сприяє швидкому засвоєнню інформації та викликає інтерес у учнів.

«Ні» - на їхню думку, при використанні ТЗН можливе погіршення здоров'я учнів у класі.

Отже, оскільки показник 80% значно перевищує 20%, впровадження ТЗН можна вважати бажаним серед батьків. Це сприятиме збагаченню та розширенню чуттєвого досвіду учнів, розвитку спостережливості та цікавих тем спілкування з батьками.

Основна мета застосування технічних засобів навчання (ТЗН) – більш повна практична реалізація основних дидактичних принципів навчання, інтенсифікація та раціоналізація діяльності вчителів та учнів. Досягти цієї мети можна на основі чітко визначеного змісту системи ТЗН, їх інформаційних функцій, ролі та призначення, побудови ефективних технологій та методик використання ТЗН у комплексі із іншими засобами навчання.

Основна частина батьків вважає, що технічні засоби навчання – це лише інструменти педагогічної праці учителя, застосування яких дає змогу не тільки прискорити процес навчання, а й зробити його яскравішим, дохідливішим і емоційнішим. Проте також вважають що значна переоцінка ТЗН порівняно із іншими засобами навчання може призвести до небажаних негативних наслідків.

Застосування ТЗН на уроках природознавства створює сприятливі умови для якісного сприйняття та засвоєння учнями навчального матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Використання технічних засобів навчання на уроках природознавства [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ersebfetrat.ru/referat-194241.html>.

Андрій Чміль, студент 4 Ж курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – Сергій Марчук,
кандидат педагогічних наук,
Луцький педагогічний коледж

ЛУЦЬКА БРАТСЬКА ШКОЛА (ДО НАШИХ ДУХОВНИХ ДЖЕРЕЛ)

Період кінця XVI – першої половини XVII ст. займає особливе місце в історії розвитку української культури та освіти. Важливу роль, без сумніву, відіграли братства – громадські організації міст України, які в не досить сприятливих умовах в цей період об'єднувалися для захисту національно-культурних інтересів. Одним із важливих напрямків культурно-освітньої діяльності братств було створення і функціонування широкої мережі шкіл та налагодження видавничої справи [3, с. 19].

На Волині найвідомішим було Луцьке Хрестовоздвиженське братство, яке на початку

XVII ст. стає головним осередком українського православного релігійного, культурно-освітнього та національного життя. 1 вересня 1619 р. на братському зібранні у Луцькому замку складено офіційний акт, яким воно проголошувалося.

На час свого розквіту школа належала до провідних в Україні братських шкіл. З братською школою були пов'язані, зокрема, Іван Карпович, автор «Елегії» в тому ж збірнику, і луцький міщанин Степан Полумеркович – автор вірша з приводу похорону Василини Яцківни. Учителями школи були ченці Луцького братського монастиря

Слисей (Ілковський; керівник школи 1628, відомий також як композитор), Павло (Босинський; бакалавр, тобто вчитель 1634), ігумен Августин (Славинський; викладач риторики, філософії і математики в середині XVII ст.), можливо, також Зосима (Согникевич), маляр Йов (Кондзелевич) [1].

Статут школи був взірцем для інших братських шкіл на Україні. У рукописному збірнику Луцької школи вписано датовані 1624 року два документи, що регламентували характер і структуру цієї школи: «Права школи греко-слов'янської Луцької артикули» і «Порядок шкільний», який є копією львівського Порядку (статуту) з невеликим змінами. Це були дві частини єдиного шкільного статуту. Луцька школа на доповнення до «Порядку» розробила ще й «Артикули прав», тобто «Статті законів» (правил для учнів).

У статуті 1624 року «Греко-латино-слов'янської школи» йдеться про права та заборони для луцьких учнів. Отже статут школи звучав так:

«Кожен, хто тільки до наших шкіл для науки прийде, зголосившись ректору, за його дозволом, надалі має придивлятися три дні наукам та порядкам» [2]. Тобто, перед прийняттям до школи встановлювався триденний іспитовий термін.

«І коли буде вписаний до великого шкільного реєстру, прийнятий і причислений буде до студеїв, давши до шкільної скарбниці грошей». Отож, після зарахування варто було внести плату за навчання.

«Кожен повинен буде віддавати досконале, а властиво безсловесне послушення старшому і тому, кому старший доручить, у всьому з ним радячись, слухатиметься без жодної неволі та шемрання».

У школі була своя ієрархія. Учні вчили слухати та поважати старших.

«На шкільних годинах усі в школі рано й по обіді мають бути присутні, приходити вчасно з усілякою тихістю, без розмов та шептів, мигів та переходів поміж себе, кожен сідаючи на своєму місці, а що тільки вчитель читати, розповідати чи диктувати буде, слухати, розуміти й пам'ятати має, намагаючись щосили, щоб усе почуте подібно міг висловити вчителю» [2].

На навчання учні повинні були приходити без запізнь, записки від батьків у XVII столітті не проходили. Прийшов, вчишся і слухаєш вчителя.

«Жоден жодної речі, особливо поміж себе, як всередині шкіль, так і з надвір'я, нічого не ставити, тендювати, купувати й продавати без відома вчителя не має, запевне те розуміючи, що кожна така справа чи вчинок є крадежем, а від так і гріхом смертельним» [2].

Учням категорично заборонялось торгувати, це прирівнювали до смертного гріха.

«Жоден не має важити чинити щось без відома вчителя: або в школі зовсім не бути, або пізно, тобто не в призначеному часі прийти, або передчасно відійти. А коли, либонь, неприсутності, либонь, загайки, либонь, відходу буде якась гвалтовна причина... прощення має взяти. Бо хто запізниться або раз у школі не буде, суворо покарається» [2].

У школі привчали до пунктуальності та дисципліни. Запізнився – вибачайся, а ні, то чекає покарання. «Що лишень буде мовитися чи діятись у школі, жоден не має того виносити за шкільного порога» [2].

Також учні не могли розголошуватись про те, що відбувається на території школи. *«На жодні непоштиві бесіди або бенкети жоден не має ходити і з тими, котрі те чинять, жодного спілкування й товариства не заводити...» [2].* Розваги учням також заборонялись категорично.

Діяльність Луцької братської школи – яскрава сторінка в історії розвитку освіти й педагогічної думки в Україні. Аналіз її статуту свідчить про гуманізм і народність педагогічних ідей, що лежали в основі її роботи, розвиток традиційних положень вітчизняної педагогіки, зв'язок школи із життям народу. Провідними ідеями братської школи, як свідчить її статут, були демократичні основи діяльності школи; високі вимоги до моральності вчителя (зокрема, гуманне ставлення до всіх дітей, особистий приклад тощо); чітка організація навчального процесу; елементи класно-урочної системи; наявність методів виховного впливу, участь у народних обрядах, діяльність «младенческих братств» як основи самоврядування тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Діяльність Луцької братської школи на початку XVII століття. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2013/diyalnist-lutskoji-bratskoji-shkoly-na-pochatku-xvii-stolittya/> (дата звернення: 07.05.2020).
2. Шкільний статут 1624 року луцької братської школи. URL: <http://www.hroniky.com/news/view/12977-shkilnyi-statut-1624-roku-lutskoi-bratskoi-shkoly>.
3. Петрук Л. П. Освітньо-виховна діяльність братських шкіл України XVI–XVIII ст. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : збірник наукових праць. Наукові записки РДГУ. Вип. 3 (46). 2012. С. 18–23.

Ольга Чубай, студентка 3-Д групи,
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Наталія Хомюк,
викладач кафедри природничо-математичних
дисциплін, Луцький педагогічний коледж

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Наочність – універсальний засіб навчання і виховання, яке відображає різноманіття конкретних явищ, предметів навколишнього світу; організує сприйняття і спостереження учням реальної дійсності; значно впливає на сенсорну сферу учня, розвиває його спостережливість, мислення, уяву; стимулює пізнавальну і творчу активність, допомагає розвитку інтересу до навчання; сприяє узагальненню; підвищує якість засвоєння і т.д. Провівши дослідження можна сказати, що успіх навчання природознавства залежить від вміння вчителя використовувати наочне обладнання, адже інформація на 60-70% запам'ятовується на зір і лише 30-40% на слух. Яскрава, різноманітна наочність викликає у молодших школярів позитивні емоції, пізнавальний інтерес, зосереджує і довше утримує їхню увагу на об'єкті, який вивчається.

Вивчаючи фізіологічні особливості дітей 2 класу можна сказати, що вдало підібрані наочні посібники на уроках природознавства сприяють розвитку в учнів початкових класів вміння порівнювати, аналізувати, узагальнювати. До такого висновку я прийшла провівши анкетування дітей, а також спостерігаючи уроки природознавства у 2 класі. Анкетування показало, що відповіді дітей на питання «Як вам подобається вивчати новий матеріал на уроках природознавства?» розділилися таким чином: 88% – коли вчитель пояснює за допомогою фільмів, натуральних предметів (різної наочності); 8% – коли вчитель просто пояснює; 4% – вчити самостійно вдома.

Більшість дітей, що приходять до школи, знаходяться на доопераційному рівні інтелектуального розвитку. Це рівень наочного мислення, тому в початковій школі результат запам'ятовування кращий при опорі на наочний матеріал. Крім того, сприйняття в цьому віці в учнів тісно пов'язане з емоціями. Увага молодших школярів залучається яскравим, образним, наочним матеріалом, живим і емоційним викладом. Дитина звертає увагу на те, що збуджує її почуття, інтерес. Усе пов'язане з наочністю, яскравістю вражень, викликає сильні почуття, запам'ятовується легко й надовго [3, с. 44].

Ефективність використання наочності у навчанні обумовлюється низкою чинників:

- Наочність є джерелом і засобом безпосереднього пізнання навколишнього світу;
- Психологічні основи наочності полягають в тому, що у свідомості дитини вирішальну роль відіграють відчуття;
- Процес пізнання розвивається за формулою «від живого споглядання до абстрактного мислення і від нього до практики», тому поняття і абстрактні положення засвоюються дітьми краще, якщо вони базуються на сприйнятті предметів, що вивчаються;
- Наочність підвищує інтерес до учіння, робить його більш легким. [1, с. 333]

Проводивши дослідження я з'ясувала, що у початкових класах на уроках природознавства варто застосовувати натуральні наочні приладдя (зразки ґрунтів, колекції корисних копалин з роздавальним матеріалом, гербарії, живі рослини, принесені з екскурсії, колекції корисних і шкідливих комах, опудала тварин і т.п.). Ці засоби, які показують предмети природи в натуральному виді, важливі й необхідні на уроках природознавства, робота з ними захоплює школярів і допомагає в набутті знань. Також натуральна наочність є важливою тому, що картинка не може передати правильний розмір, а, інколи, – форму і забарвлення. Під час дослідження я виявила, що діти, які вивчали матеріал, розглядаючи натуральну наочність, легше впізнають її зустрівши в навколишньому середовищі. Часто учні не мають можливості спостерігати багато об'єктів й явищ безпосередньо в природі. Для знайомства з ними на уроках природознавства потрібно використовувати друковані наочні приладдя: картини, таблиці, фотографії, листівки, ілюстрації. Навчальні таблиці й картини в сполученні з іншими посібниками створюють в учнів образне уявлення про багато природних об'єктів й явищ. Успіх застосування наочних посібників залежить насамперед від їх обґрунтованого вибору у кожній конкретній ситуації. Вибір визначається:

- а) змістом і обсягом елемента кожної логічно завершеної частини змісту навчального предмета, зокрема необхідною для його формування чуттєвою основою;
- б) конкретними дидактичними задачами і підзадачами, які розв'язуються на кожному етапі процесу навчання;

в) рівнем опорних знань, умінь і навичок, чуттєвим досвідом дітей у конкретній навчально-пізнавальній ситуації;

г) об'єктивними умовами (пора року, місцеві умови і т. ін.), в яких реалізується процес навчання. [4, с.305]

Вдало застосовувати різноманітні наочні засоби навчання і досягати позитивних показників у роботі вчитель зможе тільки тоді, коли будуть підготовлені всі засоби унаочнення і добре продумані форми їх використання та способи викладу матеріалу. Під час спостережень за уроками я дійшла висновку, що широке використання наочності сприяє загальному розвитку учнів, розширює їхні пізнавальні можливості і готує їх до ґрунтовного опанування більш складного матеріалу на наступних етапах навчання.

Потреба в демонструванні графічних наочних посібників зумовлена тим, що уявлення, які дістають діти тільки з розповіді вчителя або читання статті і які не закріплені зоровими образами, можуть бути неправильні. Отже, демонстрування навчальних таблиць і картин, супроводжувані поясненнями, допомагають створити в учнів образні уявлення про предмети і явища навколишнього середовища. [5, с.50-51]

Майже на кожному уроці природознавства відбувається закріплення раніше набутих знань і формування нових природничих понять і уявлень. Тому провідним способом опрацювання краєзнавчого матеріалу на уроках природознавства є: розповідь, бесіда, повідомлення учнів, що ґрунтуються на власних спостереженнях або добуті в результаті самостійного пошуку інформації, широке використання краєзнавчих наочних посібників (гербаріїв рослин, колекції комах, ґрунтів, порід тощо). [2; 146 - 149].

На мою думку, правильний вибір наочності дозволяє урізноманітнити хід уроку і підвищити його якість. Знання вимог щодо використання наочних посібників допоможе уникнути поширених у шкільній практиці недоліків та помилок. Саме використання наочності великою мірою підвищує рівень знань учнів і полегшує процес навчання природознавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навч.посібник. Київ : Веселка, 1998. С. 333.
2. Височан Л. Дидактичні основи ефективного використання краєзнавчого матеріалу на уроках природознавства в початкових класах гірської школи українських Карпат (1958-1991). *Гірська школа українських Карпат*. 2007. №2-3. С. 146–149.
3. Ключова Т. Реалізація принципу наочності на уроках природознавства в початковій школі. *Наука у школі*. 2013. № 3. С. 43–44.
4. Нарочна Л. Методика викладання природознавства : навчальний посібник. Київ, 1990. С. 01.
5. Панченко Г.П. Особливості застосування наочності. *Початкова школа*. 1986. №12. С. 50–51.

Ольга Шевчук, кандидат психологічних наук, викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик, Луцький педагогічний коледж

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ЕКСПЕКТАЦІЇ»

Проблема експектацій і її ролі в побудові гармонійного і самоєфективного життя постає в центрі уваги в теперішньому світі великих можливостей і інформаційної мобільності. Очікування відіграють значне місце в побудові стратегії дій вирішення щоденних задач і регулюють емоційний стан людини від позитивного до негативного тону за результатом реалізації експектацій. Провідне місце очікувань в регуляції взаємодії з оточуючим світом створює підвищений інтерес до даної проблеми і вимагає детального

теоретико-методологічного аналізу конструкту «експектація».

Соціально-психологічним очікуванням, експектаціям приділялася увага в контексті теорій ролей (Г. Блумер, П. П. Горностаї, Е. Гоффман, М. Кун, Дж. Мід), соціального наочіння (А. Бандура, О. А. Коновалова, Дж. Роттер), групових норм (Р. Дарендорф, Дж. Джібс, Т. Парсонс, Т. Шибутані), соціалізації (Т. Парсонс, Т. Шибутані), функціонування груп та міжособистісного сприймання (Дж. Бегбі, М. Л. Гомелаурі, Г. Д. Долинський, О. О. Єршов, Е. Н. Лінчевський Дж. Хетфілд, Р. Хьюсман).

Згідно з психологічним словником очікування (від англ. *expectation* – експектації) – система вимог відносно норм виконання індивідом соціальних ролей. Експектації є різновидом соціальних санкцій, що упорядковують систему стосунків і взаємодій в групі. На відміну від офіційних розпоряджень, посадових інструкцій і інших регулятивів поведінки в групі експектації носять неформалізований і не завжди усвідомлюваний характер. Дві основні сторони очікувань – право чекати від оточуючих поведінки, відповідної їх рольовій позиції, і обов'язок поводитися відповідно очікуванням інших людей. Розрізняють експектації приписуючі, які визначають належний характер виконання індивідом ролі, і експектації пророкуючі, які визначають імовірнісний характер виконання цієї ролі з врахуванням індивідуальних особливостей суб'єкта і конкретної ситуації. [2, с. 152]

Значну роль очікуванням надавав Джуліан Роттер у своїй теорії соціального наочіння, в основі якої лежить прогноз поведінки людини в складних ситуаціях. Дж. Роттер вважає, що потрібно ретельно проаналізувати взаємодію чотирьох змінних. Ці змінні включають в себе потенціал поведінки, очікування, цінність підкріплення і психологічну ситуацію. За Роттером, очікування відноситься до суб'єктивної вірогідності того, що певне підкріплення буде мати місце в результаті специфічної поведінки. Концепція очікування Дж. Роттера свідчить про те, що якщо в минулому люди за поведінку в даній ситуації отримували підкріплення, вони, частіше за все, повторюють цю поведінку. Фактично, стабільність очікування, генералізоване на основі минулого досвіду, пояснює стабільність і єдність особистості.

Однак, очікування не завжди відповідає дійсності. У деяких людей, наприклад, можуть бути нереально високі очікування відносно своїх успіхів, які не залежать від ситуації. А інші можуть бути настільки невпевненими, що постійно недооцінюють свої шанси на успіх в даній ситуації. В будь-якому випадку, Дж. Роттер стверджує, що якщо ми хочемо точно прогнозувати поведінку індивіда, нам слід покладатись на його власну суб'єктивну оцінку успіху і невдачі, а не на оцінку когось іншого. Дж. Роттер розмежовує ті очікування, які специфічні для однієї ситуації, і ті, які є найбільш загальними або використовуваними до ряду ситуацій. Перші, які називаються специфічними очікуваннями, відображають досвід однієї конкретної ситуації і неприйнятні до прогнозу поведінки. Останні, які називаються генералізованими очікуваннями, відображають досвід різних ситуацій. Генералізоване очікування це інтернально-екстернальний локус контролю [4, с. 25-110].

Альберт Бандура в концепції самоефективності розрізняє очікування ефективності (*efficacy expectation*) і очікування результатів (*outcome expectation*). Очікування результатів він визначає як оцінку людиною того, що певна поведінка приведе до певних результатів. Очікування ефективності означає оцінку того, в якій мірі він в стані вести себе так, як це необхідно, щоб отримати деякий результат. Відмінність полягає в тому, що індивід може вважати, що деяка реакція може привести або напевно приведе до бажаного результату (очікування результатів), але не вірити в те, що він сам в змозі зробити цю поведінку. [1, с. 120-231].

Джордж Мід, спробував врахувати своєрідність обумовленості людської поведінки в своїй концепції, названій соціальним біхевіоризмом. Дослідження етапів входження дитини в світ дорослих привели Д. Міда до думки про те, що особистість дитини формується в процесі його взаємодії з іншими. При цьому в спілкуванні з різними людьми дитини грає різні «ролі». Таким чином, її особистість є об'єднанням різних особистих ролей, які він на

себе переймає. Теорія Міда називається також і теорією очікування, оскільки, на його думку, діти програють свої ролі залежно від очікувань дорослого. Саме залежно від чекань і від минулого досвіду (спостереження за батьками, знайомими) діти по-різному грають одні і ті ж ролі. [3, с. 232-256].

Ханс Вайнгер в своїй книзі «Філософія можливого» розвинув ідею про те, що на людей сильніше впливають їх очікування відносно майбутнього, ніж реальні минулі переживання. Він стверджував, що багато людей впродовж всього життя діють так, ніби ідеї, якими вони керуються, були об'єктивно вірними. У розумінні Х. Вайнгера, людей спонукає до певної поведінки не лише те, що істинно, але і те, що є таким на їх думку.

Адлер розвивав думку про те, що нашими основними цілями (ті цілі, які визначають напрям нашого життя і її призначення) є фіктивні цілі, співвіднесення яких з реальністю неможливо ні перевірити, ні підтвердити. Деякі люди, наприклад, можуть вибудовувати своє життя, виходячи з уявлення про те, що напружена робота і трохи успіху допомагають досягти майже всього. З точки зору Адлера, це твердження – просто фікція, бо багато, хто напружено працює, не отримує нічого з того, на що заслуговує. Хоча фіктивні цілі не мають аналогів в реальності, вони часто допомагають нам ефективніше вирішувати життєві проблеми. Адлер наполягав на тому, що, якщо подібні цілі не виконують функції орієнтиру в повсякденному житті, їх слід або змінити, або відкинути. [3, с. 125-154].

Очікування відіграють важливу роль і в мотивації поведінки, що підтверджує теорія очікувань В. Врума, яка ґрунтується на гіпотезі, що мотивація працівника досягається винагородженням. Якщо очікування високі, то сила спонукаючого мотиву зростає. Отриманий раніше позитивний досвід в аналогічних ситуаціях підкріплює сподівання. Навпаки, якщо очікування не справджуються, виникає відчуття марності зусиль, внаслідок чого зменшується мотивація. Позбавитися відчуття марності зусиль допомагає встановлення досяжних для конкретного працівника цілей діяльності й винагородження його таким способом, який він особисто цінує [3].

Отже, багато вчених використовували в своїх дослідженнях поняття 'очікування', але жоден з них не ставив дане поняття в центр своєї теорії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бандура А. Теория социального научения. Санкт-Петербург : Евразия, 2000. 320с.
2. Петровский А.В. Ярошевский М. Г. Краткий психологический словарь. Москва : Политиздат, 1985. 565 с.
3. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. Санкт-Петербург : «Питер», 2001. 560 с.
4. Rotter J. B. Social Learning and Clinical Psychology. New York : Prentice-Hall. 1954. 290 p.

Тетяна Юхимюк, вихователь
вищої категорії, заклад дошкільної
освіти № 40 м. Луцька

МНЕМОТЕХНІКА (СЕКРЕТИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ)

*«Вчіть дитину яким – небудь невідомим їй п'яти
словом – вона буде довго і марно мучитися, а
зв'яжіть двадцять таких слів з картинками, і
вони їх засвоять на льоту»*

К. Ушинський

Сучасні вимоги європейського рівня розвитку освіти сприяють вільному вибору засобів навчання та максимальній самореалізації в умовах психологічного комфорту. Визначення самоцінності особистості дитини, сприйняття її такою, якою вона є, слугує

інтересам та потребам дошкільників, забезпечує розвиток творчості, зберігає психічне та фізичне здоров'я, що гарантує високу якість освіченості.

У «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» (нова редакція) зазначалося, що стрімкий розвиток у сучасному світі ІКТ та ЗМІ ставить перед національною освітою завдання цілеспрямованої підготовки особистості до взаємодії з ними[8, с. 25].

Одним із важливих принципів сучасної освіти є оптимізація навчання через застосування новітніх освітніх психолого-педагогічних технологій, медіаосвіти і зокрема, мнемотехніки як однієї з найефективніших методів засвоєння інформації. Створення основних підходів до проектування мнемотехнічного веб – середовища, впровадження сторітелінгу в мнемотехніці що сприяють мовленню дошкільників.

Дошкільний вік - це вік образних форм. Основними засобами, які дитина опановує в цьому віці, є образні засоби: сенсорні еталони, різні символи і знаки (перш за все це різного роду наочні моделі, схеми, таблиці та ін.). У дошкільному віці переважає наочно-образна пам'ять і запам'ятовування має в основному мимовільний характер. Дитяча пам'ять має дивну властивість – виняткову фотографічність. Для того, щоб вірш чи казка запам'яталися надовго, необхідно повторювати їх декілька разів. Зоровий образ у дитини після прослуховування з переглядом малюнків (дія мимовільної уваги і мимовільної зорової пам'яті), дозволяє значно швидше пригадати і розказати вірш, казку чи оповідання. Кожне слово викликає в людини певний образ, уявлення про предмет, явище, яке воно позначає, та пов'язується з ним у мовленні, уяві, пам'яті. Цей процес лежить в основі людської мови. Активізуючи його за допомогою різних прийомів, зокрема й мнемотехніки, ми створюємо розвиток мовлення дитини.

Мнемотехніка належить до здоров'язбережувальної технології, що забезпечує оптимізацію розумової діяльності в умовах сучасної освіти. Запропонована технологія мнемотехніки формує новий творчий підхід до навчання і дає змогу легко та із задоволенням здобувати нові знання у будь-якому віці[1, с.9-15].

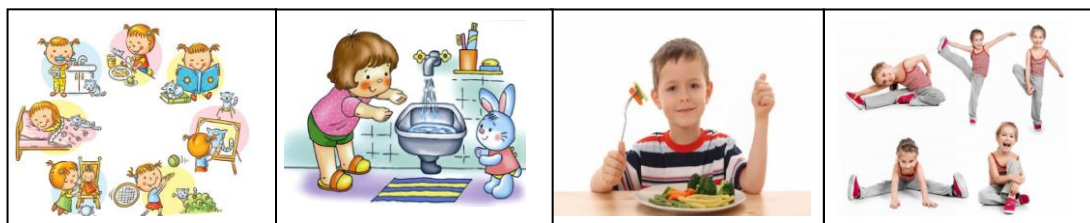
Оволодіння прийомами роботи з мнемотехнікою значно скоротило час вивчення віршів та малих фольклорних форм і одночасно вирішило завдання спрямовані на розвиток психічних процесів – пам'яті, уваги, образного мислення.

Діти по-пам'яті, використовуючи зображення, легко відтворюють текст, розповідь чи вірш цілком, тому що зміст тексту став уявним, видимим, зрозумілим. Поступово пам'ять дитини зміцнюється, їхнє образне мислення розвивається. Вони стають більш відкритими та впевненими в собі, легко й невимушено висловлюють свої думки, стають дружелюбними, охоче оволодівають прийомами мнемотехніки і користуються ними. Відбувається подальший розвиток усного мовлення[5, с.31-35].

Пропоную зразки мнемодоріжок з порадами для зміцнення здоров'я дітей.

Мнемодоріжки до парад:

Порада 1:

Дотримуйся режиму дня

Живи по розпорядку

Вмивайся, снідай і роби

Ранкову ти зарядку.

Порада 2:

Умиватись треба зранку
 Добре, добре милом
 Зуби чистити завжди
 Щоб ставали білі.

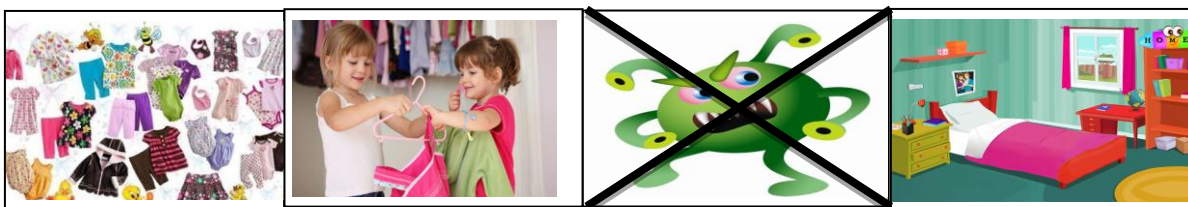
Порада 3:

Порада 4:

Порада 5:

Там мікроби не живуть
 Де усе чистеньке.

Порада 6:

Що продукти вибирай
 Повні вітамінів,
 А чіпси, коли не купляй
 І здоровим ти зростай.

Зразок вивчення загадки.

Мнемозагадка

Дає можливість встановити зв'язки між предметами та явищами, послідовність подій, робить їх доступними розумінню та відтворенню дітьми.

Формує цілісне уявлення про предмети та явища оточуючого світу; позитивно впливає на розвиток мови взагалі та вміння планувати мовлення.

Мнемотехніка може успішно використовуватися педагогами – дошкільнятами, батьками для підготовки дітей до школи вона є важливим показником розумових здібностей дитини, допомагає удосконалювати такі психічні процеси, як пам'ять та уява. Діти отримують навички комунікації і спілкування. Розвивається посидючість, концентрація, увага. Підвищується інтерес до вміння чітко і красиво розмовляти [3, с 53].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти : навчально-методичний посібник / Чепурний Г. А. Тернопіль : Мандрівець, 2013 (2014, 2015). 148 с. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах (лист ІТЗО від 13.12.12 р. № 14.1/12 Г 398);
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник А. М. Богуш. Авт. кол-в. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
3. Чепурний Г.А., Палійчук Ю.В. Ковальова С.В. Ч 44. Серія «Як навчитися легко вчитися». Книга 2. Як вивчити вірші, тексти, таблицю множення : навчально-методичний посібник. Вінниця : ВМГО Розвиток, 2005. 72 с.
4. Електронний журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу». 2014. Травень.
5. Мнемотехніка технологія ефективного засвоєння інформації. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. №4. С.31–35.
6. *Методична скарбничка вихователя*. 2014. № 2. С. 30–33.
7. Мнемотехніка: розучуємо скоромовки з радістю. *Дошкільне виховання*. 2016. №11. С. 20–22.
8. *Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція)*. MediaSapiens. 27 Квітня 2016.

Іванна Ющук, студентка,

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – Валентина Левицька,

викладач кафедри педагогіки, психології та

окремих методик, Луцький педагогічний коледж

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НА ОСНОВІ ТВОРІВ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

В останні роки зросла увага до проблем теорії і практики естетичного виховання особистості як найважливішого засобу формування її ставлення до дійсності, засобу морального і розумового виховання та формування всебічно розвинутої, духовно – багатой особистості. При цьому формувати особистість і її естетичну культуру, – особливо важливо в найбільш сприятливому для цього молодшому шкільному віці.

У наш час вирішення проблеми навчання образотворчого мистецтва і розвитку особистості та формування її естетичної культури є одним з найважливіших завдань, що стоять перед школою. Зазначена проблема розроблена достатньо повно в працях вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів, серед яких слід виділити публікації Д. Джола, Д. Кабалецького, Н. Киященко, Б. Ліхачова, А. Макаренка, Б. Неменського, В. Сухомлинського, М. Таборідзе, В. Шацької, А. Щербо та інших.

Уроки образотворчого мистецтва мають велике значення в естетичному вихованні молодших школярів. Засобами живопису, скульптури, графіки архітектури розкривається краса життя, природи, суспільства, виражаються найвищі думки, почуття, прагнення людей, таврується все підле і ганебне. Здатність розуміти і відчувати прекрасне в образотворчому мистецтві. Вчитель повинен прищеплювати дітям любов та заохочувати їх до малювання, виконання графічних робіт на усіх уроках і в позаурочний час [3, с. 35].

Важливе місце в розвитку молодшого школяра займає образотворче мистецтво. «Твори образотворчого мистецтва, – писав В. Сухомлинський, – утверджують в юній душі почуття величі й краси людини, підносять особистість в її власних очах» [1, с. 557].

На думку В. Сухомлинського «Мистецтво – це час і простір, в якому живе краса людського духу. Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає насолоду» [1, с. 544]

Основним завданням занять образотворчим мистецтвом з дітьми молодшого шкільного віку є збагачення і уточнення дитячих уявлень про предмети і явища природи, про оточуючу дійсність, про життя людей, про рідну країну. Знайомлячи дітей з образотворчим мистецтвом, необхідно заохочувати їх до занять малюванням та іншими видами цього мистецтва. Тільки на цій основі можна розвивати поступово усвідомленні естетичні почуття, художній смак, які необхідні дитині для творчості. Образотворче мистецтво сприяє розвитку особистісних якостей, таких як відчуття краси та гармонії, здатності емоційно відгукуватись на різноманітні вияви естетичного у навколишньому світі, вміння бачити прекрасне у спостережуваних явищах та усвідомлювати його, потреби в спогляданні та милуванні [5, с. 78].

На уроках образотворчого мистецтва дітей знайомлять з різними жанрами: живописом, архітектурою, скульптурою, графікою декоративно-прикладним мистецтвом.

Особливістю поезики казок В. Сухомлинського є захоплююча майстерність творення простих, на перший погляд, казок та оповідань: вони не перевищують 150 слів, але яким треба бути великим майстром, щоби в такій малій кількості слів вкласти таку високу якість думки, повчання.

Поетика його творів вражає простотою, узгодженістю й досконалістю. Його герої не фантастичні, а земні, це ті речі, тварини, птахи, дерева, кущі. У природі є незліченна безліч різних порід дерев, чагарників, трав, кольорів і іншої рослинності. Їх форми, розміри, характер пластики, колір віток, стовбурів, листя і крони в цілому нескінченно різноманітні. В той же час вони мають характерні ознаки, за якими ми легко відрізняємо їх як взимку, так і влітку (наприклад, березу від клена або акації, сосну від верби, лопух від полину). У свою чергу кожна окрема рослина або дерево має свої відмітні ознаки, свою «особу» серед споріднених йому видів. Ці особливості рослинного світу художник повинен уміти помічати і передавати в своїх роботах. В казці «Соловей і Жук» В. Сухомлинський ставить проблему взаємозв'язку в природі, корисності навіть найменшої комашки, без якої збідніє наша природа, наша душа, земля взагалі [4].

У етюдах учнів гілки зображаються, як правило, фронтально, «розпластаними» на площині, рідко в глиб умовного простору або такими, що йдуть вперед на глядача.

Малювання хмар також необхідне, як і малювання наземних предметів. Хмари бувають різної форми, величини, світлоти, колірного забарвлення. Їх колір залежить від рефлексу неба, від того, над яким пейзажем на землі вони пропливають, від стану атмосфери, вечірнього або денного освітлення. Характер хмар може швидко змінюватися, оскільки вони не тільки рухаються за вітром, але одночасно змінюються по контурах. Тому необхідно запам'ятовувати первинний вид хмар і іноді по пам'яті дописувати етюд, прагнучи витримати його в тому стані, з якого починалася робота [2].

Багаторічний досвід педагога переконує, що складання казок позитивно впливає на розвиток творчих можливостей дітей, зближує їх з природою і життям, сприяє вихованню спостережливості. За такої творчості інтенсивніше відбувається всебічний розвиток особистості дитини. Особливої уваги вимагають ілюстрації до творів з міським пейзажем. Якщо емоційний лад, припустимо, гірського, морського або просто «видового» пейзажу створюється природною гармонією форм, кольору, величин предметів, то в міському, індустріальному або сільському пейзажі багато що залежить від уміння людей створювати цю гармонію, «вписувати» в пейзаж місцевості міста чи села, квартали, вулиці, будинки, транспорт, художньо-декоративне оформлення і т.д. Місто наповнене великою кількістю

транспорту з різним забарвленням, людей в різноколірному одязі, різноманітним оформленням: світловими рекламами, гаслами, плакатами, афішами, дорожніми знаками, світлофорами і т.п. Це створює своєрідний образ того або іншого міста, його емоційний настрій і разом з тим дуже великі труднощі у виборі мотиву і його зображення.

У порадах батькам та педагогам В. Сухомлинський наводить приклад милування лісом разом з дітьми. Після опису лісу вихователь ставить дітям запитання: «А чим відрізняється старий ліс від молодого?» «Дитина побачила те, на що вона ніколи б не звернула уваги, якби ви не збудили в неї бажання дізнатися, чому в молодому лісі рівні рядки». На власне забарвлення предметів пейзажу в цілому, на його колористичне звучання великий вплив надає освітлення, стан погоди, а також колір неба, землі та інші [1, с. 450].

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що школа здійснює естетичне виховання завдяки тому, що самі різні види мистецтва взаємодіють між собою. Ця взаємодія ґрунтується на міжпредметних зв'язках різних шкільних дисциплін, наприклад, літератури, образотворчого мистецтва, природознавства та музики, на яких здійснюється естетичне виховання за рахунок розкриття краси природи, науки, праці, фізичної культури, естетики взаємин у шкільному колективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 3. 649 с.
2. Виховання учнів у процесі трудового навчання / за ред. Т. Н. Мальковской. Москва : Просвещение, 1986. 192 с.
3. Савченко О. Я. Нова доба шкільної освіти. 2003. № 1–4. С.30–39.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 1. 651 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1935279/>.
5. Полякова Г. Образотворче мистецтво, 1 - 7 класи : навчально-методичний посібник для вчителів. Харків : Скорпіон, 2001. 160 с.

Наталія Якимчук, вчителька німецької мови,
Княгининівський ліцей Волинської обласної ради

АНТОНІМІЧНИЙ РЯД ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ FRIEDEN

У сучасній лінгвістиці велика увага приділяється дослідженню лінгвокультурних концептів, які можна трактувати як ментальні сутності, в яких відбивається «дух народу», що і визначає їх антропоцентричність – орієнтованість на духовність, суб'єктивність і «особисту сферу» носія етнічної свідомості [1, с. 14]. Концепт об'єктивується мовними засобами та характеризується одночасною приналежністю до мови, культури і свідомості.

Звернення до суспільно-політичного феномену *Frieden* пояснюється його актуальністю у всі часи та для усіх народів. Категорія *Frieden* відома філософам, історикам, культурологам, релігієзнавцям з початку існування людства. Мир з політично-філософської точки зору завжди розглядався як антитеза війни, як наслідок та підсумок усіх воєн. Досліджуваний концепт являє собою структуру свідомості, яка задає універсальну логіку мислення. З огляду на це, можна говорити про універсальний характер концепту FRIEDEN.

Аналізуюючи особливості концепту FRIEDEN, ми звернулися до його антонімічного ряду, оскільки концепт FRIEDEN, як правило, виступає у тісному зв'язку з бінарно протиставленим концептом KRIEG.

На просторах інтернету, зокрема, на сайтах Wort-gesucht.de [9] та Gegenteil.net [8] знаходимо антонімічний ряд, який налічує велику кількість лексем з негативною семантикою, які можна згрупувати за такими значеннями:

- «Збройне протистояння»: війна *Krieg*, боротьба *Kampf*, терор *Terror*, сутичка *Auseinandersetzung*, протистояння *Konfrontation*
- «Внутрішній неспокій»: незадоволення *Unzufriedenheit*, неспокій *Unruhe*, дисонанс *Dissonanz*, дисгармонія *Disharmonie*, хвилювання *Aufregun*, гнів *Ärger*, стрес *Stress*, розчарування *Enttäuschung*, фрустрація *Frustration*.
- «Словесна суперечка»: сварка *Zank*, скандал *Radau*, розбіжність думок *Meinungsverschiedenheit*, нарікання *Wortwechsel*, дебати *Debatte*, дискусія *Diskussion*.
- «Почуття ненависті та відрази»: ненависть *Hass*, зневага *Verachtung*, антипатія *Abneigung*, відраза *Abscheu*, небажання *Unlust*, внутрішній супротив *Widerstreben*, почуття ненависті *Hassgefühl*, ворожнеча *Feindschaft*.
- «Шум»: звук *Laut*, гучність *Lautstärke*, шум *Getöse*, метушня *Hektik*.

Метою нашої наукової розвідки серед іншого було проведення соціолінгвістичного експерименту у формі опитування носіїв німецької мови щодо концепту FRIEDEN (мир), який залишається актуальним у всі часи, оскільки людство всю історію свого існування прагне миру, порушуючи його. Нами було опитано 25 представників ФРН різного віку, статі та регіону проживання. Серед ряду запитань ми запропонували таке: «Які протилежні поняття ви асоціюєте з концептом FRIEDEN»? Дослідження асоціативних полів носіїв мови концепту є невід’ємним етапом його вивчення, бо саме асоціації представляють традиційні вживання певного слова, розуміння його значення носіями мови, допомагають визначити «найновіший, актуальний і активний шар концепту» [4, с. 43]. Асоціації відображають «мовну свідомість, метафоричне відображення дійсності, фрейми типових національно-культурних ситуацій, елементи національної самосвідомості, національні оцінки й переваги» [6, с. 113].

Ми погоджуємося з Т. Д. Полицею, яка стверджує, що під асоціаціями слід розуміти зв’язок між певними об’єктами і явищами, в основі якого лежить особистий, суб’єктивний досвід. Особливістю асоціативного аналізу є те, що він уможливує детальний аналіз семантичного поля основної лексеми [3].

Згідно з опитуванням, кожен з респондентів серед основних лексем з протилежним значенням зазначив *Krieg*. Антоніми, виокремлені зі словників та проаналізовані результати опитування мають як спільні, так і відмінні ознаки. Ці особливості яскраво представляє схема:

Антоніми з лексикографічних джерел Антоніми з анкетування носіїв німецької мови

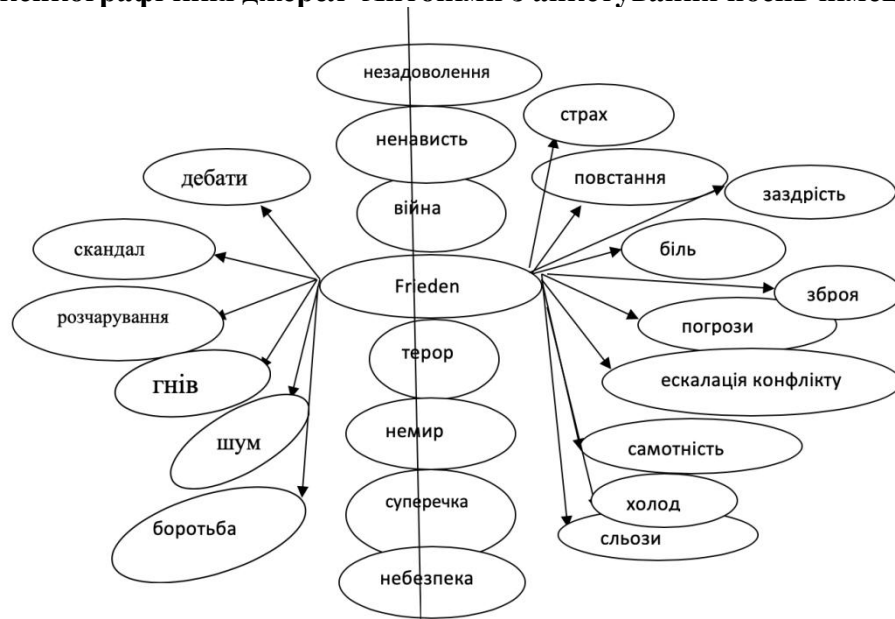

Рис. 1. Лінгвокультурний концепт FRIEDEN, виражений антонімами

Як видно зі схеми, антонімам, вибраним з інтернетресурсів та у результаті соціолінгвістичного експерименту, характерні такі спільні субконцепти як «війна, небезпека, терор, ненависть, суперечка, незадоволення». Антоніми із лексикографічних джерел носять загальний характер та семантизують такі смисли як «скандал, дебати, боротьба, шум, гнів, розчарування». Антонімам, які є результатом проведеного нами опитування носіїв мови, характерні особисті смисли, як от «сльози, холод, самотність, погрози», тобто, образи, які сформувалися у свідомості респондентів під впливом власного бачення картини світу та набуття особистого досвіду, через пережиті моменти та ситуації, які склалися у житті. В індивідуальній свідомості носіїв німецької культури спостерігаємо актуалізацію індивідуально-особистісного виміру антонімічного ряду концепту FRIEDEN.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воркачев С. Г. Сопоставительная этносемантика телеономных концептов «любовь» и «счастье» (русско-английские параллели): монография. Волгоград : Перемена, 2003. 164 с.
2. Карасик, В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва. Гнозис, 2004. 390 с.
3. Полиця Т. Д. Асоціативні поля субстантивних репрезентантів концепту «думка». URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> (дата звернення: 15.01.2020)
4. Степанов Ю.С. Константы : Словарь русской культуры. Москва : Академический проект, 2004. 992 с.
5. Сулова С. С., Зайцева Ю. В. Концепт мир в английской языковой картине мира. *Вестник Вятского государственного гуманитарного университета*. Филологические науки. 2016. С. 58 – 63.
6. Чернишенко І. Методи дослідження концептів у когнітивній лінгвістиці. *Наукові записки*. Вип. 75 (4). Серія : Філологічні науки (мовознавство) : У 5 ч. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. С. 109–115.
7. Busse D. Linguistische Diskursanalyse: neue Perspektiven / Dietrich Busse, Wolfgang Teubert. Springer VS, 2013. 421 S.
8. Gegendel.net. URL: <http://gegendeile.net/> (дата звернення: 15.01.2020)
9. Wort-gesucht.de. URL: <http://wort-gesucht.de/> (дата звернення: 15.01.2020)

Ольга Якимюк, вихователь
вищої категорії, заклад дошкільної
освіти № 40 м. Луцька

ВИКОРИСТАННЯ КОРЕКТУРНИХ ТАБЛИЦЬ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ДОШКІЛЛЯ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Час змін – це час найбільших можливостей! Важливо побачити ці зміни, перейнятися ними, а отже, крокувати в ногу з часом. Тому необхідно знаходити нові шляхи у вихованні та розвитку дітей дошкільного віку. Готовність до інноваційної діяльності, постійне творче зростання та самовдосконалення – головні риси сучасного педагога. На сьогоднішній день кожен педагог має цілий арсенал засобів для оптимізації освітнього процесу та особистісного розвитку дитини.

Одним з таких засобів, на нашу думку, є коректурні таблиці, розроблені за авторською технологією доктора педагогічних наук Наталії Василівни Гавриш, вивченням та впровадженням якої ми займаємося протягом 2015 – 2020 р.р. За цей період нами опрацьовано науково-методичну літературу [1, 256 с], розроблено завдання, запитання, вправи, конспекти інтегрованих занять щодо застосування коректурних таблиць у роботі з дітьми; організовано та проведено майстер-класи, консультації для педагогів та батьків вихованців; виготовлено демонстраційні та індивідуальні коректурні таблиці. Результатом нашої роботи є три методичні посібники. Впровадження технології в закладі відбувалося за трьома напрямками:

- 1) робота з педагогами;

- 2) робота з дітьми;
- 3) робота з батьками.

Перший напрям передбачав розроблення низки консультацій для вихователів: консультація-діалог «Коректурні таблиці як стимул пізнавальної активності дошкільника», «Коректурні таблиці як засіб розвитку логіко-математичного мислення у дошкільнят»; консультація-повідомлення «Розвиток мовлення за допомогою коректурних таблиць»; консультація-порада «Вплив коректурних таблиць на креативні можливості дошкільника»; консультація-ілюстрація «Пограємо – природу пізнаємо» та інші.

Щодо другого напрямку – робота з дітьми, нами розроблено та виготовлено авторські коректурні таблиці різної тематики для усіх вікових груп. Тематична палітра досить широка і відповідає вимогам освітніх ліній Базового компонента: «Мовлення дитини», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Гра дитини».

Коректурні таблиці, як і будь-які інші творчі ігри, ми використовуємо в різних формах організації роботи з дітьми:

- різні типи занять;
- інтегрована діяльність;
- спілкування під час організації різних видів діяльності;
- дидактичні ігри, ситуації, вправи, тощо.

З метою реалізації третього напрямку – поєднання зусиль закладу дошкільної освіти й родини, ми провели «День відкритих дверей» (показ батькам занять з використанням коректурних таблиць); організували виставку-презентацію коректурних таблиць для різних вікових категорій дітей; розробили поради, рекомендації, які розмістили на інформаційному стенді для батьків; провели консультації для батьків про ефективне застосування коректурних таблиць: «Розвиваємо мовлення у наших малят», «Креативний розвиток дітей дошкільного віку», «Що ховає в собі природа?», «Подорож світом чарівних таблиць» і т. д.

Результати впровадження технології доводять, що застосування коректурних таблиць є одним з ефективних способів сприяння розвитку мовлення, словесно-логічного мислення, пам'яті у дітей дошкільного віку. Цей вид роботи повністю відповідає особистісно орієнтованій моделі навчання, за якої враховуються індивідуальні особливості дитини, допомагає педагогові встановити з вихованцями оптимальні партнерські стосунки, створити атмосферу емоційної довіри та розкутості.

Аналіз очікуваних та отриманих результатів:

Очікувані результати:

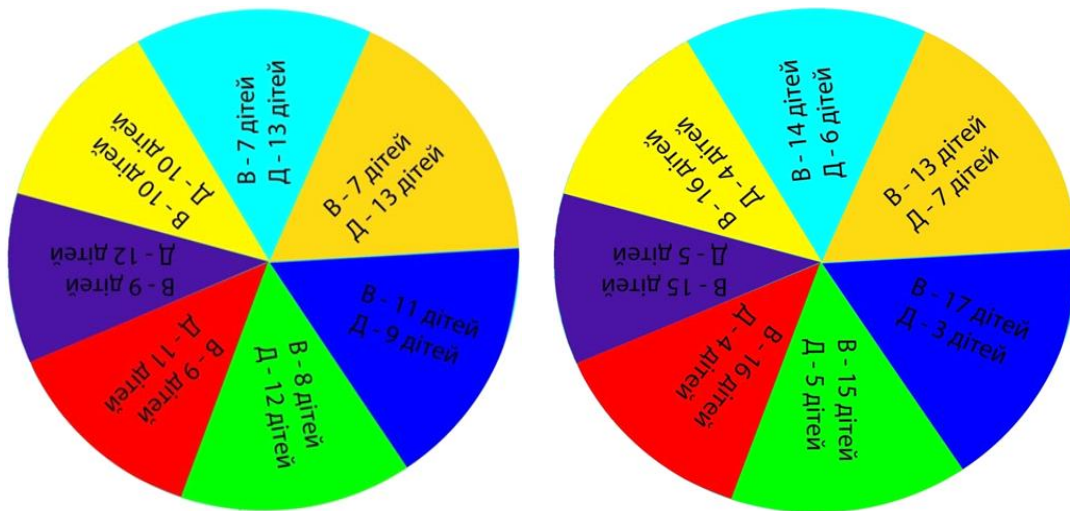
1. Дитина вміє сконцентрувати увагу.
2. Здатна зосереджуватися на слуховому сприйнятті і розгляданні таблиці.
3. Уміє знайти правильну відповідь, назвати потрібне слово.
4. Може пояснити свої дії.
5. Упевнено висловлює власну думку.
6. Усвідомлює свою належність до різних елементів природного, соціально – культурних середовищ.
7. Уміє спілкуватися з друзями.

В – високий рівень Д – достатній рівень

В проекті брало участь 20 дітей

Результати до:

Результати після:

Отже, впевнено можна сказати, що використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти коректурних таблиць є надзвичайно ефективним засобом розвитку комунікативної діяльності, креативності, пізнавальної активності та самостійності дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гавриш Н. В. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей. Методичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць. Київ : Видавничий дім Слово, 2012. 256 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку. Навчально-методичний комплект : посібник та предметні картки. Київ : Генеза, 2013. 240 с.
3. Вишнеvsька І. Таємниці лісу : інтегроване заняття з використанням коректурних таблиць для старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2013. №10. С. 30-32.
4. Коректурні таблиці як стимул пізнавальної активності дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 12. С. 60-68.

Наталія Ярошук, *практичний психолог,
викладач кафедри педагогіки,
психології та окремих методик,
Луцький педагогічний коледж*

ПРОЕКТИВНІ МАЛЮНКОВІ МЕТОДИ У ПСИХОДІАГНОСТИЦІ

На сучасному етапі розвитку практичної психології, психологічної служби системи освіти актуальним є питання пошуку й розробки нових методів надання психологами допомоги дітям й дорослим. Психологічна діагностика пропонує великий арсенал зарубіжних й вітчизняних методів дослідження особистості відповідно до мети обстеження.

До основних методів, що використовуються у процесі психодіагностичного обстеження дітей дошкільного віку та членів їх родин, належать спостереження, експеримент, бесіда, анкетування, тести, проєктивні методики, аналіз продуктів діяльності, соціометрія та референтометрія [2, с.22].

Діагностичні методи й прийоми повинні вирішувати розвивальні й корекційні завдання, а не використовуватися тільки з пізнавальною метою. Тільки за таких умов буде досягнута ефективність надання спеціалістом психологічної допомоги. Відомо, що для дослідження неусвідомлюваних або частково усвідомлюваних уявлень, мотивів, цінностей, настановлень, способів поведінки людини стандартизовані методики, які традиційно

вважають більш об'єктивними, часто-густо виявляються малопридатними, оскільки дають змогу зафіксувати хіба що добре усвідомлені, раціональні оцінки.

У сучасній психодіагностиці виокремлюють 7 груп проєктивних методик дослідження особистості. У основу класифікації покладений принцип дій випробовуваного із запропонованим йому стимульним матеріалом.

Перші спроби використання в роботі з дітьми зображувальних прийомів як психотерапевтичного й психокорекційного інструменту, а також з метою стимуляції їх психічного розвитку мали місце ще в першій половині ХІХ століття.

В основі проєктивної техніки – споконвіку притаманне людині прагнення тлумачити явища і предмети навколишньої дійсності у взаємозв'язку з власними бажаннями, потребами, відчуттями – усім тим, що й становить внутрішній світ особистості [1, с.48]. Віддавна, дивлячись в небо на хмари, спостерігаючи гру світла і тіні на поверхні моря, люди «бачили» різних тварин, русалок, намагалися вгадати своє майбутнє, розглядаючи вигадливі конфігурації, утворені при потраплянні розплавленого воску або свинцю в холодну воду. Давно було відомо і те, що особистість письменника, художника завжди певною мірою присутня в його творах. Проте повинні були пройти століття, перш ніж усім відомі спостереження були використані для дослідження особистості.

Сутність проєкції як основного робочого механізму полягає в тому, що, коли індивіду пропонують навмисно максимально невизначену ситуацію чи завдання, він не може не проєкувати на себе кінцевий результат. Перебіг його думок – ключ до розуміння його відчуттів у комунікативному процесі та й усього того, що наповнює, пронизує його повсякденне життя на інтуїтивному або неусвідомлюваному рівні [5, с.17].

Психологи давно помітили, що, використовуючи проєктивні малюнкові техніки в роботі з дітьми, необхідно брати до уваги певну специфіку дитячого внутрішнього світу. Одна із особливостей маленького клієнта полягає в тому, що йому в більшості випадків важко вербалізувати свої проблеми й переживання. Для нього природною є невербальна експресія, у тому числі й образотворча.

Самосвідомість у період дошкільного дитинства інтенсивно розвивається. Тому дитина може поки що не усвідомлювати багатьох зі своїх переживань, страхів, уподобань.

Малюнкові методики чи не найпривабливіші для дошкільників. Їх використання допомагає практичному психологу зацікавити дитину й налаштувати її на спільну з дорослим діяльність. Утім малюнкові методики потребують від фахівця значного досвіду їх інтерпретації [6].

Оптимальними методами діагностики особистості є проєктивні, малюнкові тести «Будинок – Дерево – Людина», «Кінетичний малюнок родини», «Кактус» оскільки вони мають високу інформативність, зручні в застосуванні, а також враховують вікові особливості особистості дитини. Образний зміст і смисл графічного зображення в узагальненій формі передають і образ світу, і ставлення до нього, і особистий досвід, і переживання суб'єкта.

Ще на початку ХХ ст. було показано, що малюнок може бути індикатором психічного розвитку. В даний час малюнок міцно увійшов в практику психологічної діагностики та корекції і став одним з найбільш поширених об'єктів психологічного аналізу. На відміну від інших методів психологічного вивчення, наприклад, опитувальників, малюнок має цілий ряд переваг:

а) він може бути використаний на ранніх етапах онтогенетичного розвитку, починаючи з 2-3 років;

б) застосування малюнка в якості тесту займає значно менше часу, ніж використання ряду інших тестів, тоді як його інформативність може бути значно вище;

в) рисункові тести можуть бути застосовані в широкому спектрі практичних завдань: діагностичних, навчальних, корекційних, а також в різних галузях психології – від вікової психології, психології творчості, медичної психології до соціальної, юридичної психології та психології праці;

г) для психологічного аналізу малюнок надає великий обсяг як якісних, так і

кількісних показників, що дозволяє здійснити перевірку на ступінь їх валідності і надійності – найбільш важливим вимогам до психодіагностичних методик [3].

До теперішнього часу вже немає сумніву в тому, що малюнок – це одне з найважливіших джерел знань про психіку людини, за допомогою якого можна встановити безліч якісної і кількісної інформації, і успішно використовувати в практиці психодіагностичного обстеження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бурлачук Л. Ф. Введение в проективную психологию. Київ : Ника-Центр, 1997. Вып. 3. 128 с.
2. Гріньова О.М., Терещенко Л.А. Дитяча психодіагностика : навчально-методичний посібник. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. 227 с. 22
3. Журат Ю. В. Малюнкові методи у дослідженні психічного стану дитини. Наукова конференція «Психолого-педагогічні особливості професійної підготовки фахівців у ВНЗ» : програма і матеріали, 8 лютого 2018 року. Київ. 2018. С. 19 – 21.
4. Основи психодіагностики. Інструктивно-методичні матеріали для студентів III курсу / уклад. Н.П.Ярошук. Луцьк, 2013. 124 с.
5. Скнар О. М. Потенціал проективних методик у формуванні політичної картини світу молоді. Київ : Міленіум, 2017. 96 с.
6. Як діагностувати емоційну сферу дитини. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2233-yak-dagnostuvati-emotsyniy-rozvitok-ditini>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**НАЦІОНАЛЬНА ОСВІТА В СТРАТЕГІЯХ
СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ВИБОРУ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

МАТЕРІАЛИ

*IV Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції з міжнародною участю*

20 травня 2020 року

м. Луцьк

Відповідальні за випуск – Алла Бубін, Сергій Марчук

Технічні редактори – Аліна Циплюк, Анна Калитяк

Дизайн обкладинки – Інна Питель

Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 20 травня 2020 року. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2020. 346 с.

У збірнику матеріалів конференції узагальнено результати теоретико-практичних розвідок науковців, педагогів-практиків, молодих учених, здобувачів вищої освіти. Наукові роботи авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: суспільствознавчій освіті, мовній та іношомовній освіті, дитинознавству та школознавству, мистецтвознавчій освіті, сучасним оздоровчо-рекреаційним технологіям, професійній освіті.

Видання орієнтоване на фахівців у галузі педагогіки, психології, професійної освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 37.091.12:005.745